

R
1752

II 1926: 2460

~~B. 178.~~

C300.

*Contra Audientia
Vicia vno: concepta etiam sine vno duntaxat.*

Marci Annei Lucani Cor

dubensis/Poetae:Pharfaliae/seu belli ciuilibis libri:
Sulpitiana interpretatione explanati, lanq;
denuo longe accuratius reuulsi.

Epigramma ad Lectorem.

Argutos quicumq; optas haurire Poetae
Sensus:quem clarum Corduba docta tulit.
Siluano te fonte laues,nam certus abibis.
Nec nosces libyco pro Garamante Arabas:
Nec poteris posthac errore fatiscere vano:
Foecundo quoties pectore prompta leges:
Quare opus hinc posito fastu rogo pellege lector:
Nam lecto dices doctius esse nihil.

M. An. Lucani Vita/ a Ioanne Sulpitio fideliter congesta.

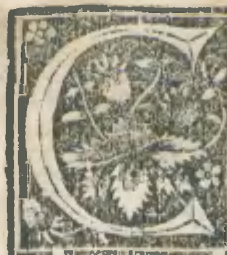

M Arcum Anneum Lucanū Caia Acilia Acilij Lucani oratoris filia/ ex Anneo Mela Senecae stoici fratre equite Ro. peperit Cordubae tertio Nonas Nouēbris. C. Caesare Germanico iterū & L. Caesario consuli. Octo mensium infans Romā a patre aduectus est. Ibiq; Patemone grammatico/ Virginio fluio rhetore & Cornuto poeta ac philosopho praeceptoribus usus est: vna cū Saleio Balbo & A. Persio: quos praecipuo amore dilexit. Cūq; Neroni quē adolescentē patruus instituebat/ esset nō iniucundus: ante annos questor est factus. & munus gladiatoris edidit: inde eūctis suffragiis in auguratus sacerdotium affectus est. Vxorē habuit Pollam Argentariā Pollij Argentarij filiā/ nobilē/ diu & eruditā. In Neronis odiū cupiditate ostentandi ingenij incidit. Nam cū ille p. Clodij Ruffum Nioben in theatro Pompeij, prouinciaturū se induxisset: Lucanus Orpheum extēpore decantauit: coronāq; a iudicibus reportauit. Post illud famam carminū eius praemēte Nerone, qui eū publice recitare & ostētare carmina prohibuerat: Pisonianae cōiurationi adhæsit. Accusatusq; & tortus matrē indicauit impunitate promissa: vt Tacitus ait. Mox mori iussus: calida aqua immerfus venas medico prebuit. Profluēte sanguine vbi frigere pedes manusq; & paulatim ab extremis cedere spiritū sentit: feruido adhuc & compore mentis pectore/ hos versus ex libro tertio enunciauit.

Scinditur auulsus: nec sicut vulnere sanguis
Emicuit lentus: ruptis cadit vndiq; venis:
Discurfusq; animae diuersa in membra meantis
Interceptus aquis: nullius vita perempti
Est tanta diuissa via.

Hæc illi summa vox fuit. Decessit autē pridie kalendas Maij: Nerua Syllano & attico Vestino consuli, cū consul designatus cū Plautio Laterano esset: Vitæ vero anno septimo & vicesimo. Sepultus est in hortis suis: quos puerissimos habuit Hæc de eo. Inscriptio vetus & marmorea in Diui Pauli tēplo Romæ conspicit M. Anneo Lucano Cordubensi Poetæ beneficio Neronis Cæsaris fama seruata. Scripsit pene puer (vt Papinius docet) certamen Hectoris & Achillis/ cū cadaueris Hectoris redemptione: Fabulam Orphei inferos adeuntis: Incendium vrbis: Laureā & laudes vxoris. Declamauit etiā & causas orauit. Postremo loco Pharsaliā ardenti anio est aggressus: sed nō pfectit. Primos tres libros adiuuare vxore correxit: septem reliquos si vixisset emendaturus. In his ordinē sequit quo res gestæ sunt. Mens eius est se cōmendare immortalitatē & ciuilia bella dissuadere. Pharsaliā autē inscripsit a Pharsalo Thessaliæ oppido: in cuius campis Pompeius a Cæsare est superatus.

Historiæ argumentum ab eodem Sulpitio.

Cum prouinciæ consulares Hispaniæ Pompeio Crasso Syria & parthicum bellum: Cæsari Gallia Germaniæq; data essent: Crassusq; perisset: & Cæsari in alterum lustrum prorogata esset potestas: decretusq; a decem tribubus consulatus: & Pompeius Iulia vxore iam defuncta suspectas haberet Cæsaris opes: Marcellus cōsul de Cæsaris successione agere coepit. Hic vero pacata iam intra nouem annos vniuersa prouincia/ non abnuebat modo in proximis comitijs sui absentis ratio haberetur: sed aduersantibus Pompeianis decretum est/ vt dimisso exercitu veniret/ & peteret more maiorum. Ille nisi & Pompeius ab armis cederet: & nisi decretis staretur: se non dimissurū respondēs: pro hoste habetur. Iratusq; prouinciā cū exercitu Romam versus egreditur. Tantūq; terroris vrbī inuenit: vt Pompeius cum senatu Capuam/ & inde Brundisium fugerit. Ibi obsessus a Cæsare vix euasit in Græciam. Cæsar Romam reuersus erarium direptū suis militibus diuidit. Post Massiliam oppugnatus Petreium & Afranium Pompeianarū duces paruum in Hispania superauit. Inde Romam: post in Aemathiam venit. Ibi deuictus Pompeius in Aegyptum fugit ad Ptolemæum: cuius iussu spectante Cornelia coniuge & altero filio/ est interemptus: Alter enim in Libyam cum Catone & reliquis exercitum ad Iubam regem confugerat. Mox Cæsar aegyptum adiens biennium ibi consumpsit: & Pharnacem superauit: Inde in Libyam nauigās Scipionem vincit: & Iubam ad mortem compellit. Cato ipse sibi mortem consciscit. Pompeij filij Mundā se conferunt: ibiq; a Cæsare expugnantur: Gneiusq; etiā interficit. Sextus se in Sicilia recipit. Post hæc Cæsar Romam reuertitur: triumphatq; quinquies. Hic finis huius belli ciuilis fuit: quod sequutum est aliud ab Augusto.

Lucani Epitaphium.

Corduba me genuit. rapuit Nero: praelia dixi
Quæ gessere pares: hinc socer: inde gener.
Continuo nunq; dixi carmina ductu:
Quæ tractum serpit: plus mihi comina placet
Fulminis in morem: quæ sunt miranda citentur:
Hæc vero sapiet dictio quæ feriet.

A ij

Sulpitiana Argumenta
in singulos libros.

Primus bella mouens expellit ab vrbe senatum.
Brundisij oppugnat magnum fugat atq; secundus.
Tertius exornatq; duces & Phocida vexat.
Ad sycorim quartus certat longasq; salonas.
Quintus ab hesperijs victorem mittit in hostes.
Clauditur in sexto pater & stirps consilii vmbras.
Septimus expugnat partes magnumq; repellit.
Octauus magni caedem cum funere deflet.
Per libycas nono victos cato ducit arenas.
Exponit decimus coenam fraudesq; Photini.

Sulpitij Argumentum
in primum Librum.

Primus habet belli causam. utq; actus ab ira
Præcipiti cæsar rubiconis transiit vndas.
Vicinumq; minax inuadit Ariminum; inde
Excipit attonita deiectos vrbe tribunos.
Ad bellumq; suos Cæsar animatq; cohortes
Auxilium fidem; terror tum scribitur vrbis:
Et fuga Pompeij trepidans pauidiq; senatus.
Post hæc prodigia & vatum responsa canuntur.

PHARSALIAE LIBER PRIMVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN LV
CANI PHARSALIAM INTERPRETATIO.

BELLA PER EMATHIOS. Proponens breui peryphrasi quid sit scriptu-
rus Poeta: suo quodam instituto anteq; inuocet: bella ciuilia detestat atq; de-
plorat: & Neroni assentatur. Inde ubi odiorum causas inter Cæsarem Pom-
peijq; aperuit: historiã narrare incipiet. Indicare aut vides hoc primo ver-
su etiã ciuile bellũ quod confecit Augustus se scribere constituisse: nã bella: nõ bellũ

Bella per emathios plusq; ciui-
lia campos:
Iusq; datum sceleri canimus / po-
pulumq; potentem

In sua victrici conuerlum viscera dextra:

Cognatasq; acies: & rupto foedere regni

Certatum totis concussi viribus orbis

In commune nefas: infestisq; obuia signis

vt indicat Strabo. Bella plusq; ciuilia. i. intestina & cõmunia. Omne em bellũ aut
est externum: aut sociale: aut ciuile: aut intestinũ: aut cõmune. Sed hoc (vt inquit Flo-
rus) non recte ciuile: nec sociale: nec externũ dicitur: sed potius cõmune ex omib; &
plusq; bellum. Per campos emathios: a loco quæ est tanq; area sui decursus hæc
bella ab alijs segregat: velut ipse per emathiam præcipue sit vagaturus: ac si diceret
nos canimus emathia prelia. Emathia autẽ (auctore Plinio) Macedonia est: quæ &
Pythia & Hemonia & thessalia dicta est: nec habet in principio aspirationem: nec
diphthongũ: quia non ab animatos. i. a sanguine: sed a rege Emathione dicitur. græ-
ciq; eam per i & th scribunt. Iusq; datum sceleri. i. bonum & æquũ violatum: &
iusticiam subiectam iniuriæ. nam vt paulopost ait: mensuraq; iuris vis erat: Fuerũt
em humana diuinaq; iura a Cæsare oppressa promiscue. Populum potentem: Ro-
manos rerũ dominos. In sua viscera: in seipsos: hoc est ciues intimos: propinquos:
fratres: parentes & filios. Dextra victrici: innumeras em gẽtes domuerat. Cognat-
asq; acies: multitudines armatorũ consanguineas. Cognati em dicunt qui cõmune
nascendi initium habent: quasi vna & cõmuniter nati: vt Modestinus & Labeo tra-
dunt. Rupto foedere regni: rupta concordia dominandi: quam Pompeius Cæsar
& Crassus inferant: vt vnus Hispanias: alter Gallias: tertius Asiam obtineret. Nec
legas regnum: vt quidam huius loci ordinandi ignari. Et nefas in cõmune: canim;
etiã inquit scelus in vniuersos & contra bonum cõmune: quo omnia diuina & hu-
mana perturbata sunt. Certatum: pugnatũ. Concussi: præteriti & cõmoti ad bel-
lum. Nã oriens Pompeio: occidens maiores parte Cæsari fauit: & in omnibus mun-
di partibus hoc bellum exarsit: primum in Europa: in Italia Hispania & dirrachio.
Inde in Asia & ægypto. Postremo in Libya: & iterum in Europa. Obuia: contra
eunã & similia: nam litui vexilla & arma diuersa non erant. Infestis: aduersis &

PHARSALIAE.

In perniciem venientibus. Signa: tubas: tympana: lituos. Fabius lib. ix. Nec idem signorum cōcentus est. Signorum tria esse gēna docet Vegetius. Vocalia: vt voce humana pronūciata: vt palma. Semi-vocalia: vt q̄ cornibus aut tuba dant. Muta: vt aglæ dracōnes. Pares aquilas. Aquilā argenteam similem cū inscriptione. S. P. Q. R. partes vtræq̄ gerebant. Sed vt tradit Apianus: cæsar victrice Venerē: Pompeius inuitum Hercule inuocabat. Pila minantia: tela cōtrauentia. & p̄ hanc oia exercitus accipit. Sunt autē Pila Romanorum peditū missilia trium peditū vtriusq̄ p̄fixa ferro: trigono vnciæ nouē: vt Halicarnasius & Vege. tradunt. Celsa gallorum haustæ Sarissæ macedonū sunt. Quis furor Romanos ab imprudentia & seuitia arguens vtriusq̄ licetia: cuius acrimonia p̄ deplorationem mitigat. Est autē sensus q̄ ista vestra demētia: quis ferri abusus: quæ crudelitas offerre vos vestrosq̄ barbaros occidē dīs: & male vobiscū cū dedecore seuiere q̄ cū vlciscendo hoste iuste & cum honore pugnare. Furor: impetus animi sine rōne. Licentia ferri: abusus & certadi pmissio. Prebere cruore latius: exponere nos & Italos occidendos. Gentibus iuvis: barbaris q̄s odistis q̄a barbari in vtroq̄ exercitu stabāt cōtra Romanos. Cūq̄ quæ fieri oportebat demonstrat

Signa: pares aquilas / & pila minantia pilis.
Quis furor o ciues: quæ tanta licentia ferri:
Gentibus inuisis latum prebere cruorem:
Cūq̄ supba foret babylō spoliada trophæis
Aufonijs: vmbraq̄ erraret crassus inulta:
Bella geri placuit nullos habitura triumphos.
Heu quantū terræ potuit pelagiq̄ parari.
Hoc quæ ciues hauerunt sanguine dextre
Vnde venit titan: & nox vbi sydera condit
Quaq̄ dies medius flagrantib⁹ estuat horis:

Babylon: vrbs caldea a Semiramide cōdita. a q̄ Caldea oīs & Mesopotamia caldea est appellata. Murus eius & lateribus & bitumine cōstat: latus pedes quinquagenos: altus ducenos. lx. milia passuū amplectit: vt Plin. ait. Superba: vel nobilis vel elata recenti victoria. Trophæis aufonijs: spolijs italis q̄ parti Crasso cū eade exercitus eripuerant. Sed hec demū Tyberius auctore Augusto recepit: vt Suet. docet. Sūt autē trophæa hostiū spolia in arborū truncis aut saxis affixa in victore signū Aufonia autē dicta est ab Aufone Vlyxis Calipsusq̄ filio. Crassus. M. Crassus parthico bello relicto post terga Eufraatē i camporū vastitate ad carras adductus a iulice & Sorena ducibus cū vndecim legionū strage captus est: & ne qd̄ viuus pateret re pugnans est interceptus. Caput yō eius ludibrio hosti fuit: aux̄ em̄ liquidū in tictu oris infusum est tanq̄ ad auaritiā eius explendā. Erraret: q̄a insepult⁹ & implacat⁹ Insepulti em̄ (vt ait Maro) centū errant annos: volitantq̄ hęc littora circū. Vmbra manib⁹ eius. Nullos triumphos: de bellis nāq̄ ciuilibus auctore Valerio nō triumphat. Triumphus autē erat summus honor q̄ victorib⁹ ducib⁹ publica cū hilaritate dabat. Coronati em̄ & q̄drigis inuēcti magna cū popa capitolii cōscendebant: & illic tauros imolabant. Heu quantū: cū deploratione amplificat. Parari: acquiri et imperiū ppagari. Hoc san. tot hoīm cede q̄ in bellis ciuilibus ceciderunt. Hauerunt: emiserunt & sparserunt. Ciues dex. ciues ipsi. Vn ve. totū mundū potuisse subiugari cōtendit: quæ sub cardinib⁹ quatuor cōplectit. Titan. i. oriens. Titan tette

LIBER PRIMVS:

Lactantio sonat vltionē. Fuit is cœli & vestæ filius: cui⁹ nepos sol eodē noīe appellat⁹. Et nox vbi syde. cō. i. occidens vbi sydera occidūt ex cœli resolutione: hoc est cōiuncte & etiā trionice nō noctū vident sydera q̄ illic occidūt. Quaq̄ dies. i. plaga meridiana extrema ad torridā zonā in q̄ sunt maximi æstus. Horis illa. vel ardentibus se lib⁹. horus em̄ auctore Macro. sol ab egyptijs appellat⁹. vel p̄ horas intelligit q̄ filia & ministri phœbi esse fingunt: dies qui cōstat ex horis. Aestuat feruor. nā extrema Libyæ incolentes ppter æstū diurnū quē pati nō pnt in antris se cōtinent: & noctū p̄grediunt. Et qua. Septentrionē ondit. Vfusq̄ est verbo bruma: nō tam

Et qua bruma rigens ac nescia vere remitti: q̄ illc est cōtinua indicaret.

Astringit scythicum glaciali frigore pontū. Rigēs: glaciata. Nescia vere re. q̄ verno tpe nō resoluit & mitelcit in alijs locis. adeo em̄ illic viget frigus vt flumina & mare gelu cōgelescant. Pōtū scythi. nō oceanū septentrionalē qui nō cōgelat. Subit. nā serēs: subiugare fuissent remotissime ignota: q̄ nationes. Serēs in scythia asiana ppli inter tabim & caurū montē ad orientē meridiana lanis sylua: inclyti ceterū ferarū similes.

Subiuga iam serēs: iā barbarus iisset Araxes

20. Et gens siqua iacet nascenti conscia nilo.

Tum sit tantus amor belli tibi roma nefandi

Totum sub latias leges cū miseris orbem.

In te verte manus: nondū tibi defuit hostis.

At nūc semirutis pendent qd̄ moenia tectis

25. Vrbibus Italia: lapsisq̄ ingentia muris

Saxa iacent: nullosq̄ domus custode tenet.

Rarus & andq̄s habitator in vrbibus errat:

Horridaq̄ i dumis multosq̄ inarata p̄ anos

Hesperia ē: defunctq̄ manus poscentib⁹ aruis

scia: q̄ sciat & noscat ortū ei⁹ & ab eo noscat. Est em̄ reciproce scatois cōscius ut in scius: quanq̄ in passua scatoerarius vtriusq̄ auctores. Sic & ignarus: vt Gell. tradit Vir. Haud ignara mali. Miseris sub la. le. subiugaueris. In te ver. ma. cōtra te pugna: gere ciuile bellū. At nūc. Increpat q̄ eo maxime tpe secū discesserit: q̄ Italia erat semidiruta afflicta cladibus & semidiferta. tū ppter bella punica: tū ppter bella superiora ciuilia Syllæ & Marti. adeo vt pene sit interitū nomen romanū. Moenia: ædificia. Pendent: mittāt & ruinā minant. Semirutis: q̄ dimidia p̄cecciderit

Lapsis muris: versis publicis parietibus qui muniunt oppida. Nullo custodete. a nullo dño habitatur. Errat: vagatur. Antiquis: nobilibus. Horrida: aspera inculta. In dumis: in spinis. Hinc sit dumeti. Defunctq̄ manus poscentibus aruis.

Sic & Virgilius: Squalent abductis arua colonis. Manus: agricolæ. Poscentibus: requirentibus: optantibus. tum quia scit horrida: tum quia est frugum penuria. hoc loco assumendū est illud: Alta sedent ciuilis vulnera dextræ. Nam hos duos versus adiungendam res atrocitatem duriusculæ interiecit.

PHARSALIAE

Non tu Pyr. Pyrrhus rex Epirotarū a Tarentinis quōs Romani vlciscebant accitus: magnā cladem Italīs intulit. Venit em̄ cū totius Epyri: Theſſaliæ & Macedonię viribus: incognitiſq; in id tempus elephātis: mari: terra: viris: equis armisq; munitis ſed demum a Curio Fabricioq; eiectus. Ferox: fortis. Poenus: Carthaginenſis populus qui ter rebellauit: vel Hannibalē dicit: qui quater in acie Romanos afflixit primū inter Ticinum & padum: vbi fere periit Scipio. Inde apud Trebiam Semprio conſu. Tertio apud Transmontū lacum Flaminio imperatore. Quarto apud cannas Apuliz victi: vbi ferme quadraginta milia Romanorū occubuerunt. Erit: inuenietur ratione deducta. Hu-

iusmodi expoſitione vtimur i his futuris in quibus pteritū datet. Sed Priscianus erit p di-
cetur vel cognoscere exponit. Pomponius iurecōſultus erit pro pterito ponit: ideo hmoi ſermone docet: Cum codicilli confirmati teſtamēto fuerint: qd̄ codicillis ſcriptū erit. Tā-
tis cladiſq; tā magnis cædi-
bus. Clades dicta: q; ea audi-
ta quicq; clameret: q; tā vni-
q; pluriſ. Nulli: nec his nec
alicui hoſti. Penitus diſcin-
gere: in totū diſſiparet: q; de-
lere Romanū imperiū: vt voſ
ipſi ciuili bello feciſtis. Ciui-
lis vul. de. Calamitas bello ci-
uili accepta profunda eſt & le-
thifera. Tranſlatio eſt: vulnus aut̄ tunc dicit̄ alte ſedere: quū profundū eſt & ad vi-
talia peruenit. Quod ſi. Aperta ad principem aſſentatione: in qua eſt ſuſpicio aliq; i-
roniæ: approbat cladem belli ciuiliſ: ex qua magnū premiū & ſolatiū eſt exortū
videlicet Neronis ſcelix imperiū: cui ad id aditus non paruiffent: niſi prius tanta
cede reſp. fuiſſet oppreſſa: & a cæſaribus occupata. Argumentatq; a Iouis exem-
plo. Quod: ſed. Fata: ſiue paræ quæ humana omnia ordinant: ſiue ordines ſeri-
riſq; cauſarū. Neroni. Claudius Nero Cæſar Domiti viri ſceleſtiſſimi filius: viti-
orum omniū præſertim crudelitatis fuit officina. Aeterna: nuncq; defutura. Pa-
rantur magnorū: acquirunt magno precio. Suo tonan. Ioui qui ſolus ſuo arbitrio
tonat. Sæuorum gigantū: impiorū terrigenarū: qui cæſtes ſuperis regnis cōgeſtis
montibus detrudere tentauerunt. Nihil queri. iam probauimus. Scelera neſcīq;
illa ad homines rerulic: hoc ad deos. Hac mercede. hoc premio & cōpenſatione quod
imperat Nero. Pharfalia: ora Macedoniæ: a Pharfalo opido de cauſa in cuius cam-
pis non modo inter cæſarē & Pompe. certamē: ſed etiā inter Auguſtū & Brutum
& Caſſium. Hinc Virg. Ergo inter ſeſe paribus concurrere telis Romanas acies iterū
videre Philippi. Impleat: cadaueribus romanorū: & pro impleuerit præterito ponit
vt verba ſequentia: diros noxios & ira deorū facto. Poeni ma. Afro: u animæ q;
ſemper Romanorū ſanguinem ſituerunt. Alluditq; ad prælium geſtum in Aphrica
inter curionem & varum & iubam: & rursus contra pharfalias reliquias quę ſe ſibi.

Nō tu Pyrhe ferox: nec tatis cladiſq; autor

Poenus erit. nulli penitus diſcindere ferro

Contigit: alta ſedent ciuiliſ vulnera dextre

Quod ſi non aliam venturo fata Neroni

Inuenere viam: magnorū æterna parantur

Regna deis: cœlumq; ſuo ſeruire tonanti.

Non niſi ſæuorū potuit poſt bella gigantū.

Iā nihil o ſuperi qrimur: ſcelera ipſa neſcīq;

Hac mercede placent: diros pharfalia cāpos

Impleat: & poeni ſaturent ſanguine manes.

LIBER PRIMVS.

recepit: Catone: Scipione & Gn. Pom. filio qui ad iubā conſugerat ducibus. Fuſit autē præliatum ad Tapſum nō minori q; in Pharfalia cæde. Ceciditq; illic Scipio: ſed multo ante ceciderat Curio. Iuba vero rex luxu regio epulatus petreio fugæ cō-
miti ſe præbuit occidendū: inde ſemet Petreius occidit. Vltima: illic em̄ debellatū eſt: & huic ciuili bello finis impoſitus. Concurrent: ſimul certent. Funēſta mun-
apud Mundam Hiſpaniæ oppidū multis ſumeribus & cladibus inſignitū & mor-
tiſerum: nam cū ſe illic Pompei filij recepiſſent: tanta hoſtiū ſtrages eſt facta vt
cæſar obſidens victos ex congeſtis cadaueribus aggerem circum urbem fecerit: quę

Vltima funeſta concurrent prælia munda.

His cæſar peruſina fames: mutinēq; labores

Accedat fatiſ: & quas premit aſpera claſſes

Leucas: & ardenti feruilia bella ſub æthna.

Multū Roma tamē debes ciuilibus armis.

Quod tibi res acta eſt: te cum ſtatione pacta

Aſtra petes ſerui: prælati regia cœli

hic ceciderunt. Inde vero cū agros veteranisq; diuiſiſſet. L. An. Antonij frater: tum
conſulatus quē gerebat: tum fratris qui in orientem acceſſerat confidentia res nouas
moliens coactus eſt Peruſiam fugere: vbi ab Auguſto obſeſſus penuria cibariorū
turpiq; & non nihil experta fame ad deditiōem compulſus eſt. & quanq; ſine ſan-
guine res acta ſit: tñ innumeri inedia conſumpti ſunt. Peruſia in Hetruria oppidum
conditum ab achæis. Mutina vero in Gallia ciſalpina eſt. Accedant: addant. Et q; ſ
af. da. & naues q; ſubmerſæ ſunt apud Leucadē in pugna nauali actiaca. in q; Augu-
ſtus anto. cleopatram q; ſuperauit. Per methonymiam claſſes milites qui perierunt
accipimus. Leucas oppidum eſt in Leucadia peninſula quodā Neritum appellatum
ſicut & illa Neritus: vt Plī. docet. Significatq; auctore Strabone albā petram: ibiq;
eſt ſaltus amatoribus ſalutaris. Ipſa aut̄ peninſula vix ambraciam eſt: vbi & Leuca-
tes promontorium. Aſpera: ſaxoſa. Leucas oppidum ipſum pro mari poſuit leu-
cadio. Premit. grauāt. & ſic locutus eſt ac ſi adhuc præmantur. Seruilia bel. non
indicat bellum illud quod Eunus Syrus phanatico furore ſimulato: dum Syriæ dec-
comas iactat ad libertatē & arma ſeruos quaſi numinū imperio concitauit. Idq; vt
diuinitus fieri probaret in ore abdita nuce quā ſulphure & igne ſtipauerat lenie: in-
ſpirans flammā inter verba fundebat. Hoc miraculo. lx. amplius militū hominū
coegit exercitū: oppida vaſtauit Romanorū: pretorū caſtra dirupit. Sed hi a Perpen-
na imperatore victi: & apud æthnā obſeſſi partim fame: partim crucibus conſum-
pti ſunt: multi & in ergaſtula miſſi. Sed illū bellum nauale ciuile demonſtrat: quo
ſextus Pom. Siciliam & Sardiniam obrines: cū ſeruos etiā armaſſet in freto Sicula.
ab Auguſti claſſe eſt ſuperatus. Ipſe aut̄ cū in Aſiā profugiſſet: catenas tandē illic
ſenſit & peuſtores. Ardenti ætna. hic mōs in Sicilia fumū flammāq; e ſummo ca-
cumine euomit. Debet. obligata eſt. Quod ti. r. a. eſt. quod tu imperium obrines.
Tecum. ſuper Nerone poſt morte nō modo in deorū numen: recipiendū vaticinat.

PHARSALIAE

sed etiā summū deū & sydus futurū. Eūq; vt in medio coeli cōsistere velit suadet:
& ad pacē colendā genus humanū hortat. Peracta. s. finito vite cursu & statu. Est
ein statio ipse standi actus ad tps: & locus ipse vbi stant ad tps siue naues siue mili-
tes. Scrus: rardus. & longā vitā ei ominat. Petes a. ibis in celū. Regia c. Periphra-
sis & meronymia: magno celites gaudio te suscipiet. Prælati: quod tu prulisti ter-
ris: & illis maluisti q̄ in terris regnare. Polo: coelitisbus. Tenere. s. summū im-
periū & Iouis officio fungi. Sceptū virga est regni insigne. Currus. i. currus so-
lares: quo in. ij. meta. describit Oui. Lustrare. i. vt circuire solet. Nihil ti. vt tūmū
Phetontis incendiū cū currus

solares ipetrasset a patre. Mu-
rato. s. auriga est solarij me-
nymia. Cedet i. ab oī em nul-
lus deus tibi obitabit: oēs tibi
obteperabūt. Iurit. arbitrio

tuo. quanq; Prif. i. xviij. legit
iurisq; tui: qd placet. vti sit nā
iuris tui. i. q̄ tibi parebit relin-
quet tibi. Quis de? esse velis

hoc est quā potestātē velis ha-
bere: nā certū ē te Ioui & phoe-
bo nil detracturū. Vbi re. p.

m. In q̄ coeli pte velis mundū
regere. Sede soliu. In ar. or.
in pte septentrionali in qua est
viraq; arctos: h̄ ē visa maior
et minor. Nec q; nec iuxta eā
partē. Polus. i. vertex antar-

cticus meridianus: q̄ polo ar-
cticus est oppositus. Eos polos
dicimus (vt ait Apu.) a quib?
velut a cardinibus directio q̄
dā pfecta axis est ductus diui-
sor & discriminator mūdī: or-
bē terræ i medietate cōstituēs

Siue vt apertius teneas: poli sunt extrema cacumina axis. i. linee recte p sperā mediā
transeuntis. Austri aduersi: plagæ meridianæ oppositæ. ponitq; ventū p regione.
Vnā: a quib? locis. Sydere ob. obliq; stella tua: & nō recto intuitu aspiciet. nā si ad
occidentē cōuersum os habuere: vt sydera pene oīa romanī obliq; respiciēs. sic etiā si
ad arcticū aut antarcticū. Vnā: si orientale siue occidentale. Sciet a. o. impedit
coeli cursus: & inclinabit hac vel illac: ipm em purū est & versatile. Librati p. c. o.

t. m. cōsiste in medio coeli. nā nec cernes romā obliq; sydere: nec eris axib? oneri. Li-
brati: suspēsi q̄li pōdere. Pars æ. i. prospectus illi? regionis: in q̄ cōsistes ppetuo pa-
teat: nec nubes admittit vt a terris semp cōspiciare. Aetheris: coeli. Vacet: libera sit
nec inter illā & terras aliquid interponat. Obstat a cæ. opponant nobis ne te fidusq;
tūi prospiciam. Multi sed pfecto incaſsum volūt totū hoc intelligi allegorice tāq;
corpi eius deformitate ondat Fuit em autore Tranſillo oculis celis: & hebetiorib;
ceruice obefa & ventu pfecto: & iō poetā dixiſſe sydere obliq; & sentiet axis onus.

Excipiet gaudente polo: seu sceptra teneret

Seu te flāmigeros phœbi cōscēdere currus

Tellurem q; nihil mutato sole timentem

Ignē vago lustrare: iūret tibi numie ab oī

Cedetū iūiq; tuo natura relinquet.

Quis de? esse velis: vbi regnū ponere mūdī

Sed neq; in arctoo sedem tibi legeris orbe:

Nec polus aduersi calidus qua veigat austrū

Vnde tuam videas obliquo sydere Romā.

Aetheris immēsi partē si prelleris vnam

Sentiet axis onus: librati pondera coeli

Orbe tene medio: pars aetheris illa sereni

Tota yacert nullaq; obstat a cæsare nubes

Tū gen? humanū positis sibi cōsulat armis

LIBER PRIMVS

Tū tunc Nerone in deū cōuerso: pōeta humano generi pacē & cōcordiā auspicat.
Consulat sibi: puideat suæ vtilitati. Inq; ui. themelis est. Missa: emissa e tēplo
Iani. Oui. quū libuit pacē placidis emittere rectis: Libera p ruras ambulat illa vias.
Cōpescat li. fer. claudat portā æneā & vestib? ferreis munitā. Iani bel. Iano pacis
belliq; arbitro Numa Pōpillius tēplū crexit: qd belli tpe aperiēbat: Vt pateant p ppo
reditus ad bella pfecto: vt ingt Ou. Pace claudēbat: ne q̄ posset discedere. Fuerat autē
vscq; ad Lucanī tpa clausū ter. sub Numa Pōpi. post scdm bel. pun. & sub Augusto
post attiatia bella. Sed mi. iā nu. sed mihi etiā viues p deo es: nec opus est bacchū
aut apollinē inuocē si tu mihi

Inq; uicē gens omīs amet: pax missa p orbe

Ferrea belligeri compescat limina Iani.

Sed mihi iā numen: nec si te pectore vates

Accipio: cyrrhea velim secreta mouentem

65 Sollicitare deum: bacchūq; auertte nyssa

Tu satis ad dādas romana in carmina vires

Fert animus causas tantas: expromere rerū

Immenſumq; aperit opus: qd i arma furete

Impulerit populi: qd pacē excusserit orbi

70 Inuida fator series: summisq; negatum

Stare diū nīmioq; graues sub pōdere lapsus

diuſi sunt. & a parnaſo bicipiti lōge distant. Poeta ergo vrbē arabicā vel indicā in-
tellexit. nā quīs helycon phœbo et Cytheron baccho sit sacer. nyſam q̄ vlcus est in
helicone nō designauit. Tu. s. ſufficis ad inspirandā mihi facultatē canēdi romanā
hīſtoriā. Fert aiūs. vt facilius intelligat quā sit ſcripturus hīſtoriā explicat cauſam
belli ciuiliſ. redditq; auditore attentū et docile. Vultq; p̄cipuas cauſas fuiſſe fatum
nāq; rerū inſtabile et nīmīā potētīā romanoꝝ. Addit hīs regnādī diſcordē cōcordiā
quā inierūt crāſſus p̄pēius et cæſar. cū regnū nō capiat duos. Poſtea ſubiūgit mor-
tē Crāſſi et Iulīæ. ipſoꝝ ducū ſupbia et emulatiōē. poſtremo publicā vrbis corrup-
tiōē et vitia. Cauſas hui? belli Cæſar in cōmentarijs. Florus in hīſtoriā et Tran-
quillus i cæſare diſſuſe aperit. Fert cupit. Expromere. apte et velut e cōdito emit-
tere. Immenſum o. inges cāpus et moles. Furete. vehemēter cōmoti. Excus-
ſe. repulerit. Excusſus p̄prie dr q̄ ſedes ex eq̄ cōcuſſus enſcit. Series fa. ordo et cō-
nexio cauſarū. Inuida. inimica. nā nihil qd' eſt ſub luna vult eſſe æternū. qppe oīa
orta occidere et aucta ſeneſcere neceſſe eſt. vt ingt Salu. Sumisq; ne ſta. d. oe qd' ad
ſummū incrementū puenit aut iminui aut diſſolui natura cōſtituit. Nīmioq; g. ſ.
p. l. & caſus grauiores ex magno & alto ſtatu. Claudia. Tollunt i alit vt lapu gra-
uiore cadit. Nā qd' nīmīs eminet diuturnū eſſe nō pōt. & q̄ maius eſt pōdus eo ma-
or ruina. Hor. Sepi? vētis agitāt ingēs pinus. & celſe grauore caſu decidit turres.

PHARSALIAE

Sic cū.com.f. Similitudo a mundi machina p discordiam in se aliquā reditura. So-
luta com.rupta elementorū coniunctione & amicitia. Hora.f. vltimū mundi tps.
Coegerit. tot secula coadunauerit & concluderit. hoc est finierit omne xui. Antī
quū re.i.c. in pristina confusione reuertens. nam omne compositū soluit in suas ptes
& siue ex quattuor elementis constet. vt placet Empedocli. siue ex athomis (vt Epi-
curo) dissoluendus est mundus. Quāq; multi volunt fore aeternū. sed certū est oīa
concordia firma esse. lite vero & discordia dissipari. quæ duo elementis adiecit Em-
pedo. vt formæ propria. Amicitia est cū contrariæ qualitates elementorū & diuerse
discedunt. lis autē cū illæ rede-
unt. Chaos est confusa qndā
elementorū vnitas hians patet
q; in profundū. dictū a Χά-
ος qd' est hio. Cōcurrēt cō-
certabunt. Ignea. p.a. p. Vis
astroz ignea in æquore sicca
di ipsū causā descēdet. Tel-
lus. e.l.n. tellus repugnabit ne
mare littora dilaret. & se ma-
gis extēdat. Excutiet. reijciēt
Fratri. c. p. luna sole oppugna-
bit. nec ipsū respiciet. s; ibit
auersa. Indignata a. h. ireta q;
bigis inuehat qdrigas sibi de-
poscet. Vt autē luna bigis h
est duobus equis. siue equo et
mulo. quoz alter albus. alter
niger est. Poscet. d. viderē die
lucere. Per orbē ob. p. zodia
cū. qui est obliquus circulus.
nā ab imo vnus zong tēpera-
tæ ad summū alterius trāsuer-
sus extendit. Machina. cōpo-
sitio & strus. Est autē machi-
na (vt in: x. Vitruius scribit)
cōtinens ex materia cōstructio.

Nec se Roma ferens: sic quū cōpage soluta
Sæcula tot mundi suprema coegerit hora;
Antiquum repetens iter: chaos oīa mixtis
Sidera sidentibus concurrent ignea: pontum
Astra petent: tellus extendere littora nolet:
Excutietq; fretum: fratri contraria Phœbe
Ibit: & obliquum bigas agitare per orbem
Indignata diem poscet sibi: totaq; discors
Machina diuulsi turbabit fœdera mundi.
In se magna ruunt. latis hūc numina rebus
Crescendi posuere modū: nec gentibus vllis
Comodat in populū pelagi terreq; potentē
Inuidiam fortuna suam: tu causā malorum
Facta tribus dominis cōis roma: nec vnq;
In turbam misli fœralia fœdera regni.

Turbabit fœ. dissoluet con-
cordia. Diuulsi. discordantis & in diuerse distracti. In se m. ru. Translatio ab ædi-
ficijs quæ ingentia & altissima sua mole se opprimunt. Posuere h. m. c. constitue-
runt hanc mensurā & finem. vt quū ad summū puenerit incrementū iminuant &
ruant. Latis. foelicibus. Necq. vl. nec fortuna inquit permisit facultatē atteri edi-
Romanū imperiū gentib; exteris. sed vt semet euerteret voluit. Comodat in p. cō-
cedit propriū odit in res prosperas. Odit em nimis læta & summa imis & ima sum-
mis mutare gaudet. vt ait Seuerinus. In p. Romanū. Tu c. per apostrophē huius
belli ciuilis originē fuisse inquit reip. occupationē a Pompeio crasso & cæiare factā
Fœralia fœ. mortifera regnandi concordia. Regni reip. & imperij Romani. quod
hi vt regnum occupauerant. Nec vnq; missi in tur. nūq; tradidi pluribus. Nam
Roma antehac aut sua libertate vsa erat. aut sub singulis regibus fuerat.

LIBER PRIMVS.

O male concordēs. Cū exclamatione arguit eos cupiditatis qua inlere concordia
infidā: & ex qua summa esset discordia oritura. Coeci cupidine: improvidi & excor-
des auditate habendi. Quid iuuat: quid prodest cū vestra societas durare nō possit
quia est nature cōtraria. Miscere vires: cōiungere & firmare potēcias vestras. Et hec
ideo dicit. quia (vt meminit Florus) cū res romana toto orbe polleret: & in theatris pō-
peij triumphū decantarent: & Pōpeij potētia apud ociosos moueret inuidiā: Caroq;
Pompeio detractaret: actisq; eis obstreperet: Ille ad præsidia dignitati parandē se ver-
tit. Itaq; cū Crassus genere diuitis & dignitate floreret: velletq; opes altiores: & C.

O male concordēs: nimiaq; cupidine cæci
Quid miscere iuuat vires: orbēq; tenere
In medio: dum terra fretū: terraq; leuabit
Aer: & longi voluent titana labores
Noxq; diem cœlo totidē p signa sequetur
Nulla fides regni focis: omīq; potestas
Impatiens consortis erit: nec gentibus vllis
Credite: nec longe fatoz exempla petantur
Fraterno primi maduerūt sanguine muri.

sustinet aquā. Plinius ait. Aera vitalē ac p cuncta rez meabilem totoq; consertum-
cutus vi suspensam cū qro aq; elemēto librari medio spacio tellurē. Leuabit: susti-
nebit. Et longi voluent titana labores: & sol vertet se magno labore. Voluit em cō-
tra motū mundi: & laborat nitens contra venientis spheræ volubilitatē. Hinc Ouis-
dus ait. Adde q; assidua rapitur vertigine cœlum: Syderaq; alta trahit: celeriq; volu-
mine torquet Nitor in aduersum: nec me qui cetera vincit impetus: & rapido contra-
rius euehor orbī. Luna quoq; sic nititur: vt (autore Plinio) reliqui quinq; planetæ: qui
erratici appellant. nam cū mundo ferunt & contra mundū quando retro gradi sunt.
Longi: qā annui sunt & indeficientes. Noxq; diē: methonymia. hoc est luna noctis
ples sequit solē p. xij. zodiaci signa q; discurrūt intra mensem multo minori q; sol am-
bitu. Nulla fides re. so. sentētia exēplo cōfirmata: nullus socius erit fidus in regno.
Regnū em nō capit duos: vt Tragicus ait. Et statim inq; Socijsq; comes discordia re-
gnis. Potestas: potētia. Erit impatiens cō. nō tolerabit locū: sed illi in infidiabit. Nec
gentibus vl. cre. nec alij nationibus fidē adhibeatis: sed sumite a vobis ipsis exēpla. qd
em est opus aut Etheocle & Pollice thebanos: aut Atreū & Thyeste mycēgos cōme-
morare. nōne Romulus Remū occidit? Primi muri: cū in ludibriū fratris Remus no-
uos muros trāsisset ab fratre Romulo sine eius scelere ad murū custodiendū p̄sato est
interfectus. Alij malūt Romulū vt solus regnaret sub hoc p̄textu ea vsum impietate
Est & alia fama: p̄ cu de vrbis cōditē imperio noīeq; imponēdo captaret auguria: et
Remus prior ex Auentino sex vultures: Romulus. xij. ex Palatino vidisset. & hic nu-
mero: ille tpe p̄staret. & vterq; a sua multitudine rex salutaret: orto certamine ibi iur-
ba iētus rem cecidit. Primi muri. noua vrbs. Fiati. nōi. Emphasim habet: ac si dice-

PHARSALIAE

ret: Vos tñ nō estis fratres. ¶ Nec precū tāū. A minori ad maius argumētatio. Si est illi p̄ ex quo regno infidi fuerūt: quid vos facietis p̄ toto romano imperio cōsequēdo

Tanti furoris: tanti sceleris quantū est sociū fallere & ei insidiari. Exiguū asylum: synecdoche. exigua vrbs in qua erat asylū: hoc est templū sanctissimū qđ cōstituerāt inter palatū & capitolū inter duos lucos. quod vocatū est iter montū duorū: qđ res etorq. ad quod omnis turba sine discrimine: liber an seruus esset: tunc confugiebat. nec inde euelli vī poterant quocūq. scelere maculat. Dictum est autē ab & qđ est sine: & traho: qđ nemine inde licebat abstrahere. Asylū a nepotibus Herculis primū

conditū Athenis fuisse statim in. xij. docet. De quo hęc. Au diu quicūq. rogant noctesq. diesq. Irg datū & solis nume placare q̄relis. Et paulo post. Sic sacrasse loco cōmune ani mantibus aegris Confugū: vnde procul itaret iraq. mī neq. Regnaq. & a iustis for tuna recederet aris. Cōmisit dños: ad pugñā opposuit & incitauit Romulū & Remū.

Tpis angustis: breui quidem rpe Pompeius & Cæsar man fere cōcor: des sed inulsi. Con cordia discors: cū em con cor des erant in obsequenda repub. suspecti inuicē erant & simul tates gerebāt. Mansit: hæsit: substituit. Non sponte ducū: nō ipsis volētib. Erat mo ra: remorabat & impediēbat bellū. Medius: interpositus quippe molienti nouas res ob

Nec pretium tanti tellus: pontusq. furoris
Tūc erat: exiguum dños cōmisit Asylum
Teporis angustū mansit cōcordia discors
Paxq. fuit nō sponte ducū. nā sola futuri
Crassus erat belli medius mora. q̄liter vñdas
q̄ secat: & geminū q̄q. mare separat Isthmos
Nec patit conferre fretum: si terrā recedat
Ionium ægæq. franget mare. Sic vbi sæua
arma ducū dirimes misera do funere crassus
Assyrias Latio maculauit sanguine Carras
Parthica romanos soluerūt damna furores
Plus illa vobis acie: quā crediris actum est

stitit: vt lingua terræ inter duo maria obstat cōtrarijs fluctibus qua sublata statim colla stabunt. Isthmos: istmi terræ inter duo maria dicunt: ex quibus duo sunt celes bres. Achaichus: vbi olim Corinthus: qui diuidit Eriusū Ionij sinū a Saronico ægel & Thracius in quo Cardia. Gracilis: tenuis. & vix sex milia passū. Secat gemi nū mare: diuidit Ionij & ægeum. Conferre: concertare. Si terrā recedat: si tollatur istmos. Ionij: Ionij dictū siue ab Ionia vrbe regione in Asia: siue (vt ait Solinus) ab Ionia regiuncula in extrema italia. Aegæo. Aegæū (auctore Plinio) dictū est a sco pulo inter Tenedū & chiū insula surgente in effigie capræ: quā græci ega vocant. Pranget. i. se. Sic vbi sæua: alterā partē cōparationis accōmodat. Vbi: postq. Di rimens: separās. Misera do: qđ feris & alicib. expositus iacuit insepultus. Assyrias carras: Carræ vrbs in Assyria q̄ & Parthia est appellata. nā cū Parthia olim in orien tali Seythia esset: Parthi qui exules interpretant in assyria venientes id nomē quā inha bitauerūt. puñcis: indiderūt. Latio san. qđ. xij. legiones ad internitiōē vsq. lunc esse. Parthica dñ. mo. Crassi. Soluerūt fu. ro. excitauerūt infanti & bellū ciuile. & me thophorice dixi: tan qđ si Crasso viuēte ligati essent. Illa acie: cōstitutū. Q. cre. nō so lū em crasso cū legioib. occiso q̄re vobis parastis: sed causā belli ciuili hosti dedistis.

LIBER PRIMVS.

¶ Arfacidæ. Arfaces Persarū rex fuit: a quo reliqui oēs Arfacidæ dicti. vt Cæsares Ro mani: Murani latini: Ptolemæi ægyptij: & Beli phoenici reges. Regnū: imperiū ro manū: qđ tribus occupatoribus p̄ regno erat. Populiq. po. hoc est felicitas & ma gnitudo romani imperij: q̄ tanta erat vt duobus satis nō fuit. Quae ingt Flo. Sic de principatu laborāt tanq. duos tanti imperij fortuna nō caperet. Est & alius sensus: Fortuna populi ro. q̄ oia possidebat duos sub imperio cōtinere nō potuit: nā vincu lū quo cōtineri valēt sublatū e medio est. Nā iuncti. Cæsaris filia Pōpei q. vxor so ceri cōcordiā matrimonij fœdere tenebat. Hæc (vt Valerius tradit) cū comitijs æduli

Arfacidæ: bellum victis ciuile dedistis.

Diuiditur ferro regnū: populiq. potentis

110 Quæ mare: q. terras: q. totū possidet orbe

Non coepit fortuna duos. nā pignora iuncti

Sanguinis: & diro ferales omine thædas

Abstulit ad manes parcarū Iulia: sæua

Intercepta manu: quod si tibi fata dedissent

Maiores in luce moras: tu sola furentē

Inde vini poteras: atq. hinc retinere parentē

Armataq. manus excusso iungere ferro

Vt generos foceris mediæ iunxere sabine

Morte tua discussa fides: bellumq. mouere

Permisse ducib. iūmulo dedit emula vtus

Tu noua ne veteres obscuret facta triumphos

Et victis cædat Pyratice laurea Gallis

Pō. Qđ n. sed si diutius vixisses. & est apostrophe. Luce: vita. Virū furē. fratū in Cæsare patrē & cōtra. Armataq. manus: etiā pugnantes ferro abiccto recōciliare vt olim fecerunt Sabinæ: quas cū Romulus ob spre a vicinis cōnubia in ludis Nep tuni equestribus: quos appellauit cōsualia rapuisset: Sabiniq. aduersus Romanos acerrime dimicaret: in medias acies matronæ crinibus passis flentes porrectiq. infantibus hinc patres hinc generos placauerūt. Discussa si. sublata cōcordia. Aemula: laudis sis studiosa. Stimulos: incitamentia. Tu no. distributio cū apostrophe. Metuebat Pō. ne claritas triumpho. Cē. q. Gallia Germaniā Britaniāq. pacauerat: obscurare ei pelara in Hispania & Africa gesta & triumphos ponticū armenicū iudaicū cilicūq. Laureā pyratice. triumphus de pyratib. i. maritimis p̄donibus cilicibus: qđ Pō. intra diem quadragesimū quū vitā petissent in deditione accepit incruenta victoria.

PHARSALIAE

Magne: Magnus est Pompeius appellatus: & salutatus a Sylla cū reuerteretur ab Africa: iullicq; sunt oēs vt eodē nomine appellarent. Ferunt tñ prius ipsum ab vniuerso exercitu inditū nomē postea a Sylla pbatū. Plutarchus est auctor: Teio Cē. Series: cōtinuus ordo. Impatiensq; loci fortuna secūdi: Cēsār em̄ in oī re se esse primū volebat. itaq; saepe ex eo auditū ferūt (autore Tranillo) difficilīus se principē ciuitatis a primo ordine in secundū q̄ ex secūdo in nouissimū detrudi. Et cū in Hispaniā se cōfēret: p̄teritis oppidulū qd̄ nō erat vacuū factis de rusticorū: Mallē ingi inter hos primus esse q̄ inter romanos secūdos. Quis iustius Ambiguū pfecto est vter iustiorē pugnādi causam habuerit

Cēsār em̄ deos adiutores habuit: q̄ suā causam ipsa victoria pbauere. Pōpeio p̄o Cato vir integerim⁹ fuit: & magna cū laude deis Cato cōfērt Victrix: cēsariana. Victa: pōpelana. Catoni: viciēsi q̄ secutus est eius p̄es: et deniq; mortē sibi cōstuit. Nec coire pa. q̄ differētia duces cōcurret apit: & Pōpeū quercui annosā sacratāq; cōparat: cē sare fulminī: mira qdē si. p̄seris subtilitate & artificio.

Coiere: certauere. Alter pōpeius. Vergentibus: inclinatis. Vsu toga: consuetudine pacis & oen. Dediticū: dū cē: oblitus est artē & solertiā impatoris. Famāq; pe. i. popularis et studiosus gl̄ie cōparatē cōciliādīq; populī Multa dare i vul. i. edebat spectacula & munera ad populū oblectandū. Auris pō. fauorib⁹ populī. Impelli: ipellebat et inferuebat. Aura q̄nq; fauor est: vñ aurari dicti q̄ fauorib⁹ implēdidos. i. claros faciunt.

Theatri: loci semicircularis ad spectacula accommodati: in q̄ etiā suā laudes & victorię decantabant. Māsurū theatrū ex q̄drato marmore prius Pō. magno sumptu edificauit: cōsulens parsimonix cū antea subitarijs gradibus scēna immenso sumptu lingulis annis erigebat: vt Tacitus ait. Credere prius. for. cōmitchat se & inherebat foelicitati q̄ diu fuerat vsus. Vmbra nō. vestigiū famā & effigies nō ipa solida gloria. Quercus su. arbor trūcata & ornata spolijs hostiū: q̄lē Vir. Statiuq; describit. Exuuias: spolia. Gestās: sustines. Do. na. q̄ illīc p̄ monumēto i deorū honorē suspēdebant. Nec hā. nō habes firmamēta.

Magne times: te iam series: vsusq; labor

Erigit: impatiensq; loci fortuna secūdi

Nec quemq; iam ferre pōt: cēsār ve priore

Pompeius ve parē: quis iustius induit arma

Scire nefas: magno se iudice quisq; tuetur

Victrix causa deis placuit: sed victa catoni

Nec coiere pares. alter ve gentibus annis

In senium: longosq; togā tranquillior vsu

Dediticū iam pace ducem: famāq; petitor

Multa dare in vulgus: totius popularib⁹ aur

Impelli: plaususq; sui gaudere theatri

Nec reparare nouas vires: multūq; prior

Credere fortunā. stat magni nois vmbra

Qualis frugifero quercus sublimis in agro

Exuuias veteres populi: sacrataq; gestans

Dona ducū: nec iam validis radicibus herēs

Pondere fixa suo est: nudosq; p aera ramos

Effundens trūco nō frōdibus efficit vmbra

LIBER PRIMVS.

Sub pri. eu. quē comparat aduersitati Pō. Nutet: tremat & ruinā minetur. Sola soli. ob vetustate & religione venerat. & per siluas accipimus alios ciues egregios. Tantū nō. tanta re: gestat: gloria qua Pom. superioribus omnib⁹ exellebat equa to nō modo Alexandri magni re: fulgore: sed etiā Herculis ppe ac liberi patris cē. vero tunc erat illo inferior. postea vero tantus tanq; illo maior euasit: vt si quis res eius voluit prēcensere totū orbē terrarū enumeret: qd̄ infinitū esse cōueniet. Nec fa. du. q̄ esset tā circūspectus fortisq; imperator. Sed ne vir. sed inerat cē: virtus irrequieta & vt in iuvene feruens & cōcitata. Solusq; pu. nullo pudore cē. impudēs

Et q̄uis primo nutet casura sub euro:

Tot circum siluae firmo se robore tollant:

Sola tamen colit: sed non in cēsare tantum

Nomē erat: nec fama ducis: sed nescia virt⁹

Stare loco: solusq; pudor nō vincere bello.

Acer & idomitus q̄ spes quoq; ira vocasset

Ferre manū: & numq; temerado p̄cere ferro

Succellus vigere suos: instare fauori

Numinis: impelles quicq; sibi sūma petēti

Obstaret: gaudensq; viam fecisse ruinā:

Qualiter expressum vētis p nubila fulmen

Aetheris impulsū sonitu: mundi q; fragore

Emicuit rupitq; diem: populosq; pauentes

Terruit obliqua p̄su ingens lumia flamma.

longiore nitatur tractu fulguras. his findi nubem: illis perumpi volunt: & esse totū nitrua impactorū igniū plagas: ideoq; protinus corruscare igneas nubium rimas. Fulminū genera tria: quod afflat: qd̄ scindit: quod vrit. Hō. tria numina potestare habere Serui. tradit. Pl. yō. xi. fulminū gūa hētrufcos seruare: & noue deos arbitriū illorū habere docet. Expressum ven. ventorū conflictū emissum e nubibus. Aetheris. celi cōmori. Fragore: strepitu. Translatio est ab arborib⁹ q̄ frangunt. Emicuit: ex tra profiliuit & apparuit. Idq; dixit ppter fulgurū quod prius cernit q̄ tonitru audiat. Rupitq; diē. i. erupit & emisit ignea luce: vt rupitq; has pectore voces. acie in acie hostibus. Plau. in milite glorioso. Præstringit oculos celeritate sicaciem præstringunt: vti aliud q̄ quod agunt agere videantur. Flamma obliqua. i. transuersa corruscatione: quæ semper oblique fit.

PHARSALIAE.

In sua tem. f. in sui aeris regione vel in deorū iouisq; aedes. Est em fulmen precipue Ioui sacru. Nulla ma. ve. nihil est qd fulmini resistere possit: & oia dissipat. Cadens in terra se vibrans. Reuertens in celū. Dat stra. ma. multa sternit & vastat.

Latesparfosq; re. lg. contrahit fulgore cōruscationis: q̄ multiplex ppter celeritatē esse videt. Hæ du. c. Transit ad alias bellicanas & publica vitia romanorū. Semia origines. Populos po. vt Lacedæmones athenienses & ipsos romanos: apud q̄s vt inquit Salu. postq; diuitiæ honori esse cepere: & eas gloria imperiū potētia seq̄bat: hebescere virtus coepit: paupertas probro haberi: in nocētia p̄ beniuolentia duci cepit.

Igit vbi ex diuitijs iuuentutē luxuria atq; auaritia cū superbia inuadere rapere cōsumere: sua parū pendere: aliena cupe re: pudorem pudicitia diuina atq; humana pmiscua nihil pensi neq; moderati habere. Subactō: subligato alibi molitū & attenuatu significat vt Saruū subactū. Inruli: iuenit in vrbe. Nimias opes: q̄ non ad vsum vitæ necessariū: sed ad delicias essent: vt fuerūt at talicæ ponticæ cypricæ corynthiacæ. Moris: boni. Cesse re re. sec. corrupti sunt a copia rerū vitij q̄ secundæ res afferunt. Præda. tā de bonis ciuiū & sociorū spoliatorū q̄ illicita est q̄ de honestis hostiumq; honesta. Luxū: nimia & im pudētē profusio. Nō aut. te. mo. nullam in anulis vasīs edificijs & villis habuere modestiam: cū apud priscos illos vt inquit Oul. leuis argenti la mina esset crimen. Hi vō parietes pingebant: laquearia in aurabant: & villas & domos in vrbū modū edificabāt: vt Plinius Salustiusq; testant.

Mensas pri. veter. frugalitatē: apud quos frēq̄nti p̄stis vsum q̄ panis erat: vt Vale. tradit. Et gulę condimēta cibosq; ganeatos nō norat. Postea vō vt inquit Salu. vescendi causa terra mariq; oia exquirere. Mares. ra. viz de. ge. nu. viri vsurpauere ornamento & habitus vix conuenientes gerī puellis & sponis. Oul. Foemina vestri potūnt lege mariti: Et vix ad cultus nupta qd addat habet. Foecūda: quæ producit multos egregios viros: vt Fabritios: Curios: quin tios & Attilios. Accersit: expetit aduocat. Quo ges q. p. i. opes q̄ ingenijs obsit nā ea mollia delicatq; reddūt. Auri vō & argenti vsum Licurgus Lacedæmonit rex velut oīm scelex marciā sustulit. Tū iū. iungebat p̄terea agros agris distantibus

In sua templa furit: nullaq; extre vetante

Materia magnāq; cadēs magnāq; reuertēs

Dat stragē late: sparsosq; recolligit ignes

Hæ ducib; causę suberant: sed publica bellā

Semina: q̄ populos semp̄ mersere potentes

Nāq; vt opes n̄mias mūdo fortūa subactō

Inruli: & rebus mores cessere secundis.

Prædaq; & hostiles luxū suasere rapinæ

Non auro tetisq; modus mensalq; priores

Aipernata fames: cuitus gestare: decoros

Vix nutibus rapuere mares: fecūda viros

Paupertas fugit: totoq; accersitur orbe.

Quo gens q̄q; perit. tū logos iungere fines

Agrorū: & quondā duro sulcata Camilli

Vomere: & antiquos euriorū passa ligones

LIBER PRIMVS:

aut emptis aut occupatis qui meij essent. Extēdere sub igno. cō. dilatabāt vsq; ad distantes & ignotos agricolas eos agellos in quibus Camillus arauit & Curius foderat: qui fuerat illis cōtenti. cēsentes p̄ncipio sum ciuē esse cui septē iugera nō satis essent. Furius Camil. & Mari. curius & si cōsulares triumphalesq; viri cū a repub. vacarent: rē rustica industrie exercebant. Nec legas curiorū: versus em non staret: & sentētia exigit curiorū. Nō erat is po. alia a bellandi cōsuetudine. Sua: ppria: nā nulli parebat & omnib; impabat. Inde q̄a bellis & armis assuetus. Et qd su. ege. vi. ne. & omne scelus p̄ cupiditatē audacter cōmittebat & vile censebant. Ege

Longa sub ignotis extendere rura colonis

Nō erat is populus quē pax traglla iuuaret

Quem sua libertas imotis pasceret armis

Inde iræ faciles: & quod suasisset a gestas

Vile nefas: magnūq; decus ferroq; petēdū

Plus patria potuisse sua: mensuraq; iuris

Vis erat: hinc leges & plebiscita coacte

Et cum consulibus turbantes iura tribuni

Hine rapti fasces precio: sectorq; fauoris

Ipsē sui populus: latalisq; ambitus vrbis

Annua venali referens certamina campo

Hic vsura vprax: auidūq; in tēpore fœnus

Et concussa fides: & multis vtile bellum

Turbantes su. cū. cō. a consulibus discordantes. Fasces r. consularis: empti sunt em fasces secures viminibus in voluntate consulū insignia. Sector. fa. hoc est emptor & venditor suffragiorū. Sēctores em & qui secant dicunt: & qui empti sua psequunt. Auctor est Fest. Luca. sectorē ideo populū appellat quia fauore & suffragia emebat & empti psequens vendebat pedia. Dicit sectorē esse estimatōrē redemptoremq; bonorū: damnati atq; proscripti qui spem lucri sui secutus bona illa semel auctionabat: p̄ his pecunias pensitabat singula vediturus. Ambitus: assentatio & corruptio ad honore consequendū. Ambitus est in actū: ambitio vō in aio honore cōcupiscētia. Ambitus est locus duorū pedū & semis inter vicina ædificia ad circueundū relicta. Localis: mortifer. Annua cer. cōtentiones comitiorū q̄ mēse ianuario inartioq; fiebat. Cāpo. i. martio: vbi septa erat & suffragia vēdebāt. Vsu ra vo. creditæ pecunię fructus ex vsu. Fœnus pprie naturalis terre fructus est. Auidū: cupidū & auarū. In tpe: q̄a incertū tempus debet. Concussa: quassata: fracta.

B ij

PHARSALIAE

IAM gelidas caesar. Narratione poeta aggreditur non a remota initio sumpta: sed a loco neco inchoata. Alpes: montes. quia togata Gallia diuidunt a cometa. Dictos ab alphi quod sabina lingua est candidum Felto auctore. nam albi sunt niuib. Supra uerat cur. accelerate transferat. Coeperat: apheresis. p. coeperat. Constituerat enim uirtutis praemia: quae negabant armorum virtute consequi: praesertim cum ad nullum aequa conditione admitteret: nec pacisci posset ut quoad consul fieret reliquis legionibus dimitti iuberi exercitus ut aduersus esset futurus instructor. Eo praecipue argumeto quod duae legiones ad bellum

Iam gelidas caesar cursu superauerat alpes:

Ingentesq; animo motus bellum futurum

Coeperat: ut ventum est pui rubiconis ad vndas

Ingens visa duci patria trepidantis imago

Clara per obscuram vultu moestissima nocte

parthicu destinata: quare una a Pompeio ipse acceperat. sibi substractae erant: & in Italia retentae. Ad huius tribunorum qui sibi fauebant concessione esse sublata: & ipsos vrbe cessisse acceperat. Sunt tamen qui tradant bellum ciuile multo ipsum antea coepisse. & ex quo quator in hispania visa ad gades magni Alexandri imagine ingemuerat: quod ipse ea iam aetate qua Alexander orbem terrarum subegisset memorabile nihil egisset: & cum nocte proxima visus esset per quietem matris stuprum intulisset: coniectores arbitrium terrarum vrbis sibi portendi responderant: quoniam mater sibi subiecta nil aliud esset quam parens omnium terra Pompeius dicebat enim desperatione adductum: quod quae constituerant consumere non posset: nec priuatis opibus populi exprobratione explere: turba omnia ac promiscere voluisse. Alii timuisse dicunt ne eorum primo consulatu aduersus auspicia legesque & intercessionem gessissent ratione reddere cogeret. Quidam putant captum imperii consuetudine pensitatisque suis inimicorum viribus vsum occasione rapienda dominationis quae grate prima concupiscet. Talia Sueto. memorat. Ingentes mo. maximas curas. Futurum: nunc a fide est: non a sum. Ut v. hoc tpe caesar e. transalpina Gallia reuersus rauene agebat: bello vindicaturus sigd de tribunis plebis intercedentibus per se grauius a senatu constitutum esset: itaque clam dimissis cohortibus cum spectaculo interfuisset post solis occasum iter ingressus nocte extinctis luminibus errans ad rubiconem cohortes est consecutus: consistensque paulum & reputans quantum moliret: conuersus ad proximos. Et nunc inquit regredi possum quod si ponticulum transierimus omnia armis agenda erunt. Contanti ostentum tale factum est: quidam eximia magnitudine & forma in proximo sedens repente apparuit arundine canens: ad quem audiendum cum per pastores plurimi etiam stationibus milites concurrissent: inter quos & aeneatores rapto ab vno tuba perculit ad flumen: & ingenti spiritu classicum exorsus perpendit ad alteram ripam. Tum caesar eatur inquit quo deorum ostenta & inimicorum iniquitas vo. Iacta est alea inquit. & ita traiecit exercitum. Rubiconis: fluuij inter ariminum & rauennam. qui Italiam antiquam a gallia separat & in hadria confluit. Ingens visa: aut est poetica fictio: aut hoc caesari per quietem occurrit: dum anceps esset ad rubiconem. vbi marmor his verbis ex senatus decreto inscriptum aduerterat: Imperator siue miles siue tyro armatus quisque sistito: vexillum armaque deponito: nec contra hunc annum arma signaque traducito. Quisque contrafeceris hostis diiudicare. pro. ac si arma contra patriam penate siue deos abstuleris. Trepidantis: timentis. Canos crines: qui vrbis indignant vetustatem. Turrigero: coronato turribus: quia ro-

LIBER PRIMVS.

ma currita est. Lacera caesarie: lacertis comis ob bellum imminens & luctum. Nudis lacertis: more desolentium funera: quae brachia pectus & faciem plangunt permixta verba.

Signa mea: aquilas & tubas. Iure: iuste & ut iniuria inferre nolitis. Si clues: Nam qui fert in patriam arma ciuis non dicit: nisi forte idem hostis esse & ciuis potest: ut in parado. Cice. inquit. Perculit: commouit. Horror: tremor ex metu. Rigueret. erecti sunt capilli. Virgi. Obstupui steteruntque comae. Languor: debilitas ex metu orta repressit eunt. Omagna. Ioue & reliquos deos quiritum & ipsam Romam ut coepit faueat inuocat: seque excusat non impia arma sumplisse in patriam: sed innocentes & sibi

Turriero canos effundens vertice crines:

Caesarie lacera: nudisque astare lacertis:

Et gemitu permixta loqui: quo reditis vltra?

Quo fertis mea signa viri: si iure venitis:

Si clues hucusque licet. tunc perculit horror:

Membra ducis: rigueret come: gressusque coher

Langor: i extrema tenuit vestigia ripae. (ces

Mox ait: o magna quae moenia aspicias vrbis:

Tarpeia de rupe tonans: phrygiusque penates

Gentis iulae: & rapti secreta quirini:

Et residens celsa latialis Iuppiter alba:

Vestalesque foci: summi quoque numinis instar:

secauit: & his albam translati eodem spore reuersi sunt. Gentis Iuliae: ab Iulio Ascanio filio ortae: ex qua ipse Caesar erat. Secreta quirini rapti: mysteria Romuli in castris sublata. Romulus vrbe iam muris & legibus constituta: cum apud carpeae paludem conuentionem haberet & lustraret exercitum e conspectu ablatus est. Sunt qui a senatu caesari & in frustra claustrum existimant: sed subita tempestate solisque defectione oborta cum in coelum raptum & consecratum diuulgauerunt: ne populus in patres saeuiret. Huius rei Iulius proculus fide fecit: iuras cum noctu in vrbe ex alba rediret: visum a se Romulum in colle quirina: forma angustiore. mandareque vrbis ut se sub quirini nomine colerent: seditionibus abstinere: virtutes colere: quippe forent omnia imperio gentium potituri. Iuppiter latialis: latialem Ioue in monte albo dedicauit ascanius. ad cuius sacra quae latine dicebant totum latinum conueniebat & rex sacrificulus romanus. Huic olim humano sanguine teste Lactan. sacrificabant. Caesari: tum propter aedificia: tum quia in alto colle erat. Vestalesque fo. Vestra hoc est inextincta flamma aeneae troia in latium aduecta lauinij dedicauit. Ascanius inde albam transtulit: postea Numa pontificem constituit. Instar summi numinis. quae es mihi per summo deo. Instar nomen indeclinabile est: a quo sit instaurum. i. ad pristinam similitudinem reparo. nam restauro barbarum est.

PHARSALIAE

Furialibus: impijs & p furdre sumptis. Victor su. fer. propter gallias & germanie partē pacatā dixit. Mari: ppter britanniā quā primus romanorū cū victoria inuasit. Tuus. s. miles: ac si diceret defensor tuus: tuoq; parens imperio. Nunc q; etiā nunc quū videam arma cōtra te ferre si liceat ex impatore miles euadā. Ille ille: epa nalapsis: hoc est cū maiore significato repetitio facta: vt Diome. ait. Nocens. impius & rebellis. Qui me ti. se. ho. qui causam mihi dabit in te pugnādī. Soluit moras bel. properauit ad bellū: & dissoluit causas retinentis bellū. Propere si. tu. rapit inuulit aquilas vexilla & lituos. Tumidū am. rubiconē hymbribus & solutis nī-

uibus auctū. Sicuti. Coparat cēsarē leoni: qui sine respectu salutis suae irruit in venatorē.

Squalentibus: horridis & de fertis. Aestiferq; patietis est? feruore solis. Hoste: venatore. Cominus: prope. Sub sedit: firmat se Verbere se. ca. p. cussione & ictu magnae cau-

dae vel ga ipse seuus. Plin. lib. 11. viij. ait: Leonū animi index cauda sicut & equorū aures.

naq; & has notas generosissimō cuiq; natura tribuit. Im-

mota ergo placido: clemēs blā dienti qd rāq; est: crebrior em iracundia eius in principio ter-

ra liberat: incremēto terga ceu quodā incitamento flagellant.

Iubas: letas & cyrrhos colli Infremuit: cū fremitu emisit

Vasto hīa. magna oris apertione. Mauritū mauritania a-

fricā regione leones nascunt.

Torta: imissa. Hæcat: vul-

neret & sit fixa. Subeant: in-

grediant. Securus tā. vul. ne-

gligens vulnus. Exit per fer-

per ipsam hastam ruit in vena-

toern. Puniceus: flauus: ru-

bicundus. Puniceus autem Affricanum significat. Cadit modico fonte: defluite

paruo lacu. Canduit. exarsit. Vnde candens ferrum dicimus quod ignitū est. Ser-

Roma faue cōceptis: non te furialibus armis

Persequor: en adsum victor terraq; mariq;

Cæsar vbiq; tuus. liceat mō nunc q; miles

Ille erit ille nocēs qui me tibi fecerit hostem

Inde moras soluit belli: tumidūq; p annem

Signa tulit propere: sicut squalentibus aruis

Aestifera libyes viso leo cominus hoste

Subsedit dubius: totam dum colligit iram

Mox vbi se seue stimulauit verbere caudæ

Erexitq; iubas: & vasto que murmur hiatu

Infremuit: tum torta leuis si lancea matri

Hæreat: aut latum subeat venabula pectus:

Per ferrum tanti securus vulneris exit.

Fonte cadit modico: paruisq; impellit vndis

Puniceus Rubicon: cū seruida caduit æstas

Perq; imas serpit valles: & Gallica certus

Limes ab aufonijs disterninat arua colonis

200

205

210

215

LIBER PRIMVS.

tempestatis dat signum. Nam si splendens exorta puro nitore fulse: it serentatem: si rubicunda ventos: si nigra pluuias portendere creditur. Cynthia dea est a Cynitho monte deli: vbi cum Apolline colitur. Grauido: obtuso & obscuro. Alpes niues alpiū methonymia. Resolutæ madidis flatibus euri. dissolutæ pluuiæ: quam eurus induxerat: qui sua tepeditate niues vere dissoluit. Prim⁹ sonipes: valdior q; equus aut qui primū ingressi sunt: vel iore per hypallagē. Sonipes obliquus oppo-

nitur in primum amnem. Erant em equi obliqui in alueo fluminis: vt imperū aque exciperent: facilioremq; transitum reliquis darent. Excepturus: aquarū violentiæ obstaturus. Molli vado: per locum non profundum nec violentum. Rumpit: rumpendo præterit. Faciles: sine

vehementia. Fracti: debilis. Cæsar vt aduersam. Cæsar postq; rauennam discessit: cō-

cionatus apud tertiadecimā legionem quam solam secum habebat: omnes inimicorum

in se inlurias comemorauit. il li clamore sublato cum respō derent se esse ad imperatoris

sui tribunorumq; iniurias de fendendas Ariminum cū ea legione profectus est. ibiq; tri-

bundis plebis qui ad eum con fugerant conuenit: reliquias le giones ex hybernis euocat &

subsequi iubet. Gurgite: flu mine. Veritis. tum. S. decre-

to: tum quia illic erat suæ pro uinciæ terminus. Temerata: violata a Pompeio & senatu

qui vllam æquam conditio nem nec dare nec accipere vo-

luit. Procul sunt foedera: inter me Pompeium & sena-

tum. Credidimus satis: com-

milimus foedera ipsa deorum voluntati vt bello sint pro æqua causa iudicari. Bel-

lo iudice: non amplius senatu qui male iudicande causa mea. Legitur etiam a qui-

bustam bello vindice: sed hoc minus probatur. Verbere torto. ictu & lapide ro-

tundo emisso. Fundæ balearis. Funda instrumentum est ex funibus: vt lorīs ex quo lapides glandesq; emittuntur. Sic Therentius in Eunuchō. Nimis vellem fun-

dam tibi dari quo illos ex occulto hinc caderes vt facerent sugam. Funda est etiā re-

tis genus qd in orbe spargitur. dicitq; alio noie reticulū. Vel est lapilli in anulo re-

raconensia: quæ a græcis gymnasiæ dicuntur. eo q; funda bellicosæ sunt. & apud eas vsus fundæ primo inuentus est. & adeo celebratus vt matres paruos alias

aues esse non sinerent nisi quas funda adepti fuissent. Florus tamen ait q; cibum pu-

er a mare non accepit nisi quem ipsa monstrante percussit.

PHARSALIAE

Missa post terga. Parthi inter fugiendū in sequentē hostē pōst terga sagittas emittunt. Ariminū: colonia in vmbra cū annis Arimino & Aprusa. Fugiebāt: obscurobant sole aduentante: indicatq; aurorae tps in quo lucifer solis fulgore postremus extinguit. Lucifero: phosphoro. est aut vneris stella q̄ orientē sole pcedit: eadem ioso occidente heperus: vesperus vespurgocq; dicit. Tumultus: cōitationes & insultus. Seu sponte deū: seu prodigiose & deo pmissu. Auster tur. nothus nebulo sus. Nubila te. moe. lu. nubilus dies fuit & moestitia p̄tulit. Miles: Sinecdochē p̄miserat em casar: ccc. equites & milia. v. missa. Lituum: lituus est tuba aerea flexa q̄ & cornu dicit: baccul

augurū in summo recuruus.

Tubarū: tubae rectae sunt.

Classica nō pia. hortendos &

bellicos concentus. Cornu:

buccinā recurua intelligit di-

uersam a lituo. Excita. f. com-

mota a lectis. Dirupit: rapti-

rapuit. Affixa: suspensa. Pe-

natibus. f. templis: tholis &

postibus in quibus pacis tpe

suspendunt. Inuadunt: acci-

piunt. Clypeos. f. vetustate

se dissoluētes & cariosos exesi-

q; corij. Clypeus vt in. xxxv

Plini: docet: dictus est nō a clu-

endo. i. pugnando: vt puerfa

gramaticosq; subtilitas voluit

sed a clypho quod est sculpo:

illuc em affigebant imagines.

Cratē: cōtextura viminea aut

lignea. Virgī. Electuntq; sali-

gnas Vmbos crates. Nuda:

absq; corio. Curuata cu. cur-

uato ferro ex vetustate. Scz-

bro mor. ru. asperos situ rubi-

ginoso qui ferrū exedit. No-

te: cognite. Romanaq; signa

siue interpretatio est: siue intelli-

git tubas & lituos: a quib; de-

pendent illa minora militum

vt lupi apri minotauri & eg-

piat quib; centuriones vti-

bant. Dirigere: inhorruere.

Gelidus p. nunq; em timor

sine frigiditate exoritur. Ert. m

hypallage: vt sit questus taci-

tos in muto pectore. i. sine voce: vel questus mutos. i. submissos. O male. loco cō-

miserationis mouentis affectū a loco: & q̄ soli sint in miseria: & q̄ alias fuerint etiā

Ocyor & missa parthi post terga sagitta:

Vicinumq; minax inuadit ariminū: ignes

Solis lucifero fugiebant astra relicto:

Iamq; dies primos belli yifura tumultus

Exoritur. seu spōte deū. seu turbidus auster

Impulerat: moestam tenuerūt nubila lucē.

Constituit vt capto iussus: deponere miles

Signa foro: stridor lituū clangorq; tubarū:

Non pia cōcinnuit cū rauco classica cornu.

Rupra qui es populi stratisq; excita iuuetus

Diripuit sacris affixa penatibus arma:

Quē pax longa dabat: nuda iā crate fluētes

Inuadunt clypeo: curuataq; cuspide pila:

Et scabros nigræ morsu rubiginis enses:

Vt notæ fulsere aquilæ/romanatq; signa.

Et celsus medio cōspectus in agmine cesar

Dirigere metu: gelidus pavor occupat art:

Et tacito mutos voluunt in pectore q̄stus.

O male vicinis hæc mœnia condita gallis.

LIBER PRIMVS.

in maiore versati. Male con. infauite edificata cōtra galliā. Vidētis gal. cū galli vi-
cini sint. Damnata. a fatis depurata. Tristi. infœlici. Al a p̄funda iumina. Fu-
rentū. concitantū bella. Primaq; ca. hic em exercitus Italia inuadentes primum se
collocant. Sub or. eoo. in extremo oriente vbi habitant qui solē extēant. quia ei
feruore vexant. Arcto. septentrione vbi tam vehemens frigus vt illic pellici gethæ
licet totū corpus p̄ter os oculosq; induti vix degere possunt. Errantes do. scythias
intelligit qui in curribus habitant neq; oppida munita habent. neq; certa tuguria
certosve agros possident. Horatius. campestris melius scythæ: quorum plauitra rite

O tristi damnata loco: pax alta per omnes:

Et tranquilla quies populos: nos præda furetu

Primaq; castra sum: melius fortuna dedisses

Orbe sub ego sedem: gelidacq; sub arctos

Errantesq; domos: latij quā claustra tueri.

Nos primi senonū mor: cymbrūq; furete

Vidimus: et martē lybias. cursumq; furoris

Teutonici: quotiens romā fortuna lacellit

Hac iter est bellis. gemitu sic quisq; latenti

Non ausus timuisse palā: vox nulla dolori

Credita. sed q̄tū volucres cū bruma coeret

Rura silet medi: q̄tacet sinē murmure pōr

Tata quies. noctis gelidas lux solucrat vmb

Ecce faces belli. dubieq; in plia meti (bras.

Virgētesq; addūt stimulos cūctasq; pudoris

vagas trahunt domos. Vi-

uunt. potes & de numidis in

aphrica intelligere: qui olim

vagī palantes quo nox coege-

rat sedes habebant. vt Saluti.

ait. Tueri claustra. i. serua-

re fines & terminos Italia gal-

licq;. Nos primi. Iniqui fati

deploratio est cū simui infœli-

citatis expressione. Senonū

mo. galli senones ex vltio occi-

di in Italia venientes inter alpes

baduq; confederūt. inde p̄ ita-

lia vagantes Clusū obsederūt

Romā venientib; Fabius cū

exercitu occurrit ad Alia flu-

men. sed ipsi illata ingenti cla-

de romā coeperūt. Cimbrū

q; fu. Cymbrī teutoni & tu-

gurini cū eo; terras inundat-

set oceanus. & pulsi gallia hi-

spaniaq; fuissent terras q̄s co-

lerent a romanis p̄ legatos pe-

tuerūt. Repulsi arma intule-

re. & cū sillanū Malliū & sci-

pionem fugassent castrisq; ex-

uissent. a Mallio deniq; dele-

ti sunt. Martem ly. se. uidētū

bellum punitū quo Hannibal ex hispania in italiaq; traiecit exercitū. quanq; reue-

ra non recta p̄ ariminū via secōtulit. Lacescit bel. vexat armis. Quicq; a. nimen-

lis. Latenti. submissos & secreto. Credita. cōmissa. nullus em audebat aperta voce

deplorare dolorē. Et est hypallage: nā nullius dolor est creditus hoc est comitissus

voci. Sed quantū. silentiū ariminenis rurs & maris tranquilli silentio com-

parat. Cū bru. coer. quū p̄pter hyemale frigus aues non canunt. Medius pen. ma-

re a terris lōge remotū. in quo vt maiores fluctus sic & maior quies esse solet. No-

ctis geli. lux. dies orta noctem fugauerat. Faces belli. incitamenta intelligitq; tri-

bunos qui casarē irritarunt: & inflaunt. Virgētes menti du. casaris adhuc dubi-

tantis an eisset profecutus. Moras pudoris. pudebat em casarem in patriā arma

PHARSALIAE.

Inferre: sed tribunos aduētū pudor omnis est dissolutus: quia videbat iustā bellā
causā adeptus: hoc est ut sacrosanctae potestatis iniurias videret. Laborat: co-
natur efficere ut iusti videant. Expulit an. Cū res caesaris nullo pacto p. tribunos
in vrbe componi possent: dataq. esset Pompeio cura ut caesari exercitus opponeret:
& Curio suis pollicitationibus & intercessionibus nihil p. fieret. Lentulus Marcel-
lusq. cōsules. M. Antonius & Qu. Cassius tribunos senatu excedere imperauere: ne
in tribunatu assidentes quicq. acerbius ab vilo paterent. Eam ob rem Antonius ira-
tus questusq. de magistratu sacrosanctā dignitatē cōmellā affecisset: exercita-
tiones impias in cōsules extu-

lit. & cōducto curru ferulicq.
veste amictus vna cū Cassio
& Curione ad caesare cōfugit.
Ex Appiano, Curia mī. sena-
tus iratus & mīuitas. Victo
ui. violata & opprēsa iustitia:
nō em licebat tribunos e sena-
natu et vrbe expellere. Iacta-
tis gra. obiectis & cōmemo-
ratis graccho seditionib. &
caede. Tyb. em Gracchus afri-
cani ex filia nepos: & C. grac-
chus frater ei seditionib.
& i ipsi oppressi seditionib.
Ancipiti: dubia. nā pars Cae-
sari: pars Pōpeio fauebat. Dif-
cordes: resistentes senatui: hoc
est pompeianis. Curio au. cu-
rio antea caesari inimicissim.
populo acceptus: & ad dicen-
dū paratissimus a caesare ingē-
ti mercede corruptus est ut ei
defensor esset: plurimq. are

alieno quo erat oppressus est ab eo liberatus: ut Tranquill. Appianusq. tradūt. Et
iō ingt venali lingua: suā em opē vendiderat: caesar audace vō appellat qā cōtra
senatu caesare ruebat. Vox quon po. olim tribun. q p ppo loqbat. Ausus: aduer-
sus potēiores. Et armatos ple. mī. magna ab eloquio laus: q sedatis seditionibus
plebi potēiores cōciliari. Varias cu. de rebus agēdis. Dū vō. t. A sui cōmemora-
tione officij beniuolentiā caprat: & qd sit inde cōsecutus exponens petit suadetq. ab
viliūto: & ut maret cōsultat. Argumentatq. a minori ad maius et a minus vili
& difficill ad vili. & facili. Postea irritat ipm ab ingratitudine inuidiaq. senat. q
p pmo qd ei deberet qsi supplicij parat. Itē a Pōpei odio q decreuit ipm oio. ster-
nere. Voce: eloquio meo. Traximus: pduximus potestate suā. nā cū quinquēnsū
Gallias caesar obtinisset: & L. Domitius minaret in cōsulatu se ei exercitus adēpu-
rū: fauēte Curione effecit ut Pōpeius & Crassus aduersus illū peteret cōsulatu: et
sibi in quinquēnsū imperiū prorogaret. Tenero. re suggesto in foro populum
alloqui. Transfere: traducere & Inclinare ad tibi fauēdum. Quirites du. incertos
cui faueret. Coacta bello: vi inimicor. oppressa. lam em exercitus guidā Pōpei

Rumpit fata moras: iustos fortuna laborat
Esse ducis motus: & causas inuenit armis.
Expulsi aucipiti discordes vrbe tribunos
Victo iure minax iactatis curia Gracchis.
Hos tā mota ducis: vicināq. signa petentes
Audax venali comitatur Curio lingua.
Vox quondam populi: libertatemq. tueri
Ausus: & armatos plebi miscere potentes
Vtq. ducem varias volente pectore curas
Conspexit: dum voce tua potuerit inuari
Caesar ait partes: quamuis nolente senatu
Traximus iperū tūc: cū mihi rostra tenere

LIBER PRIMVS.

tenatur assidebat: & ensis fuerat Pompeio a Cl. Marcello traditus: ut in caesare iret:
& tota italia delectus habebat. Siluere: nō audire obseruata q. sunt. E. laribus: e-
domibus & patria. Volētes: nō inuiti exulamus. Paci. victo. in ciuitate restituat
Parres fir. nui. ro. aduersarij debiles. Tolle moras: accelera. Semp. no. differ. pa-
ratis. Sententia est: illis qui parati sunt nocet mora. Par labor atq. me. hoc est noa
maiori labore atq. periculo cōtra Romā pugnabis q. dudū cōtra galliam: sed maio-
ri certe cū premio. Geminis lustris: nouē scēlos annos gallijs praefuerat caesar: tamē
duo lustra poeta fuisse dicit. Est aut lustrū quinq. annor. spatij. Quota: minima
Euentu: succēssu. Tibi Ro-

ma subegerit orbē: Roma vi-
cta orbis te dominum faciet.
Pompa: comitatus & multi-
tudo officiosa. Remeantē: a
domitis hostibus. Haud sa-
cras poscunt. ornabat em ca-
pitoliū corollis et laureis cū
quis erat triumphaturus. Sa-
cras: vel quia phoebo sunt cō-
secratē: ut quia ad Iouis maxi-
mi templū erant. Lior edax
inuidia seipsam absumēs. Ho-
ratiū: Inuidia siculū nō inue-
nere tyranni Maius tormētū.
Vix feres impune: vix impu-
nitus praeteribis q. hostes sub-
egeris. Genero: Pōpeio. Par-
tiri non potes orbē: cū aduer-
sarijs nihil potes habere cōmu-
ne: qm Pompeius partē nō pa-
titur. sed certe poteris solus re-
gnare. Et ipsi prono in bellū
praesertim ipso qui inclinat
erat ad bellū. Sonipes eleus:
equus pīeus. Elis enim op-
pidum est in Acaia in cam-
pis Eleis: quos etiam Elidem
Ptolomeus appellat. vbi ē &
ipsa amnis alpheus. Fuit illic
Ioui olympto ludi olympiaci
quinquēnales varijs certa-
minibus: sed equorum cursu
percelebres. Iuuatur clamore
Plinius ait certantes equos ad
hortationem & gloriam in-
telligere. Carcere clauso: car-

Ius erat: & dubios in te transferre quiritēs.
Sed postq. leges bello siluere coactae:
Pellimur e patrijs larib. patimurq. volētes
Exilium: tua nos faciat victoria ciues.
Dū trepidant nullo firmata robore partes:
Tolle moras: semper nocuit differre paratis
Par labor atq. mentis precio maiore petunt
Bellantem geminis tenuit te gallia lustris
Pars quota terrarum: facilis si praelia pauca
Gesseris euentu: tibi roma subegerit orbē
Nunc neq. te longi remeantē pōpa triumphī
Excipit: aut sacras poscūt capitola laurus
Lior edax tibi cūcta negat: gētesq. subac-
Vix ipune feres: socer. depellere regno (tas
Decretū est genero: partiri nō potes orbem
Solut habere potes. sic postq. fatus: & ipsi
In bellum prono: tantū tamē addidit irae
Accenditq. ducem: quantū clamore iuuat
Eleus sonipes: quamuis iam carcere clauso
ceribus & funibus ipsis obstantibus & impredientibus.

PHARSALIAE

Immineat for. sit obices egressurus. Laxet repa: lente & impellat funes. Repagula inquit Festus sunt q̄ patefaciendi gratia ita figunt vt eōtrario peragant. Hoc & repages dicunt. Conuocat: caesar. vt supra ex eius cōmentarijs diximus: postq̄ Ra- uenna discessit de suis insurjs est apud milites cōionatus. Inde Ariminū post tribu- norū aduentū. quos (vt scribit Apianus) in seruos vestib⁹ oñderat milites irritasser qđ viri clarissimi sic essent electi iudicatiq̄ hostes rursus concione cōuocasse credi- bile est. Extemplo. verbū est ab augurū templo deductū. Maniplos: manus & ordines militū: sic olim appellato signo manipulo scēni qđ sequebat. Qui d. Pertica suspensos portabat lōga ma- niplos: Vnde manipularis no- mina miles habet. Cōposuit vultu. sedauit graui aspectu.

Tumultū: murmur & freni- tū. Turba cōeun. cū conueni- ret multitudo. Bellorū. q̄ vo- lunt hāc orationē in iudiciali

esse cōstitutione: ridiculi pro- fecto sunt: totaq̄ errāt in via Est em̄ in gñe deliberatio eo qđ tendit hāc actio vt milites ad impatoris & suas iniurias fortiter vindicandas & Pōpei tyrannidē extinguendam: & ad denegata p̄mia rapienda incendat. Videt aut̄ in cōsula- tione ponti an sint inferenda i aduersarios arma: libādāq̄ pa- tria an nō: & affirmatiua pa- cta suadet: habetq̄ demonstrati- uū genus imixtū: qđ hic Pō- peius a supbis factis vitupa-

Imprimis igit̄ quatuor verbis qui p̄ exordio sunt capiat Caesar beniuolentiā: qđ so- cios magnanimos & victores appellat: & attentos reddit auditores: quū dicit: me- ruit. Martis: militiē & praeliorū metonymia. Declino iam vīn. an. iam decennio cōtinuo victores estis. Hoc merui. ac si dicat audite senatus ingratitudinē. In ar- aruis. i. in gallia germania & britānia: q̄ sunt ad septentrionē expositae. Mortes: cha- rissimorū. Hyemes actae sub alpi. frigora hyemalia q̄ tolerastis in hybernis ad al- pes. Actae: ductae. Non secus Narratio est quā vt lucidiorē faciat breui vti col- latione. Non secus: non aliter. Cōcuntur tu. terretur p̄urbatione & metu maiori. Quā si poenus: qđ si itez ex hispania in Italiam reuenteretur cum infesto exercitu. Cohortes: multitudines equitū. & hoc dicit: tum quia Domitius ei designatus suc- cessor cum quattuor milibus armatorum fuerat vrbe egressus: tum etiam quia se- natus iusserat Pompeium centum & triginta militum ex thesalis congregare: & ex finitim⁹ rationib⁹ fortissimos quosq̄ d̄ligere: vt ait Appianus. Tyrone valido nouis militibus & rostrius. In classes cadit omne nemus: multae naues fiunt a Ione persequendum. Agi: vexa i. Quid. eclipsis verbi agretur. Si mihi signa a maiori argumentum sumptum ex coniectura.

Immineat foribus: p̄nuſq̄ repagula laxet

Cōuocat armatos extēplo ad signa māiplos

Vtq̄ satis trepidū turba coeunte tumultū

Composuit: vultu/dextraq̄ silentia iussit.

Bellorū o socij: qui mille pericula martis

Mecū ait experti decimo iam vinētis anno

Hoc cruor arctoīs meruit diffusus in aruis

Vulneraq̄ et mortes: hyemesq̄ sub alpibus

Nō feci ingēti bellorū roma tumultu (acte

Cōcuiſt. quā si poenus transcenderet alpes

Hannibal: implent valido tyrone cohortes

LIBER PRIMVS.

Marte sub aduer. si victus & fugatus fuisset praelio infce' icū. Feroces: fortes. Ruerent in terga po. sequerent me. Nunc cū for. nunc cū simus victores & dij vi- deant nobis maxima polliceri vexamur. Veniat lon. Tacite obiectionis cū irrisione confutatio. ac si dixisset quispiam magno & forti cū exercitu te Pompeius inuadet Dux solu. Pompeius debilitatus longo ocio. Cum subi. mi. cū euocato vel tu- multuario. Sunt em̄ autore Seruio tria militū genera. Euocati qui ad subitū bellū Tumultuarij qui in vno militant bello. & iurati qui. xxv. annos militaturos se iu- rant. Idq̄ latenter videt obſcere quod Pompeius alias dixerat. exercitus sibi nō de

In classem cadit omne nemus: terraq̄ mariq̄

Iussus caesar agi. qđ si mihi signa iacerent

Marte sub aduerso: rueretq̄ i terga feroces

Gallorū populi: nunc cū fortuna secundis

Mecū rebus agat. superiq̄ ad summa vocātes

Tentamur. veniat dux longa pace solutus

Milite cū subito/partesq̄ in bella togatae

Marcellusq̄ loquax: & noīa vana Catonis

Scilicet extremi Pōpeium: emptiq̄ clientes

Continuo p̄ tot sociabunt tēpora regno

Ille reget currus nondū patientibus annis:

Ille semel raptos nuncq̄ dimittet honores:

dignitati causa tuetur. Empti: quos sua largitione sibi fecit obnoxios. Per tot tpa: a sua adolescentia in hnc vsq̄ diē. Regno: nō em̄ ciue sed regē agere videbat. Ille te. cur. ille trunphabit an legitimis annos: nā an trigessimū annū cōsulatum triumphū agere nō licebat. Pōpe. x. post ppennā e sicilia fugam dānatūq̄ carbo- & inter emptū & post Sillae hostes supplicis illic affectos. In africa cōtra Gn. Do- mitiū & q̄ Mario fauerat missus illic impator est appellatus. & caeso domitio & cō- prehensio hyarba Numidiā intra diē qđ dragesimū subiugauit: annū quartū & vige- simū agens. Reuocatus a Sylla magnusq̄ salutar: triumphū petit. illo dissuadente cū p̄ter aratē: qđ nō gesserat aulicis p̄p̄is & qđ nondū fuisset in senatu ad- missus: cū em̄ nō sine Sillae similitate obtinisset qđ videret admirabilior curru a q̄- tuor elephantis tracto triumphū ducere statuit: angustiorj tñ porta phibens: quis cōlocus est vt tradit Plutar. Honores ra. magistratus q̄s nō legi. me est affectus & quibus nuncq̄ vacuit. Cōstat aut̄ ipm cū apud agrū p̄centū diueteret: in agris suis q̄s illic amplissimos habuit cōmouisse omne p̄centū vt sylla faueret. qui post

C in

PHARSALIAE

Cinnā occisum est Carbone contentio erat. Ita tertium & vigesimum natus annu pro
a nemine designatus in Auximo oppido seipsum p. praetore in subellio in medio fo
ro constituit. Quid iam rura. Libro. ix. ad Atticu Cice. tradit lege consules conscrip
sisse: q Pompeio p. quinquenniu omnia potestas rei frumentariae toto terrarum o: be
daret. Suppressa: reseruata vt nihil inde eueheret: vel coli vetita. Seruire ad fame
iul. subiecta. & esse Pompeio vt fame faciat: cu velit ideoq. Clodius in Pompeiu cauil
las dicebat no ppter fame scripi esse lege: sed vt lex scriberet facta esse fame. Quis
ca. qd est laudi tribuendu magno vituperat. Na cu Pompeius consul solus a Seruio
Sulpitio itez rex creatus stati
duas leges pmulgasset: vna
de ambitu et altera de vi. in q
noiaum Clodij caedemi via
appia facta expserat: essetq.
reus milo. & du causa a iudi
cibus cognoscere: imentu da
more tolleret Clodian: arma
eis militibus cosul for. cople
uit ne qs populi tumultus co
taret. Hac re territi clodiani
silertio verba testu p. biduum
audiri sunt passi: & astate p
dio accusatus defensuq. est.
Ascensus autor est. Castra:
militis. Foro iudicib. Gla
dj: milites ipsi. Triste: vulne
ra & morte. Cinxere iudiciu
re. trepidos iudices circudede
re. Corona inso. multitudie
armatoru q illuc ire no cosue
uerat. Signa: milites qui sub
signis erat. Clauserunt reu: et
cudederunt caedis accusati.
Milita auso: abltus e absolut
Perrupere: penetrare. Medi
as le. for. in q leges sine armis
vigere debet. Nuc qd: mala
anteactae vite cosuetudine qd
nuc pparet colligit. Suetus: na post ventidios fratres Carbonis fautores Auximo
p. alios cu tribus legionib. hostes insequedo: & a carbone hoies auertedo ad Sylla
predit: & fugato Scipione ad eu puenit: ab eoq. muuo impator cosularis: quanq.
mundu in senatu admissus Celtiberie pfectus est: & cu metello illa administrauit
Docilis: q facile doctus est. Magistru sce. q docuit bellu ciuile. Priuata: sine ma
gistratu. Teneat las. lentu in ocio & sine imperio. v. legat. lapsu. i. iacene. Vtq.
se. apta sed inuidiosa copatio e. Tigres: tigris velocitatis tremede aial & semp in
a pronu. Furor: iracundia. Hyrcano: scythar. hyrcania regio in asia est. Lustra
trans. Altus ca. p. detu in qnto loco habet hic versus p. daetylo. Labere: trans
so in cu. q. ex bello ciuili & sanguie romanor. ali sit solit. Sitis: cupiditas. Nule

Quid iam rura qrar totu suppressa p orbe

Ac iussam seruire fame: quis castra riment

Nescit mixta foro: gladij cu triste minates

Iudicium insolita trepidum cinxere corona

Atq. auso medias perrupere milite leges

Pompeiana reum clauserunt signa milonem

Nuc qd ne lauium teneat priuata senectus

Bella netanda parat: suetus ciuilibus armis

Et docilis Syllam sceleru vicisse magistrum

Vtq. fere tigres minq. posuere furorem

Quas nemore hircano matrū dū lustra se

Altus cesar: pauit cruor armatoru: quunt

Sic & syllanū solito tibi lambere ferrum

Durat magne sitis. nullus semel ore recept

Pollutas patit sanguis mansuecisse fauces.

LIBER PRIMVS.

Ius semel. Sententia a feris tracta q vbi dulcedie sanguinis in rabie versa sunt nunq.
manifeste sit. Que tū: improbatio a mora in scelere: na iponit sine sapiens & rebus
honestis: vt satyrus ait. Tuus sylla. que imitaris sub q militasti. qui tibi erat affini
tate deuinctus: na cu (ylla pacata sibi italia dictatura inijisset: & suos ocs diuins sa
riaret: Pompeiu sibi affinitate deuinxit: iussu Antistea Antistij sui patroni in cau
sam ambitus repudia: & emilia priuigna sua e Metello & scauro genita ducere.
Doceat disce. suo exeplo qui dictatura deposuit. Regno: tyrannide. Post cilicas
ab indignitate rei coquestio acris: q benemeritus de patria hostis eius acerrimus in
iustissime habeat: & Pompeio
comitat expugnandus: vt ci
lices & mihridates. Cilicas:
vagos pyratas ex cilicia: qui
etia p nostru mare ad hostiu
vsq. discunebat. Pontica: in
ponti regē gesta. Regis lass:
Mithridatis defatigati: tū se
nio tū belli diuturnitate: q p
xl. annos & amplius gestu e.
Vix consumata ven. bar. vix si
nita potico veneno: est em po
tus veneni ferax. & hoc ideo
dixit: q cu de mithridate syl
latrium phasset & inde lucul
lus postea eu attriuisset: pom
peius atq. ipsum opprimedu
ad petra castra mouisset: acce
pit nunciu mithridate p phar
naxis filij seditione morte sibi
consciuisse ac male tentatu ve
neno spiritum ferro expulisse
Plutarchus & Florus aiunt.
Vltima prouincia: vltimu ho
stis debelladus tanq. prouincia
Quod non vietrices. Factu
quod improbant aduersari iu
stissimu sibi et necessariu fuis
ostendit: quia & sibi & suis militibus merces denegabat: quoru magis causa q. sua
se moueri ostendit. Qd: quia. Aquilas vi. signa sub quib. gallias vicimus. Non
pa. no obediuerim. Merces: pnia vt psularis honores triumphus. His: conciliatio
est. Premia: stipendiu missio colonia & agri. No medu sine me alio qd. q. Tri
umphus: ex triumpho em sua pnia milles coseqbat. Cose. ex. comiserationis loc. ad
militu aios incededos: na si pnia iuuertutis amiserint: necesse erat senib. medicare.
Exaguis: debilis & frigida. Quo se co. ad que cofugiet. Emeriti dicunt q obierut
legitimu militie munus. Que ru. q agri: dabant singulis septena pluraue iugera.
Veteranus: vetus miles & belli pntus. Que mee. colonia. An me. cotrario: exeplo
auget indignatione: na pyratas data e colonia & ciuib. denegat. Magne: o popel.
Pyrate: qs Pompeia locis maritimis remouit & mediterrane regois fecit colonos.

Que tamen inueniet ra longa potentia finē?

Quis scelerum modus ē: ex hoc tā ipse regno

Ille tuus saltem doceat discedere Sylla

Post cilicas ne vagos: & lass pontica regis

Prelia barbarico vix consumata veneno

Vltima Pompeio dabitur prouincia cesar:

Quod nō victrices aquilas deponere iussus

Paruerim: mihi si merces erepra laboris est.

His salte longi non me duce premia belli

Reddant: miles sub quolibet iste triumphet

Conferret exanguis se post bella senectus

Quae scdes erit emeritis: q rura dabunt:

Quae noster veteranus aret: q moenia fessis

An melius nient pyratæ magni coloni:

PHARSALIAE

Tollite. Orationis conclusio est: qua quid agendū sit cōmotis militibus imperat. Tollite tollite: epanalepsis. Iam pridē victricia: iā diu p̄ decennū vincere cōluerat. Quas fecimus: quas execrādo cōparauimus. Arma tenenti. Inia est cuius hic sensus: Qui inermi abnegat iusta: dat etiā iniusta vim inferendi. Oia: etiā quae iuste negaret. Nec numina de. dīs fauētibus rem bene geremus. nā militū animos graui ratione & acclamatione stimulis plena cōfirmat. Regnū: tyrannis. Detrahimus domi. ser. volumus tyrannos ex vrbe ad seruiendū prompta: & inuidiose dominos nos quū vnū intelligit dixit. At dubium: post cēsarīs p̄ orationē quid milites ege

Tollite iam pridem victricia tollite signa

Vinbusytendū est q̄s fecimus: arma tenēti

Oia dat qui iusta negat: nec numina desunt.

Nā neq; pda meis: neq; regnū querit armis

Detrahimus dominos vrbi seruire paratē:

Dixerat: at dubiū nū claro murmure vulg?

Secū incerta fremit pietas/ patriq; penates

Quāq; cede feras mētes: animosq; tumētē

Frangunt: sed diro ferri reuocantur amore.

Ductorisq; metu. summi tunc mūnera pili

Laelius, emeritq; gerens insignia doni

Seruati ciuis referentem premia quercum

Silicet exclamat romani maxime rector

Nominis: & ius est veras expromere voces

Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires

Conquerimur: deerat ne tibi fiducia nosiri:

Dū mouet hic calid? spirātia corpa sanguis.

At dubium: post cēsarīs p̄ orationē quid milites ege
Tollite iam pridem victricia tollite signa
Vinbusytendū est q̄s fecimus: arma tenēti
Oia dat qui iusta negat: nec numina desunt.
Nā neq; pda meis: neq; regnū querit armis
Detrahimus dominos vrbi seruire paratē:
Dixerat: at dubiū nū claro murmure vulg?
Secū incerta fremit pietas/ patriq; penates
Quāq; cede feras mētes: animosq; tumētē
Frangunt: sed diro ferri reuocantur amore.
Ductorisq; metu. summi tunc mūnera pili
Laelius, emeritq; gerens insignia doni
Servati ciuis referentem premia quercum
Silicet exclamat romani maxime rector
Nominis: & ius est veras expromere voces
Quod tam lenta tuas tenuit patientia vires
Conquerimur: deerat ne tibi fiducia nosiri:
Dū mouet hic calid? spirātia corpa sanguis.

LIBER PRIMVS.

Et dū pl. va. & dū valemus virib? certareq; possumus. Degenerē pa. to. tolerabis togatos inertes & qui maior? fortitudine nō imitant. Regnū: tyrannidem. Vsq; adeo mi. tā miserabile videt. est em̄ miserius hāc pati q̄ exercere bellū ciuile. Duc age. lōga p̄ amplificationē cōclusio. Per syrtis: Syrtis duae: maior & minor sunt i mari: quod aphyricani aegyptū versus alluit. Dicta a syrin quod est trahere: nā naues ad se trahunt. Sunt aut maria nunc arenosa: nunc profundissima & importuosa ob vador? frequentia breuia magis magisq; ob alternos motus pelagi affluentis ac refluxentis infesta: vt ait Mela. Inhospita: nō suscipientia hospite: nā aut mergūt naues aut arenis circūdant. Per cali. are. p̄ deserta libyē in qb? est aquae penuria & serpentes abundanti. Hāc manus: aut suā dextrā ostēdit: aut militū multitudinē. & a tuto argumētat: ne italiā inuasuri q̄q; a tergo videant posse metuere

Et dum pila valent fortes torquere lacerti

Degenerē patiere togam: regnūq; senatus:

Vsq; adeo miserū est ciuili vincere bello.

Duc age p̄ scythiā pplos: p̄ inhospita syrtis

Littora: per calidas libyā sitientis arenas.

Hec manus vt victū post terga relinqueret or

Oceani tūdas: imo cōpescuit vndas

Fregit & arctoo spumante vertice rhenum

Iussa sequi tā posse mihi: quā velle necesse ē

Nec ciuis meus ē: in quē tua classica cēsar

Audiero. per signa decem foelicia castris

Percy tuos iuro q̄cunq; ex hoste triumphos

Pectore si fratris gladium: iuguloq; parētis

Condere me iubeas: plenāq; in viscera ptu

Coniugis: inuita peraga tamē omia dextra

limis. vel legas vortice. i. aqua volubilitate quae seipsam absorbet. Iussa sequi. sensus est: necesse est mihi parere tibi: quia volo & velle cogor. cogi autem melius intelligimus ab amore: quāq; sit hostis iudicatus. quippe Cēsar habuit milites amatissimos sui: & ad oia facinora agenda paratos: vt hunc ipm̄ saua & acclit. Nec ei nec existimabo ciue sed hoste. Classica: iubeas metonymia. Per signa decē: p̄ decē aquilas: quas tunc totide legiōes sceleriter sequunt. Cēsar em̄ principio habuit quinq; legiones: inde tres addidit: postea Pōpeij diligentia trīs alias. in quibus primā cōfectā ex delectu provinciae tanq; ex suo numero Cēsar dedit: eāq; demū repetiit & abduxit. Castris: exercitiis suis. nec dicas decē castris. Pectore si fra. oia imania facinora facturū se pollicet. Iugulo: in imo gutture. Cōdere: sinitere & vulnerare. Plenē ptu: grauidē: vt i vxore puer foetūq; sequia. Inuita: ego inuit? hypallage

Victū orbē victā galliā ex tremā mūdi partē: ex q̄ Cēsar prius romanorū cū infesto exercitu britanniā insulā q̄ aliū quidē orbis dicit nauigauit: superataq; obsides & pecunia impauit. Compescuit: repressit & supauit. Vndas tūmidas: fluctus maximos et q̄ in hostro sit mari maiores. Oceani: oceanus mare est quod circuit terrā: dictus a fluendi velocitate. nā OKI & grāce ciuitus dicit. Fregit rhe. remigauit p̄ rhenū fluuiū: q̄ galliā a germaniā diuidit. quā vt factus Cēsar inuaderet sup eum mitandum pontē cōstruxit. Vertice ar. in septentrione. Virgi. hic vertex nobis semp sub

PHARSALIAE.

Peragam: vt pariam tibi. Si spoliare deos: si deorū tēpla & simulachra diripere sa-
crāq; oia violare atq; incendere. Flamma castrensis: ignis militū & castrorū tuorū.
Miscbit: turbabit: confunder. Numina mone. iunonis monetæ templū metony-
mia est. Moneta a monendo dicta: qm̄ (vt in primo de diuinatione Cice. inquit) cū
terremotus factus esset: vt sue plena procuratio fieret vocē ab æde iunonis ex arce
exiisse: quocirca iunonē illam appellata monetā. Castra su. i. si patriam obsidere
& sup tybrino ponte castrametari. Tuscī: oris em̄ in tuscia. Metator: metari para-
re est mensurare & eligere. Virg. Si pinguis agros metabere campi. Metator ergo ē
qui eligit & determinat loca.
Hinc fit castrametator & ca-
strametari. Hesperios: roma-
nos. In planū effu. solo cōre
Aries: trabs q̄ habet in sumo
ferrū instar capitis arietis q̄
muri cōcussi diruunt. Saxa:
muros. Illa: vrbs. His: ver-
bis Lelij. Cohortes: militū
ordines qui erant in quaq; re-
gione decem numero p gradu
diuisi: ita vt prima maxima
& decima minima esset. Ma-
nus el. dextas sublatas q̄b
fortitudinē & fidē pollicebat
Ad gēthera: hypbole. Quā-
tus so. similitudo a sonitu syl-
uarū. Silue pressē: impulsū
arborū. Curuato ro. plicatis
ramis. Aut rursus re. in gēthe-
aut quū cessante vēto in suū
statum reuertit. Boreas thra.
vētus flās a thracia q̄ ē regio
ad septentrionē. a q̄ finē habet
histiā ab oriente pontū: a me-
ridie regeū. dicta ē a πρῶτον
q̄ est seu seu temerariū. In-
cubuit: supuēit & inuasit.
Ossa: Ossa magnus thessalīe
mons pinibus plenus. Cēsar
vtac. pcepta militū optia vo-
luntate cēsar vt sup ex ei cō-
mentarijs diximus: reliquas
legiones ex hybernīs euocauit & subsequi iussit Romā versus arreptū itinere in op-
portunis locis & ciuitatibus quas sibi conciliabat præsidia collocabat. Accepit
suscep um & gratū. Tam prono: tam cupido. Ferre: impellere & vrgere. Lango-
re: delidia. Moret fortuna: in mora teneat prosperitatē. Euocat: extra ad se vocat
Vndiq;: ex omni parte vbi erant. Deseruere: loca vnde discessere milites p cata-
logum memorant. Deseruere tentoria, discessere a tentorijs, Tentoria lintea sunt q̄

LIBER PRIMVS:

prōfecto tendunt. Lemāno: iuxta lemannū galliæ transalpinæ lacū. p quē rhoda-
nus ararū deserens apit. Is heluetios a gallia separar: suisq; accolis lemannorū indi-
dit nomen. Cauo: cōcauo ppter ripas imminētes. Castraq; q̄ vogeli. Vogelus mōs
a q̄ pfuit flumen mopsa q̄ est in finibus lingonū: vt ait Cēsar. & ideo inqt curuā
ripa. Lingones populos in belgica federatos & in occasum vergētes q̄ sup helue-
rios & sequanos habitant. Pictis: picturatis. Cohibebant: reprimebāt. nā erat eis
opposita. Hi: alij milites. Vada isaræ. Isarā nō pfundū qui inter aerā durionēq;
fluens exit in rhodanū: & nomē amittit. apud hunc Fabius maximus Pauli nepos

Deseruere cauo tentoria fixa Lemanno
Castraq; q̄ vogeli curuā sup ardua ripa
Pugnaces pictis cohibebāt lingones armis
Hi vada liquerūt Isaræ. qui gurgite ductus

Per tam multa suo famæ maioris in amne
Lapsus ad equoreas nomē nō ptulit vndas
Soluuntur flauī longa statione rhuteni.
Mitis atax latias gaudet nō ferre carinas
Finis & hesperiae promotō milite varus

405. Quaq; sub herculeo sacrat⁹ nume portus
Vrget rupe caua pelagus: nō chorus in illū
Ius h̄ aut zephīr⁹: solus sua littora turbat
Circius. & tuta phibet statione Monœci

Quaq; iacet litus dubiū: quod terra fretūq;
Vendicat alternis vicibus: cū fundit inges
Oceanus: vel cū refugis se fluctibus autem
nerari: vel q̄ in tēplo sp̄ fere colit. solus. Vrget: repellit. Caua: cōcauo & sinuo-
so mōte. Chorus: q̄ & caurus dicit & agrestis: stat ab vltio occidere sepentrionē ver-
sus. Nō ha. ius: nō obesse pōt. Zephyrus: q̄ stat a medio occidere. Circius: septē-
trionalis vētus iuxta corū. De vētis lege Gel. li. ij. Pli. & Vietruuij. Prohibet: ter-
ret & verat nautas: q̄a ppeuo tutū portū nō prestat: sed breuē nauibus stationē.
Quaq; ia. littus intelligit gallici oceanī: qd̄ nūc terra nūc mare ē ex fluxu refluxuq;
eius. nec est Agtanē p̄c̄ indicat q̄ est a Garūna ad pyreneos mōtes: sed q̄ ad hiipa-
niam vergit. Vendicat: attribuit sibi. Funditur: effundit. Autem: retrahit se.

Ventus ab ex. Pēdet hic locus vsq; ad: Querite quos agitat mundi labor. Causam em̄ hui⁹ æstus & fluxus ac refluxus oceanī relinquit philosophis indagandā. Est em̄ sibi incertū an vi ventorū an vi lune an solis id accidat. Comperitūq; est cerra lunæ ratione moueri: nisi ventorū impetus oblit. De hoc motu qd Macrobius: qd q; Plinius sentiat lege. At hic em̄. Sed æstus maris accedere & reciprocare maxie mīg; est: pluribus quidem modis accidit. Vēg; causa in sole lunāq; his inter duos exortus lunæ affluunt: hisq; remeant vicenis quaternisq; semp horis. & primū attollētes se cū ea & mundo intumescētes: mox a meridiano coeli fastigio vergēte in occasum resedentes. Rursusq; ab occasu

subter ad coeli ima & meridi ano cōtraria accedente inuadentes. Hinc donec itēg; exoriant se forbentes nec vñq; eo de tpe pridie refluit: & reliq;.

Ventus se. impelles mare. Voluet ab axe ex. voluendo virget ab vltia regione: & suo termino. Destituat: derelinquat & eo cessante sit reflux⁹

Vnda va. teth. vagum mare periphralis. Tethys Oceanī vxorem. Secundo sydere: luna que post solem secunda est Vel secundo. i. fauenti & prospero. Est em̄ luna humide frigideq; naturæ: cuius incrementum & imminutionē humor imitatur: vnde hi æstus plena luna maxime feruent. Horis lunaribus: per certas horas obseruationesq; lunæ: v docet

Macrobius de septenario numero loquens. Erigat: attollat. Hauriat: attrahat & bibat. Vndas alentes. Docent physici sydera. i. ignes celestes maris vndis nutriti. Hinc Virgī. Connexa polus diu sydera pascet. Cicero in libris de natura deorū inq;: Sunt autē stellæ natura flammæ æquo circa terræ maris aquarū vaporibus alunt: his qui a sole ex aquis excitatur. quibus altæ renouatæq; stellæ atq; omnes ætheres fundunt eadem: & rursus trahunt in idem. Quos agitat mundi labor: hoc est o philosophi qui naturam mundi studio & labore inuestigatis. Labor: motus. At mihi: apostrophe. Meatus: fluxus & refluxus. Latet: mihi incognita es. Monethis: monethis germaniæ populis ariostusto duce militauit in Cæsarem. Legitur & Nemetes. est em̄ Nemes vrbs Germaniæ rheno vicina. Satyri: Aquitaniæ fluminis. Tarbellicus. Tarbelli populi littorales quattuor in Aquitania sunt: Signani Cocofates: Sexsignani: Venani. Claudij curuo littore: concludit sinu. Molliter: ad molliter receptum. Signa mouet. i. discedit. Santonus: in Aquitania populus est. Amoto hoste: Cæsare milite qui olim fuerat hostis. Biturix: Biturige populi liberi in Aquitania: qui dicunt etiā Cubi auctore Plinio. & Ioseph: vr ait Strabo. Axones: accollæ axonis fluij in finibus remorū: vt est apud Cæsarem. Legitur &

Vetus ab extremo pelagus sic axe volutet

Destituatq; ferens: an sydere mota secundo

I ethyos vnda vage lunanibus estuet horis

Flamiger an titan vt alentes hauriat vndas

Erigat oceanū: fluctusq; ad sydera tollat

Querite q̄s agitat mūdi labor. at mihi semp

Tu quecūq; moues tā crebros causa meat⁹

Vt superi volueres late: tūc rura Nemetis

Qui tenet: & ripas Satyri qua littore curuo

Molliter admissum claudit: tarbellicus egr

Signa mouet: gaudetq; amoto santon⁹ hoste

sueuiones armis: nā hi inter germanos sueuos proximi menap̄s sunt vsq; ad sequana annis exitū: vt Strabo tradidit. Plinius sueuiones in belgica ponit. Leues: leuici belgiæ populi liberi sup medio matricos & ppe treuiros & lingones sunt. Rhe mus: ex treuitis & neruij senones & rhemi sua in occasum domicilia: vt ait Strabo At Cēsar inquit eos ex belgis Galliæ proximos esse. Excussio lacerto: ad iaculandū Gens sequa. post heluetios sequani & madiomatrici rhenū incolunt. Sequanaq; fluius a belgicis celtans separans parisijs diuidit. Flexis fre. in girtū: ad domādos & vertendos in circuli equos. Belga: belgica ea pars galliæ est q̄ a scalda ad seqna iacet. Belgæq; ipsi per gentes

Et Biturix: longisq; leues saxones in armis

Optimus excussio leucus: rhenusq; lacerto:

Optima gens flexis in gyrū Sequana frenis

Et docilis rector monstrati Belga couini

Aluerniq; ausi latios se fingere fratres

Sanguine ab Iliaco populi nimirūq; rebellis

Neruius. & cæsi pollutus sanguine coctæ.

Et qui te laxis imitantur sarmata brachis

Vangioes: bathauicq; truces: q̄s ere recuruo

Stridentes acutere tubæ: q̄ Cinga pererrat

Gurgite: q̄ rhodanus raptū velocib⁹ vndis

In mare fert ararim: q̄ motibus ardua sūmis

postea in Q. Ciceronē se cōtulerunt: vt scribit Cēsar cōmentario quinto. Pollutus maculatus. Vangiones: ppe Incubos populi accollæ rheni germane gentes. Laxis bra. Vnde em̄ caligis clausis vt sarmatæ scytharū gentes: q̄ a Meotide incipiunt: boreamq; versus quindecim die: itinere se extendit. Sunt brachē vestes breues & strictæ: quib⁹ pudenda velant ab umbilico ad gēua. si vero ad talos vsq; pcedat laxæ sunt q̄q; p rhemonibus accipiunt q̄ totū corpus operiunt. Bathau: germanie populi in insula rheni. Truces: terribiles. Tubæ re. are: litui inflexi. Acutere. incitauere in bella. Qua: & q̄ sunt ea qua. Cinga: ex pyrenæis montibus in hyberis fluit. Intelligit autē eos qui cōtermini sunt Hispaniæ. Pererrat: errando discurret. Rhodanus Galliæ fluius a Rhodano oppido quod præfuit denominatus: ex alpi⁹ orit: & citato descendens cursu p Iemanni lacū fert integer tendens in occidente: & galias diu des flectit in meridiē: & Arari Ileri Druentiaq; susceptis effluit in tirthenti Ararim: Arar ex alpi⁹ labitur: sequanos heduos & lyncasios discernens: vt ait Strabo. Gebennas. gebenna mons inter auernos & heluetios medi⁹: in quo est ei⁹ dem nominis ciuitas. Treuir: Treuiri in belgica populi liberi prope leucos & lingones sunt.

PHARSALIAE

Conuerſi: in Italiam. Tonſe ligur. Liguria a ligiſco phæontis filio dicta. inter gal-
liam & hieturiam & macrā & varum humen ab imis alpiū iugis extendit: eius ca-
put eſt Genua. Sed ego cenſeo legendū ligeri: qui fluuius e cēienis montibus ortis in
ter pictones & vamūtas excurrens aquitanos a celtis diuidit; & in britanniū oce-
anum exit. poniturq; liger p accolis. Prælate to. co. præpoſite in criniū laude togal-
liæ. Gallia in omnis conata vno nomine appellata in tria populorū genera diuidit:
amnis maxime diſtincta a Scalde ad Sequanam belgica eſt ab eo ad Garunnam
celtica: eadēq; lugdunenſis. Inde ad pirenei mōtis ex curru Antiquitania aremonica
antedicta ad hæc tribus diſtin-

guunt nominibus gallias: to-
garam liguriā: comatā burgū
diā & franciā brachatā teuto-
nicam vocant immitis: quia
nō niſi humano ſangine pla-
caſ. Teutares: qui mortis de-
interpretat. Mercuriū hoc no-
mine galli appellant: quē egypti
(vt in. in. de natura deorū
Cicero docet) Thei vocant.
Hefus hor. aſper & ſæuus: q̄a
humanis victimis (vt docet i
primo libro Lactantiū) pla-
cabatur. Eū aliqui Martē eſſe
exiſtimāt. Cicero vō Aristeū
Apollinis filiū oleæ inuentorē.
Taramis ara: qui iupiter
interpretat. Nō mi. & que cru-
delis: quia humanis hoſtis
gaudet: vt Diana. quē in Tau-
rica colit regione vbi pſas bee-
thæ frater id ſacrificiū genus
primus inſtituit: ſiue vt malūt
ali j thoas cū illuc a cæde lenia
ca pueniſſet. Vos q̄q; Stra. li. in. inuit: Apud oēs tres paſſim nationes eximio in
honore ſunt: Bardī Vates Dryudē. Bardī qdē laudationibus rebusq; poetiſis ſtudet.
Vates aut ſacrificiorū naturaliumq; cauſarū curæ dediti. Dryudæ pter cauſarū natura-
liū ſtudia mortale diſciplinā exercet. Iuſtiſſimi aut oīm op̄atione cū ſint priuata &
publica iudicia eorū fidei mandant. Addit præea q̄ diuerſis cruciatibus homines af-
ficiendo imolabant. Bardī va. bardī poetæ: qui lingua gallica cantores ſignificant.
Securi: aut quia laudationibus tantummodo vacant: aut q̄a metū romanorū multū
depoſuerūt. Qui ſor. quia geſta virore fortium noſcenda poſteris traditis. Dryu-
dæ: ſic dicti q̄ ſub quercubus viuunt & vaticinant. Apv. em quercus eſt. De eis
apud Plinium in ſine. xvi. & in Cæſaris cōmentario ſexto leges multa. Barbarico
ritus: inhumanos offerens. Siniftrum morem: peruerſam conſuetudinē. Nam homi-
nem diuinationi deſtinatum in tergo ſeſebant: quosdam in ſacris ædibus patibulo
arungebant. Repetiſtis ab armis poſi. poſt diſceſſum militum romanorum in quos
arma tenebatis.

Gens habitat Cana pēdentes rupe gebēnas 425
Tu quoq; lætatus conuerſi prælia Treuir
Et nūc tonſe ligur: quondā p colla decora
Crinibus effuſis toti prælate comatæ.
Et quibus immitis placatur ſanguine diro
Teuthates. horrenſq; feris altaribus Hefus 440
Et taranis ſcythicæ nō mitior ara Dianæ
Vos q̄q; qui fortes anias. belloq; pemptas
Laudibus in longū vates dimittite ærum.
Plurima ſecuri fudiſtis carmina Bardī
Et vos barbaricos ritus moremq; ſiniſtrū 445
Sacrorū Dryudē poſitis repetiſtis ab armis

LIBER PRIMVS;

Solis noſſe deos. Ex moribus & opinione ipſorū poeta cenſet aut ſolōs dryudas mā-
gos verā dei cognitionē habere: aut ſolos ignorare. Incolitis al. ne. habitatis altas
arbores quas in locis ſacris amenitatis cauſa habetis. Vobis au. vobis aſſentienti-
entibus inquit animæ nō eūt ad inferos: ſed ad aliū orbē vbi vitā ſempiterna fruunt
Tacuas ſc. quia ſilentii loca. Virgi. Loca nocte ſilentia late. Herebi: inferni p quē
accipimus ſedē eorū qui bene vixerunt. Ditis: Platonis. Pallida: ab effectu quæ
pallorem inducunt: & tartarū damnatorū locum intelligit. Idem ſpiritus: eadē
anima ſuſtinet nouum corpus. Orbe alio: ſiue antipodes: ſiue in inſulis fortunatis.

Solis noſſe deos: & cœli numina vobis.
Aut ſolis neſcire datū: nemora alta remotis
Incolitis lucis. vobis auctōribus vmbra
Non tacitas erebi ſedes. ditisq; profundi
Pallida regna petūt. regit idē ſpiritus artus
Orbe alio: longæ canitis ſi cognita vitæ:
Mors mediā ē: certe ppli: q̄s deſpicit arctos
Fœlices errore ſuo. quos ille timorum
Maximus aut vrget leti metus: inde ruendi
In ferrū mens pronauis: animæq; capace
Mortis: & ignaurū eſt rediturū pccre vitæ.
Et vos crinigeros bellis arcere Caicos
Oppoſiti petitis romam. rheniq; feroces
Deſeritis ripas: & apertū gentibus orbem.
Cæſar vt immenſæ collecto rob ore vires

nibus euocatis fruſtra tentata concordia per. L. Cæſarem & Roſtūm prætores:
quibus dederat mandata Pompeius: Marcum Antonium cum cohortibus quinque
Aretium miſit: ipſe Ariminum cum duabus legionibus ſubſtitit: delectum habere
inſtituit. piſaurum ſanum Anconam ſingulis cohortibus occupat: vt ait Cæſar.
Apianus vero inquit: Cæſar ab Arimino vbi non diu moratus eſt: ad vlerſora cō-
tendit: arcibus præſidia imponens. & quæcunq; in tranſitu obſiterant: vel vi vel
humanitate ſibi vendicans. Immenſæ vires collecto robore: vt magna potentia
ex coadunatis legionibus.

PARSALIAE

Maiores: q̄ esset Arimini occupatio. Spargit: spargit cohortes methonymia. Cōplet: praedictis firmat. Vana quoq; terror vrbis describitur: de quo fere sic Apianus: Fugae igitur & conuersione omnibus in locis summa trepidatione fieri coepit. quū Cæsarem cū vniuersis copijs adesse crederent. Quē omnia intelligentes consules Pompeiū vrbe egredi: & p̄ Italiam delectus agere veluti rep. extremo in periculo posita iusserunt. Vanas inanes. Accessit: addita est. Irrupit: aggressa est. Intulit: immisit in animos velut conspicuā. Velox nun. fama ipsa: quo nullū malū velocius: vt ait Maro. Properantis: festini. Nam cæsar erat præcep̄s in omnia. Innu-

meras linguas: vel hoīm vel ipsius famē: cui quot sunt corpore plumæ: tot linguę totidē q̄ ora sonant. Præconia: denunciations. Est qui: aliq̄s cæsar̄s acies Meuania campos aliquis ortinos vastare dicebat. Turmas: equitū clas-

ses. Meuania: oppidū in viābria ad viam flaminā præter quod labitur fluui⁹. Theneas ibi & ditumnus est candido armento: gregūq; ferax. Explicat: dilatat. Qua nar. Nar fabino: fluuius ē fisco mōte defluens aquis sulphureis miscetur: & iuxta narniā oppidū præterit: et ad ortas in tyberim influit. Alas bar. turmas cæ. gallicas. Oēs aq̄. decem legiones methonymia Collata: in vniū coadunata. Agmine non vno: pluribus aciebus & exercitib⁹. Densitas. hoc est præ copia multitudine defa castra facere. Nec vident qua. nec cōsiderāt nec videt aspicere tam mitem & placabile. Occurrit: rep̄sentat. Immanior ho. vi. crudelior ipsis quos superauit germanis qui immanes sunt: vel immanior improbiior ob victos hostes. Populos fa. oēs gallos transalpinos. Reuulsos: euocatos. Pone: post vt pone sub: cōiunx. Vrbem: romā. Romano: romanis militib⁹: ne ipsi direptione patriæ se cōtaminent. Dat vi. auget. nā (vt inq̄t Maro) parua metu primo. Nullo au. cū null⁹ minas nūci⁹ esset.

Audendū maiora fidem fecere: per omnem

Spargitur Italiam vicinaq; moenia cōplet

Vana quoq; aduersos accessit fama timores

Irrupitq; animos populi: clademq; futurā 465

Intulit. & velox properantis nuncia belli

Innumeras soluit falsa in præconia linguas

Est qui tauriferis vbi se Meuania campis

Explicat. audaces ruere in certamina turmas

Afferat. & qua Nar tyberino illabit amni 470

Barbaricas sæuis discurrere cæsar̄s alas.

Ipsū oēs aquilas: collataq; signa ferentem

Agmine non vno: densisq; incedere castris

Nec qualē mem̄ere videt: maiorq; ferusq;

Mētibus occurrit: victoq; immanior hoste 475

Tunc inter rhenū populos: alpesq; iacētes

Finibus arctoīs: patriaq; a sede reuulsos

Pone sequi: iussamq; feris a gentibus vrbe

Romano spectante rapī. sic quisq; pauēdo

Dat vires famæ: nulloq; authore malorum 480

LIBER PRIMVS.

Fluxere: ipsimet. Percussū: p̄teritū. Percellere ad animū: percutere ad corpus pertinet. Curia senatores reip. curā gerentes. Indicat em̄ id verbū p̄sonas & locum. Ipsi patres: interpretatio ex his multi Pompeiū capuā secuti sunt: multi alio abiit.

Mandat: cōmittit. Decreta inui. constitutiones odio plenas vt cæsarē p̄sequenti & prouiderent ne quid mali resp. pateret. quod in tumultibus sup̄ solebant consuli bus dicere. Consulibus: Lentulo & Marcello. Quæ tu. pe. & quæ: ad quæ loca confugiant & vnde discedant. Incerti: synthetis. Quo tu. impe. fu. quo metus & fugiendū stimulus abstulit. Vrget p̄ci. impellit festinū. Seriaq; her. lon. cōtinuē

Quæ finxere timent: nec solū vulgus inanī

Percussū terrore pauet: sed curia: & ipsi

Sedibus exiliere patres: inuifq; belli

Consulibus fugiens mādāt decreta senatus

485 Tunc q̄ tuta petāt: & q̄ metuenda relinq̄nt

Incerti: q̄ quemq; fugæ tulit impetus: vrget

Præcipitē populum. serieq; hærentia longa

Agmīa prūpunt: credas aut tecta nefandas

Corripuisse faeces. aut iam quatiente ruina

490 Nutantes pendere domos: sic turba p̄ vrbe

Præcipiti lymphata gradu: velut vnica reb⁹

Spes foret afflictis. patrios excedere muros

Inconsulta ruit qualis cum turbidus auster

Repulit a libycis immensum syrtibus æq̄r.

495 Fractaq; veliferi sonuerunt pondera mali

Desilit in fluctus deferta puppe magister.

Nauirag; & nondū spar̄sa cōpage carinæ

Naufragiū sibi quisq; facit: sic vrbe relicta

Integra & non dissoluta contextura. Facit naufragium: facit se in mare & enatat: velut naui fracta. est em̄ naufragium fractio naui: & naufragus qui nauim fregit & cum periculo nat. Nullum iam. Quanta trepidatio mentes inuaserit ex obliuio ne charitatis ostendit.

PHARSALIAE.

Languidus æuo: decrepitus. Nullum: filiū. Eualuit re. potuit reducere & retinere. Aut pa. aut expectauit dū sacrificaret: & pro salute ipsorū vota conciperent. Hoc etiā ideo dixit: qm̄ (vt habet Plutarchus) consules nec peractis de more sacrificijs se fugam surriperunt. Patrij la. siue dñi domestici domorū & cuiuscūq; loci custodes laris nymphæ & mercurij filij. Concipient: conceptis verbis enunciarent parentes & coniuges. Dubiæ: quæ in periculo erat. Hæsit limine: q; ipsum cederet abire: vt est mos discedentiū. Qui. Ter limen tetigi: ter sum reuocatus & ipse indulgens ante aspectu vltimo: qā nūq; reuerſurus. Ruit: properat. Ir. reuocabile: reuocatorib; nō auscultans. O fa. Amplificādo rem poeta sententiā exclamat. Dare: ad dandū. Difficiles tue. duri ad seruandū: facilius est em̄ parere q; parā seruare. Ignauæ man; inertes coetus. Facile præ. quā facile p̄dari posset. Frequentē: plēnā & multos continentem. Capacem gene. humani. quæ cunctos homines caperet si in vnum coadunarentur. Cum præſſus. Fugam impræbens & depiorans a contrario argumētatur. Romani inquit in agris hostilibus vallo aggere & fossa se muniunt ac continent. Vos vero urbem munitam sub primūm ruiorem relinquitis. Præſſus: vexat.

In bellum fugitur: nullū iā languidus æuo
Eualuit reuocare parens. cōiunx ye maritū 500.
Fletibus. aut patrij: dubiæ qū vota salutis
Conciperet: tenere lares: nec limie quicq;
Hæsit. & extremo tūc forsitan urbis amata
Plenus abit viſus: ruit irrevocabile vulgus
O faciles dare summa deos: eademq; tueri 505
Difficiles urbem poplis: victisq; frequente
Gentibus: & generis: coeat si turba: capace
Humani faciem venturo cæsare prædam
Ignauæ liquere manus. cū pressus ab hoste
Clauditur externis miles romanus in oris 510.
Effugit exiguo nocturna pericula vallo
Et subitus rapti munimine cespitis agger
Prebet securos intra tentoria somnos
Tu tantum audito bellorū nomine Roma
Desereris: nox vna tuis non credita muris 515
Danda tamē venia est tatorū danda pauorū

Securos: sine metu. Tentoria: multum tecta. Munimine cespitis rapti: monumento terræ euulsæ. Cespes proprie est terra cum viridi herba euulsa vel excisa. Nomine: rumore. Nox vna tuis non credita muris: vnus noctis spatij tuis muris non considerunt. Danda tamen venia est. Ab excusatione Pompeij victoris gentium illos expurgat.

LIBER PRIMVS.

Tu ne qua. Præterea ne metus minueretur omnia erant prodigijs plena. De quibus sic Apianus: Monstra præterea ac signa cœlestia mentem platurūq; territabant: nam sanguinem pluuisse: deum sudasse simulachra: plurima e cœlo tacta fuisse templa: mulam etiā peperisse. memorant multa alia horrenda apparuisse quæ reipublice in teritum mutationēve portenderent. Supplicationē igit vt in cōmuni consternatione decreta sunt: populus ad Martij Syllæq; recordationē vehemēter excitus exclamare coepit Cæsare ac Pompeiū magistratū deponere oportere: quasi in hoc solo fidē belum esset habiturū. Addita: superiori consternationi. Fides peio. fa. certitudo peioris calamitatis quā metuerent.

Pompeio fugiente timent. tū ne qua futuri
Spes saltē trepidas mentes leuet. addita fati
Peioris manifesta fides: superiq; minaces
520. Prodigijs terras implerunt: ethera pontum
Ignota obscuræ viderunt sydera noctes.
Ardentēq; polum flammis. cæloq; volātes
Obliquas per inane faces: crinemq; timēdi
Syderis. & terris nutantem regna cometen
525. Fulgura fallaci micuerunt crebra sereno
Et varias ignis denso dedit aere formas.

Minaces: terrifici. Prodigijs signis quæ prædicunt. Cicero Quia em̄ ostendit monstrat prædicunt: ostenta portēta monstra prodigia dicunt. Obscuræ noctes: homines p noctem obſcuram intelligit. Ignota: nō alias viſa & obseruata. Pli. nūstradit stellas repēte in cœlo humore fortuito & ignea vi nasci. Sunt tamē qui eas eē perpetuas credant: suorūq; ambitu ire. sed non nisi relictas a sole cerni. Intelligit aut poeta pogonias quæ iuba dimissam in speciem barbæ habent: & acornitas q̄ iaculi modo vmbrañt occisimo significato: & xiphi as pallidissimas: & doliorū cornus: & typhones ignea specie spiræ modo intorta. Ardentēq; po. cū ventus ad altiora platus parte ignis ethere vel secū rapit. hoc fieri Aristote. docet. Id etiā esse obseruatū Polthunio albo & Sp. Fusio Furio cōsulibus libro ab urbe condita tertio Linius ait. Obliquas fa. transuersas q̄ vt inquit Plin. emicant nō nisi cū decidunt viſæ. Eas sunt generæ duo: lam padēs q̄ sunt planæ faces & belides. Faces vestigia longa faciunt priore ardere pte. Bolis vero ppetua ardens longiorē trahit limitē. Cœlo p̄ina. in aere p̄ summā eiū parte quā inanē vocāt philosophi. Crinēq; si. sydus crinitū Cometas grati vocāt horrentes crine sanguineo & coma modo in vertice hispida: vt Plinius ait. Timēdi: quia terrificū magna ex pte sidus atq; nō leuiter piatur: vt ciuili metu Octauio mēdi: quia terribilē magna ex pte sidus atq; nō leuiter piatur: vt ciuili metu Octauio cōsule iterūq; Pompeij & cæsaris bello. Aristot. in methorīs vult inflāmatū aērē circa cōsule iterūq; Pompeij & cæsaris bello. Aristot. in methorīs vult inflāmatū aērē circa aliquē ex qnq; planetis a qb; nascunt fulgura. & cōtractū cometæ p̄bere specie. sed saturni & martis esse priores. Eos aut neq; luna neq; sol gignit. Nutantē re. id em̄ portendit. Fulgura: fortuito: fulgurē variā generatio est. Illa vō fatidica ex alto statiq; de caulis & ex suis venere syderibus vt Pli. ait. & sice stellis illis tanq; scintilla e carbone p̄grediunt Micuerūt: splenduerūt. Fallaci: qā nō nisi cœlo nubilo natura apparet solent nūc vō prodigiose. M. Herēniū decurionē in Catilinianis prodigijs sere no die fulmine cū Pli. scribit. Dēso: spisso p̄tracto. Prisc. li. car. legit tēso. i. extēto.

PHARSALIAE

Nunc iacu. Explicat ipsas varietates: & p iaculū acontias accipit. Lampas: lampades ardentē imitat faces. quāq; Plinius ait: Scintillā e stella cadere & augeri terrae appropinquantē. ac postq; in lunae magnitudinē facta sit: illuxisse ceu nubilo die. deinde quā in coelū se reciperet lampade factam semel proditū. Tacitū: sine tonitru. Sine nu. nubes em tonitrua edere constat. De ar. par. cū proprie ex australi nascat & nothus ipse dicat fulminis fabricator. Itaq; Plinius ait p plurimū referre vñ venerint fulmina: & quo cōcesserint. Caput la. romā vel ædem Iouis latialis apd alba. Stellē mi. ad differentiā quinq; planetarū errantū q; stelle appellant minores dixit. Decurrere: oriri et verti

Vacuum: nō occupatū a solis luce: vt dies. Venerē: apparere. Cornuq; coa. Tps & causam lunaris eclipsis paucis cōplecti: nā nō sit nisi plena luna: & p terre interpolitū onē: ob quā luna solē nequit aspicere: vt obiectū ipsius lunae inter solē & terrā sit solaris defectus. Hinc Plin. manifestū est inquit solē interuētū lunae occultari: lunāq; terrae obiectū ac vices reddi eisdē radios luna interposita suo auferente terrae terraq; lunę. Coacto. consumpto qd coierat. Redderet fra. representaret solē integrā rotunditatē. Expalluit: nō luxit eclipsim passa ē Vmbra: obscura interpolitiōne. Ipse ca. Sol q; ait meridiē ita defecit: vt vis terra te nebris obducere. Caput: qd est radij coronatū: vt fabulae canunt. Ardētē: flāmigeros atra call. obscuris tenebris. Diem: diē lucē. Qualē nō. obscuritatē & tenebras. Duxere: contraxere. Mycenae thy. Mycenae oppidū est in argolide: apud q; Thyestes pelopis hippodamiae q; filius Meropē Atrei fratris vxore stuprauit suscepitq; ab ea filios. inde eiecit regno cū ficta gratia reuocasset Atreus: tris ei liberos epulandos apposuit: quo scelere sol iam altior indignatus in suos ortus reuersus est: & terra te in coelum Italiam versus maiori cum copia se in Italiam inclinauit. Mulcifer: vulcanus. qui faber Iouis fingitur: quasi mulcens ferrum. Laxauit ora: aperuit lentauit craterem. Etna: Etna mons in Sicilia ardens: a quo ad lyparem est antrum & officina Vulcani. qui Ioui cū cyclopibus fulmina fabricat. quāq; & Typhēū siue celadum gigantem etnæ suppositū flammā illam per os dicunt emittere.

Nunc iaculū logo: nūc sparso lumine lapas.

Emicuit caelo tacitum sine nubibus vllis

Fulmen. & arctois rapiens de pibus ignē

Percussit latiale caput. stellāq; minores

Per vacuum solitā noctis decurrere rēpus

In medium venire diem. cornuq; coacto

Iam phoebe toto fratre cum redderet orbe

Terrae subita percussa expalluit vmbra

Ipse caput medio Titan cū ferret olympos

Condidit ardentē atra caligine curus:

Inobluiscq; orbem tenebris gentesq; coegit

Desperare diem. qualem fugientē p ortus

Sole thyesteae noctem duxere Mycene.

Ora ferox Siculae laxauit Mulciber Aetnae

Nec tulit in coelū flamas. sed vertice prono

LIBER PRIMVS.

In latus he. e regione vicina Italiae. Atra charyb. sculū fretū cruentū apparuit. Ca-rybdis locus est qui aq; attrahit & sorbet inuertēdo & rursus emittit. Fuit autē an- rapacissima: quā cū illuc hercules pcipitasset loco nomē dedit. Torfit cōuoluit. Scylla. Scylla dicit q; puella puberulus circēs veneficio in canes cōuersa fingit: cū sit locus cauernis plenus q; pcussus fluctibus latratus videt emittere. Flebile: flebiliter. Vestalira. ignis vestae ppetuus: q; a virginib; in capitolio seruabat extinctus est. Raptus: remotus. Ab ara: q; p foco est. Et ostendēs: flāma sacrificij qd fiebat Ioui albano in duas ptes ē pdigiose diuisa. Latinas: sacra latialis Iouis a latinis populis qui ad albā cōueniebāt.

Ignis in hesperū cecidit latus: atra carybdis

Sanguineū fundo torfit mare. flebile saui

Latrare canes. vestalī raptus ab ara

Ignis: & ostendens confectas flāma latinas

Scindit in ptes: geminoc; in cacumie surgit

Tuebanos imitata rogos: tū cardine tellus

Subsedit. veterēq; iugis nutantibus alpes

Discussere niuem: Tethys maioribus vndis.

Hesperia calpen: summūq; ipleuit atlantā.

Indigetes fleuisse deos: vrbisq; laborem

Testatos sudore lares: delapsaq; templis

Dona suis: dirasq; diem fœdasse volucres

Accipimus. siluisq; feras sub nocte relictis

mento. q; alpes sunt agitatae. Discussere. eiecere. Veterē. multoꝝ annorū. Nutantibus in. tremantibus summatibus. Tethys. oceanus ipse. Calpe. Calpe mons est cū eiusdē nois ciuitate ab Hercule cōdita in vltia hispania europā terminās vna ex metis herculis. Nā altera q; terminat aphricā appellat a byla. vt auctor est Strā. Hē aut cū cōtinuo iugo tenerent hercules separauit. & in terras admisit ocea. vt etiā meminit Mela. Hesperia. hispania. Atlanta. Atlas mons altissimus ab occidēte paphri cā pducit in meridiē. Accipimus. audiuius. Indigetes. simulachra deorū. Indigetes (autore Festo) hi dii sunt quorū noia vulgare nō licet. Hoc noie æneas est ab ascanio appellatus. cū pugnās cū Mezentio nūq; apparuisse. Et aut indigetes dii minores ex hoib; facti. sic dicti q; in dijs ægetes. vel q; rei nulli indigēt. Testatos la. indicauisse calamitates futuras. hęc oia & si accidere potuerūt tū existimam; potēt ex veterib; historicis collegisse: vt ex Liuij lectione licet aduertere. Delapsa do. sponte decidisse ornāmēta & coronas deorū. Diras. horrendas & mali augurij. vt

PHARSALIAE

striges bubones nocturnas. Foedasse, maculasse, quia insolite apparere. Feras, silue/stris aialia. Audaces, cōtempto hoīm metu. Poluisse cu. cubitū venisse adiuuenis/seq; iustia. Sab nocte, p noctē. Pecudū animalū q sub imperio hoīm ex pabulo terre pascunt, vt in secūdo bello punico hos i agro romano & in priuernati & bello macedonico Gn. Domitio consul. dixit Roma caue tibi. Mōstrosiq; hoīm par. foetus foemina; cōtra naturā, vt p puero serpens. Numero & mō mē. vt plura aut pau/ctiora & diuersa a naturalibus mēbra haberēt. Puerū elephantino capite sinuisse na/tū Liuius scribit. & Arimini pueros ingenuos sine oculis ac naso. & in Piceno non nianus nō pedes habēte natū & Arretij vnanimū. Cōstat & bicipites natos & androgi nos & gemina mēbra habētia Diracq; hor. ex quib; vnū tri/ bus. R. R. R. & totidē. F. F. F. notatū fuisse dicunt. & sic in/terptatū: Ferrū flāma fames. Romula regna ruent. Tū q; s/ ad hē bellonē Cybelesq; sa/ cerdotes sunt tristia vaticinari

Bellona: q & duellona dicit: foror est martis virtutisq; dea cui vt inqt Lactan. sacerdosel nō alieno sed suo cruore sacri/ ficiant: sectis nāq; humeris & vtracq; manu distinctos gla/ dios exerētes currūt efferaē in/ fanlunt. Mouet: cōcitāt in fu/ rorē Sectis la. vulneratis bra/ chijs vt inde sanguinē dea li/ barent. Cecinere de. vaticina/ ti sunt deorū irā & voluntatē

Galli: sacerdotes cybeles castrari. dicti a Gallo phrygiæ fluuio, ex quo qui hibi/ furit. Rotantes cri. rotando iactantes. Qui. Cedunt iactatis iulia mēbra comis. Idē Lōgaq; in imundo puluere iacta coma est. Rotantes et cri. vertētes agitantēsq; ca/ put crinitū. nā inter saltandū capita iactant: qd coriū dicit. & hic corybantes ap/ pellant: vt ait Sira. & q numie correpi & furis agitati id faciūt corybantiare dicit Sanguineū: cruentatū ex furore. Vlularūt: cū vlulatu vaticinati sunt aduersa. grandem voce tympana & aera mouētes cantabant. Vrnæ ple. ex sepulchris in/ quit audiri gemitus posuitq; urnas cinerū vasa p vmbrijs ipsi. Cōpositis: bñ pli/ caris. nā implicati manes genere & errare dicunt. Tū fra. sise. pdigiū secūdo bello punico accidit. & in Cēsarīs morte. Hinc Virg. Armorū crepitus toto germania coe/ lo Audijt. Itaq; hñ Pli. inqt. Armorū crepitus & tubē sonitus auditos e coelo. Cimi/ bris bellis accipimus. crebroq; & prius & postea. Tercio pō cōsultu Marij a ma/ mertinis & iudertibus spectata arma coelestia ab ortu in occasum inter se cōcurrētia Magnæ vo. Cice. de diuinatione ait. Sape etiā in praelijs Fauni auditi. & in rebus turbidis veridicæ voces ex occulto missæ esse dicunt. Per auiā nemorū: p siluag sine via. Venientes co. apparantes. Cominus. in loco propinquo.

Audaces mediā posuisse cubilia roma (gue 355.
Tūc pecudū faciles hūana ad murmura lin
Mōstrosiq; hoīm ptus: numeroq; modoq;
Membroz: matremq; suis cōterrūt infans
Diracq; p populum Cumanae carmina vātis
Vulgantur: tunc q; sectis bellona lacertis 360.
Saura mouet cecinere deos: crinēq; rotātes
Sanguineū populis vlularunt tristia Galli.
Compositis plenæ gemuerūt ossibus urnæ
Tūc fragor armorū: magnæq; p auiā voces
Audite nemorū: & veniētes comin' vmbre 365.

LIBER PRIMVS.

Quicq; dē. qui iuxta murū vrbis & pomeriū habitāt territi mōstis deserūt domos Erynnis. furia. Executens pl. p agitans facem ex pino intentam in obuio. Fla/ granti ver. ardētē. Comas stri. colubros & ceraftas sibilantes quos gerit. p comis Qingebat. circuibat. Thebanam aga. Agave Cadmi & hermionis filia. & vxor Echionis subito furore correpta Pentheu filiū bacchi contemptorē quē aptū esse pu/ tabat dilantauit. Qualis eu. Qualis furia sica cōtrario appellata. nā Eumenis bo/ na interpretat. Impulit. in furorē vertit. Contorsit. cōuertit in ipm. Lycurgi. Ly/ curgus trax drianis filius bacchi numē exosus. dū vites vult amputare infania per/ citus sua sibi crura concidit.

Quicq; colūt iūctos extremis menib; agros
Diffugūt, ingens vrbē cingebat Erynnis
Executens pronā flagranti vertice pinum
Stridentēsq; comas: thebanā qualis agauen
570. Impulit, aut saui contorsit tela Lycurgi
Eumenis: aut qualem iussu Iunonis inique
Horruit Alcides viso iam dite Megeram
Insonuere tube, & quāto clamore cohortes
Miscent, tantū nox atra silentibus vmbrijs
575. Edidit, & medio visi consurgere campo
Tristia syllani cecinere oracula manes
Tollentēq; caput gelidas anienis ad vndas
Agricolæ fracto marium fugere sepulchro
Hec ppter plaquit thufcos de more vetusto
580. Accirvates: quorū quī maximus æuo
Aruns incoluit desertæ moenia Lucae

q; aut scio an times suo corpori posse accidere prim' e patritijs cornelijs igne voluit tremari. Tollentē ca. resurgentē & apparentē. Ad vndas ani. iuxta Anienē fluuiū q p tybur se picipians exit in tybrim. Olim aut anio vetus & anio nouus in lūchāt in vrbē. vt docet Frontinus. Hec ppter. Ad hēc pdigia pcurāda placadosq; deos accitū sunt Hetrusci aruspices. inter q; Arūs q mōstra cōburi & vrbē lustrari iussit Incoluit. inhabitauit. prosthesis ē. nā ciuē nō incolā indicat. Lucae de. ad mōtes lunę incubens, vrbis est luca vbi plariq; vicatim habitāt. Alij lunę legūt. qdā opidū.

Megarā. q vna ex tribus fu/ rijs magna cōtentio interpretat thysiphone vō irarū vox. ale/ cto ingera. Iussu ini. lu. im/ pulsu moleste deq; Euristeū regē athenarū vrgebat. vt her/ culē ad varia monstra domā da mitteret. cū itaq; ad inferos in Cerberū accessisset plutōis aspectū non reformidauit. sed cū Megarā angues erigentē vidisset vehemētē (vt est apd Senecā) timuit. Vito iam d. post visum plutonē. Tube. furia; vñ vmbra; Nox edi/ dit. noctu emissus est. Silen/ tibus vñ. p silētia tenebrosa. Et me. vñ. sylletia marij vñ/ bræ q bellis ciuilibus gauisi sunt ad sua sepulchra apparue/ re. Medio cā. sylla e puteolis vbi pediculari morbo decesse/ rat omā dat' in foro est vñ & in martio cāpo sepultus. Tristia ora. vaticinia tristitia/ affectia. Fracto. cū olim fra/ ctū ēēt a sylla Cice. sic ait Cail/ marij sitas reliqas apd anienē dissipari iussit sylla victor a/ cerbiore odio incitatus q si ta/ sapiēs fuisset q fuit vehemēs

PHARSALIAE

Fulminis edo. mo. pyromaticus fulminū em causam & naturā & qd' prōtenderet callebat. Venas cal. si. tenebat etiā aruspiciā & erat verus ariolus. Fibræ: si-
bræ sunt iecoris partes & velut diuise appendices: ab eo q' veteres fibrū extremum dicebant: vt ait Varro. Diuidit aut iecur in quattuor fibras: pulmo in duas: vt Cel-
sus tradit. Cordis q'q' & herbarū radices fibras dicimus. Monitus pen. vo. i. doct' augur. & duobus verbis duplicē ex auius diuinationē expreilit: nā aut manet gar-
ritu & voce & oscines dicunt: aut volatu & prepetes appellant. Rapi: raptum capi
& interim. nā etiā Aristote. monstrosa educare nos vetuit. Discors: natura discor-
dante em a seipsa: & velut di-

minuta aut nimia mōstra na-
scunt. Nullo semie: nullo cor-
tu: aut nullo a simili monstro
principio. Ex vtero ste. hoc p-
pter mulā q' pepererat dixit.
Infaustis: throelibus. Am-
biri: lustrari. Pontifices: pon-
tificibus ingt pcedentibus in
lustratione vris reliqui seq-
bant. Numa em sacerdos ū or-
dinē & cultus diuini institu-
tionē diuisi in curiones: q' p
curijs hostias imolabant. In
flamies qui pilleū assidue ge-
stabant. In scelex duces: q' re-
ges custodiebant. In augures:
q' futura colligebāt. In vesta-
les virgines q' deos pcarent.
In feciales q' omelli & pacis
auctores essent: & i pontifice
maximū cui oia sacra exscrip-
ta tradidit: etiā puata q' pub-
lica ex scitis eius subiecit. Ex

Dionysio lu. riora: sed postremū ex Liuis. Lustrō fe. sancta circūfione & purga-
tione. Est em lustrū quinquēnale tps: nā qnto q'q' anno ciuitas lustrabat peracto
centu & tributis exactis. Auctor est Varro. Cingere: circūdare. Pomeria: Liuius
auctor est pomeriū scare spatii tā extra q' intra murū. qd' neq' arari fas erat: dici q'
nō magis qd' post murū esset q' qd' murus post id. Turba mi. minor auctoritatis
sacerdotes. Ritu gabi. hoc est toga sic in sinistrū humerū relecta: vt vna ei' lacinia
a tergo reuocata hominē cingat. Quo cultu vtebat & consul bella indicturus. Ori-
ginē habuit a gabijs: q' dū sacrificarent audito hostiū aduentu: sic accinctis togis in
hostē pfecti sunt: victoresq' redierūt. quanq' & cinctus genus est vestis. Gabij op-
pidū est ad dexterā viæ pnestinæ vbi & latoniē sunt: distantes Roma & pnestē ex
eq' stadis centū Strabo docet. Sacerdos vi. maxia vestaliū velata. Erant aut vesta-
les. xx. & cauef papia lege. De eis Plutar. in vita Numę: & Gel. lege. Mineruā: pal-
ladiū qd' lateret in loco secreto Helenus apud Aristbā captus indicauit. Eius exēplar
in apto ad fallendos insidiatores fuisse positū Diony. tradit. Diomedē & Vlissēm
id troiano bello & p cuniculos surripuisse vulgariū est: Diomedē q' seruasse: pter-
unt ad calabriā æneq' obtulisse. nauteq' id accepisse, & iō Mineruę sacra non penes

LIBER PRIMVS.

Iulam: sed pene nautearis familiā esse. Tū qui fa. de. hoc est quindēcim viri quib' est
facultas sybillinos libros inspiciendi & interpretandi. hi principio duo fuere: post
ea. x. inde. xv. demū ad. lx. aucto numero. quindēcim viri tñ nomen retinuerunt.
Et lotā par. hoc est galli sacerdotes cybelles: alluſitq' ad veterē ritū qui quotannis re-
petebat. Nā cū cybelle & phrygia adueheret: & nauis in vado tybridis inhlisset. nec
vllis viribus posset euelli & claudia castra facile sola traxisset: prouecta q' dea esset
vsq' ad almonis in tyberim exitū. Sacerdos eā aqua eius fluminis lauit. Hinc Oui.
Est locus in tybrim quo lubricus influit almo: Et magno nomen pdit in amne mi-

Tunc qui fata deū. secretaq' carmiā seruāt: fa. Al. do. sacra q' lauit aquis.

Et lotam paruo reuocant almone cybellem. Augur: augurum collegiū.

Et doctus volucres augur seruare sinistras. Augures principio tres fuere

Septem virq' epulis festis Titijq' sodales. patrij: inde quattuor. postea
adiecti sunt quinq' plebæi.

Et salius leto portans ancilia collo. Erant igit nouē in captandis
augurijs a quattuor partibus

Attollensq' apicem generoso vertice flamē. auspicias aues obseruabant:

Dumq' illi effusus lōgis amfractibus vrbe. Anticam: posticam: dextram:

Circueunt: aruns disperfos fulminis ignes. sinistra. Sinistras: prosperas.

vide. Septemuir: septemuirī epulones sacerdotes erant qui in dicendo: faciendo: sinistra em auguria ideo pro-

q' epulorum Ioui & dijs reliquis facultatē habebant. Cice. in oratione: pōtiffices ve- teres propter sacroꝝ multitudinē tris viros epulones esse voluerunt: cū essent ipsi a

Numa: vt etiā illud ludorū epulare sacrificium facerent instituti. Titijq' sodales: Titij sacerdotes apollinis a titijs auius quas in auguris certis obseruare solebant:

sunt appellati: vt ait Varro. Salius: Numa Pompilius. xij. salios marti constituit.

Tullus Hostilius numerū duplicauit. Hi gestantes scuta & ad tibias tripudiantes

deorū laudes cantabant. hos palatinos agonales & collinos fuisse appellatos Diony- sius scribit. Ancilia: scuta cauata specie habentia latera arctiora: quæ kalendis Mar-

tij p vrbe ferebant celestiaq' arma vocabant. Principio vnū fuit quod Numæ tē- pore e celo decidit. In quo cū esset satū romani imperij neforte subtrahi posset. xi.

similia sunt fabricata. dictum q' ancile q' sit circumcissum. Ouidius. Atq' ancile vo- cat quod ab omni est parte recisum. Cūq' notes oculis angulus omnis abest. Fla-

men: Flamen dictus est q' assiduo filo veletur. quasi filamen. vt inquit Festus. Ge- stabat autē apicem. hoc est insigne laneum in pileo. quod dictum est ab eo quod cō

prehendere vinculo antiqui apere dicebant flaminum. singuli cognomina habet ab eo deo cui sacra faciunt. vt Dialis Martialis Vulcanalis Furinalis. Numa tamen cō

stituit Dialem vnum: Martiales duos. Quirinalem vnum. Læto. ipse lætus. Am- fractibus. reuolutionib' & flexibus. Amfractus em est flexus ipse. aut vig aut aque

via vt est apud iureconsultos in rectum octo pedes habere debet in amfractu. xvi. Varro ab ambitu & frangēdo dictum existimat. Ignis fulminis. telum in quo fuit

ignis vel res dudum ignitas & fulminatas.

PHARSALIAE

Condit, obruit. Datq; lo. no. appellat bidental. Locus em̄ fulmine percussus post
peractū illic ex bidentibus sacri bidental vocat. Marem electa cer. bidentē taurum
non pressum fugo quo hostia iniustis dicebat: vt Macrobius docet. Eligebant etiā
bidentes ne haberent caudā aculeatā: neclinguam nigrā nec aurem fissam. Bacchū
vinū quo primū hostium perfundebant: vt frontiq; inuergit vina sacerdos. Indu
cere mo. spargere sacra re. que ex farre orno tolsto sale & aqua conficiebat. Obliquo
cultro. transuerso & a cauda ad caput anteq; iugulareſ victimā ducto. Impatiens:
refugiens & obfutens quod est mali ominis. Sacri non grati: sacrificij non placan
tis deos & quolitare nō pote
rant. Succincti: suffulu: expe
diti. Torua: terrentia: tauros
a toruo dici vult Varro. Pre
bebat cel. vi. inclinabat collū
vi deflexum & iugulabatur.
Poplite depo. hoc est flexo ge
nu. quancū poples primarum
vbi arū est pars posterior. Pli
nius. Poplites intus flectit ho
minis mo. Fabius: tunica pri
oribus oris infra gēua paulū
posterioribus ad medios po
plites. Emicuit: cū saltu ap
paruit. Solitus: ex alijs ema
nare. Largo: lato. Virus: ce
tra & virulenta sanies. Ruti
lo: rubicundo. Palluit: pueri
tus inquit sacerdos victimam
aperuit vt ex extis futura col
ligeret. Feralibus: mortiferis
Ira superū: mala futura. In
extis ra. in interioribus statim
extractis. Exta (vt Festus ait)
dicta q; ea dijs praesent quae
maxime extant eminetq;. Co
tinentur autē sub eis epar pul
mo cor praecordia lien renes
& lingua. Terruit ipse color
vatem: aruspīcinam quae qui
dem apud diuerſas gentes varia est: inanē & falsam Cice. putat. Eius prima obserua
tio erat in habitu & colore extorū: an nitida & plena: an horrida & exilia essent. ea i
partes duas diuidebat: dexterā q; familiaris: & sinistrā q; erat hostilis. inde fibras &
pres reliquas cōsiderabant. Fissum familiare & vitale tractabant. Caput iecoris ex
omni pte diligētissime aduertebat. Si id nō inueniebāt: nihil putabāt tristi⁹ accidere
potuisse. Viscera: carnē q; extra cōtinebat. Tincta no. te. sparsa obscuris maculis.
Infecta: maculata. Gelido: densato cū mouere se deberet. Liur: nigredo plūbea.
Variabat: diuersi coloris faciebat. Iecur ma. ta. epar corruptū & sparsū putredine.
Venas mina. venas plus sanguinis: Arterias plus spiritus continere Gellius tradit.

Colligit: et terre mœsto cū murmure cōdit
Darg: locis nomen: sacris tūc admouet aris
Electa ceruice marē iam fundere bacchum
Ceperat/obliquoq; molas inducere cultro
Impatiensq; diu non grati victimā sacri
Cornu succincti pmerēt cū torua ministri
Deposito victum prebebat poplite collum
Nec cruorem icuit solit⁹: sed vulnere largo
Diffusum rutilo nigrum pro sanguine virus
Palluit attonitus sacris feralibus aruns:
Atq; iram superum raptis quesiuit in extis
Terruit ipse color vatem: nam pallida tetrīs
Viscera tincta notis gelidoq; infecta cruore
Plurimus asperso variabat sanguine liur
Cernit tabe iecur madidū: venasq; minaces

LIBER PRIMVS:

Anhel: palpitantis: vel quia eius vi spiramus & respiramus. Latet: replicata est in
erinsecus quod Caesari foelicitatem significat: nam cū hoc in sex vicinā iocineri
bus accidisset Augusto spoletī sacrificanti responsum est duplicaturū intra annū im
perium. Paruus li. parua praecordia. quae autore Plinio membranæ sunt quae cor
di praetendunt: nam omnia principalia viscera membranīs proprijs ac velut vagi
nis inclusit prouidens natura. Limitem autē id est terminum appellat: quia diuidit
cor a iecore & pulmone. In quibus tribus & in cerebro vita consistit: & ideo vita
lia appellant. Cor iacet: non mouetur Caesari dictator quo die primum veste pur
purea processit: at in sella au
rea insedit sacrificandi bis in
extis defuit. Viscera exta iusa
Saniem: corruptū sanguinē
Hiantes rimas: fissuras sese
aperientes. Productq; suas
late. & intestina ruptis omen
tis apparere. Omenta: omē
tum membrana est quae con
nectit intestina. Plinius: Ventri
culi atq; intestina pingui ac te
nui omento integunt: praeter
q; oua gignentibus. Produr
ostendit: manifestat. Qd
nefas. Visa sunt etiam inquit
magni mali argumentū duo
iocineris capita: quorū vnum
ab altero opprimebat. Impu
ne: sine graui significatione &
incommodo. Capiti: quod
erat parte Pompei familiari.
Inolescere: insurgere. & hoc
victoriam indicat. Molem
alterius capitis: alterum caput
magnum & graue quod erat
parte hostili. Pars: familiaris
Aegra & marcida: debilis et
putrida. Pender: non mouet.

Hostili de parte videt: pulmonis anhel
Fibra later. paruusq; fecet vitalia limes.
Cor iacet: & saniem p hiantes viscera rimas
Emitunt: produntq; suas omenta latebras
Quodq; nefas: nullis ipune apparuit extis
Ecce videt capiti fibrarū increſcere molem
Alterius capitis: ps agra: & marcida pēdet
Pars micat: & celeri venas mouet ipba pul
His vbi cōcepit magnorū fata malorū (su.
Exclamat: vix fas superi quecūq; mouetis
Prodere me poplis: neq; em̄ tibi sume litau
Iuppiter hoc sacrum: cessiq; in pectora tauri
Inferni venere dei: nō fanda timemus
Sed venient maiora metu. dii visa secūder:

Pars: hostilis. Micat: salit & palpitat. Improbā: audax. Mouet venas: agit se.
Pulsu celeris: vel veloci quo audacia & celeritas Caesaris significat. Concepit: ani
mo comprehendit. Fata: constitutiones & series. Prodere: manifestare. Neq; li/
taui tibi hec sacrum: neq; te hoc irritō sacro placui. Nam litare est ipso sacrificio de
os placare: non em̄ omnis qui sacrificat litat: dicimusq; lito deis sacrum: & lito sacro
Cicero in libro de diuinatione ait: Quum pluribus deis immolatur qui tandem eue
nit vt litetur alijs: alijs non litetur. Suetonius. Plurimis victimis cassis quum litare
posset. In pectora: in exta mactati tauri. Inferni dei: nam deformia dira & minan
tia apparere: velut si ipſis lita ſsem. Non fanda timemus: quia nimia animorum
consternatio fieret. Maiora: hoc est detestabilia. Dī visa secūdent. i. quae vi
dimus in bonum vertant.

PHARSALIAE

Et fibris sit nul. fides. & ars aruspicina ipsaq; ex extis diuinitio falsa sit. Tages cōtor ar. Cū in agro tarquinienſi vt in diuinatione Cice. inquit: terra altius araret repēte extit. ſenili prudentia puer: cuius aſpectu bubulcus attonitus clamorē edidit. breuiq; tota hetruria eo cōuenit: & verba de diſciplina aruſpicina diſſerentes pueri ex cepit litteriſq; mandauit hęc ſcripta conſeruant, hinc fontē habet diſciplinā. Finxerit iſta: mentitus fuerit & nōs deluſerit. Inuoluens: confundēs & occultans. Oīa: ſigna futuroꝝ. Ambage ſte. & nul. longa & implicata verboꝝ circuitiōne. Canebat: vaticinabat. At ſigulus: Nigidij ſiguli pythagorei ſummi aſtologi vaticiniū poeta dicturus eū cōmendat.

Hui⁹ Eusebius meminit. Deos: deoꝝ mentē quā ex aſtris percipit. Secreta coe. motus et vires ſyderū. Quē nō ſtel. qui erat: egyptijs inuentorib⁹ doctior & diligētior in aſtris ſeruadis. Memphis: oppidū in aegypto in ea parte nili quē dicit delta ab Ogdoō rege cōditū. Viſu: inſpectione & obſeruatiōne. Numeris: cano. nis ſpatijs tempoꝝ quibus ſe aſtra p gradus mouent quādā cū armonia: vt Cice. docet. Aut hic errat: ppoſitis duob⁹ cōtrarijs: quōꝝ alter alicui in eſſe videt ſi ſubtrahas alterū neceſſe eſt id qd⁹ ſuper eſt eſſe verū: vt hoc loco. Aut mundus inquit p ſe errat & vertit: aut prouidentia dei gubernat p ſe & temere verti. ſtultū ē dicere igit a deo gubernat qui p aſtra futura mala hūano gni indicat. Mūduſ coelū. Errat mouet & vertit. Sine lege: ſi ne ordie et magiſtro. Per eū p ei⁹ eternitatē. Incerto: temerario & fortuito. Fata: deoꝝ cōſtitutiones. Matura lu. ſu

būta peſt⁹ & pñities ex q̄tuor elemētis. Dehiſcēt: aperiet ſe. Subſidet: pereſſū ibūt ſubmergentur & obruentur. Feruidus: aſtuans. Tolleſt temperiem: fiet intemperatus. Infida: quā fructum non reddet ex ſemine credito. & indicat famem futurā. Negabit ſegetes: non producit fruges. Omnis an inſuſis: an fontes vitium manas ſi lacuſq;. Qua peſte paratis ſauitiam: hoc eſt: quo genere moris ſauire in hominib⁹ vultis. Multorum tempus in vnum: multi ſunt eodem tempore perituri. Multorum: hominum. Conuenere: in vnum venere. Summo ſi ſit. coe. planetā

Et fibris sit nulla fides: sed conditor artis

Finxerit ista tages: flexa sic omnia Thuseus

Inuoluens: multaq; teges ambage canebat

At Figulus: cui cura deos: secretaq; celi

Noſſe fuit: quē nō ſtellarū aegyp̄tia nēphis

Aequaret viſu: numeruſq; mouentib⁹ aſtra

Aut hic errat ait nulla cum lege per auxilium

Mundus & incerto diſcurrūt ſydera motu

Aut ſi fata mouent/vrbi/generuſq; paratur

Humano matura lues: terrā ne dehiſcent

Subſidentq; vrbes: an tollet feruidus aer

Temperiem: ſegetes tellus infida negabit

Oīſ an inſuſis miſcebitur vnde venenis

Quod cladis genus o ſuperi: q; peſte paratis

Seuitiā: extremi multoꝝ tepus in vnum

LIBER PRIMVS.

quando in ſuis domibus: hoc eſt ſub proprijs ſerunt: multo plus p̄tentia habent q̄ cū in diuerſis. Sunt aut ſigna. xij. Aries. taurus. gemini. cancer. leo. virgo. libra. ſcorpius. arcitenens: caper: amphora: piſces. Ex his ſolis domus & p̄pria ſedes ē leo. & lunā cancer. Reliquos planetas: cuiſbet duo ſigna aſcribunt. Mercurio virgo & gemini. Veneri libra & taurus: Marti ſcorpius & aries. Ioui ſagittar⁹ & piſces: Saturno capricornus & aquarius. Si Saturnus igit inquit qui eſt frigidus: ſub aquario ferret & eſſet: diluuiū fieret. Si ſol in leone: incendiū. quia mars in ſcorpio eſt: bella cadesq; fierent. Nam ſalubres ſtellarū vt Iupiter qui ſaturnū temperare poſſet occidit & Venus quā rabie Martis debilis eſt: mercurius yō interceptus in arcu epicycli in

Conuenere dies: ſummo ſi frigida cælo

Stella nocēs nigros ſaturni accēderet ignes

Deucaliones fudiſſet aquarius imbres.

Totaq; diſfuſo latuiſſet in æquore tellus

Si ſæuum radijs nemeæum Phœbe leonē

Nunc p̄meres: toto fluereꝝ incendia mūdo

Succenſuſq; tuis ſlagraſſet curribus æther.

Hi ceſſant ignes: tu qui ſlagrante minacem

Scorpion incendiſ cauda: chelaſq; peruris

Quid t̄m gradiue paras: nam mitis in alto

Iuppiter occaſu premitur: veneriſq; ſalubre

ſignum in quod finxerunt Ganimedem fuiſſe conuerſum & ex vrna aquā emittere. Manilius: Ille quo inſlexa fontem qui proijcit vrna. Deucaliones: quales ſunt deucalionis Promethei filij tempore: quo tota terra aquis eſt merſa. Leonem nemiſm Nemea ſylua in arcadia eſt: in qua Hercules leonem maximum qui Molochi hoſpitis ſui filiū interemerat ſuffocauit. qui poſtea inter ſigna relatus eſt. Fluereꝝ in. Diluuiā & incendia ex contrarijs elementis abundantiā fieri neceſſe eſſe philoſophi docent. De incendijs etiā Plato in thimæo ſic ait: Fit em̄ longo interuallo r̄ impoſis mundi circūactionis exorbitatio: quā inflammationis vaſtitas conſequat neceſſe eſt. Hi ignes: hæc incendia: ſiue hæ ſyderum aſcenſiones. Tu qui. o Mars qui eſ in ſcorpio: in quod ſignum verſus fuiſt. Is ſcorpius terra genitus qui peremit Orionem. Flagrante: ardente. Chelaſq;: Chelaſ ſcorpionis brachia ſunt quæ libræ ſignum faciunt. Et ex hoc quidem vehementia & diuturnitas belli colligitur: quia etiā vicinum veneris ſignum incendiū. Quancq; voluere Chaldei libram & ſcorpionem vnum eſſe ſignum. Quid tantum: quod tam magnum malum. Mitis: benignus. Præmitur in alto occaſu. i. occidit & in ſigno oppoſito domicilio ſuo. Salubra: Venus & Iuppiter terris ſunt ſalutares: Martiſq; & Saturni maliuolentiā temperat.

PHARSALIAE.

Habet debile est. Cyllenius celer mo. Mercurius qui trecentis & octo & triginta diebus zodiacū lustrat: luna 70 diebus vigintiseptem: & horis octo: Venus trecentis & octo & quadraginta diebus: Iupiter annis duodecim: Mars duobus: Saturnus annis triginta: Sol diebus trecentis & quinq; & sexaginta & horis sex. Cyllenius dictus a Cyllene monte arcadia: in quo eum peperit Maia. Haeret: retrogradus est. Habet coe. est in suo domicilio: & plurimū potest. Cur signa: p signa nūc planetas intelligit qui diuerso mō p celum vagant. nam signa ipsa zodiaci fixa sunt: & semp eodem tenore vertent. Meatus: cursus & aberrant. Mundo: p celum. Obscuras: & propter eclipses hoc dixit: quia a malis futuris & a terra contraxere nigredinem. Latus ori. Orion sydus est quod in suo ortu & occasu tepestates acerrimas eoncantat bellaq; & cedes saepe portendit. Effingit in forma iuuenis ense accincti Is precibus hyrei deū hospitis Iouis mercurij neptunij vri na genus fertur. & cū venera tor euassisset egregius. iactaret q; se quodcunq; monstrū vel irata terra pduceret cōfecturū scorpium illa emisit. cui? Ictu hic peremptus in sydus cōuersus est. vt canit Oui. Diuersas de eo opiniones lege apud Higinū. Nimitū fulget. quasi dicat sua bella suo splendore et toruitate praedicat. Imminet iusticia opprimet & ius fasq; omne. Sceleriq; audacia & scelus pro virtute habebunt. virtusq; noie appellabunt. Hic furor. haec bellorū infania. Exibit in mul. an. progrediet & durabit pene quinquennū quoad apud Mundam vicerit Caesar. Quid prodest. nempe nihil quia finitis his bellis amitteretur libertas & Roma seruet. melius itaq; erit vt diu bella ciuilia durent. Cū domino tyranno & libertatis occupatore per quē intelligit Caesarem dictatorem. qui aduersarijs superatis finem bellis imposuit. & breui duratura pax fuit. Quippe ante quinquennū elapsū ex eius caede alia ciuilia bella sunt excitata. quae cum confecisset Augustus imperij habenas sibi a patribus delatas arripuit. Itaq; haec poeta deplorans inquit. Duc continuam seriem. trahe & patere continua bella ciuilia. Extrahe cladem. produc & protrahe caedes. Terruerant. & si rumores prodigia aruspicum astrologorumq; responsa satis terroris incusserant. tamen magis sunt consternati ciues vbi audiuerē matronam deo plenam vaticinia implexa enunciantem. Praesagia. praediuationes & praesentiones rerum futurarū premunt. vexant.

Sydus habet: motuq; celer Cyllenius haeret
Et celum mars solus habet: cū signa meat
Deseruere suos: mundosq; obscura ferunt
Ensiferi nimium fulget latus Orionis
Imminet armorū rabies: ferriq; potestas
Cōfundet ius omne manu: scelcriq; nefando
Nomen erit virtus: multosq; exibat annos
Hic furor et superos qd pdest polcere fine
Cum dno pax ista venit. duc roma malorū
Continuam seriem: clademq; in tpa multa
Extrahe: ciuili tantum iam libera bello.
Terruerat satis haec pauidā praesagia plebe
Sed maiora premūt: nā qualis vertice pindi

LIBER PRIMVS.

Aedonis: menas sacerdos Bacchi. Aedon mons in thracia baccho sacer. Plena lyeo ogigio: corrupto furore bacchi. Lyeus dictus a λυω verbo græco quod est saluo. eo q; vinū mente & membra dissoluat. Ogigio: thebano ab Ogigerege. Vertice pindi: p iuga montis thessali. Matronæ: quæ noie Oritia fuisse dicit. Matrona ea proprie autore Gellio est quæ in matrimonio cū viro cōuenit: etiā sibi liberi nondū nati sint. Prodens phœbū: manifestans phœbi numen. Quo feror: hec sibi in aere rapi: & in diuersas terras vbi confluxus futuri erant discurrete videbat. Opæam: o Apollo. q; sic est dictus a sagittarū emissionē. pein em græce ferre significat: autor ē

670. Aedonis ogigio decurrit plena lyæo:
Talis & attonitā rapit matrona per urbem
Vocbus his p dēnsurgente pectora phœbū
Quo feror o Pæan: q me sup æthera rapta
Constituis terra: video Pangæa niuolis
675. Caua iugis latosq; hemi sub rupe philippof
Quis furor hic o phœbe doce. q tela man⁹q
Romane miscet acies. bellūq; siue hoste est
Quo diuersa feror: primos me ducis i ort⁹:
Qua mare lagæi mutatur gurgite Nil
680. Hunc ego fluminea deformis trucus arena
Qui iacet: agnosco/ dubiā sup ægra syrtim
Arentemq; feror libyen: q tristis Erynnis
Translulit æmathias acies. nūc desup alpis

Vix tetigit qua diuidus pars maxima nili. Invada discurret pelusia septimus annis. Lagæi. Lagus pater fuit Ptolomei eius qui Alexandro in ea regni parte successit: vt Strabo ait. Ab hoc. reliqui omnes Ptolomei sunt appellati. Mutatur: augetur & variat diuerso calore. tum propter nilum: tū q; ad pelusiacti arabia est rubrum mare ptingēs: autor est Pli. Hūc ego. Pōpei corpus absq; capite indicat quē suafu pho tini ptolomeus puer in nauī quā oruata pmiserat iussit occidi. Aequore: p æquor. Dubiā syrtim: reliqas Pōpeiāni exercitus post pharsalicū plū ad iuba regē in aphricā confugituras indicat: vbi cæsar eos supabit. Dubiā aut dicit q; syrtis nūc mare ē: nūc terra. Quo: ad quæ loca. Aemathias acies: exercitus q; in thessalia supfure. Nunc desu. al. expeditionē cæsarīs in hispaniā designat: qua massiliā petreū & afraniū expugnabit. item aliam qua Pompei filios apud mundam quo ex africa pulli confugerant.

Festus. Cōstituis: sistis. Pægea. pangeus thracie mōs thessaliae iunctus ad quē Cæsar a Pompeianis fere ad deditionē coactus est. Hemi: montis in thessalia. Philippi opidū est in thessalia cū capis eiusde no minis apud q; pugnatum est inter cæsarē & Pompeiū: rursum q; inter augustū & brutum. Quis furor: q ira & insania. Quo: ad quē finē quid profuturi. Sine hoste: hostis em is pprie dicit qui ob æquā causam pugnat. & his quib; nos v; qui nobis bellū publice cōstituerūt hostes dicunt: vt ait Pōponius. Diuersa: alioconuerfa. Primos ortus: in orientē & p hoc indicat Pōpeiū fugientē in ægyptū in pelusia litore a septimo & achilla iussu Ptolomei obtruncatū esse: & insidias fuscitatas in Cæsarē a Ptolomeo. Qua mare lagæi vbi nilus mare ingredit iuxta Alexandriā. Vnde in octauo:

PHARSALIAE

Nubiferae, altae & nebulosae. Pyrenen, pyrene & pyreneus mons est qui hispania a gallia diuidit, dictus a πυρ quod est ignis, crebro enim fulminatur. Primae sedes, reditum caesaris e munda demonstrat, eademque eius qui in senatulo a Bruto & Cassio tribus & viginti vulneribus est affectus. Confurgunt partes, eas indicat discusiones quae ortae sunt post caesaris mortem. Nam primum cum Antonio, inde cum Bruto & Cassio pugnatum est ab Augusto, postea cum Sexto Pompeio, ultimo vero iterum cum Antonio & Cleopatra. Per totum orbem, per Asiam Africam & Europam.

Da cernere noua litto, concede ut videam pugnas nauales alibi quae ubi conspexi, intelligimus autem ipsam vidisse

ea quae in mari hadriatico & ad Massaliam Caesaris tempore gesta sunt: & nunc videre alias apud Siciliam quae ab

Augusto contra Sextum Pompeium gerentur, & in Antonio & Cleopatram in mari actiaco. Vidi philippos, praeterea que ibi conseret Augustus cum Bruto & Cassio indicat.

Defecta, destituta, Lasso furore, lenta vi diuinandi, siue lasso, i. defesso, nam descenderet numine solent pene exanimis esse, iacuit, exanimis remansit.

Nubifere colles, atque aerem pyrenen

Arripimur: primae sedes remeamus in urbis

Impiis in medio paragunt bella senatu

Confurgunt partes iterum: totumque per orbem

Rursum eo: noua da mihi cernere litora posui

Tellureque noua vidi iam phoebe philippos

Haec ait & lasso iacuit defecta furore.

In secundum Lucani librum
Sulpitij argumentum.

Et ubi conquestus nosci venturi secundus

Iustitio indicto: narrat fera tempora syllae

Post haec brutus adit constanti mente catone

Cui rursum nubit funesto martia cultu

It capua magnus: late occupat omnia caesar

Tecum capit domiti: sequitur tum cotio magni

Brundisio it natus cuius tentare remota

Auxilia, obsessusque tamen vix effugit ipse

LIBER SECVNDVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI in secundum Lucani librum interpretatio.

Iamque ire, Consernatis populis prodigiorum varietate aruspicium vatumque responsis: & furentis foeminae vaticinio utitur poeta ad Iouem apostrophos: dras ut velut mortales latere futuros euentus: ut possint etiam in malis sperare aliquid: siue mundus diuina prouidentia regatur: siue temere casibusque agitur. Loquiturque secutus Ciceronis sententia qui inquit: praescientia malorum cui prouideri non potest inutile esse. praeterea quod potest futura cognoscere: nam si futura sunt vitari non possunt: si prout futura non erant, & bona non prouisa plus gaudij: mala vero prouisa plus doloris solent asferre.

Irae deum: quod hominibus ob

M. Annei Lucani Pharsaliae liber secundus.

Amque ira patere deum manifestum

Itaque belli

Signa dedit mundus: legesque &

foedera rerum

Præscia monstrifero vertit natura tumultu

Indixit nefas: cur hæc tibi rector olympi

Sollicitis visum mortalibus addere curam:

Noscant venturas ut dira per omnia clades:

Siue pares rerum cum primis informia regna

Materiaeque rudem flamma cedente recepit

Finxit in aeternam causas quae cuncta cohercet

Se quoque lege tenens: & secula iussa ferentem

Fatorum immoto diuisit limite mundum.

opificem: formamque unicuique operi imponit tanquam statua. Ea dat esse rei: & confirmat rem in esse: & discernit rem a re. Quam loco propositum ponit, i. finem ad quem aliquid fit. Flamma ce. igne in sublimiore locum abeunte. Finxit cau. firmavit serie causarum implexam, i. fata ipsa. Se. ipsum deum. Qua cum, co. loquitur secundum stoicorum sententiam quae voluit mundum diuinam prouidentia regitur: & fata a mundi principio stare. Quod & Chrysippus sensit: & Manilius his versibus explicat: Soluite mortales animos curasque leuate: Totique supinae cuius cura deflere quærelis. Fata regunt orbem: certa stant omnia lege. Logaque o certos signant tempus cursus. Mundum se. mundi motum secula afferentem. Ex eo enim constant cõficiuntque tempora. Iussa: ordinata & certa negotia mortalibus asserentia. Im. li. fa. firmo termino et eorum sequitur opinionem quae dicitur fata tolli non posse: sed prouideri aut contrahi. Vir. vij. Attrahere atque moras stans licet addere rebus. Et. x. Tolle fuga iurnum atque instantem impetum

peccata irati bella: pestis: famem

& alia mala minari & inferre

putant. Patere: ob prodigia et

vaticinia ipsa. Leges & foedera: rationem & consuetudinem.

Tumultu: monstrifero turbatione

præ natura. mostra enim non nisi ex naturæ discordia oriuntur.

Indixit ne. denunciauit bellum civile & caedes futuras.

Hanc cum sollicitudinem noscedi futura. de quo Statius. in theba.

pluribus agit. Per di. omnia: pauguria expulsa astra & vaticinia.

Siue pa. re. locus ex abditis sumptus philosophiæ. Siue deus inquit a principio fata ordinavit: & seipsum suis legibus regit: siue nihil fixum constituit.

sed omnia casu quodam occidunt: facite lateant nos futura. Regna in for. chaos ipsum quod erat materia absque forma. Stoici esse dicunt duo in rebus natura: causam & materiam. Causa accipitur id quod facit. Materiam id ex quo quid fit.

Aristo. quatuor dicit: materiam: formam: motum: & finem.

Forma est quod determinat rem in esse: motus est quod determinat rem in tempore: finis est quod determinat rem in fine.

Finis est quod determinat rem in fine: materia est quod determinat rem in materia.

Materia est quod determinat rem in materia: forma est quod determinat rem in forma.

Forma est quod determinat rem in forma: motus est quod determinat rem in tempore.

Motus est quod determinat rem in tempore: finis est quod determinat rem in fine.

Finis est quod determinat rem in fine: materia est quod determinat rem in materia.

Materia est quod determinat rem in materia: forma est quod determinat rem in forma.

Forma est quod determinat rem in forma: motus est quod determinat rem in tempore.

Motus est quod determinat rem in tempore: finis est quod determinat rem in fine.

Finis est quod determinat rem in fine: materia est quod determinat rem in materia.

Materia est quod determinat rem in materia: forma est quod determinat rem in forma.

Forma est quod determinat rem in forma: motus est quod determinat rem in tempore.

Motus est quod determinat rem in tempore: finis est quod determinat rem in fine.

Finis est quod determinat rem in fine: materia est quod determinat rem in materia.

Materia est quod determinat rem in materia: forma est quod determinat rem in forma.

Forma est quod determinat rem in forma: motus est quod determinat rem in tempore.

Motus est quod determinat rem in tempore: finis est quod determinat rem in fine.

PHARSALIAE

Siue nihil po. est. sententia est epicureorū deos quietos esse & eorū prudentia mundū non regi: sed casu & fortuna accedere oīa. Positū: cōstitutū firmū. Casum. euentū prāter propositū. Est em casus inopinatus ex fluentibus causis in his q̄ ob aliquid geruntur euentus. Sors: fortuna. Fertq; re. vi. mutat prospera aduersis & contra. Sit su. ignorent homines. Coeca: ignara. Timentī: passuro incommoda. Ergo. postq; inquit aduertere mala futura. Indictio indico templa frequentauere. Concl. piunt. animo comprāhendunt. Constatura. firma & immobilis futura. Fides. quā p. monstra ostenderant. Iustitiū. s. fuit. Iustitiū est iuris dicendi intermissio ob publi- cam calamitatē aut luctum

Dictum quasi iuris statio: so-
lebat autē in publico luctu
indici. Ferale: luctuosum.
Latuit: nō discernebat ab alijs
ipsa veste. Tectus plebæio
amictu: vulgares & pullas to-
gas indutus. Omnis honos:
omnes magistratus. Purpu-
ra: vestis purpurea consularis
Nullos fasces: nullū consule
Fasces em eorū sunt insignia.
Tunc questus. Tunc cite sine
clamore dolebant: vt solent q̄
astant morientibus. nam quo
ad vident eos animas exalasse
non plorant. Primo funere:
In principio mortis alicuius.
Domus: familiæ. Concla-
mata: deplorata. tunc em mor-
tuis conclamabatur: quū nul-
lum amplius vitæ vestigium
esse reliquum videbat. Estq;
Conclamare satis clamare &
deslere: in qua re nulla dilatio
est doloris & luctus. Exigit:
requirit. Brachia famularum
Veterum mos erat in funere
plangere: hoc est percutere fa-
ciem pectora & brachia. Pre-
mit: complexando ipsa mater
Rigentia: frigentia. Exani-
mes: semimortuos. Minaces
oculos: in Instanti morte oculos mdueri & caligare
auctor est Plinius. Nec dum est ille dolor sed me. Dolor em est de præsenti malo:
metus vero de futuro. Amens: prae dolore insansens. Incubat: superinstat filio.
Incubare vero proprie dicunt hi qui dormiunt ad accipienda responsa. vnde ille in-
cubat Ioui dicimus. i. dormit in capitolio vt responsa possit accipere. Incubare etiam
aliquando pro coire capitur. vnde incubi dicti sunt syluani & fauni quos improbos
quandoq; fuisse mulieribus comperit est: & earū appetisse ac peregrisse concubitiū.

Siue nihil positū est: sed sors incerta vagat:
Fertq; refertq; vices: & hnt mortalia casū
Sit subitū quodcūq; paras / sit coeca futuri
Mens hominum fati: liceat sperare timenti
Ergo vbi cōcipiunt quātis sit eladihus vibī
Constatura fides superū: ferale per vrbem
Iustitiū latuit: plebæio tectus amictu
Oīs honos nullos comitata ē purpura fa-
Tūc questus tenuere suos: magnusq; p oēs
Errabat sine voce dolor. sic funere primq;
Attonitæ tacuere domus: cū corpa nōdum
Conclamata iacent: nec mater crine soluto
Exigit ad sauos famularū brachia plāctus
Sed cū membra premit fugiete rigetia vita
Vultusq; exanīes oculosq; i morte minaces
Nec dū ē ille dolor sed iā met^o icubat amēs

LIBER SECVNDVS:

Cultus matrona: matronæ pullatæ deorum templa frequentabant. Deos: deūm
statuas & templa. Affixere pectora solo. i. in templis se prostrauere. Fudere: spar-
sere. Feriunt aures affictas: obtundunt deorum aures clamoribus quæ solent nos-
bis ad vota parere. Diuisere deos: diuisum in diuersa templa se contulere. ita vt nul-
lum templum præcætriciis vacuum esset. Factura inuidiam. concitatura odium
erga deos si non exaudirent: vel excitatura deos ad odium in supplices & ad inuiden-
dum inter se de veneratione. Luentes planctu: nigros percussione. Scissa genas:
synecdoche. Omiserat matres. In concitandis & sedandis affectibus supra dicti

Miranturq; malū: cultus matrona priores
Deposuit: moestq; tenent delubra eaterū
Hæ lacrymis sparsere deos hæ pectora duro
Affixere solo: lacerasq; in limine sacro
Attonitæ fudere comas: notisq; vocari
Alluetas crebris feriunt vtilatibus aures.
Nec cunctæ summi teplo iacere tonantis
Diuisere deos: & nullis defuit aris
Inuidiam factura parēs. quarū vna madetēs
Scissa genas planctu lucentes atra lacertos
Nunc ait o misere cōtundite pectora matres
Nūc laniate comas. ne ue hūc differte dolo
Et sumis seruare mal. nūc flere potestas (rē
Dū pendet fortuna ducum: cū vicerit alter
Gaudedū ē. his se stimulis dolor ipe lacessit
Nec non bella viri: diuersaq; castra petētes.
Effundunt iustas numina læua querelas

qui cōgerentur. sibi em ipsis in memoria redocebant bella elapsa: & antiqua. s. Ma-
rii & Syllæ: & comparatione illorū hæc instantia mala illis deteriora esse dicebant.
His stimulis: his adhortationibus ad luctum. Lacessat: stimulat & vexat. Necnō
viri quoq; in castra vel Cæsaris vel Pompeii cunctes conquerebant. Diuersa castra
quia alij Cæsarem: alij Pompeiū secuturi erant. Iustas querelas: quia iuste conque-
rebant de seuitia deorū.

PHARSALIAE

Miseræ sortis: miserandæ conditionis. Cannatū. Cannæ apulie vicus est apud quē vltra quadraginta milia romanorū ab exercitu hannibalis caesa sunt. Trebiæ: trebia fluuius est prope placentiā in Gallia cisalpina & apennino in padum fluens. L. Sempronij consulis elade nobilitatus. Non pa. peti. nō querimus ab armis cessare: sed gentes oēs. s. nos concitare: dūmodo bella ciuilia deponant. Excite: cōmouete. Achemenijs sū. Susa quali pars est Persiæ inter eam & babyloniā posita. habetq; Susa urbem clarissimā: quā Titonus Memnonis pater teste Strabone cōdidit. Achemenios autē persas dicimus: siue ab Achemone bacchenionis filio rege persarū: siue ab achemenide tribu ex qua p̄

saæ reges traxere origine: vt Herodotus inquit. Medica: Media in asia regio cōtermina assyriæ & persiæ & mari hircano: a medio Medæ filio cognominata. Torumq; hoc poeta dicit propter bellum parthiū quod gerebat. Massagetes: nobiles populi i scythia asiatica solē colunt: & quī p̄deferta vagant equorū quib; inuehuntur sanguinem potat

Ister: fluuius qui & Danubius dicit: in iugis germaniæ oritur: & sexaginta fluminib; auctus per septem ora effluit in euxinum. Sueui germanie populi. Non alliget: nō retineat. Albis: germanie fluuius qui Sueuos a Ceruetijs diuidens mergitur in oceanum. Rheni: Rhenus ex alpiibus oritur Heluetios sequanosq; affluens bathaorum insulam efficit: & mergitur in oceanū. Dacus. Daci & Gethe in scythia vicini sunt. Sed gethas appellat eos qui ad pontum in orientem vergunt. Dacos autem qui oppositum germaniam versus ad Istri fontes: quos olim dauos vocatos esse putat Strabo. & ideo aquid Athenienses Dauorum & Gethas: nomina seruilia abundare. Occurrat iberis alter. Cæsar inquit in hispanos se conferat: Pompeius verō cōuertat se ad parthicū bellum. Ad eas pharetras: alludit ad mortem parthorū qui pugnando & fugiendo sagittas emittunt. Nulla vacet tibi Roma manus. nullus abstineat ab armis in te inferendis. Plurimus æther: magna copia ignis celestis. Collapsus in ignem: descendens in speciem ignis nostri: qui ab illo diuersus est. Per fulmina. legitur etiam flumina. Sæue parens: magne Iuppiter. Vtrasq; simul par-

tes. s. Cæsaris & Pompei.

O miseræ sortis: quod non in punica nati

Tēpora canharū suūmis: trebiæq; iuuetus.

Non pacē petimus superi date getibus iras

Nunc vrbes excite feras: cōfuret in armis.

Mūdus achemenijs decurrat medica fufis

Agmīa: massagetes scythic⁹ nō alliget Ister

Fūdat ab extremo flatus aquilone sueuos

Albis: et idomitū rheni caput oībus hostes

Reddite nos populis ciuile auerte bellum

Hinc dacus p̄griat: in gethes: occurrat iberis

Alter: ad eas hic vertat signa pharetras

Nulla vacet tibi roma man⁹ v̄p̄dere nomē

Si placet hesperitū superi: collapsus in ignē

Plurimus ad terrā p̄ fulmīa decidat æther

Sæue parens vtrasq; simul partesq; ducesq;

LIBER SECVNDVS.

Dum nondū meruere. anteq; manus ciuili sanguine maculem: nā vbi cōseruerit praelia digni sunt fulminari. Tanto ne. Acris ab iniustitia crudelitatemq; reprehensio: q; per tot cades quærant patriā occupare quæ p̄ eadem a tyrannide liberanda faciendæ vix essent. Prouentu: fertilitate copia. Vter: an Cæsar an Pompeius. Vix tanti: argumentat a contraria causa. Tanti: satis honestū & dignū. Vt neuter. nec Cæsar nec Pompeius. Pietas peritura viri: nequicq; p̄j & qui mox p̄teritis obliiti in ciues & propinquos pugnabūt. Egerit: effudit. At miseros: patres vero inquit afflictabant & oderant q; tam diu vixisset: essentq; ad tanta mala referuati. Angit: vexat. Fata v̄suacia: sortem

Dum nondū meruere feri tanto ne nouorū

Prouentu scelerū querūt vter imperet vrbi

Vix tanti fuerat ciuilia bella mouere

Vt neuter: tales pietas peritura querelas

Egerit: at miseros angit sua cura parentes

Oderuntq; grauis v̄suacia fata senectæ:

Seruatofq; iterum bellis ciuilibus annos

Atq; aliquis magno queres exepla timorū:

Non alios inquit motus tūc fata parabant:

Cū p̄ teutonicos victor: libycosq; triūphos

Exul limosa Marius caput abdedit v̄lua

Stagne auidi texere soli: laxaq; paludes

Depositū fortuna tuum: mox vincula ferri

rias. In septimo perijt. Exul. Cum sulpitiana rogatione Syllæ prouinciā Marius

vellet eripere: & legatus ad Syllam missus vt traderet exercitum: esset occisus. Sylla statim dilato bello Mythriddatico legiones in urbem infudit: fugatoq; Mario omnia ex sua sententia gessit. Marius vero cum desperasset se posse resistere Syllæ cōp̄is: clam vrbe profugit: & apud Minturnenses percussorum metu nudus in paludibus latuit. Inuentusq; & in carcerem coniectus: immisum percussorem Gallum vultus auctoritate deterruit. acceptaq; nauicula traiecit in Aphricam: vbi dux exulauit. mox Cinnana dominatione reuocatus ruptis ergastulis coegit exercitum. Cessitq; inimicis iniuriā vltus septimo consulatu (vt quidam ferunt) voluntaria morte decessit. Vltra limosa: herba in limo palustris nascenti. Auidi: bibuli. Laxæ: lentæ quæ non fluunt. vel lapsæ quæ fluxerunt. Depositum tuum: illic em ipsum seruasti. Est autē depositum res quæ ad tempus custodienda seruandaq; traditur: ea cōditione vt restituatur.

PHARSALIAE.

Exedere, attridere. Senem, Marium sexagenarium. Pædor, fetor & putredo. Di autem a pedibus vermiculis, quos diminutiuum pediculi. Consul, scilicet, septimium. Moriturus foelix, quia vltus & sponte decessit, atque ut ait Valerius si cum inter miseros posueris miserimus, si inter felices foelicissimus reperietur. Euerfa, deleta cædibus quas fecit in reditu. Poenas ante dabat: ante poenas patiebatur quæ scelera commiserat.

Mors ipsa refugit: refugere visa est: quia nec ab inimicis nec ab incômodo paludis et carceris confici potuit. Frustraque hosti, Cymber quidam publicus minturnensium ingressus: Marij oculis igneo splendore micantibus trepidare coepit. mox Marius cum e lecto surrexisset inlammassetque C. Marium occidere audes, ille infansienti similis egressus et clamans: Ego, C. Marium occidere nequeo. Hac de causa su perditione quadam ducti minturnenses eum carcere liberauerunt. Cunctique aduerteret Marius a fellum pabulum obiectum negligere & ad aquam percurrere augurium capiens orauit amicos ut ad mare adduceret ubi piscatoriam nauiculam nauiculus nauigauit in Aphricam: Ex Appiano & Valerio maximo. Dirigit: cum stupore contractus est. Torpente: rigente

Torpedo piscis est: cum tactu membra hebetant & rigent. Inde fit Torpor, id est, pigritia. & Torpeo verbum pigreo. Terribiles deos: furias, vltusque est gne masculino secundum Orpheum & alios sententiam: qui dicunt utrumque deus sexum inesse. Sic Virgi. de Venere intelligens: Descendo ac ducente deo, & alibi de Iunone aut lecto loquens ait: Nec dextræ erranti deus absuit. & Tibullus: Qui Veneris magni violauit numina verbo. & Caluus: Pollentem deum venerem. Marius, Emphasim habet, id est, crudeliter & sceleratim. Audierat: audire visus fuerat, nam existimabant Galatam occursum eiusdem demonis tertium. Legibus æui: morti quæ lex æui est. Furor: cupiditatem interimendi Marium. Funera gentis: vestrorum exercituum cædem. Seruate hunc, nam non minus sauiet in romanos quam in vos olim. Nō ille Marium inquit non conseruauit deorum benignitas, sed ira ipsorum in Romanos: quos quia decreuerant perdere hunc efferum eligerunt qui esset eorum voluntati satisfactorius. Profectus, nam cum per deum fuerat ad mare arripuit sub folijs latitans persequentes euasit.

Exedere senem: longiusque in carcere pædor

Consul & euerfa foelix moriturus in vrbe

Penas ante dabat scelerum, mors ipsa refugit

Sæpe virum: frustra hosti concessa potestas

Sanguinis intulit: primo quis cedis in ichu

Dirigit: ferrumque manu torpente remisit.

Viderat imensam tenebroso in carcere lucem

Terribilesque deos scelerum: mariumque futurum

Audieratque pauens: fas hoc contingere non est

Colla tibi: debet multas hic legibus æui

Ante suam/mortes/vanum deponere furorē

Silibet vltisci deletæ funera gentis

Hunc cymbri seruate senem/nō ille fauore

Numinis: ingenti superum protectus ab ira

LIBER SECVNDVS.

Ferus, f. fuit. Inique pelago, non tranquillo. Nā insurgente tempestate fractis gubernaculo vela ventis quo fors eum duceret permisit. Hostilem in terrā, prohibitus em Libyæ ingressu veluti hostis a Sextio prætorē in mari hyemen perferre coactus est paulo supra Libyæ inter numidasque montes non longe, a quibus annis superioribus iugurtham numidasque ipse pugnauerat. Acrus mapalibus va. agitatus per domos pastoris desertas. Mapalia & magalia pastoris casæ lingua punica appellat. in hocque solo differunt quod mapalia primam corripit, magalia producit. Iacuit, quia inhonoratus & spreus & infrequens. Nuda, hominibus vacua præcedes illic ab ipso factas & agros late vastatos. Tri-

umphati, de quo triumphauerat. Iugurthæ, filij manastibilis cuius bellum Salustius scribit. Et poenos pressit cineres

Fertur marius delecte carthaginiis sbeluncā quādam habitare.

ut Plutarchus & Seneca meminere. Et ideo ait eum ruinas carthaginiis calasse. Tulit solatia fati, accepit solamen suæ aduersitatis. nā Carthago cernens mariū ex tanta foelicitate in tantā miseriam cecidisse se solabatur. & marius potentissimæ vrbis ruinas aspiciens æquiore animo aduersam fortunā ferebat. minusque deos incusabat & ipsis irascebat. Libycas, barbaras & efferas quæ les habent asri. Redit fortuna prospera quippe Cornelius cinnā consul de mario & his quæ senatus hostes iudicauerat. Gna-

Vir ferus, & romam cupienti perdere fato

Sufficiens: idem pelago delatus iniquo

Hostilem in terrā, vacuissimam mapalibus actus

Nuda triumphati: iacuit per regna iugurthæ

Et poenos pressit cineres: solatia fati

Carthago: mariusque tulit: pariterque iacentes

Ignouere deis: libycas sibi colligit iras

Ut primum fortuna redit, feruilia soluit

Agmina: conflato saeuas ergastula ferro

Exeruerunt manus: nulli gestanda dabantur

Signa ducis: nisi qui scelerum iam fecerat vsum

Attuleratque in castris nefas, per fata quis ille

Quis fuit ille dies: marius quoque moenia victor

Octauio Collega aduersante referret ad populū tincta est sanguine conicio. & Cinnā patria profugus ad partes fugit mariusque cum suis ab aphrica reuocauit. Qui etiam seruis ad libertatem voratis & solutis ergastulis confecit exercitum. Ergastula sunt loca clausa & officinae ubi serui vel damnati operari cogunt. Ergastuli pro personæ ipsæ. Di cunctique ab ἐργαστοῖσι quod est operor. Conflato ferro, dissolutis catenis & versis in arma. Exeruerunt, liberauerunt. Nulli gestanda, nemo inquit manū signifer esse poterat, aut alicuius apud eum potestatis, nisi scelere aliquo insigni se maculasset. Pro fata Exclamatio pre rei immanitate. Quo moenia victor, quum romam ingressus est nā (ut Florus habet) hostiam primū diripuit. & ut Appianus Lauium Aritiam & Antistia coepit, mox in vrbe triplici agmine intrauit. Sed Florus quadruplici inquit diuisere copias Cinna marius carbo fertorius. Hic postquam omnes manus Octauij depulsa ianiculo est statim ad principium eadem signo dato aliquanto secutus quæ aut in punica aut in cymbrica vrbe sauietur. C. Octauij consulis caput pro rostris exponit. Antoni consulares in marij ipsius mensis cæsi a simbria in penatibus domorum suarum trucidantur, Cassij pater & filij in mutuo alter alterius aspectu.

PHARSALIAE

Quanto gradu: quanta celeritate crudelitatisq; magnitudine. Nobilitas: nobiles.
A nullo reuocatum est pectore ferrum: nulli pepercere ne his quidem qui ad templa deum
statuasq; confugerant. Lubrica saxa: pavimenta & strata marmorea in quibus propter
sanguinem nulla consistere poterat. Vergentibus: ad mortem se inclinantibus. Praeci-
pitasse: abruptisse. Primo limine: ipso oru & principio. Fata: sorte vite. Crimine
ab innocentia & aetate commiseratio. Posse mori: quia partem aduersam. Trahit ipse
furoris: audite occidente tracti milites marianum quarebant nocentes & inimi-
cos: sed quaecumq; obuium trucidabant. Visum lenti: videbat esse segnis inertisq; mi-
litis. In numeris: per ordinem ut
occurrerant. vel in numerum:
hoc est ut ingens numerus con-
ficeret. Cuius: crudelis.
Ab ignota ceruice: ignotis etiam
capita amputabant ut habere-
rent quod ostenderent Mario
& quo se fortiter egisse testa-
rent. Spes una salutis. Con-
stituerat & indixerat Marius
ut quos ipse non saluaret: qui
buius salutationibus non re-
sponderet milites interemeret
Dederat & aliud signum: ut
quibus ipse manum osculan-
dam preberet: parcerent. Hinc
Qu. Ancharius ipso Mario
vidente confossus est: quia fa-
talem illam manum non por-
rexerat salutanti. Hinc Ancha-
rius in capitolio sacra facturus
Marium adiit: ut facilius ve-
niam impetraret. Ille tamen
quantum incohato sacrificio ap-
pellantem ab astantibus iussit
interfici. Appianus & Florus
auctores sunt. Polluta: ma-
culata crudelitate. Mille licet
Eos arguit qui tam turpi oscu-
lo vitam breui duraturam re-
dimebant. Nam statim ut Syl-
la rediret esset ipso interceptu-
rus. Noua signa mortis: Ma-
rium dantem signa cadis que
diximus. Vix decorum ho-
nestum. Melius est enim honeste
mori quam turpiter viuere. Bre-
ue dedecus: ignominiosam breuemque vitam. Cui vacet flere: quis sit vacuus ad
desendum caedes innumeras que factae sunt.

Corripuit: quoniam quid mors sua cucurrit
Nobilitas cum plebe perit: lateq; vagatur
Ensis: & a nullo reuocatum est pectore ferrum
Stat cruor in templis: multaq; rubetia cede
Lubrica saxa madent: nulli sua profuit etas
Non senis extremum piguit vrgentibus annis
Praecipitasse diem: nec primo in limine vite
Infantis miseri nascentia rumpere fata
Crimine quo parui cedem potuere mereri
Sed satis est iam posse mori: trahit ipse furoris
Impetus. & visum lenti quiescere nocente.
In numerum ps magna perit: rapuitq; cruor
Victor ab ignota vultus ceruice recisos
Dum vacua pudet ire manu: spes una salutis
Oscula pollute fixisse trementia dextrae
Mille licet gladii mortis noua signa sequat
Degenero populus vix secula longa decor
Sic meruisse viris: ne dum breue dedecus aul
Et vitam dum sylla redit cum funera vulgi

LIBER SECVNDVS.

Vix te. Ordo est: O Boebi vix vacet mihi deslere hoc manus innumeras coronae in-
tercarpetis membra discerpisse resparsum per viscera. Boebi: Boebus & Numitor in
via deprehensi trucidati sunt: & per medium forum vinctis carnifici tracti. Fuit & alius
quidem Boebius quem sine ferro inter manus syllani milites discerpserunt: ut meminit
Florus. Intercarpentis: discerpentis & laniantis. Corone: multitudinis in coronam
expositae. Antonij: Marij Antonij oratoris abscissum caput manibus laetis inter
epulas per summam animi ac verborum insolentiam aliquod diu tenuit Marius: & suae mentis
sacra eius sanguine contaminari est passus: publicumq; annum quod attulerat in sinu recepit

Flere vacet: vix te sparsum per viscera Bebi
Innumeras intercarpetis membra coronae
Discerpisse manus: aut te praesage malorum
Antonij: cuius laceris pendentia canis
Ora ferens miles festae rorantia mensae
Imposuit: trucos lacerauit Fimbria crassos.
Saeua tribunatio maduerunt robora tabo
Te quique neglectum violatae scauola dextrae
Ante ipsum penetrare deae: semperque calentes
Mactauere focos: patrum sed fella senectus
Sanguis effudit iugulo: flammisque pepercit.
Septimus exequit repetitis fascibus annus

patrum dicte: patre pro seipsum confodisse. sic tradit & Cice. Robora in a. sanguine tri-
bunorum rostrata sunt: nam interempti tribuni fuere & e saxo praecipitavit: ut Lici-
nius. Tabo: saeuae. Te quoque. Mutius Scauola pontifex maximus non Marij senis
tunc sed post eius mortem filij iussu apud aras vestrae ad quas confugerat est interemptus.
Dexterae: violatae manus multum cruentatae. Te neglectum: te spreto cum ob pontifica-
tum venerari te debuissent. Penetrare deae: adiungi vestrae. Semp calentes: inextinctus
enim illic ignis seruat. Pepercit: abstinuit maculare cruore. Septimus hunc se. Marius
post occupatam urbem cum Cinna consul factus primo sui consulatus mense duo de lxx.
annis natus decessit. Cui suffectus Valerius Flaccus cum in asia perisset Carbone ha-
buit successorem. Cinna postea a suis occiso Carbo solus consul restitit. Hunc securi-
sq; C. Norbanus & L. Scipio: quancumq; & ipse Carbo consulari gerebat. Interim
vero Sylla intra tironum mihridaticis rebus compositis ad sexaginta militum hominum
secum agens exercitum: & mille sexcentasque naues in Italiam rediens Brundisij portum
appulit. circa Canusiam sub anni vulturno hostes ei occurrerunt: ibi Norba: fuga
tus est & Scipio post datos obsides ab exercitu desertus & captus est. Carbo ratione

PHARSALIAE

hostes iudicauit qui ad Sylla cōfugerant: & Metellū inprimis: inde Papyrius. Carbo iterū: & Marius Marij filius consules creati sunt: pugnatūq; ad sacriportū: vbi Marius a Sylla victus præneste fugit: & cū clausas vr̄bis portas adinueniret: p̄fuerim demissū quo se cingit in murū susceptus est. Carbo a Metello est superatus: Sylla mariū præneste fossa & muro conclusit. Marius desperatis rebus suos hostes occidere statuit: per Brutū prætorem: vt ait Appianus. siue vt alij per Damascium qui in vocatos senatores præsertim in Scauolam sc̄uit. Sylla interea Romā exercitū diuersis itineribus misit: & vt portas vr̄bis occuparet imperauit: mox ipse ante portam in campo martio exercitū statuit marius obsessus

nonquāq; frustra tenasset erum pere a Lucretio offella syllana rum partium viro: cū per cuculū tēaret euadere oreū susceptus mortem in ipso cuculo sibi consciiuit. Septimus annus: septim⁹ consularis: ad quā omniū primus ipse peruenit. De qua re post fugam illam ex vr̄be ostentū dicit habuisse septem aquilarū pullos vt ait Appianus. Omnia passo: nam ex humillimo potentissimus euasit: & in foelicissimū foelicissimus. Mensq; homini quid fa. pa. qui mensu

rauerat expertusq; fuerat aduersa & prospera: quē fortuna solet asserre. Iam quot ca dauera: repetat illud cui flere vacet. Sacriportum: themesis est. Sacriportus locus est: prope præneste vbi Marius iunior marij filius consul vicesimo ætatis anno factus: cōtra Syllam pugnans fugatus est anteq; Sylla vr̄bem occuparet. Sicem ex Plutarcho alijq; colligit. sic indicat & Appianus. Est etiā Sacriportus locus intra vr̄bem iuxta pallatium eius: meminit Varro. Collina porta. Thelesinus sannitum dux cū Marium obsidione liberare nō posset ad decimū a porta collina stadiū castra posuit. Ibiq; a sylla magna cū suorū strage superatus perijt. est autē porta collina quā ducit ad quirinalem. eandem ferunt salatim appellatam. Caput mundi: imperiū romanū quod Marius ad sannites transferre promiserat. fauebant em partibus suis. Sannites: sannites inter picentū campaniam & apuliam populi sunt. Vltra furcas: strā eam calamitatem quā ad caudinas furculas acceperē. Sunt autē furculæ caudine L. luo aurore saltus duo alti siluosiq; montibus circa se perpetuis inter se iuncti. Iacet inter eos satis patens clausus in medio campus herbis aquosusq; per quē melius iter est. sed anteq; venias ad eum intrandæ primæ angustia: & aut eadem quate insinuaueris via retro repetendo: aut si ire porro pergas per alium saltum arctiorē impeditoremq; euadendū. Hunc in locum. T. Verrinius & Sp. posthumus consules exercitū deducto: cū nulla spes euadendi esset: sannites obsidentes coedere cū eis facto & sexcentis equis romāis datis obsidibus: ita exercitum abduxerunt vt omnes sub rugum mitterent. Caudina: a caudio vicino oppido dicta. Cladibus quas Marius fecerat.

Ille fuit vitæ Mario modus: omnia passo

Quæ peior fortuna potest: atq; oibus vso

Quæ melior: mensq; hōi qd fata parent

Iam quot apd sacri cecidere cadauera portū

Aut collia tulit stratas quot porta cateruas

Tunc cū pene caput mūdī: rerūq; potestas

Nutauit tralata locum: romanacq; Samnis

Vltra caudinas sperauit vulnera furcas.

Sylla qd in mensis accessit cladibus vltor

LIBER SECVNDVS:

Exiguū sanguinis: reliquias superstitis populi. Haust: attraxit & quasi bibit. qd dixit ad eius improbandam crudelitatem. Dumq; nimis. Translatio a chirurgis: qui cū putrida loca lēcant interdū sinceram carnē abscidunt. Putrida mem. p̄ que nocentes & inimicos intelligit. Medicina: vltionē hæc comparat. Nimis secuta est. altius secuit qd oporteret. Sed cū iam. s. sed cum nulli alijs viuerent. Tūc data libertas odijs: tunc licuit vnicuiq; quē veller occidere nulla lege seruata: nec sylla penes se arbitriū necandorū reuertauerat: licuit marius. Itaq; diu seuitū ē donec clamauit iustitius viuerē aliquos debere essent quib⁹ imperaret: & nūc pposita est tabula q̄ duo milia nobiliorū mori videbant: autor est Flo. Pecit ne. assumpsit licentiā scelus. Infandū dō. varia mortis crudelitatisq; grā memorat. Dñi em vltra occidendos famulus se pbebat: & multi siue p odiū siue p pietatē dños obtruncabāt: & filij patres. Certatū est: a filijs inter se. Certuix cæ. caput amputatū. Cederet in fratrum ceciderunt premia fratres. Busta repleta fuga: pmixtaq; viua sepultis Corpora nec populū latebræ cepere ferarū. Hic laqueo fauces: elisq; guttura fregit/ Hic se præcipiti faculatus pondere: dura Desiluit percussus humo: morteq; crueto Victori rapuere suas/ hic robora busti Extraxit ipse sui: necdum omī sanguine fuso Desiluit in flamas: & dū licet occupat ignes Colla dū cum p̄io trepidam gestata p vr̄bē Et medio congesta foro: cognoscitur illic

Ille quod exiguum restabat sanguinis vr̄bi Haulit: dūq; nimis iā putrida mēbra recidit Excelsit medicina modū: nimisq; secuta ē Qua morbi duxere manus. periere nocētes Sed cum iam soli possent superesse nocētes Tunc data libertas odijs: resolutaq; legum Frenis ira ruit. non vni cuncta dabantur: Sed fecit sibi quicq; nefas. semel oīa victor Iusserat. infandum domini p̄viscera ferrū Exagit famulus: nati maduere paterno Sanguine: certatū est/ cui ceruix cæsa parētis Cederet: in fratrum ceciderunt premia fratres Busta repleta fuga: pmixtaq; viua sepultis Corpora nec populū latebræ cepere ferarū Hic laqueo fauces: elisq; guttura fregit/ Hic se præcipiti faculatus pondere: dura Desiluit percussus humo: morteq; crueto Victori rapuere suas/ hic robora busti Extraxit ipse sui: necdum omī sanguine fuso Desiluit in flamas: & dū licet occupat ignes Colla dū cum p̄io trepidam gestata p vr̄bē Et medio congesta foro: cognoscitur illic

PHARSALIAE

Quicquid iacet: etiā cædes ignorabant. Non thracia. Diomedes thraciæ rex hospitales mare solitus est: & suis equis apponere: capitāq; eorū affigere postibus. Tantum scelerū: tot capita. Pisonij thracijs: a bistonja palude in thracia: quæ cū ipsa regione a rege Bistone nomen accepit. Anthei: antheus libycus terræ filius hostium cærorū capita postibus affigebat. Nec græcia. Oenemaum indicat qui rex pisarū et helydis hypodanise: pater: cū geueri manu se periturū ex oraculo accepisset. proci filia equorū: cū ea currentiū certamen constituit ea lege: ut victores illa potirent victi trucidarent. quorū quidē capita (nam innumeri illi confluēbant) ante ianuam affigebat. Pisea aula: regia ce-

nomas. Pisa oppidū in achaia ad alpheum flumiū. Quā iā tabe fl. postq; corrupta erant parentes furti subtrahebāt ut sepelirent. Confusa: marceida ut discerni non possent. No-

tas: infameta & signa. Dextra pa. peryphras. Vetitis: veterat em syllā sicut & maris comburi cadauera ut feris

alutibus præda essent. Lustralis: circūspexisse. Pacis: ironia pacē em intelligit cædū finē: q̄ paria iā victoria facta sunt.

Cū q̄ ceruice: cū quo trunco ut ipsum pariter cū suo capite sepeliret. Manes catuli: Catulus Lucatius cymbrico bello

Marij collega ne in marianorū manus incideret ignis haustu se interemit: ut inquit Florus Appia. vero tradit ipsum vo-

catū in iudicio in cubiculo recenter illinito & humido carbombus accensis spore suffocatum fuisse. In eius vltionē Catulus frater petijs Syllam ut

Martius prætor maioris marij frater sibi concederet. cui rei etiā Valerius meminit. et Florus his verbis: Martiū ipsius ducis fratrem apud Catuli sepul-

chrū oculis erubus manibusq; defossis seruati aliq̄dū ut p̄ singula membra moriret: postis singulorū hoīm pene poenis. Victima: hostia: sacrificata Catulo. Pendit inferias: p̄soluit sacra quæ mortuis fiunt. Nolentibus vni. innitis manibus Catuli. Nō fanda pia. crudelia sacra & purgamina. Inex. bu. infaciato sepulchro. vel in expleto: nō satiato. p̄ qd̄ vlciscētis Catuli rabie taxat. Acq̄ra mē. nā nō pri⁹ vita priuauit q̄ oculos infociles eruerit: & singulas ptes corpis cōfregit: ut inq̄ vale.

Quicquid vbiq; iacet scelere: nō thracia tū

Vidit bistonij stabulis pendere tyranni.

Postibus anthæi libyæ: nec græcia mœrens

Tot laceros artus pisarū fleuit in aula.

Cū iam tabe fluunt. cōfusaq; tēpore multo

Amisere notas: miserorū dextra parentum

Colligit. & pauidq; subducit cognita furto.

Meg; ipsum memini cæsi deformia fratris

Ora rogo cupidum vetitis iponere flāmis

Omnia syllanæ lustrasse cadauera pacis

Perq; oēs truncos: cū qua ceruice recisum

Coueniat quesisse caput qd̄ sanguine manes

Placatos catuli referam: cū victima tristes

Inferias marius forsan volentibus vmbis

Pendit in expleto non fanda piacula busto

Cū laceros artus: æquatq; vulnera mēbris

Vidimus: & toto quauis in corpore cæso.

LIBER SECVNDVS.

Nil animæ lethale datum: in mortiferū illatū vitæ. sic em̄ ipsum scindebāt ut vitā cōseruaret. Morcin: crudelitātē accusat q̄ eius vitā seruabant quē stupebant interficere. Parce morti: seruare vitam. Palpitat: mouet. Muto: nō vocali, nā nō emittēbāt vocē. Spiramina narīs adun. i. vncū nasum. Euoluit orbes: versando eduxit oculos. nā præsū voluunt exeunt. Vltimaq; vltimo loco ei oculos eruerunt: ut vltis mēbris amputatis maiori cū dolore decedere. Vnū caput: marij corpus. Criminis: crudelitatis. Sic molem: alter dissipant eorū membra q̄ ruinis obruunt: nec sunt magis laceri qui mersi i mare ad litus deserunt. Informes: q̄ agitati fluctib⁹

Nil animæ letale datum: morēq; nefandæ

Dirum senitū pereuntis parcere morti.

Auulsa cecidere manus: exactaq; lingua

Palpitat: & muto vacuū ferit aera motū

Hic aures: alius spiramina narīs aduncæ

Amputat: ille cauis euoluit sedibus orbes

Vltimaq; effodit spectatis lumina membris

Vixerat vlla fides. tam saui criminis vnū

Tot poenas cepisse caput. sic mole ruine

Fracta sub ingēi miscēt pōdere membra

Nec magis informes veniūt ad litora trunci

Qui medio perire frecto: qd̄ perdere fructū

Innuat. & ut vilem Marij cōfundere vultū

Ut scelus hoc Syllæ. cedescq; olera placeret

Agnoscehdus erat. vidit Fortuna colonos

Preneestina suos cūctos simul ense rescissos

Vnius populū percūtem tēpore mortis

Tunc flos hesperia latij iam sola iuuentus

puit hostiliter. Hec ex maximo & Appiano. Colonos: hab:tatores Tempore mor-

tis vnius: intra tantum spaciū quantum vnus homo posset interfici. flos hesper-

riæ: ædificiorū ruentiū pōdere

Trunci: cadauera truncata.

Quid p̄dere fructū. improbat

Catuli consiliū q̄ Syllā non

ea voluptate affecerunt quam

ipsi putauerant: q̄ppe multū

eius sedatū neq̄ agnoscere.

Ut vilem: ut vulgare. Con-

fundere: deformare. Fortuna

preneestina. habebat preste for-

tū temp̄ i illustre: vñ certa

edebant oracula ut ait Strabo

Simul recisos: q̄nq; milia em̄

prenestinorū spe salutis p. P. Ce-

thegū data extra moenia mu-

nicipij euocata cū abiectis ar-

mis huini corpa p̄strauissent

interficiēda p̄uulq; p̄ agros

spargenda tylla curauit. Quip-

pe Lucretius ofella p̄neste re-

cepta senatores omnes qui cū

Mario bellum gessissent parti-

interfecit: partim i vincula cō-

iecit: quos Syllā adueniens in

ermes in campum exire iussit

& paucis tibi vtilibus electis

reliquos in tres ptes distinxit:

in romanos: samnites & pre-

nestios. romanos quancq; mor-

te digna ppetrassent per prece-

nem salutē denunciata: reliq̄s

confodi imperauit. Mulieri

bus eorumq; libens libere abire

re permittit: ac ciuitatem diri-

genda

G in 1

PHARSALIAE

Ouisia: campū martiū in quo Tarquinij supbi septa fuere. Dicit hoc aut poeta propter quattuor legiones contrariae partis fidem syllae securas: quas in publica villa erat in campo Martio ne quicq fallacis dexterae implorantes misericordia obtrunca-
ri iussit & corpora ferro lacerata in tyberim abijci: vt meminit Valerius. At Plutar-
chus ait: Sylla accepto nuncio Crassum strauisse hostē sub aurorā profectus est An-
teimnā: promissitq tribus milibus salurē. Quibus pollicitationibus cū credidissent:
facto in reliquos impetu multi mutuis vulneribus ceciderunt. hos tñ & alios qui
superant ad sex milia in circo congregat: senatū in ædem Bellonæ vocans: eodē tpe

& ipse orationē in senatu exor-
tus est: & quibus negotiū da-
tum erat: lex illa in illa trunca-

bant. cūq fremitu cōmoueret
senatus: ipse nihilominus con-

stanti vultu orationē continu-

ans senatū dictis suis animad-

uertere iussit: nec quæ foris ge-

nerent vt supuacua pscruiaret
suo nāq iussu puniri quosdā

flagitiosos. meminit & huius
rei in libro de clemētia Seneca

Tot simul: tā multi inq aut
fame: aut fluctibus: aut ruina

aut pestilentia: aut plio periere:
sed nūq tyranni iussu. Oc-

cumbere: vt occubarent. In-
festo letho: violētia morte su-

bitæ ruina: ex terræ motu aut
pondere nimio: vt theatrū te-

racinense: cuius meminit Sue-

tonius. Lues: pestilentia ex ter-

ra ad celouē orta. Clades bel-

licus pugnatiū. Dēi vix
ag. vul. adeo spissi frequentesq

erant vt occisores ferrū exerce-

re vix possent: & vulnere le-

thali accepto vix cadere pote-

rant. Labant: nutāt hac illac.
Dubia. vacillanti & semiui-

ua. Illos: semiuiuos. Præmit-
stra. impellit & enecat aliorū

casus. Peraguntq cadauerat:
hoc est mortui suo pondere viuos necabant. Trunci: eorum quibus capita erant

abscissa. Elidunt: comprimunt: suffocant. Intrepidus: amplificatio crudelitatis.
Recepit: iussu Syllæ. In fluuium: in aquam ipsam. In corpora: quibus fluuius re-

pletus erat. Præcipientes: prono alueo discurrentes. Hæserē: in cadauera. Strage cru-
enta: aggregare cadauerum. Prior annis: quæ erat ante cadauera: nam posterior sub-

Concidit & miseræ maculuit ouisia Romæ

Tot simul infesto ruentes occumbere leto

Sæpe fames / pelagiq furor / subitæq ruina

Aut coeli / terræq lues: aut bellica cades.

Nūq poena fuit: deniq vix agmina vulgi

Inter & exangues imissa morte cateruas

Victores mouere manus: vix cede pacta

Procumbūt. dubiaq labāt ceruice: sed illos

Magna pmit strages. pagūq cadauere pte

Cardis: viua graues elidunt corpora trunci.

Intrepidus tanti sedit securus ab alto

Spectator sceleris: miseri tot milia vulgus

Non piguit iussisse mori: cōgesta recepit

Omnia tyrrenus syllana cadauera gurgēs

In fluuiū primū cecidere: in corpora summi

Præcipientes hæserē rates. & strage cruenta

Interruptus aquis fluxit prior annis in eq

Trunci: eorum quibus capita erant

abscissa. Elidunt: comprimunt: suffocant. Intrepidus: amplificatio crudelitatis.
Recepit: iussu Syllæ. In fluuium: in aquam ipsam. In corpora: quibus fluuius re-

pletus erat. Præcipientes: prono alueo discurrentes. Hæserē: in cadauera. Strage cru-
enta: aggregare cadauerum. Prior annis: quæ erat ante cadauera: nam posterior sub-

interruptus aquis fluxit prior annis in eq

Trunci: eorum quibus capita erant

abscissa. Elidunt: comprimunt: suffocant. Intrepidus: amplificatio crudelitatis.
Recepit: iussu Syllæ. In fluuium: in aquam ipsam. In corpora: quibus fluuius re-

LIBER SECVNDVS:

Iam sanguinis alti: crudr casar: hominū e campo martio tanta vi fluxit in tyberim:
vt aquam adiuerit ad molē cadauerū impellendā. Hærentes: stagnantes non fluen-
tes. Nec iam al. sic inquit tyberis inundauit vt corpora in suum alueum pauloante
profecta in campū retulerat martiū. Alueus: concauitas inter ripas qua fluuius la-
bitur. Ripæ: quæ latiores sunt. Obluctatus: contra corporū molem. & eam partē
quæ est a thufcia. Sanguine torrenti: cruore cū abundantia vehemētiaq currenti.
Ceruleum: vnde cū nigriore. His ne salus rerum. Valerius ait: En quibus actis
felicitatis nomen asserendum putauit, estq probrosa insultatio: nam conseruator

patriæ & foelix & venustus
appellatus: in medio campo
martio sibi sepulchrum erexit.

Tradit & Appianus erectam
fuisse Syllæ æquestrem ima-

ginem: ante rostra inscriptam
Cornelio Syllæ impatori for-

tunato. Et Plutarchus ait: q
cum Metella vxor eius gemel-

los esset enixa femellam fau-

stam marem faustum appella-

uit. Hæc rursus patiēda. per-

git senex bella conquerens.
Quandq agit grauiora me-

tus: metuimus maiora. Coi-

tur: conuenitur & sit coaduna-

tio. Damno: cades. Exuli-

bus Marijs. Marij exules in-

quit contenti fuerunt in vrbe
reueri. Sylla nil aliud bello ci-

uili assequi voluit nisi vt per-

deret inimicos. Caesar vero &
Pompeius his terminis nō ac-

quiescent: sed tentabunt sibi
Romanum imperium subiū-

gare. Præstitit: tribuit. Par-

tes inuisas: id est aduersarios
quos oderat. Hos: Caesarem

videlicet & Pompeiū. Alio
ad aliū finem. Olim: nunc

& in præterito. Neuter: nec
Caesar nec Pompeius.

Ad molē stetit vnda sequēs: iā sanguis alti

Vis sibi fecit iter: campūq effusa per omnē

Precipitiq ruens tyberina ad flumina riuo

Herētes adiunxit aq: nec iam alueus amnē.

Nec retinent ripe: redditq cadauera cāpo.

Tandem tyrrenas vix eluctatus in vndas

Sanguine ceruleum torrenti diuidit equor

His ne salus rerum: felix his sylla vocari

His meruit tumulū medio sibi tollere cāpo

Hæc rursus patiēda manēt. hoc ordie belli

Ibitur. hic stabit ciuilibus exitus armis.

Quandq agitāt grauiora met?: multūq coit

Humani generis maiore in prælia damno.

Exulibus Marijs bellorum maxima merces

Roma recepta fuit. nec plus victoriā Syllæ

Præstitit. inuisas penitus quam tollere ptes:

Hos alio fortuna vocas. olimq potentes

Concurrunt. neuter ciuilia bella moueret.

Contento quo Sylla fuit. sic mcesta senectus

Præteritūq memor flebat. metuensq futurū

PHARSALIAE

At non magna. Solus Brutus in publica romano conſternatione non terriſtus: Ca-
tonē (inquit) adiſi vt cū ipſo deliberaret an quiete viueret an Pompeiū ſequeret. Fuit
autē hic Brutus Iunij Bruti ex Seruilia Catonis ſorore filius: Portiamq; huius Cato-
nis filiā duxit vxorē: vir quidē omni doctrina & virtute præclarus: cuius laudes
& Plutarchus & Cice. præſtim in libro de pfecto oratore cōmemorat. Pauridi mo-
timidæ conſternationis & fugæ. Erat pars: repetat illud non. Sed nocte ſo. cromo-
graphia eſt: indicatq; auroræ tempus quo vrſæ plauſtū in orientē cōuertit. Elice
vrſa maior quæ & arctos dicit: appellatq; eſt elice ab eo q; in gyrum vertitur: nam

Elice circumuolutio eſt. Sunt
qui ab elice oppido in theſſa-
lia: ſunt qui ab eo quod eſt in
peloponneſo dici putent: nam
Califtonem lychaonis arcadiſ
filiam dianæ nympham a Io-
ue ſupratam: & a lunone in
vrſam conuerſam: & quum
arcas filius ſagittis conficere
vellet: cum illa in ſydus cōuer-
ſus eſt: & is cynoſura illa elice
dicit. Parrhaſis: arcadia a par-
rhaſis oppido. Axes obliq;:
rotas tranſuerſas. Iuena. Fri-
gida circūagunt pigri ſarraca
hoetæ. Septem em ſtellæ ſic
poſitæ ſunt vt formā plauſtri
conſiciant. Atria nō ampla:
paruam domū. Atrium vnde
dicatur Feſtus docet. Cogna-
ti: conſanguinei. Voluentem
fata: cogitantē ſortem rei pub-
licæ. Cura inſomni: vigili co-
gitatione. Cunctiſq; timentē
Cato em tū natura: tum ſtoi-
ca doctrina & vſu ſicerat in-
ſtitutus vt ciuū patriæq; ſa-
lutem ſue præferret: nihilq; ſi-
bi ſed alijs metueret. Omnibus expul. Oratio hæc in deliberatio genere eſt: quan-
tū inquit Cice. genus hoc cauſarū ex ſuaſione diſſuaſioneq; cōſtet: & ſuaſori vtrūq;
dicendū ſit honeſtū & vtile eſſe & fieri poſſe. diſſuaſori ſi alterū infirmaverit ſaris ſit
diſſuaſione vtiſ Brutus tanq; ſi videat Catonē in bella ſā inclinātū. Exordiū autē a
beniuolentiā: cōmendando eius in virtute conſtantiā. Sola fides vir. in q; ſolo repe-
rit virtus pfecta: quā reliqui hoies pellūt & fugant. Quā turbine nul. a qua nulla
rerū perturbatio diſcedes. Quippe vt inquit Hora. iuſtū & tenacē ppoſuit nō
ardor ciuū praua iubentū: nō vultus inſtantis tyrānt mente q̄it ſolidat. q; autē
Dux inquiet turbidus hadriæ: ſi fractus illabat orbis: Impavidū ſeriet ruina. Diri-
ge laban. cōſule vacillātī & incerto. Robore: rōe & ſtabilitate. Namq; alijs: breuiſſi-
ma narratio eſt. Pacē. diuidit qd; ſuadere poſſet ab eo qd; diſſuadet. Tueris ne pacē:

At nō magnanimi percuſſit peſtora bruti
Terror: & in tauta pauridi formidine motus
Pars populi lugentis erat. ſed nocte ſopora
Parrhaſis obliquos Elice cū verteret axes
Atria cognati pulſat nō ampla Catonis.
Inuenit in ſomni voluentē publica cura
Fata virū/ caſuſq; vrbis: cunctiſq; timentē:
Securumq; ſui: ſariq; his vocibus orſus
Omnibus expulſæ terris: olimq; fugatæ
Virtutis iam ſola fides: quā turbine nullo
Excutiet fortuna tibi. tū mente labantem
Dirige me dubium: certo tu robore firma.
Nanq; alijs magnū. vel cæſaris arma ſequat
Dux bruto Cato ſolus erit: pacem ne tueris

LIBER SECVNDVS.

vis ne inquiete te ſeruare. Tenens incōcuſſa veſti. præſtans in ſtabilitate & cōſtan-
tia tua: etiā ſi mouer ruatq; mundus. quippe turpiſſimū eſt virtute pſito viro de gra-
du deſcendi: vt in officijs Cice. inquit. hoc eſt nō ſeruare cōſtantiā. An placuit. diſſua-
det a turpitudine fugienda diuerſis argumentis ſumptis: & a recto a laudabili ne eat
in bella. Ducibus ſceleris: conſulibus & Pom. belli auctorib;. Abſoluere: pfixere.
Videbat em inuſtū bellū eſſe niſi Cato in eo militaret. Quæq; ſug: quiſq; priuaris
actus cauſæ in bella feſtinat: tu ſolus amore pugnandī accedes: qd; eſt contra virtutē
tuā. Hos. diſtributio eſt. Polluta domus: ſupra q; in familias exercere. Leges ti-

Inconcuſſa tenens dubio veſtigia mudo
An placuit ducib; ſceleris/ populūq; furetis
Cladibus immixtū ciuile abſoluere bellū:
Quæq; ſuæ rapiūt ſclerata in prelia cauſæ/
Hos polluta domus: legesq; i pace timēdæ
Hos ferro fugienda famēs: mundiꝝ ruina
Permiſcēda fides: nullū furor egit in arma.
Caſtra petiit magna viſi mercede: tibi vni
Per ſe bella placent: qd; tot duralle p annos
Proſuit immunē: corruptis morib; aui
Hoc ſolum longæ præciū virtutis habebis
Accipient alios: facient te bella nocentem
Ne tamē o ſuperi liceat feralibus armis
Has etiā mouiſſe manus: nec pila lacertis
Miſſa tuis cæca telorū in nube ferantur:
Nec tanta incaſſum virtus eat: ingerat oīs
Se belli fortuna tibi/ quis nolle ab iſto
Enſe mori: quāvis alieno vulnere labens
Et ſcelus eſſe tuū: melius traglla ſine armis

cauſa videbit p q; ſeqris. & illa victoriā aſſequet. Placet tñ magis legat ingerat. vt

PHARSALIAE.

fit sensus: ois belli euentus submittat se tibi: & tu bellū cōficiās. Quis nōlet: certe q̄q̄ inimicorū cū laudis suae causa: tū dedecoris tui. in quē etiā ab alio casus culpa transferret. Melius. Immanitate bellorū & quietē ab ipsius virtutis natura suadet. nā cū diuina & altissima sit in pace sine p̄turbatione versari debet. Estq̄ superiorū argumentorū cōplexio quā similitudine firmat. Ages oia: eris quietus. Inconcussa: fixa & sine turbatione: qm̄ ut ait Lucre. Ois em̄ diuū p̄ se natura necesse est. Inmortalis aeo: summa cū pace fruatur. Fulminibus p̄prior: imus aer fulminib⁹ infestatur. latenterq̄ innuit vilius & inspicitibus animis idē accipere. Propior: vicinior. Succedat ful. fulminat. Sed huic loco illud Horatianū videt esse cōnariū. Peritūq̄ sumos fulgura mōres. Ina tel. ipsa terra q̄ inua est. Tractus flama. discursus coruscus ignū. Nubes exce. olym in coelū nubes nō veniūt: nec ab eis p̄turbat. Potes et de olymbo mōre thes salū intelligere. q̄ quidē tanta est altitudine ut ei cacumē v̄ti nō afflēt nec hymbres attingant. Cōstatq̄ eūa Solino autore characteres i cinere sacrorū ignū q̄s illic q̄tannis facere solēt integros reperiri. Lege deū celsa oia geta esse: minima v̄o & humilia turbati constituit deus: Q̄ latrā: acer ad p̄mo uedū Catonē stimulus. Si iueris inq̄ in castra: gratissimū celsari feceris. q̄ nō egre feret q̄ pōpeiū segris: sed gaudebit q̄ bellū p̄bes in eoq̄ milites. Diuersa: cōtraria. Pars ma. a seruitutis turpitudine fugiēda argumētatur: nā cū cōsules obediunt pōpeio: q̄a bellū dux est & pōpeius cōsulib⁹ q̄a p̄riuat. i. absq̄ magistratu est: Solus celsar relinquet liber: reliq̄ seruiunt. Consul. i. v̄terq̄. i. & Marcellus. Sollicitat: v̄xant me ut militē sub pōpeio Proceres: p̄marij ciues. Qui bus adde Cato. quibus si Catonem adiunxeris: solus Celsar erit liber. Quod si p̄. Sed si sumus pro patria libertateq̄ pugnaturi: certe nec Celsaris nec Pompei nūc sum inimicus. sed perfectio bello in victorem insurgam: ut patriam tyrannide liberem. Quod propositum est executus Celsarem occidendo.

Oia solus ages: sicut coelestia semper
Inconcussa suo voluntur sydera lapsu:
Fulminibus propior terrae succendit aer
Imaq̄ telluris ventos: tractusq̄ coruscus
Flammaz accipitur: nubes excedit olympū
Lege deum: minimas rerū discordia turbat
Pacē summa tenent. quā lete celsaris aures
Accipient tantū venisse in praelia ciuem
Nam praelata suis. nuncq̄ diuersa dolebit
Castra ducis magni. mimiū placet ipse catōi
Si bellum ciuile placet. pars magna senatus
Et duce priuato gesturus praelia consul
Solllicitant: p̄ceresq̄ alij q̄bus adde Catonē.
Sub iuga Pompeij/ toto iam liber in orbe
Solut celsar erit. quod si p̄ legibus arma
Ferre iuuat patrijs: libertatemq̄ tueri.
Nūc neq̄ Pōpeij Brutū: neq̄ celsaris hostē
post bellū victoris habes: sic fatiur. at illi

LIBER SECVNDVS.

Sacras: pientissima & gratissima verba. Arcano pectore: depromit em̄ secreta animi sui. Summū Brute. Cū suasorie partes sint honestū & tutū: aliq̄ tertio loco posibilitate: aliq̄ necessitate ponant. & Brutus dissuasit ab honesto. Cato honestum illud fieri non posse ostendit: quippe necessitate urgente ne cōsilio quidē est locus: ut Fabius ait. Præterea a militia cessare est contra aliud honestū: quia impiū est ruenti patriæ nō subuenire. Primū igit necesse esse sic facere & nō posse aliter fieri ostēdit. inde si aliter fecerit impiū furiosumq̄ fore demonstrat. Quocq̄ sit ipse in patriam animo: & ut solus pro eius salute perire cupit: & libertatē tuert cū lachrymis explicans: hostes patriæ in se puocat: & cū pōpeio statuit militare: ne ille solus vicisse videatur & in suā utilitatē victoriam vertat. Summū nefas. Captatio beniuolentię. Sensusq̄ est: Scelus est maculari bello ciuili: sed virtus mea nil sibi metuens sequet necessitate. Culpa aut sceleris refert in deos qui me cogunt: nā tantis malis ne queo metu nō commoueri. Crimen: culpa. Et me: etiā me inuitū. Sydera quis: exemplū ab impossibili. Expers metus securus & quis Cato sapientissimus stōicus sit: tū metuer se facit. Est em̄ magnanimitas propriū timere qd̄ quantū & qm̄ timēdū. Terror aut ipse si supra facultatē hois est: q̄s eo nō commouet inter furiosos reijcitur. Labet: vnter. Cōsuntis: cōfundentis se. Tenust se ma. cō. nō extendere manus inuenientē ruinam & se tueri. Gētes ne. argumētata minori ad maius: p̄ pietate. Furorē hēl. bellū ciuile romanū. Furorē: ex ista impietatē. De ducti: separatim. Motura: ad cōmiserationē & auxilia ferenda. Securo: nō idcirco. Ceu amor. similitudo q̄ infert se romana funeri nolle desse. Orbatū: priuatū. Producere: fūmitari longā pōpā exequiari. Inferuisse ma. in rogū incidere & ignē fouere. Constru. ag. cōposito rogo. Bulti: loci in q̄ cadauer cōburit. Tenuisse fa. Vir. auersi te nuere facē. Reuellā: relinqua te. Exanimē: dirutā: delectā. Nomē: mihi dulcissimū

Arcano sacras reddit Cato pectore voces
Summū brute nefas ciuilia bella fatemur.
Sed q̄ fata trahunt: virtus secura sequetur
Crimen erit superis & me fecisse nocentem
Sydera quis: mūdūq̄ velit spectare cadētē
Expers ipse metus: q̄s cū ruat arduus ether
Terra labet: mixto coeuntis pondere mūdi
Cōpressas tenuisse manus: gētes ne furorē
Hesperij ignota/ romanaq̄ bella sequent
Deducūq̄ fretus alio sub sydere reges
Oia solus agam: procul hūc arcere furorē
O superi. motura Dacas ut clades gethalq̄
Securo me roma cadat: ceu morte parentē
Natorū orbatū rogū pducere funus (atris
Ad tumulū iubet ipse dolor. iuuat ignibus
Inferuisse manus/ cōstructoq̄ aggere busti
Ipsū atas tenuisse faces. nō ante reuellat
Exanimē quā te complectar Roma: tuūq̄
Nomē libertas: & inanē prosequar vmbra

mitari longā pōpā exequiari. Inferuisse ma. in rogū incidere & ignē fouere. Constru. ag. cōposito rogo. Bulti: loci in q̄ cadauer cōburit. Tenuisse fa. Vir. auersi te nuere facē. Reuellā: relinqua te. Exanimē: dirutā: delectā. Nomē: mihi dulcissimū

PHARSALIAE

Sic eat: sic procedat res. Immites: duri & inexorabiles. & hoc ex pietate in patriam dixit. Ferant piacula: accipiunt peccata: expiatione. Plena: eadē vt ego nō desim. Nullo fraudemus sanguine bellū: nullū ei subtrahamus: & nullius mortis damno afficiamus. O vtinā: exclamatio. Hoc caput: me ipsum. Damnatū in cūctas poenas: v' omnium poenas mea morte persoluerem. Deuotum Decium Decius pater bel-

Sic eat: immites Romana piacula diui
Plena ferat: nullo fraudemus sanguine bellū
O vtinam / cœliq; deis: herebiq; liceret
Hoc caput i cūctas dānatū exponere penas
Deuotū hostiles decium pressere cateruæ
Me geminæ figant acies, me barbara telis
Rheni turba petat: cūctis ego puius hastis
Excipiam medius totius vulnera belli.
Hic redimat sanguis poplōs: hanc cede luat
Quicqd romani meruerūt pendere mores.
Ad iugā cur faciles poplī: cur saeva volētes
Regna pati percutit: me solū inuadite ferros
Me frustra leges & inania iura tuentem
Hic dabit hic pacem iugulus: finēq; labori
Gentibus hesperis: post me regnare volēti
Nō opus ē bello, qui publica signa ducēq;
Pōpeium sequimur: nec si fortuna fauebit
Hunc dēq; totius sibi ius promittere mundi
Nō bene cōpertū est, ideo me milite vincat
Nec sibi se vicisse putet, sic fatur: & acres
rarum mouit stimulos: iuuenisq; calorem
Excitat in nimios belli ciuili amorē
Interea Phœbo gelidas pellente tenebras

Brutus & Cato deliberant.

LIBER SECVNDVS.

Fores: hostia. Martia: hæc Martij Philippi filia Catoni nupserat, sed post tres liberos ab ea susceptos concessa est Qu. Hortensio oratori qui in causis orandis secundū post Ciceronē locū obtinuit. De ea sic in fastis Oui. Clari monumēta Philippi Aspi- cis vnde trahit martia casta genus: Martia sacrificio deductū nomen ab anco: In qua par facies nobilitate fuit. Sancta: casta: integra. Moerens: dolens. Busto relicto: q̄a sepulchro paulo ante discesserat. Irrupit: ingressa est. Melioris mariti: nupserat em primū Catoni qui melior q̄ hortensius erat. Vbi cōubij precij mercesq; solu-

Pulsata sonuere fores: quas sancta relicto
Hortensi moerens irrupit Martia busto
Quondā virgo toris melioris iuncta mariti
Mox vbi cōubij precij mercesq; soluta
Tertia iam soboles: alios fecunda penates
Impletura datur gemias ex sanguine matris
Permixtura domos: s; postq; cōdidit vna
Supremos cineres: miserado concita vultu
Effusas laniata comas: cōcussaq; pectus
Verberib; crebris: cineresq; i gesta sepulcri
Non aliter placitura viro: sic mœsta profat
Dū sanguis inerat: dū vis materna: peragi
Iussa cato / & geminos excepi foeta maritos
Visceribus lassis: partuq; exhausta reuertor
Iam nulli tradenda viro: da fœdera prisca
Illibata tori: da tantum nomen inane
Connubij: liceat tumulto scripsisse: Catonis
Peregi iussa Cato. obtemperaui tibi qui me Hortensio tradidisti: & est captatio be- niuolentiæ a persona sua. Foeta: prægna. nam cum concessa hortensio est graui da erat: auctore Plutarcho. Lassis visceribus: defesso & iam sterili viro. sum enim anus. Exhausta partuq; reuertor: euacuata filijs quæ amplius nō concipiam & pa- riam. Da fœdera prisca illibata: concede coniugium pudicum & absq; venere. estq; honesta petitio. Torij: coniugij. Inane nō nomen connubij: sine villo effectu & vfu ti- tulum. Tumulo liceat scripsisse Catonis Martia: meo.

PHARSALIAE.

Nec dubitū: nec dubitare homines possint: an mea culpa tu hinc expuleris & repudiā ueris: an spon te tuo Hortensio me cōcesseris. In æuo longo quærat: apud posteros Primis tēdas: primū maritū. metonymia. Nō me: nō venio inq̃t vt fruār delictis tuis: sed vt sollicitudinis & laborū sim particeps. Letorū: rerū foelicitū. Da mihi castra sequi: periculorū etiā comitē ad Corneliæ imitationē se offert. Cornelia: hęc ei Scipionis filia fuit qui bello ciuili in africa perit. Eā Pōpeius post Iulīæ mortē cōiugē duxerat. Flexere virū vo. exorauere. Aliena toris: nō apta nuptijs. q̃a vterq̃ erat in luctu. & quia dies nō erat festus in q̃ viduē solebāt nubere. Fato: necessitate

Sola fœ. sola cōiugij fides.

Iura ca. pō. nuptiæ absq̃ appa ratu. Sacrificij de. ad. re. deos ī sancto cōnubio inuocare. Solebāt aut̃ hos. v. iouē adulescē iunonē adultā: venerē suade lā & dianā. græci ṽo hyme nea ad quorū fere imitationē latini etiā thalassij siue thalassionē in nuptijs repetebāt. nō quidē q̃ is deus esset sed om̃is causa. Fuit oīm vir p̃clar⁹ optimus & factus: cui in sabinatū raptu cū egregia specie virgo a clientibus amicisq̃ ad duceret. nec alij illā eriperent thalassio se ducere clamitabāt frequēter noīe repetito. & q̃a res successit in rei memoriā et omē thalassij nomē in nuptijs celebrat: siue q̃ thalassionē q̃ fillū. i. callatū appellabāt: quē nupta cū ianifico secū ferebat.

Festa co. non eo more q̃ alia

solēt fuere hęc cōiugia celebrata: nihil em̃ ornatū: nihil tumultū: nihil tibiagū: nihil frequentia adhibitiū est. nulla pōpa: nulli p̃pinq̃ui. ne filij quidē interfuerūt. sed solo Bruto medio fœdera iniertūt. Seta: coronę & frōdentes rami portas nō ornāt. Infulaq̃ in ge. stolā intelligit q̃ a sūma porta in formā infule a q̃ fasciæ depēdēt in postes extēdebat. Est aut̃ infula mitre spēs. vel indicat em̃ morē cui⁹ meminī Plutarch. Sponsam em̃ introducētes pellē substernebāt. ipsa ṽo secū colū ferebat & susti. viri ianuā lana coronabat ac cingebat. Per infulā ergo filamēta illa lanea ex infula depēdētia potes accipere & repetere illd̃ Nō legitime fa. s. nō stant. noue nupte ignē & aquā videbant attingere. Patrimiq̃ & marimi pueri tres ipas comitabant. ṽn⁹ p̃ferebat faces. siue ob quosq̃ deos q̃s vocabāt. siue nō plures quq̃ ṽno p̃u edunt. siue q̃a im par numerus ṽsus ē nuptijs cōueniēter. par em̃ interuallū suscipit: et eius paritas ad uersat ac repugnat. Impar ṽo scindī nō pōt. sed si diuidat sp̃ alqd̃ cōe relinq̃t. Quina r̃susigit p̃prius nuptialis q̃a impar ñnerus mas esse d̃r. par fœcia. Hęc ex Plutar. Do cerat diuus Aurelius ex Varrōe q̃ cū mas & fœcia cōiungebant adhibebat de iur

LIBER SECVNDVS.

gatus. cū nupte domū ducebant domiducus. vt in domo esset domitius. vt mane ret cū viro addebat dea māturna. in cubiculū ferebant simulachra deorū vt ope illoꝝ sine vlla difficultate virginitas auferet. hī erāt virginis dea vt virgini zona solue ret. subiugus deus vt viro subiiceret. dea p̃mia vt subacta ne se cōmoueret & cōpri meret. & dea prunda q̃ cōcuteret & penetraret. itē venus & priapus. Iubebat aut̃ no ua nupta sup̃ ingentē fasciū. i. mēbrū priapi sedere. q̃ erat in loco altiori quē indicat poeta inq̃ies. Torus au. strati pendulū & erectū in qd̃ ascēdebat gradibus ebore ornatis. Vestis. stragulū. Discriminat. diuidit & variat limbis & lineis aureis.

Legittimēq̃ faces / g̃dib⁹q̃ accliuīs eburnis

Stat torus: & dicto vestis discriminat auro

Turritaq̃ premens frontē matrona corona

Tralata vetuit contingere limina planta

Non timidū nuptæ leuiter tectura pudorē

Lutea demissos velarunt flammea vultus.

Balte⁹ haud fluxus gēmis astrixit amictus

Colla monile decēs: hūciscq̃ herētia primis

Suppara nudatos cingūt angusta lacer tos.

Sic vt erat mœsti seruās lugubria cultus

Quoq̃ mō natos: hoc est amplexa maritū.

ref. vt Plī. ait. Solebat & mariti coma hasta discriminari. Solebat & nuces spargere: tanq̃ puerilibus reb⁹ renunciāns. Cingulūq̃ nouæ nuptæ ex lana ouis herculaneo nodo ligatū vxori dissoluebat. om̃is gr̃a q̃ herculanus. lxx. liberos reliquisset. vt autor est Festus. Iungebant aut̃ in tenebris verecūdiæ p̃sertim causa seruāde. autore Plutar. Nō timidū. non velauit se flāneo. Flammeo em̃ amictū nubens em̃is bo ni causa quod eo affidue utebatur flammīca. i. flāmīnis vxor cui non licebat lace re diuortiū. Erat aut̃ flāmētū velū coloris flamme. Lutea. luteus color est rufus dilutor. vt inquit Gellius. Pudorē timidū: ruborē quē trahit ex verecūdia mixta timidity. Demissos: inclinatos & verecundos. Baltheus. zona bullis & gemi nis ornata q̃ preciosam vestē incingūt. Monile. colli ornamentū. Suppara. suppa rus (vt ait Festus) est vestimentū puellare lineti. qd̃ subucula. i. camisia d̃r. Afranius dixit. puella nō sum supparos si induta sum. Nonius tradit supparū esse limbū se morale ṽq̃ ad talos pedēs. dictū q̃ subitus appareat. Poeta tñ p̃suppara idicat ma niculas q̃ a sūmo humero ad imū brachiū angustē p̃ducunt. Herētia hū. q̃ inherēt & apparēt in humerorū sūmitate. Angusta. stricte. Cingūt. circūdant. Nudatos. le minudos q̃a angusta. Lugubria mœ. cul. luctū & lugalor: em. erat em̃ sordidata & pullata. Quoq̃ modo. eadē pietate & integritate. Purpura. vestis purpurea.

PHARSALIAE

Obsita, circūdata. Ter. Annis pannisq; obsitus. Sales soliti, rīdīcula dictētia q̄ dīcti in nuptijs solent. More sabino, more fescennino. Fescennini em̄ versus canebant in nuptijs ex vrbe fescennina allati, quae a sabinis trahebant originē, siue ita dicti quia falcinationē putabant arcere. Catulus in epithalamio. Itē cōcinnite in modū nec diu taceat prociac fescennina locutio. Cōiūtia festa, maledicta festiua. Excepit audiuit Nulla pignora, nulli filij Catonis & Martij. Coiere, cōueniunt: Auspice, auspex est qui praestit nuptijs celebrandis, idē dicit & paranympheus, scēmina x̄o pnuba appellat. Quandoq; vero auspex est militiā dux. Ille nec horrificā, eodem horrore & squalore quo erat cato nuptias fecit. Hortificam horridam et venerabile. Caesariē, quā nūtriciat. Duroq; admisit gaudia, nō tulit praesentia. Ut primū tēpus, indicat ex quo fuit in luctu Cato. Tolli arma feralia, genū bellum ciuile sumptis armis. Rigidā, seueram. Increfcere, valde crescere. Vni quippe, Ratio q̄ hūc habitū sibi assumpsit: Vacat vacuū est & decens. Studijs odijq; carenti, qui neq; gratia cupiditate aut ambitione, neq; odio mouebat, sed ipso honesto. Nec foedera prisca, nec cū vxore rem habuit, tātaq; fuit abstinentia, vt etiā ab honesta sibi venere temperauerit. Robur, constantia & continentia. Hi mores, de vita & morib; Catonis Catilinam Salustij lege. Secta, institutum & habitus animi. Dicta a seculo quod est sequor & teneo, grāce heretis dicit. Immora, constans. Modum, modestiā. Tenere intelligere & prospicere: Naturamq; sequi, quā duce (vt inquit Cicero) errare non possumus. Patriaq; impendere vitam, i. mori pro patria, pro qua vt Cice. ait vir bonus nō dubitet mortē occumbere mō sit ei pfuturus. Nec genitū sibi, nec natū ad suā vtilitatē. Huic epulae, Laus a tēpore. Nam ad Herennij Cicero ait, Esse decet vt viuas, non viuere vt edas. Estq; vetus Socratis dictum (vt Seneca ait) Ede citra crapulam & bibe citra ebrietatem. Vicisse famem, pellere famem non oblectare se. Magniq; penates, domum habebat

Obsita funera caelatur purpura lana.
Non soliti lufere sales, nec more sabino
Excepit tristis conuicia festa maritus.
Pignora nulla domo, nulli coiere p̄p̄inqui
Iungunt taciti: contentiq; auspice bruto
Ille nec horrificā sancto dimouit ab ore
Caesariem, duroq; admisit gaudia vultu,
Vt primū tolli feralia viderat arma
Intonsos rigidā in frontē descendere canos
Passus erat: mēstiq; genis increfcere barbā
Vni quippe vacat studijs; odijq; carenti
Humanum lugere genus: nec fēdera prisca
Sunt tentata tori, iusto quoq; robur amorī
Resistit, hi mores: hāc duri immora Catōis
Secta fuit, seruare modum: sineq; tenere
Maturāq; sequi: patriaq; īpendere vitam
Nec sibi, sed toti genitū se credere mundo
Huic epulae vicisse famē: magniq; penates

LIBER SECVNDVS.

paruam nō ad luxū & delicias: sed ad vsus vitae necessarios; & vt esset ab hymbribus tutus. Hyrtam, asperam & pilosam. More quirinis romani; more illorū sabinorū qui facti fuere ciues romani. Quirites em̄ a curibus sabinorū: oppido dicti sūt qui Romuli tempore in vrbe habitati se cōtulerunt. Venerisq; huic solū colbat vt filios pcrearet. Pater vrbi: fouebat em̄ & pientissime vtebat. Marius: fidus custos & locutus. Rigidi honesti: seueræ virtutis. Quippe vt ait Salu. huic seueritas dignitate addiderat. Et paulopost: At Catoni studiū modestiæ decoris: sed maxime seueritatis erat. In cōe; erga rep. & ois hoies. Subrepsit: subintravit. nūq; em̄ in sua vita & in actibus iuis voluptates admisit. Nata sibi: nā inficere em̄ nō potuit. Interea p̄eritus Pōpeius salsonūcio breui Caesare esse Romā venturum fugā ex vrbe arripuit Capuam: vbi cū senatu se confirmavit atq; collegit, constituens legiones quae antea acceperat a Caesare: in apulia hybernantes cōtra Caesare mitte re: qui Arretinū p̄saurū fauū & anconā singulis cohortib; tā occupauerat. Trepido agmine timido impetu & motu vel multitudine. Moenia Campana: Capuam quā Capis troianus fertur edificasse: vt indicat Sueto. & Virg. x. Et Capis hinc nomen Campani dicit vrbi. Alij Capuam dictā volunt a campo; latitudine, alij a Capi. i. falconis augurio. Extendere partes: mittere & dimittere cohortes & copias. In occursum ho. cōtra Caesare mouentē bella. Apenninus: mōs qui p̄ media & vniuersam Italiā in longū extendit. Quae erigit: Liguriā Gaiiā: hetturiā vmbriā picenos; brutios & marfos intelligit. Nullo ver. nullo mōte & alit

Submouisse hyemē tecto, preciosaq; vestis
Hirta membra sup̄ Romani more quiritis
Induxisse togā venerisq; huic maxim⁹ vsus
Progenies, vsus pater est: vrbiq; maritus
Iusticiæ cultor / rigidi seruator honesti
In cōmune bonus: nullosq; Catonis i actus
Subrepsit, partēq; tulit sibi nata voluptas
Interea trepido discedens agmine magnus
Moenia dardanij tenuit campana coloni
Hæc placuit belli sedes: hic summa moueti
Hostis in occursum sparsas extendere partes.
Vmbrosis mediam qua collibus apenninus
Erigit Italiā: nullo qua vertice tellus
Altius intumuit propiusq; accessit olympos
Mōs iter gemias medius se porrigit vndas
Inferni: superiq; maris / collesq; coercent
Hinc tyrrhena vado fragentes æq̄ra Pissæ.

rudine. Intumuit p. ol. crexit se vicinus coelo. Mōs inter Apennini deserti p̄io: cuius dextra p̄te esse dicit ad tyrrhenū mare meridiēq; cōuersam: sinistra x̄o ad hadriactū. Inferni: tyrrheni qd̄ est ab inferiori Italiæ p̄te. nā orbis terrę in meridiē pendet. Superi: hadriaci. Hinc a dextra. Frangētesq; apud q̄s frangit mare tyrrhenū in lecia vadosis: & nō p̄fundis. Pissæ: dictæ a Pissā oppido i achaiā vñ sunt orūdē, nestoris em̄ milites ab illo renauigantes illuc delati eas cōdidere. Cohercēt col. stringūt ipsā

PHARSALIAE

Italiam: q̄ (vt ait Mela) tota angusta est: & alibi q̄ vnde coepit angustior. Plin. ea frondi quercus cōparat. Ancon oppidū in piceno ad hadriacū mare cunero pmon torio oppoſitū. dictūq̄ ab ancon qd̄ est cubitus: est em̄ in ipſo litoris flexu. Ob noxia: reſcuſa & q̄ fugere fluctus nō pōt. Dalmatios: a Dalmatia venientes quae Macedonia regio est cōtra hadriacū mare ſpectans. Hic: mons. Concipit amnes: gignit fluuios. In diuortia in diuerticula & in diuerſa maria q̄ ſi diuortio. i. diſcor dia & diuſione quadā ſunt ſeparata. Gemini ponti: hadriaci & tyrrheni. Methau rus: vmbriae fluuius. Cruſtumiū: haud longe ab arimino. Rapax: velox. Sapis: ciſalpine galliae fluuius ſeno

gallia vnde ſubterlabēs: iuxta illinc dalmaticis obnoxia fluctibus Ancon

quē & ſaurus eſt. Senna gal lia Humen. Aufidus: apulie

amnis ex hirpinis oriēs mon/ Foubus hic vaſtis imenſos coepit amnes

Fluminatq̄ in gemini ſpargit diuorda poti/ Fluminatq̄ in gemini ſpargit diuorda poti

In leuini cecidere latus: veloxq̄ Metaurus/ In leuini cecidere latus: veloxq̄ Metaurus

Cruſtumiūq̄ rapax: & iūctus Sapis Itauro/ Cruſtumiūq̄ rapax: & iūctus Sapis Itauro

Sennaq̄ et adriacas q̄ vberat aufidus vndas/ Sennaq̄ et adriacas q̄ vberat aufidus vndas

Quoq̄ magis nullū tellus ſe ſoluit in amne/ Quoq̄ magis nullū tellus ſe ſoluit in amne

Eridanus: fractas deuoluit in agra ſyluas/ Eridanus: fractas deuoluit in agra ſyluas

Helſperiaq̄ exhaurit aq̄s: hūc ſabula primū/ Helſperiaq̄ exhaurit aq̄s: hūc ſabula primū

Populea fluuium ripas vmbraſſe corona/ Populea fluuium ripas vmbraſſe corona

Cunq̄ diem pronū tranſuerſo limite duces/ Cunq̄ diem pronū tranſuerſo limite duces

Succedit phæthon ſagratibus æthera loris/ Succedit phæthon ſagratibus æthera loris

Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta/ Gurgitibus raptis penitus tellure peruſta

Hunc habuiſſe pares phæbeis ignib⁹ vndas/ Hunc habuiſſe pares phæbeis ignib⁹ vndas

Nō minor hic niſo: ſi nō p plana ſacētis/ Nō minor hic niſo: ſi nō p plana ſacētis

Aegypti libycas Nilus ſtagnaret arenas/ Aegypti libycas Nilus ſtagnaret arenas

minatus eſt. Diem pronum: ſolem præcipitem. Tranſuerſo ſomite: non recta via

rumem. Flagrantibus loris: habentis & curru ardentibus. Succedit: combuſſit.

Raptus: deſiccatus. Pares vndas ignibus: quia tanto aſtutius reſiſtere potuerunt. Niſo

ægypti fluuius. Stagnaret: inundaret: & in formam ſtagni redderet. Libycas: quas ſecum ex Libya trahit. Extenditur em̄ niſus per ægypti planitiem in maris ſimilitu

dinem: non tamen q̄ habeat plus aquam q̄ ipſe padus. Iacētis: accuſandi caſus eſt

Iſtro: Iſter qui & Danubius dicit̄: ex iugis arnoſæ germaniæ montis oritur: ſexa

ginta fluuinibus augetur: & mergitur in euxinū ſex hoſijs ſive ſeptē vtrali tradit.

LIBER SECVNDVS.

Permeat: circuit. Fontes: flumina. Quelibet æquo. circa quē vagat. In vndas ſcy thicas: in mare ponticū. Dexteriora petēs: aqua q̄ ab apennini dextra cadunt hec co ficiunt flumina. Tybrim: qui thufciam ab vmbriſ fabinis & latinis diſterminans in tyrrhenū. Rutubam: ex apenino in tybrim fluentē. non deſunt qui dicunt pro/ montorio moneco in finibus ligurum eſſe propinquū. Cauum: propter riparum altitudinē. Vulturū: qui in lannio oriens per Campaniā ſaxa rapiens labitur & Capuam alluit. Sarnus: Campaniæ fluuius ad oppidū ſannum: qui quicquid in eo cadit cū mora durat in ſaxum. & prope ſtabiam mare tyrrhenū ingredit̄. Noctur/

nacq̄ editor auræ: obſcuro ac/ ris emiſſor. Eſt em̄ ea natura:

Nec minor hic Iſtro. niſi qd̄ dū pmeat orbe/ Nec minor hic Iſtro. niſi qd̄ dū pmeat orbe

Iſter/ Iſtro in quolibet æquora fontes/ Iſter/ Iſtro in quolibet æquora fontes

Accipit: & ſcythicas exit nō ſolus in vndas/ Accipit: & ſcythicas exit nō ſolus in vndas

Dexteriora petens montis decliua tybrim/ Dexteriora petens montis decliua tybrim

Vnda facit/ rutubāq̄ cauū/ delabitur inde/ Vnda facit/ rutubāq̄ cauū/ delabitur inde

Vulturūq̄ celer: nocturneq̄ editor auræ/ Vulturūq̄ celer: nocturneq̄ editor auræ

Sarnus. & vmbroſæ Lyris p regna maricæ/ Sarnus. & vmbroſæ Lyris p regna maricæ

Vestiſ in iſtius aq̄s. radenſq̄ Salerni/ Vestiſ in iſtius aq̄s. radenſq̄ Salerni

Culta ſiler: nullaſq̄ vado q̄ Macra motatus/ Culta ſiler: nullaſq̄ vado q̄ Macra motatus

Alnos: vicinæ percurrit in æquora Lunæ/ Alnos: vicinæ percurrit in æquora Lunæ

Longior educto qua ſurgit in æra dorſo/ Longior educto qua ſurgit in æra dorſo

Gallica rura videt: deuexaſq̄ aſpicit alpes. Gallica rura videt: deuexaſq̄ aſpicit alpes.

Tūc vmbriſ marisq̄ ſerax domit⁹ q̄ ſabello/ Tūc vmbriſ marisq̄ ſerax domit⁹ q̄ ſabello

Vomere: piniferis amplexus rupibus oēs/ Vomere: piniferis amplexus rupibus oēs

bro. viij. Nunc ſilarus quos danutrit aq̄s: quo gurgite tradunt duritiæ lapidū mer/ ſimolheſcere ramis. Culta: arua. Macra: hic p liguri montes iuxta lunam eſſuit

in tyrrhenum: & eſt in nauigabilis: quia vadolus & præceps. Moratus alnos nul/ los: nullam retinens nauim. Luna vero eſt heturici oppidum nobiliſſimum porre

celeberrimo & metallis abundans. Longior: ea qua magis longus erigit. Dorſo: longa ſummitate. Gallica rura videt: deſpicit galliā tranſalpina. Alpes deuexos:

montes inclinatos & pendulos. Vmbriſ: vmbria dicta q̄ hymbribus ſupſuerit: cō

termina eſt heturici & piceno. hanc q̄ Rauennā vſq̄ protendi conſentunt omnes

Marſi: populi montani fabinos vmbros hernicos attingentes. Ferax: abundans

Domit⁹: aratus. Sabellos: ſabelli populi ſunt qui & ſannites dicunt̄: autore Stra

bone & Plinio. Rupibus piniferis: monte ferente pinus.

PHARSALIAE

Indigenas: nativos ab eo. Indigenae enim sunt qui eo in loco geniti sunt. & non venerunt aliunde. igitur per indigenas habitatores antiquos accipimus. Non deserit: non prius terminat quam pervenerit in siculum mare ad regium ubi Italia in duo cornua scissa est: respicitque altero siculum pelagus: altero ionicum. Tempus lacinae: luno lacina in Calabria colebatur in templo ditissimo atque sanctissimo quod ei constituit Hercules lacinio latrone illo occiso. Laciniū etiam promontorium est ibidem prope petillam & orotone. Pontus: mare ionicum & siculum. Solueret eō. dissolveret viciniam. Tellus: Italia cuncta scilicet. Elisa: exclusa siue submersa. nam ut in tertio inquit: Quo more tellure subitis aut obruit vndis. Scidit.

Et Strabo ait vi terræ motum avulsam fuisse. Gemino profundo: tyrrheno & adriaco. Extremi col. ultima pars apennini. Cessere: in sorte venire quam annexi sunt peloro siciliae promontorio: qui denotatus est a peloro navis hannibalis gubernatore illic sepulto. Virgil. in de hoc loco sic ait. Venit medio vim pontus & vndis Hesperium siculo latus abscondit aruaque & vrbes littore diductas angusto interluit aestu. Cæsar in ar. fu. qua vi & impetu cæsar irrueret narrans poeta metum civitatum explicat: ut & pompeiana praesidia sunt ex diversis locis electa. Furens: furvendi similis & sevens. Vias aditum. Quod non. ordo est. non gaudet quod. Terat: vastat. Vacantes hoste. in quibus praesidia pompeiana non erant. Vacuos sine hoste. Non perdat ipsum iter: non vastat agros quacumque itinerat. Conserta. conexa et vno nondum finito inciperet aliud.

Patentes. amice aptas. Nec tam pa. co. pre. nectam quam transeat per agros oppidorum permissu. malitiam enim illos vastare. Popule destruat. Pudet. ardebat enim omnia violenter potius agere. Cuiem. amicum Romanum. Tunc vr. vrbes (inquit) breui defecit & Cæsar se muniebat ut in hoste. Ancipites. incertae cui faueat & instabiles. Cessura. defecitura primo metu. Deso. ag. spissis monumentis. Abrupto. erecto

Indigenas latij populos: non deserit ante Hesperiam/ quā cū scyllaeis claudis vndis Extenditque suas in templā Lacinia rupes Longior Italia/ donec confinia pontus Solucet incubens: terrasque repelleret aequi At postquam gemino tellus elisa profundo est Extremi colles sieulo cessere Peloro:

Cæsar i arma fures nullas nisi sanguine fuso Gaudet hinc vias. quod non terat hoste vacantes Hesperiae fines: vacuosque irrupat in agros.

Atque ipsum non perdat iter. consertaque bellis Bella gerat. nū tam portas intrare patentes Quā fregisse iuvat: nec tam patiente colono

Arua premi: quā si ferro populet. & igni Concessa pudet ire via: cuiemque videri.

Tunc vrbes latij dubiae: varioque favore

Ancipites. quamque prima terrore ruentis

Cessura belli. denso tamen aggere fumant

Moenia. & abrupto circūdant vndique vallo

LIBER SECVNDVS.

Saxorumque orbis. rotunda saxa quae tormentis emitterent. Sup. desuper & loco eminenter. Petant eminens. feriant a longe. Tela. sagittas hastas saxa. & quicquid longius iaci potest. Aptant. componunt. Pronior. inclinatio populus. populi synecdoche. Pugnatque minaci cum ter. si. nam fidus quidem erat sed metuebat caesarem. rixabant ergo metus & fides. Ut cum mare. Auster Pompeio mare. populus Eurus Caesari comparat. Cur susque maris fidei populorum. Possidet. perlat. Horrifonis: cum horrore sonantibus. Rursus. contra. Tellus. frangile in quo regnavit Eolus. & in quo est ventorum antrum. Laxata apra. Pulsu tridentis. iactu sceptri quod colus ventos emittit. Vir. Cuius cuspide mon

Saxorumque orbis: & quod supereminus hostem

Tela petant. altis murorum turribus aptant

Pronior in magnū populus: pugnatque minaci

Cum terrore fides: ut cum mare possidet auster

Flatibus horrifonis hinc aequa tota sequuntur

Sirurius tellus pulsu laxata tridentis

Aeoliū tumidis immittat fluctibus eurum

Quāvis ista nonno ventum tenere priorem

Aequora: nubiferoque polus coefferit Euro

Vendicat vnda notū. facilis sed vertere metes

Terror erat: dubiaque fidem fortuna ferebat.

Gens ethrusca fugā trepidi nudata Libois

Iusque sui pulso iam perdidit ymbria thermo:

Nec gerit auspicijs civilia bella paternis

Caesaris audito cōuersus nomine Sylla

Varrus ut admotae pullarunt auxilio ale

tunt. Curio omnium summa voluntate Thignium recipit. Sylla. Faustus Sylla sylle foelicis filius audita Caesaris fama statim fugam arripuit. Auspicijs paternis: qui fugare & vincere solitus est. Varrus. Accius varrus Auxinium oppidum cohortibus introductis tenebat. delectumque toro piceno circummissis senatoribus habebat. Aduentu Caesaris cognito decurionis auximi ad Accium varrum frequenter conveniunt. do cent sui iudicii rem non esse. neque se neque reliquos municipes pari posse. C. caesarem imperatorem bene de repub. meritum tantis rebus gestis oppido moenibusque prohiberi proinde habeat ratione posteritatis & periculi sui. Quorum oratione promotus. M. Varrus praesidium quod introduxerat ex oppido educit & profugit. Hunc ex primo

H in

PHARSALIAE.

Ordine pauci Caesaris consecuti milites consistere cogerunt: omissoque praelio deser-
runt a suis Varrus: nonnulla pars militum discedit: reliqui ad Caesarem perueniunt.
Iam admodum cohortes propinqua. Pulsarunt Auximoni: pedibus calcarunt agrum
auximoni oppidum in piceno: qui Caesaris aduentu cognito profugit: cohortesque secum
adducere coactus a magna militum parte deserit. Dicimus autem asculum & esculum
Victor: Caesar. Instat cedentibus: persequitur fugientes. Diuertitque acies: abducit
illius cohortes. Dux: Lentulus. Et signa: hoc est signiferi. Tu quoque Scipio quid
Populi socer praefectus Lucetiae oppido in venetia ppe hadria fuga arripuit: quando
haberet secum milites & cohortes

res eius primae legionis: quam
Caesar Pompeio restituerat: ut
in bellum parthicum mitteret: pom-
peius enim rogatus Caesaris qui
maioris galliae mortem expecta-
bat duas ei legiones misit. pri-
maque confecta ex delictu pro-
uinciae tanquam ex suo numero de-
dit: inde ex senatusculi consilio
eum est ut ad bellum parthicum
legio una a G. pompeio: altera
a Caesare mitteretur. Ita haec am-
ba a Caesare sunt abductae. ce-
seo autem lucetiae legendum: tum quia
ante captum corphinum nihil in
Apulia metuere potuisset. &
postquam Caesar Domitium cepit
constat pompeium iussisse lucetiam
et inde canuxim & brundisium
potuisse: ut Caesar in comen-
tariis tradit. Commisit: tradite
tibi & cui tu praeras. Nuda-
ta: spoliata perfidio. Pubes: iu-
uentus. Seducta: substracta. Armis: potentiae exercitiis. Metu parthorum: ob
bellum parthicum. Damna galli. quoniam titurii Sabinus & L. Cotta cum magna
militum parte fuerant a gallis occisi. Suppleuit: reparauit & in supplementum dedit.
Dum: quousque. Vltimum romani sanguinis: vltimum illius patriae legionis quae praefixa
vulneraret. Socero: Caesari. At te corphini. L. Domitus aenobarbi filius successor
imperii Caesaris a senatu destinatus cum corphinis praefectus: cum viginti cohortibus
redecimque alias ad eum subtilius adduxisset: quum primum Caesarem venire vidit co-
hortes quinque ad pontem fluminis excidendum praemisit. quibus repulsis a caesarianis:
& cum alijs intra oppidum coactis Caesar castra ad muros posuit. dumque munitiones
ad obsidionem expugnationemque expediret: & Domitus a Pompeio ad quem
scripserat certior factus: ne rem in summum discrimen adduceret: & si posset cum om-
nibus copijs inde faceretur: fugam clandestinam appararet: a suis est comprehen-
sus: & Caesari cum oppido traditus. Eum vero cum omnibus pecunijs rebusque suis
quocumque libuisset Caesar abire concessit. Corphini. Corphinum oppidum peligno-
rum septem milium passuum a Sidmone distat.

Per diuersa ruens neglecto moenia tergo

Qua syluae. qua saxa fugit depellitur arcae

Lentulus esculae: victor cedentibus inuolat

Diuertitque acies: solusque ex agmine tanto

Dux fugit: et nullas ducenda signa cohortes

Tu quoque commissa nudatam deferis arcem

Scipio lucetiae: quandoque fortissima pubes

His sedeat castris: tam pridem caesaris armis

Parthorum seducta metu: qua gallica damna

Suppleuit manu. dumque ipe ad bella vocaret

Donauit socero romani sanguinis vsum

At te corphini validis circumdata muris

LIBER SECVNDVS.

Classica: tubas & concentum eae. Tyro oppositus: hi erant milites illi quos Pom-
peius locauerat in foro ne quis tumultus populi conclaret: dum ageret causa milonis.
non quidem quod essent contra milonem positi: sed in conspectum ipsius. Inquit enim Cicero.
Quanto praesidijs salutaribus & necessarijs sepi sumus: tamen ne non tinere sine
aliquo timore possumus. quae si opposita miloni putarem: crederem tempori iudices
Polluto: reo & caede maculato. Nubem: puluerem quam cohortes excitabant. Ar-
dentes: splendentes. Fluminis
Aterni quae ab adria per marios la-
bis. n. asitque iuxta corphinum ad
tertium fere milium. Et tu montis.
apostrophe ad fluvium ut insur-
gat potest aqua: impetu auferat
Exi to. egredere cum omni aqua
copia. Alios. trabes ex alno
arbore ex quibus post constabat.
Discussa co. dissolutus in tur-
ris. Hereat hoc li. firmetur & re-
mouetur hoc termino. Terat
ocia. amittat ipsa. Cohibete.
cohortes retinete. Duce p.
Caesare festinante. Stans. de-
tentus. Deuoluit ag. emittit
quinque cohortes. Ne quicquam
frustra. nihil enim profecerunt. qui
Caesar ut primum aduertit
os equites in domitianos emi-
sit. repulsi: illis oppidum obse-
dit. Prior. ut erat in agmine.
Soluto amne. si pons desce-
ret. nam ligatus dicit timidos
hostes. Quasi si late. absco-
disse vos intra muros & non
audere in campo aperto concu-
rere. Obstruitis. clauditis im-
peditis ruina pontis. Gages.
indiae fluvius qui decem & nouem
alios suscipit. Eum cyrus in
dringetos & lx. alueos diui-
des pene in rivum attenuauit. is
Alexandrum ne indos magis
seque-ret phibuit. audiuerant
enim macedones duo et triginta
stadia latum esse. profundum
centum. Submoueat. phibeat.
Stabit. firmabit se. Ruiturum.
quod diruere parant. Accepit
totas habere. celeriter cucurrit.

Tecta tenet pugnax domiti. tua classica ser

Oppositus quandoque polluto tyro Miloni quat

Ut pcul imensam campo consurgere nube

Ardentesque acies percussis sole corulco

Conspexit telis: socum decurrit edixit

Fluminis ad ripas: vndaque mergite ponte

Et tu montanis totus nunc fontibus exi

Atque oes trahe gurgis aq: ut spumeis ab

Discussa copage feras hoc limite bellum (nos

Hereat: hac hostis lentus terat ocia ripa

Praecipitem cohibete duce. victoria nobis

Hic primum stans caesar erit: nec plura locuto

Deuoluit rapidum ne quicquam menibus agme

Nam prior e capis ut conspicit amne soluto

Rumpi caesar iter: calida prolatus ab ira:

Non satis est muris latebrasque fuisse pauciori

Obstruitis campos: fluminisque arcere paratis

Ignavi non / si tumido me gurgite Ganges

Submoueat: stabit iam flumine caesar in vltio

Post rubiconis aq: equitum pperate caterue

Ite simul pedites: ruiturum ascendite potem.

Hac ubi dicta. leuis totas accepit habenas

PHARSALIAE

Leuis sonipes: equus celer. / Equitatus ipse. Nymbo: grandini. & multitudinē mī-
litū indicat. Vacantē: vacuū. Statione pulsa: reiectis domitianis. Ad tutas arces
intra corphitū. Moturas pōdera: vnde saxa e tormentis mitterent. Erigit: Cæsar.
Vinea: machina quædā lata pedibus octo: alta septem: longa. xv. duplici tabulato
cratibulq; cōtextit: & latera vimine muniunt. ne intra eam cantes milites ledant. Bā
libro quarto describit Vegetius: & nolter poera terrio: Tunc ad opera leui pcedit
vinea terra: Sub cuius pluteis & tecta fronte latentes: Moliri nūc ima parant. Sub
cepit: paulatim peruenit. Nefas: ingens. quia ducem prodiderunt cohortes ipse.

Agmina: domitij milites. Re-
feratis port. facta deditio.

Ducē: Domitiū. Cuius. Cæsa-
ris. Alta nobi. Laudat en po-
era vt Neroni principi qui ab
hoc duxit genus assentet. Al-
ta: antiq; egregia. Mimaci: mi-
nax pleno & interrito. Popo-
scit fer. nō depectus est morte
sed petijt. Recta cer. nulla ca-
pitis inclinatione: & supplicis
figno. Poenāq; peti. mortē a
domitio optari: & memi vita
donari. Licer nolis: inuitus.
Munere: beneficio. Cerne di-
fungere luce & vita. Bona f.
q; eis etiā sim ignoturus: Par-
tib; vi. aduersariis meis vin-
cedis. Exēplūq; mei: signum
mee benignitatis: cui exēplū
in te cōspiciat. Retēra ar. resu-
me & iterq; in me pugna. Et
nihil hac ven. nolo mihi q; q;
debeas p hoc bñficio si me vi-
ceris. Veniārem illū pōne
sine bñficio. Heu q; pro. cōmi-
seratio arei indignitate Vel eg-
pa. etiā occiso Domitio. Par-
cere ro. pu. abstinere & nō affi-
cere romanos tanto dedecore.
turpe ei erat q; veniā ab hoste
souti cogere accipe. Cui sit
pire. pōe. maxima & grauissi-
ma pēna. Ignosci: q; ignoscas
et nō sumas de eo supplicij q;
fuerit Pōpetū & senatū secu-
tus. Premit iras: dissimulat
iram Domitius: dimissus ve-
lut contemptus.

In capū sonipes: crebroq; simillimo nimbo

Trans ripam validi torserunt tela lacerti

Ingredit pulsa fluvium statione vacantem

Cæsar: & ad tutas hostis cōpellitur arces

Et iam moturas ingentia pondere turres

Erigit. & medijs subrepsit vinea muris,

Ecce nefas bellī referatis agmina portis

Capitū traxere ducem: cuiusq; superbi

Constitit ante pedes: vultu tñ alta mimaci

Nobilitas recta ferrū ceruice poposcit.

Scit cæsar poenāq; peti: ventamq; timeri

Viue: licet nolis / & nostro munere dixit

Cerne diem / victis iā spes bona pñibus esto

Exemplumq; mei / vel si libet arma retenta

Et nihil hac veniā / si viceris ipse / pacifcor

Fatur. & astricis laxari vincula palmis

Imperat. heu quantū melius vel cede pacta

Parcere romano potuit fortuna pudori

Poenarū extremū cui sit: qd' castra secutus

Sit patriæ. Magnūq; ducē / totūq; senatū

Ignosci. premit ille graues interritus iras

LIBER SECVNDVS.

Romam ne petas: qsi dicat cogeris in ocio viuere. Recessus pa. loca semōra a bellis.
Degener: vilis & abiecte si id egeris. Iādudū: paulopost. Vita em nostra incerta ē
& omnino brevis. Vel iamdudū morituri. i. qui pauloante mori debueras. Para
nō ire: stimulis se cōcitāt. Lucis rūpe mo. noli amplius vita fungi bñficio Cæsar
Consultit aut se Domitius ad Pompeiū a q; Massilia postea missus: cū obfessam cō-
firmasset statim discessit. inde in acie pharsalica perijt. Nescius interea. cū Pōpeius
ex Campania in apuliā se cōtulisset: & suas vellet copias domitianis cōiungere: eas
ad cōdōnē vocauit: q; illi nihilomagis excitati vehemeter se timere cæsarē ostēderūt

Et secum Romanæ petas / pacifq; recessus

Degener. in medios belli non ire furores

Iamdudū moriture paras: ruē certus & oēs

Lucis rūpe moras: & cæsaris effuge manus

Nescius interea capti ducis arma parabat

Magnus vt imixto firmaret robore partes.

Iamq; secuturo iussurus classica phœbo

Tentandasq; ratus moruri milids iras

Alloquit tacitas venerada voce cohortes

O scelerū vltiores: melioraq; signa secuti

O vere romana manus: qbus arma senatus

Non priuata dedit: vobis deposcite pugna.

Ardent hesterni sauis populatibus agri

Gallica per gelidas rabies effunditur alpes

Iam tetigit sanguis pollutos cæsaris enses

Dij melius: belli tulimus qd' dāna priores

Coeperit inde nefas: iam iā me pside Roma

Inuidiose dicte Cæsarē acerrimos in patriā hostes imitare. Effundit: pargit: imit-
tis. Iā tetigit: iā imbutū est sanguine bellū: vt ait Maro. iā certe fieri cades. Pollu-
tos: crudeles maculatos. Dij melius. Causam quæ erat honesta factā honestissimā
docet q; ille prior lacefferit. Iamq; ab vltione q; honesti pars est argumentat: nam de
male meritis de patria est sumendū supplicij. Dij melius. f. gerunt. q. d. graua est
eis habenda. Inde a Cæsarē. Me pside me ducē.

Ducis capri: domitij. Arma
pa. cogebat exercitū. Vt im-
mixto fir. ro. p. vt se domitio
cōiungēdo fortior fieret. Ius
furus classica: cōcentū tubarū
in expeditionē & iter. Ratus
putās. Tentādas iras: irritan-
dos aios. Moturi: iter arreptu-
ri. O scelerū. hecoratio i gne
deliberatio gen⁹ demonstrati-
uū habet admixtū. suadet em
Pōpeius ab honesto & facili
fortiter esse pugnandū in cæsa-
re parricidā: quē pluribus vi-
tupat: inde seipm laudat. Pri-
mū igit capiat beniuolentiā a
reb; aduersariorū q; dicēdo sce-
lera depmit. tñ ab auditorib;
q; sapiēter & fortiter fecerint:
cū arma in vltionē patrie sum-
plerint. & sint parati pugnare
Meliora: a reb; suis q; cōmē-
dat audit orē conciliat. Vere
to. i. fortis seruitutis impatiēs
libertatēq; & patriæ studiola
hec em sunt ppria romanorū.
Manus: multitudo. Nō pri-
vt sunt cæsaris. Votis de. pu.
alacri litis i hostes aio. Et huc
vsq; exordij est. Ardēt hef.
Narratio q; explicat factorū a-
trocitatē. Popularibus: popu-
lationib; & pdis. Gallica ra-

Ad vltionē patrie sum-
plerint. & sint parati pugnare
Meliora: a reb; suis q; cōmē-
dat audit orē conciliat. Vere
to. i. fortis seruitutis impatiēs
libertatēq; & patriæ studiola
hec em sunt ppria romanorū.
Manus: multitudo. Nō pri-
vt sunt cæsaris. Votis de. pu.
alacri litis i hostes aio. Et huc
vsq; exordij est. Ardēt hef.
Narratio q; explicat factorū a-
trocitatē. Popularibus: popu-
lationib; & pdis. Gallica ra-

Ad vltionē patrie sum-
plerint. & sint parati pugnare
Meliora: a reb; suis q; cōmē-
dat audit orē conciliat. Vere
to. i. fortis seruitutis impatiēs
libertatēq; & patriæ studiola
hec em sunt ppria romanorū.
Manus: multitudo. Nō pri-
vt sunt cæsaris. Votis de. pu.
alacri litis i hostes aio. Et huc
vsq; exordij est. Ardēt hef.
Narratio q; explicat factorū a-
trocitatē. Popularibus: popu-
lationib; & pdis. Gallica ra-

PHARSALIAE.

Petæ suppli. vlciscat sceleratōs. Neq; em̃. Antipophora: nō pōt bellū vocari qđ est sine hoſte. Vindicis: vlciscētis defelatronibꝯ. Nec magis: ſiſtitudo ſiue exemplū quo crimen auget. Catilina. L. Catilina ex Corneliorꝯ familia cū Lēculo Cethego: Statilio & Gabino de patria: & Cicerone cōſule opprimēdo cōſurauit. Exertit: hācentis humerū & brachiū dextrum nudatū & inermē. Sic em̃ ſolebat hęc familia in acie ire. Silius de Cethego alio loquēs lī. viij. ſic ait: Ipſe humero exertus gētili more parentū difficili gaudebat eq̃. Orabies: acris cū exclamatioe accuſatio qđ ductus cupiditate Cæſar cōtra pietatis officiū faciat. nā p ſeruāda augēda qđ patria: nō p euer...

tenda laborare debent. Ca-
millis: camilli filijs. Porius
enī Camillus vībe a gallis ca-
pta dū capitolij obideret: ab-
sens dictator creatus gallos ad
internitiōē occidit: romanof-
q; ppter incentū patriā veios
migrare cōstitūtes retinuit.
Miserere: qparare. Metellis: i
metellis tres fuere p̄clari Ma-
cedonicus Nimidicus & Pius
Pompeius Marfōs dūcē bello
sociali oppōit. Cōsul hercule-
ios fratres lupauit: et Sertoriū
ex hispania expulit. Ad cin-
nas: Cinne filies. Corne. cinna
cōsul mariū exule ex aphrica
reuocauit: & vna cū eo gessit
ciuiū bellū. Sternere: locus a
facili cū exēplis. Catulo: ipo
nouarū cupidus acta syllā te

scindere: scriptorūq; reuocare conatus cōcitata vrbe in heturriā pfectus est: & mox exercitū vrbi admoit. At Luctatius Catulus collega eius & Gn. Pōpe. syllani qui Ianiculū & militiū potē infederant: primo statim impetu eū repulerūt. Ille vō in heturriā: post in Sardinia abijt. ibiq; morbo & penuria periit. Carho: Sylla deuicta Italia occupatū factus Pompeiū sibi affinitate deiunctū in ppēna: & Carbonē q; Sicilia occipauerat misit. Is Perennā fugato siciliā recepit: Carbonēq; damnauit & securi pcuti iussit. Sertorius: hic a Sylla proscriptus omne hispaniam & Mythridatem contra Romanos sollicitauit: eoq; duce lusitania & celtiberia bella agitabat. Metellus & Gn. Pompeius aduersus eū missi antipiti bello multis cum cladibus diu pugnando non prius bellum conficere potuerunt q̃ Sertorius suortū scelere & infidijs est extinctus. Inde victo deditiq; Perenna Hispaniam in romanam fidem receperunt. Iberos: Hispanos ab Ibero fluuio dictos. Si qua fides. si quid mihi credendum. & vtrū argumento a facili & a maiori ad minus per contemptum. Inuidio: odio habeo & doleo. Iungere: comparare & annumerare. Manus: arma. ipsi eū fuerat demandatū bellum. Furenti: furioso & impio in patriam. Parthorum, inuidiose ipsum sparthaco comparat & dignum Crasso vltore dicit.

LIBER SECVNDVS.

Scythiis: parthiis. Parthi em e Scythia venientes Assyriam occupare: eamq; parthiam appellarunt. Sparthacus: hic est stipendiario thrace miles: de milite dei-
toris: indelator: postea gladiator euait. Effractoq; ergastulo Lentuli Capuæ cit. xxx.
eiusdem fortune viris: seruos ad vexilla vocauit. factoque exercitu Ceresii monte
in Campania occupauit: vbi cum a Clodio glabro obsideret eius castra diripuit: & ca-
paniam populatus raptis prætorii fascibus appellatus est imperator. Inde Lentuli ex-
ercitum in Apennino dissipauit: apud Mutinam Cassij castra deleuit. Tandem cum
de vrbe inuadenda deliberaret: a Licinio Crasso pulsus iugatusq; cum Bruti an-
gulo occupasset: nec in Sicilia

Inuideo/ nostrasq; manus qd' roma furenti

Opposuit; parthorū vtinā post p̃lia sospes.

Et scythicis crassus victor remeasset ab oris

Vt simili causa caderes. q̄ Spartacus hostis.

Te quoq; superi titulis accedere nostris

Insisterunt: valet in torquedo dextera pilo

Fervidus hic iterꝝ circum ꝑcordia sanguis

Incaluit; disces non esse ad bella fugaces

Qui pacem potuere pati licet in e solutum

Defectumq; vocet: ne vo s mea terreat ætas

Dux sit in his castris senior: dū miles in illis

Quo potuit ciuem populus reducere liber

Ascendi: suprac; nihil nisi regna reliqui

Nō priuata cupit, romana quisquis in vrbe

Pompeium tranſire parat; hunc conſulvterq;

Hinc acies statura ducū est: cæsar ne senat?

Victor erit: non tam cæco trahis oīa cursu.

& Marcellus. Hinc patribus nostris. Satura: non fugitura? Ducum: senatoriū
& procerū. Non trahis omnia tam ceco cursu: non es adeo temeraria & ceca. nā
Cicero in Lælio ait. Non em̄ solum ipsa fortuna ceca est: sed eos etiā plurimū
efficit cecos quos complexa est.

PHARSALIAE

Teq; nihil pudet: vt certe pudet: nā nūq; hoc efficies. Multis ne gesta eius a mōra extenuat & cōtemnit prae suis. Multis inuidiose dixit: duo em̄ fuisse. Rebellis: quā pacare non potuit: & quin rebellaret efficere. Aetas: decennū. Dant animos, addit audaciā cāfari. Rheni gelidis. Insimulatio est cū ironia. Cēsar post oppugnatos germanos & nō amplius decē & octo dies trans rhenū consumptos satis & ad laudē & vtilitatē fecisse arbitratus se in galliā recepit. & pontē quē fecerat rescidit. & iō Pompeius eū fuisse dicit. & aestuaria maris gallici appellasse oceanū. Stagna. estuaria. Incerti pfundi. dubij maris. Britanis. Britania insula est in oceano adeo a terra remota vt alius quidam or

bis existimet. Ad eam Cēsar audita ipsiū fama ex gallia traiecit exercitū. & post eā iterū atq; iterū victam illico imperatis obsequiis in galliā se recepit. Quēstis. quā nō plane notant nautes vbi faceret britānia. vel ideo quia cū iterū in britanniā ad solis occasum cēsar naues soluisset. leui aphrico puectus media circiter nocte vento intermissio cursum nō tenuit. & longius delatus aestu orta luce sub sinistra britanniā relictam conspexit. tū rursus aestus cōmutationē fecurus remis cōtendit. An vane. Cauillatio est. an ideo superbis q; ciues profugerūt. erras inquit. nā me secuti sunt. Furoris. belli. Urbem. metonymia. Armata. emphasim habet ad terrorem. Heu demens. dissolutio falsae opinionis. Qui cum signa tuli. A praeclarorū gestorū celeritate se cōmendant. suasq; laudes & gesta praestringit. Fulgentia. gloriosa. Toto pontō. alludit ad cylicas qui cū maria vndiq; inualissent. prouidentia diligētiaq; Pompei intra quadragēsimū diem certamine vix parato in deditionē cū plausu venerūt. Hoc deinde Pompeius locis maritimis remouit. fecitq; mediterraneae regionis colonos. Ante bis. anteq; luna bis verteret & cursum pficeret. Pelagi. tranquillū maris. Pirata. predo marinus. cilix. In angusta sede. praesertim ad urbem soliorū q̄ est in ciliacia & Pompeopolis est appellata. vt Plutarchus & Plinius tradit. Profugū p̄ diuortia fugientē p̄ semitas transuersas & diuerticula. Virgilius. ix. Obiciunt equites sese ad diuortia nota. Regem. Mythrīdatem de quo triumphauit Sylla & postea Lucullus. Inde vero a Pompeio attritus cum in seditionem venisset cū Pharnace filio mortem sibi consciiuit. Fata. foelicitatem & victorias.

Teq; nihil fortuna pudet multis ne rebellis

Gallia iam lustris: aetateq; ipensa labori

Dāt anios: rheni gelidis qd' fugit ab vndis.

Oceanūq; vocans incerti stagna pfundi:

Territa quēstis ostendit terga Britannis

An vane rumuere minā. qd' fama furoris

Expulit armatam patrijs e sedibus urbem?

Heu demēs nō te fugiūt: me cūcta sequunt

Qui cum signa tuli toto fulgentia ponto

Ante bis exactū quā Cynthiā cōderet orbe

Omne fretū metuēs pelagi pyrata reliquit.

Angustaq; domū terrarū in sede poposcit

Idem p̄ scythici profugū diuortia ponti

Indomitū regē: romanaq; fata morantē/

LIBER SECVNDVS.

Foelicio. ideo se foeliciores appellat quia bellū confecit. Vacat mihi: vacua est gloria mea. Sub quocunq; sole: sub quacunq; regione quam sol aspicit. Tropheis: victorijs. Arctos: septentrio. Phasidos. phasis colchorū fluiui vltra hostia tanais in pontū effluit. Medius axis: meridies. Calida: est em̄ sub cancro iuxta torridā zonam. Syene. Macrobius hunc locum aperiens inquit. Ciuitas Syene q̄ prouincia thebaidos post superiorū montū deserta principium est: sub ipso aestiuo tropico constituta est. & eo die quo sol certam partem ingreditur cancri hora diei sexta. quoniam sol tunc super ipsum inuenitur verticem ciuitatis: nulla illic potest in terris de quo

Ad mortem Sylla felicior ire coegi

Pars mūdi mihi nulla vacat: sed tota tene

Terra meis quocunq; iacet sub sole tropheis

Hic me victorē gelidas ad phasidos vndas

Arctos h̄: calida medius mihi cognit' axis

Aegypto. atq; vmbas nūq; flectite syene

Occasus mea fura timet: tethymq; fugacē

Qui serit hesperius post oīa flumina Bethis.

Me domit' cognouit arabs, me marte fero

Aeniochi, notiq; erepto vellere colchi (ces

Cappadoces mea signa timet et dedita sacris

Incerti iudaea dei. mollesq; Sophenae.

tem: oceanum velocem: & qui fluit & refluit. Post omnia: est em̄ vltimus omnium Arabs. Arabes populi in Asia inter iudaeam & aegyptū. Eniochi. gens fera iuxta pontum a lacedemonibus oriundi. Colchij. iactabundi more nunc colchos: mox cilices repetet. Colchos regio in Asia iuxta pontum apud quam erat vellus aureum quod Iason cum argonautis eripuit. Cappadoces. Cappadocia regio est in Asia mi nori Armeniae contermina: sed diuisa Euphrate. Iudaea regio palestinae est. Plinius supra Idumaeam inquit & Samariam Iudaea longe lateq; fundit. Incerti dei: ignoti & nomen non habentis. & de quo videt posse dubitari. Sic & Iuuenalis. Nil p̄ter nubes & coeli numen adorant. Quancūq; re vera optime de deo vetustissimi sensere iudei. Sophene. oppidum in Armenia iuxta Masium montem a parte septentrionali. Molles. vel ob coeli clementiam. vel quia Asiatici omnes molles lasciuicq; sunt. Armenios. Armenia duplex in Asia est inter Taurum & Caucasum. altera maior. altera vero minor & inferior dicitur. Cylices. Cylicia regio iuxta Taurum & Syriam proxima. Dicta a Cilice Agenoris filio. Cilices duplices esse Strabo dicit li. xij.

PHARSALIAE.

Taurus: populos Tauri montis qui ab indico mari surgit: deinde inter ægyptum & pamphiliæ pelagus obiectus septentrioni dextro latere: leuo mediterraneæ plagæ occurrit: deinde se rypheis iugis annectit. sed pro gentium varietate diuersa nominata accipit: apud indos hiainos: apud parthos preniphates dicitur: in de Taurus. At ubi in excellentissimâ sublimitate consurgit Caucasus. Quod bellum reliquit: ac si dicat: nullum unde possit gloriâ reportare. nam hoc quod gerit est iatrociniû summi decoris. Verba ducis: facto dicendi fine cû non clamarent p̄ cæsaris formidine milites: Pompeius a constituto itinere signa reuocauit: & se Brundisium contulit.

Classica matura: festinû concentû tubarum quo iter denuntiaret. supra em dixit: iamq; secuturo iussurus classica phœbo. Sensit & ipse metum: aduertit se quocumq; timere. Discrimina: pericula. Signa: aquilas. Agmen: exercitum suû.

Pulsus: victus & eiectus a fortiori ex armentis. Explorat: tentat & experit. Aduersus: occurrentibus. In pastus in pascua. Recepta ceruice: re sumptis viribus ceruicis. Tori: pulparum masculi: & densitas quædâ carnis in collo & cruribus & etiâ in brachijs hominû in qua quide inesse dicunt vires. Virgilius. Luxuriatq; roris animosum pectus. Salus: pascua. Agmina: reddita armenta quæ recepit: nam victor sequunt. Apula. Apulia regio italiæ hadriaco mari proxima inter Dauniâ & Calabriam. Brundisij. Brundisium mesapiorum lingua (vt Strabo docet) sonat cerui caput. Est autê Calabriæ oppidum.

Urbs est: Brundisium Chretenses qui e gnoso cû Theseo discesserunt habitauisse memoriaræ proditum est: postea alios e Sicilia cum Iapige digressos. nam vtroq; modo fama est: cum vna permanere nollent in Boetiam discessisse. Idem est auctor. Dictæ. id est chretensibus. Dictæ em in Creta mons est qui & Dictæus dicitur. vt Strabo tradit.

Armenios: cilicæq; feros: taurosque subagat.

Quod fecero bellum p̄ter ciuile reliquit.

Verba ducis nullo partes clamore sequunt.

Nec matura petunt pmissæ classica pugnae.

Sensit & ipsa metum magni placuitq; referri.

Signa: nec in tantâ discrimina mittere pugnae.

Iam victum fama nō nisi cæsaris agmen.

Pulsus vt armentis primo certamie tauris.

Sylvarum secreta petit: vacuosq; per agros.

Exul in aduersis explorat cornua truncis.

Nec redit in pastus: nisi cû ceruice recepta.

Excussi placuere tori. mox reddita victor.

Quoslibet i saltus comitantib; agmina tauris.

Intueto pastore trahit. sic viribus impar.

Tradidit hesperiam pfugusq; p̄ apula rura.

Brundisij tyas colcendit magnus in arces.

Urbs est dictæis olim possessa colonis.

Quos pfugos Creta vexare p̄ adirc puppes.

LIBER SECVNDVS.

Cecropiæ. Athenienses. Theseus em Athenis in chretâ ad minotaurum sorte delectus. vel sponte se contulit. Nota est fabula apud Plutarchum & Diodorum. Ea in principio tertij ænei. Virgil. s̄trinxit. Mentitis victum thesea. Iusserat ægeus discedenti filio: vt si vinceret minotaurum vela quæ nigra erant mutaret in alba. sin in minus nigra referent. Sed illis obliuiscere mutare. cû ægeus nigra vela redeuntium conspexisset se præcipit tauri in mare quod postea ægeum est appellatum. Mentitis. falsum de Theseo indicantibus. Hanc linguâ. terrâ tenuē exporrectâ in linguæ formâ. Cogentis in arcum constringentis se in flexu. in cuius vno extremo Calabria. in medio Tarentus. in altero magna græcia & Brutij sunt. Nec nos lateat portum quæ poeta describit Virgil. in primo ænei. effinxisse his versibus. Est in successu longo locus infula portu Efficit &c. Quamq; & hispanie chartaginis portus huic similis est. Claudis. complectit. Cornibus. rupibus exporrectis in formâ cornu ceruinorum quib; simillimæ sunt. & vrbs ipsa caput imitatur.

Cecropiæ/victum mentitis thesea velis.

Hanc latus angustum iam se cogentis in arcum.

Hesperia; tenuem pducit in æqra linguam.

Adriacas flexis claudit q̄ cornibus vndas.

Nec tñ hoc arcus immissum faucibus æquo.

Portus erat. si nō violentos insula coros.

Exciperet faxis: lapsasq; refunderet vndas.

Hinc illinc montes scopulose ruptis aperto.

Opposuit natura mari: statulq; remouit.

Vt tremulo starent cōtentæ fune carinæ.

Hinc late patet om̄e frctur: seu vela ferant.

In portus Corcyra tuos: seu leua petatur.

Illyricis lonias vergēs Epidaurus in vndas.

Hinc fuga natarū: cum totas Adria vires.

Mouit. & in nubes abiit Ceraunia/ cumq;

Spumoso calaber perfundit æquore Sason.

Ergo ubi nulla fides reb; post terga relictis.

exoriet. Hinc. in totum Brundisij. Ceraunia montes epyri a crebris fulminib; dicti. em fulmen interpretat. Abiit in nubes. pleni sunt nubibus. & non vident Sason. insula cōtra Calabriam. quæ (vt Strabo ait) ipsius intervalli quod inter epyrum & Brundisium interiacet media sita est. propterea qui rectum nauigando tenere cursum nequeunt a Sasonē ad hydruntē leuorū itē faciunt. Rebus relictis post terga. postpositis rebus Italiæ.

PHARSALIAE

Nec licet: non enim habebat classem paratam: & Caesar facile poterat hispaniam occupare. Convertere mare: methonymia. Iberos: hispanos qui longo spacio distabant alpi-
bus interiectis. Tu sobole ex tanta: ex nobilibus pitantibus filiis. Cui Pompeium
maior natu est allocutus ut vndique convocaret auxilia. & Recessus: remota loca. Eu-
phrates: accolas elus. Euphrates in Armenia iuxta fontem tygridis oritur: Babilonem
in duas diuidens partes Mesopotamiam irrigat more nili: & inde euphrates nuncupat.
quam euphrata fertilis accolas: lingua dicitur. affluit autem in mare rubrum. Cylicas: py-
ratas: Quas est vulga. p. vr. oēs populos ad quos puenit nomen romanum postquam
ego fui imperator. Pharios.

Nec licet ad duos Martem convertere Iberos
Cum mediae iacent imensis tractibus alpes
Tum sobole ex tanta natu: cui firmior aetas.
Assatur: mundi iubeo tentare recessus.
Euphratem. Nilumque moue: quod nois vltima
Nostri fama venit: quod est vulgata per vrbes
Post me roma ducet: sparfos per rura colonos
Redde mari cilicas pharios hic pectore reges
Tygranemque meum nec pharnacis arma reliquas
Admoneo. neu tu populos utraq; vagantes
Armenia: pontique feras per littora gentes
Rhipheasque manus. & quod tenet aequore densa
Pigra palus scythici patiens meotica plaustrum
Sed quod plura moror: totos meae nate per orbem
Bella feres: totoque vrbes agitabis in orbe
de incipit. terminatque helle ponto. supra ipsum autem multae & diuersae habitant na-
tiones. Rhipheas manus: multitudines incolae rhipheorum montium. Sunt autem Ri-
phaei in scythia a perpetuo ventorum flatu denominati: nam idem est quod
fluo. Haec regio assiduus oblecta niuib; vices temporum non nouit: sed est in nubem
aeternae caliginis mersa: ut Solinus ait. Ripae vero in Archadia sunt: quibus ad diffe-
rentiam subtrahitur aspiratio. Palus meotica. Meotis palus in Scythia non profun-
da. nam non est altior pedibus. & habet in habitu septingenta milia passuum
Eam Thanaïs rhipheis montibus fluens ingreditur: & exit in pontum. adeoque du-
ratur gelu: ut vehicula super eam accolas ducant. Triumphum: populi de quibus tri-
umphauimus inliscet nobiscum. Per ortus: per orientem.

LIBER SECVNDVS.

Et vos qui latios. Consules adhortatur ut in epirum se conferant ad grecos & macedo-
nes sollicitandos. In epirum. Epirus in Eupopa regio olim dicta molossia. Sunt in
qui Chaonia & Molossiam epiri parte esse dicant. Signatis fastos. i. quorum nomina
fastis notant. Tempora enim & anni a consulibus nominibus signabantur. Falsi sunt libri
qui totius anni continent descriptionem. Boreas: ventus septentrionalis sonorus. Ma-
cedonum. Macedonia a Macedone Osyridis filio dicta est: ut docet Diodorus. Eam
ab oriente thracius limes praecingit. meridiana thessali & epirorum tenent. ab occiden-
te Dardani sunt & ilirici. a septentrione Peonia & paphlagonia. Dat tempus paci:

Per domitas. omnes redeant in castra triumphum.

Et vos qui latios signatis nomine fastos

Primus in Epirum boreas agat. inde per arua

Graiorum: Macedumque nouas acquirite vires.

Dum paci dat tempus hyems. sic facit & omnes

Iussa gerunt. soluuntque cauas a littore puppes

At nunquam paties pacis. longaque quietis

Armorum. ne quid satis mutare liceret

Assequitur. generique premit vestigia Caesar.

Sufficeret aliis primo tot moenia cursu

Rapta. tot oppressa depulsis hostibus. arces.

Ipsa caput mundi bellorum maxima merces.

Roma capi facilis sed Caesar in omnia princeps

Nil actum credens. cum quod superesset agendum.

Instat atrox & adhuc cuius possederit omnem

Italiam. extremo sedeat quod littore Magnus

Comune tam esse dolet. nec minus aperto

Vult hostes errare freto. sed molibus undas

dire instituit: quorum operum (ut scribit Caesar) haec erat ratio: Quia fauces erant angu-
stissimae portus molibusque aggerem ab utraque parte litore faciebat. quod his locis erat
mare vadisum. longius progressus cum aggere altiori aqua contineri non posset rates du-
plices quoque versis pedibus triginta e regione molis collocabat. Has quaternis ancho

PHARSALIAE

ris ex quatuor angulis distinebat ne fluctibus mouerent. His perfectis collocatisque alias deinceps pari navigatione rates iungebat: has terra atque aggere cōtegebat ne aditus atque incursus ad defendendū impediret: a si ore atque ab utroque latere ac plateis pregebat. in quarta quaque turres binorum tabulato: excitabat: quo cōmodius ab impetu nauium incendiisque defenderet. Molibus ingentibus saxi & aggere. Obstruit claudere conat. Deiectis: excisis ex insula & rupibus portus. Cedit in imen. cal. la. hyppallage labor imensus cadit incassum. Vorax: irreplebis. Arenis: arenosa pro funditati. Ut maris aegi. non aliter inquit q̄si erix mons in aegum praecipitet: aut gaurus in auernū: & nō appa

reant. Aegei. Aegei mare v̄p ab Aegeo patre Thesei q̄ seip sum praecipitavit: vel a scopulo caprae simili denominati.

enī capra est. Eryx mōs in Sicilia in quo templū est venis erycinæ: & sepulchrum Erycis filij quē Hercules cum

eo certans cecidit interemit. Gaurus mons in capania mafico & surento propinquus. Auerni: qui lacus est in sinu

balano: dictus quasi sine aulib. Penitus ita. p̄sum dissimil. Ergo ubi. cū saxorū aggeribus nihil proficeret Cae

sar ratibus exitus occupare cōstituit. Tenuit sua ponde fir mauit se. Vado: nō p̄fundo

animis sed precipiti. Innectere vincula: rates ex arboribus et trabibus facere. Tales fama

canit: sic & xerxem (inquit) fecisse ferunt: quū ex Asia in eu

ropam contra grecos traduxit. xerxes exercitū. xerxes Darius filij regis persae ex Athossa fi

lia Cyri genitus patri successit in regno bellum q̄ graeciae in

ferens in mare hellepontico ab Abydo vrbe Asiae v̄p in sexto urbem Europae pontem connexit & pedibus traiecit exercitum. Incessit: ambulauit. Helleponti ra

pidi: id mare strictum & velox hellepontos appellatur: quo a Tenedo in Propontidem v̄p̄ vergit. sic dictus a Helle sorore Phryxi illic submersa: fertur autē esse sta

dior septem. Non Eurum zephyrum q̄ timens non metuens ventorum tempesta

tem. Quum vela ratesq̄ in mediū differret Athōn: cū montē athen magna ex parte nauigabilem fecisset. Athos seu Athon mons est inter Macedoniam & Thraciam al

Obstruit: & latū deiectis rupibus aequor

Cedit in imensum cassus labor: oia pontus

Hauriat saxa vorax. mōtesq̄ imiscet arentis

Ut maris aegaei medias si celsus in vndas

Depellat Eryx: nulle tū aequore rupes

Emineant. vel sic cōuulso vertice Gaurus

Decidat in fundū penitus stagnātis auerni.

Ergo vbi nulla vado tenuit sua pōdera mo

Tūc placuit caesis innectere vīdā syluis (les.

Roboracq̄ immensis lata religare cathenis

Tales fama canit tumidū sup̄ aequa xerxem

Construxisse vias multā cū pōtibus ausus

Europāq̄ asia. Sestonq̄ admoquit abydo

Incessitq̄ fretū rapidi super Helleponti

Nō eurū/zephyrūq̄ timēs: cū vela ratesq̄

in regno bellum q̄ graeciae in

ferens in mare hellepontico ab Abydo vrbe Asiae v̄p̄ in sexto urbem Europae pontem connexit & pedibus traiecit exercitum. Incessit: ambulauit. Helleponti ra

pidi: id mare strictum & velox hellepontos appellatur: quo a Tenedo in Propontidem v̄p̄ vergit. sic dictus a Helle sorore Phryxi illic submersa: fertur autē esse sta

dior septem. Non Eurum zephyrum q̄ timens non metuens ventorum tempesta

tem. Quum vela ratesq̄ in mediū differret Athōn: cū montē athen magna ex parte nauigabilem fecisset. Athos seu Athon mons est inter Macedoniam & Thraciam al

itudinis admirandae a classibus xerxis nauigatus: nam mille & quingentis passibus abscissus est: & pons sub strimone fluuio relictus adeo subcauus vt flumen cursum

LIBER SECVNDVS:

super pontem cōficeret: & sub ponte mare inundaret. Ora profundis: hostia & exitus portus Brundisij. Arcantur casu nemorū: stringunt trabibus. Surgit: augeat. Tellure noua: erantq̄m trabes terra constrictae. Compressa: occupata & colligata. Ut referet pelagus: vt aperiat mare & obices soluat: nam contra munitiones Caesaris haec Pompeius. Naues magnas onerarias quas in portu brundisino depraxerant: adornabat: ibi turres cū ternis tabulatis erigebat: easq̄ tormentis & omni genere telorum completos ad opera Caesaris appellabat vt rates periret: atq̄ opera disturbaret. Sic quotidie yrinq̄ eminus fundis sagittis reliquisq̄ telis pugnabant.

In mediū differret athōn. sic ora profundis

Arcantur casu nemorū: tunc aggere multo

Surgit opus: lōgaq̄ tremūt sup̄ aequa turres

Pompeius tellure noua cōpressa profundis

Ora videns. curis animū mordacib. augeat

Ut referet pelagus. spargatq̄ p̄ aequa bellū:

Sape noto plene tensisq̄ rudentibus acte

Ipsa maris p̄ claustra rates fastigia molis

Discussere salo. spaciūq̄ dedere carinis.

Tortaq̄ p̄ tenebras validis balista lacertis

Multifidas iaculata faces: vt tēpora tandem

Furtiue placere fuge. ne littora clamor

Nautic. exagitet: neu buccia diuidat horas

Neu tuba p̄monitos p̄ducat ad aequa nautas

gnificationē Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata

iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

atq̄ hic ita Caesar administra bat vt conditiones pacis dimittendas non existimaret. Spargat bellum: dissipet bellas machinas. Plene noto: plenus vento velis. Tensis rudentibus: extensis funibus vt maiori cum impetu irent. Rates: naues onerarie. quāq̄ proprie sunt trabes simul con

nectae. Actae: impulsae. Per claustra maris: per mare clausum. i. portū ipsum. Discussere salo: remouerunt e suo firmamento. Est em̄ salū quicquid aliquid sustinet: vt terra aqua coelū. Hinc illud: Astra tenent coeleste salum. Fastigia molis: summitates aggeris & turrium. Carinis: pompeianis exituris. Balista: tormenti genus quo hastae maiores emittunt. dictum a

quod est iaceo. Quandoq̄ p̄ instrumento quassante muros saxo accipitur. Sic Ouidius dixit. Q̄ graue balistae moenia pulset onus. Et in hanc significationē

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

Victruuius accipit. Torta lacertis: non emissa sed intenta & curuata iaculata faces: fustes ardentes & scissas. Ut tempora tandem. Interea nouem nauibus a consilijs dyrrachio remissis Pompeius discessum parauit: obstructis tamen prius portis & vicis plateisq̄ ciuitatis: factisq̄ fossis in v̄p̄s in quibus stipites acutos praefixerat: & eas cratibus & terra aquauerat: quo facilius Caesaris imperum remoraretur. Inde cum silentio iussit milites naues conscendere. Furtiue fugae: clandestine. Ne nautic. clamor exagitet littora: repercutiat & audiat. quia iuxta littus si quis clamorem ediderit: statim vox eius repercutitur. Neu buccina diuidat horas: nam et ternis in ternas horas alij euocantur. Buccina: lituo. Neu tuba perducit praemonitos nautas ad aequora: neu signum profectionis tuba daretur.

PHARSALIAE

Iam coeperat vltima virgo. Duplicis descriptio tpis: nā & tempus ante aurorā desig-
nat & equinoctiū autumnale: quod est circiter. viij. kalen. octobris. tūc em sol est
in bra quā virgo pcedit. Vltima virgo: vltima pars virginis. Chelas: brachia scor-
pij q̄ iubrā efficiunt. Laturas phoebū: in quibus erat sol oriturus. Nō mouit voces
solen: em nautae in anchorarū euulsione clamare. Dū iuga mali curuant: dū antēne
id est transuersa in malo ligna inclinant ad vela aptāda. Pinus: malus ex pinu. Pa-
uidi: ne caesariani audirent. Pendentes: ascendentes & descendentes p funes. Dedu-
cunt carbasa stricta: explicant inuoluta vela. Ne aura sibilat: ne sonitus fiat. Dux:
Popeius. Hoc: hanc rē. Vix
fa. finit: vix licet fugere: q̄ppe
accipietes sonitū caesariani &
a Brundisinis p̄fecta admoni-
ti statim in oppidū iruere: &
ne in fossas inciderent moniti
lōgo itinere circūducti ad por-
tū pueniunt duasq; naues cū
militibus q̄ ad caesaris moles
adheuerant: chalphis litoribus
q̄ deprendūt deprensasq; exci-
piunt. Rostris: frontibus na-
uū. Sulcis: fossis q̄s naues fa-
ciunt. Quas omnes soluerat.
Brundisini em pompeianorū
militū iniurijs & ipsius Pom-
pei cōrumelijs p̄moti caesaris
rebus fauentes in oppidū mili-
tes admiserunt. Fato: fortuna.
nā vt coepit esse superior Cae-
sar a Pompeio defecere. Cor-
nua: flexū. Ora: hostia exit.
Pelagus: apertū mare p qd̄
fugiebat Pompeius. Exigua
est: minima videt cū magna
sit. nā semp fugare & vincere
alios solitus fuerat. Angust
limes: strictus egrediendi ter-
minus. Euboica vnda: euri-
po. Est aut Euripus mare exi-
guū inter boetia seu phocidē
boetiae partē & euboia insulā
qd̄ septies i die fluit & refluit
Seneca in hercule oetho: Eur-
ipus vndas flectit instabilis
vagas Septēq; cursus fert &
totidē refert. Dū lapsum titan
mergat oceano iubar. Euboia
p̄o insula est attice adiacēs freto a Boetia separata. Chalcis oppidū in Euboia olim

Precepit socijs iam coeperat vltima virgo
Phoebum laturas ortu precedere chelas
Cum taciti soluere rates: nō anchora voces
Mouit: dum spillis auellitur vinctus arenis
Dū iuga curuant mali: dūq; ardua pinus
Erigitur: pauidi classis siluere magistri
Strictaq; pedentes deducūt carbasa nautae:
Nec q̄tiunt validos: ne sibilat aura rudētes
Dux etiā votis hoc te fortuna precatur
Quā retinere veras: liceat sibi p̄dere saltē
Italiam: vix fata sinunt. nā murmure vasto
Impulsū rostris sonuit mare fluctuat vnda:
Totq; carinarū permixtis equora sulcis
Ergo hostes portis. quas oēs soluerat virbis
Cum rato conuersa fides: murisq; recepti
Præcipiti cursu flexi per cornua portus
Ora petūt: pelagusq; dolēt cōtingere classes
Heu pudor exigua ē fugiēs victoria magn
Angustus puppes mittebat in æq̄re limes
Arctior cuboica q̄ calcida verberat vnda
P̄o insula est attice adiacēs freto a Boetia separata. Chalcis oppidū in Euboia olim

LIBER SECVNDVS.

oethalia dictū. Manus: vñcos ferreos. Caesar in cōmentarijs vbi de Massilic oppu-
gnatione: Atq; iniecta manu ferrea retenta vtrāq; naue. Classi: cōtra naues vt eas
caperent. Tractocq; ad littora bello: pducta ad terrā vtrāq; nauī. Nereus: mare fuit
is oceanī & cethios filius. Summis: vltimis. Vt pagasea ratis: ite euasit (inquit) vt
Argo cū prætērit inter cyaneas q̄ in puppelaesa reliqua parte salua fuit. Pagasea:
theisalica. pagasa em oppidū est theisalica in q̄ regnabat Pelias Esonis frater & laos-
nis patruus. Qui iamq; fretum nymic pagasea puppe secabant. Phalidos vndas. i.
Colchon ad Phasidem fluuiū pro aureo vellere. Tellus: terra irata nouis nautis cau-
tes immisit vt nauim transitu
colliderent. Cyaneas: cy-
neae dū sunt insulae viciniae:
& paruae in ponto cōtra thra-
cium bosporū. quae q̄ olim
concurrere creditae sunt
simplegades. i. concurrētes.
Cautes: insulas ipsas saxofas.
Argo: nauis laonis: sic ab ar-
tificē appellata. habetq; gēni-
um argus. Minor puppe: dimi-
nuta vltima pte. Subducta
montibus: liberata a cōcurſu
montū. Vana symplegas:
Cyanea instabilis vñ nihil no-
cens cōcurrēdo. Repercussit
pontum: collisit mare nō na-
uim. Inanem: refluxentē. Sta-
tura: permanſura. non em se
mouit amplius. Iā Phoebū:
iam orientis color mutatus so-
lem aduenare indicabat. Nō
idem: clarior & diuersus a no-
cturno. Nōdū rubet: primū
em albescit cū rubet aurora.
Eripit flāmas: obscurat splen-
dore. Propioribus: quo em
viciniora sunt soli eo citius de-
sinunt apparere. Pleiades: sy-

Hic haeserates geminae: classisq; paratas
Excepere manus: tractocq; in littora bello
Hic primū rubuit ciuili sanguine Nereus
Caetera classis ab it summis spoliata carinis
Vt pagasea ratis peteret cū Phalidos vndas
Cyaneas tellus e misit in æquora cautēs (go
Rapta puppe minor subducta ē motib; ar-
Vanaq; percussit pontū Symplegas inanē:
Et statuta redit: iā Phoebū vrgerē monebat
Non idem Eoi color ætheris: albaq; nondū
Lux rubet. et flāmas ppioribus eripit astris
Et iam Pleiās habet. fessū iā plaustro bootae
In faciem p̄uī redeunt languentia cœli
Maioresq; latent stellae: calidumq; refugit
Lucifer ipse die: pelagus iā magne tenebas

neodoche. i. pleiades: quae fuere septē atlantis filiae: Steropae: Alcione: Celeno: Maia
Electa: Taygete: Merope. vt in quarto fastorum scribit Ouidius. Habet: est debili-
nitore. Plaustro bootae: currus arctophylacis. i. custodis vrsae. Cice. Arctophylax
vulgo qui dicitur esse Bootes. Fessū: quia aratoris more cum labore iam girum per-
eot. mane em in orientē conuersus est: vt in libro superiori dixit: Parrhasis obliquos
hēlyce cum verteret axes. Languentia: minus cōspicua. Redeunt: redire incipiūt.
Purī cœli: clari & sereni. Maiores stellae: vt planetarum & signorum lucidiores
Lucifer: stella Veneris quae vltima euasit. Pelagus: quicquid quae habet varios
affectus: a fortuna: a qualitate rei: a personis: a loco.

PHARSALIAE

Non ferens ea fata: non ea cū felicitate nauigans. Prædonem: cylicas. Lassata: defatigata & fastidiens. Destituit: deseruit illa fata vel te. Cōiuge: Cornelia. Natis: Gneio & Sexto. Penates: familiam. Ingens: magnæ auctoritatis obcomites. Populis comitantibus: exercitu & oratoribus populorū. Queritur: reddit rationē cur fata Pompeiū exulare voluerint: non quidem odio: sed ne italia tāti viri sanguine inficeret. Ruinæ indignæ: mortis indecenti. Sedes longinqua remotus locus. Patrio: italo. Phariæ: ægyptiæ. a phero insula. Parciur hesperiae: seruatur immunitas italia. Nefas cædem tuam. Sus: quæ tantopere amauit & coluit. a quo est victoris: ædificijs: spectaculis & triumphis ornata.

Non ea fata ferens: q̄ cum sup equora toto

Prædonē sequere mari: lassata triumphis

Destituit fortuna tuis: cū coniuge pulsus

Et natis: totosq; trahens in bella penates

Vadis adhuc ingēs popul' comitantib' exul

Queritur indignæ sedes longinqua ruinæ

Nō quia te superi patriæ priuare sepulchro

Maluerint. phariæ busto damnatur arenæ

Parciur hesperie. pcul hoc vt in orbe remoto

Abcondat fortuna nefas. romanaq; tellus

Immaculata sui seruet sanguine Magni.

In tertium Lucani librum
Sulpitij argumentum

Tertius expōit fugietis somnia magni
Atq; vt triacrias ē curio missi i orbes
Brundisio reditū describit cæsaris inde
Predanti fiscum cui vult obstare metellus
Hinc populos magnū q sunt in bella secuti
Vtq; iter accelerās hispanas cæsar in oras
Missiliam fidam vexat terraq; mariq;
Moxq; abiēs bruto victori bella relinquit

LIBER TERTIVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN TERTIVM
LVCANI LIBRVM INTERPRETATIO:

Propulit vt classē. Poeta in fictionibus rarus: concinnus tamē & modestus Pompeiū nauigantē: vbi Italiam præ distantia amplius videre nō potuit: per quietem vidisse Iuliam querulā fingit. Quæ admonens ipsum auctoritatis futuram populorū cædem: & ipsum in bello ciuili Corneliæ coniugis fato periturū denūciat. Vt auster incumbens: postq; meridianus ventus superueniens. Cedentibus: impulsu procedentibus. Propulit: procul pepulit. Profundū: mare. Ionios fluctus: Ioniū mare a Sicilia incipit & in Ioniū vsq; protendit: partes habet

M. annei Lucani pharsaliæ
Liber tertius.

Propulit vt classē velis cedē-
tibus auster
Incumbēs. mediū q rates te-
nuere profundum.

Omnis in ionios spectabat nauita fluctus.
Solut ab hesperia non flexit lumina terra
Magnus. dū patrios portū. dū littora nūq;
Ad visus reditura suos. tectumq; cacumen
Nubib9. & dubios cernit vanescere mōtes
Inde soporifero cesserunt languida somno
Membra ducis. diritū plena horroris imago
Visa caput mœstū per hiantes Iulia terras
Tollere. & accenso furialis stare sepulchro.
Sedibus elisijs. campoq; expulsa piorum.
Ad stygias iquit tenebras. manescq; nocētes
Post bellū ciuile trahor. vidi ipsa tenentes
Eumenidas q̄terēt q̄s vestris lapadas armis
Præpat innumeras puppes Acherōtis adusti

hadriacū achaicū & epyroticū. Flexit: remouit & declinauit. Patrios: italos. Nunq; reditura ad visus: poetæ p̄sago est. Cacumen: montis summitates quæ nubibus solent obduci. Vanescere: non amplius videri: & tanq; vanos fieri. Languida: debilia & fessa vigilijs & curis superioribus. Horrois: terroris. Per terras hiates. videbat em̄ sese aperire terra inde egredi Iulia: appositio est. Furialis irata & in furiae similitudinē. Accenso: videbat em̄ ardere aut affixis facibus collucere. Elysijs: elysia loca sunt animo rū beatorū. & nil aliud interpretat q; horti. Sunt aut in insulis fortunatissimæ (vt alij volūt) in ima tera. Ad stygias tenebras: ad tartara vbi cruciantur scelerati. Styx palus inferni est: & eiusdem in archadia nominis quæ epota illico necat. Eumenides: furias quæ sic contrario appellant q; beniuolæ non sint. Lampades: faces quibus vos in bello ciuili vexarent. Innumeras puppes: p̄has indicat innumeros morituros: quoniā vna cymba ad eorū animas vno tempore exportandas nō satis est.

K iij

Ex bibl. univ. Berol.

PHARSALIA B

Portitor: Charon qui vehit animas. Portitor is dicitur qui exigit velaturā in flumīe & vel in portu: & qui portat. vt Languet hyphorae glacialis portitor vrsae. & abusu etiam qui portat: vt Seruio placet. Laxant: dilatant vt sine capacia. Vel lassant: fatigant. omnes enim manes ad puniendas animas sese praeparant. & in hoc accipimus omnes qui bella ciuilia gerent in tartara cruciandos. In multas poenas: in multorum supplicia. Acheron: fluuius in inferno qui sine gaudio interpretatur. Hic aliqui ignem aliqui ex igneo phlegetonte orti volunt. Est hoc nomine alter in epyro: est & ad Elide tertius qui penarum ingreditur. Sorores: tres parcae: Clotho Lachesis Atropos, quae fila amputando hominibus vt tae eripiunt. quaque vt ille inquit: Clotho colū baiulat; Lachesis trahit: Atropos occat. Lassant: defatigant. Cōiuge me. Cornelia in odium eius adducit diuersum vtriusque fati commemorans. Toris: cum vxore. nā duxisti Corneliam quae est suis maritis perniciofa. Fecerat autē. P. Crassi filij vxor quae cum patre & toto exercitu bello parthico cecidit apud Carras. Pellex. Pellex (vt Flaccus ait) ea est quae cum eo cui vxor est corpus miscet. diciturque pellex non viri. Massurius tamē dicit quae pro vxore est cum nō sit. Et sic hic accipitur. respectu enim amoris & pietatis suae in magnum Iulia Corneliam pellicem dicit: quod mariti amorē ab ipsa ad se euerit. Busto tepido: memortua recentē & adhuc tepido loco in quo sum cōbusta. Improbatur Pompei festinantiā ad nuptias nouas: non seruato luctus legitimo tempore mensium decem. Haereat illa tuis: licet tecū affidue sit: tamē non poteris mei noctu te vexantis cura dormire. Et nullum vestro: & non sit vobis spatium incumbendi quieto amoris: cum Caesar die ego noctu te vexem. Obluia ripae lethae: animae iam purgatae letheum fluiuium potare dicuntur vt praeterita obliuiscantur. Virgilius. Lethaeos latices & longa obliuia potant. Est autē Lethe in inferno fluuius. Est & eiusdem nominis fluuius quidam in Aphrica apud extrema Syrium. Per vmbra perque meos manes nō licebit esse generum: hoc est quantum est in vmbra & anima mea semper eris Caesari affinitate de iunctus.

Portitor: in multas laxant tartara poenas
Vix operi cunctae dextra pperante sorores
Sufficiunt: lassant rēpentes stamina parcas
Confuge me letos duxisti Magne triūphos
Fortuna est mutata toris. semperque potētes
Detrahē in clade fato damnata maritos:
En nupsit tepido pellex Cornelia busto.
Haereat illa tuis per bella: per aequa signis
Dū non securos liceat mihi rūpere somnos
Et nullum vestro vacuum sit tēpus amoris/
Sed teneat: Caesarque dies & Iulia noctes:
Me non lethaeae confunx obliuia ripae
Immemorē facere tui/ regesque silentium
Permiserē sequi. veniam te bella gerente
In medias acies: nūque tibi magne p vmbra
Perque meos manes generū non esse licebit.

LIBER TERTIVS.

Abscidis frustra. necessitudinē nostrā frustra conaris bello extinguere. quia dūmodo breui te possidebo. Faciet te meū. his verbis ei mortē denūciat. Per amplexus. nā visa erat mutuo maritū amplecti. Dei. quicquid enim portēta & Iulia p dūdere deorum permissu est actū. Manes. vel anima Iuliae Vel melius poenas. vt Quisque suos patimur manes. & supra dixit In multas laxant tartara poenas. Certa cū mente malorū cū certo proposito agendi belli ciuilis. Visus p vīsi posuit. Visum enim dicit quā in ter vigilia & adultera quietā dū adhuc vigilare nos credimus aspicere videmur formas irruentes. vt Epialtem hoc est incubū. Visus est vis oculorū. Visio vero quā id quis videt quod eodē modo quo apparuerat euenit. Aut nihil est sensus. Dylema est quod conficitur mortē non esse metuendam. Aut inquit animae post mortē non sentiūt & cū corpore pereunt. vt vult Epycurus. Aut sentiunt & viuunt vt assent Dryadae. Si vero sentiunt. nil mali est in morte Si sentiunt. mors ipsa vitē nil officit. Titan iam pronus. eperat sol occidere cū Pompei dyrrachium appulit. Orbis. rotundi sui corporis. Hospita tellus. dyrrachium suscipiens in hospitium. Legere rudentes. collegere funes & arborē inclināuere. & collectis velis remigādo portū ingressi sunt Caesar vt. Caesar & si ad spē conficiendi negotij pō. sequi probabat. priusque villis transmarinis auxilijs se cōfirmaret tamen morā metuebat quod naues essent a pīenis & Gallia expectandae. Itaque ne victus pō. exercitus & duae hispanie confirmarent. & ne Gallia & Italia absente se tentarent pō. insequendi ratione omīssa in Hispaniam proficisci cōstituit. Emissas. portu egressas. Fre tum abscondit classes. ob distantiam vel ob maris altitudinē naues non videbant. Est enim cuius mare & terra ipsa rotunda altius. Querit. dolet nō persequi Pom. Vlla fortuna. vlla foelicitas cui nō acquiescebat. Praecipiti. impatienti more. Nec vincere tanti. nec tanti existimabat

Abscidis frustra ferro tua pignora: bellū
Te faciet ciuile meum: sic fata refugit
Vmbra p amplexus trepidi delapsa mariti.
Ille dei quāuis cladem: manesque minentur
Maior in arma ruit certa cum mēte malorū
Et quid: ait: vani terremur imagine visus
Aut nihil est sensus animis a morte relictū.
Aut mors ipsa nihil. titan iā pronus in vndas
Ibat. & igniferi tantū demerserat orbis:
Quātū deesse solet lunae: seu plena futura ē
Seu iā plena fuit: tūc obtulit hospita tellus
Puppibus accessus faciles: legere rudentes.
Et posito remis petierunt littora malo. 1
Caesar vt emissas venti rapuere carinas.
Absconditque fretū classes: et littore solus
Dux stetit hesperio: nō illum gloria pulsi
Letificat magni: querit quā tuta per aequor
Terga ferat hostes neque enim iam sufficit vlla
Praecipiti fortuna viro: nec vincere tanti

rotunda altius. Querit. dolet nō persequi Pom. Vlla fortuna. vlla foelicitas cui nō acquiescebat. Praecipiti. impatienti more. Nec vincere tanti. nec tanti existimabat

PHARSALIAE.

Victoriam ut vellet bellū proferre: malebat enim cū periculo statim conficere. Pa-
ciq; intentus: depositis curis bellicis animū ciuilibus: & pacis officiis applicauit.
præsertim quomodo posset populū sibi gratiam conciliare. Agebat: mente vol-
tarie copia conciliari: ex penuria a fide deficere. Momenta: motus & impetus. Tra-
hi & conciliari. Annona: annonam non modo appellamus fructus omnes quos ter-
ra producit ad vsum vitæ necessarios: sed annuum quarumcūq; rerū quæ in nostro
sunt usu prouentū. Asserit: liberas facit & in se confirmat. Emitur metus: metuūt
ne forte desijt eis id quo indi-

gent: & q̄ dare principes coe-
perunt qui Cererem dando il-
los metuere docēt. Nescit ple-
bes: quū em̄ esurit a fide defi-
cit & insurgit in principes.

Curio sicaneas transcendere,
Cæsar Curionem propretorē
cū tribus legionibus in siciliā
quæ est fertilissima frumen-
tadi gratia misit. At Cato qui
illic naues reficiebat & nouas
imperabat, & delectus habe-
bat cognito Curionis aduentu
proiectum se a Pompeio &
proditum conquerens: q̄ om-
nibus rebus imparatissimus
nō necessarium bellum susce-
pisset ex prouincia profugit.

Qua mare: eam partem quæ
est cōtra rhegium indicat. Lo-
cus hic autē circa finem secun-
di apertus est. Obruūt: terre
motu. Scidit: impetu vnda-
rum. Medias terras: Italiæ et
Siciliæ partem. Vis: impetus

Laborant: laborare vident
quasi metuētes. Montes: apē-
nin⁹ & Pelorus. Bellaq; etiā
sparguntur in Sardoas oras.

Sardinia insula est in mari tyrrheno: a Sardo Herculis filio dicta qui e Libya veniēs
insulam occupauit. Est autē fertilis: sed pene pestilens: abundatq; præsertim frumen-
to: ut Siciliam, quæ ut Cicero Straboq; aiunt appellata est horreum romanū. In sar-
diniam igitur Valerium legatum cum vna legione misit Cæsar, sub cuius aduentu
Caralitani Cottam qui eam obtinebat statim ciecerunt. Et ideo dicit: Bella spargunt
Sardoas: a sardinia format. Sunt em̄ quædā derivatiua quæ pauciores syllabas ha-
bent suis primitiuis: quibus e contrario fieri debeat: ut Hispania hispanus: & sardinia
sardus & sardous. Nec plus: nec vnde plus frumenti in Italiam & Romā aduehit,
Messibus, longinquis: frugibus externis.

Ut bellū differret, erat, tum pectore curas

Expulit armorū: paci q̄ intentus agebat

Quoq; modo vanos populū cōcīret amores

Gnarus: & irarū causas: & summo fauoris

Annona momēta trahī, nāq; assertit vrbes

Sola fames: em̄ q̄ metus: cū segne potētes

Vulgus alunt, nescit plebes se iuna timere

Curio sicanij transcendere iussus in vrbes:

Qua mare tellurē subitis aut obruūt vndis

Aut scidit, & medias fecit sibi littora terras.

Vis illic ingens pelagi: sempq; laborant

Aequora: ne ruptū repetāt confinia montes

Bellāq; sardoas etiā sparguntur in oras

Vtrāq; frugiferis est insula nobilis aruis

Nec plus hesperā longinquis messib⁹ villæ

LIBER TERTIVS.

Horrea recta: in quibus fruges conduntur. Vbere vix glebæ: Aphrica vix superat
has insulas fertilitate: quū nō statibus austris irrigatur ab aquilone. Austrī em̄ qui
in Aphrica serenitate faciunt: in septentrionē pluuias afferunt: Aquilones contra, il-
luc em̄ nubes impellunt & coadunant. Sub mediū axem: meridiem versus & ardo-
rem Libyæ vix superat. Vbere glebæ: abundantia terræ. Gleba est terra cū viridi
herba auulsa. Annū magnū: magnam messem. Virgilius. Magnaq; cum magno
veniet tritura calore. Hæc vbi: his actis Cæsar milites in proxima municipia de-
duxit. Ipse ad urbem cum non magna manu proficiscit. Proh si reme, Cæsar is im-

Nec romana magis cōplerūt horrea terræ

Vbere vix glebæ superat cessantibus austris

Cum mediū nubes borea cogēte sub axem

Effusis magnū libyæ tulit imbribus annū

Hæc vbi sunt, puīsa duci: tūc agmina victor

Nō armata trahēs, sed pacis habētia vultū

Tecta petit patriæ: pro si remeasset in vrbe:

Gallorū tantum populis: arctōq; subacta

Quā seriem rerū longa pmittere pompa

Quas potuit belli facies: ut vincula rheno

Oceanōq; daret, celsos ut Gallia currus

Nobilis: & flauis sequerēt mixta britannis,

Perdidit o qualem vincendo plura triūphū

Non illum lætis vadentem cœtib⁹ vrbes:

Sed tacitæ videre metu: nō constitit vsquā

Obuia turba duci: gaudet tū esse timori

Tā magno populis, & se nō mallet armari

Iamq; & p̄cipites superauerat anxuris arces

ter colebatur: qui quoniam nūq; barbam deposuisset: anxur id est sine nouacula
dicebatur. Præcipites: altas,

pietatem & imprudentiam ar-
guūt q̄ suo furore ductus præ-
clarum triūphū amiserit.
Remeasset: rediisset. Arcto
subacta: victa germania & re-
liquis septentrionalib⁹. Quā
seriem: quē ordinē & appa-
rum: quas ciuitatū, quas præ-
liorū imagines potuisset in sui
triūphi pompa ostētare: ut
fieri solet. Daret: dedisset.

Vincula rheno: quia pontem
in eo construxerat. Oceanos:
qm̄ primus Romanorū in bri-
tanniā nauigauit: eamq; tribu-
tariam fecerat. Celsos currus:
ut solēbāt triūphantēs ima-
gines rerū gestarū ante currū
ducere: postea captiuorū ordo
subsequebatur. Flauis: pro-
pter crines dixit. Vincendo
plura: dū noluit etiā pompeii
& Italiam superare. Nō illū
lætis: ciuitates ad quas præteri-
bat non ei gratulabant: sed me-
tuebant. Cœtib⁹: societatū
bus. Nō mallet amari: quanq̄
ad opes parandas & tuendas
nihil sit accommodatius q̄ ama-
ri: & nihil alienius q̄ metui.

Anxuris arces: agrum tarra-
censem. Anxur vltimorū op-
pidum quod Trachinna ab
asperitate. Taracināq; postea
dictum est. Anxur autē appel-
latum: quia illic puer Iuppi-

PHARSALIA B

Pontinas paludes. hæc nō longe a Setia sunt. Martialis. Pendula pontinos q̄ spectat
Setia campos Eum locū. xxiij. vrbū fuisse Mutianū ter consule tradidisse Plī. ait.

Via: appia vsq;: quæ vt Strabo ait strata est e roma vsq; Brundisū. Huda: spar
sa humore. est em palustris. Sublime nemus: Dianæ seu Virbij nemus in montibus
latijs est cis velitras & albam. Regna dianæ: scythicæ. Horestes post Thoantem
Taurice regē occisum Dianæ scythicæ simulacrū raptū. ppter Aritiā vna cū Iphi
genia collocauit: mutato tñ ritu sacroq;. Lucus atheniensū templū ædificiū tauricæ
nominat: pro quo obtinendo singulis annis sacerdotes inter se dimicabant. Qui em
victimæ mactator prius exti

terat sacerdos instituebat. fu
gitius quidā vir gladium te
nens & insultus semp circum
spectans ad tutandū strenue
paratus. Templū autē sylua
circūdat. cui lacus adiacet mō
rano circūdatū supercilio. Is
autē qui obtinebat rex appel
labat. Auctores sunt Strabo
& Tranquillus in Claudio q
Inquit regi nemorē. & in. iij.
facto. Qui. Regna tenent for
tes pedibus manibusq; fuga
ces. Et perit exemplo post mō
quisq; suo. Quaq; iter est. so
lebant cōsules in latiniis feriis
.i. in festo Iouis latialis in mō
tem albanū sacrificiū sese cō
ferre. Fascibus: consulibus.
Summā. in alto colle sitam.

Toto tpe: p decēniū & vltra
Arctoi: galli. Tene deū. cō
miseratione in patriā captata
beniuolentia aduersariū in cō
temprū adducit. Sedes deū.
Sic & Qui. Roma deū sedes.
Et alibi: Dignus Roma locus
quo deus omnis eat. Nō villo
marte coacti: nulla compulsi
pugna. Pro qua pugnabitur
certe pro nulla. & arguit Pompeiū vt patriæ desertorē: p qua vir bonus nō dubitet
mortē oppetere. Dij melius. s. prouidere. habēda est eis gratia q̄ parthi orientales te
nō vexant. Sarmata. Sarmatæ qui & sauromatæ dicunt: in scythia sunt. Pannonio
Pannonij Europæ populi sunt inter noricos danubiū & dalmaticos. Daci populi
ad thraciā. Ducē: Pompeiū itelligit. Peperit: noluit tibi nocere: q̄ maluit hoc esse
bellū ciuile q̄ hesternū. Subit: ingreditur. Rapturus mœnia: direpturus domos.
Deos: templa & simulachra. Fuit hæc mensura timoris: tantum timebant Romani
quantū videbant Cæsarem posse. & quia oīa in eos poterat: oīa sibi ab eo metuebāt

Et qua pontinas vīa diuidit huda paludes
Qua sublime nem⁹ scythicæ q̄ regna dianæ
Quaq; iter est latijs ad summā fascib⁹ Alba
Excelsa de rupe pcul iam conspiciat vrbem
Arctoi toto non inuisam tempore belli:
Miraturq; suæ sic fatus mœnia romæ
Tene deum sedes non vllō marte coacti
Deseruere viri: pro qua pugnabit vrbē
Dij melius: qd̄ non latias eous in oras
Nūc furor i cubicū: nec iusto sarmatavelox
Pannonio, dacisq; getes admixtus habenti
Tā pauidū tibi roma ducē: fortuna pepcit.
Quod bellum ciuile fuit, sic fatur: & vrbē
Attonitam terrore subit, nanq; ignib⁹ atris
Credetur vt captæ rapturus mœnia Romæ
Sparsurusq; deos: fuit hæc mensura timoris

LIBER TERTIVS.

Omnia festa: festiuitas foelicitatis præcationes salutationes & gratulationes. Non
simulare: nō mō id ex animo nō faciebant: sed ne fingere quidē poterant. Vix vacat
odisse: adeo trepidi erant vt vix mentē colligerent ad habendū odio Cæsare. præ me
tu em obliuiscbant. Potes etiā interpretari vix statim: vt Nonius docet. & sit sensus
ne simulare quidē gratulabant: sed statim oderant. Phoebea pallatia: templū in ca
pitolio in q̄ senatus habebat. qd̄ postea Augustus phoebo consecrauit. Turba pa
trū: cōuentus senatorū. Coacto em senatu Cæsar cōmemorasset inimicorū iniurias
& suā patientiā senatusq; insolentiā in tribunos postulauit vt tempu. susceperent &
vna secū administrarent. Sin

Velle putat quæcunq; potest: nō oīa festa
Non fictas læto voces simulare tumultu
Vix odisse vacat, phoebea palatia coplet
Turba patrum: nullo cogendi iure senatus
E latebris educta suis: nō consule sacrae
Fulserūt sedes: non proxima lege potestas
Prætor adest: vacueq; loco cessere curules
Omnia cæsar erat, priuata curia vocis
Testis adest, sedere patres censere parati
Si regnū: si templa sibi: iugulumq; senatus
Exiliumq; petat, melius qd̄ plura iubere
Erubuit: quā roma pati, tamen exit in iram
Viribus an possent obsistere iura per vnū

timore defugerent illis se oneri
nō futurū: & p se rēpu. admi
nistraturū. legatos ad pōpū
mittendos de cōpositione. nā
vt operibus sic iustitia & eq
rate velle ipsum superare dice
bat. sed qui mitterent nō repe
rēbant. Pōpū em discedēs
ab vrbe in senatu dixerat eodē
se habiturū loco: qui romæ re
mansissent & q̄ in castris Cæ
saris fuissent. Nullo iure: Cæ
sar em q̄ priuatus erat nullū
suis cōuocandi senatū habebat
erat em id consuli & prætori.
Educta e la. euocata domib⁹
in quibus latebant. Nō ful.
nō ornata erant. Præter pxi
ma po. qui secundū locū post
consules obtiner: quorū etiam
collega dicit: vt tradit Gellius
Et Festus ait prætorē tunc ro
mæ creati coepti: cū consules
belli causa euocarent. Curu
les: sella eorū q̄ gesserāt maiores magistratus: q̄ qm honoris gratia in curiā curru ve
hi solebant in q̄ sella esset supra quā sederēt: ipsi q̄ curules appellabant: auctor est
Gel. Cesserelo. remotæ sunt. Oīa cæsar erat: solus cæsar aderat loco omniū ma
gistratū. Curia testis: senatores cōuenerant nō vt aliquid cōstituerēt: sed vt essent
testes eorū q̄ Cæsar iuberet. Priuata: Cæsaris q̄ sine magistratu erat. Censere: de
cernere & cōstituere. Si regnū: si velit rex effici. Tēpla: vt p deo coleret siue tēplo
rū direptionē. Iugulū: cædē senatorū. Exiliū: pscriptionē. Melius. s. fuit. Erub
uit: verecūdia ductus cæsar nihil supbū aut crudele impare est ausus: sed magna spe
& pollicitationibus turbatū populū leniuit. Quā roma pati. s. erubuisse. Tñ exit
L. Metellus tribunus ple. ab inimicis cæsaris incitatus vt quicūq; ageret: institueret:
impediret: sese arariū frangenti opposuit. Sed eo deterrito Cæsar claustra p̄fregit: &
thesauros a nemine ad illā diē tactos militib⁹ ape cōcessit. hos em olim execratione
p̄posita publice cōditos fuisse memorat: vt nisi celthico insurgēte bello a nullo p̄me
rent. Vix cæsar celthas a se deuictos assēs vrbē ab execratione liberā reddidisse ait.

PHARSALIAE.

Appianus est autor. Experta p̄ vnū vīrū: tentans p̄ Metellū. An iura: an auctoritas
tribunitia posset reprimere violentiā Cæsaris. Exit in iram. palā irata est. Pugna
relatis temporibus cū celsiberie præfesset Metellus: collāq; Pompeius suscepisset:
euasit excitator & pugnatior: vt Plutarchus tradit. Saturnia tēpla: ærariū. Hoc tē-
pla a Tullo Hostilio cū tertio triumphasset fundatū in capitolio fuisse Macrobius
tradit. Id ideo romani voluerūt esse ærariū: q̄ tpe quo incoluit Saturnus italiā nullū
furtū commissum est: siue q̄ s deus agriculturā docuit. ex cuius p̄ceptis fructibus cu-
mulari pecunia: aut quia sub illo nihil erat cuiusq; priuatū. Macrobius & Plutar-
chus auctores. Reuelli. vi im-
pelli. Mole: apparatus. vel p̄
pter æreas portas. Rapi: gres-
sus: accelerat. Agmina: cater-
uas militum. Aedis: ærarij.
Vsq; adeo: impudentiæ hoies
arguit q̄ p̄ libertate minus pu-
gnent q̄ pro pecunia. Vsq;
adeo: vel in tantū vel certe. vt
apud Iuue. Vsq; adeo nihil ē
quod nostra infantia cœlum
hausit auentini. Pereūt leges
nō defendunt lege alicuius pi-
culo: sed p̄ diuitijs certat. Te-
stat: damnat: detestat. aphere-
sis est. Clara: q̄ ab omnibus
audiret. Tribunus: Metellus
Nō nisi. Cōuictosa & terrore
plena oratio. Per nostrū lat̄
nisi me prius cōfesso & inter-
empto. Peres: auferes. No-
stro: legit & sacro. qm̄ tribuni-
tia potestas est sacrosancta.
Certe violata po. Tribuni qm̄
violant habent deos vltiores.
Idq; Crassi ex emplo cōfirmat
quē in bellū parthiē egredi-
entē Atteius tribunus ple. pri-
mū voce cohibuit q̄ in hoies
nihil mali meritos & po. ro.
confederatos irueret. Inde torré ignitū ianux anteposuit. obuiantq; Crasso deliba-
tis ante sacras diras execrationes immisit: sæua quēdā numina & imania inuocans.
Has quidē execrationes romani condi solitas & antiquas profert: talem quoq; ha-
bere potestātē vt nemini fas sit qui in eas inciderit effugere. Pessime præterea opari
his vrentē si nō a cōuenientib; his aut a multis excitent. Appia. est autor. Diræ tri-
bunitiæ: execrationes tribunorū. Meminit hui⁹ rei Plutar. & Cice. in diuina. his ver-
bis. M. Crasso qd acciderit videmus diras obnūtiatione neglectas. Vouerūt: depu-
tauerūt. nā exeuntē ducē dñs hostilibus Metellus deuouerat: vt ait Florus. Detegē
ferrum: aperte in me enses stringe: nec in vulgi conspectu te pudeat.

Libertas experta virū: pugnaxq; Metellus
Vt videt ingenti saturnia templa reuelli
Mole: rapit gressus: & cæsaris agmina rūpēs
Antefores nōdum referate constitit ædis
Vsq; adeo solus ferrū: mortemq; timere
Auri nescit amor: pereunt discriminē nullo
Amisse leges. sed pars vilissima rerum
Certamē mouistis opes: phibensq; rapina
Victorem elara testatur voce tribunus
Non nisi p̄ nostrū vobis percussā patebunt
Tēpla latus nullasq; ferēs nisi sanguine sacro
Sparfas raptor opes: certe violata potestas
Inuenit ista deos: crassumq; in bella secutæ
Seura tribunitiæ nouerunt prelia diræ
Detegē iā ferrū: neq; em̄ tibi turbaverēdā ē

LIBER TERTIVS.

Deserta: ciuibus honestis qui te improbent. E nostro: de cōmuni. Præmia: q̄ ipsi
pollicitus es. Sunt quos prosternas: potes aliunde sumere q̄ militibus eroges. Pa-
cis ad exhausta spoliū. i. ad diripiendum nos qui sumus in pace & pauperes cum
liceat tibi diripere hostes: vel non es ita pauper (inquit) vt cogaris. Ita nunc prædari
ærarium vt olim in pace fecisti. Tranquillus em̄ scripsit Cæsarem in primo cōsula-
tu tria milia pondo auri furatū fuisse e capitolio: & tantundem inaurati æris repo-
fuisse. Exhausta: direpta spoliata. Vanā spem: frustra speras cū gloria mori pro
defenso ærario: sed certe morte tua non maculabor. & quāq; tribunus es non existi-
mabo te dignum ferro & scus-
tia mea. Te vindice: ironia.
Tu vis esse (inquit) assertor et
vltor libertatis: nondū in tan-
tam rerū confusione peruenie-
mus vt si leges possint te ser-
uari nolint potius a me deleri.
Longus dies: vetustas. Im-
miscuit. perfudit & perturba-
uit. Subit. inuasit. Circūspi-
cit enses. innuit armatis vt vt
repellerent. Simulare togam
pacificū se ostendere. & ē me-
tonymia. Cotta. collega me-
telli. Nimium audaci. quia
frustra manifesto periculo se se
exponbat. Desistere. cessare
Libertas. Sensus est: Libertas
populi seruientis amittit illius
libertate cui seruit. Nam cum
primū quis se parat libertate
opprimi a domino cui licet
omnia. nam nil aliud est liber-
tas nisi potestas viuēdi vt ve-
lis. Quem regna coercent. q̄
seruit tyranno. Vmbra. ima-
ginem & similitudinem. Si
quicquid iubeare velis. si ius
suis paraueris. Tot rebus. a cō-
suetudine & a maiori tacite sic
argumentatur. Si temporibus
syllanis & marianis tam mul-
ta indigna pertulimus. & mo-
do Gallie & parthia inuitis
omnibus fuere in quinquen-
nium distributa & leges op-
pressæ sunt. possumus & hac
direptionem pati.

Speḡatrix scelerū: deserta stamus in vrbe
Non feret e nostro sceleratus præmia miles
Sunt q̄s prosternas populi: q̄ menia dones
Pacis ad exhausta spoliū nō cogit ægestas
Bellū cōp̄ habes. his magnā victor in ira
Vocib⁹ accensus: vanā spē mortis honeste
Cōcipis: haud inquit iugulo se polluet isto
Nostra metelle manus: dignū te cæsaris ira
Nullus honos faciet: te vīdice tuta relicta ē
Libertas: non vsq; adeo permiscuit imis
Longus summa dies: vt nō: si voce metelli
Seruentur leges: malint a cæsare tolli.
Dixerat: & nondū foribus cedente tribuno
Acrior ira subit. sæuos circūspicit enses
Oblitus simulare togā. tū cotta metellum
Cōpulit audaci nimium desistere cōcepto
Libertas inquit populi: quē regna coercent
Libertate perit: cuius seruaueris vmbra
Si quicquid iubeare velis: tot rebus iniquis

PHARSALIAE

Venia est: hac vna ratione posteri nobis ignorant: quia negare nil possumus & cogimur necessitate parere. Auertat mala semina: auferat iheiauros causas bellorum: aurum enim & argentum malorum omnium principia sunt: ut sensit Lycurgus. Vel ideo semina appellat quoniam existimatus est Caesar praedae gratia mouisse bellum civile: cum quod suis pollicitus fuerat persolvere aliunde non posset. Damna mouent populos: populi inquit qui liberi sunt iure dolent quoniam aerarium eorum diripiunt. nos autem dolere non decet: quia illorum pauperes qui seruunt non sibi est molesta & periculosa: sed domino. Egestas: egeni metonymia. Abducto: repulso. Rupes tarpeia sonat. i. resonat mons capitolinus ob fores aereas ingentes ita structas ut cum magno sonitu aperirent. Erui: exportat. Conditus: seruatus. Multis ab annis: a seculo bello punico. Censui: aurum & argentum & omnis facultas reipublicae. Plinius lib. xxxij. inquit: Auri in aerario populi romani fuisse sex Iulio L. Aurelio consulibus septem annis ante bellum punicum bellum tertium. dcc. xxxvi. Argenti nonaginti duo milia & extranumerum. ccc. lxxv. milia. Item Sexto Iulio. L. Mario consulibus: hoc est belli socialis initio octingenta. xlv. auri pondus. Caesar primo introitu urbis in ciuili bello suo ex aerario protulit laetum aureum. xxvi. milia & in numero pondus trecenta: nec fuit alijs temporibus respublicae locupletior. Quae punica bella: quod illatus fuerat in aerarium ex tributis chartaginensium & afrorum & ex praedae deleae chartaginensium. Perses: Philippi filius apud Samothracas a L. Emilio Paulo filio captus est & in triumpho ductus: de quo praedae haec Plinius. Intulit & aemilius Paulus Perseo rege macedonico deincto praedam pondus trium milium: a quo tempore populus romanus tributum perdere desit. Philippi victi: hunc patrem praefatum primus. P. Sulpitius consul. Inde. T. Quintus Flaminius Attalo & Rhodius auxilium tibus suppauit. Pyrrhus: Hic cum in Tarentinorum venisset auxilium magnaque iustitia cum romanis dimicauisset: victus a Curio & Fabricio tarentum profugit: inde in Siciliam. unde cum locorum Proserpina expillasset: in graeciam rediit. dumque Argos opugnaret: ictu tegulae perijt. reliquit autem in fuga multum diuitiarum praeteritum Tarentum. Quo te Fabricius. Is cum ad Pyrrhum legatus iussisset regia dona & pollicitationes quibus de prodicione tentabatur neglexit. Illud ergo aurum quod Fabricius non accepit Pyrrhus fugiens reliquit. Quicquid pauperum: quicquid auri ex parsimonia & frugalitate veterum congestum est.

Paruimus victi: venia est haec sola pudoris
Degenerisq; metus: nil iam potuisse negari
Ocyus auertat dira mala semina belli
Dana mouet populos: si quis sua iura tuerentur
Non sibi: sed domino grauis est quod seruit egestas
Protinus abducto paruerunt templa Metello:
Tunc rupes tarpeia sonat: magnoque reclusas
Testatur stridore fores: tunc conditus imo
Eruiitur templo multis intactus ab annis
Romani census populi. quae punica bella
Quae dederat perses: quae victi praedae Philippi
Quod tibi roma fuga Pyrrhi trepidare reliquit
Quo te Fabricius regi non vendidit auro:
Quicquid pauperum mores seruastis aiorum

LIBER TERTIVS.

Quod dices Asia: hoc propter Antiochum Syriae regem ditissimum dixisti: qui a Scipione asiatico fratre aethiopiensi est victus. & propter Attali hereditatem & populos quos tributarios Pompeius etiam fecit. De bello asiatico lege. L. Florus. Chreia: insula in aegaeo dicta a Chreie curretis rege in qua Minos regnavit. Metello. Q. Metellum macedonicum accipimus qui Philippum suppauit & aethiops bis prelio fudit: & a victa chreia chreiticus dictus est. Cypro: Cyprus insula in Carpathio mari: quae ditissima cum Ptolomeus cyprius possideret: viuusque a po. io. phisco esset addictus: aduentante Portio Catone se venenauit. Cato opes eius lyburnis per tyberinum hostium inuexit: quod res latius aerarium

Quod dices Asiae populi misere tributum
Victoribus dedit minores creta Metello.
Quod Cato longinquavexit super aegra cipro.
Tunc orientis opes: captorumque vltima regum
Quae Pompeianis prelata est gaza triumphis
Egeritur: tristi spoliant templum rapina:
Pauperiorque fuit tunc primum Caesare roma.
Interea totum Magni fortuna per orbem
Secum casuras in praedia mouerat vrbes
Proxima vicino vires dat graecia bello
Phocaicas amphisa manus: scopulosaque Circe
Parnasusque iugo misit desertus utroque (rha:
Boetia) coire duces: quos impiger ambit
Fatidica Cephisos aqua: cadmeaque Dirce:
Pisaeque manus: populisque per aegra mittens

Peius erat. Amphisa: oppidum est in Phocide ut Plinius docet. Phocis vero regioncula iuxta Parnasum. Ouidius in primo metamorphoseos. Separat aonios arthaeis phocis ab aruis terra ferax. Manus: multitudines. Cyrrha. oppidum in Phocide ad ipsum pelagus situm sub rupem cyprini. ideoque ait scopulosa. i. saxosa. Vtroque iugo. habet enim duo eacumina parnasus. Ouidius. Mons ibi verticibus petat arduus astra duobus. Boetia. thebani. Boetia dicta a boue. quam indomitam Cadmus adueniens immolauit. Est autem vicina Attica. quidam & sub Attica comprehendunt. Cephisos. amnis in Phocide perfluens delphos. ortus in hilaea vrbe quondam. Fatidica. quia delphis est Apollinis oraculum. Dyrae. fons ad Thebas in quem Dyrce lyci vxor conuersa est. Cadmea. thebana. Thebas enim condidit Cadmus. Pisaeque ma. Pisa in achaia

PHARSALIAE

oppidū ad quod est amnis alpheus. qui heli dis fluuius in Sicilia exit. Virg. Alpheū fama est huc helydis amne Occultas egisse vias subter mare; qui nunc Ore Arethusa tuo siculis confundit vndis. Arcas: arcadiae propter: qui & in attica est: & praefertim mediterraneā tener. Menala: mōtes arcadiae. Trachinūs: Trachin Boetiae ciuitas rethae nomine similis phoenici exigua sane eius ciues Trachinij vocant: Strabo ait. Oethum herculeam: montē inter Thessaliam & Macedoniam: rogo sepulchroq; Herculis clarum. Thesproti: in epyro populi sunt. Dryopes: etiā in epyro: vt Plinius docet. Sunt & qui dicant iuxta Parnasum esse. Sellae: methonymia oppidū in epyro. Quercus silentes: dudoneas quercus intelligit in quas duae columbae descendere solitae dabant responsa petentibus. Ibi Dodonei locus templū illustre oraculo. Silentes ideo dicunt: quia colubaru altera delphos: altera vero in aphricam ad Ammonē se contulit. & hic amplius responsa non dabant. Vertice chaonio: monte Epyri. Chaones epyrotae dicti sunt a chaone fratre Heleni. Virgi. Chaoniamq; omnē troiano a chaone dixit. Delectus: electio militum. & iterum repetit quia delectus. Exhausti: vacuauit vel quia & plurimi in bella se contulerunt: vel quia tunc populo sa non erat. Athenas: oppidū in attica. Tenent naualia: remanserunt in pyreo portu: vbi Atheniensium naualia sunt Phoebō dicata a minerua: quae Marti artopagū etiā dedicauit: & arces sibi retinuit. Petunt credi: volunt existimari: sunt enim instar vrbiū magnae. Verā salaminas: verū oppidū. Salamis (quae & Salamin dicitur) insula est & oppidum in euboico mari contra Athenas: in qua Thelamon Aiakis Teucricq; pater regnavit. Alia in cypro condita a Teucro. qui amisso fratre noluit ad patrē reuerti. Hora. Nil desperandū teucro duce & auspice teucro. Certus enim pmisit Apollo Ambiguā tellure noua salamina futurā. Creta: insula i geo. dicta a Creta nymphea Hesperidis filia. Haec Aeria Curetis & Macaron a coeli reperia dicta est. De ea Virg. Centū vrbes habitāt magnas vberina regna. Dilecta Ioui. illic enim natus est: Iupiter illic regnavit: illic ei sepulchrum ostēdebatur. Gnosis oppidū in Creta. qd & gnosis dicitur. Agitare phae. sagittare. Coryna oppidū in Creta. Eois: parthicus. norūt enim melius q̄ parthi sagittas emittere. Orithon: Orithon oppidū in epyro vbi inter macedoniā & epyrū: ferēs therebinthū conditū a colchis. Dardaniā: possessā a dardanis. idq; ppter Helenū dicit. vel q̄ ea dardani illyrici tenuere. Athamas: oppidū est in thessalia: vt Plinius ait. Sed athamantis est fluuius q̄ ligna suo tactu incēdit. Ouid. xy. Admotis athamantis aq̄s accē-

LIBER TERTIVS:

dere lignū Narrat minimos quū luna recessit in orbes. Encheliā: oppidū in myriaco. apud quod Cadmus cū coniuge versi sunt in serpentes. Prisco noie: encheliā serpentes dicunt. Colchis: siue regione iuxta pontū intellige: siue oppidū in illyricō quod Ochiniū dicit: olim Colchiniū dicebat a colchis conditū. Plinius auctor est Absyrthos: fluuius colchidis dictus ab Absyrto Medae fratre illic discerpto: vel is fluuius absyrthus est appellatus. Cice. enim de natura deorū sic ait. Quid de fratre Absyrtho Medae fratre qui apud Pacuuiū aegyaleus scribit. Exit autē in mare hadriacū Penei: Peneus thessaliā fluuius qui Orconē accipit: sed nō recipit. nā olei mō iug-

Encheliā versi testantes funera Cadmi
Colchis. & adriacas spumās absyrthos i vnū
Et penei: q̄ rura colūt / q̄rumq; labore (das.
Thessalus a montā vomer p̄scindit hiolecon
Inde laceffitū primo mare: cū rudis Argo
Miscuit ignotas temerato littore gentes
Primaq; cū vētis: pelagicq; furētib; vndis
Composuit mortale genus: fatiscq; p̄ illam
Accessit mors vna ratē. tūc linquit Henus
Thraci. & populū pholoe mētita biformē
Deseritur Strymon tepido cōmittere Nilo
Bistonius consuetus aues: & barbara cone
Sarmaticas vbi p̄dit aq̄s: sparsamq; p̄fundo
Multifidi Peucem vnū caput alluit Istri.

mines & semiequū. appellatq; sunt hippocentauri. Strymon: fluuius in thracia ex Hæmo descendens: Macedoniam a Thracia separat. Committere: credere & commendare. Nam grues in hyeme ex strimone descendunt: & nilum qui non est adeo frigidus petunt. in aestu vero contra faciunt. Aues bistonias: grues a bistonio lacu in Tracia. Cone barbara: Cone insula est ad hostium histri circumfusa mare. Hister enim sex habet hostia: tertium eius Gallostoma nominatur: iuxta insulam sarmaticā vt Plinius docet. Perdit: disperdit & confundit cum mare. Sarmaticas aquas: id est histri qui cum insulam praeterit. Peucem: primum hostium histri peuce appellat. vbi est & insula Peuce ampla latiss. Sparsam: ablutam & madefactam ab illo hostio Multifidi. sex enim vastis fluminibus in pontum euoluuntur. Vnum caput: id est hostium.

PHARSALIAE

Myſiaq; Haſtenus Europtos. nūc aſiaticos numerat. Myſia prouincia eſt adiacēs heil. ſponto contermināq; habet eoliā in q̄ eſt ciuitas Meſia. Chaico. Chaicus Myſia fluius eſt ueniens a Teutrania ultra pergamū. Eſt autē teutrania pars eolidis et troladis. Tellus idaliæ oppidū eſt in troade quod Plinius Idalen vocat. Ariſbe. oppidū eſt in rheheis litonibus. Ex illis glebis. ſterilis & infecunda. Pithanen. oppidū in troade. Celen. oppidū in Phrygia. de quo Statius. Quis non certamina Phœbi noſſet. & illuſtres ſatyropendent celenas. Damnata. quia Marſia illuc decoratus eſt. Lugent tua mūnera pallas. deſcendentibus a te eſſe inuenias. Pallas em̄ inuēta tibia cū buccis tumidis ex aqua ſe

conſpexiſſet abiicit. quā cum Marſia ſaryrus celenius reppe riſſet tractareq; didiciſſet. phedum puocare ad muſicū certamen eſt auſus. a quo cū uictus eſſet ceſa reſceſſerunt acutemembra ſua. Vt in ſexto faſtorū canit Oui. Inde uero in ſui noī fluiū uerſus eſt. qui meandron ingredit. & cū eo mixtus circuit Fuit autē (ut me minit Apuleius) hiagnis phrygijs tibi cinis filius uultu ſereno trux hiſpidus multibardus ſpinis & pilis obſitus ſactabundus atq; ridiculus. Erepit ſiſ ripis. non em̄ habet ripas Marſya. ſed impetu ſuo nulla alui ſe. i. cōcauitate. Meandron fluius loniæ. q̄ oriſ in monte auloerene. Eſt q̄ ita ſinuofis flexibus ut ſæpe credat̄ reuerti. Apamēniam puagat mox eumeneticā. ac deū hircatellicos cāpos poſtremo cariā & ad decimū a mileto ſtadiū

lenis i mare illabit. Mixtus. marſia. Reſer. retroſer. Tellus. lydia. Pactolon. naſtolus Lidyæ fluius arenis aureis ſmyrnā irrigat. oriſ in Timolo mōte ubi ſunt aurimetalla. hoc eſt uenæ. Hermus. lydiæ quoq; fluius harenas aureas trahens. Secat culta. ſuit p cultos agros. Iliacæ manus. Iliū oppidū in troade eſt qd̄ miſit Pompeio auxilia. nec abſtinuit qd̄ Cæſar eſſe ſerebat ex ſanguine iulio troio. Signa. Pompei. Ominib; ſuis. malis augurijs q̄ uinci ſoliti ſunt. Fabula. rumor fama qd̄ Ceſar eſſet ex ſtirpe æneg. Cōtinuit. abſtinere fecit. Syriæ. Syria i aſia regio euphrate arabico ſinu nro & ægyptio mari. armenia q; & capadocia terminat. Orōtes ſyriæ fluius eo libano mōte oriēs diuidit antiochia. Ninos. ciuitas i ſyria a Nino rege aſſyriorū cōdita. Foelix. diues & beata ut ſer. Damalcus. oppidū in decapoli ſyria irrigat amne chriſorroha. Gaza. oppidū in ſyria idumea. conditū a Cambyſe. Idume oppidū in idumea parte ſyriæ apud quod eſt maxima palmarum copia.

LIBER TERTIVS.

Tyros. in phoenicia eſt quondā inſula præ alto mari ſeptingentis paſſibus diuiſa. In de Alexandri oppugnantis opibus cōtinens facta. ut Pl. Straboq; tradunt. Ea Age nor priſci Belli fili; cōdidit. Inſtabilis. uel quia tremotu vexata eſt. ut Strabo docet. uel inſtabile appellat. ppter crebras ſeditiones & principū mutationes. Illic em̄ ſerui occiſis dñis regnauerunt. Sydon oppidū in phoenicia artifex uiri. purpura nobilis. thebarūq; boeriarū parens. Murice. purpura. Murex em̄ piſcis eſt cuius languine tingit. Haſ ad bella rates. hæ recto curſu uenere dyrrachiū duce Cynofura iteila. Ordo eſt. Cynofura haud certior vllis carinis duxit haſ rates ad bella. Certior

Et tyros inſtabilis. precioſaq; murice Sidon
Has ad bella rates nō flexo limite ponti.

Certior haud vllis duxit cynofura carinis.

Phoenices primi. famæ ſi creditur auſi

Manſuram rudibus vocē ſignaffe figuris

Nondū flumīneas mēphis cōtexere biblos

Nouerat. & ſaxis tantū. volucresq; feræq;

Sculptaq; ſeruabāt magicas aīalia linguas.

Deſeritur tauriq; nemus. Perſæaq; tarſos

ad centuplū ſoenus. Famæ ſi credit. ut eſt apud Tacitū. ægyptij primi per figuras animalū ſenſum mentis effingebant. Ab his phoenices & maxime Cadmus greciæ intulerunt. Litterarū inuentores fuere Rhadamanthus aſſyriarū. Anubis & Mēnon ægyptiarū. Hercules ægyptius phrygiarū. græcarū uero Phoenices. quarū auxit numerum Palamedes & inde Symonides. Latinarum alij Berofum & tricodemū. alij Carmentem arcadiam dicunt. Signaffe figuris. comprehendiffe litteris. Manſurā duraturā. Memphis. vrbs in ægypto. Biblos. ſuncos & papyrus. Herodotus libro quinto ait Phoenices priſca conſuetudine biblos appellare pelles. quod aliquando penuria biblorū hoc eſt ſcyrporū pellibus caprinis ouiliſq; utebant. Flumine. os. niloticos. In lacunis em̄ Nili ſtagnantis naſcunt ſunci. ex quorū tenuiſſimis filuluris chartæ cōtexuntur & vela & veſtes & ſtragula. ut Plinius in tertio decimo docet. Olīm non erat uſus chartarum. ſed palmarum folijs primo ſcriptarunt. inde quarundam arborū libris. poſtea publica monumēta plumbeis voluminibus. mox & priuata lintheis conſici coepta. aut ceris. pugillarum em̄ uſum fuiſſe ante troiana tempora ſcribit Homerus tm̄. quoniā litteras non norant. Sculpta animalia. animalium figuræ quæ pro litteris erant. Magicas linguas. id eſt ſermonē ſapientum & ſacerdotum qui magi dicuntur. Tauri nemus. Taurus mons cylicus dictus. ab eoſ ueniens litteris. & Chelidonio promontorio diſte minatur. Aſſomq; in duas diuidit partes. Tarſos oppidum in Cilicia a Perſeo Danaes filio conditum. Plinio teſte. Hanc Cidnus fluius mediam ſecat.

PHARSALIAE.

Coriciū. Coricos oppidū & portus & specus eiusdem nōis in Cilicia sunt. Is specus celebris fama. dicit eū antrū Corytiū. Mallos oppidū ad portas ciliicias. Ege: op-
pidū liberū in ciliicia. Naua libus: strēpitu & tumultu qui fit ad naualia. Nō pyra.
nō predo marinus vt olim: sed iustus pugnator. Ganges: indiae fluius de q̄ supra.
Soluere hostia. i. exire in oceanū orientale & contra eurū. Hic vbi: Gangē dicit ad
quē vix quērit Alexander. vel hippanū indicat qui post indū postremus est. Nā
vī inquit Strabo lib. xv. Ea mente Alexander orientales ptes omisit primo q̄ phibe-
ret hippanū transire. inde q̄ cāpestis regio esset exulta. Pelleus ductor: dux Alex.
Pella: oppidū in macedonia
exigū in quo natus est Alex-
ander. luue. Vnus pelleo iuue-
ni nō sufficit orbis. Post eq̄.
se. post mare oceanū ad quod
cōstitit prius. Indus: amnis
in cybira: iugis ortus reci-
pit. ix. perennes fluius torren-
tes vero amplius centū. ab in-
colis Sagus appellat. Plin. au-
tor est: q̄ li. vi. secū sentire nō
videt. Ait em̄ e iugis Caucasi
effusum in solis ortū vndeui-
ginti amnes recipere. Diuiso
gurgite: efficit em̄ plures instu-
las. & se diuidit. Hydaspem
hyaspes e paria in india flu-
ens quattuor susceptis flumi-
nibus indū ingredit. Nō sen-
tit. nō em̄ videt augeri. Qui
q̄ bibūt: indiae populos nō
strat. Plin. em̄ in. xij. ait: Sac-
caron & arabia fert: sed lauda-
dabilius India. Est aut̄ mel ex
arundinū succo collectū quo
plurimū vtunt. Et q̄ tū regio
hec cathea appellat: in q̄ colit
puichritudo & puerorū mētū
cingunt & vestes & capillū.
Strabo. xv. dicit: Cinguntq̄
vestes lineas zonis gematis.
Carbasa: vestes ex lino. Car-
balus lini genus: q̄ p̄ vestib⁹
& velis sepe ponit. Fluxa: lo-
ga. Quicq̄ suas. hi sunt apud
g angarides. regio per tales vocat: quū ad senectam peruenere seipsos in rogos inici-
unt vt faciant superis tantū sacrum. Vide Strabonem vbi de bragianis gymnetis &
gymnosophistis. Iniecisse manū fati: inferre sibi mortem.

Coryciumq̄ patens exesis rupibus antrum
Mallos. & extremæ resonāt naualib⁹ ægæ
Itq̄ cylix iusta iam nō pyrata carina.
Mouit & eos bellorū fama recessus
Qua colitur ganges. toto qui solus in orbe
Hostia nascenri contraria soluere Phœbo
Audet. & aduersum fluctus ipellit in eurū.
Hic vbi Pellæus post tethyos æq̄ra ductor
Constitit. & magno vici se fassus ab orbe ē.
Quaq̄ ferens rapidū diuiso gurgite fontē
Vastis Indus aq̄s mixtū nō sentit hydaspē/
Quicq̄ bibūt tenera dulces ab arūdie succos
Et qui tingentes croceo medicamine crinē
Fluxa coloratis astringūt carbasa gemmis
Quicq̄ suas struxere pyras: viuicq̄ calentes
Conscendere rogos: ph quāta ē gloria gēt
Iniecisse manū fati: vitacq̄ repletos
Quod supest. donasse deis. venere feroces

LIBER TERTIVS.

Cappadoces: Armenia maior contermini & Euphrate diuisi. Amani. Amanus
mons est qui a syris ciliiciam separat. Niphate: armeniae fluiū præcipit. Tenēs
accolens. Coatræ: ciuitas ad persidē vbi aera vincere summū arboris haud villæ ia-
ctu potuere sagittæ: vt ait Maro. Arabes populi in asia inter iudgam & ægyptū.
Vmbas mirati. Vmbæ em̄ quæ nobis ad occidentē cōuersis dextræ sunt: illis fini-
stræ. vt inquit Solinus. Sunt aut̄ inter æquinoctiale & tropicū cancer: quasq̄ habet
æstates & toride hyemes: solstitia quattuor. & vmbas dextras sinistras perpendicu-
lares orientales & occidentales. sed q̄n citra tropicū venerūt: semp habuerunt septē

Cappadoces duri populus nūc cultor amani
Armeniufq̄ tenens/voluentē saxa niphate
Aethera rāgentes syluas liquere Coatræ.
Ignotum vobis arabes venistis in orbem
Vmbas mirati nemorū non ire sinistras
Tū furor extremos mouit roman⁹ oreftas.
Carmanosq̄ duces: q̄q̄ deflexus in austrū
Aether. nō totā mergi tñ aspicit arcton
Lucet & exigua velox ibi nocte Bootes
Aethiopūq̄ solū: qd̄ non p̄meret ab vlla
Signiferi regione poli: nisi poplite lapso
Vltia euuati. pcederet vngula tauri (nus
Quaq̄ caput rapido tollit cū tygride mag⁹

in cardinalia & regiones. Cardinalia dicunt signa in quibus incidunt solstitia & æq̄
noctia: vt capricornus & cancer: libra & aries. Regiones vero appellant intermedia
& sic æthiopia cū sit sub æquinoctiali nō p̄mit ab aliq̄ regione: sed em̄ a duobus fi-
nibus: ariete & libra. Taurus ergo cōtingit ipsam pede exporrecto equinoctiale yfus
Sic illi q̄s quidē superiore ratione refutaremus & multorū auctoritate. Sed quid opus
quū a pede Tauri septentrionalis signi tangi non possit. Itaq̄ vt melius cū his sentia-
mus: censem⁹ & Solinū & Plinū & reliquos emendandos: & pro oriente hiberno
appondū oriente verno. Poli signiferi: zodiaci qui circulus diuersos polos a po-
lis mundi habet. Lapso po. extento crure. eo em̄ gestu in signū cōuersus est taurus:
q̄ europæ blanditus est: vt facilius cōscenderet. Vltima vngu. vltima ps vngulē.
Quaq̄ caput: hoc est Tygridis Euphratiscq̄ accolg. Tygris orit̄ in regione armeniae
maioris fonte cōspicuo in planitie loco: nomē hellogosine est ipsi⁹ q̄ tardior fluit di-
glito: vnde cōcitata celeritate tygridis incipit vocari. Ita appellant medij sagittam.

PHARSALIAE

Euphrates: qui oritur in praefectura Armeniae maioris caranotide in monte aga seu capore. Non diuersis: non distantibus. Persis: orientalis regio iuxta cedrosiam. Quod potius sit no. q. noie appellent & an tygridis an euphratis pereat nomen. Spartus in agros: nam Melopotamiam irrigat more nili: & ideo dixit: vice vnda pharie. Fertilis: inter pretatio nominis: quis apud Virgi. Exul parthus. Euphrata enim fertilitas dicitur. Absorbet: nam occurrere Tauro monte in specu mergit, subterq. lapsus ab altero latere ei erumpit: deinde rursus mergit in cuniculos. Non abnegat: ipsa tellus, in mare enim ipsi cum exit. Diuersa: Papeiana. Dubium: neutri enim fauebant. Contenti fecit, du. lxxi q. Crasso interepto res romana rediisset ad duos duces quos ipsi commiserant. Scythiae populi, baetiani, Scythia tanai diuidit, parsq. eius in asia pars in Europa est. Errantes, quoniam in curribus vagantibus habitant. Tinxere. Veneno interfecere. Qui, in primo de poeto. Qui mortis se uo geminet ut vulnere causas. Oia vipereis spicula felle linunt.

Bactros, fluuius in finibus scythiae asiaticae a quo bactra regio & vrbs, & bactri & baetiani populi nominantur. Hircania i asia scythiae regio. Eniochi, lacedaemonij. Entochi in Asia iuxta pontum gens fera, qui ut Plinius docet ab Amphitro & Telchio Castoris & Pollucis aurigis originem traxit. Sarmata, gens in ima parte Meotidis Boream versus. Moschis, populi a hircanum mare. Colchorum, tunc dicitur. Colchis regio est iuxta pontum. Phasis, colchorum fluuius. Ditisissima, propter aureum vellus. Helis, capadociae fluuius, inter Calybes decurrit iuxta Licastra ciuitatem insignis victoria Manli Vulfonis & clade gallogrecorum. Chresso, regi lydonum. Fatalis, annicius fato, quoniam eo transgresso regnum amisit, nam ut est apud Iustinum qui babylonibus quos Cyrus oppugnabat ferret auxilium victus est, & in regnum refugit: Cyrus quoque post victoriam compositis in Babylonia rebus bellum in Sydiam transtulit, & ibi Chressi exercitum fudit. Cressusq. ipse capus concessis urbibus proximam maiestati regiae vitam degebat. Fatalis, Consulenti Apolline Chresso ita responsum est. Chressus perderet halim transgressus plurima regna. Siue ut de diuinatione Cicero ait. Chressus halim penetrans magna peruerteret opum vim, oraculoque non intellecto contra Cyrum se contulit.

Euphrates, quos non diuersis fontibus edit

Persis: & incertum: tellus si misceat amnes

Quod potius sit nomen aq. sed sparsus in agros

Fertilis eufrates pharie vice fungitur vnda

At tygrim subito tellus absorbet hiatu

Occultosq. tegit cursus, rursusq. renatum

Forte nouo flumen pelagi non abnegat vndis.

Inter caesareas acies, diuersaq. signa

Pugnaces dubium Parthi tenuere fauore

Contenti fecisse duos: tinxere sagittas

Errantes scythiae populi, quos gurgite bactros

Includit gelido: vastisq. hyrcania syluis.

Hinc lacedaemonij moto gens aspera freno

Oeniochi: seuisq. affinis sarmata moschis

Colchorum: qua rura fecat ditissima phasis

Qua croeso fatalis halys: qua vertice lapsus

LIBER TERTIVS.

Tanais: a Tanao scytharum rege dictus: ex rhipheis montibus fluens ex arctoo in orientem sarmatas scythasq. irrigat. Inde meridie versus suscipit a meotide: post Euxinum pontum ingreditur iuxta Theodosiam urbem. Ampliat: dilatat, nam quum flectit alia versus Europa fit latior, quum vero europam versus asia amplior fit. Quaque fretum, bosphorum Cimmeritium dicitur & euxinum ex quo meotidis paludis vnda emittit in propontidem. Egerit: emittit. Torrens fretum: velox mare & princeps quod fluit: nunquam tamen refluit. Pontus: euxinum mare. Herculeis auferit gloria metis. Innuis laus medi terranei maris immisione: qui cum ab euxino videtur oriri, nam semper in propontidem fluit. Legimus tamen in extremis

Riphaeo Tanais diuersi nomina mundi

Imposuit ripis asiaeq. & terminus idem

Europae: mediae dirimes confinia terrae

Nunc huc: nunc illuc: quae flectit ampliat orbem

Quaque fretum torrens Maotidos egerit vndas

Pontus, & herculeis auferit gloria metis

Oceanumque negat solas admittere gades

Hinc & Sidoniae gentes / auroque ligatas

Substrigens arimaspe comas, hic fortis arimaspe

Longaque Sarmatici soluens ieiunia belli

Massagetes qui fugit equo volucresq. geloni

Non cum meonijs deducens agmina regnis

Cyrus: & effusis numerato milite telis

Descendit Perses, fraternique vltor amoris

deserta vagantes ex imis pedum equorum detractum sanguinem bibunt. Claudia, in Rusinum Et qui corni pedes in pocula vulnerat andax massagetes. Geloni in scythia populi a Gelono herculis filio dicti. Virgi. ij. geor. pictos appellat. In. ij. ait: Bissaltae quae more solent acerque gelonus: Quum fugit in Rhodope atque in deserta getharum: Et lac coere tum cum sanguine potat equino. Non quum: nec Cyrum nec Exerxe nec agamenona totum se habuisse milites ingit: quum in Papei auxilium conueniebant. Quum: quoniam. Cyrus: parus rex contra Chressum Lydiae regem secotulit. Deduces agere, me. duces exercitum in Lydia, Lydia enim quae a Lido tyrreni fratre est dicta ante meonia vocabatur. Perses. i. Exerxes Persiae rex qui greciae bellum inferes quinque milia & ducenta octoginta milia hominum septingentosq. & lx. ut scribit Hero. habuit. Nauum quoque decies centum milia ut ait Iusti. Telis effudit, iussit enim singulos sagittas emittere: & sic milites numeravit.

M

PHARSALIAE

Fraterniq; vltor amo, hoc est Agamemnon in troia pfciscens qui Helenā Menelai fratris vxorē a Paride raptā vlciscebāt. Quū: qñ. Tantis: tot Pindarus ingt bisse ptum venere minus q̄ mille ducēte. Ordo est: Torreges nō habuere vnū ducē quū Cyrus &c. Coiere: cōuenere in vnū. Cultu: habitu. Ora: linguā. Missura comites ruina: immissura socios cēdi. Exciuit: cōmouit. Exequias: pompam. Funeres: morte. Nō corniger amon, ois aplrica etiā misit auxilia. Amon Iupiter in forma arietis in Libya colit cōstitutus a Baccho q̄ ariete duce fontē sitiens adinuenit. Amō aut arena interpretat. De eo lib. ix. dicendū vberius. Marmaridas: marmatidiae apher re domi ferme regione ad scyr tim vsq; maiore porrecti sunt

Quicqd. i. quantumcūq;. Aequora cū tantis pēssit classibus: vnū Tot reges habuere ducē: coiere nec vnq; Tam variæ cultu gentes. tā dissona vulgi Ora, tot immensæ comites missura ruinae Exciuit populos, & dignas sinere magni Exequias fortuna dedit: nō corniger amon Mittere marmaridas cessauit i arma catuas. Quicqd ab occiduis libye patet arida mauri Vsq; Paretonias eoa ad littora syrtes Acciperet foelix ne nō semel omnia cæsar Vincendum pariter pharsalia pstitit orbē. Ille vbi deseruit trepidantis moenia Romæ: Agmine nubiferā rapto supuolat alpem Cuncq; aliq; famæ populi terrore pauperent. Phocais indubijs ausa est seruare iuuetus Non graia leuitate fidem, signataq; iura Et causas: nō fata sequi, tamen ante furore

Quicqd. i. quantumcūq;. Mauris: qui sunt in vltia afri ca occidentē versus. Paretoni as: paretoniū oppidū cū por tu q̄draginta fere stadiorū ad scyrtim maiore est. Eoa: ad orientē versa. Præstitit: con cessit. Ne nō semel accipet oia certē vbi vnā victoria oia occuparet: cōuenit in pharsalia totus mundus. Ille vbi: in se ctis his q̄ in vrbe agere desti nauerat cæsar in vltiorē gal liā pfectus cognouit iubilū Ruffum pfectū & Domitiū ad occupandā Massiliā a Pō peio missos nauib; actuarijs septē. Præmissos etiā legatos massilienses domū nobiles a dolelctes q̄s ab vrbe discedēs Pōpeius erat adhortat ne no ua Cæsar's officia veterē suorū bñficiorū in eos memoriā ex pellerēt. Quib; mādatis acce ptis massiliēses portas cæsarī clausērūt. albicisq; ad se aduo cati frumēto aduēcto officii nisq; armorū in vrbe institut; muros clausē & portas reficie bāt. Ex Cæ. cōmetarijs. Ag mine ra. exercitu celeri. Nubi ferā: altā sustinentēq; nubes. Supuolat: rapto transcēdit. Alij po. galliæ & hispaniæ ciuitates. Famæ: cæsar's: Phocais iux. massiliēses q̄ a græcis phocēsijs sunt oriundi. Illi em a p̄lis afflicti ad ho stia rhodani cōmigrātes massiliā poso in loco cui portus subiaceret cōstituerūt. In du bijs: reb;. Nō gra le. leues em suapte natura sunt græci & incōstantes. Iura si. fede ra scripta q̄ cū. pō. ro. habebāt. Causas: rōes iusti & equi. Nō fara. nō fortunā succes

LIBER TERTIVS:

sumq; cæsar's. Ante. s. q̄ integre fidei specimen darēt & periculū faderēt. Indomi tū furore: inflexibile irā & impetū. Durā: p̄uacē. Præolata fronde mi. mos lega torū erat olea signū pacis gestare & p̄tendere. Virgi. viij. Centū oratores augusta ad moenia regis ire iubent ramis velatos Palladis oēs. Propinquū: aduentante em cæ sarē pcul ab vrbe adierunt. Mineruæ cecro. palladis athenienlis q̄ olea adinuenit. Semp in extre. habet hæc oratio latentē dissuatiōe bellixiulils & fidelis decreti mas silieniem honettā expositionē. Ea est: le fidos po. ro. socios nolle bellis ciuilib; imi scere: licereq; cæsarī depolius armis Massiliā ingredi. quā si statuerit oppugnare cer

Indomitū: duramq; viri deflectere mentē Pacifico sermōe parat, hostemq; p̄pinquū Orant cecropiæ prelata fronde minerue Semp in externis populo cōmunia vestro Massiliam bellis testatur fata tulisse Comprensa est latijs quecūq; annalib; ætas Et nunc ignoto si q̄s petis orbe triumphos: Accipe deuotas externa in prælia dextras At si funestas acies: si dira paratis Prælia discordes. lachrymas ciuilib; armis. Secretūq; damus, tractent vulnera nulla Sacra manu: si celicolis furor arma dedisset Aut si terrigenæ tentarent astra gigantes Non tñ auderet pietas humana vel armis. Vel votis prodesse loui, fortisq; deorū Ignarū mortale genus. p̄ fulmina tantū Sciret adhuc cœlo solū regnare tonantē

tū ip̄is esse q̄q; asperrima p̄ seruada fide & libertate p̄peti velle. Toraq; ad placandū cē sare tendit oratio. Exordiū su missa bñuolētia p̄ antiquæ so cietatis & fidei verecundā cō memoratiōe & promptitu dinē ad præstāndū officiū. Omnis ætas: ois antiquitas q̄ romanis continet historijs. Annales sunt historiæ p̄ annos notatæ: vt docet Gelius lib. quinto. Fata cōmunia: cō munē successum & aduersita tē. In externis: cōtra exteros alienosq; gesta. Triumphos victoria ex q̄ triumphamus. Ignoto or. ignotis gentibus. Dextras deuo. iuuentē depu tatā. Funestas: mortiferas lu ctuosas. Discordes: nos. Da mus lachry. miseret nos & de Remus. Secretū: successū q̄ cōlugiat ciues q̄ volūt esse ab illis imunes. Tractent: accin gant & inferant. Nulla ma. non aliq; nostrū. Sacra vul. execrabilia. i. nō geram; in ro manos scelestā bella. Si cœli. argumētat a s̄ si q̄ tātis bellis externi se immiscere nō debeant nā si dij discordes inter se pugnet: aut si i eos gigantes insur gant. tñ homines licet p̄i p̄ stupore & ignorance victoriæ nō auderent fauere loui Furor: ira: discordia. Coelicolis. p̄ hos senatū: p̄ gigantes Cæsarē intelligit. Ter rigenæ: fuerunt em terræ titanisq; filij. Tentaret astra: oppugnarent cœlū. Pietas humana: hoies p̄i. Votis: apertis desiderijs. Sortis: status & fortunæ. Sciret p̄ ful mina: ex fulminibus intelligeret. Solum conante: louem. per quē videt Pompeiū indicare: qui erat in senatu primus & belli dux.

PHARSALIAE

Adde: eam gentium temeritatem accusat quae bellis civilibus se sponte immiscet. Iners: vilis & inofficiosus. Horret contagia scelestorum: timet corruptionem belli civilis. Coactis gladiis: compulsi militibus. Sit mens ista: in sui propositi commendationem optant omnes in eadem esse sententia. Mens ista: propositum simile. Recusent vestra fata: nolint nos interimere. Alius: externe sed vos ipsi inter vos pugnetis. nam statim praeparatione cessabit. Cui: certe unicuique. Diuersi: oppositi. Fratres: nominandi est: sed rursus. accusandi. Finis adest rerum: cessabunt bella civilia. Illis: externis. Fas est: licet in vos sentire. Haec summa: haec brevis collectio eorum quae precatur ut te sumus: ut relicto exercitu inermis ingrediare. Infesta: hostiliter ventura. Credere: committere te & fidere. Excludi: repelli & extra manere. Admissio caesare: susceptio a nobis. Sit locus: perfat in eo ut caesari dissuadeat se hostem non esse. Exceptus: liber & exceptus a bello. Fatum: felicitas. Consulat vbi: pvideat Romae. Fecunda si placet: si eritis fecundus & pacem inter vos innituri. Sit: super sit hic locus. Veniat: venire possitis. Vel cum tanta. ab hoste: nestiori & utiliori argumentatio. Discrimina: pericula. Martis iberi: ne vetus Pompei exercitus qui in hispania est galli occupet. Deflectis: declinas ad nos cum illuc acceleres. Rapidum acceleratum. Non pondera: ante nuntiant rem suam ut digni negligi videantur. non enim sunt hi in quibus siue voueant siue repugnant bellum pondus consistat: praesertim cum in armis sint insoles. Momenta: impulsiones & efficaciae. Manus exul: multitudo profuga ab antiqua in graecia patria. Hora. Nulla sit hac potior sententia phocorum. Vultus profugus execrabilis ciuitas. Agros atque lares patrios habitadum sana. Feris relinquit & rapacibus lupis. Exul: a xerxe & ab ipsis in nouas sedes migrare constitutis. Exiguis me: quo opido. Estque ordo: & post translatae acies pho-

Adde quod innumere concurrunt vndique gentes
Nec sic horret iners scelestorum contagia mundus
Vt gladiis egeant civilia bella coactis
Sit mens ista quod cunctis: ut vestra recusent
Fata: nec haec alius committat prelia miles
Cui non conspecto languebit dextra pariete
Telaeque diuersi prohibebunt spargere fratres
Finis adest rerum: si non committitis illis
Arma: quibus fas: nobis haec summa precandi
Terribiles aquilas infestaeque signa relinquas
Urbe perculi nostrisque velis te credere muris
Excludique sinas admissio Caesare bellum
Sit locus exceptus scelerum. Magnaque tibi
Tutus. ut inuictae fatum si consulat vbi
Foedera si placeant: sit quod veniat inermes.
Vel cum tanta vocent discrimina martis iberi
Quid rapidum deflectis iter: non pondera rerum:
Nec momenta sumus. nuncque felicibus armis
Vsa manus patrie primis a sedibus exul:
Et post translatae exulstae phocidos arces
Moenibus exiguis alieno in littore tuti

LIBER TERTIVS.

Idos exulstae nos quos sola fides illustrat sumus tuti in moenibus. Sola fides: semper enim fide clari fuere. Liui. in. ij. belli punici. Nec hospitale quicquam peccatum vel satis prius auditum quam massilia venerunt. Claudere muros. a difficili argumentatio ad Caesarem terrendum. Haustus raptos: potum substractum. Aueris fontibus. amoris fluminibus & ipso rhodano. Larga ceres. copia panis. Contingi. infici & morderi a nobis crucientis dentibus. vel opprimi tabe vlceribus & scabiei morfu ut famelicis solet accideri. Saguntum. Valerius libro. vi. haec ait. Saguntini victricibus hannibalis armis: intra moenia sua compulsi cum vim punicam ulterius nequirent arcere collaris in foribusque unicuique erant clarissima. Atque vndique circumdatis accensisque ignis nutrimentis. ne a societate desisterent publico & communi rogo seipsos succiperent. Est autem saguntum oppidum in hispania a zacynthis conditum. Diciturque & haec Saguntos vel saguntus. Silius. Conclamant vtrinque acies teurota sagittas igne micet. Trahentes. iugentes. Sicca. nihil lactis habetia ob inedia. Fata. morte. Miscebunt vulnera. seipsos interimet. Coacti compulsi a te. Hoc. quod mutuo se occidant quod contra romanos pugnent. Graia. massiliensis oriunda a graecia. Ducis. caesaris. Proditae. manifestata. nam vultu coloreque mutauit & truces oculi euasere. Vana mouet. Caesar conuersus ad milites massilia se deleturum de nuntiat. hilarique eos animo esse iubet. & confidentia massiliensium arguit simulatosque dolos improbat. Ideo cum inermes suscipere nolent ut ipsum caeperent. quare de his sumpturum se poenas minatur. Fiducia. confidentia & improba spes. Cursus. accelerati itineris. Graios. massilienses. Ad axem hesperium. ad hispaniam regionem occidentalem. Vacat. vacuū tempus est. Gaudete. quia cum gloria ipsam diripietis. Munere factorum. deorum benignitate & est tacite laudis expressio. ostendit enim eos pugnandi cupidos.

Illustrat quos sola fides. si claudere muros
Obsidione paras: & vi perfringere portas;
Excepisse faces tectis. & tela parati
Vndaque raptos auersis fontibus haustus
Querere. & effossam sitiētes lambere terram
Et desit si larga Ceres. tunc horrida cerni
Foedaque contingi maculato corpora morfu
Nec pauet hic populus per libertate subire
Obsessum poeno gessit quod Marte saguntum
Pectoribus rapti matrum. frustra trahentes
Vbera sicca fame medios mittent in ignes:
Vxor & a charo poscet sibi fata marito
Vulnera miscebunt fratres: bellumque coacti
Hoc potius civile gerent. sic Graia iuuētus
Finierat. cum turbato iam prodita vultu
Ira ducis tandem testata est voce dolore.
Vana mouet Graios nostri fiducia cursus.
Quauis hesperium mundi perperemus in axem
Massiliam delere vacat: gaudete cohortes.
Obuia praebent fatorum munere bella.
gloria ipsam diripietis. Munere factorum. deorum benignitate & est tacite laudis expressio. ostendit enim eos pugnandi cupidos.

PHARSALIAE.

Ventus. Similitudo qua se vento & igni pace spacio inani: hostes arborib⁹ & materia comparat. Robore: specie p genere posuit. Inani: libero arboribus. Nullis: nulla manu. Nocet: desides euadim⁹. Armor: exercitus & potentia nostre. Qui potuere vinci: quos vincere possumus. Sed si solus: it. ma. Degener: vilis & humilis. Dimissis: depositis. Tecta patent: aperiunt portæ admittent me. Excludere: expellere. Inclusisse: in carcere continere: deest: sed etiā. Contagia: corruptione nolunt em bello ciuili se maculare. Fugant: expellunt. Dabit poenas: nunc ad legatos se vertit. Meo æuo: meis temporibus. Quid me bellū: q̄ meis partibus in

hæere: quod qui nō facient tu ti nō erunt. Sic postq̄: quib⁹ iniurijs per motus Cæsar legiones tres massilia adducit: turres vineasq̄ ad oppugnationē vrbis agere naues longas Arlatæ numero duodecim facere instituit. Quibus effectis armatisq̄ diebus. xxx. a qua die materia cæsa est: adductisq̄ massilia his decimū Brutū p fecit. C. Treboniū legatum ad oppugnationē massilia reliquit

Ad urbem haud trepidā: ad massilia nil metuentē: q̄ se ad bellū parauerat. Vallata circumdata ordine armato & custodi. Moenia clausa: vrbē clausis portis. Haud pcul. locus castrorū describit: & vt vallis inter castra & vrbē repleta est aggere et oblecta massilia explicat. Massilia (vt in. ij. bellorū ciuiliū scribit Cæsar) extribus fere partibus oppidi mari abluē. reliqua quarta est quæ adiū habet a terra. Hui⁹ q̄q̄ spaciū pars ea quæ ad arcē pertinet loci natura & valle altissima minuta longā & difficilem habet oppugnationem Trebonius igit in viminibus & materia cōportata aggere i altitudine pedū octoginta extruxit. Tumulus: collis. Explicat cā. habet quā i summo planitie. Diffuso ver. dilatato cacumie. Patiēs cingi: q̄ possit circumdari. Munimine: vallo. Proxima: vicina huic rupi. Consurgit: erigit & munita est. Sedet: iacet & vallis latitudine mōrisq̄ distatā indicat. Statura: q̄ stare & erigere. vel cōstatura

Ventus vt amittit vires; nisi robore densæ
Occurrant syluæ: spacio diffusus inani

Vtq̄ perit magnus nullis obstantib⁹ ignis;

Sic hostes mihi deesse nocet dānūq̄ putam⁹

Armor: nisi qui vinci potuere: rebellent

Sed si solus eam dimissis degener armis

Tūc mihi tecta patet: iam nō excludere tm̄

Inclusisse volunt. at em contagia belli

Dira fugant: dabit poenas p pace petita

Et nihil esse meo disceris tutius æuo

Quā duce me bellū: sic postq̄ fatus ad vrbē

Haud trepidā cōuertit iter tūc menia clausa

Conspicit. & densa iuuenū vallata corona:

Haud pcul a muris tumulus surgētis i altū

Telluris. paruū diffuso vertice campum

Explicat hęc patiens longo munimine cingi

Visa duci rupes: tutisq̄ aptissima castris.

Proxima ps vrbis celsam cōsurgit in arcem

Par tumulo: mediusq̄ sedent cōuallib⁹ arua

LIBER TERTIVS.

Tuncres immenso placuit statuta labore

Aggere diuersos vasto cōmittere colles

Sed prius vt totā. qua terra cingitur / vrbem

Clauderet: a summis pduxit ad eq̄ra castris

Longū cæsar opus: fontesq̄ & pabula cāpi

Amplexus fossa densas tollentia pinnas

Cespitibus: crudaq̄ extruxit brachia terra

Iā satis hoc gratæ memorandum cōtigat vrbī

Acternūq̄ decus. qd̄ nō impulsā: nec ipso

Strata metur: tenuit flagrantis in omnia belli

Precipitem cursum: raptisq̄ a cæsare cūctis

Vincit vna mora. quantū est qd̄ fata tenent

Quodq̄ virū toti pperans iponere mundo

Hos perdit fortuna dies: tunc omnia late

Procubūt nemora: & spoliant robore siluæ

Vt cū terra leuis mediā: virgultaq̄ molem

Suspendant. structa laterū cōpage ligatam

Arctet humiū pressus ne cedat turrib⁹ agger

Lucus erat longo nūq̄ violatus ab æuo

Obscurū cingens cōnexis acra ramis }

Et gelidas alte summotis solibus vmbas

Hūc nō ruricolæ panes: nemorūq̄ potētes

Syluani: nymphæq̄ tenet: sed barbara ritu

Sacra deum: structæ diris altaribus aræ

Omnisq̄ humanis lustrata cruoribus arbor

Si q̄ sīde meruit superos mirata vetustas

Illis & volucres metunt insistere ramis

Et iustis recubare feræ: nec ventus in illas

Cōmittere: cōiungere. Diuersos: vrbis & castrorū. Aggere: cōgerere terræ & fascibus viminū. Prius: placuit. Vt clau. vr. vt occluderet omnē aditū p terrā hinc & illinc. nā aggere & fossā duxit a castris ad maria. Pabula: pascua. Brachia: aggeres. Cespitibus glebis terre cū herba. Cruda: dura. Tollentia pī. erigētia turriculas & ppugnacula in situdinē pinnarū muri. Iā satis nō puā laudē inqt allecui sūt massilienses q̄ soli ausi sunt resistere Cæsari. Memorandū: memorari dignū. Cursū bellicū impetū cæsaris. Cūctis rā. ceteris vrbibus statū occupatis Vna: sola. Mora: lōga oppugnatione. Quantū: magnū pfecto. Tenent: retinent successus cæ. Properas: iponere mūdo festinās p̄ficere cæsare. Perdit: incassū cōterit. Nemo rā cōstet arbores amenitatis cā Robore: arborib⁹ vt earū trabibus agger latera firmaret: media aut replebat ex fascib⁹ virgultorū & terra. Virgulta: vt mīna rami arborū & fructices Molē: cōgerere rerū. Suspēdat suspēse attollat. Agger: tota ipsa machina. Pressus: oneratus. Arctet hui. cōprimat terrā sed trabes pōdus sustineat. Luc⁹. sacri luci quē cæ. excidit descriptio. Violatus: cæsus. Cingens: id est complectens. Solib⁹: radijs solarib⁹ illuc nō penetrantib⁹. Panes: dñ rusti ē Fakui siue Saturni filij sunt. Nymphæ: dryades & amadriades. Barbara: effera. Ritu: q̄a hoīes illic mactabāt. Arg rā superū deorū q̄ inferi sunt: Altaria superū tm̄. Diris: cēferis. Lustrata: expiata. Lustris: cubilib⁹ & antris suis.

PHARSALIAB

Incubuit: flauit. Excussa nubibus: q̄ ex nubiu collisione nascunt ex Epicuri Ana-
xagoræq̄ sententia. Nō vllis: virent (inquis) illic arbores quanq̄ sint nō tanq̄ sub
dio: sed sub tecto nec auras alentes aspiciant. Horror: suus: propria viriditas. Nō vl
lis auris: nulla aeris luce. Tū plurima: plurimi illic riu: sed nigri sunt. Cadit: ema-
nat e fontibus. Mœsta: squalida mœrorēq̄ inducentia. Carent arte: nullo sunt ar-
tificio fabricata. Extant informia: eminet indolata & turpia. Truncis: in stipitib⁹
arborū. Situs: squalor et lanu-
go q̄ pprie ex humore aut nul-
la tractatione & cultu oborif

Putri: corrupto. Facit atto-
nitos: terret aspicientes. Non
vulgatis figuris: nō em ea for-
ma deos illos effigiant q̄ reliq̄
alios. Nō nosse: ex ipa figura

Iā famā: miracula q̄ in ipō lo-
co solebāt accidere memorat.

Cauernas: antra. Mugire: re-
sonare. translatio a bobus qui
pprie mugire dicunt. Procū-
bentes: siue vetustate siue pdi-
giose. Taxos: arbores quaz
succus est venenosus. hic toxi-
ca q̄ si taxica dicta esse Plī. do-
cet. Et nō ar. videbat cōburi
cū illic nullū esset incendiū.
Roboraq̄: videbant ab ingen-
tibus draconibus arbores esse
cōplexē. Propiore cul. nō em
lucū ingrediebant: nec pprius
accedebāt metu deorū. Cesse-
re: dedere locū abstinēdo tam-
diē q̄ noctu. In me. axe: i me-
dia coeli regione. i. in die: intel-
ligitq̄ mediū qcquid coeli est
inter orientē & occidentē. Pa-
uet accessus: timet adire. Ipe
emphasis. q. d. q̄ deis amic⁹ ē.

Deprēdere: iuenire numē ipm
iubet: cæsar. Procūbere: exci-
di. Ferro i. securibus infixis.

Opī: ad opus. Bello pri. bello
gallico qd̄ annis supiorib⁹ ges-
serat cæ. in alias vrbes. Nuda-
tos: puatos arborib⁹: reliq̄ ei
siluis excisis sola superat. For-
tes ma. magnanimi milites.
Moti: territi. Verēda obfūda

Incubuit syluas: excussa q̄ nubibus atris

Fulgura nō vllis frondē prebentibus auris

Arborib⁹ suus horror inest: tū pluria nigris

Fōtib⁹ vnda cadit. simulacraq̄ mœsta deorū

Arte carent: cæsisq̄ extant informia trūcis.

Ipsē situs putriq̄ facit iam robore pallor

Attonitos: nō vulgatis sacrata figuris

Numina sic metuūt: tantū terroribus addit

Quos timeat nō nosse deos iā fama ferebat

Sepe cautas motu terræ mugire cauernas

Et procumbentes iterū consurgere taxos

Et non ardentis fulgere incendia syluæ

Roboraq̄ amplexos circūfuisse dracones

Non illum cultu populi ppriore frequētant

Sed cessere deis: medio cū Phœb⁹ in axe est

Aut celū nox atra tenet. pauit ipse sacerdos

Accessus: dominūq̄ timet deprendere luci

Hanc iubet imisso siluam pcumbere ferro.

Nam vicina operi. belloq̄ intacta priore

Inter nudatos stabat densissima montes

Sed fortes tremuere manus. motiq̄ verēda

Maicestate loci: si robora sacra ferirent

LIBER TERTIVS.

In membra sua. quodd Lycurgo threicio vitā incidere conanti accidit: cruxq̄ suū p
sui se incidit. Implicitas cohortes: dubitantes & impeditos milites. Vibrare: cū mo-
tu tractare & cōcutiendo immittere. Bipennē raptā: securim ab vno militū exortā.
Aeriam: altam. Merso: immisso. Violata: corrupta vim passa. Iam ne: in gallicæ
supstitionis contemptū & in militū cohortationē Cæsar hęc dixit. quo ita numinū
si qua esset in suū caput cōuerteret. Pecissetq̄ nefas: violasset sacra. Secura: sine re-
spectu deorū. vel bis repetat nō. Nō sublato: adhuc em̄ metuebāt: sed magis Cæsare
q̄ deos. Expensa: pōderata & cōsiderata vtrā magis nocere posset. Procūbūt oritū

excidunt arbores ipsæ ingen-
tes. Ilex: arbor glandifera. de
qua Virg. Ilicis & nigre spe-
cies. Possessiuū eius est iligin⁹

Silua dodones: quercus loui
dodoneo dicata. allusitq̄ ad fa-
tidicas quercus epyri. Alnus
aptior fluctibus: ex qua sunt
naues. Statius in sexto. Alnus
amica fretis. Cupressus: ar-
bor feralis diu sacra quæ in fu-
nestis nobilitū domibus plan-
tabat. eiusq̄ ramis rogo: late-
ra intexebant: vt in sexto Vir-
gil. indicat. Cæsa nūq̄ ferro
pullulat. Diciturq̄ cupressus
cypressus & cyparissus. Nō
placbeios luctus: nobilitū mor-
tem. Posuere comas: excisæ
sunt. Propulsa: impulsā. Su-
stinuit se: erat suspensa in ære
propter arborū romanorūq̄
densitatem: licet esset excisa.
Populi ciuitates. Exultat: gau-
det. sperabant em̄ deos fore vl-
tores: & Cæsarem meritis sup-
plicis affecturos. Quis em̄:
nemo em̄ existimabat Cæsare
id impune facturum. Seruat
multos: sententia est: cū adie-
cta querela. Vtq̄ satis: post-
q̄ satis materia est excisum:
Trebonius raptis vndiq̄ iu-
uencis ipsam ad aggerem com-
portari curauit. Satis: subau-
di est eis.

In sua credebant redituras membra secures

Implicitas magno cæsar torpore cohortes

Vt vidit. primus raptā vibrare bipennem

Ausus. & aeream ferro pscindere quercū

Effatur merso violata in robora ferro

Iam ne quis vestræ dubitet subuertere syluā

Credite me fecisse nefas. tūc paruit om̄is

Imperijs non sublato secura pauore

Turba: sed expensa superorū: & cæsaris ira.

Procumbūt orn̄. nodosa ipellitur illex

Syluaq̄ dodones. & fluctibus aptior alnus

Et non plebæios luctus testata cupressus

Tūc primū posuere comas: et frōte carētes

Admisere diem. propulsaq̄ robore denso

Sustinuit se sylua cadens: gemuere vidētes

Gallorū populi. muris sed clausa iuuentus

Exultat: quis em̄ læsos impune putaret

Esse deos: seruat multos fortuna nocentes

Et tantum miseris irasci numina possunt

Vtq̄ satis cæsi nemoris: quesita p agros

PHARSALIAE

Ferūt: nemus. Flevere annū: lachrymauerūt fructus annōs se amississe: quia ereptis bobus arare & non ferere potuerunt. Plaustra: rustici currus. Aratro: ab aratro. Celsantis: fructū non ferentis. Dux tamen: Cæsarem oppugnationē fore longam prospiciens: præfecto Bruto classi & Trebonio terrestri oppugnationē Hispaniā versus iter arripuit. Hæsurī: diu duraturī. Acies hispanas: veterē Pompei exercitū. Geri vt gereretur a Bruto & Trebonio. Erigitur: struitur. Axibus stellatis: lignis in stellarum similitudinē commissis connexis. quod fieri solet vt ipsa machina quæ erigitur firmior sit. Axem autē non modo regionē & lignum aut ferrum circa quē vertitur rota. Sed quodcūq; genus ligni aut tabularū axem festo autore dicimus. Geminasq; curre: supra aggerem cōstituta sunt duæ turres reptilis: q̄ in aggere affixæ non erant: sed ipsū agebant. Robore: ligno. Causa latē: trocleis & rotis. Per longū iter: per aggerem ipsū. Repsere: discurrere. Nutare: nutando procedere. Nutare tremere est & casum minari. Iuuentus: massiliensis. Inanes sinus: concauitatem terræ. Querentē erum pere ventū: terremotū qui sit ex incluso vento conantē erumpere: quāq; Anaxagoras dixit terremotū esse succensione aeris in terra. Illinc: ex turribus. Cadunt in arces: quæ erant inferiores. Sed maior graio: sed vehementiora erant massiliensium tela. Cæsar in secundo bellī ciuili ait: Tanti erant antiqui in oppido omniū rerū ad bellū apparatus. tantaq; multitudo tormentorū vt eorū vim nullæ textæ viminibus vineæ sustinere possent. Asseres x̄o pedū. xij. cuspidib; p̄fixi atq; in maximis balistis p̄ quatuor ordines crati in terra defigebant. Raptā: raptim immissa. Tensio tur. extenso impetu & volubilitate q̄ intendit. Nāq; vt Victru. ait: sunt in capitib; foramina p̄ quorū spacia cōtendunt capillo maxie muliebri: vel neruo funes magnitudinē poderis lapidisq; quæ debet ea balista mittere. Baliste: inst. umētī ex ferro aut taxo aut osse: q̄ si minor est manu balista & stropio appellat: quāq; p̄prie balista d̄r ex q̄ mittunt saxa: vt Ci. i. tuseu. docet. q̄nq; sciat machinā q̄ magni lapides emittunt. Vnū la. vnā corpis p̄te. Pandēs viā: p̄repens

Plaustra ferūt: curuoq; soli cessantis aratro
Agricolæ raptis annum fluere iuuencis.
Dux tñ impatiēs hæsurī ad mœnia Martis
Versus ad hispanas acies. extremaq; mūdi
luffit bella geri: stellatis axibus agger
Erigit. geminasq; æquantes mœnia turres
Accipit. hæ nullo fixerūt robore terram.
Sed per iter longum causa repsere latenti.
Cum tantum nutaret onus. telluris inanes
Cōcussisse sinus quærētem erūpere ventū
Credidit: & muros mirata est stare iuuetus;
Illinc tela cadunt excelsas vrbis in arces:
Sed maior graio Romana in corpora ferro
Vis inerat: neq; enim solis excussa lacertis
Lanea: sed tensio baliste turbine raptā
Haud vnū cōtenta latus transire quiescit
Sed padēs perq; arma viā. perq; ossa relicta

LIBER TERTIVS:

Fugit relicta morte: egredit relicto mortifero vulnere. Post vulnera: pōst vulneratū traiectūq; hominē telū egressum viterius euolat. At saxum: saxa vero quæ ex tormentis & machinis maiori vi mittebant totū hominē cōtere bāt. Ictu verberis percussione & iactu trabis. ex qua velut e funda saxa emittunt. Excusit: excutiendo emittit. Ruens: ipsum saxū. Rupes: saxum. Quā vetustas: q̄ & vetustate & v̄to dissoluta. Exanimat: perimit. Dissipat: dispergit & cōtūdit. Artus: mēbra quāq; sunt eorū partes iuncturæq; ipsæ. Vt tamē. p̄pinqantes inquit muro romanos saxa & tela tormentis emissa: q̄a altius longiusq; tendebant nō poterant ledere. Cæsar tñ sic ait: Itaq; pedalibus lignis cōiunctis inter se porticū intuebant: atq; hac agger inter manus proferebāt. Antecedebat testudo pedū. lx. æquandī loci causa facta. lē ex fortissimis lignis cuoluta omnibus rebus quibus ignis factus & lapides defēdi possent: sed magnitudo operū muri altitudo atq; turriū: multitudo tormentorū oīm administrationē tādabat. Virtus testā: fortes milites testī. Subit: p̄pinquit. Densa testu. dēsis scutis. testudo em̄ d̄r quū milites iuncti incedūt clypeis capiti sup̄impositis & cōnexis. Eā pōtea sequētib; verbis describit. Virgil. Accelerant acta pariter testudine volsci. Priores: p̄cedētes Armis: clypeis sequentiū. Vmbo: clypei curuatura. Ex testus: eleuat⁹ supra caput. Cadunt post ter. q̄a paratā in distantes. p̄pinqs ferite nō poterāt. Recessu: spacio. Flectere iactū: inclinare & mutare vt breuius iacerēt. Modū: mensurā. Ad lōginq te. ad istus telorū lōgius emittēdos. Aut cōiunctio est & cū verbo mutare iungēda. Mutare: teperare ne longe p̄cederet. Euoluūt: euoluēdo emittūt. Nudis: absq; armis & tormentis. Dum fuit armorum series: dum testudo stetit suo ordine. & non est a massiliensib; facta: & nil detrimenti accipiebant a saxis: vt testā nihil a grandine. Innocua: non nocente. Quāq; Nonius frigide (vt mihi videtur) ait: Innocens non nocens: innoceus illelus. Citatq; Virgilū qui dicit: Sedere carinæ omnes innocuæ. Vitorum: massiliensium. Incensa inflammata.

Morte fugit. supest telo post vlnera cursus
At saxum quoties ingenti verberis icu
Excutitur. qualis rupes: quā vertice mōtis
Abscidit impulsu ventorū adiuta vetustas:
Fragit cūcta ruens: nec tñ corpora pressa
Exanimat: totos cū sanguine dissipat artus
Vt tamen hostiles densa telludine muros
Testa subit virtus. armisq; innexa priores
Arma ferūt: galeaq; extensus p̄tegit vmbo
Quæ prius ex longo nocuerūt missa recessu
Iā post terga cadūt. nec graijs flectere iactū
Haud facilis labor longinq ad tela parati
Tormenti mutare modum sed pōdere solo
Contenti nudis euoluunt saxa lacertis
Dum fuit armorū series: vt gradine testā
Innocua percussa sonant. sic omnia tela
Respuīt. at postq; virtus incensa virorū

re ne longe p̄cederet. Euoluūt: euoluēdo emittūt. Nudis: absq; armis & tormentis. Dum fuit armorum series: dum testudo stetit suo ordine. & non est a massiliensib; facta: & nil detrimenti accipiebant a saxis: vt testā nihil a grandine. Innocua: non nocente. Quāq; Nonius frigide (vt mihi videtur) ait: Innocens non nocens: innoceus illelus. Citatq; Virgilū qui dicit: Sedere carinæ omnes innocuæ. Vitorum: massiliensium. Incensa inflammata.

PHARSALIAE

Cratem perpetuā: testudinē continuā. Fabius cū duo sint genera orationis: altera ppetua quæ rhetorice dicta: altera concisa quæ dialectice. Milite romano: qui nō tantum totq̃ ictus poterat sustinere. Singula arma: clypei singulorū. Tunc ad operta facta testudine vineā admouere quæ quid sit supra docuimus. Vineā: crates terra tectæ. Pluteis: tabulatis & solis. Tecta fronte: munita anteriori parte ne milites qui primū procedunt ledant. Latentes: romani. Moliri: demoliri. apheresis est. Ina moenia: murum terræ vicinū

Aries instrumentū quo muri feriunt. Est autē librata trabs habens in cacumine ferrū simi le capiti cornibusq̃ arietis. In cussus: immēsus. Compagē iūcturā. Soluere: frangere. Subducere: subtrahere vnum saxum etoto muro. Sed sup: massilienses vero omni telorū gñe repulere romanos. Fragmine molis: frusto montis .i. saxo. Sudibus: curis & percicis. Adusti: quod durius est.

Cedunt crates: frangit vinea Exhausto: consumpto. Tentoria: castra. Sūma voti: maximum votū & votorū cumulus. Vt starent: vt non diruerent. Vltro acies: crebro in per albicos eruptiones fiebant ignesq̃ aggeri & turribus inferebant: quæ facile nostri repellēbāt milites: magnisq̃ vltro illatis detrimentis eos qui eruptiones fecerant in oppidū reijciebant. Inferre acies: immittere milites contra romanos. Texere faces armis: opoposuerunt scura igni: ne vide retur ab hoste. Lethifer: mortifer. Telū flamma fuit: p telis faces gerebant. Incendia: ignem quē immittebant. Per numina: per aggerē. Nec (ait) lentas vires: vehemens magnusq̃ est. Luceturi: difficiliter corripiat & vrat. Tæda a facibus massiliensium. Cōsequit: erigit in fumū. primo em fluuī: deinde ignis apparet.

Perpetuam rupit defesso milite cratem
Singula continuis cesserunt ictibus arma
Tunc ad operta leui procedit vinca terra
Sub cuius pluteis, & tecta fronte latentes
Moliri nunc ima parant & vertere ferro
Moenia, nunc Aries suspenso fortior ictu
Incussus densi compagem soluere muri
Tentat: & impositis vnū subducere saxis
Sed sup & flāmis, & magnę fragmē molis
Et sudibus crebris, & adusti roboris ictu
Percussæ cedunt crates: frustra q̃ labore
Exhausto fessus repetit tentoria miles
Summa fuit graijs starent vt moenia voti:
Vltro acies inferre parāt: armisq̃ coruscas
Nocturni texere faces: audaxq̃ iuuentus
Eruptit: non hasta viris/nō letifer arcus:
Telum flāma fuit: rapiensq̃ incēdia vētus
Per romana tulit celeri munimina cursu
Nec quāuis viridi luctetur robore: lentas
Ignis agit vires, tæda sed raptus ab omni
Consequitur nigri spaciōsa volumina fumi:
Spaciōsa volu. magnas replicationes & inuolucra.

LIBER TERTIVS.

Soluit sylvas: cōburit ligna aggeris. Cautes crudæ: dura saxa. quāq̃ pperit sco puli pars. Fluxerit pul. in tenuē sunt puluere dissolutæ. Procubuit: cecidit. Spes victis. Aduertendū hic cōfundi a poeta historiam: nā primū describit oēm terretiem pugna. Inde nauale & sæpe certatū est terra: bis mari. Primū qdē terra leuiter: postea mari fuit superior Brutus. Inde incēsus est agger: postea rursus mari pugnati. In de agger reffectus est ex laterib⁹ artificio sumo: & coacti sunt ad deditionē massiliēses. Victis: romanis q̃ posse tera ampli⁹ expugnare iā desperauerāt. Nō robore picto. Romani rudas & indolatas carinas habebāt & oī pictura vacuas. Fulgens tutela:

imago numinis. Solebāt em in nauib⁹ deū aliquē q̃ eas seruaret appingere. Pingebāt & dracones pistrices & eqs. Tutela: signū aliqd numinis qd tueret nauim. Decuit: ornauit. Cōserit: cōnectit. Arca appositio .i. solū & spaciū: erat em classis ipsa firmitior: q̃ agilior. Et iā: iā Brutus inq̃ p Rhodanū ad massiliā cum classe puenerat. Turrigera: q̃a priora et magna. Classes naues fabricatæ arelatæ. Cū gurgite rhodani: cū aqua & secundo flumine. Stoecha: dos: tres insule stoechades (vt inquit Strabo) incubunt massiliensibus digna satis ampli tudine: sed duæ exiguæ. Eas exercent massilienses opere rustico Stoechados: vnā insulā indicat. Nec nō. Massiliēses Domitij cōsilio (vt scribit Cēsar) naues lōgas decē & septē parauerāt. ex qbus xi. tectæ erāt: multaq̃ nauigia minora vt ipsa multitudo nra classis terref. magnū pteea numerū sagittarioq̃ classeq̃ instructa

Nec solum sylvas, sed saxa ingentia soluit:
Et crude putri fluxerunt puluere cautes
Procubuit: maiorq̃ iacens apparuit agger.
Spes victis telluris abit, placuitq̃ profundo
Fortunam tentare mari: non robore picto
Ornatas decuit fulgēs tutela carinas:
Sed rudis: & q̃lis prociunbit montib⁹ arbor
Conseritur stabilis naualibus area bellis.
Et iam turrigeram Bruti comitata carinam
Venerat i fluct⁹ Rhodani cū gurgite classis
Stoechados arua tenēs: nec nō et graia iuuē
Omne suū fatis voluit cōmittere robur. (tus
Grādæuolq̃ senes mixtū armauit ephœbis
Accepit non sola viros: quæ stabit in vndis
Classis: Et emeritas repetūt naualib⁹ alnos.

in Romanā pcesserūt. Cūq̃ vtrinq̃ fortissime & acerrime pugnaret: magna carde pars græcarum nauū depræssa est. nonnullæ cū hominibus captæ: reliquæ in portum compulsæ sunt. Quo accepto incōmodo veteribus nauibus reffectis adiectisq̃ piscatorijs & coniectis non minori fiducia q̃ ante dimicruere: sed iterū victi sunt. Robur: nocentiam. Ephœbis: puberibus qui primam adolescentiam ingrediuntur. Quæ stabat in vndis: quæ ante fuerant vsi. Ad emeritas: etiam veteres reparauerunt. Emeritas: quæ suum officium iam peregerant. Translatio est a veteribus militibus & gladiatoribus sumpta: qui emeriti dicuntur: cum debita stipendia peregerūt

PHARSALIAE

Vt matuti. Tempus & maris tranquillitate qua nauale pugna inire describit: adeo quidē apte vt potius geri q̄ dici res videat. Fregit aquis. radij solares in aqua nitenti reflectunt & frangi vident. Matutinos: primi ob parētes. Mater matuta aurora est. Liber nubibus: serenitas fuit. Posito: quieto. Virgi. Quū venti posuere. Tenentibus pacē: nō flantib⁹. Seruatū bello: cōpositū & rāquillū: factū in huius praelij vsum. Quisq; tā roman⁹ q̄ massiliensis. Statiōe: portu. quanq; statio locus oīs est: vbi ad tēpus statur. Brutus (vt scribit Cēsar) obtinebat stationes in insula. In eum ergo instructa classe venerunt massilienses. romani manus ferreas atq; harpagones parauerāt magno numero pilos tragularē reliquosq; res se intruxerant: ita cognito hostiū aduētū suas naues e portu educunt cū massiliensibus cōsiliunt. Paribus la. remigibus qui naues lacertorū viribus mouēt. Tollit: auferitur. Impulsae tonsis: actae remis qui tonsae dicunt a decutiendis fluctibus: vt tonfores a rondendis & decutiēdis capillis: vt Maur⁹ ait. Crebraverat: spissiores remigibus. Cōuellit: mouet: vt educunt ex vndis. Cornua ro. romanæ classis ordine: q̄ massiliensium eodē cuncti ordine opposita erat describit. Cornua: dextrū sinistrūq; latus ordinis in lung formā flexi. Triremes: naues tres remorū ordines i singulis transtris habētes. Quat⁹ q̄ dritemes. Quater surgēs nam cū quatuor sint: quater ad remigandū se erigunt. Extructi: ordinati. Et q̄: et q̄ habēt maiore ordinē: vt quinq; remes. Mergūt plu. pi. imitūt plu res remos. Multiplices: multas & diuersas inter se: vt biremes & vniemes: & est appositio. Ordo est. Validaq; triremes & c. cinxere cornua rates & c. Hoc robur: hae robustae naues inter se cornibus erant oppositae: in medio aut minores naues & liburne corinebant. Apto: libero illis q̄ in cornibus erant. Lunata: curua & flexa. Lyburnae: naues celeres a populis lyburnis sic appellatae. Gemino ordine: sunt em biremes. Creuisse: attollere sese. Prætorla: quia Brutus pfectus classis prætorq; erat. Verberibus senis agitur: seno ordine remorū impellitur. Mole: graue pondus seip̄a. Et summis longe: remorum extremitate longe in mare protenditur.

Vt matutinos spargens sup æqra phœhus
Fregit ags radios: & liber nubibus æther.
Et posito borea: pacemq; tenentibus austris
Seruatū bello iacuit marc; mouit ab omni
Quisq; suā statiōe ratem: paribusq; lacertis
Cæsaris hīc puppes: hīc graio remige classis
Tollitur: impulsae tonsis tremuere carinae.
Crebraq; sublimes cōuellūt vbera puppes.
Cornua romanæ classis: validaq; triremes.
Quasq; q̄ter surgēs extructi remigis ordo
Cōmouet: & plures q̄ mergūt æqre pinus.
Multiplices cinxere rates. hoc robur aperto
Oppositū pelago: lunata classe recedunt
Ordine contentæ gemino creuisse lyburnæ
Celsior at cunctis Bruti prætoria puppis
Verberibus senis agitur: molemq; pfundo
Inuehit: & summis lōge petit æquora remis.

LIBER TERTIVS:

Vt tantū: postq̄ adeo fuere vicina: vt vno remorū ipetu se pōssent attingere: clamor sublat⁹ est: & collidere se naues. Qd̄: vt siue quartū. Tōlis: palmulis. Vasto: magno. Premit: nō audis. Vertūt ce. trahūt maria cerulei coloris. i. remigat. In trāstra Apollina descriptio. Remiges em in puppi versi dū in prora nauim impellūt terga in trāstra reflectūt & i pectora remos eductos pcutiētia redeunt. Rostra: si oēs prarū gratæ. Crepuerūt: sonuerūt. Rediere in pu. mutuo repulsae puppim vīus recedebāt Tela lancee. Vacuū: liber remis & nauib⁹. Extendūt: tā romane q̄ massilienses. Diductis: in diuersa ductis: & ita ordine dilato vt mutuo naues hostiles susciperēt medidas q̄ breui giro ad luos pōlt ea reuertebant. Laxata: disolutio laxioris: ordine Vt q̄ties silitudo q̄ curius nauitū fluctibus q̄ cōtrarij vēti agitāt cōparat. Aestus: seruator maris. Zephyris: vētis occidētalib⁹. Fluctus: sume vndę. Vbi: postq̄ Duxerūt va. tr. iuerūt diuerso tramite & sulco. hęc q̄ venit: illa q̄ discessit. Sed gra. ha. Qua nauitū dritia pugnarēt Cēsar oñdit dicēs. Massilienses et celeritate nauitū sciētia gubernatorū cōsili nros eludebāt iperuscq; corū excipiebāt. & q̄ad licebat latiore spatio pducta lōgius acie circūuenire nras aut plurib⁹ nauib⁹ adoriri singlas: aut remos trāscurretes detergere si possent cōtēdebat. Nri tū grauitate & tarditate nauitū ipediebant: factū em subito ex humida materia eūdē vsū celeritatē nō habebāt Itaq; dū locus pugnadi daret æq̄ aio singulas binis nauib⁹ obijciebāt: atq; iniecta manu ferrea: et retēta vtraq; naue diuersi pugnabāt atq; i hostiū naues descendebāt. Habi. la. ea apte ad puocandū & appetendū. Gyro: reuolutione. Cede. cla. obrepere themonī: vt Clauūq; ad littora torquet Estq; p. prie sustis themonis Tar. flec. q̄ ei maior est nauis: so tard⁹ flectit. & maiori gyro indiget. Et tentare: ad tentādū. Ra. clauis. Certior firmior erat. Cari. sta. sumū solū pugnaturis. Terra: videbāt tanq̄ i terra pugnare

Vt tantū mediū fuerat maris: vtraq; classis
Qd̄ semel excussis possit transcurrere tonsis
Innumere vasto miscent in æthere voces.
Remorūq; sonus pmitur clamore: nec vlla
Audiri potuere tubæ, tūc cœrula verrunt.
Atq; i trāstra cadūt: & remis pectora pulsāt
Vt primū rostris crepuerūt obuia rostra.
In puppim rediere rates: emissaq; tela
Aera texerūt: vacuūq; cadentia pontum.
Et iam diductis extendunt cornua proris.
Diuerſaq; rates laxata classe recepræ.
Vt q̄ties æstus Zephyris: euriscq; repugnat
Huc abeūt fluct⁹: illuc mare: sic vbi puppes
Sulcato varios duxerūt gurgite tractus.
Qd̄ tulit illa ratis remis: hæc reppulit æq̄r
Sed grais habiles: pugnaq; laceſsere pinus
Et tentare fugam: nec lōgo frangere gyro
Cursum: nec tarde flectenti cedere clauo.
At romana ratis stabilem præbere carinam
Certior: & terræ similem bellantibus vsum

PHARSALIAE

Artibus & certas pelagi: cōtendis arte nauigandi & nauū agilitate qua superamus
Iam oppone: transuersas naues rostris inuoluentibus. Medias carinas: latera nauum.
Obliquas alnos: transuersas naues. Tentauit: percussit & oppugnare voluit. Robo
ra: forte nauim. Ictu victa suo: percussione sua laesa. Cohæsit: firma stetit cum ea.
Capta. harpagonibus & manibus ferreis. Manicæ: vinci ferreis: sed proprie sunt ma
nuū vincula: sicut pedicæ pedū. Virgī. Er gruibus pedicæ & rethia figere ceruis.
Teletes: longæ & rotundæ.

Seq; tenent remis: his mutuo
& pectinatim cōnexis se con
tinent vel cōtrario remige: im
pulsis. Stetit: nō mouit: fece
runt ei statariā pugnā. Tecto
æquore: iam em cōiunctis na
uibus mare inter ipsas nō vi
debat. Iā nō excussis: iā comi
nus pugnabant: & nō iaculis
sed ensibus res agebat. Tor
quent tela lacertis: emittunt

Vulnera ferro nec cadūt lon
ginqua: tela vulnerantia: nec
veniunt e longinquo emissā:
estq; methonymia iaculato
immissio. Agit plurima: ma
iorem partem occidit. Bello:
hocipso. Aduersos: hostiles
& suos in hostē. Suis: pro
prijs. Spumat: spumā facit.
Obducti: tecti. Virg. Limoso
q; palus obducit pasua iun
co. Cōcreto: durato. sanguis
em tam in frigida q; in calida
durefcit. Et quas naues ingr
quit a Romanis captæ harpa
gonibus trahebantur coniun
gi non poterant cadaueribus
interpositis impeditæ. Con
serta: desā & interposita. Viu
cula ferri immissi: vinci iacti.

Subiere profundum: merfi
sunt. Hauserunt: biberunt et
suffocati sunt. Hi: alij inquit
ex vulneribus difficulter peri
ruri subito cum nauibus mer
si sunt. Luctantem cum mor
te: resistentem morti.

Tunc in signifera residenti pupe magistro
Brutus ait: patris ne acies errare profundo
Artibus & certas pelagi: iam confere bellū.
Phocaicis medias rostris oppone carinas.
Paruit: obliquas & præbuit hostibus alnos
Tunc quæcunq; ratis tentauit robora bruti
Ictu victa suo percussa & capta cohæsit.
Ast alias manicæq; ligat: teretesq; catenæ
Seq; tenent remis: tecto stetit æquore bellū.
Iam non excussis torquetur tela lacertis.
Nec longinqua cadūt iaculato vulnera ferro
Miscenturq; manus: nauali plurima bello
Esis agit: stat quisq; suæ de robore puppis
Pronus in aduersos ictus: multiq; perempti
In ratibus cecidere suis. cruor altus in vndis
Spumat: & obducti cōcreto sanguine fluct.
Et quis immissi traxerunt vincula ferri:
Has phibent iūgi cōserta cadauera puppes
Semianimes alij vastum subiere profundū.
Hauseruntq; suo permixtū sanguine pontū
Hi luctantē animā lenta cū morte trahentis
Fractarum subita ratiū perire ruina.

LIBER TERTIVS.

Irrita tela. Aliud mortis genus: qui em integri in mare cadebāt telis temere iacenti
bus & nō iactis in eos cōficiēbant. Irrita: muanū emissā: & quæ nullū in nauibus
vulnerarent. Suas: ad quas faciendas immissa erāt. Frustrato pōdere: decepto ferro:
vulnere nō illato. Exceptū: infixū alicui in quē incidit. Vulnus: corpus qd vulne
raret. Phocaicis: quō vna ro
manorū nauis duabus massi
lienū resisteret narrat Valla
ta: circumdata. Robore didu
cto fortibus militibus diuisis
in nauī transuersa. Aequo
mar. pari & forti pugna. Ta
gus: romanus miles. Retēat
retinere conat. Apalustre: or
namētū nauis: Festo auctore
dictū q; amplius sit q; q; na
uis indigeat. Sūt tñ qui velint
græci esse: & subtrahunt m.
primāq; eius quidā corripit
Cice. Nauibus absumptis flux
itania q; re aplustre. Trans
figit terga: synecdoche. Ferrū
cō. obuia sibi sunt tela medio
pectore. Quo vul. antiq; an
postico. Largus cruor: ma
gna vis cruoris. Vtrasq;: an
has. Vtrū aut hyphole mani
festissima. Animā: vitā quē
est in sanguine. In vulne. nā
vtraq; causam mortis dedert
Dirigit huc: Massiliensis. Telo
nis mortē describit: quē a na
uigandi astutia q; peritia lau
dat. Telonis: magistri nauis
Nullā ma. audi. nulli manui
meli⁹ obtēperauerūt. Turbā
te. se. aut ipsas carinas. Noe
tior: exploratio an serena: an
turbida sit futura. Id ei siue ex
solis siue ex lunæ aspectu calle
bat. Carbasa. vela. Cōpone
re. aptare vnde cunq; staturus
esset vetus. Hit. Teloni. Cō
pagē alni latia: nauī romanā.
Rostris. graiæ nauis. Auerit
q; ra. cū primū vulnerat⁹ fuit
nauis auersa est. Gyareus. massiliensis. Sociā. massiliensem. Excipit feriū. vulne
ta. Suspensa. nā cū ex nauī sua saltaret in alterā telū quo transmissus est nauī inhefit

Irrita tela suas peragunt in gurgite cædes.

Et quodcunq; cadit frustrato pondere ferrū

Exceptum medijs inuenit vulnus in vndis

Phocaicis Romana ratis vallata carinis.

Robore diducto dextrum: leuūq; tuctur

Aequo Marte latus: cui⁹ dū pugnat ab alta

Puppe tag⁹: graiūq; audax Apalustre retē

Terga simul piter missis & pectora tel⁹ (tat.

Transigit: medio cōcurrit pectore ferrum.

Et stetit incertus fluctet q; vulnere sanguis.

Donec vtrasq; sif⁹ larg⁹ cruor expulit hastas

Diuisitq; animā: sparsitq; in vulnera letum.

Dirigit huc puppim miseri q; dextra Telo

Qua nullā meli⁹ pelago turbāte caria⁹ (nis

Audiuere manum: nec lux est notior vlli

Craftia: seu Phœbū videat: seu cornua lunę

Semp venturis componere carbasa ventis.

Hic latia⁹ rostro compagem ruperat alni.

Pila sed in mediū venere. tremētia pectus.

Auertitq; ratem morietis dextra magistri.

Dū cupit in locia Gyareus erūpere puppim

Excipit imissum suspensa per ilia ferrum

N v

PHARSALIAE.

& ipse a telo pendebat: Stant gemini fra. A sorte gemellorū diuersis modis mouet af-
fectus: & alterius fortitudine predicat. Stant: parati sunt & pugnāt. Gemini fra-
gemelli: vterini. Gloria maris tot. q̄s eadē cedit laudi mulierib⁹ geminos parere.
Viscera: vterus. Varijs fatis ge. cū eadē esse deberēt. Discreuit mors saua viros:
separauit. Agnorūt mi. q̄a alter nō videbāt. Sublato erro. q̄ppe erāt adeo siles vt
iplos minus dicerent: & alter p altero vocaret & saluaret. Ille frater superstes.
Tenet do. sp̄: seruat & cōtinuat luctū. Eternis: indeficientibus. & est a fraterna pie-
tate cōmendatio. Offert: refert: representat. Lugētib⁹: parentib⁹ suis. Quorū alter. Cō-
fundit hystorīa poeta maillie
sibus assentat⁹: nā reuera mi-
les is q̄ se adeo fortiter gessit
romanus & Caesaris decimae
legionis p̄fectus fuit Caius
Accilius est appellat⁹. Memi-
nir eius Traquil. in Cesare. et
Plutar. & Vale. max. Siles hi
storia de Cynegyro greco tra-
dua est. Pectine ob. nā remi
q̄ obliqui i nauī sunt mixti pe-
ctinati erāt. Iniectare ma. inij-
cere dextrā. Ictus: romani mi-
litis. Hæsit: firmavit se i nauī
Nixu: eodē conatu & gestu
Dirigit: rigida facta est: &
inhorruit nauī non dimissa.
Creuit in. magnanimi p̄p̄riū
est reb⁹ aduersis nō p̄tereri:
sed in illis insurgere. Plus: iræ
Irā peripathetici corē esse for-
titudinis dicūt. nec vllā vim
illā habere nisi ira exardeat:
vt. in. tuscul. Ci. ait. Instau-
rat: renouat. Nec dicimus Re-
stauro q̄a stauro nō dr: & in-
star nō restat latinū est Leua
auget veritate poeta. cōstat ei
non ita se gessisse Aciliū. Sue-
to. sic habet. Acili⁹ nauali ad
maillia p̄lio iniecta in pupē
hostiū dextra & abscissa: me-
morabile illud apd grecos Ci-
negyri exēplū. imitatus trāsi-
uit i nauim vmbone obuol-
agēs. Procūbit: inclinat. La-
cer. brachio. Cyp. quē leua
gerebat. Telis: missilib⁹ q̄ dextra.
Expositus: ictib⁹ romanorū obiectus. Frater. ar.
erat em an clypeū fratris iuermi pectore. Cuspide: telis. Perstar: p̄seuerat in pugna.

Affixusq; rati telo retinente pependit.

Stant gemini fratres fœcundæ gloria matris.

Quos eadem varijs genuerūt viscera fatis.

Discreuit mors saua viros: vnūq; relictum

Agnorūt miseri sublato errore parentes.

Aeternis causā lachrymis tenet ille dolore

Semper & amissum fratrem lugentib⁹ offert.

Quorū alter mixtis obliquo pectore remis

Aufus Romanæ graia de puppe carinæ

Iniectare manū. sed eā grauis insuper ictus.

Ampurat: illa tamē nixu: q̄ p̄derat: hæsit.

Dirigitq; tenens strictis in mortua neruis.

Creuit in aduersis virtus: plus nobilis iræ

Truncus h; fortiq; instaurat prælia leua.

Rapturusq; suā procumbit in æq̄ra dextrā.

Hæc quoq; cū toto man⁹ est abscissa lacerto

Iam clypeo: telisq; carens: nō cōditus ima

Puppe: s; expōit⁹: fraternaq; pectore nudo

Arma tegens: crebra cōfixus cuspide pstat.

Telaq; multorum leto casura suorum

Expositus: ictib⁹ romanorū obiectus. Frater. ar.
erat em an clypeū fratris iuermi pectore. Cuspide: telis. Perstar: p̄seuerat in pugna.

LIBER TERTIVS.

Emerita iam morte tenet. tū vulnere multo

Effugientem animā lassos collegit in artus

Membracq; cōtēdit toto quæcūq; manebat.

Sanguine: & hostilē defectis robore mēbris

Insiluit solo nociturus pondere puppim.

Strage virū cumulata ratis: multoq; cruore

Plena: p obliquū crebros latus accipit ictus:

At postq; ruptis pelagus cōpagib⁹ hausit.

Ad sūmos repleta foros descendit in vndas

Vicinū inuoluens cōtorto vertice pontū.

Aequora discedūt merfa didicta carina.

Inq; locū puppis cecidit mare: mltaq; pōto

Præbuit illa dies varij miracula fati.

Ferreā dū puppis rapidos man⁹ i serit vncos

Affixit Lycidam. merfus foret ille p̄fundo.

Sed phibent socij: suspensaq; crura retētant

Scindit auulsus: nec sicut vulnere sanguis

Emicuit lentus: ruptis cadit vndiq; venis.

Discursusq; anīæ diuersa in mēbra meantis

Interceptus aquis: nullius vita perempti

Est tanta dimissa via. pars vltima trunci

Tradidit in lethum vacuos vitalibus artus.

At tumid⁹ q̄ pulmo iacet: q̄ viscera feruent

Hæserūt ibi fata diu: luctataq; multum

Hac cū pte viri vix oīa membra tulerunt.

Dum nimīū pugnax vnus turba carinæ

Morte iā eme. nā euadere non
poterat: & mortis munus ple-
nū iā erat. Tener: excepit. Ca-
sura le. i morte. Tū vul. iā
moriturus collectis totis viri-
bus in hostilē nauī insiluit.
Vulnere: p qd sanguis egredi-
ebat. Lassos: debiles. Sangu-
ne: virib⁹. Cōtēdit: dirigit.
Mēbris de. ro. corpe vmbua
exhausto. Insiluit: cōiecit se.
Nociturus: vt inclinet atq;
obrueret. Cumulara stra. ple-
na cadauerib⁹. Ictus: roma-
nis illatos. Hausit pe. admiz-
sit aquā. Foros: tabulata &
spacia. Descēdit i vn. submer-
sa est. Vertice cō. voraci aq;
cōuersione. Est & vertex ve-
torū q̄ Typhon dr: vt Plī. ha-
bet. Diducta: diuisa. Mare
aq;. Ferrea. Cū romani ma-
nu ferrea Lycidā p nauī corri-
puissent: socijs cū p crura reti-
nētib⁹ diuisus est: postrema
q̄ pte statū mortua supior i q̄
vitalia p̄tinebant diut⁹ vixit
Manus: instrumētū cū plurē
bus vncis. Inserit: emittit.
Pupl: massiliensi. Rapidos:
veloces & rapaces. Auulsus
abreptus & a suis & a ferrea
manu. Scindit. Hos versus
Lucan⁹ p̄cussis venis dr cecid-
nisse. Emicuit: p̄siluit. Lēp⁹
rardus. Discursus: qui siebat
ex diuersa cruoris effusione.
Aie: sanguis in q̄ vita est. In-
terceptus. cōfusus. Tanta. iā
larga. Tradi. i le. dedit extrin-
tingēdos. Vacuos vi. i qb⁹
vitalia mēbra nō erāt. Ea sūt
epar pulmo cor p̄cordia cere-
brū. Tumidus: sp̄giolosus.
Vix tūle. difficulter abstulerit
Dū nimīū: militū impruden-
tiā q̄ nauī inuenterūt enarrat.

PHARSALIAE

Incumbit rora em i vnum
latus te vertit. Versa in uersa
Cogesto: in vnu latus colle-
cto. Texit pelagus: qm na-
uis supra mare in facie cadens
milites misit. lactare brachia
nare. Tunc vnica: docilitas
est. vnus em ga a rostris con-
currentibus est interceptus fa-
tu singulare comemoratu.
Facis lethi: apparentia & q-
litas mortis. Fixere penetra-
uere. Discessit: diuisum est ra-
vasto impetu. Quo minus
era so. vt ipsa rostra arata se
no collidat licet essent illo tor-
pore impedita. Eliso: copref-
so & coruso. Saniem; sanies
(vt Celsus ait) est tenuior san-
guine: varia: crassa: glutinosa
& colorata. Permixtus vis-
crosus cu carne. Inhibent;
phibet nautae & retrahunt.
Vulnerib: largidine vulne-
ris indicat cu ipm aq discer-
reret. Pars ma. qrunda massi-
lensiu ad suos nates natatu
mors sua describit. Naufra-
ga: cui? nauis fuerat fracta.
obluctata: repugnans lactatis
la. nado. Alii? pn. ro. vl. pp
hederet summa nauim brachis
Vetitis ab his q i nauis erant.
Peritura. erat em tacus quie-
rus vt si suscep? fuisset nauis
pauldubio mergeret. Nuta-
ret: inclinaret se & piclaret.
Impia: ga socios ledebat. Su-
per: desup. Brachia linqn. illi
amputatis brachijs & in nauis
relictis submer si sunt: cum na-
re non possent. A manibus
quibus inherebat. Graues:
amissis em brachijs nare non
poterat. laq oi: deficientib?
telis remos remones et trastra
in hoste iactabat. Amplustre: ornametu vpremonemissu vt abutai & bi ppretate

Incumbit prono lateri: vacuamq; relinquit.
Qua caret hoste: rate: cogesto podere pupps
Versa caura texit pelagus: nautasq; carina.
Brachia nec licuit vasto iactare profundo.
Sed claulo periere mari. tunc vnica diri
Cospecta est lethi facies. cu forte natantem
Diucrse rostris iuuenem fixere carinae.
Discessit mediū tam vastos pectus ad ictus
Nec prohibere valent obtritit ossibus artus
Quo minus æra sonent: eliso ventre p ora
Eiectat saniem permixtus viscere sanguis.
Postq; thibet remis puppes ac rostra recedunt
Deiectū in pelagus pso pectore corpus
Vulnerib? trasmisit aqs. ps maxima turbæ
Naufraga iactatis morti obluctata lacertis.
Puppis ad auxiliū socia cōcurrit. at illi
Robora cū vetitis prenlarent altius vlnis.
Nutaretq; ratis populo peritura recepto
Impia turba super medios ferit ense lacerto
Brachia linquentes graia pendentia puppe
A manibus cecidere suis. nō amplios vnda
Sustinuere graues in sumo gurgite trūcos
Iamq; omni fuis nudato milite telis.
Inuenit arma furor: remū cōtorsit in hostē
Alter: at hi tortū validis amplustre lacertis.
Alter: at hi tortū validis amplustre lacertis.

LIBER TERTIVS.

Auulsaq; rotant excusso remige sedes
In pugnam fregere rates. sidentia pessum
Corpa cesa tenet: spoliantq; cadauera ferro
Multi inopes teli: iaculum letale reuulsum
Vulneribus traxere suis. & viscera leua
Oppressere manu validos cū prebeat ictus.
Sanguis & hostilem cū torserit exeat hasta
Nulla tñ plures hoc edidit æqra clades
Quā pelago diuersa lues. nā pinguib? ignis
Affixus tædis. & recto sulphure viuax
Spargitur. at faciles prebere alimēta carinae
Nūc pice: nūc liquida rapuere incēdia cæra
Nec flāmas superāt vnde. sparsisq; p eqr
lā ratib?: fragmēta ferus sibi vendicat ignis
Hic recipit fluctus. extinguat vt eqra flāmas
Hi ne mergant: tabulis ardentibus hærent.
Mille modos inter leti: mors vna timori est
Qua cepere mori: nec celiat naufragia virt?
Tela legūt deiecta mari: ratibusq; ministrāt
Incertaq; manus ictu languente pervndas
Exercent: nunc rara datur si copia ferri
Vtuntur pelago: seuus cōplectitur hostem
Hostis. & iplicitis gaudet subsidere mēbris
ferientes designatū locum. ea em dicit certa manus & certū telū quod locū designa-
tum ferit. Incertas ergo: quia nantes validum ictū incutere non valebant. Languen-
te: debili. Si datur rara copia. si telum aut ensē non habeant. Vtuntur pelago: mer-
gunt hostem in mari. Subsidere: submergere se. Implicitis: connexis.

Rotant: rotando immittunt.
Sedes: translatio. In pugna:
vt pugnarent. Sidentia pessū
manentia sub pedibus deorsū
& infra. Sic & in quinto: Ob-
ruit illa dies qua cæsa cacumī
na pessum Tellus victa dedit
Hinc fit pessundo: hoc est sub
pedibus do. Inopes telis: qui
bus tela decrant. Lethale: qd
lethiferū vulnus itulerat. Op-
pressere: obduxere ne sanguis
egredere. Sanguis: qui vires
fouet. Exeat: egrediat post
emissam hastā qua fuerat vul-
neratus. Lues: vis mortis &
velut pestis. Quā diuersa pe-
lago: qd ignis qui est aquæ cō-
trarius. Tædis: facibus: sul-
phure piceq; sparsis & plenis
Viua: ardens & yrens. Fa-
ciles prebere: quæ facile incen-
debant & alebant ignem. Ra-
puere incendia: correpta sunt
igne. Nunc pice: nunc cera: si-
ue qd ipsas spargerēt: siue qd na-
uiū iuncturæ stuppa pice &
cera refractæ sunt. Nec supe-
rant flammās: nec restringunt
incendia. Sparsis ratibus: dis-
spatis nauib?. Vēdicat frag-
menta ferus: corripit & sibi at-
tribuit frustra. Hic reci. Di-
uersa diuersorū studia memo-
rat. Hic alqs. Inter mille: in-
ter innumera mortis gna illa vi-
rabant q ledi moriq; ceperant
Virtus nau. illi q fractis nauis
bus nabat se exercebat in legē
dis subministrandisq; telis pu-
gnantib? & in feriendo vt po-
terat hoste. Ratibus: militib?
methonymia. Incertas: non

PHARSALIAE.

Mergentesq; mori: dū mer-
guntur mergere alios. Pugna
fuit: egregi & callidi vrinato
ris mortem poeta describit. Is
autē dicit vrinator qui nat sub
aqua: quod qui faciunt vrina
re dicunt ab vna vase. Exi-
mius: prestans. Anima: an-
helitū. Plautus: Olet anima
vxori tuæ. Scrutari: inquire
re. Conuellere: ad reuellendū
anchora si funere ligi nō pos-
set. Adductum: tractū. Hic
vbi raptū in ima hostem vbi
suffocauerat emergebat. Pe-
nitus: valde subitus. Per va-
cuos fluctus: p mare a nauib;
nō occupatū. Puppibus oc-
currunt: incidit sub naues. Iccer-
runt brachia: comprehēderūt
retinuerūt. Nō pdere lethū:
non mori frustra & inulte &
non leso aduersario. Multus
multi morientes inquit suspē-
derunt se a puppi vt rostrorū
ictus ne nauis lederet excipe-
rēt. Stantem. Lygdami ma-
siliensis & tyrreni romani pu-
gna narrat. Tortor ha. agita-
tor fundæ ex qua torta & ro-
rata emittunt saxa. Balearis:
baleares insule sunt in mari hi
spano: quarū incolæ egregie
funda vtiunt. dictæ siue a
quod est facio: siue a Baleo
Herculis comite. Glande: pi-
la plumbea. Tempora: latera
capitis. Vincula: nervos qb;
conueniūt. Prorupunt: egredi-
unt. vi em̄ inclusi sanguinis
præssi: exclusi sunt oculi. Lu-
mine: vividendi. Cōstare vi-
gorē: se valere vltib;. Cōpo-
nere: collocare & statuere ad ia-
ciēda tela. Tormēta: balistæ
& catapultas. Egere: sese ad-
hortat. Hoc ca. corpus meū.

Mergentesq; mori: pugna fuit vnus in illa
Eximius Phoeus animā seruare subvndis
Scrutariq; fretū. si quid merisset arenis
Et nimis affixos vinci conuellere moris
Adductū quoties nō senserat anchora funē
Hic vbi cōpressum penit⁹ deduxerat hostē
Victor. & icolumis sumas remeabat ad vn
S; se p vacuos credit; dū surgere fluct⁹ (das
Puppibus occurrit; tandēq; sub æqre māsūt
Hi super hostiles iccerūt brachia remos
Et ratiū tenere fugā: nō perdere lethum
Maxia cura fuit multus sua uulnera puppi
Affixit moriens; & rostris abstulit ictus.
Stantē sublimi Tyrrhenum culmine proræ
Lygdamus excussæ balear⁹ tortor habenæ
Glāde petens: solido fregit caua tpa plūbo
Sedibus expulsi: postquā cruor oīa rupit
Vincula; pcumbūt oculi: stat lūine raptō
Attōitus: mortisq; illas putet esse tenebras
At postquā membris sensit cōstare uigore
Vos (ait) o socj sicut tormenta soletis
Me quoq; mittendis rectū cōponite telis.
Egere quod supest anie Tyrrhene per oēs
Bellorum casus: ingentem militis usum
Hoc habet ex magna defunctū pte cadauer
Viventis feriere loco, sic fatus in hostem

LIBER TERTIVS.

Cæca tela manu: sed nō tamen irrita mittit.
Excipit hæc iuuenis generosi sanguis Arg⁹
Qua iam nū medi⁹ decendit in illa venter:
Adiuuitq; suo procubens pondere ferrū.
Stabat diuersa victæ iam parte carinæ
Infœlix Argi genitor: non ille iuuentæ
Tempe phocaicis vlli cessurus in armis:
Victū æuo robur cecidit: fessiusq; senecta
Exemplū: non miles erat: qui funere viso
Sepe cadēs longæ senior p transra carinæ:
Peruenit ad puppim; spirātes iuenit artus.
Nō lachrimę cecidere genis: nō pectora tū
Distentis toto riguit sed corpe palmis (dit.
Nox subit: atq; oculos vastę obduxere tene
Et miserę cernēs agnoscei desinit argō (bre
Ille caput labens; & iam labentia colla
Viso patre leuat: vox fauces nulla solutas
Prosequit; tacito tantū petit oscula vultu.
Inuitatq; patris claudenda ad lumina dextrā
Vt toroore senex caruit: viresq; cruentus
Cœpit habere dolor: nō perdā tēpora dixit
A sœuis permessa deis: iugulumq; senilem
Confodiam: veniā misero concede parenti
Arge q̄t amplexus. extrema q̄t oscula fugi
Nōdū destituit calidus tuavulnera sanguis
Semianisq; iaces; & adhuc potēs eē supstes

Habere visum: faciet officiū ma-
gni militis. Manu cœca: ipe
cœcus. Nō irrita: nā hostem
vulnerabunt. Argus: massi-
lienſis. Excipit hæc: vulnera
tus est his. Qua venter non
medius: inter vmbilicū & la-
tus dextrū siue sinistrū. Sunt
em̄ illa arteriæ inter vesicā &
alū ad pubē tendentes: vt ait
Plin. Adiuuitq;: cecidit em̄
& ferrū altius est ingressum.
Stabat. tota hæc oratio diuer-
sis modis mouet affect⁹. Ca-
rinæ: eiusdē. Non ille: fuerat
em̄ fortissimus massilienſis.
Victū æuo robur ce. fortitu-
do annis debilitata prostrata
est. Exemplū nō: nā quis nō
pugnaret ipso aspectu alios ex-
citabat. Funere: morte filij.
Sæpe cadens: dū ad filiū ppe-
raret. Spirātes: palpitātes &
adhuc viuentes. Nō lachry-
mæ: ex vehemētissimo dolo-
re lachrymæ interdū poti⁹ cō-
primunt q̄ effundant. Tūdit
pcutit. Riguit induruit. Dis-
tentis: extensis et passis. Nox
subit: supueuit obscuritas præ
dolo em̄ exanimat⁹ est. Ar-
gū filiū. Labēs: instabile in-
clinatū. Leuat: attollit. Vox
loq non potuit. Solutas fau-
ces os. Inuitat: hortat. Clau-
deda. Maiorū mos fuit vt p
pingores morientibus oculos
clauderēt vt parētes liberis li-
beriq; parētib;. Caruit tor-
fuit sine stupore. Cruētus cru-
delis. Nō pdā tpa. nō differā
mortē. A sœuis. p ai pūrbati
one deos icusat q̄ ei & filio su-
pesset videbant iniusti. Iugu-
in. lethale sub gutture locū.
Ei se sup. subuenire mihi. sup-
stes dicunt q̄ in vita remanēt.

PHARSALIAE

Polluerat capulū: maculaue-
rat eūsis manubrium quo se
percusserat. Tendit sub alta
æquora: in mare se mergit.
Festinantem animā mortī nō
credidit vni: metuens ne ipse
non anteq̃ filius e vita dece-
deret se prius sauciatū in aquā
præcipitauit. Credidit: comi-
sit. Inclinant iam fata: iā mal-
filientū res aduerso Marte præ-
cipitabatur romano victore.
Anceps: dubius. sed erat certa
victoria. Vexere victores su-
os: inuexere romani qui eas cō-
sis hostibus occupauerāt. Na-
ualia: massiliensium. Quis in
vrbe: p̃ cōmiserationē cōclu-
dit poeta lectū superatæ ciui-
tatis admirans. Fletus: qui la-
chrymis sit. Planctus: p̃cul-
sio pectoris: faciei & brachio-
rum. Coniunx: cōmiseratio
ab errore. Cadaver: q̃ fructus
in litus expulerat. Accensis:
pathos a pietate & certamine.
Trunco: absq̃ capite. q̃ fuisse
certus iudex. Brutus: Bru-
tus (inquit) primus fuit qui vi-
ctorijs Cæsaris terrestribus ma-
ximam gloriam addidit.

Io. Sulpitij argumentum.
in quartum volumen

O Astra ducis castrum ad cellā q̃rtā Ilerdā
Cōfert i tumulo q̃ pene ē obrutus hibri
Enatat hic Cæsar licoris diducit & vndas:
Petreiq̃ fugam sequitur vicinia pacem.
Incipit: at subita petreius cedere repellit:
Qui mox esuriens veniam vitæ precatur.
Pugnat in adriaca: post hæc antonius vnda
Vulneriusq̃ cadit Libyæ te Curio maculat.

LIBER QVARTVS.

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN quartū Lucanū librū Interpretatio.

A T procul. Interea dū massilia oppugnaret Cæ. ad Ilerdā se cōiunxerat fabio-
que a Massilia cū tribus legionibus p̃miserat in Hispaniā duabus subleq̃nti-
bus: vt celeriter pyreneos saltus occuparet: q̃ ab Afranio Pō. legato eo tpe te-
nebant. Deiecto itaq̃ ex saltu p̃sidio Fabius magnis itineribus ad exercitū cōdedit
Afraniū. qui citeriore Hispaniā cū tribus legionibus obtinebat. Nā Varro eius colle-
ga vltiore cū duabus legionibus titabat. Afranius Petreo q̃q̃ collega ad se accito
cū duabus legionibus cōi cōsilio statuerat ob loci oportunitatē bellū gerere ad Ilerdā

M. Annei Lucani Phars-
aliae Liber quartus.

A T procul extremis terrarū Cæ-
sar in oris
Martem seuus agit non multa
cadere nocentem.

Maxima sed fati ducibus momēta daturū.
Iure pari rector castris Afranius illis.
Ac Petreius erat: concordia duxit in æquas
Imperium cōmune vices: tutelaq̃ valli
Peruigil alterno paret custodia signo.
His præter latias acies erat impiger Astur:
Vectonesq̃ leues: profugiq̃ a gēte vetusta
Gallorū Celtæ miscentes nomē Iberis.
Colle tumet modico: leniq̃ excreuit in altū
Pigue solū tumulo: sup̃ hūc fūdata vetusta
Surgit Ilerda manu: placidis plabitur vndis

qui in Iberiam migrarunt celtiberi sunt appellati. Celtæ autem nostra lingua galli di-
cuntur. vt inquit Cæsar. Gallia em̃ omnibus in belgas aquitanos & celtas diuisa est
Colle tumet. situs Ilerdæ & castrorū describit. Pingue solū. fertilis terra. Tumet
insurgit. Excreuit. erecta est. Leui tumulo. nō arduo & acdiui colle. Ilerda. oppi-
dum vetus in citeriori Hispania surdaonum gens vigintimilibus passuum ab Ibero
flumio distat. Prælabitur. ante & iuxta labitur placidis milibus.

Sæuus: magnus: crudelis.
In extremis horis: in hispania
q̃ est vltima mūdi pars. Mar-
te. bellū. methonymia. Non
multa cadere. pauci em̃ peribāt
Momēta. impulsiones et ad-
iumenta. Cē. in prio belli ciui-
lis magnum attulit nostris ad
salutē momentū. Et ideo mo-
menta dixit. quia in hoc bello
quāq̃ nō fuerit summa vi-
ctoriæ. Tū id multū Cæsari
p̃fuit. nocuitq̃ Pom. Duci-
bus. Cæ. & Pōpe. Iure pari.
æquali potestate præerant ex-
ercitui Petreius & Afranius
legati Pō. Duxit impiū. p̃-
duxit gubernationē ipsorū in
partes dieq̃ vicissitudines vt
alternis præfesset. Tutela pui-
gil. defensio vigilas. & est ap-
positio. Custodia. custodes
ipsi. Alterno signo. nunc em̃
petreiani. nūc afraniiani vallū
custodiebāt. His p̃ter. vltra
copias italas etiā hispanas ha-
bebant. Astur. Astures. xij.
pp̃li sunt in citeriori hispania
ab asturica vrbe in magnifica di-
cti. Vectones. in citeriori hi-
spania sunt iuxta vaccos. Le-
ues. agiles. Profugitq̃. i. cel-
teberi. periphrasis est. Celte ei

PHARSALIAE

¶ Sicoris nō vltimus: fluuius mediocris: magnus tamē Istore. Hesperios: hispanos
Amplectitur: compræhendit ab vna in altera ripam. Passurus aquas: a quib⁹ per-
cutitur præsertim hyeme. Proxima rupes: vicinus mons. Signa magni: pompeia-
norum castra. Nec Cæsar: Fabiana castra longius ab Ilerda distabant: eo postera die
Cæsar cū nongentis equitibus venit omnibus copijs: triplici instructa acie ad Ilerdā
proficiscitur: & sub castris Afranij consistit: & ibi facit æquo loco pugnandi pote-
ritatem. Afranius copijs adductis in medio colle pugna abstinens sub castris cōstitit.
quo anio diuerso Cæsar ab infimis radicibus montis intermissis circiter passibus qua-

dringentis castra facere con-
stituit: valloq; muniri vetuit
quod eminere & procul vi-
deri necesse erat: sed a fronte pe-
dum quindecim fossam fieri
iubet prima & secunda acie in
armis constituta: post quas
opus in occulto acies tertia fa-
ciebat. Sed opus omne est per-
fectum q̄ Afranius id intelli-
geret. Leuat: attollit: eleuat.
Minore: q̄ is in quo erat afra-
nius. Medias dirimit: teno-
ria gurgēs: sycoris medius est
inter vtraq; castra. Tentoria
sunt militum tabernacula li-
nea: dicta a tendendo. Ea cū
primū bello veitano Roma-
nis militibus concederentur
fuere pellicea. Hinc: a flumi-
ne. Explicat: dilatat. Effu-
sa: parsa. Modū: mensuram.

Cohercet: terminat: stringit.
Cinga: fluctus velox circū
campos actus: dictus a cingē-
do. Velitus: nam nō puenit
ad mare nomine suo: cum ab
Ibero suscipiatur. Iberus flu-
ctus qui oritur in cātabris &
in mare effluit balearicum.

Præstat terris: egregius est in
Hispania. Prima dies: prima
inquit die: qua castra collata
iunt tantūmodo parauerunt
acies: & sese ostentarunt. Sce-

leris: belli ciuilis. Furentum: impiorū. Donauere: abstinuere. Prono tunc Cæsar
olympo: sole occidente. Et physice loquitur: sol em non suo cursu occidit: sed a mun-
do rapit in occidentem. Præstant acies: in armis perseverant. Obduxit castra: pro-
texit & munivit: in armis enim ea nocte quieuit. Maniplis: id est manibus militum
Prope confertis: coniunctis & vicinis.

Hesperios inter Sicoris nō vltimus amnes:

Saxeus ingenti quē pons amplectitur arcu

Hybernas passurus aquas. atpxima rupes

Signa tenet Magni: nec Cæsar colle minore

Castra leuat: medius dirimit tēctoria gurgēs

Explicat hinc tellus campos effusa patētes

Vix oclo prēdēte modū: camposq; coerces

Cinga rapax: vetitus fluct⁹: & littora cursu

Oceani pepulisse suo: nam gurgite mixto:

Qui præstat terris aufert tibi nomen Iberus

Prima dies belli cessauit Marte cruento:

Speciādasq; ducū vires: numerosaq; signa

Exposuit: piguit sceler⁹: pudor arma furētū

Continuit: patriæq; & ruptis legibus vnū

Donauere diem. pronō tūc Cæsar olympo

In noctē subita circumdedit agmina fossa:

Dū primæ præstāt acies: hosteq; fefellit.

Et ppe cōfertis obduxit castra manipulis.

LIBER QVARTVS.

¶ Luce noua. Erat inter oppidū Ilerdam & Afranij castra planities circiter passuum
quadragintorū atq; in hac terre medio spacio tumulus erat paulo editior: quē si oc-
cupasset Cæsar ponte & comatu interclusurū aduersarios confidebat. Itaq; eductis
tribus legionibus: vnus antesignanos pcurere atq; occupare eū tumulū iubet. Sed
Afranij cohortes breuiori itinere poccupare. Pugnatū est igitur vario Marte: & ita plū
direptū vt se vtriq; superiores discussisse existimaret. Castris: deest a. Terror:
metus ne paterent incommoda. Pudor: q̄ esse viderent debiliores. Hostē: afranianos
Raptio agmine: acceleratis cohortibus. His: Cesarianis. Virtus & ferrū: pugnādī

audacia. Ipse locus: qui vic-
nus erat castris: & iam occu-
patus. Miles: Cesaris. One-
ratus: armis: pilis: clypeo Ni-
titur: conat ascendere. Acies
supina: milites supino pecto-
re ascendentes: & a sequentiū
clypeis sustenti. Casura in
tergum: quæ facile cecidisset.

Vacabat vibrare: emittere
poterat. Dum labat: dum pe-
dibus nequit consistere. Fir-
mat vestigia fixo pilo: firmat
pedes telo in terram fixo. Stir-
pes: truncos: virgulta: fructi-
ces. Relicto hoste: nō habito
hostis respectu. Cedunt viā
amputant virgulta vepres et
ramos. Lapsura ruina: quæ

faciles repelli sterniq; poterat
Equites: equitatum. Succe-
dere bello: certare. Producere
latus munitum: extendere or-
dinem a læua parte: quæ est
scutis & hastis munita. Læ-
uo gyro: sinistro circuitu.

Pedes: Cesaris milites. Et po-
suit singularem numerū pro
plurali. pedes pro pedites. Sic
Virgilius. Armato milite cō-
plent. Qui modus historicis
familiarissimus est. Recepit
liberatus & susceptus: vt fru-

Luce noua collem subito cōscindere cursu

Qui medius tutā castris dirimebat Ilerdam

Imperat: huc hostē piter: terrorq; pudorq;

Impulit: & raptō tumulū prior agmīe cepit

His virtus ferrūq; locum promittit: at illis

Ipse locus: miles rupes oneratus in altas

Nititur: aduersoq; acies in monte supina

Hæret: & in tergū casura vmbone sequētis

Erigitur: nulli tellum vibrare vacabat.

Dū labat & fixo firmat vestigia pilo:

Dū scopulos: stirpesq; tenet: atq; hoste reli-

Cadūt enīe viā: vidit lapsura ruina (cto

Agmīa dux: equitēq; iubet succedere bello

Munitumq; latus leuo producere gyro.

Sic pedes ex facili: nullo vrgente receptu

Irritus et victor subducto Marte pendit.

Hactenus armorū discrimina: cætera bello

gestq; receptas. Nullo vrgente hoste: non persequente equitum metu. Victor: afra-
nius. Irritus: vanus. quia nullo damno hostes affecit. Pependit: stetit pendens in
monte. Subducto Marte. subactis pedibus qui pugnabant. Hactenus armorū.
Hæc armis gesta sunt inquit. sed quæ sequuntur aeris tempestate sunt iacta. Nam ac-
cidit repentinum incommodum biduo quo hæc gesta sunt. Tanta em tempestas co-
orta est vt nuncq; illis in locis maiores aquas tūisse constaret, Tum autē ex omnibus

PHARSALIAE

montibus nix profluit: ac summas ripas fluminis superauit: potentescq; ambros q's C. Fabius fecerat vno die interrumpi: quæ res magnas difficultates exercitui Cæsaris attulit. Siquidē castra cū inter Sycorin Cingāq; esset nō frumentū supportari: nō pabulati: ire nō comitatus qui vndiq; veniebant suscipere licebat. Discrimina: pericula: differentias. ¶ Incertus: instabilis. Fata: euentus. Pigro bruma gelu: hyemalē tēpus describit. Inquitq; sicā hyemē sequutū est ver pluuiosum. Bruma: hyems a breuitate dieꝝ dicta. Hærens: corpēs: pigra. Siccis: pluuijs. Tenebat in nube: nō immittebat e nubibus. Cōstricto æthere: aere in glacē & in niuem condensato. Est autē Glacies Apuleio auctore humor sereno frigore cōcretus. Niuēs q̄ ex iactatiōe dē farū nubiū orisunt. nā priusq; in aquā defluat fracte ac disci sæ spumas agitationibus suis faciūt: & mox gelatus humor rigore frigoris inhorrescit.

Verebant montana: torrebāt montes. Frigus em̄ virere dicit sicut & calor. Virgi. Penetrabile frigus adurit. Pruinæ: Pruinā est rostris mollities: q̄ frigoribꝝ matutinis incanuit. Ros vero nocturnus humor: quē serenitas tenuiter spargit.

Nō duratur: primo sole sol uendæ. Iacētes campos: planitiem. Ois tellus: Hispania. Coelo mergēti sydera: occidēt. Sereno: serenū m̄ altud est q̄ aer purgatus caligine & p̄spicue sincerus. Sed postq; Postq; sol arietē est ingressus quod fit circiter teritiodecimo

kalendas Aprilis. Vernus portitor: aries vector: sub quo cū sol est vernum est tps. Helles dilapsæ: quæ in mari Hellepontico occidit. Nam cū Iuno nouerca Hellem & Phryxum priuignos suos per dolum mactare procurauisset: & hi Iunonis ope arietem nacti transfricare vellent: Helle in medijs fluctibus tertia a fratris tergo cecidit: nomenq; mari dedit. Phryxus vero ad Colchorē regē delatus arietem Ioui mactauit qui postea in coeleste signum conuersus est. Respicens sydera: respiciens seipsum. eo em̄ gestu effigiatur: vt sua terga respiciat. Dies iterum viceret: id est maiores fuere noctibus. Iterum æquatis temporibus: dies & noctes bis in anno æquantur. Vere: sole sub ariete existente: & autumnō sub libra. Virgilius. Libra dies somniq; pares vbi fecerit horas. Ad pondera iuste libræ: ad mensuram iustæ stataræ. Estq; apta transitio: vt ad æquinoctium & libræ signum alludat: in quod Astrea Astrei gigantis filia versa est. Eam efficiunt Scorpij brachia: estq; inter ipsum & virginem. Virgilius. Qua locus Erigonem inter chelasq; sequentes. Sole relicto: luna semper solem relinquit in eodem signo vnde ipsa noua discessit. ¶ Cynthia luna a Cynthio monte de. Dubitanda: erat em̄ adeo obtusa & fusca vt discerni non posset quo primum cornu apparuisset. Plinius inquit. Cornu eius septentrionalem atq; frigidum illum præfagit ventum. Inferius austrum. Et Virgilius. Luna reuertentes cum primū col.

Fata dedit varijs incertus motibus aer

Pigro bruma gelu: siccis aquilonibꝝ hæres.

Aethere cōstricto pluuias in nube tenebat.

Verebant mōtana niues: camposq; iacētes.

Nō duraturæ conspecto sole pruina.

Atq; omnis ppior mergenti sydera coelo.

Aruerat tellus hyberno dura sereno.

Sed postq; vernus calidum Titana recepit.

Sydera respiciens dilapsæ portitor Helles

Atq; iterū æquatis ad iuste pondera libræ

Temporibus vicere dies: tunc sole relicto

LIBER QVARTVS.

ligit ignes. Si nigrum obscura comprænderit aera cornu. Maximus agricolis pelagoq; parabitur imber. At si virginē suffuderit ore ruborem: Ventus erit vento semper rubet aurea phœbe. Flammas: flammeum pallorem. Nubes: est exhalatio vaporata crassior nebula plena humore. Torsit torquendo impulit. Axer regione. Nabatheis flatibus: orientalibus. Nabathea regio ab Arabia incipiens tendensq; vsq; ad mare rubrum. Ouidius Eurus ad eurtam nabatheaq; regna recessit. Tellus gangetica: India per quam labitur Ganges fluuius. Exhalat: emittit. Nebulas. Nebula est exhalatio vaporata humore viduata: aere crassior: nube subtilior. cui serenitas ab

Cynthia q̄ primū cornu dubitāda refulsit.

Exclulit boream: flāmasq; accepit ab euro.

Ille suo nubes quascunq; inuenit in axe.

Torsit in occiduū nabatheis flatibus orbem

Et quas sentit Arabs: & q's gangetica tellus

Exhalat nebulas: quicquid concrefcere primꝝ

Sola patitur: quicquid coeli fuscator eoi

Intulerat corus: quicquid defenderat indos

Incendere diem nubes oriente remotæ:

Nec medio potuere graues incūbere mūdo

Sed nimbos rapuere fuga: vacat imbribꝝ ar

Et notꝝ in solā calpen fluit humidꝝ aer. (cto s

Hic vbi iā Zephiri fines: & sūmus olympi

Cardo tenet tethim: vetitæ trāscurrere dēsol

Inuoluere globos: cōgestumq; aeris atrī

Vix recipit spaciū: qd̄ separat æthere terrā.

Iamq; polo pressæ largos dēfāt in himbres

ri fines: extremus occidens vnde zephyrus flat. Summus cardo: extrema regio. Sūm quidem coeli cardines quattuor: Oriens: occidens: meridies: septentrio. Tethym: oceanum quem ex vulgi opinione coelo coniunctum esse poeta dicit. Transcurrere vltius ire. Congestumq; aeris atrī. Ordo est. Spaciū quod separat terrā ab æthere xix recipit congestum atrī aeris id est congregationē nubium quam atrum aerē appellauit. Pressæ polo: compræssæ & structæ. Densatur: a densis em̄ nubibus hymbres: a rariōribus pluuiæ oriuntur. Hymbres densiores sunt: pluuiā lenta & iugis est: Nymbi vero repentini: vehementes & breues.

olitionē infert. Primus: matutinus & oriens. Concrefcere: condensari. tunc em̄ vapor terra emittit. Fuscator: obscurator: nā in contrarias partes semper ventus nubes impellit. Quicquid defenderat omnes nubes quæ a radijs & æstu solis indos protexerant.

Incendere diem: incendiū causam præbuerunt: maioremq; æstum in oriente fecerunt.

Graues: plenæ aqua. Nec potuere: impellebantur em̄ ab euro.

Incumbere: manere circa Hispaniam. Nimbos: hymbres. Hymbribus: densioribus pluuijs.

Aer humidus: nubes & pluuiæ. In solam: Calpem: in occidentem vbi Calpe mons & vrbs est. Calpem & Abylicem (vt ait Strabo) opinati sunt quidā esse columnas Herculis. In radicibꝝ

huius montis sita est eiusdem nominis vrbs. Calpe vetustū & haud abiectum sane oppidum. Hic mons circuitu quidē non magnus admodum altitudine vero ingens & ar-

rectus: adeo vt longinquis infulæ formā præstet. Zephy-

ri fines: extremus occidens vnde zephyrus flat. Summus cardo: extrema regio. Sūm quidem coeli cardines quattuor: Oriens: occidens: meridies: septentrio. Tethym: oceanum quem ex vulgi opinione coelo coniunctum esse poeta dicit. Transcurrere vltius ire. Congestumq; aeris atrī. Ordo est. Spaciū quod separat terrā ab æthere xix recipit congestum atrī aeris id est congregationē nubium quam atrum aerē appellauit. Pressæ polo: compræssæ & structæ. Densatur: a densis em̄ nubibus hymbres: a rariōribus pluuiæ oriuntur. Hymbres densiores sunt: pluuiā lenta & iugis est: Nymbi vero repentini: vehementes & breues.

PHARSALIAE.

Fluunt: solvuntur. Nec servant: nec retinent: extinguunt em in ipsis nubibus. Crebra micent: spissa appareant. Arcus: iris quæ sit a nube humida & caua a sole aduerso vel a luna percussa. Arcus inquit Plinius: cū duplices sunt pluuiæ nunciant: a pluuijs serenitatē nō perinde certā. Imperfecto gyro: circulo rupto: nā ppter nubiu densitatē nec poterat perficere: nec varios colores contrahere. Vix vlla luce variatus: squalabat em. Bibit: attrahit aquas maris in coelū euectas effundit in terrā & mare.

Pyrenæ: pyrenæi montes inter Galliam & Hispaniam sunt. Titan: sol æstuans. Fluxere nives: dissolutæ sunt. Madescunt: humida fluunt. Vnda: fluuiorū. Vias: certū aluei: nam omnia hym

bribus redundabant. Talar gas: tanta aquarū copia a ripis effluebat in fluuios. Alueus locus concavus per quem riuus & flumina profluunt. Naufraga, periculo mergendi exposita. Labant, procumbunt ruunt. Restagnat: effunditur & superant vallum. Raptus pecorum, præda animarum vnde viuerent. Pabula, herbas alimenta equorum. Populator, prædator miles.

Occultis, tectis aqua. Iam q̄ comes semper prima magnorum malorū sæua fames aderat. In magnis calamitatibus primum se fames offert. & eam ut plurimū sequitur pestilentia. iam ad quadraginta in singulos modos annona peruenerat. & militum vires inopia frumenti diminuerat. ut Cæsar ait. Egetiesur. Censu, patrimonio aut peculio. Non prodigus emit. Prodigus is proprie dicitur qui rem suam temere dissipat. Sic appellatus q̄ seipsum perdit. Milites ergo qui magno panem emebant, ut se seruarent non erant prodigi. Cererem, panem. Pallida tabes, auara corruptio, macies & anxietas. Auaritia affectus & si pluribus indicatur modis præsertim tamē pallore. Non deest seiuus, inuenitur famelicus qui precio panem vendat.

Spissatæq̄ fluunt: nec seruāt fulmina flāmas

Quāuis crebra micēt: moriunt fulgura nim

Hinc imperfecto cōplectitur aera gyro (bis

Arcus vix vlla variatus luce colorem:

Oceanūq̄ bibit: raptosq̄ ad nubila fluctus

Pertulit: & coelo diffusum reddidit æquor.

Iamq̄ pyrenæ: quas nūquā soluere Titan

Eualuit fluxere nives: fractoq̄ madescunt

Saxa gelu: tum: quæ solitis e fontibus exi:

Nō habet vnda vias: tam largas alueis oīs

A ripis accepit aquas. iam naufraga cāpos

Cæsar's arma natant: i pulsaq̄ gurgite mltō

Castra labant: alto restagnant flumie vallo

Non pecorū raptus facilis: nō pabula merfi

Vlla ferunt fulci: tectarū errore viarum

Fallitur occultis sparsus populator in agris

Iamq̄ comes semp magnorū prima malorū

Sæua fames aderat: nulloq̄ obsessus ab hoī

Miles eget: toto celsu nō prodigus emit (ste

Exiguam cererem, pro lucri pallida tabes

Non deest plato icūmus venditor auro,

LIBER QVARTVS.

Tumuli: tumores terræ non alti. Montes vero sunt eminentiæ tetarum nō æque surgentes. Colles ut plurimum montium summitates in longum expositas dicimus. Promontoria autem sunt quæ se in mare promouent & extendunt. Iam flumina cuncta condidit vna palus: hoc est: loca illa omnia vnius paludis faciem obtinebant. Voragine: attractione & vortice. Absorpsit: submersit deuorauit. Cōtor sit: circumuoluit. Frementes equos: clamantes. Subitis vorticibus: volubilitatibus aquarum. Fortior æstus: quæ imperus & fluctus vehementiores habebat. Nec phœbum surgere sentit: id est sol propter tenebras non apparebat: quāq̄ tempus nocturnū non esset. Nox subiecta: interposita polo. Rerum discrimina miscet: diurnum cum nocturno tempus cōfundit. Sic: similibus tenebris & hymbribus squaler. Vna pars mundi: septentrionalem intelligit nobis notam: quāquā & altera est in meridie.

Iam tumuli: collesq̄ latet: iā flumina cūcta

Cōdidit vna palus: vastaq̄ voragine merfi

Absorpsit penitus rupes: ac tecta ferarum

Detulit: atq̄ ipsas hausit: subitisq̄ fremētes

Vorticibus cōtor sit equos: & reppulit æstus

Fortior Oceanū: nec Phœbū surgere sentit

Nox subiecta polo: rerū discrimina miscet

Deformis coeli facies: iunctaq̄ tenebræ,

Sic mūdi pars ima iacet: quā Zona niualis:

Perpetuæ p̄munt hyemes: nō sydera coelo

Vlla videt: sterili non quicquā frigore gignit.

Sed glaciē medios signorū temperat ignes.

Sic o sūme parēs mundi: sic sorte secunda

Aequorei rector facias Neptune tridentis.

Et tu perpetuis impendas aera nimbis:

Tu remeare vetes quoscūq̄ emiseric æstus:

Nō habeant amnes decliuē ad littora cursū

Sed pelagire ferantur aquis: cōcussaq̄ tellus

ptro. Pluto cerberus: Mercurius caduceo: Mars hasta: Saturnus falce: Amor facibus.

Et tu perpetuis. O Iuppiter concede perpetuas pluuias. Tu remeare. O Neptune phœbe ne fluctus reuertantur in mare: sed terram mergant. Omnes em vnda quæ in terram veniunt in æquor postea redeunt. Non habeat: diuersis modis diluuiū imprecatur.

Non habeant cursum: nō effluant in mare. Referant: repellant. Cōcussa: cōmota.

PHARSALIAE

Laxet iter: apperjat venas fontium vt scaturiat latus. Rhenus & Rhodanus: gallie & germaniae flumines. Obliquetur: obliqui habeant: & per ora longitudine aluuii transuersis emittant. Rhyphæas: hyperboreas & scythicas. Huc: ad Ilerdam. Eripe: libera submergendo Cæsarem cum exercitu. Sed paruo: cum magnis difficultatibus & periculis Cæsar agitaretur: & ubique fama increpisset debellatum iam esse fortuna Cæsarem metuens: nec ulterius audens in eum magno post hæc ipsum fauore est profecuta. Plena: fauens. Meruere veniam: nisi enim sunt presenti beneficio præterita culpam diluere. Et est ironia: quod meruerint offendere Cæsarem fauerintque impio. Iam ratio: iam serenare incipit. Par Phœbus aquis: vehemens & continuus sol vt fuerant hymbres. In vellera: in vellera similitudinem non enim erat dense nigra & hymbribus plena: sed ratæ & candidæ. Rubebant: apparebat enim aurora: & nox a die discernebat. Seruatoque loco terum: seruato ordine elementorum vt vnūquodque suam in sedem rediret. Humor: aqua. Pendebat: suspensum erat in nubibus. Petiit ima: defluit. Emergere: apparere. Quamquam emergere proprie est ab imo ad summum exiitum & enatare. Die: sole ipso. Vtque habui ripas si coris. I. postquam in aluuiū rediit. Cum dies plures aquæ premerent: & res Cæsaris in angustis esset: nec pontes perfici possent: imperat militibus Cæsarem: vt naues faciant: cuius generis eum superioribus annis vsus Britanniae docuerat. Carinae primum stamine & leui materia fiebant: reliquum corpus nauium viminibus contextum corijs integebat. Has perfectas carris iunctis deuehit noctu milia passuum a castris viginti duo milites: his nauibusque flumen transportat continentemque ripam collem improuiso occupat: pontem biduo perficit. Salix cana: vimina salicis purgata. Textitur componitur. Cæso iuuenco: corio bouis. synecdoche. Vectoris: qui veheretur. Vector qui vehit & vehitur: vt portitor dicitur. Venerus. Veneri (vt Solinus ait) ab entis paphlagoniae populis traxere originem. Stagnante: effundente se in stagni similitudinem. Fusio: sparso & inundante.

Laxet iter flumines: hos campos Rhenus inundet

Hos Rhodanus: vastos obliquetur flumina fontes

Rhyphæas huc solue nives: huc stagna: late

et pigra subicūque iacet: effunde paludes (cuique)

Et miseras bellis civilibus esipe terras.

Sed paruo fortuna viri contenta pauore

Plena redit: solitoque magis fauere secundi

Et veniam meruere Dei: iam ratio aer:

Et par Phœbus aq̄s densas in vellera nubes

Sparserat: & noctes vettura luce rubebant:

Seruatoque loco rerum: discessit ab astris

Humor: & ima petiit: quicquid pēdebat aquarū

Tollere sylua comas, stagnis emergere colles

Incipiunt: visoque die durescere valles. (les

Vt habuit ripas Sisoris: camposque reliquit:

Primum cana salix madefacto vimine parua

Texit in puppim: cæsoque induta iuuenco

Vectoris patiens tum idū sup̄ enatat amnē.

Sic venetus stagnante pado fu soc̄ Britanus

LIBER QVARTVS.

Tenet omnia: occupat & irrigat omnes Aegypti campos. Memphitis: ægyptiaca. Memphitis enim vrbs est in ægypto condita ab Ogdoos: vt tradit Diodorus. Consecratur: constituit. Papyro bibula: herba palustri & harenosa: transsulitque in herba id quod erat harenæ. Traiecta manus: transportatus exercitus. Festinat: traiecit Cæsar ex exercitu firmissimum pontem struere coepit. Vtrinque: ab utraque ripa. Curuare: in arcum struere ligna excisa. Incrementa: augmenta. Robora trabes. Primis: fluuii vicinis

Nattigat oceano: sic cum tenet omnia Nilus.

Conserit bibula memphitis cymba papyro.

His ratibus traiecit manus festinat vtrinque

Succisum curuare nemus: fluuiique ferocis

Incrementa timens: non primis robora ripis

Imposuit: medios pontem distendit in agros.

Ac ne quid Sisoris repetitis audeat vndis.

Spargitur in sulcos: & scisso gurgite riuus

Dat pœnas maioris aquæ: postquam omnia fatis

Cæsaris ire videt: celsam Petreius Ilerdam

Deserit: & notis diffusus vinibus orbis

Indomitos quærit populos. & semper in arma

Martis amore feros: & tēdit in vltima mundi

Nudatos Cæsar colles: deseritque castra (tē

Cōspiciēs: capere arma iubet: nec quære pon

Nec vada. sed duris fluuiū superare lacertis

Parat: rapuitque ruens in prælia miles:

Quod fugiens timuisset iter: mox vda receptis

Membra fouet armis: gelidosque a gurgite cur

Resutuunt artus: donec decresceret umbra (su

In mediū surgente die: itaque agmina summa

Carpit eques: dubitque fugat: pugnatque tenet

plas instruit: triplicem aciem ducere incipit: ac tantum fuit in militibus studium vt milium: sed ad iter addito ad vadum circuitu magna fluminis mora interposita eos quod de tertia vigilia

Ne quid audeat: ne nocere aliud possit. Spargit in sulcos Coepit enim Cæsar fossas latas facere causa: attenuandi fluminis & reddendi vadum. Curus amisso nobili equo in gurgite fluuii cum fert pene in riuum attenuasse: cum in cecidit. aluuiū diuisisset. Riuus: in riuos.

Dat pœnas: punit quod paulo ante adeo excreuerit. Postquam omnia: peractis pene fossis magnam in timore Afranius Petreiusque pueniunt: ne omnino frumento pabuloque intercluderent: quod multum equis equitatu valebat. Itaque constituunt ipsi locis excedere & in celsa bellum transferre. Sed Cæsar eos acriter persecutus castra castris opposuit. Orbis notus: regio in qua erat. Indomitos: a Cæsare. Tendit: iter dirigit. In vltima mundi: in vltiore hispania. Nudatos: absque tecto riuus et militibus quod tertia vigilia abscesserant. Nec vadum non profunda. Superare: in alteram ripam enatare. Parat: a cunctis. Rapuitque ruens se periculo persequendi hostis causa exposuit. Quod fugiens meruisset. Mox vda: ex fluminis traiectione vbi receptis armis corpora reauerunt: & frigus ex flumine conceptum cursu in meridiem vsque continuo discusserunt. Die surgente: sole attollente se in mediū coeli. Itaque agmina. Traducto incolumi exercitu Cæsar copias instruit: triplicem aciem ducere incipit: ac tantum fuit in militibus studium vt milium: sed ad iter addito ad vadum circuitu magna fluminis mora interposita eos quod de tertia vigilia

PHARSALIAE

exissent ante horā diei nonā consequerent. Carpit agmina summa: sacessit in pugna extremum Afranij exercitum. Dubijq; incertiq; erant an pugnarent an fugerent. Attollunt: locus quo iam prouentum erat describitur. Geminæ rupes: duo montes. Media: inter rupes. Tellus hinc ardua: suberāt castris mōtes (vt inquit Cæsar) atq; a militibus passuū quinq; itinera difficilia atq; angusta excipiebant: hos mōtes intra se recipiebant vt equitatu Cæsaris effugerent: prælidijq; in angustiis collocatis exercitū itinere prohiberēt: ipsi sine periculo ac timore Iberum copias traducerēt. Posuit itaq; castra in colle proximo Cæsar: & postridie p. loca aspera hosti a dextra occurrit. Quod vidēs Afranius ad

Iberū contendit: res erat in celeritate posita: confecit prior iter Cæsar & contra hostem acē instruxit. Afranius in colle quodā constitit: cūq; misisset quattuor certatorū cohortes ad aliū occupandum caesē sunt illæ a Cæsaris equitatu. Perterritusq; exercitus tātaq; victoriæ spes orta Cæsari: vt sine pugna & vulnere vide retur rem confecturus. Hinc ab eo loco ultra. Amphraetū: flexu & reuolutione.

Quibus faucib; angustis itineribus. Sunt enī fauces exitū & itinera inter montes angusta & peruia. Hoste: afranius. Potito: si in potestate habeant. In deusa terrarū: in remotas terras. Itē sine vilo or. Cohortatio Cæsaris ad suos. Raptū bellū: ereptū exercitū.

Faciē: apparētū & imaginē Pavidis: fugientib; Ignaua morte: vt fugiēdo pereant ac ceptis in tergo vulneribus.

Excipiāt pe. occurrendo eis a fronte. Præuenit: preterit. Hoste: afranius. Illic: in loco proximo. Postq; spacio. Dum Petreius & Afranius vallū a castris ad aquam ducūt & longius progrediuntur milites colloquorū facultatē habentes procedunt: & notos municipesq; in castris quisq; cōquirat & vocat. primūq; agunt grauias omne omnibus quod sibi perterritis pridie pepercissent: cō se beneficio viuere. deinde imperatoris fidē querunt recte ne se illi sint cōmissuri: & qd nō initio fecerint conquerunt. His prouocati sermonibus fidem ab imperatore de Petrei & Afranij vita petunt: neu in se scelus concepis: neu suos perdidisse videantur. Quibus confirmati rebus se statim signa transiāt: curos confirmant: legatosq; ad Cæsarem mittunt. Alij suos in castra adducūt. Alij a suis adducuntur: adeo vt vna castra iam facta viderentur. Postq; spacio nulli vbi ex vicinitate se agnouerunt.

Attollūt campo geminæ iuga saxea rupes
Valle caua media: tellus hinc ardua celsos
Cōtinuat colles: tutæ quos inter opaco
Anfractu latuere viæ: quib; hoste potito
Faucib;: emitti terrarū in deuia Martem:
Inq; feras gentes Cæsar videt. ite sine vilo
Ordine at: raptūq; fuga conuertite bellum
Et faciē pugnae: vultusq; inferte minaces.
Nec liceat pavidis ignaua occubere morte:
Excipiant recto fugientes pectore ferum:
Dixit: & ad mōtes tendentē præuenit hostē
Illic exiguo paulū distantia vallo
Castra locant: postq; spacio languētia nullo
Mutua conspiciuos habuerūt lumina vultū
Et fratres. natosq; suos videre: patresq;.

Excipiāt pe. occurrendo eis a fronte. Præuenit: preterit. Hoste: afranius. Illic: in loco proximo. Postq; spacio. Dum Petreius & Afranius vallū a castris ad aquam ducūt & longius progrediuntur milites colloquorū facultatē habentes procedunt: & notos municipesq; in castris quisq; cōquirat & vocat. primūq; agunt grauias omne omnibus quod sibi perterritis pridie pepercissent: cō se beneficio viuere. deinde imperatoris fidē querunt recte ne se illi sint cōmissuri: & qd nō initio fecerint conquerunt. His prouocati sermonibus fidem ab imperatore de Petrei & Afranij vita petunt: neu in se scelus concepis: neu suos perdidisse videantur. Quibus confirmati rebus se statim signa transiāt: curos confirmant: legatosq; ad Cæsarem mittunt. Alij suos in castra adducūt. Alij a suis adducuntur: adeo vt vna castra iam facta viderentur. Postq; spacio nulli vbi ex vicinitate se agnouerunt.

LIBER QVARTVS.

Deprensū: intellectū & agnītū. Tenuere oia: tacti asplebant. Nutus incliv natione capitis & manus ex porrectione. Ardens maior. it. vehementior. Rupit le. fregit belli consuetudinē: hostes enī in castris hostiū nō versant. Ille: aliquis. Hunc amicu a pueritia cognitū. Admonet: memorē reddit. Nec romanus: oia enī romana se agnoscebant. Arma rigant: præ læticia tristitiaq; lachrymant & singultuebant. Timet qd potuit fecisse. Horret cadē amici fratris filij parentis quæ facere potuisset. Quid pectora. Milites dolentes arguit: qd ipsi darent sibi belli causam cū finē bello possent imponere si Cæsari non parerent. Pulsas: percussas vt est dolentium mos. Sceleris: bello ciuili. Es se timendū: potentē. Classica dant bellū. distributio est cū cōtrario. Tubæ (inquit) dato signo ad pugnam te incitant: tu loco nō te amoueas. Ferūt signiferi. Signa: aquillas et reliqua militaria. Cessa: noli comitari. Erynnis: furor & seditio. Erynnis furi dicitur: habetq; i plurali erynnes. Sūt tamen qui subtrahant n. cū y Priuatus: sine imperio & desertus a militibus. Nūc ades Inuocatio numinis: vt inter hos nexa concordia amoueatur tū reipu. calamitatē. Agitq; physice quantū mentem siue verbū siue amorē siue spiritū inuocat quo omnia cōpōnit: vt libro sexto Virgilius docet. Principio cœlum ac terras &c. Et in secundo de natura deorum Cicero ait. Vno spiritū omnia contineri. Hic enim elementa & res omnes conuectit. O salus rerum: o decus. Mundi mixti: cunctorū elementorum. Nexu: vinculo a pace. Sunt enim elementa certo foedere & naturæ concordia iuncta. Terra enī propter frigiditatem aquæ coniungit. Aqua vero aerī propter humiditatem: Aer ignis propter caliditatem. In reliquis aut naturæ qualitatis contraria sunt.

Deprensū ē ciuile nefas: tenuere parsūper
Ora metu: tantū nutu: motoq; saluant
Ense suos: mox vt stimulis maiorib; ardēs
Rupit amor leges: audet transcendere vallū
Miles in amplexus effusas tendere palmas:
Hospitis ille ciet nomē: vocat ille p. pinquū:
Admonet hūc studijs cōsors puerilib; ætas
Nec romanus erat: qd nō agnouerat hostem
Arma rigāt lachrymis: singultib; oscula rum
Et quis nullo maculat sanguine miles (pūt
Quæ potuit lēcisse timet. qd pectora pulsas
Quid vesane gemis: flet qd fundis inanes:
Nec te sponte tua sceleris parere fateris:
Vsq; adeo times: quē tu facis ipse timēdū:
Classica dant bellū: fauos tu negligē cantus
Signa ferant: cessa: iam iam ciuilis Erinny
Concidet: & Cæsar generū priuatus amabit
Nunc ades æterno cōplectēs omnia nexu:
O rerum mixtiq; salus cōcordia mundi:
Et sacer oibis amor: magnū nūc scelus nra

Itas: sine qua nec mundus nec minimæ eius partes stare possunt. Amicitia enī (vt Cicero docet) in bello omnia continentur. Nunc ades: adis & faueas.

PHARSALIAE

Quod discrimen venturi periculi instantum malorum. Perire latebras: id se impletatis ex-
cusare non potest. quia videntur se contra necessarios arma ferre. Per latebras ergo mentuam
personam ignorantiam intelligit. Est erepta: sciunt enim se contra charissimos militare: quod
cum prius ignorarent poterat: ut non impium videri venia digni. Pro nomine fata. Deos
ineulat: quod tantam stragem ex concordiae initio emanare permiserint. Sinistro numine: iniu-
sto & aduerso imperio & potestate. Instruit mensas: ordinat toros super quibus dis-
cebant. Libamina: pitiisatunculas: gustatunculas. Permixonon ex castris in alte-
ra castra vectum miscebant. Graminei: herbosi. Luxere: splenduerunt igne qui lucebat in
focis. Fabula: confabulatio

gestorum in bello. Extrahit: p-
trahit & expellit. nam studio
confabulandi nocte puigilabat
Quo primum steterit. ubi pri-
mum steterit. Iactant. vel ina-
niter loquuntur vel cum iactantia
referunt. Negant. dissentiunt
inter loquendum. Fata petebant.
dij volebant. Fides. in suos
duces. Creuit amore. sponte
fecerunt. Nefas. caedes. Nam
postquam. His rebus nunciatis
Afranio ab opere sic se recepit
in castra ut quaecumque accidis-
sent aequo animo ferret. Petreio
vero cum familia armata & p-
toria cohorte certatorum barba-
risque equitibus improviso ad-
vallum aduolat. colloquia mili-
tum interruptit. hostes repellit
quos deprehendit interficit. Re-
liqui se coadunant & districtis
enibus sinistras sagis inuolunt.
& se in castra recipiunt. Quibus
rebus confectis Petreius mani-
pulos circuit militesque appel-
lat. nec se nec Pompeium abente
imperatorem suum aduersario ad-
supplicium tradant obsecrat. Fit
celeriter concursus in praetorium
atque postulat ut iurent omnes se
exercitum ducesque non deserturos neque prodituros. neque sibi separatim a reliquis consilium
capturos. Iuratum est. Edicuntur penes quem quisque sit miles Caesaris ut producat. producti
que palam in praetorio interficiant. Sed plerique quos coeperant celant: nocturni per val-
lum emittunt. Caesar milites aduersariorum qui in castra per tempus colloctionis ve-
nerant summa diligentia conquiri & remitti iubet: retentis qui sponte sua apud eum
remanserunt. Venum: in venditionem. Dextras famulas: familiam & satellites
suos. Scelerata praelia: quia civilia & hospitalia. Turba stipatus: id est frequentatus
qua cohorte. i. satellitum suorum.

Venturi discrimen habent: perire latebrae
Tot scelerum: populo venia est erepta nocenti:
Agnouere suos: pro nomine fata sinistro
Exigua requie tantas augentia clades
Pax erat: & miles castris permixtus utrisque
Errabat duro concordes cespitem mensas
Instituit: & permixto libamina Baccho
Graminei luxere focis: iunctoque cubili.
Extrahit infomnes bellorum fabula noctes.
Quo primum steterint campo: quae laeva dextra
Exierit. dum quae gesserunt fortia iactant:
Et dum multa negant: quod solum fata petebant:
Est miseris renouata fides: atque omne futurum
Creuit amore nefas: nam postquam foedera pacis
Cognita Petreio: seque et sua tradita venum
Castravidet: famulas scelerata ad praedia dextras
Excitat: atque hostes turba stipatus inermes

LIBER QVARTVS.

Voces: verba irritantia ad certamen. Immemor o patriae. Acris ad pacem diffusa-
denda oratio: irritandique suos & in fide retinendum: primumque ipsos ab ingratitude
& perfidia arguit. Immemor: ingratus. Signorum: quae sequeris. Non potest praestare:
non potes hoc agere ut victo Caesare redeas patriae senatusque liberator & confirmator
pristini status. Dum ferrum. Argumentatur a fortuna. libertate seruanda quae vitae est an-
teferenda: melius est enim libere mori quam in seruitute viuere. Incerta fata: euentus & vi-
storia dubia. Ibitis ad dominum: euadetis serui. Signa damnata: caesariana qui patris ho-
stis est. Exorandus erit: impetrandum a Caesare. Ut habeat famulos: ut sitis eius ser-
ui & absque differentia nullus
sit liber. Vita: salus ducum.
Nunc nostra salus: nunquam
erit (inquit) ut ego ex proditi-
one salutem consequi velim: nam
malo mori. pacti enim fuerant
milites de duci salute in ipsa
castrorum proditione. Non hoc
civilia: non pro sola vita sed pro
libertate pugnamus. Ideo enim
gerenda sunt bella ut iure vi-
uere in pace possimus. Tra-
himur: ducimur in seruitutem.
Non chalybe. non opus esset
necessaria bello parare atque pu-
gnare: si libertatem pro pace vel-
lemus amittere. Eruerent: ef-
foderent. Chalybe. Chalybs
fluvius in hispania: a quo chali-
bes dicuntur eius accolae qui ser-
rum effodiunt quod & Cha-
lybs appellatur. Vnde Virgi-
lius. Vulnificusque chalybs.
Sunt & alij Chalybes iuxta
Paphlagoniam in ponto. Fu-
gente metallo: videtur enim
fugere: quia latet in venis ter-
ra. Vallarent: munirent &
velut vallo circumdarent.
Sonipes: equus. Non iret in
aequor: non fabricarentur na-
ues ad pugnam. Si bene li-
bertas unquam daretur pro pace
si serui esse pro pace quidem
vellemus. Hostes nempe meos
Argumentatur a fide seruand-
da cum collatione ab iniusto
ad iustum. Illi enim inquit ser-
uant iusiurandum in re iniqua
res vos ipsum etiam cum spe veniae itaque negligitis. Sceleri. bello civili. Hoc: tanto.

Precipitat castris. iunctisque amplexibus ense
Separat: & multo disturbat sanguine pacem.
Addit ira ferox moturas praelia voces:
Immemor o patriae: signorum oblite tuorum
Non potes hoc causae miles praestare senatus
Assertor victo redeas ut Caesare: certe
Ut vincere potes: dum ferrum: incertaque fata:
Quique fluat: merito non deenit vulnere sanguis
Ibitis ad dominum: damnataque signa ferretis:
Utque habeat famulos nullo discrimine Caesar
Exorandus erit: ducibusque quae vita petenda est:
Nunc nostra salus pretium: mercesque nefanda
Prodicionis erit: non hoc civilia bella
Ut viuamus: agunt: trahimur sub nomine pacis
Non chalybe gentes penitus fugiente metallo
Eruerent: nulli vallarent oppida muni:
Non sonipes in bella ferox: non iret in aequor
Turrigeras classis pelago sparsura carinas:
Si bene libertas unquam pro pace daretur.
Hostes nempe meos sceleri iurata nefando
Sacramenta tenet: at vobis vilior hoc est

res vos ipsum etiam cum spe veniae itaque negligitis. Sceleri. bello civili. Hoc: tanto.

PHARSALIAE.

Aequa causa: quia senatū & libertatē tutamini. Proh dira: epilogus p̄ cōmiseratione & amplificatione. Augēt enī generale offensionē & insperatū peccati immanitatem: & iniquū factum deplorat. Quā forsā: cū forsā isti perigerint de salute tua teq; p̄di derint. Scelerū: cādū. Sic vbi fere militib; ceter castris rabies irae confertur. Desuetā: q̄diu cessauere. Vultus ininaces: toruitatē & iracundiae signa. Pati hominē: non irasci. Torrida: siccā & fame lica. Admonitā: in memoria reuocata. Tument: supbiunt. Feruet: excandescit. Magistro: gubernatore. Itur a militibus. Fecit monstra fides: pax ipsa vel certitudo rei gestae fecit impias cedes quas fortuna in bello oculuisset. In coeca nocte: confusione & ignorantia praeterea. nemo enī sciisset auctore impiae cedis Deorū inuidia: cū odio i deos. Iquidē ome scelus dijs fuisselet ascrip̄tū gemetes inuiti. Dis suator iusti: q̄m ferrū strinxit iusticiā obliuiscit. Dum ferunt odio. Inter ferendū ode rāt q̄s pauloante amauerunt. Labetes: cadentes languidos & miserantes. Feruet castra: exercitat exercitus. Turba: multitudo. Rapiunt: amputant a filijs. Ac velut oc. pe. ac si ignoret frustra & sine laude & gratia esse videat. Monstra: cādū portenta. p quae intelligit eorum capita qui fuerant caeli. Nocentes: parricidas & impios. Tu cēsar. Cōmendat Caesar a benignitate & clementia: q̄n aduersarios hospites non saue rit. quo quidem effectum est vt videretur posthac iuste punire. Spoliatus: priuatus his qui caeli fuerant.

Dira pudoris: Hipalage est diri & magni pudoris.

Vestra fides: qd̄ pro causa pugnantis aq̄

Et veniam sperare licet: p̄ dira pudoris

Fœdera: nūc toto fatorum ignarus in orbe

Magne pares acies: mūdīq; extrema tenētis

Solicitas reges: cum forsā fœdere nostro

Iā tibi sit pmissa salus: sic fatū: & omnes

Cōcussit mentes: scelerūq; reduxit amorē.

Sic vbi desuetā syluis in carcere clauso

Manſuevere ferā: & vult⁹ posuere minaces

Atq; hominē didicere pati: si torrida parunt

Venit in ora cruor: redeūt: rabiesq; furorq;

Admonitāq; tumēt gustato sanguine fauces

Feruet: & a trepido vix abstinet ora mgro.

Itur in omne nephās: & q̄ fortuna Deorū

Inuidia cæca bellorū in nocte tulisset:

Fecit mōstra fides: inter mensasq; torosq;

Quae mō cōplexu fouerūt pectora: cādūt.

Et quāuis primo ferrū strinxere gementes:

Vt dextrae iusti gladius dissuasor adhæsit:

Dum feriunt: odere suos: anisq; labantes

Cōfirmant ictu: feruēt iam castra tumultu:

Et scelerū turba rapiunt colla parentum

Ac velut occultū pereat scelus: oīa mōstra

In faciem posuere ducū: iurat esse nocentes

Tu Caesar quāuis spoliatus milite multo

LIBER QVARTVS.

Agnoscis sup̄eros: cognoscis deos tibi p̄pitios: nāq; fuere tibi adeo dexteri in amathia vbi Pompeii vicisti: neq; ad massilia vbi græcos: neq; in ægypto vbi Alexandrinos superasti. quippe iam habes causam iusti. In aruis: amathys in Pharsalia. In vndis: in mari. In æquore phario: in flumine Nili quū pugnaſti cōtra alexandrinos Virgi. Viridesq; secat placido æquore siluas. Hoc solo crimine: hac petreianā p̄fidia & scelere. Polluta: nefanda. cū premerentur afraniāni pabulatione: aquarentur ægre frumenti: copiam pauci haberent: & ad Cæsare multi trāsſugerent. ex castris Ilerdam versus duces proficiscunt: Cæsar equitatu p̄missio qui nouissimū agmen continuo carperet: cū legioni

Agnoscis sup̄os: neq; enī tibi maior in aruis

Aemathijs fortūa fuit: nec phocidos vndis

Massiliae: phorio nec tantū est æquore gestū

Hoc siquidē solo ciuilis crimine belli

Dux causae melioris eris. polluta nefanda

Agmina cæde duces: iūctis cōmittere castris

Nō audent: altæq; ad moenia rursus Ilerdæ

Intendere fugam: campos eques obuī⁹ oēs

Abstulit: & siccis inducit collibus hostem.

Tunc inops vndæ prærupta cingere fossa

Caesar auet: nec castra pati cōtingere ripas

Aut circum largos curuari brachia fontes

Vt leti videre viam: conuersus in iram

Præcipit timor est: miles non vtile clausis

Auxiliū maſtauit equos: tandemq; coactis

Speposita damnare fugā: casurus in hostes

Fertur. vt effuso Caesar decurrere passu

Vidit: & ad certam deuotos tendere mortē

Tela tene iam miles ait: ferrūq; ruenti

Subtrahe: nō villo cōstet mihi sanguine bellū

noli facere. Subtrahe. noli opponere in eos qui irruunt. Conſtet non villo sanguine. Vincamus sanguine tam hostium q̄ meorum.

bus subsequit: pugnat acriter & hostes in monte excelso lēge ab aqua castra munire coguntur. Eos Caesar vallo & fossa circumdā: & cū neq; aquari: neq; populari possent. pugnare liceret. quantū Cæsar sine sanguine rem obſici posse videbat: quarto iam die retū inopia coacti faciunt deditionē. Duces: pōpelani. Committere: in pugna exponere cōtra hostes vicinos. Polluta agmina: maculatū exercitū. Intendere: dirigere. Ilerdæ: vbi paulū frumētū reliquerant & meliorem exitū rerum sperabant. Eques equitatus caelaris. Abstulit campos. p̄biuit eos ab oī planitie. Auet cupit. Prærupta. alta. Inopes vndæ. egenos aquae. Pati. patiebat. Contingere. admoneri. Curuari brachia. duci vallum a castris ad fontes. Vt leti videre viam. vt viderunt se in mortē ex rerū perniciatrahī. Præcipitem. subitam. Maſtauit equos. illi & inopia pabuli adducti: & vt essent expeditiores oīa farina iumenta interfici iubet. Damnare fugā. monere. Castris. moriturus quia rubeat sine respectu salutis. Decurre re. e castris in campos currere. Tendere. dirigere se. Tene.

PHARSALIAE

Vincit haud gratis. Qui cum moriendi proposito ruit non vincit omnino inultus: ledit et ipse. Haud gratis: sed cum dano vincens. Sibi vilis: seipsam spernens: habet enim odio vitam & desperavit. Damno: militum amissione. Nec sentiet ictus: non erit ei mors festum vulnerari atque occidi. Sanguine: suo. Feror: cupido moriendi. Mentis: hostium. Cadat impetus: refrigescat desperatio. Perdant velle mori: excidat eis ex animo desiderium mortis. Desflagrare: irasci & indignari. Incassum: quia nihil nocebant & nihil proficiebant. Substituit merso dum nox sua lumina phoebo: quod stellae post solis occasum apparuerunt. Copia miscendi maris: facultas pugnandi. Tepefuit: frigit. Ita enim mori non cupiebant. Saucia maiores animi: hostes Caesaris vulnerato alicui comparat qui post vulnus acceptum dum calet est audaciae maxime. Sed si victor pugnare abstineat: impetus ille sanguine effuso reprimi: & corpus frigit: paulatimque moritur. Pectora saucia: homines vulnerati. Anios: audacia. Conamen: vires non perficientes. Cruor: sanguis ipse.

Adduxere cutem: tunc ossa cutem adducunt: hoc est attrahunt quum cruor effunditur: qui antequam hoc fiat plena est sanguine. Conscius: qui scit ipsum moriturum.

Ensis adacti: mortiferi vulneris quod ense intulit. Stat: non pugnat. Torpor: mortis praegratius. Alligat: stringit & debilitat. Subducto robore: enervatis viribus & subtractis. Rigens: congelascens & indurans. Sicca: exhausta sanguine. Inopes vnde: aquae in digi. Latice: aquas. Latet enim in venis terrae. Latex etiam vinum dicitur: quia latet in vite.

Abstrusa: occulta remota. Rastris: rusticis instrumentis. dictis a radendo. Ligonibus: qui a legendo dicuntur. Premit: effodit. Ad fastigia: ad profundam altitudinem. Virgilius. Et quoniam in scrobibus fastigia quaeris. Irrigui: qui irrigant. Quoniam irrigui qui irrigant dicitur. Virgilius in. Ilij. Georgi. Irrigui bibunt violaria fontem.

Vincit haud gratis iuguloque provocat hostem.

En sibi vilis adest inuisa luce iuventus

Iam damno peritura meo: non sentiet ictus.

Incumbet gladibus: gaudebit sanguine fuso.

Deserat hic feror mentis: cadat imper amens

Perdant velle mori: sic desflagrare minaces

Incassum: & vetito passus laqueescere bello

Substituit merso dum nox sua lumina Phoebus

Inde ubi nulla data est miscendi copia Martis:

Paulatim cadit ira ferox: mentesque tepefunt.

Saucia maiores animos ut pectora gestant

Dum dolor est: ictusque reces: & mobile nervis

Conamen calidus praebet cruor: ossaque nondum

Adduxere cutem: si conscius ensis adacti

Stat victor: tenuitque manus: tum frigidus artus

Alligat: atque animi subducto robore torpor

Postque sicca rigens astrinxit vulnera sanguis.

Iamque inops vnde primit tellure refossa

Ocultos latice: abstrusaque flumina quaerunt

Nec solum rastris: durisque ligonibus arua:

Sed gladibus fodere suis: puteisque cauti

Montis ad irrigui premit fastigia campi.

LIBER QUARTVS.

Scrutator pallidus: quaesitor: pallens: siue ex terrae exaltatione: siue ex odore sulphureo vel pallidus avarus. Tam penitus: tam intime & sub terra Assyrii: quod foditur in Assyria. Plinius augustinus inueniri pluribus modis docet: in fluuiorum ramentis: ut in tagopado habro pectalo gange: & in India quod a formicis & gryphibus: ut etiam in scythia eruitur. Alio modo puteorum scrobibus effodit ut in ruina montium. Non sonuerunt: non inueniunt flumina. Pumice: tophe aut cemento. Pumex proprie est lapis non durus & decoctus & asper quem aethna mons euomit. Antra sudantia: diuersas fontium originis acute describit: aut enim nascuntur ex pumicibus: aut ex antris stillantibus: aut ex creta fabulone & terra dura et

saxis scaturiunt. De aqua autem inuentionibus Vitruuius lib. viij. minutim scribit. Stillant scillas effundunt. Glarea: sicca & sterilis terra & dura. Virgilius. Nam ieiunia quidem cluosi glarea ruris. Tibullus. Nam opibus congesta tuis hic glarea dura. Leui vena: paruo aquae rivulo. Vitruuius inq. Glarea media: ocres & non icere

Non se tam penitus: tam longe luce relicta

Merferit assyrii scrutator pallidus auri.

Non tamen aut tectis sonuerunt cursibus amnes

Aut micuere noui percussio pumice fontes:

Antra nec exiguo stillant sudantia rore:

Aut impulsa leui turbata glarea vena:

Tum exhausta super multo sudore iuuetus

Extrahit: duris silicibus lassata metallis:

Quoque minime possit siccos tollere vapores

Quasita fecistis aquae: nec languida fessi

Corpora sustentat epulis: mensaeque perosi

Auxilium fecere famem: si mollius aruum

Prodidit humorem pingues manus utraque gle

Exprimit ora super: nigro si turbida limo (bas

Colluuius imota iacet: cadit omnis in haustus

Certatim obscenos miles: moriensque recepit

Quas nollet victurus aquas: rituque ferarum

Distentas siccant pecudes: & lacte negato

quis significat. Quoque mihi in auras ducti calore vexati plus sitiebant. Vapores: aeris aestum. Fecistis: ex labore enim magis sitiebant: & esuberraneis locis egressi minus aestum poterant tolerare. Nec languida fessi: non comedeant ne magis sitirent. Perosi meos: habentes odio cibum. Auxilium esurie ipsa minus sitire videbant. Mollius aruum humida. Prodidi: indicauit. ut perire voce sua quoniam. Pingues: humidas. Colluuius: sordes putridus humor lotium. Limo: coeno. Imota. nam ut Qui. ait: & capiunt vitium non moueant aquam. Cadit in haui. ob. inclinatur se in portum turpe. Certatim: contemnit se inter se. Moriensque. cum se morti vicinum videret id bibebat quod per seruanda vita reputauit. Siccant: fugebat ei lac pecorum. Distentas: lacte plenas. Virgilius. Sic cythrae palte

PHARSALIAE

distendant vbera vaccae. Sordidus: sordidus. Sor: attrahit ab vberibus vaccae. Terunt: cōfundunt vt succū exprimant. Ramos: cōtusos medullasq; arborū. O fortunati. Poelices eos appellat poeta qui ex venenatis fontibus aliqui periere quantū durus est perire liquoris penuria. Itaq; si Cæsar fontes veneno infecisset miles sciens libere nō recusassent. Barbari hostis: Mithrydates pōt rex aquas veneno infecit vt hostes psequētes necaret. Iugurtha quoq; fontes & pabulū corruptū in aphrica & iugurtha rex. Itē & Aquilius romanus in Asia cui magno crimini est ascriptū: qd' impuris medicaminibus in id tempus sacrosancta romana arma violauerit Appianus Salustius Frontinus & Florus au-

tores sunt. Strauit: interemit. Saniē tabemq; ferarū id est virus & marcidum serpētū buforūq; sanguinem. Dictæis: Cretensibus. Aconita: herbas quæ natæ ferunt ex spumis cerberi tracti ad superos: & nascunt in saxis & loribus nudis quas græci aconas vocant: vt Plinius libro vicesimo secundo scribit: esseq; omnium venenorum pessimum tradit. Solinus ait ab Acone portu in pōto aconita herbas noxias nominata. Non decepta: sed prudēs & scia. Plama: calore naturali. Rigent: aspera sunt. Squamosis: asperis. vt accidit eiā febricitantibus. Venæ: in quib' est plus sanguinis. Quāq; videtur p arterijs in quibus est spiritus ponere. vt infra: Aera nō palus vacuis discurrere venis. Pulmo: quī spongiosus ac fistulis inanibus cauis attrahit reddetq; animam. Rigatus: irritatus. Nullo humore: quem attrahit ex aere & concipit ex potu. Angustat meatus alternos: stringit spirationes & respirationes. Suspiria halitus emissioēs anhelæ. unde suspiriosi dicti qui difficulter respirant. Rescisso: ulcerato. Captant: attrahunt & hauriūt. Nocturnū: quia frigidus est. Hærent in nubibus: spectant nubes pluuiam non emittentes. Quocq; magis miseros: vt magis sitis irritaretur erant inter duo eis conspicua flumina. Ouidius. Non facile esuriens posita retinebere mensa. Fortis equus visæ semper adhuc equæ. Idunia vnde: penurias aquæ. Soluant: crucient illos.

Sordidus exhausto sorbet ab vbere sanguis
Tūc herbas: frōdesq; terit: & rore madētes
Distinguit ramos: ac si quos palmitē crudo
Arboris aut tenera succos pressere medulla
O fortunati fugiens quos barbaros hostis
Fōtib' in mixto strauit per rura veneno.
Nō licet in fluuiō saniem: tabemq; ferarū
Pallida dictæis Cæsar nascentia saxis
Infundas aconita palam: Romana iuuetus
Nō decepta bibit: torrent viscera flamma:
Oraq; sicca rigent squamosis aspera linguis
Iam marcent venæ: nulloq; humore rigatus
Aeris alternos angustat pulmo meatus:
Rescissoq; nocent suspiria dura palato.
Pandūt ora siti nocturnūq; aera captant:
Expectāt imbres: quorū mō cūcta inatabāt
Impulsu: & siccis vultus in nubibus hærent
Quocq; magis miseros vñ ieiunia soluant:

LIBER QVARTVS.

Super: vltra. Meroen: metropolim & insulam Nili in ægypto: cuius longitudo stadia tria milia: latitudo mille: a matre Cambilæ conditionis sic appellata. Arentes æstu ipso & libyam versus plurimis harenæ cumulis: & versus arabiam præcipitibus montibus cingitur. Sub axem cancri: sub regione cancro subiacenti. Garamantes populi sunt in libya Psyllis contermini: sed in austri plagā magis conuersi. a Garamante Apollinis filio denominati. Nudi: propter æstum. Deprensus: oblectus. Stagnante: latum & effusum more stagni. Iam domiti: omnium regnū indigni ducis cū colloqui in loco a militibus semoto perissent: negassetq; Cæsar & cōcessisset vt palam loquerent: accepit setq; obsidem Afranij filium ventū est in locum a Cæsare delectum & vnoq; exercitu audiente locutus est Afranius.

Nō sup arentē Meroen cancriq; sub axem:
Qua nudi Garamantes arant: sedere: sed iter
Stagnantē Sicomim: & rapidū depressus Ibery
Spectat vicinos sitiens exercitus amnes:
Iam domiti cessere duces: pacisq; petendæ
Auctor damnatis supplex Afranius armis:
Semianies incastra trahēs hostilia turmas
Victoris stetit ante pedes: seruata precanti
Maiestatis nō fracta maiis: interq; priorem
Fortunā: casusq; nouos gerit omnia victi:
Sed ducis: & veniā securo pectore poscit:
Sime degeneri strauissent fata sub hoste:
Non deerat fortis rapiendo dextra leto:
At nūc sola mihi est orandæ causa salutis
Dignū donanda Cæsar te credere vita.
Nō ptis studijs agimur: nec sumpsim' arma
Consilij inimica tuis: nos deniq; bellum

rali & absoluta iudiciali. Inde decens exercitum cum rei amplificat. one peti a milita cessationē: tum quia victum quia infelices sint. Degeneri: vili. & a Cæsare quem nobile intelligit beniuolentiā capiat. Fortis dextera: a psona sua conciliatio: q; maiuisset fortiter mori q; indigno & turpi facere deditionē. Rapidū: subito inferendo. Salus: vitæ. Dignū donanda: q; predam te dignū a quo tantū accipia beneficiū. Nō partis. Cōfucatio est. I'opeianus inq; factioēs nō sectantur: nec ea mēte vt tecū dimicaremus: præfecit exercitui sumus. sed cū duces essemus motū est bellum civile.

PHARSALIAE

Causae prior: legationi nostrae & in Pompeiū officio q. debebamus. Dū potuit quoad licuit & oportuit. Nil fata moramur: cedi mus dijs & necessitati: nec impedi mus successus tuos. Gentes hesperias: exercitū & hispanas. Aperimus: q. hac vi ctoria patebit tibi iter in orientē. Patimur te securi orbis relictū: finimus te nihil vere ri de occidente. Orbis: occidentis. Non cruor: hoc in nos esse debes clementior q. est tibi sine labore & sanguine parva victoria. Peregit: pfect. Lassae manus: debilitatae & se se cadendo. Ignosce: noli imputare q. vici sumus. Ocia: quiete & cessatone ab armis. Inermes: exauratos & dimissos a militia. Capis. p. cōmiserationem cū dissuasione vt nō seruet ipsos in vsum suū. Prostrata: mortua. Danata: infelicia & victa. Partēq. tri. nec de cer nos captiuos tecū triūpha re. Fata sua: inū officii fata: lēq. militiae cursū. Victos: nos Vincere: multare cū tuis. At Cg. His auditis Cg. car cū rñdisset has ptes miserationis nulli hoīm minus cōuenisse: sprobassetq. ducū crudelitātē & totā causā. constituit vt si de puincij seccederēt exercitusq. dimitterent se nemini noci turū: hācq. eē extremā pacis cōditionē. Dūq. res huc dedu cit: vt hi q. habeāt domiciliū ac possēdēs in hispaniā sta tim: rel: qui ad varū flumē di mittant: ne cui de his noceat. Poeta paucis vbis he: obrues militū decursū ad flumina dū luxuriē iprobatiōe exequit: et vatos petreianorū affe: ex plicat. Facilis: exorabil. Se renus: lgr. Flectit: mouet & exorat. Remittit v. be. p. cō cessit cessatōne a milita et ipunitatē. Iustē: benignē. In custodito: a cgsarianis. Incū bit: inclināt se vt bibat. Tur bat: turbida reddit. Cōtinu: multi ex cōtinuo potu q. si suf focati sūt: & tñ adhuc sibiēbāt Tractus: haustus. Aera nō pas. q. nō sinit spirare et respira re. Venis: arterijs & fistulis spūs. Arctauit: strinxit: collis sit. Animā: spiritū. Multis militibus. Pestis feruida: ve hemens sitis. Cedit: cessat.

Inuenit ciuile duces: causaeq. prior.

Dū potuit: seruata fides: nil fata moramur:

Tradimus hesperias gētes: aperimus eoas:

Securūq. orbis patimur post terga relictū:

Nec cruor effusus campis tibi bella peregit

Nec ferrū: lassaeq. manus: hoc hostib. vnū

Qd. vincas: ignosce tuis nec magna petunt

Ocia des fellis: vitā patiaris inermes

Degere quā tribuis: campis pstrata iacere

Agmina nra putes: nec em felicitibus armis

Miseri damnata decet partēq. triumphī

Captos ferre tui: turba haec sua fata peregit.

Hoc petimus: victos ne tecū vincere cogas

Dixerat. At Cæsar faciles: vultūq. serenus

Flectit. atq. vsum belli: poenamq. remittit.

Vt primū iustae placuerūt foedera pacis.

Incustoditos decurrit miles ad amnes:

Incumbit ripis: permissaq. flumina turbat.

Cōtinuus multis subitarū tractus aquarū

Aera non passus vacuis discurrere venis:

Arctauit: clausitq. animā: nec feruida pestis

LIBER QVARTVS.

Morbus egens: sitis indiga & insatiabilis. Nā quo plus sunt potē plus sitiunt aq. Robora & vires: robustae vires & neruosis viris. Endiadis est: vel separa O prodigia: in luxuriosos inuehitur: in quos & Plinius praesertim libro nono & decimo. & Iuuenalis & Horatius & Persius. Luxuries: immodestia. Prodigia: quae effundit & perdit res. Paratu: apparatus. Fames ambitiosa: delinitio gulae. Quæsitore: in agris siluis & aquis. Et laute gloria mensae: delicati & sumptuosi qui gloria in dapum splendore locatis. Discite: ab hoc exemplo. Paruo: parua re. Producere vitā: viue re. Quantū natura: paucis em minimisq. rebus natura cōtenta est. Erigit: attollit

Cedit adhuc: s. morbo egēs s. gurgite plenif

Viscerib. sibi poscit aq. mox robora neruis

Et vires rediere viris: o prodigia rerum

Luxuries nūquā paruo cōtenta paratur:

Et quæsitore terra: pelagoq. ciborum

Ambitiosa fames: & laute gloria mensae.

Discite: quā paruo liceat producere vitam.

Et quantū natura petat: non erigit agros

Nobilis ignoto diffusus consulit Bacchus:

Nō auro: myrrhaq. bibūt: sed gurgite puro

Vita redit: satis ē pplis: fluuiusq. ceresq.

Heu miseri q. bella gerunt tūc arma reliquēs

Victori miles spoliato pectora tutus:

Innocuusq. suas curarū liber in vrbes

Spargitur. o quantū donata pace potitos

Excussis nunquā ferrum vibrasse lacertis

Poenituit tolerasse sitim. frustra q. rogasse

pspera bella Deos: n. ēpe v. s. Marte secūdo

Tot dubiae restāt acies: tot in orbe labores:

et laboris poenituit: & q. non prius se dedissent se q. foelices vacatione existima bant: cū viderent tantum laboris superesse victoribus. Vibrasse ferrū imm. lsum. Frustra: quia non exauditi sunt. V. s. Marte secundo: cgsarianis. Dubiae restant acies: incertae an sint superandae.

PHARSALIAE

¶ Ut nunc. Quis fortuna incerta nunc saucere desistat. Labet successibus: cadat prosperitate. Terras: in macedonia aegypto aethiopia & hispania. Fata: euentus. Felix: in solatiu petreianorum & caesarianorum inuidia poeta foeliciter censet qui in tanta ruina scit ubi sit moriturus. Nutante: inclinante se. Fessos: petreianos. Certos: non interruptos: & suo arbitrio initos. Sordida: nigra fumosa. Sua terra: patria propria: natale soliu. Colonos non deductos: habitatores non alio transmissos: ut accidet veteranis Caesaris qui in duas colonias deducunt. Remisit hoc oneris: imminuit hac poenam.

Quod abest paucior: nec Pompeiu nec Caesar timent. Legit & fauor: hoc est studiū vel in Pompeiu vel in caesare

Ille: Caesar. Ille: Pompeius. Nullo voto: non enim plus victoria Pompeio quam Caesari praerabatur. Non eadem. Florus potest fere verbis hoc idem explicat inquiens. Aliquid tamen aduersus absentem ducem ausa fortuna est circa Illyricum & aethiopia quasi de industria prospera eius aduersus radia sent: quippe cum fauces adriatici maris iussu occupare Dolo bella et Antonius ille illyrico hic corcyrico littore castra posuissent: iam maria late tenente Pompeio legatus eius octavius libo ingentibus copiis classis circumuenit. Vtriusque de ditione fames extorsit Antonius missae quoque a Basilio in auxilium eius rates quales inopia nauium fecerat noua Pompeianorum arte cylicum actis sub mare funibus capre quasi per indaginem duas thalassas explicuit. Vna quae opitergionos ferebant in vadis haesit.

Non constitit eadem: non perstitit similis & prospera: sed aduersa. In partes: contra classes & exercitus: in mari emadriatico obsessus est Antonius a Pompeianis. Ferit: percutit: alluit. Ut tradit Strabo. Longas: exporrectas. Lader: dalmatia in adriaticum mare excurrere oppidum quod ladera appellatur. Tepidum: non frigidum. Molles: mites. Illic Antonius legatus Caesaris. Bellaci: pugnaci. Curetum: hircanorum. In secundo dixit. Vrbis est dicta olim possessa colonis. Curetes (ut Strabo libro decimo docet) gentes fere in Creta. Dicta a cura. I. consura quasi detonsi: vel a Curo monte: vel galicuti corae: id est puellarum muliebres longas stolas induunt.

Ut nunquam fortuna labet successibus anceps
Vincendū toties: terras fundē in omnes
Est cruor: Caesar per tot sua fata sequendus
Felix qui potuit mundi nutante ruina
Quo iaceat iam scire loco: non praelia fessos
Vlla vocat: certos non rumpit classica somni
Iam coitūx: natiq; rudes: & fordida tecta (nos
Et non deductos recipit sua terra colonos
Hoc quoque securis oneris fortuna remisit:
Sollicitus menti quod abest paucior: ille salutis
Est author: dux ille fuit. sic praelia soli
Felices nullo spectant ciuilia voto.
Non eadem belli totum fortuna per orbem
Constitit: in partes aliquid sed Caesaris ausa est:
Qua mar, adriaci longas ferit undas Salonas
Et tepidum in molles Zephiros excurrit lader
Illic bellaci confusus gente curetum:

Salonas: urbem & Emporium in dalmatico littore: Ut tradit Strabo. Longas: exporrectas. Lader: dalmatia in adriaticum mare excurrere oppidum quod ladera appellatur. Tepidum: non frigidum. Molles: mites. Illic Antonius legatus Caesaris. Bellaci: pugnaci. Curetum: hircanorum. In secundo dixit. Vrbis est dicta olim possessa colonis. Curetes (ut Strabo libro decimo docet) gentes fere in Creta. Dicta a cura. I. consura quasi detonsi: vel a Curo monte: vel galicuti corae: id est puellarum muliebres longas stolas induunt.

LIBER QVARTVS:

¶ Tellus: Corcyra insula: ut indicat Florus. Circūflua: quae circumdatur mari. Clausur: obsidet. Extrema: ultima quam Caesar tenebat. Cautus ab incurfu: quia in loco munito fortis manu stipatus contra vim erat. Recedat: absit. Antonius enim opprimebatur. Expugnat tuta: vincti munitissima. Submittit: subministrat. Ceres: ritum satii. Flaua: epytheton. Protulit: emisit. Legit & proferit. i. eferit. Segetem herbam frumenti quae vix exorta attondebat. Potes & per hypallagen legere. Miles Antonius qui herbis vescebat. Miseris: miserabilibus. Attonso aruo: depastis herbis: viribus siccis glebae ageris assumpserat. Ut primū. Porta aliter quam Florus haec narrat historiam. Alit is enim: Antonius obsessus quiprimū vidit Basilum ducem & socios auxiliares: statim fabricatis nauibus conatus est euadere. Sed cum eius duae triremes praeterissent: raris, tertia cathenis Pompeianorum inhæsit: quae quidem memorabile posteris dedit exemplū. Quippe vix mille iuuenum manus circumfusi vndique exercitus per diem totum tela sustinuit. Et cum exitum virtus non haberet: tamen in deditionem veniret horatitribuno Vulteio mutuis scutibus in se concurrerit. Socios Caesarianos. Basilum: praefectum classis. Terrae aduersae illyricae ubi Dolo bella erat. Exquisita: excogitata. Furta fugae: apparatus occultis discessus. Extendunt: ordinant. Leuant erigunt: struunt.

Quos alit adriaco tellus circūflua ponto:
Clauditur extrema residens Antonius ora:
Cautus ab incurfu belli: si sola recedat:
Expugnat quae tuta: fames: non pabula tellus
Pascedis submittit equis: non proferit vllam
Flaua ceres segete: spoliabat gramine caput
Miles: & attonso miseris iam dentibus aruo
Castrorum siccas de cespite vulserat herbas.
Ut primū aduersae socios in littore terrae:
Et Basilū videre ducē: noua furta per aequor
Exquisita fugae: neque enim de more carinas
Extendunt: puppesque leuant: sed summa gerendis
Molibus insolito: cōtexunt robora ductu
Naque ratē vacuae sustentant vndique cuppa:
Quarū porrectis series cōstricta cathenis:
Ordinibus geminis obliquas excipit alnos.

libus: ponderibus magnis. Namque ratem vacuae sustentant. Hoc pacto est structa ratis. Positae sunt in geminum ordinem sexaginta scaphae quas trahibus deuinxerunt & cratibus contexerunt: tamen intra ipsum ordinem non extra ordinatis & collocatis. Cuppa. Cuppa proprie sunt vala magna in poculorum aut paradysum formā ut est Trapeti concavus locus. Vtitur eo verbo Cato in primo libro de re rustica: & Varro dixit: cuppas vinarias & cuppas aceti. Cathenis: uabibus connexis & implentis: quae cuppas ligabant. Excipit: recipit & sustinet. Obliquas alnos: uansuerfos remos ex alao factas. & materia per materia posuit. Geminis ordinibus: quia licet ordines duos habebant a tergo: ita uicinius me videri possunt.

PHARSALIAE

Nec gerit remigium: nec habet remum ordine cui nocere possit. In fronte: facie lateris
 Perit hoc æquor: remigat intra illud mare quod est intra scaphas. Miracula: mira
 spectacula. Taciti secreta. Nec verberet vn̄ las apertas: nec remis agi videat. Tūc
 freta: structa rate mare obseruauerūt: vt cū vndaꝝ flexu eam deducerent. Aestus:
 fluuius. Decliuibus: refluxis. Nudent arenæ: in refluxu vndaꝝ littoris arena detegit
 lamq; expolitio & refluente mari litus fit lauius. Missa: immissa. Lapsa: labens
 tēpus p̄ tpe. Profundo: pronop mare refluū. Gemina: cumites. Dux: triremes
 quas hauerat Antonius inuentus gratia exercendæ. Turris ardua: ratis turrita &
 tabulatis munita reliqs supabat. Pinnis: merulis & apicibus. Noluit: tota hæc his
 storia varia est. Quippe poe/ta ante Cæsaris ex hispania re/du huc præliū gestū fuisse scribit. Cæsar v̄o post q̄ brū/du siū redijt: & inde in epyrū nauigauit. Liui⁹ in epithome Antonij captū scribit. Flor⁹ cū poera cōuenit. q̄ ait libonē octauij rē. l. nauib⁹ brundu/siū venisse. insulā occupasse. antonij obsedisse. inde absces/sisse. Custos Octauij. Pōpēj p̄fectus q̄ Salonas puenit. & concitatis Dalmatis a Cæsare ipsos auertit Salonasq; oppu/gnauit. Illyricæ maris q̄ Il/lyrios alluit. Cōfessi tē. subi/to oppugnare & cape. Cele/res. expeditas. Crescat dū p̄. dū reliq; egred̄ at ne captis pri/mis stationē teneret. Temere incaute. Inuitat. nō iuadēdo. Adrepeit. æq̄r. ad nauigādū cū reliqs nauib⁹ q̄s plures pu/tabat. Sic dū. Octauij vena/tori naues c̄ ruis cathenareti/bus sagittis & canib⁹ cōpani/ Claudat. includat. Aera. odo/r æreū. Estem odor corpus æreū. Pēngodo. synecdoche sagittæ venenate q̄a veneno odorē accepit. Vel p̄ pēnas in/telligim⁹ q̄s in retiū finib⁹ ad/terrore ferat: venatores appo/nūt p̄ quib⁹ rubri pāni frustu/lis vtunt̄. Attollat. erigat. Varis. p̄cis fureis q̄ retia su/sinēt. Varri q̄q; Nonio auctore dicunt q̄ plātas obrortas expēsasq; habet. Clamofa/ lantia. Molossi. canis epyrotici. Epyrus ei molossia dī Spartanos. lacedemonios

Nec gerit expositū telis in fronte patenti
 Remigium: sed qd̄ trabibus circū dedit æquor
 Hoc ferit: & taciti præbet miracula cursus:
 Qd̄ nec vela ferat: nec aptas verbera vndas:
 Tūc freta seruant: dum se decliuibus vndis
 Aestus agat: refluoque mari nudent arenæ.
 Iamq; relabenti crescebāt littora ponto:
 Missa ratis pronop defertur: lapsa profundo:
 Et gemine comites: cūctas sup̄ ardua turris
 Eminent: & tremul̄ tabulata minātia pinnis.
 Noluit illiryæ custos Octauius vnda
 Cōfestim tentare ratem: celeresq; carinas
 Cōtinuit: cursu crescat dum præda secūdo:
 Et temere ingressos reperēdū inuitat ad æq̄r
 Pace maris: sic dū pauidos formidie ceruos
 Claudat odorate metuentes aera pennæ:
 Aut dum dispositis attollat retia varis
 Venator: tenet ora leuis clamofa molossi:
 Sparthanos: cretasq; ligat: nec creditur vlli
 Sylua cani: nisi qui pressō vestigia rostro

LIBER QVARTVS.

anes. Credit cōmittit vagariute sinit. Colligit ve. obseruat signa pedū. Presso
 ro. nō emissa voce erit. Cubilia. loca vbi fera cubat. Loro tre. cauda tremēti. &
 rāflatio est. Cōplent mo. implent militib⁹ rases. Insula corcyia in q̄ erat Antouij.
 Quo tpe. sub solis occasu & in crepusculo. quū nos adhuc a solis q̄ occidit splendore
 Colligit: & præda nescit latrare reperta
 Contentus tremulo monstrasse cubilia loro
 Nec mora complent moles: auidæq; petitis
 Insula deseritur ratibus: quo tēpore primas
 Impedit ad noctē iā lux extrema tenebras.
 At pompeianus fraudes innectere ponto
 Antiqua parat artæ Cylix: passusq; vacare
 Sūma freti medio suspēdit vincula ponto:
 Et laxas fluitare sinit: religatq; cathenas
 Rupis ab illyricæ scopul: nec prima: nec illa
 Quæ sequit: tardata ratis: sed tertia moles
 Hæsit: & ad cautes adducto fune secuta est.
 Impendent caua saxa mari: ruituraq; semp
 Stat mixæ moles: & syluis æquor inumbrat:
 Huc fractas aqlone rates: submersaq; pont⁹
 Corpora saepe tulit: cecisq; abscondit i antris
 Restituit raptus tectū mare: cumq; cauernæ
 Euomuere fretum: contorti vorticis vnda
 Tauromitanā vincūt feruore Charybdim.
 Hic opiterginis moles onerata colonis
 Cōstitit: hæc omni puppes statione solutæ
 Circūeunt: alij rupes: ac littora complent.
 Vulteius tacitas sensit sibi gurgite fraudes:
 Dux erat ille ratis: frustra qui vincula ferro
 Rumpere conatus: poscit spe prælia nulla

impedit. Cylix Cylices qui erāt in classe Octauij. Anuq; quā iā olim in piratica exercu/erāt. Vacare. vacuū esse sup/ficiē maris vt cathenæ non ap/parerēt. Vincula. cathenas et funes hamatos. Medio pōto subaq; maris. Laxas. letas. Fluitare. fluxe m̄ ueri. Sco/pulis di. vt ab vno in aliū ex/tenderent. Quæ sequit. scda Tardata. retēta. Sed ter. rates ex cuppis in q̄ erāt opitergini rapta est ad p̄ruptā quādā & cōcauā rupē quā poe/a descri/bit. Adducto. tracto. Im/pendit. imminet. Moles ru. ru/pes expōrecta q̄ iā casura v/ideb. Star. non cadit. Mirū. p̄fatio est interposita. Siluis. q̄ sunt supra rupē. Pōtus. flu/ctus. Cœcis. obscuris et igno/tis. Tectū. latens. Restituit ra. emittit qd̄ rapuit Cauernæ antra. Euomuere fre. emisse: aquā quā attraxere. Cōtorti vōr. vndę vorticose & vel/e mētē superat charibdi q̄ attra/hit & vomit aq̄s. Tauromi/titanā. Taureminij mōs as/perrimus i sicilia sup̄ q̄ & op/pidū taurominiū est nō. peul/a massana qd̄ Zancleī cōdidē/rūt. Hic. iuxta hæc rupē. Co/lonis. cinibus. Opiterginis. opitergij oppidū est i venetia. Oi sta. oi loco & custodia i q̄ stabāt. Circūeunt: circū in/uadūt. Puppes. octauij. Ta/citas frau. nauī insidiosę captā Vincula. cathenas & vncos. Ferro. securib⁹. Poscit plia accingit se ad pugnā. Nulla spe. q̄a si vinceret solueret nauē

PHARSALIAE

nō poterat: ignorabatq; quid se verteret & nō videbat in q̄s esset pugnaturus q̄a erat
iā nox. ¶ Hoc tñ in casu: in hac aduersitate (ingr) fortitudo oppressa quantū potuit se
defendit. Tot milia hostiū. Inde ex nauī Vultel. Vix ple. co. mille vt dixim⁹ erāt:
sed rem poetæ iminuit: quanq; prima legionis cohors est militaria: habetq; pedites
mille centū & q̄nq; equites. cxxij. reliq; vō: nā in singulis legionib⁹. x. erāt: minores
dimidio cōstituebant. Nā cōdidit: plūi mox diremit. Dubia lu. crepusculū. Pacē:
cessationē ab armis. Rexit: moderauit & cōfirmavit p̄teritos. Sic: hñōi rōne, Li
bera: cōscia suatoria vt p̄ libertate & fide in Cēsare mori honeste malit q̄ i parata se
uitute turpiter viuere. Bitq; honestior suasio q̄ illa hegesie
philosophi cirenaici q̄ de hu
manæ vitæ miseria differens
multos ad mortē voluntariā
inducebat. Ideo quæ a Ptole
meo de ea re concionari prohi
bitas est. Cōsultite: synthesis
est. Angusto: breui. Vita
bre. nullus parē viuit q̄ spaiū
se occidendi habet: occurratq;
his q̄ vitæ cupiditate dicunt:
eū videāt mortē sibi ab hoste
instare. Querendæ: inferendæ
sibi. Nec glia le. infe. nec est
minus gloriosum in morte.
Admoto occur. fa. ire cōtra vi
cinā mortē q̄ incerta est oib⁹.
Tēpore incerto: quū sit q̄s
incertū. Par animi laus: quā
magnanimitatis gloria. An
nos quos spera. vitā incertā:
vt egit Cato. C. Alanus & in
dortū philosophi. Momentū
breue spaciū. Accersas dñ fa.
dū mō tibi mortē cōseiscas.
Cogit. f. a me. Velle mori:
voluntas em̄ vnicuiq; libera
est. Fuga nulla pa. Argumē
tū a necessitate. Certe ingr fu
gere nō possum⁹: & istar ho
stis vitæ nē. Igit si gen⁹ mor
tis delegerimus erim⁹ absq;
metu nō ei nisi mortē tmem⁹
Ciues: romani. Iugulis: vi
te. Lethū gñs mortis an vīa
an hostili manu perire malitis
Et abest me metuere desini
mus. Cupias quodcūq; necesse est: vnū resistamus qd̄ necessitas exigit. Sequitq; p̄
clarā illā sententiā: Oē qd̄ est necesse: se seruit sapienū: q̄a quicqd̄ est necesse sapiens vult.

Incertus qua terga daret: qua pectora bello.
Hoc tamē in casu quantū deprensa valebat
Effecit virtus inter tot milia captæ
Circūfusa rati: & plenā vix inde cohortem
Pugna fuit nō longa quidē: nā cōdidit atra
Nox lucem dubiā: pacēq; habuere tenebræ
Tunc sic attonitā: venturæq; fata pauentem
Rexit magnanimā Vultei⁹ voce cohortē.
Libera nō vltra parua quā nocte iuuentus
Cōsultite extremis angusto tempore rebus
Vita brevis nulli superest: qui tempus in illa
Quæ rēdæ sibi mortis habet: nec gloria lecti
Inferior truenes admoto occurrere fato.
Omnibus incerto venturæ tempore vitæ
Par animi laus est: & quos speraueris annos
Perdere: & extreme momētū abrūpere lucē
Accersas dum fata manu: non cogitur vllus
Velle mori: fuga nulla patz: stāt vndiq; nris
Intenti ciues iugulis: decernite letum:
Et met⁹ ois abest: cupias quodcūq; necesse ē

LIBER QVARTVS.

¶ Non tamen in coeca. Consolationis locus a laude præsentī & certa: quia conspicui
insignes nō in cōfusa strage pereunt. Cadenda in coeca nube: moriendum in latebris
& ignorantia præliorū: in quibus non liquido apparet qui fortiter agunt. Inuolutū
confundunt. Permixtis tenebris: confusione & ignorantia. Conserta: cōfusa & im
mixta: ita vt neq; ipsa discernant: neq; auctores cædis ipsorum nati sint. In mediū:
in cōmune: cōmuniter em̄ occidi æstimantur. Obruta virtus: fortitudo confusa.
Perit: non cognoscitur. non apparet. Nos in conspicua: deorum beneficio nos su
mus affectui testes virtutis nostræ. Conspicua: quæ conspicitur. Aquora: in quib⁹
bus sunt & hostes: Teræ: diuersę. littora diuersa: q̄bus
sunt socii hostes. Insula: cor
cyra ex qua discessimus. Ge
minæ partes: Cæsaris & Pō
pel. Diuerso littore: dalmati
co & illyrico. Nescio quod
nostris magnum. Gratulatur
fortuna: locus a laude conse
quenti. pollicetur em̄ hoc exē
plum superatum esse omnes
veterū historias. Fatis. mor
ti. Transibit monumēta: su
perabit exempla. Exhibuit
per æuum: dedit præterito tē
pore Fides & pietas. vt erga
imperatorem autrem. Serua
toq; ferro. vulnerib⁹ & mor
tib⁹ acceptis aut illatis Nāq;
suis. Apostrophe ad Cēsare:
incumbere iuuentem nostrā
Suis: proprijs. Sed non ma
iora: sed nos obsessi maius re
simonijum præstare non pos
sumus. Pignora: testimonia
Tanti: quantū in te gerimus
Abscidit nostræ. Conquerit
q̄ totus simul populus mori
Saguntiorū exemplo nō pos
sit. Abscidit. diminuit. Sciat
hostis. Indomitos viros. In
superabiles ei Furentes. ira
tos. Non plures. quia eos su
perassemus. Tentare foederi
bus. pacisci. Turpiq; vita.
turpe em̄ esset & victos esse
& in seruitute viuere. Vni
ca. singularis & egregia. Ha
beat. assequatur.

Non tñ in coeca bellorū nube cadendū est:
Aut cū permixtis acies sua tela tenebris
Inuolutū: cōserta iacet quā corpora campo
In mediū mors oīs abit: perit obruta virtus:
Nō in cōspicua socijs: hostiq; carina
Constituere Dei: præbebūt æquora testes
Præbebūt terræ: summis dabit insula fax
Spectabūt geminæ diuerso e littore partes
Nescio qd̄ nris magnū: & memorabile fati
Exemplū fortuna paras: quæcūq; per æuū
Exhibuit monumēta fides: seruataq; ferro
Militiæ pietas transibit nostra iuuetus.
Nāq; suis p te gladius incumbere Cæsar
Esse partē scimus: se d non maiora supsunt
Obsessis tantis q̄ pig nora demus amoris
Abscidit nostræ multū sors inuida laudē:
Quod nō cū senibus capti: natisq; tenemur
Indomitos sciat esse viros: timeatq; furentes
Et morti faciles anios: & gaudeat hostis
Non plures hæsisse rates: tentare parabunt
Foederibus: turpiq; volent corrūpere vita.
O vtinā quo plus habeat mors vnica famæ:

PHARSALIAE

Promittant veniā salutē & ignoscat. Calido: Calefit em ictu & sanguine. De-
sperasse: omne salutis & vitæ spem amisisse. Virtute merendū fortitudinis exēpla
acquirere debemus: vt Cæsar mortē nostrā indoleat & stragem appellet. Dent fata
recessum: quis incolumis possem euadere: nolim tamē vltius viuere. Recessum:
liberū discessum. Emittere: liberent. Instantia: mortem instantē. Proieci vitam:
animā. spreui viuere posthac. Stimulis: ardore. Furor est: diuinus impulsus & co-
citatio. vnde & vaticinantes furere dicuntur. Virgilius libro. viij. hos moriendi ite-
mulus appellat. Ardore dei dij ne hunc ardorē mentibus addunt. Euriale an lua cuiq;
deus sit dira cupido. Quos
tam tangit vicinia lethi: qui
sunt vicini mortis. Victu-
rosq; dei: dij volunt vt victo-
ri intelligant mortis foelicitate:
tem: quo magis in vita per-
maneant. Durent: perseuerent
Foelix esse mori: siquidē vt
Cicero in Tusculanis ait: vel
dij ipsi vel cum dijs futuri su-
mus: est em magnū bonum
mors & erumnarum requies:
quæ cuncta mortalia mala dis-
soluit. Eam aliquando dij im-
mortales pro præmio dedere
hominibus: vt deobi & bito-
ni triphoeo & agamedī: qui
exedificato delphis templo a-
pollini: petita ab eo mercede
quæ esset homini optima: &
ille daturum se ostendisset tri-
duo post reperi sunt mortui.

Sustulit. exiit. Cum syde-
ra coeli: cum omnes lucem fu-
turam meruerent: anteq; eos
vultei oratione confirmas-
set. Flexo temone vrsæ: ap-
parente aurora quo tempore
vrsæ maioris plaustrum in
orientem conuertitur: supra
dixit. Perhælis obliquos dy-
ce cum verteret axes. Cum
præcepta subissent: cum per-
suasi essent Vultei sententijs.
Nec segnis mergere pōto. &
tunc (inquit) nox erat brevis: & nocturna sydera statim occidebant: erat enim sol in
geminorum signo: & nox incipiebat ab ortu sagittarij. Ledæ signa: geminos in quos
fere conuersi Castor & Pollux Ledæ filij. Hanc fabulam apud Higinū & quintum
librū fastorum Ouidij lege. Lux est altissima vicino cancro: quum sol ex geminis
ca:ncrum est ingressurus qui est signorū altissimus: dies sunt maximi.

Promittāt veniā: iubeant sperare salutem:
Ne nos cum calido fodiemus viscera ferro:
Desperasse putet: magna virtute meredū ē:
Cæsar vt amissis inter tot milia paucis
Hoc damnū: cladēq; vocet: det fata recessū:
Emittantq; licet: vitare instantia nolim.
Proieci vitam comites: totusq; futuræ
Mortis agor stimulis: furor ē: agnoscere sol
Permissum est: q̄s iam tangit vicinia fati:
Victurosq; Dei cælant vt viuere durent:
Felix esse mori. sic cunctas sustulit ardor
Nobilium mentes iuuenū: cū sydera coeli
Ante ducis voces oculis humentibus oēs
Aspicerent: flexoq; Vrsæ temone paucere:
Idem cū fortes animos præcepta subissent
Optauere diē: nec segnis mergere ponto
Tūc erat astra polus: nā sol Ledæa tenebat
Sydera vicino cū lux altissima cancro est.

LIBER QVARTVS.

Nox tū. Nox inqt impellebat sagittariū in quē chyron cætaurus achyllis magister
cōuersus est: qui & arcitenens dicit. Vgebat: in occidentē ita vt apparente sole iā rit-
tarius occidisset & sub primā nocte oriret: nox aut quæ est vmbra terræ semp. eā cir-
cuit fugiedo a cōtraria parte in qua sol est. Estq; descriptio occasus cronici respectu op-
positionis. Detegit istros: ostendit hostes opiterginorū. Istri populi vltra Venetiā.
dicti a fluuio Istro qui Danubius est. Rupes: supra dixit. Alij rupes ac litora com-
plent. Lyburnos: Lyburnia regio cuius finis & initium Dalmatia est. Graia cum clia
se: corcyrea. nam (vt Strabo docet) Chersicrates archiaz qui syracusas condidit socius
ad deducendos corcyram ac-
colas & heraclidarum genere
procreatus expulsus lyburnis
insulā habitatorū frequētia re-
ferit. Suspendo vincere bello:
inducis & pacationibus vt
facerent deditionem. Mora
mortis: tarditate inferendi sibi
mortem: dicitq; hoc ex sua cō-
iectura poeta. Si fieret dul-
cior: quia inuisa eis erat. De
uota: deputata & addita. Lu-
ce damnata: cū moriendi pro-
posito & vita infensa. Pro-
misso sibi sine manu: cum se-
met constituisset occidere.

Nox tū thessalicas vgebat parua sagittas
Detegit ora dies stantes in rupibus istros:
Pugnacesq; mari graia cum classe liburnos
Tentauere prius suspensio vincere bello
Foederibus: fieret captis si dulcior ipsa
Mortis vita mora. stabat deuota iuuentus
Damnata iam luce ferox: scuraq; pugna
Permisso sibi sine manu: nulliq; tumultus
Excussere viris mentes ad summa paratas
Innumerasq; simul pauci terraq; mariq;
Sustinuere manus: tanta est fiducia mortis.
Vtiq; satis bello visum est fluxisse cruoris:
Versus ab hoste furor: prim⁹ dux ipse carnæ
Vultei iugulo poscens iam fata relecto
En quis ait iuuenū est: cui⁹ sit dextra cruore
Digna meo: cæraq; fide p vulnera nostra
Testet se velle mori: nec plura locuto
Viscera nō vnus iam dudū transigit ensis
Collaudat cūctos: sed eū cui vulnera prima
Debebat grato moriens interficit ictu.

ictus ex fide erat re percussurus: debitor enim erat primi vulneris.

Tumulus: metus præliorum
Excussere mētes paratas ad
summa: remouerunt propo-
sita prompta ad mortem. Ma-
nus: hostium coetus. Terra:
multi em scopulis & e rupe
ipsos oppugnabant. Fidu-
cia mortis: quam mors dabat
Vtiq; satis: post certamē ho-
stili in seipsos tela verterunt.
Bello: prælio. Furor: ira &
impetus pugnadi. Fata: mor-
tem. Relecto: aperto: nam ar-
mis antea tegebatur. Cuius
sit dextra digna meo cruore. i.
qui me occidet audeat. Cer-
ta fide: nam si me percussit
dabit argumentum quoq; se
mori velle. Non vnus ensis
sed multi. Iamdudum: tunc
tunc. Viscera: corpus. Gra-
to ictu: quia reddit pietatis of-
ficium. Debebat: quia ab eo

PHARSALIAE

Concurrunt contra ferunt. Totū nefas; omne. quia cognatos fratres & filios et parentes caedebant. Vniis partibus: militibus Cæsarianis qui erant eiusdē patris. S. c. semine. Non aliter inquit mutuis se vulneribus cōficere qui nati sunt ex dracōis dentibus quos sēuit Cadmus ad thebas: vt in terris Methamor. scribit Ouidius. Nec aliter terrigenae exorti ex dentibus peruigilis Draconis ab Iasone satis auxiliare medea i Dyrcea conhors: acies terrigenae thebanos. Emicuit: apparuit: exorta est. Semi uis: dentibus. Dirū omen: malū auguriū Etheocli & Polynici fratribus: qui ad illos exemplū mutuis se ictibus confecerunt. Phasidos: fluuij hoc est regionis in scythia.

Dante insomnis ex denubus draconis peruigilis. Missa: immissa & cōcitata ueneficis Medea: quae in eos id furoris immisit: ne impetū in Iasonē facerent. Tantos sulcos: q̄s Iason bobus igniuomis fecerat: vt in. vii. metham. scribit Ouidius. Medea: Cethae hy p̄s q̄s filia. Inexp̄tis: de quibus ante nō fecerat periculū. Expauit: ne in Iasonē irruerēt iuuenes: op̄terginī. Pacti fata mutua: qui se vicissim occidere constituerant. Virtutis: fortitudinis. q̄a semimortui alios occidebant. Pariter vno eodēq̄ tpe. Nec quenq̄ quisq̄ inquit quenq̄ facius alium interemit. Nec vuln⁹. nec expectabat vt ferirēt: sed sponte in gladios irruerant. Adactis: immissis intentis. Et iugulis praestere ma. i. a p̄ ferrū euntes iugulo vulnerant manu tangebant. Incurrunt: interimunt incurrendo. Haud trepidate: audacter feriebant ea sola pietate vtentes: vt vno dūtaxat ictu charillimū quēq̄ p̄sternerēt. Pōdere: virib⁹ Vna sola est p̄cipua Nō repe. nō iterasse ictus. Viscera laxa. intestina egressa Foris la. p̄ spaciola tabulara ratis. Lucē despe. aurā vitālē quā spreuerūt & oderūt. Viētores. octauianos quāq̄ nō armis vicerant. sed obiectis mortis causam praebuerant.

Concurrūt alij: totūq̄ in partibus vnīs Bellorū fecere nephas. sic semine Cadmī Emicuit dīrcax cohors: ceciditq̄ suorum Vulneribus: dirū thebanis fratribus omen: h Phasidos: & campis in somni dente creati Terrigenae: missa magicis e cantibus ira Cognato tantos cōplerunt sanguine sulcos Ipsaq̄ inexpertis: qd̄ primū fecerat herbis Expauit Medea nephas. sic mutua pacti Fata cadūt iuuenes: nimitūq̄ i morte viroꝝ Mors virtutis h̄s: pariter sternūtq̄: cadūtq̄ Vulnere letali: nec quenquā dextra fefellit Cū feriat moriēte manu: nec vuln⁹ adactis Debet gladijs: p̄cussū est pectore ferrum: Et iugulis praestere manus: cū sorte cruenta Fratribus incurrūt fratres: natūq̄ parenti. Haud trepidante tñ toto cū pondere dextra Exegere enses: pietas ferientibus vna Non reperisse fuit iam latis viscera laxa Semianimes traxere foris: multūq̄ cruoris Infudere mari: despectant cernere lucem: Victoresq̄ suos vultu spectare superbo:

LIBER QVARTVS.

Iam strage. peracta caede hostis rate potius cadauera cōburenda sepelienda q̄ tradidit. Conspicit. ab hoste. Ducibus. Octauio & reliquis. Essētanti. esse tantae auctoritatis apud milites suos. adeoq̄ amoris ab eis vt pro fide ei seruanda se milites interimerent. Maiore ore. maiori laude & celebrata. Non tñ. Non intelligent (inquit) hoc exemplo populi qui tyranno seruiunt. Vt aut seipsos aut tyrannū morte cōficiat Totūq̄ hoc dicere ad cōcitandū iuuentutē in Nerone videt. Ignaua. pusillanimes & imbelles. Viros. magnanimos op̄terginos. Non ardua. nō difficilia. Seruilem. seruitutē. Manu. morte manufacta. Regna. reges methonymia. Ob ferrū ob armatos & mortē quam ferro inferūt. Vritur. vexat Ignorat: nescit arma iuuenta fuisse ad arcendā seruitutem: tuendamq̄ libertatē. Mors vtinā: vti nā pusillanimes mori nō possent: & senio cōsumerent. sed sola virtute & egregio facinore mortē cōsequeremur. Subducere vitā: subtrahere e vita. Teemphasim habet videlicet ex qua foelicitate cōsequimur Nō segnior In Aphrica q̄s aduersis factis pugnauiere Cæsariani. Curio em̄ praemisso e sicilia Martio cū nauibus & cū exercitu eū secutus flumē bagrada puenit: ibiq̄. C. Ganiū legatū cū legationibus reliq̄ ipse cū equatu processit ad castra explorada cornelianana. Cūq̄ pugnaret cōtra Varrū qui aphricā senatus noīe obtinebat obrutus a Iulio h̄s copijs est occisus. Nō segnior. i. mars. Illo: qd̄ gestū est in adriaco. Libycis aruis: in aphrica. Lilybaeo: Siculo lilybeus p̄montoriū in sicilia occidentē versus: a lilybea vrbē dictus. Nec fortis: leni non vehemēti. Inter semi. locū i q̄ Curio puenit describit: ap̄pellat aut aquilaria. abestq̄ a culpeis passū. xxij. milia: habetq̄ nō incōmodā stare stationē & duobus eminentibus p̄montorijs cōtinenti. Culpea: vrbe littoralē in p̄montorio Mercurij. Notā: fama cognita. Cano: spumoso. propter fluminis ingressum. Bagrada: fluuius nō longe ab vrica & castris Cornelianis: iuxta quē. M. Antij milites serpentem. cxx. pedum longitudine occiderunt. Agit se: fuit odiose.

Et mortē sentire iurat. iam strage cruenta Conspicit cumulatā ratis: bustisq̄ remittūt Corpora victores: ducibus mirantib⁹ vlli Esse ducem tanti: nullā maiore locuta est Ore ratem totū discurrens fama per orbem Nō tamē ignaua post hāc exempla viroꝝ Percipient gentes: quā sit nō ardua virtus Seruitiū fugisse nuanu: sed regna timentur Ob ferrū: & saeuis libertas vritur armis: Ignoratq̄ datos: ne quisquā seruiat: enses. Mors vtinā pauidos vitā subducere nolles Sed virtus te sola daret. nō segnior illo Marte fuit: qui tūc libycis exarsit in aruis. Nanq̄ rates audax lilybaeo littore soluit Curio: nec forti velis Aquilone recepto Inter semirutas magnae Carthaginis arces Et culpeam tenuit stationis littora notae: Primaq̄ castra locat cano p̄culae quore: q̄ se Bagrada lentus agit siccae sulcator harenae.

tionē & duobus eminentibus p̄montorijs cōtinenti. Culpea: vrbe littoralē in p̄montorio Mercurij. Notā: fama cognita. Cano: spumoso. propter fluminis ingressum. Bagrada: fluuius nō longe ab vrica & castris Cornelianis: iuxta quē. M. Antij milites serpentem. cxx. pedum longitudine occiderunt. Agit se: fuit odiose.

PHARSALIAE

Inde illinc in castra Corneliiana se contulit. Anthæi: quæ regna Anthæi in mauri-
tania esse nō longe ab hortis hesperidū Plinius scribit. Sic & reliqui. Lucanus nō idē
sentire videt. Tumulos: siue colles siue sepulchrū Anthæi intelligit: in quo (auctore
Strabone) inuenta est a Sertorio tibia sexaginta cubitis longa. Exelas: præruptas &
arrosas. Cupiente: me siue aliquē. Cautas nois: cur appellent regna Anthæi. Inco-
la rudis: rusticus habitator. Cognita: ea quæ cognouit & audiuit a patribus auis &
proauis. Nondū effœta: nondū penitus vacuata partu. Cōcepit: ex seipsa. Partū
terribilē: foetū tremendū. Nō tā iusta fuit: nō tam potuit gloriari terra typhone ty-
rio & bryareo q̃ Anthæo q̃n
tū fortior fuit & maior. Iu-
sta: vera. legit & vasta. Ty-
phon: qui & Typhæus dicitur.
Tyrans & terræ filius arma
cōtra superos tulit. Sed tandē
fulminato trinacria sup̃ impo-
sita est. Lege in quinto Mæta.
Virg. tamen inquit. Iuarime
Iouis imperijs imposta Ty-
phæo. Tyrius: Iouis & Hel-
lares filius: quē Iuppiter abdi-
dit cū trā Iunonis metueret:
& hinc dictus est terræ omni
parētis alumnus: is cū diuæ
vim inferre conaretur agitis a
pollinis confixus est. Tibul.
Porrectusq; nouē tyrius p̃ iu-
gera terræ: Assiduas atro san-
guine pascit aues. Briareus:
tytans & terræ filius fuit &
centū geminus. Pepercit coe-
lo: fuit causa seruādī coeli. Su-
stulit: produxit. Phlegæis:
thessalicis. vbi gigantes con-
tra deos cōgestis mōtibus in-
surrexerunt. Phlegra Macedo-
niæ oppidū in thermico sinu
ut inquit Plinius. Est & in cā-
pania locus iuxta puteolos:
in quo gigantes alij fulminari
sunt. Hoc quoq; terra etiā
hoc dono auxit vires filij.
Munere: bñficio. Defœta: de-
bilitata. Parentē: terrā. Vi-
gent: vires resumūt: tacta em
terra fortior euadebat. Hæc: in q̃ natus est. Illi: anthæo. Epulas raptos: vixisse ex
leonū carne q̃ vires auget: q̃ Achilles nutrit⁹ est. At sō. nō dormiebat supra pelles
& coria ferarū: nec supra fides & tabulas. Nuda: absq; strato & herbis. Periere:
occidebat pastores agricolas ho/pites nautas. Virtus: fortitudo ipsius. Auxilio ca.

Inde petit tumulos: exefasq; vndiq; rupes.
Anthæi quæ regna vocat nō vana vetustas.
Nominis antiqui cupientē noscere causas.
Cognita p̃ mltos docuit rudis incola patres
Nōdum post genitos tellus effœta gigātes
Terribilē libycis partū concepit in antris:
Nec tam iusta fuit terrarū gloria Typhon:
Aut Tityos Briareusq; ferrox cœloq; pepcit
Quod nō Phlegæis Anthæū sustulit aruis
Hoc q̃q; tā vastas cumulauit munere vires
Terra sui foetus: qd̃ cum tetigere parentem
Iam defecta vigent renouato robore mēbra
Hæc illi spelunca domus: latuisse sub alta
Rupe ferunt: epulas raptos habuisse leones
Ad fomnos non terga feræ præbere cubile
Assuerūt: nō sylua torū: viresq; resumit
In nuda tellure iacens: periēre coloni
Aruorū libyes. percūt quos appulit æquor
Auxilioq; diu virtus non vsa cadendi

LIBER QVARTVS.

quod em̃ frequentius cadebat: eo fortior resurgebat. Terræ opes: auxiliū terræ. Sta-
ret: nō se prosterneret. Mali cruenti: mōstrici crudelis. Exciuit: ex græcia cōstituit.
Alcidē: Hercule sic dictū siue ab Alceo auctore: qd̃ improbat Seruius. siue ab Alcis qd̃
est fortitudo. Leuantē monstris immanibus: libertatē noxq; anialibus. Ille: certame
describit Hercules & Anthæi. Proiecit ter. exciuit & abiicit pellē. Cleone: Archæ-
dici & Nemæi. Cleone archadiæ oppidū est in nemæa regiuncula. Perfudit mēbra:
Hercules ingt̃ more græco se
oleo vnxit. Stati. Postq; oleo
gauisa cutis petit æq; vterq;
Procursum mediū: atq; hausta
vestit harena. Tūc medius ar-
tus alterno puluere siccat. Li-
quore: oleo. Palestræ olym-
piæq; luctū q̃ sit apd̃ olympij
teplū Iouis in ælide. Palestra
dicta siue a paleo qd̃ luctor:
siue a Pale dea. Statius. Ante
alios placet vncta p̃les. Ille
Anthæus. Matre: terrā. Cō-
seruere ma. corripuere se. Ne-
xu: implicatione. Colla diu.
tentatū mutuo colla apphen-
dere: sed nō poterāt: q̃a f. mi-
ter cōtrahebāt. Hinc Strab. ait.
Collaq; demerere humeris.
Tene: ab vtroq;. Mirat: vñ
ipsi inter se vel spectatores.
Exhaust: defatigauit anthēū
Qd̃ prodidit: q̃ re manifesta-
uit. Cœuix lassata q̃: collū
debilitatū agitabat. Vrgerit:
vrgebat q̃a se cōstringebat.
Manu obliq;: solet luctatores
ita cruribus manū inserere vt
aduersariū loco moueant &
stringant. Labare: lababāt.
Victos: hercules. Alligat ter-
ga: cōplectit & astringit. Cō-
præssis suis em̃ sibus q̃ sunt
iuxta femur illius illa compri-
mebat: vt pectus pectore di-
stēdit ing. extēdit femur ap̃
rēdo coxas. Inferis: in m̃sa
inter crura. Explicuit: dissol-
uit dilatauit in terrā. Arida:
arenosa. Rapi: attrahit & in-
heret ei. Sudorē: anthæi. Cō-
plent: replent nouo sanguine.

PHARSALIAE

nouisq; viribus. ¶ Tori: musculi & carnis tutores in cruribus & brachijs in quibus fortitudo est. Intumuerunt: repleti sunt. Induruit: durus euasit p totos artus. Laxauit lentauit: dissoluit. Nodos: cōspræssum. Nouo corpore: nouis viribus corpis. Cōstitit firmus stetit. Nec sic, nec adeo timuit: quid in hydrā serpētē q latine dī excerta apud lernā argiuorū paludē certauit: cū amputaret vnū caput: duo vt Diodo scribit renascebant: habebat em centū. Defectā: trūcū. Anguib⁹: capitib⁹. Rudis: nou⁹ & inexpertus qā post angues in cunis elyfos hydrā primū conficere iussus est ab Euristeo iam adolefcent. In achij⁹: archiuis ab Inaco fluuio & rege. Ille: Anthæus. Ille: Hercules. Noueræ: iuueni q mortā eius optabar. Exhaustos: vacuos & deliberratos. Ferret olym. laturus est set coelū. nā cū atlas gigas defessus esset altero coelū humero sustinere: mutareq; vellet alterū: herculē oneri succedere inter iussit. Mēbris: anthæi spōte ca. vt plus viriū a terra accipiat. Maior: fortior. Quisq; inest: vis dīa terrena mitis in festū anthēi. Spūs vis. Egerit: mitis. Laborat: ad suggerēdas. Parentis: terrę. Standū est: ites optet. Nō crede. sō. nō cōmitteris terrę nō cades vltimus. Herēbis sustineberis supra pect⁹ meti. Huc: supra pectus morieris. Sustulit: subleuauit. Nitētē inter. conantē cadere. Natū: anthæi. Stricta ge. correpta frigore mortifero cōgelato iā sanguine. Hinc æui. Hæc est inq; ratio qā hic appellat regia anthæi certamēq; cū hercule famosa cu. plena fama & audiens antiq; historias. Miratrixq; regē suā. famosa ei i bonā & malā pte capis

Intumuerunt tori: totosq; induruit Artus:
Herculeosq; nouo laxauit corpore nodos.
Cōstitit Alcides stupefactus robore tanto
Nec sic inachij⁹ quāuis rudis esset in vndis:
Defectā timuit reparatis anguib⁹ hydrā
Cōstixere pares: telluris viribus ille:
Ille suis, nunquā fauæ sperare noueræ
Plus licuit. videt exhaustos sudoribus artus
Ceruicēq; viri siccam: qua ferret olympum
Vtq; iterū fessis iniecit brachia membris:
Nō expectatis Anthæus viribus hostis
Spōte cadit: maiorq; accepto robore surgit:
Quisq; inest terris: in fessos spiritus Artus
Egeritur: tellusq; viro luctante laborat.
Vt tandem auxiliū tactæ prodesse parentis
Alcides sensit: standū est tibi dixit: & vltra
Nō credere solo: sterniq; vetabere terra:
Hærebis pressis intra mca pectora membris
Huc Antææ cades: sic fatus sustulit alte
Nitētē in terras iuuenē: moriētis in Artus
Nō potuit nati tellus submittere vires:
Alcides mediū tenuit: iam pectora pigro
Stricta gelu: terrisq; diu nō credidit hostem
Hinc æui veteris custos famosa vetustas.
Miratrixq; sui signauit nomine terras.

LIBER QVARTVS:

¶ Sed maiora. Quare hic idē locus castra corneliana appellatur: reddis. Istis collibus: est em iugū directū eminens in mare viraq; ex parte pręruptū atq; asperū: id ē paulo leniore rastigio ad eā partē quæ ad viciā vergit aqua abest directo itinere paulo amplius passus mille: vt Cæsar ait. Maiora est em celebrius hoc nomē. Qui reuocauit hostē Poenū. Cū Hannibal iam quatuordecim annos intra Italiā sequebatur. Scipio Africanus magnis cū copijs ad Carthaginem oppugnandā se cōtulit. qā quidā a suis Hannibal reuocatus: coactus est ex Italia discedere. Poenū hostē: Hannibale aphricanū. Arcibus: vrbibus. Ponto: Scipioni qui iā tenebat Libyā. En. Verba sunt incola qui fabulā docuit. Vistoria roma. Romani primū victores fuere in his campis. Curio lætatus: auspicio foelicitateq; loci Curio ductus illic castra cōstituit. Fortuna locor: fors loci. Ducti: scipionū maioris & minoris. Tranquillus in Cæsare ait. Ad eludendas autem vaticinationes quibus foelix & inuictum in ea prouincia fataliter scipionū nomen ferebat despectū illū quendā ex Corneliorum genere cui ad opprobriū vitę solutioni cognomen erat in castris secum habuit. Tentoria lintheas militum casae. Non fausta: infœlicitia. Faustus em dicitur is cui feret. Foelix yō tam qui dat q; qui accipit foelicitatē. Staius libro quarto. Inachij proles infœusta lycurgū. Indulsi castris: opē de dicit castrametatus est. Abstulit omen: foelicitatis victorię q; deleuit auspicium quia vict⁹ fuit. Non aquis viribus. nā copias Vari despiciens Curio duas legiones ex quattuor q; a Cæsare acceperat: & centū quinquaginta equites transportauerat. Omnis romanis quia omnis pars Aphricæ que victa parabat romano imperio. Vari. P. Accij Vari: qui olim illic prætor fuerat: sed auxilio profugiens Aphricā sua sponte vacuā occupauerat dualq; legiones coegerat: vt Cæsar in primo bellorū ciuiliū tradit. Robores: militib⁹. Regis libyę gēis: regis mauritanicę. Exrema: extremo occidēte meridieq; aduecta. Suum: qui ipsi præerat. Fugior: amplior. Atlas. mons a Mauritania in ethiopiā vsq; porrectus. Gadibus: insulis in mari atlantico. Quae sunt lōgissimae & extendunt in longū. Ab occiduo cardine & medio: & regib⁹ occiduis & meridie.

PHARSALIAE

Hammon: templū Iouis harenosi qui apud Garamantes in formā arletis colit. De quo inquit Ovidius. Medio tua corniger Hāmon Vnda die gelida est ortuq; obituq; calefcit. Confinis syrtibus: vicinis locis vadosis in fine aphricæ ægyptū versus. At qua, sed latitudo inquit regni hinc & illinc tangit oceanū. Plaga feruida: regio calida. Regni iuba. Iacet lata: extendit in latitudinē. Distinet hinc & inde tenet: & exportat sub terræ zona. Exusta: loca ipsa iuba. Salustius. D' inde loca exusta solis ardoribus. Sufficiunt spacio: extendunt in spaciū & implent eā. Zonæ calentis: torridæ sub qua sunt iuba regna. Tot castra: quali dicat numerosa. Autololes: populi validissimi Tinganiæ p' uincitiæ gens getura p' quā iter ad montē atlantē. vt Plinius tradit. Numide: quia Nomadus appellati a mutandis pastionibus: vt Plinius ait. Getulus: gens æthiopā versus habet terras ab oriente mōto: fas vbi elephantes nascunt. Inculto: non strato. Maurus Mauri in occidentali aphrica ad atlanticū oceanū sunt. Concolor: q' niger. Nasamō gēs in desertis libyæ iuxta anchiseos & littora syrtim. De quibus poeta lib. ix. ait. Hoc tā segne solū raras tātū exerit herbas: Quas nasamon gens dura legit: qui p'xima ponto Nudus rura tenet. Marmaridæ: ægypto cōtermini a phæredoni ferme regiōe ad syrtim vsq; maiore porrecti sunt. Garamantes: garamas populus in desertis Libyæ vtrinq; auxilis & psyllis vicinus. Medor: q' in asia sunt conterminiq; assyriæ. Missile: iaculū. Michax: siue mazax: siue maca. post nasamones est iaculandi peritus. Massilia: mediterranea regio est heonici ciuitatis libyæ. Nudo dorso: equis sine stratis. Ora leui: eqs infernos baculo regit. Flestit: pcutiendo. Erapher: & aphri illi extremi venatores qui erant metatq; casus vt nomades. Errare mapa: vagari p' domos pastore. Simul: postq;. Nō est si. nō sicut ferro posse cōficere. Operire: tegere inuicendo. Laxis: aptis. Nec solum iuba: nō solū senatus & pōpeio fauere: sed etiā curioni obesse studebat. nā vt Cæ. ait. Huic & paternū hospitium cū Pōpeio: & simul et cū Curione intercedebat q' tribunus ple. legē p'mulgauerat. q' lege regnū iuba publicauerat: dabat bella iræ: pugnabat ex ita priuata de causa suscepta. Huc q'q; causam iræ exponit. Polluit: maculauit. nā

Terminat: a medio cōfinis syrtib' Hāmon
At qualata iacet vasti plaga feruida regni
Distinet Oceanū: Zonæq; exusta calentis
Sufficiūt spatio: populi tot castra sequunt
Autololes: numidæq; vagi: sempq; paratus
Inculto getulus equo: tūc cōcolor indo (sto
Maur': iops Nasamō: mixti Garamāte pu
Marmaridæ volucres: æq'turufq; sagittas
Medorū tremulū cū torfit missile Mazax:
Et gens: quæ nudo residens massilia dorso
Ora leui flestit: si enorū nescia virga:
Et solitus vacuis errare mapalibus Apher
Venator: ferricq; simul fiducia non est
Vestibus iratos laxis operire leones.
Nec solum studiis ciuilibus arma parabat:
Priuatæ sed bella dabat luba cōcitus iræ.
Hūc quoq; q' superos: hūanacq; polluit āno:

LIBER QVARTVS.

pletatis obliuio accepto p'cio Cæsaris partibus fuit eūq; irritauit. ¶ Tribunia: quā ipse tribunus rularat. Tyranno: iuba. Dū facit te regnū: dū te Cæsari subigit. a q' fuit ingenti largitione corruptus. Ille: iuba. Esse fructū. quantū in eo se cōstiterat: sperabatq; vlcisci. Scepti: regni qd' obtinebat. Hac fama. iræ & exercitū. Et qd' timebat etiā q' milites infidos habebat & inextros tyrones. de quib' in. ij. dixit. Opositus quidā polluto tyro miloni. Hi em sub Domitio fuerat. & traditi a Cæsare Curioni. Deuota: addita. Exploratus. exptus & p'bat. Cice. in Verrē. Tu mihi reliquis explorati atq; p'missum. In vndis rheni. in gallico & germanico bello. Cor

Lege tributia solio depellere auro
Curio tentarat: Libyamq; auferre tyranno:
Dū regnū te Roma facit. memor ille dolor
Hoc bellū sceptri fructum putat esse retenti
Hac igitur regis trepidat iam Curio fama:
Et quod Cæsareis nunquā deuota iuuētus
Illa nimis castris: nec Rheni miles in vndis
Exploratus erat Corphini captus in arce:
Infidusq; nouis ducibus: dubiusq; priori
Fas vtrūq; putat. sed postq; languida segni
Cernit cūcta metus: nocturnaq; munia valli
Desolata fuga: trepida sic mente profatur
Audēdo magnus regis timor: arma capeffa
Ipse prior: campum miles descēdat in æquū
Dum meus est variā semp dant oia mentē
Eripe consiliū: pugna: quū dira voluntas
Ense subit pressio: & galeæ texere pudorem
Quis cōferre duces meminit: q's pēdere cās
Qua stetit: inde fauet: veluti fatalis arenæ
Muneribus nō ira vetus concurrere cogit:

care q' iustior sit. Inde. illis p'ibus p' quibus stat. Veluti. sic gladiatores in aduersariū pugnant. non ex iniuriā iraq; veteri. sed quia cōtra stat & oppositus est. Muneribus. laudibus gladiatorijs. Arenæ fatalis. mortiferi certaminis quod fuit in arena.

PHARSALIAE

Productos commissos ad pugnandum. Odere pares: habent odio aduersarios opposi-
tos. Quae blanda fortuna: cui fortuna ipsum deceptura principio fauit. nam primum cum
numidis prospere pugnavit: imperatorque est appellatus. Inde Varii pepulit: postea cum
aduertisset aquas veneno infectas: nam bibentibus veluti nebula visus obinebat
cum vomitu & spasmo: ut meminit Appianus vicinam obsedit. Blanda malis futuris:
alliciens in futuram caedem. Recepit: excepit. Nudata: patientia. nam quando statum
aduerso vultu larene. Terga: militum Varii. Cecidit: percussit usque in castra. Foeda:
turpe est enim fugere. Tristitia sed postquam audita Varii repulsa speras iuba se Curione
superaturum futurum cum ingen-
ti exercitu venit. Praemissitque
Saburam cum paucis copiis
quas magna ex parte paucis
quites ex nostris noctu inter-
fecerunt. Sequenti vero die cu-
rio cum omnibus copiis quatuor-
ta vigilia egressus cohortibus
quinque relictis in castris rem-
gestam cognouit: ad hostem
peruenit ignarus iuba cum ma-
gnis copiis elephantibusque
draginis sex milia passuum di-
stare. misissetque ad Saburam Hi-
spanorum gallorumque equitum duo
milia praefectum iniri. Instansque ce-
dentibus cum exercitu ex sexde-
cim miliarium itinere defessocir-
cumuentus oppressusque est.
Rebus potestate. Rapit agmi-
na furtim. rapit & clanculum
copias ducit. Iussa. veterat
enim vulgari aduentum suum.
Timere: ne timere. Ab hoste
a Curione improvido. Mit-
titur. Ordo est. Sabura secun-
dus Numidus a rege mittitur
qui laceffat & eliciat prima
exigua manu simulatorem bel-
li sibi commissum. Laceffat: prouocet. Commissum: mandari ut gereret. se-
rebat enim iubam reuocatum esse bello finitimo & Sabura rem commissam. Sed rex
sex milium passuum intervallo de Sabura aberat. Ipse rex. Retentat vires. retinet ex-
ercitum. Aspidas. Sic iussus est (inquit) Curio ut aspis ab Ichneumone. Aspidemque
Curioni. Saburam caudae ichneumonis iubamque capiti comparat. Aspis (ut ait Plu-
nius libro octauo) habet internecium bellum cum ichneumone. notum animal. haec glo-
ria maxime in eadem natum aegypto. mergit se limo serpiens. siccatur sole. Mox vbi
pluribus eodem modo se coram loricauit in dimicationem pergit. in ea cauda se attol-
lens scelus irritum auersus excipit. donec obliquo capite speculatus inuadat in fauces.
Meminit eiusdem Strabo in libro decimo septimo. Aspidas. serpentes frigidas. Pha-
sias. aegyptiacas. Hostis. ichneumon. Solertior. astutior.

Productos odere pares. sic fatus apertis
Instruxit campis acies: quae blanda futuris
Deceptura malis belli fortuna recepit:
Nam pepulit varii campo nudataque foeda
Terga fuga: donec veterat castra cecidit.
Tristitia sed postquam superati praelia vari
Sunt audita iuba: laetus quod gloria belli
Sic rebus seruata suis: rapit agmina furtim:
Obscuratque sua per iussa silentia famam
Hoc solum metuens incautus ab hoste timeri:
Mittitur exigua qui praelia prima laceffat:
Eliciatque manu numidis a rege secundus
Vt sibi commissi simulator Sabura bellis:
Ipse caua regni vires in valle retentat.
Aspidas ut Pharias cauda solertior hostis

LIBER QVARTVS.

Vmbra. cauda celeris. Obliquusque caput. Ichneumon qui est obliquo capite. To-
to. innocio sibi. non enim penerat dentibus. Citra sanie lethifera. citra virus mortife-
rum. Guttura serpentis effusa in auras. exiliens in vmbra cauda. Tunc. vbi com-
prensit. & iratas incerta prouocat vmbra:
Obliquusque caput vanas serpentis in auras
Effuso tuto comprehendit guttura morsu
Lethiferam citra sanie: tunc irrita pestis
Exprimit: faucesque fluunt pereunte veneno.
Fraudibus euentum dederat fortuna: feroxque
Non exploratis occulti viribus hostis:
Curio nocturnum castris erumpere cogit:
Ignotisque equitem late discurrere campis.
Ipse sub aurore primos excedere motus
Signa iubet castris multum: frustra que rogatus
Vt libycas metuat fraudes: infectaque semp
Punica bella dolis leti fortuna propinqui
Tradiderat fati iuuenem: bellumque trahebat
Authorem civile suum: super ardua ducit
Saxa super cautes abrupto limite signa:
Cum procul e summis conspecti collibus hostes
Fraude sua cessere parum: dum colle relicto
Effusam patulis aciem comitteret aruis:
Ille fugam credens simulatae nescius artis:
Vt victor medios aciem proiecit in agros:
Tunc primum patuere doli: numidaeque fugaces
Vndique completis clauserunt moribus agmen
Obstupuit dux ipse simul: perituraque turba
Non timidi petiere fugam: non praelia fortes

hendit. Pestis irrita. venenum
non nocens. Exprimitur. col-
liditur & emittitur. Fluunt.
dissolunt & perit Pereun-
te. effluente. Fraudibus. insi-
dijs iuba occultis viribus ho-
stis. Hostis. Sabura post quem
latebat iuba. Legit & occulti
hostis hoc est iuba. Erumpe-
re exire apti. Ignotis. explo-
ratis. Ipse. Curio auditis que
egressus esset circa vigilia cum
omnibus copiis exierat Ro-
gatus. a G. Domitio praefe-
cto equitum. Infecta. man-
data & mixta. Lethifera. ortu
na propinqui fati. fors vici-
nae mortis iam fati Curione
adduxerat. Trahebat. duce-
bat ad mortem. Authorem
suum. Curio enim qui tutatus
fuerat incitabat Caesarem. de-
derat causam belli civilis. Ar-
dua saxa. mores. Cautes saxa
dura. Abrupto limite. prae-
terito termino & non seruata
via. Cessere. pedem retulere.
Sabura enim iuba iussu praece-
perat suis ut similitudine ti-
moris paulatim cederent Dum
colle relicto. quoad ex locis
superioribus copias in campum
deducit. Patulis aruis. in di-
uersum & late patentibus.
Ille. Curio. Simulatae artis.
fraudis. ut Arte tractauit vi-
rum. Graece Techni dicitur.
Vt victor. haec enim vice-
rat. Deiecit. i. praecipitavit.
Tunc primum patuere doli.
insidiae hostiles. Numidae fu-
gaces. celeres. Agmen. Cu-
rionis exercitum. Comple-
tis moribus. occupatis.

PHARSALIAE

Quippe Ideo neq; fugere neq; pugnare sunt ausi: q; habebat equos ex itinere defa-
cios. Sonipes: equus. Nō motus: nō excitatus. Quatit: repeat nō. & in seqntib;
Nō quatit saxa pulu: nō pulsāt solū ictu pedū cupitq; ire. Terens: atterens & man-
dens: vt solet defessus equus. Vexantia. Lege p hypallagen vexantes. Spargit: nō
excutit collū caputq; erigit: & non conat ire: vt solet recens & fortis equus q; audist
signo stare loco nescit. Iubas: crines. Subrigit: arrigit. Incertor: inordinato motu.
Nō stare: prosternere se. Iacet: languet. Arentia: sitientia. Squalent: deformia sunt.
Proiecta: emissa. Gemunt: sonitū reddūt. Vrget: vexat. erant em suspitiosi. Pul-
sus grauis: spiratio & respira-
tio molesta: quia alia pulsant
cū retractione. Trahit: cōtra-
hit. Illa defecta: vltima late-
ra debilitata et attenuata. Lu-
patis: frenis asperimis. Lupa-
ta dicta a lupinis denubus in
quorū similitudinē sunt. Vir-
gi. Duris parere lupatis. Ne-
q; addunt gradū: nō gressum
accelerant & ocus eunt. Ne-
q; coacti: ppter stimulos fer-
reos q; calcaneis annectunt.
Vulneribus: p vulnera. Co-
gunt: in hostē ire. Vlli: equi
Rupisse moras: cōcitasse.
Neq; impetus: cōcitatio bre-
uis neq; cursus longior. Pro-
ferit: ppinq; hosti & exponit
viciniorib; ictibus. Donat
spatiū: dimittit distantiā telis
exponēdo se ad vulnus exci-
piendū. Ar vagus. Sed Nu-
midē celeres tāto eqs impetu
impulerūt: vt terra tremere &
pulis imēsus fuerit excitat.
Soluta: dissoluta in puluere.
Et est ablitus absolutus. seq; q;
ordo. Tātus puluis texit aera
nube sua: & traxit tenebras:
q̄ntus torque turbinē bistonio.
Torquet: excitat & vol-
uit. Turbinē bistonio: im-
petu aquilonis qui flata thra-
cia: quæ bistonio appellat.
Nube: inuolutio & densitate
Traxitq; tenebras: induxit.
Vt vero in pedites fa. postq;
ad pedites interemptis equitibus ventum est: non fuit opus certare in victoria certat
sed tantūmodo in cadibus faciendis se exercere.

Quippe vbi nō sonipes motus clangore tu
Saxa q̄rit pulsu: rigidos vexantia frenos (bare
Ora terēs: spargitq; iubas: & subrigit aures
Incertorq; pedū pugnat nō stare tumultu.
Fessa iacet ceruix: fumant sudoribus artus:
Oraq; proiecta squallent arentia lingua:
Pectora rauca gemūt: q̄ creber anheli^o vrs
Et defecta grauis lōge trahit ilia pul^o: (get
Siccaq; sanguineis durefcit spuma lupatis:
Iaq; gradū neq; verberib; stimuleq; coacti:
Nec quāuis crebris iulli calcaribus addunt
Vulneribus cogunt equi: nec profuit vlli
Cornipedis rupisse moras: neq; impet^o illis
Incurfusq; fuit: tantū profertur ad hostes:
Et spatium iaculis oblato vulnere donat.
Et vag^o Apher: eqs vt primū emisit in agmē
Tūc campī tremuere sono: terraq; soluta
Quātus bistonio torque turbinē puluis:
Aera nube sua texit traxitq; tenebras.
Vt vero in pedites fatum miserabile belli

LIBER QVARTVS.

Dubij martis: incerta victoriæ. Nullo dissoluat in nō vllō: & nō fungat verbo.
Tēpora pugne mors tenuit: tps qd in pugnādo cōterendū fuisset: in occidendo com-
sumptū est. Procurrere: cum
impetu ire. Miscere ma. certa-
re. Sepa: circūdata a Numi-
dis. Obliquis hastis: ictibus
transuersis. Obrus: opprimis
Rectis: recto ictu & pūctum
Nymbo: multitudine. trans-
lato. Ferri: telorū ferratorū.
Ergo acies: circūuēti vndiq;
romani in rotunditate se col-
legerūt. sed adeo deierāt vt se
nequirēt cōuerrere: & paulatī
magis ac magis cōstringēdo
et collidēdo stātes moriebant
Correpsit: imisit se q̄si repen-
do. Globus: multitudo col-
lecta. Densat: restringit q̄tū
primi p̄ metu pedētere bāt.
Gyros: circūlū orbis. Pre-
sis: cōpressis & stictis. Per-
fore: arma. Nō tā letā: nō
eā voluptatē Numidē accepe-
rūt ex romanorū cede quā for-
tuna videbat offerre: q; riuos
sanguinis nō videbāt: nec trū-
ca: nec cadēda corpa. Specta-
cula: cadis aspectū. Lapsus
membros: mēbra cadēda &
mutilata. Cōpressū tur. ste.
oia mortuorū corpa multitu-
dinis densitate cōpressa recta
erāt. Exciter iussas: p dolore
hosti leticiā elicit & ad insul-
tandum inuitat. Exciter: di-
ceat velut ad sacrum. Inuisas
vmbas: inimicas Carthagi-
nensū animas. Inferijs: sa-
cris & hanc victimarū piacu-
lis. Ferat piacula: accipiat
purgationes & sacra. Roma-
nā superi: in deos exclamat q;
tantā cādē passi sunt fieri nul-
la republica vilitate meli^o
em aphricani romā sub iuga-
uissent q; q; libertate amissa
p̄petuo sub cēsarib; seruam^o

Incubuit: nullo dubij discrimine Martis
Ancipites steterūt casus: sed tēpora pugnae
Mors tenuit: neq; em licuit peurrere cōtra:
Et miscere manus: sic vndiq; septa iuuetus
Cominus obliquis: & rectis eminus hastis
Obruitur: nō vulnerib;: nec sanguine solū
Telorum nimbo peritura: at pondere ferri
Ergo acies tantæ paruū spissantur in orbem
Ac si q; metuens mediū correpsit in agmen
Vix impune suos inter conuertitur enses.
Densaturq; glob^o quātū pede prima relato
Cōstrinxit gyros acies: nō arma mouendi
Iam locus ē pressis: stipataq; mēbra reuunt.
Frangitur armatū coilliso pectore pectus:
Nō tam leta tulit victor spectacula Maurus
Quā fortuna dabat: fluuios nō ille cruoris:
Membrosq; videt lapsus & ferientia terrā
Corpora cōpressū turba stetit omē cadauer
Exciter inuisas diræ Carthaginīs vmbas
Inferijs fortuna nouis: ferat ista cruentus
Hānibal: & poeni tam dira piacula manes:
Romanam superi libyca tellure ruinam
Pompeio prodesse nefas: votisq; Senatus
Aphrica nos potius vincat sibi. Curio fusas
Vt vidit campis acies: & cernere tantas

PHARSALIAE

Compressus sedatus crudelis copia. nā amica p puluerē cades videri non pderat.
Producere animā: vlierius viuere. Afflictis: aduersis: miseris. Cedit: nōq se pcul-
sent: sed cū oraret a Gn. Domitio vt suae salutē parceret & in castra confugeret. Curio
nūq amissio exercitu quē a Cæsare fidei cōmissum acceperat: se in eius conspectu re-
uersurū cōfirmat: atq ita p̄lians inte. ficit. Coacta: cōpulsā a necessitate. Vel coacta
collecta. Quid nūc. Epicedion siue Nenia q p variā cōmherationē accusat Curio &
laudat. Rostra turba: forū & pulpita vnde populū tribunus alloquebaris & colle-
gis te apponebas. Plebeius signifer. tribunus cū insignib⁹ tribunitijs. Antea: astutia.
Dabas: cōcitando. Proditā: tradita Cæsari. Ante iaces: ante mortuus es q in pha-
salia cōfugāt. Cōfert: cōmit-
tat in p̄liū. Has vbi. Deter-
ret potētes a seditionib⁹ qm
solent esse primi qui pereant.
Lustis ar. tu. datis p̄nas mor-
tis ex bellis ciuilibus. Foelix
roma: beata esset roma cū ci-
uib⁹ suis: si dū tantā curā ha-
beret libertatis seruandae: q̄ta
viciisendi illos q in libertatē
insurgūt. Vindicta: vltio no-
centiū patriq. Libycas en. en
a diuersis causis affectū mise-
rationē elicit. Corpus: cu-
rionis. Pascit aues: insepul-
tū fuit & volucrū praeda.
At tibi. nos vero teo iuuenis
laude psequimur imortalita-
tis: cōmendam⁹: nā silentio
præterire virtutes tuas nihil
pdesset. Præconia digna. hy-
pallage. si vis merita p̄conia
dignae vitæ. Præconia: lauda-
tiones. A gbus: p̄conijs. Re-
pellit oē senit: tollit suū & oh-
liuionē ac gloriā imortalē &
nō senit: ēē affectu: vltit Qui-
dius. Carmina morte carent.
& Horati. Virtus & fauor &
lingua potentū Variū dicitur
cōsecrat insulis. Dignū laude
virtū msa vetat mori. Coelo
musa beat. Nō pderit: nocet
cū ciuitati egregia laudes ci-
uiū ignorari. Indole: inditio
pharatis & incriminatio. Debe-
ret illis debet leges q iusti sūt
& optimi interpretes legū: vt
de Seruio Sulpicio Ci. scribis.

Permisit clades cōpressus sanguine puluis:
Nō tulit afflictis animā producere rebus:
Aut sperare fugā: ceciditq in strage suorum
Impiger ad letum: & sortis virtute coacta.
Quid nūc rostra tibi profuit turbata: forūq
Vnde tribunitia plebeius signifer arte
Arma dabas populis: qd p̄dita iura Senat⁹
Et gener: atq focer bello cōcurrere iussit:
Ante iaces: quā dira duces pharsalia cōfert:
Spectandumq tibi bellū ciuile negatū est.
Has vbi misera vestro de sanguine p̄cnas
Ferre datis: luitis iugitro sic arma potentes.
Felix Roma quidē: ciuesq habitura beatos
Si libertatis superis tam cura placeret:
Quā vidiēta placet: libycas en nobile corp⁹
Pascit aues nulla cōtectus Curio busto.
At tibi nos: quādo nō proderit ista silere:
A quibus omē aui senit sua fama repellit:
Digna dam⁹ iuuenis merita præconia vitæ
Haud aliū tanta ciuem tulit indole Roma:
Aut cui plus leges deberent recta sequenti:

LIBER QVINTVS:

Recta. iusticia. Perdita secula: de quibus nulla spes. Vrbis: quae aucta fuisse &
potuisset multū a Curione perire. Ambitus & luxus: ambitio & luxuria. Opū
facultas: auaritia cū sup. e. b. i. inuasore: quae sunt ciuib⁹ metuendae. Tulerunt: ab-
stulerunt. Torrente: transuerso: in obliquo & contrario iusticiae. translatio est. Cu-
rio mutatus. corruptus a Cæsare magna mercede & a recto desistens. Fuit momentū
impulsio motus & causa bellorū. Spolijs galloꝝ: præda Cæsaris. Et auro. Sueto-
rius ait. Aemilia Paulū. C. q Curionem violentissimū tribunorū ingenti mercede
Cæsar defensores parauit. Ius licet. Curionē omnibus tyrannis vrbis potentiorē
fuisse eo argumento demon-
strat quia vendidit vrbē. Fe-
cerit ius in nostros iugulos:
vt libertatem occupauerit ita
vt arbitrio suo iugare nō pos-
set. minus tamē q Curio po-
tuit. Series domus Cæsare
cōtinuus ordo Cæsa. vt Au-
gustus Tyben⁹ Caius Clau-
dus Nero. Tāta: summa est
cū imperiū relinquāt here-
ditariū. Emeret: argutionib⁹
& eladibus acceptis. Hic vē-
didit. Curionē vendidisse vr-
bē Cæsaris scribunt septē &
viginti milia aureorū. Ad qd
alludit Virgilius cū dixit. Vē-
didit hic auro patriā domūq
q potentem impouit.

Perdita tūc vrbis nocuerūt secula: postq
Ambit⁹. & luxus: & opū metuēda facultas
Trāuerso mentē dubiam torrente tulerūt:
Momentūq fuit mutatus Curio rerum
Gallorū captus spolijs: & cæsaris auro.
Ius licet in iugulos nostros sibi fecerit ense
Sylla potēs: Mariusq ferox: & cina cruētus
Cæsarexq domus series: cui tanta potestas
Concessa est. emere oēs. hic vendidit vrbē:

Io. Sulpī. argumentum in
quintum Lucanū Volumē.

Quint⁹ in epyro narrat te magnū senatū
Cōstituisse. ducē tū delphica cōsuluit antra
Appius & dominis rediens iam cæsar iberis
Cōponit sæuos intra sua castra tumultus.
Et dictator abijt nec nō & cōsul ab vrbe
Brundixiū classē recepit pharsalia cymba
Pene ducis perijt temeraria. nauigat inde
Marcus & in lesbum te vir cornelia mittit.

PHARSALIAE

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN QVINTVM LVCANI LIBRVM INTERPRETATIO.

Sic alterna duces. Acceptis mutuis in bello calamitatibus duces. Nā Pōpelus Italia pulsus fuerat: & exercitū cū hispania maissiliacq; amiserat. & Cēsār in adriaco classem & exercitū cū Cursone i aphrica reuerat sunt pares: vt mox confugerent in epyro. vbi cū instaret ianuarius mensis Lentulus cōsul apud senatores vndiq; cōuocatos orauit alterna vulnera mutua damna. In terras macedum: in pugna thessalicā. Methonymia est. locum em p negotio ponit. Iā brumazā hyems venerat. Hemo: monte thessaliac. Atlantis cadēs: atlantides occideres iam inquit

præterierat nouēber & erat si
als decembris. Atlantis esū
quæ & Vergiliæ appellantur
sertio idus nouembris apud
Pliniū quinto anp Columel
lūm occidunt: & bruma e sol
stitiū est octauo fere kalēdas
ianuarij. Dies kalēdas ianua
riā in quibus creant noui ma
gistratus: quoq; noia affigunt
in fastis. i. in libris quibus an
ni descriptio continet: & in ip
sis annalibus. Quicq; colit
primus: primo ianuarij anni
q; die celebrat festum iani dei
principiorū. Ducentē tpa:
est em caput anni: & cū reliq;
menses sequunt. Vterq; Lē
tulus & Marcellus. Pars vl
tima: vltimū tēpus magistra
tus quasi peractū. Iuris emer
itū: consulatus iam iam finitū.
Elicit: educit & conuocat in
epyrum. Vagos patres: sena
tores dispersos. Munia: offi
cia. Sordida: respectu roma
næ. Coepit: cōtinuit. Curia
hospes: senatores hospites in
alienigenis vrhibus. Nā qd
castra anti dophora q; potius
est q; castra appellauerit.
Tot secures: no legitimas ma
gist aris cū securibus: lictori
bus & fascibus. Ordo sena
torū. Nō magni patres. i. se
natū nō esse ex factio Pōpelis
annq; sequi. sed Pōpeiū esse
vntē ex fauore bus senatus.

Silentia tenere: hypallage: hoc est coetus moestus tenuit silentia.

M. Annei Lucani Phars
alia Liber Quintus.

Sic alterna duces bellorum vul
nera passos
In macedum terris miscens ad
uersa secundis.

Servauit fortuna pares. iā sparferat hemo
Bruma niues gelidoq; cadēs Atlātis olym
Instabatq; dies q; dat noua noia fastis: (po
Quicq; colit prim⁹ ducentē tempora annū.
Dū tamē emeritū remanet pars vltima iu is
Cōsul vterq; vagos belli per munia patres
Elicit epyrū. peregrina ac sordida sedes
Romanos cepit procures: secretaq; rerum
Hospes in extremis audiuit curia tectis
Nāq; castra vocet tot strictas iure secures?
Tot fascēs: docuit populos venerabil ordo
Nō Magni patres: sed Magnū in ptib⁹ esse
Vt primū moestū tenere silentia cortum
Lentulus excelsa sublimis sede profatur

LIBER QVINTVS:

Indole si dignū. Oratio suaforia: q; primū adhortat senatū Lēulus vt decernat cō
qui in epyro sunt verū senatū conficere: nā qui Cēsari fauent hostes sunt patriæ. Cō
firmatq; animos hōim ab auxilio magnitudine & fortiter pugnandum fore censeat.
proponitq; Pompeiū belli ducē esse continendū. Indole: si dignū: sentus est. si ea ma
gnanimitas sit in nobis quæ in Romanis esse debet: nō aduertēdū est quia simus in ter
ra: vbi cūq; em sumus senatū referimus. Indole: inditio & incrementū virtutis. Nō
cernite: nolite aduere. Coacti: coadunari. Faciē: habitū & apparentiā senatorū.
Liquet: manifestū est. Feat sub plaustrū: extrahat in vltimū septētrionē in scythia
vbi sunt mōtes & populi hypborei. i. supra boreā. Plaustrū glaciāle: frigidus septē
trione. i. Plaga: regio zona.

Indole si dignum latia: si sanguine prisco
Robur: inest animis: nō qua tellure coacti
Quāq; pcul tectis captæ sedeamus ab vrhis
Cernite. sed vestræ faciē cognoscite turbæ
Cūctaq; iussuri primū hoc decernite patres
Qd regnis: populisq; liquet nos esse Senatū
Nā vʹ hypboreæ plaustrū glaciāle sub vrsæ
Vel plaga q; torrēs: elatusq; vaporib⁹ axis
Nec patit noctes. nec iniquos crescere soles
Si fortuna ferat: rerū nos summa sequetur
Imperiumq; comes tarpeia sede perusta
Gallorū facibus: veiosq; habitante Camillo
Illic Roma fuit: nō vnquā perdidit ordo
Mutato sua iura loco: moerentia tecta
Cēsār h; vacuasq; domos: legēq; silentes:
Clausaq; iustitio tristi fora: curia solos
Illa videt patres: plena quos vrbe fugauit.
Ordine de tanto quisquis nō exulat: hic est
Ign aros scelerū: longaq; in pace quētos
Bellorū primus sparsit furor: omnia rursus
Membra loco redeū: ea totis viribus orbis

Axis: torrēs claususq; vapo
ribus. i. torrida zona ubi ip
equinoctiū & dies sunt pares
vt apud Meroen: in ægypto
summa potestas. Tarpeia se
de pusta. Cōfirmat ex p̄lo lo
ci mutationē nō tollere potes
stare senatus Nā cū galli sen
nes romā cōbussissent: Velos
q; senatores se cōbussissent: illic
erat senatus & illic Camillus
dictator est cōstitutus. Sede
tarpeia: vrbe Romana reuera
capitolij cōbussū non fuit.
Camillo: furio. Veios: oppi
dū heruria nō pcul ab vrbe.
Illic: veijs. Iura: potestas.
Moerentia tecta: Cēsār pos
sides vrbe moestā. Silentēs:
Tunc silere leges dicunt quū
nō seruant & nō admittunt
iusticiā. Fora: iudicialia. Iu
sticio: iuris dicendi intermissi
one. Illa in senatu cæsariano
soli illi sunt qui exaltauerūt et
iudicati sunt hostes anteq; se
natus ex vrbe discessisset. Or
dine: senatorio. Prim⁹ furor:
nos p̄dos & abhorretes a bel
q; primus armorū motus in di
uersa sparferat in vñū locū cō
uocimus. Senatos: sce. inoce
tes & pios. Mēbra: nos ipsi se
natores. En totis. Cōfirmat
senatū a spe victoriæ & dāno
rū cōpensatione: nam p̄missa
Italia et hispania reliquorū b
deorū beneficio obtinēt.

PHARSALIAE

Pensant: cōpensant. Lacer hostis: propter opiterginon ratem hōc dicit. Squale
 ribus: licet desertis. Impellite cursum: nolite desistere propitios deos: & bene sperare
 Fortunam: tantum id est & successus regis: sic vos animet ad persequendum hostem: ut
 iusta causa animabat ad fugiendum ex urbe. Ius: consularis potestas. Claudis: finis.
 Exhausto: consumpto. Vos quorū finis: vps qui eritis perpetuo senatores. In me
 diū: in cōmune. Lato nomen: magna cū læticia Pompeius est dux declaratus. Sui
 & patris: priuati & publici. Imposuit: cōmisit. Tunc in reges: deinde reges anis
 ei laudati sunt: & eis honos est habitus populique liberi facti. Merētes: quia miserāt
 auxilia. Rhodos: insula in
 mari campatio in qua colitur
 phœbus. sic appellata a capu
 lo rola qd in fundamentis in
 quentū teritur. Potens pelago:
 quæ classe plurimū valet.
 Taygeti. Taygetus mons la
 chanum inter laxedemona &
 mare. Iuuentus inculta: lacer
 demones nō sumptuosi in ve
 ste ex veteri instituto Ligurgi
 Phocis libera: phocis regio i
 Boetia a qua massilienses sunt
 oriundi: donata est libertate.
 Sadalem: regē ponti qui mise
 rat equites. Cotin: regē thra
 cia. Dejotarū: regē æthæ:
 vult Ruffus. sed postea gal
 latia. i. gallogracia tenuit.
 Racipalini qui præerat ei parti
 macedoniae quæ in thraciam
 vergit & frigidissima est.
 Libyæq; iuber: & subā regē
 toti libyæ præfecere. En tibi
 Inuehit poëta in Ptolomeum
 Ingratum Pōmpēio quē ius
 sit interficij. quancū eius esset
 beneficiū in regno confirmat
 usq; plurimū regno fuisse indi
 gnū ob multa scelera quæ
 fecerat exclamare. Fuit autē
 hic Aulēthē filius quē Alex
 andri e regno elecerant & Ga
 binus reuocauit: sororem Cleo
 patram habuit. Pudor fortu
 nae: poterat em pudere fortu
 nam q; indignum illum in di
 gnitatem regiam euocasset.
 Brach: id superis crimini &
 culpa.

Hesperia pensant supi: lacer hostis in vndis
 Obrutus illyricis: libyes: squallētib; aruis.
 Curio Casarci cecidit: pars magna Senatus
 Tollite signa duces: fatorū impellite cursū:
 Spem vestrā p̄state Deis: fortunæq; tantos
 Det nobis animos: quātos fugientib; hostē
 Cā dabat: nostrū exhausto ius claudis anno
 Vos quorū finem nō est sensura potestas
 Cōsulite in mediū patres: Magnūq; iubete
 Esse ducem: lato nomen clamore Senatus
 Excipit: & magno fatum: patriæq; suumq;
 Imposuit: tunc in reges: populosq; merētes
 Spari honos: pelagiq; potēs phœbeia donis
 Exornata Rhodos: gelidq; inculta iuuentus
 Taygeti fama veteres laudantur Athenæ
 Massiliæq; suæ donatur libera phocis
 Tūc Sadalen: fortēq; Cotin: fidūq; parma
 Dejotarū: & gelidæ dñm Rhaspolin oræ
 Collaudat: libyamq; iubet authore Senatu
 Sceptifero parere lubæ pro tristia fata
 En tibi nō fidæ gentis dignissime regno
 Fortuna Ptolomæe pudor cūmēq; dcomē

LIBER QVINTVS.

Diademate pelles: corona regia alexandrina. Pelleus em Alexander magnus a Pel
 la patria dictus est: cui successit in regno ægypti Ptolomeus Lagi militis gr̄an fil
 lius: a quo reliqui Ptolomei deducti sunt. Hic em filios habuit Ptolomeū Ceraunum
 & Philadelphū doctissimū qui et successit: & constituit in alexandria bibliothecam
 egregiam. Hunc Evergetes quē philopater sequutus est: inde Epiphanes: post quem
 Philopater: tum secundus Evergetes quē Physconē dicunt. cui Ptolomeus cognō
 mēto lathurus successit. Quē quidē sequutus est Aulēthes huius Dionisi p̄ci pa
 ter: ut Strabo libro decimo septimo tradit. Sæui: nam crudeliter imperauit. Vniū
 in populos: videlicet solos.
 Regia lagi: imperiū qd obti
 nuit Lagi filius. Magni iug
 gulus: mors Pompei. Sorori
 Cleopatæ. Quæ ex dimidia
 regni parte relicta fuerat heres
 a patre. Soceroq; nefas: Cæ
 saris Pompei subtrahita est Cæ
 sari. Solus coetu: dimisso le
 natu & congregatione. Cœ
 ca sorte: ignoto & obscuro e
 uentu. Appius. Huius mem
 nit Cicerō in Tusculanis his
 verbis. Inde ea quæ mē am
 cus Appius necromantia fac
 ebat. In ventus ancipites: in
 casus dubios. nam v. luit in
 apollinis oraculo certior esse
 Expromere finem: aperire
 futura. Referat penetralia
 aperit Apollinis templū qd
 multis fuerat clausum & sine
 oraculo. Quadagesimo em
 ab hinc anno fuerat a thraci
 bus combustū. Et Iuuenalis
 ait. Quomodo delphis oratur
 la cessante: & genus humanū
 damnat caligo futuri. Del
 phica quæ in Parnasi radicib;
 apud Delphos optidum sunt. Hesperio: Parnasum Boetia montem in medio mū
 di esse ait. Sic & Statius ait. Audist & nediū cœli Parnasus. Strabo libro nono re
 fert missas duas a soue aquilas: alteram ab occidente: alteram ad illi recta linea col
 lisse. Bronio: Barchona Broni quod est consumere. Vinum namq; modeste sumptū
 humerum superfluitatē immittit: immodeste vero bonam humiditatem deliquit
 & atterit vires. Sunt etiam qui dicant a sonitu ductum hōc nomen: qui
 dicunt. Baccha: sacerdotes cōmunes. Triaterica delphica: sacra appollinea delphis
 in trientium vepetia. Vnde ait Ouidius. Hismariæ celebrant repetita iehilia bacchæ
 Mixto minime: cōmuni cultu Appollinem & Bacchum eundem esse Eupides tra
 dit. Aristoteles in Telogimnis: & Varro & Graius Flaccus confirmat. auctore Ma
 crobio. Cuius Bronio. Thebanæ mulieres q; hac sacrificia colebat: ut delphicæ.

Cingere pellæo pressos diademate crines
 Permissū: sæuū i p̄flos p̄ter accipis ensem:
 Atq; vti nam in p̄flos: donata est regia Lagi
 Accessit Magni iugulus: regnūq; sorori
 Ereptū est: soceroq; nephas: ita turba soluto
 Arma perit eatur: quæ cū populiq; ducesq;
 Calibus incertis: & cæca sorte parent:
 Solus in ancipites metuit descēdere Martis
 Appius euentus: finemq; expromere rerū
 Sollicitat supos: multosq; obducta p̄anos
 Delphica fatidici referat penetralia Phœbi.
 Hesperio tantum quantū semotus eoo:
 Cardine Parnasus gemio perit æthera colle
 Mōs phœbo: Brōioq; sacer: cui noie mixto
 Delphica thebanæ referūt triaterica Bacchæ

PHARSALIAE

Hoc solū: sola Parnasi summitas diluuij tpe submersa nō est. Fluctu aquis. Dissi-
men: inter stitio & medius terminus inter aquas & cœlū. Seductus ab æqre. emi-
neat sup æquos: vix summo cacumine alteri iugi extabes. Vbero: alto. laudauitq;
spium & altitudine. Sic Ouidius. Mons ibi verticib' petit arduus astra duobus: No-
mine Parnalus: superatq; cacumine nubes. Ibi: apud Parnasum. Phœbus puer phy-
tona serpentē demogorgonis terræq; filiū qui matrē latonā lunonis iussu fuerat pse-
cutus ne pareret interemit. Pean: apollo. Ordo est. Pean vltor matris expulsa ptus.
Quū premeret viscera partus: cū esset vicina partui. Explicuit: interemit. Adhuc
rudibus: notis & inexpertis.

Themis: dea quæ iubebat
hominibus pœter quod fas
esset. Themis em fas interpre-
tatur. Eius templū iuxta Ce-
physum amnē fuit. Vastos
hæc: maguā cauernā. Nam
est illic media saxi rupes i for-
mā theatrū in media fere mon-
tis altitudie planitieq; exigua
atq; in ea profundū terræ for-
ramen quod oraculo patet: ex
quo frigidus spiritus vt quo-
dam velut vento in sublime
expulsus mentes vatis in ve-
cordiam vertit: impletamq;
deo responsa cōsulentibus da-
re coegit. Hæc Iustinus libro
xxiiij. Et Strabo libro nono
inquit. Auctores certi memo-
rant diuinū ipsum domiciliū
punctā curuā esse speluncam
nō tñ lato ore patentē. Vnde
aurā quidē referri sacro efflate
numine. Ex celum aut ostio
imminere tripodē: quē cū phy-
ton vates inscenderit hausto
diuinationis spū dei responsa
refert & merito & ordine solu-
ta. Spirare diuinā fidē: emi-
tere oracula. Ventos loq̄ces
uentum & spiritū qui loquacitatē excitaret. Cicero in diuinatione inquit. Credo etiā
anhelitus quosdā fuisse terrarū quibus inflatæ mentes oracula fundent. Cōdidit:
immisit. Incubuitq; adyto: inclinauit se in locū secretū vt ventos exciperet & diui-
naret. Factus vates: diuinatōr & denunciator futurorū. Quis latet: qm̄ supradicta
fabulosa sunt rei veritatē conat̄ elicere. Quis superū: q̄s deus. Pressum ab æthere.
manes sub cœlo. nā dñj supra æthera sunt. Cœcas ca. antrū obscurā. Quis terrā ce-
pa. de. q̄ relictis vult terrā habitare. Secreta: p̄terita p̄sentia & futura. Cursus æter.
fati qd̄ est h̄gēs reb' modilib' dispositio: p̄ quā p̄uidētia suis q̄q; nectit ordinibus:
vt ait: Seuerus. Et Fatū vt Cice. defunius ordo sentētiarū. Causa aut̄ est ex om̄i

Hoc solum fluctu terras mergente cacumē
Eminuit: pontocq; fuit discrimen: & astris.
Tu q̄q; vix summā seducti ab æqre rupem
Extuleras: vnoq; iugo Parnase latebas.
Vltor ibi expulsa premeret cū viscera ptus
Mart; adhuc rudib' Pean Phytona sagittis
Explicuit: cū regna Themis: tripodasq; tes
Vt vidit Pean vastos telluris hiatus (neret
Diuinam sperare fidem: ventosq; loquaces
Exhalare solū: sacris se condidit antris:
Incubuitq; adyto: vates ibi factus Apollo.
Quis latet hic superū: qd̄ numen ab æthere
Dignat̄ cecass̄ clusū habitare cauernas (p̄ssū
Quis terrā cœli patitur Deus omnia cursus
Aeterni secreta tenens: mundi q; futuri
Conscius: ac populis sese proferre paratus:

LIBER QVINTVS.

æternitate fluens veritas sempiterna. Ferens cōtactus: patiens tangi ab hoīe nam in-
greditur virginē. Siue canit fatū: seu dicit futura: seu quicquid vaticinat̄ est fatū ne-
cessarioq; futurū. Forsan terris: putat poeta mentē Iouis siue animā mundi: quē dif-
fusa est p̄ oīa elementa: terraq; sustinet illinc spirare: spiritus em̄ dei p̄ oīa vagat̄: oīa
nectit: omnia cōtinet. vt sentiunt stoici: & Cicero docet. & Virg. Iouis oīa plena. Et
alibi. Principio cœlū ac terras camposq; liquentes Lucentesq; globū lunę tyranīaq;
astra Spiritus intus ait. Et poeta noster. Iuppiter est quodcunq; vides. Inserta: im-
mixta. Orbē libraq; terrā pensile. Exit: egreditur & spirat. Per antra cyrrhæa: p̄
antrū delphicū. a Cyrrha op-
pido dictū. Cōnexa tonanti
æthereo: cōiuncta & q̄ respo-
det mēti diuinæ quē est in cœ-
lo. Numē: mens dei. Est cō-
ceptū pectore: ingressum est
pectus. Feriens: incitans im-
pellens. Sonat: loquit̄. Estq;
translatio a cytharedo chor-
dis quæ sunt in anima. Sol-
uit ora vatis: puellā loqui coe-
git. Ceu sicutus: similitudo
est secretioris sonitus & vehe-
mentis verborū. Apex sicutus:
cacumen æthnæ ardētis.

Cōtactusq; ferens hoīm: magnusq; potēsq;
Siue canit fatū: seu quod iubet ille canendo
Fit fatum: forsā terris inserta regendis
Aere libratum vacuo quæ sustinet orbem
Totius pars magna Iouis Cyrrhæa p̄ antra
Exit: & æthereo trahitur cōnexa tonanti.
Hoc vbi virgineo cōceptū ē pectore numē
Humanā feriens animā sonat: oraq; vatis
Soluī: ceu sicutus flāmīs vrgētibus ætnam
Vndat apex: cāpana fremēs ceu saxa vapo-
Cōdit̄ Inarimes æterna mole Typhoe? (rat
Hoc tñ expositū cunctis: nulliq; negatum
Numē: ab humani solū se labe furoris
Vindicat: haud illū tacito mala vota susurro
Cōcipiunt: nā fixa canens: mutandaq; nulli
Mortales optare vetat: iustisq; benignus
Sæpe dedit sedem totas mutantibus vrbes.

Vndat: abunde corripit æth-
nā montē fumo & flammis.
Typhoeus: qui fulminatus
in arimæ subiacet. Virg. Inar-
imæ Iouis imperiū imposi-
ta typhoeo. Vaporat: vapo-
rando emittit. Saxa cāpanæ
puniceæ & lapides excelsos. In-
arimes: in arime mons est pro-
chyta insula in sinu basanico.
Expositū cunctis: q̄ om̄in' re-
spondet & nulli se negat.
Vindicat: liberat se. A labe fu-
roris: ab isania malignitateq;
hominū: nam nō vōis & p̄ci-
bus flectit: sed futura p̄dicat.
Mala: inhonestā Tacito su-
surro: solē em̄ turpia humil-
voce: honesta vero clare posci. Persius. Haud cuius promptū est murmur: humil-
lesq; susurros. Tollere de templis & apto viuere voto Mens bona fama fides: & rē
qua. Hora. Iane pater dare quā clare dixit apollo. Vetat optare: docet nihil petere a
dñs. Benignus: liberalis. Dedit: dixit. Virg. Præcisa venturi da non indebita: po-
sco regna mors faris. Vt Tyrīs. Iustinus lib. xvij. Tyrion; gens (inquit) condita a
phœnicibus fuit: qui t̄remotū vexatū relicto primo solo assynū stagnū primo mox
mari proximū litus incoluerūt: condita sibi vrbe quā a pisciū vberitate Sydonē ap-

PHARSALIAE

pellauerunt. Nā piscē Sydon phoenices vocāt. Post multos inde annos a rege ascant
orū oppugnati nauibus expulsi Tyrū urbē ante annū troianae cladis cōdiderūt. Cad
mus q̄q̄ quū exularet bouē sequi ab oraculo iussus est. Dedit ille minas: Athenien
sibus delphicū apollinē cōsulentibus qd̄ aduersus persas agēdū esset respōdit: ligneis
moenibus se tuerent. Quo intellecto Themistocles iussit oīs ciues naues cōcedere:
& in mari Salaminia aduersus xerxem cū certaret euasere victores. Dedit: cōcessit

Impellere: repellere. Salamis vrbs in euboico mari cōtra Athenas. Sustulit: quia
docuit piare numina. Telluris: sterilis: hoc ppter aegyptū dixit: quā cū nouē annis
fuisset sterilitate vexata respō

sum accepit: vt thraciū hospī
tē mactaret. Eius rei Ouid. in
arte meminit. Dicit aegyptus
caruisse viuacib⁹ herbis: &c.
Phryges etiā sterilitate vexati
iussi ab apolline corpus athīs
sepellire: & Cybelem venerari
cū p illo qd̄ inuenire nō pote
rant adolecētis imaginē mul
tis cū lamentis sepelissent: &
arcas deae ac sacrificia instau
rassent: liberati sunt: vt memi
nit Diodo. Est & alia ex eodē
auctore historia. Atheniēsi b⁹
em siccitate laborantib⁹ respō
dit deus Minos p Androgeo
mortuo q̄s vellet poenas esse
dandas. Cū igit Minois iussu
stannis septē pueros & toti
de pueros minotauro dare eg
gissent: siccitate sunt liberati.
Fine. i. mō piandi. Aera tabi
ficū. Lucanus pestilētia labo

rantibus respondit phoebus Palinurū manes esse placandos: ob quā rē nō longe a ve
lia lucū ei cōsecrauerūt. Virgi. Prōdigijs acti coelestibus ossa placū. Romani quoq̄
pestilētia laborātes Esculapiū in urbē aduehere iussi sunt. Nostra saecula: hāc aetas
in qua ego sum. Quā delphica sedes q̄ siluit: q̄ q̄ nō reddunt delphis oracula, nam
reges & principes metu ducti vetuere antistites tēpli: ne ad id q̄ten q̄ admitterent.
Nec moerent. i. gaudent q̄ nō respondent litore. Cyrrhae vates: phoebades. Fru
untur: iustitio: fructū delectationē q̄ capiūt ex cessatione & silentio. Appellatq̄ ius
stitiū respondendi intermissione: cū sit p̄prie iuris reddendi intermissio in publico lu
diu. Nam si qua. quā em phoebū concipiebant: deorū ira aut q̄ten beneficio moriebant.
Hinc Valerius ait. Vnde vt cerrae cōsulentibus sortes petunt: ita nimius diuini sp̄s
haustus reddentibus pestifer existit. Immatura: subita. Poena numinis recepti: sup
plicium quod numen concepisset. Precium: premiū. nīl em morte vtilius dī nobis
dare p̄ssunt: vt etiā Cice. docet in Tusculanis. Per eam em in coelū reuertimur: vel
dī vel cū dīs futuri. Cōpages humana labat: compositio humani corporis dissol
uitur impetu furoris quē adhibet deus acceptus: qui est velut ex vehemēti & pesti
fera febre totū corpus dissolucēte. Pulsus: impetus & contiones.

Vt Tyrijs dedit ille minas impellere belli:

Salaminia cū meminit mare: sustulit iras

Telluris sterilis monstrato sine resoluē

Aera tabificum: non vīlo secula dono

Nra carēt maiore Deū: quā delphica sedes

Quod siluit: postquā reges timuere futura:

Et superos vetuere loqui: nec voce negata

Cyrrhae moerent vates: templiq̄ fruunt

Iustitio: nam si qua Deus sub pectora venit

Numinis aut pena est mors imatura recepti

Aut praecū: q̄ppe stimulo: fluctuq̄ furoris

Compages humana labat: pulsusq̄ Deorū

LIBER QVINTVS.

¶ Animas: vitas hoīm. Tripodas imotos. Cortinas ad quas sādū nemo accesserat &
diu siluerant vexat: vt respondeat. Scrutator fati: indagator & explorator esset vlti
mi euentus belli. Antistes qui tēplo p̄gerat: quo noīe appellat eiā quīq̄s aliqua re
excellit & p̄gest. Laxare: aperire. Vates: puellā. Pavidā: mortefutura. Castalios
circū. Valerius inquit. Antistitē ab Appio immittam: Poera ab antistite delectā esse
puellā quā iuxta fontē Castaliū in Parnasi radicibus vagabat. Castirus dictus a Ca
italia nympha: quā cū p̄sequeret apollo sese de rupe p̄cipitavit & in fontē cōuersa est
Recessus: loca remota. Phoemonoen. Strabo ait phoemonoen primā diuinitatem

Cōcutiūt fragiles animas, sic tēpore longo

Imotos tripodas: vastaq̄ silentia rupis

Appius hesperij scrutator ad vltima fati

Solicitat: iussus sedes laxare vrendas

Antistes: pavidāq̄ Deis immittere vatem:

Castalios circū latites: nemorūq̄ recessus

Phoemonoen errore vagā: curisq̄ vacante

Corripuit: cogitq̄ fores irumpere templi.

Limine terrifico metuēs cōsistere Phoebas:

Absterrere ducem noscendi ardore futura

Cassa fraude parat. qd̄ spes ait improba veri

Te Romane trahit: in unto Parnasus hiatu

Cōcutit: praesūq̄ Deum: seu spiritus istas

Destituit fauces: mundi q̄ in deuia versum

Duxit iter: seu barbarica cū lampade Phytō

Arsit: in immēsas cineres abicere cauernas:

Et phoebi tenuere viam: seu sponte Deorū

Cyrrha filet: fatiq̄ fat est arcana futuri

nibus delata est. Post hāc Tepladas & Athenas & plateas vacuatas hoīb⁹ incēdit
vt ait Iustinus. De Brenno & gallis intelligendū nō est quantū ante delati sunt q̄ tē
plo nocerent: vt Valerius memorat. In cineres: repletae sunt cinere cauernae: ita vt sp̄s
ritus viā qua progredia nō habeat. Sponte deorū: voluit em ei deum vltimus nō re
spondere: praesertim romanis qui possunt sua fata in libris sybillinis inspicere.

PHARSALIAE

Commisſa eſſe. Sybillæ longæ. nota eſt fabula. Nam ab amatore Apolline ad numerū harenæ manibus hauſtæ annos dicitur impetraſſe: & in vocem fuiſſe cōuerſam. Ea nouem libris romanorum fata mandauerat: ex quibus tres tñ ſuperfuerunt: cōbuſtis reliquis. quum Tarquinius Priſcus (vt inquit Lactantius) ſiue Superbus: vt Gellius: in ternos trecentorū philippeorū precium denegaſſet. Arcere nocentes: non ſe ſpondere nocentibus. Quod quidem non verū eſt: nā ſupra poëta dixit. Hoc tamē expoſitum cunctis nulliq; negatum Numen. Sed ideo mentitur Phœmone vt abſterreat Appium. Itaq; bene præmiſſum eſt illud, Caſſa fraude. Quibus ſoluat ora: p quos loquatur: vel quibus reſpondeat. Metus fecit: fidem

indicauit: teſtaturq; eſt ad eſſe deos quos illa negabat. Numinib; negatis: ablatius eſt abſolutus. Tunc tortæ: tunc caput victa cinxit: & inſulam hoc eſt Mitellam cū laurea induit. Phœaica delphica iam in phocidesunt delphi. Sacerdos: antiſtes. Hærentem: dubitantem. Penetrare: locum ſecretum ad cauernam vnde egreditur ſpiritus. Atq; deū ſimulans. Metuens virgo deū ſe concepſiſſe: fictis reſponſis Appium deludebat. Quicquid ſub pectore: non vixit a deo: nam ſupra dictū eſt. Humanā feriens animā. & apud Virgilium. Non vultus non color vnus: non compræ manſere comæ: Sed pectus anhelū Confuſæ vocis: obſcuræ: vt ſolet Phœbus loqui. Inſtitutam mentem: impulſam. Furore ſacro: diuino impetu.

Haud æque: non ita impuſa. Non rupta verba tremenſi ſono. Signa quæ plene deo ſolent accidere: & in hac non euenire perſtringit: vt tremebunda & maxima vox: inter rupta verba: comarū horrore: laurea deturbatio: tremor templi & horror nemoris. Nec vox ſufficiens: ampla & ſupra humanā. Virgi. Nec mortale ſonans. Laurus: qua coronata erat vates. Immo itaq; culmina: Vix ea fatus erat: temere oīa viſa repente: liminaq; laurusq; dei totuſq; moueri mōs circū. Securū: ſine horrore q; illic ſtantib; incutiebat cōcuſſa arborib;

Carmine longæ. vobis cōmiſſa Sybillæ
Seu Pæan ſolitus templis arcere nocentes.
Ora quibus ſoluat noſtro nō inuenit æuo.
Virginei patuere doli: fecitq; negatis
Numinib; metus ipſe fidem. torra priores
Strigit victa comas: crineſq; i terga ſolutos
Candida phœaica complectū inſula lauro.
Hærentē: dubiāq; premēs in tēpla ſacerdos
Impulſit: illa pauens adytū penetrare remotū
Faridicum: prima templorū in parte reſiſtit
Atq; Deū ſimulās ſub pectore ficta quieto
Verba refert: nullo cōfuſæ murmure vocis
Inſtinctā ſacro mentē teſtata furore:
Haud æquæ leſura ducē: cui falſa canebat;
quā tripodas: phœbiq; fidē: n̄ rupta tremēti
Verba ſono: nec vox antri cōplere capacis
Sufficiens ſpaciū: nullocq; horrore comarū
Exculſæ laurus: immotaq; culmina templi
Securūq; nemus: veritā ſe credere phœbo

LIBER QVINTVS.

tupiditate. Regna. i. vt Romam ſubiugeret: & poſtea reges interficiant & eiciantur vt Iunij bruti tēporinus. Ad brutos: ad brutū ſimiles ſat erat Brutū dicere: ſed latenter hoc in Neronem protulit. Duo autē fuere Brutī qui urbem liberauerunt Iulius Brutus qui reges expulſit: & Marcus Brutus qui cū Caſſio Caſarem interem. t. Impactæ ceſſere. Impulſæ apertæ ſunt. Expulſa: a deo. Proſiluit: raptim exiit. Perſtate remanet. Deus: pars ſpiritus. Nunc vultu pauido. Sic Virgilius. Non vultus: non color vnus: non compræ manſere comæ. Stat: in eodem ſtatu eſt. Terribilis: vehementiſſimus & qui terreat. Sed vt timidus. Sic poſt dei abſceſſum vexabat vates: vt agitant maria etiā vbi bonas flare ceſſauit. Timidus fluctuoſus. Gemit: ſonat. Leuant: recreāt. leuabatur enī ſuſpirijs. Dumq; a luce. dū a diuina mente in humanam redit exanima eſt. Per lucem autem intelligi rerum illam noticiā: per iubar vulgare cognitionem humanā. quā quā etiam per lucem ſacram templo incluſum aerem. Per iubar vulgare prophana loca expoſita aeri & ſolis ſplendori accipere poſſumus. Lethē obliuionem. deleuit enī a mēte eius fata quæ viderat. Futura: notitia futurorum. Reſecta: recreata & quæ in ſere dierat. Cadit: mortua eſt. Supra dixit enī Nam ſi qua deus ſub pectora venit Numinis: aut poena eſt mors immatura recepti: aut precium. Nec te viciniā lethi territat. Tu tamen o Appi nihil: metuebas oraculo nō intellecto. quāq; eſſes moriturus breui et in proximo loco. Hic (vt ſcribit Valerius) ratus conſilijs apollinis ſe moneri: ne illi diſcrimini intereſſet in eam regionem ſceſſit: quæ inter Ramuntam nobilem Attici ſoli partem Chalydico freto victi nani interfacens cellæ euboicæ nomen obtinet: vbi ante pharſalicum certamen morbo abſumptus prædictum a deo locum ſepultura poſſedit. Raptæ: deductæ. Sub ſideret ſuppoſitum iſi tibi. Iure mundi incerto: cū adhuc ignoretur quis ſit dominaturus.

Regnaq; ad ultores itci ſi redeuntia Brutos;
Vt peragat fortuna: taces: tūc pectore vatis
Impactæ ceſſere ſores: expulſaq; templis
Proſiluit: pſtat rabies: nec cūcta locuta
Quē non emiſit: ſuper eſt Deus: illa feroces
Torquet adhuc oculos: totoq; vagantia cœlo
Lūina: nūc vultu pauido: nūc torua minaci
Stat nūcq; facies: rubor igneus inficit ora:
Liuentēſq; genas: nec qui ſolet eſſe timentī
Terribilis: ſed pallor ineſt: nec feſſa quieſcūt
Corda: ſ; vt timidus boreæ poſt flamia pōt
Rauca gemit: ſic multa leuant ſuſpiria vatē:
Dūq; a luce ſacra qua vidit fata refertur
Ad vulgare iubar: mediæ venere tenebræ
Immifit ſtygiam Pæan in viſcera leten
Quæ raperet ſecreta Deū tūc pectore verū
Fugit: & ad phœbi tripodas rediere futura
Vixq; reſecta cadit: nec te viciniā leti:
Territat ambiguīs fruſtratū ſortibus Appi:
Iure ſed incerto mundi ſub ſidere regnum

ſumptus prædictum a deo locum ſepultura poſſedit. Raptæ: deductæ. Sub ſideret ſuppoſitum iſi tibi. Iure mundi incerto: cū adhuc ignoretur quis ſit dominaturus.

PHARSALIA B

Chalcidos oppidū quōd olim ethalia est appellatū. adiacet autē euboicæ: qm̄ alteri Chalcis in etholia est: vt ait Strabo. Sentire: vt nō sentias. Caruisse tot malis: tot aduersitatu in experte fore. Excepta morte: nā sola mors dare potest. Morte: q̄ del est. Charistos vrbs euboicæ opulentissima: vt ait Mela. quæ diuersis (auctore Pli.) fuit nō tribus appellata. Ea est charista marmoris ferax. Seneca. An ferax varh marmoris charistos. Est em̄ illic vt ait Strabo: colūna: lithomia. i. excisio lapidū. Ibi nascit & apis quæ pectunt nent texunt. Inde mantilia egregie cōtexta: vbi sordescunt in flamma conie emūdant illefa. Rhamnis vrbs in Euboiā: vbi vt ait Strabo est Nemeleos templū quæ auctore Macro. cōtra supbiā colit. Oui. in tristibus. Nec metus dubio fortūne stātis in orbe Numeri et exosæ verba supba deæ Exigunt: at dignas vltix rhamnusa poenas. Numina: Nemelesim Tumidis: potētib⁹ & supbis Arctatus gur. ra. strictus aq̄ veloci. Euripus: idē sonat q̄ inquietus. mare est qd̄ fluit et refluit. vt diximus libro. ij. Aulim. Aulis reginacula & oppidū in boetia cū portu qn̄ quaginta nauū capaci cōtra Euripū sita. Iniquā classib⁹ q̄a notis flantibus egredi nequeunt: vt grecis in Troiā ire volētib⁹ accidit. Oui. Aulide te fama est vento retinēte morari. A me cū fuges hic vbi vētus erat Interea. Cæsar Petreio Aphranisq; subiectis bethicā adiit: ibiq; oim̄ ciuitatū hispaniæ legatos sibi adesse Corduba iussit. cōciliatq; vniuersa hispania. & Varrone q̄ bella ad gades parabit in deditionē accepto Massiliā rediit. & eā in deditionē accepit. Hic placentiā accelerauit q̄ exercitus q̄ illuc erat seditionē excitata imperatorē cōclamauerat & p̄missū postulabat. vt scribit ap̄ pia. statimq; vt puenit nō mō orōne tumultū cōpescuit: sed etiā totā legionē ignominiosa ægre & post multas & supplices p̄ces nec nisi exacta de fontib⁹ poena restituit. vt Suet. ait. In aliū orbe. in italiā & in epyrū cōtra Pōpeitū. Nullo Marte subactus: vbiq; victor. Successus quasi remouerūt sensē foelicitatis. Nullo Marte subactus: vbiq; victor. Successus scelerē victoriā belli ciuilib. Satiare san. cædē fastidietes. Pene desti. q̄si reliquerūt. Seu mœsto. seu q̄ aliq̄ diu a praelijs cessassent. deposuerāt pristinū pugnādi furorē.

Chalcidos euboicæ vana sperapte parabas
Heu demens nullū belli sentire fragorem:
Tot mundi caruisse malis præstare: Deorū
Excepta quis morte potest: secreta tenebris
Littoris euboici memorando cōdite busto:
Qua maris angustat fauces saxosa Carystos
Et tumidis in festa colit q̄ numina Rhānis:
Arctatus rapido feruet qua gurgite pontus
Euripusq; trahit cursum mutantibus vndis
Chalcidicas puppes ad iniquā classibus Au
Interea domitis Cæsar remeabat iberis (lim
Victrices Aquilas alium laturus in orbem:
Cū prope fatorū tantos per p̄sp̄era cursus
Auertere Dei: nullo nam Marte subactus
Intra castrorum timuit tentoria ductor
Perdere successus scelerum: cū pene fideles
Per tot bella man⁹ satiata sanguine tandem
Destituere ducē: seu mœsto classica paulū

LIBER QVINTVS.

Prodiderāt: sentit tripodas cessare: furensq;
Appius: & nobis meritas dabis ipia poenas
Et superis: q̄s fingis: ait nisi mergeris antris:
Deq; orbis trepidi tanto consuita tumultu
Desinis ipsa loqui. tandem cōterrita virgo
Cōfugit ad tripodas: vass⁹ adducta cauernis
Hæsit: & insueto concepit pectore numen:
Quod nō exhausta p̄ tot iam secula rupis
Spiritus ingessit vati: tandemq; potitus
Pectore Cyrrhæo nō nunquā plenior artus
Phœbados irrupit Pæan: mentēq; priorem
Expulit: atq; hominē toto sibi cedere iussit
Pectore: bacchatur demēs aliena per antrū
Colla ferens: victasq; Dei: Phœbeaq; ferta
Erectis discussa comis: per inania templi
Ancipiti cervice rotat: spargitq; vaganti
Obstātes tripodas: magnocq; exæstuat igne
Iratum te Phœbe ferens: nec verberare solo
Vtcris & stimulos: flāmasq; in viscera mer
Accipit & frenos: nec tantū pdere vati (gis
Quantū scire licet: venit ætas oīs in vnam
Cōgerit: miserūq; premūt tot seclā pectus:
Tanta patet rerū series: atq; omne futurum
Nititur in lucem: vocemq; petentia fata
Luctant: nō prima dies: nō vltima mundi:
Nō modus oceanī: numer⁹ nō deerat arenæ
Talis in euboico vates cumana recessu

Prodiderant: hæc oia quæ dicta sunt manifestauerant. Cessare tripodas abesse numen Apollinis et se ad tripodas nō cōtulisse. Et nobis: increpat phœbadē. Desinis ipsa: p̄ te non instinctu apollinis. Adducta: inclinata se ad mouit foraminē p̄ quod ventus spiritusq; egredit. Spiritus. ventus. Non exhausta: non vacuata & a qua nō cessat egredi. Ingessit: immisit. Cyrrhæo: virginea ex Cyrrhæa. Tandē quia iam olim nō fuerat aliquam ingressus: vel ad Appij desideriu referit. Mentem priorē: humanū sensum. Aliena: a spiritu agitata & il li parentia. Discussa: discussas habes & abiciens vitas: infulam & laureā. Erectis: nā statim cōcepto numine capilli insurrexere. Rotat: vertit se. Per inania tēplū: p̄ vacuū templū. Vaganti: sibi. Obstantes: obuias. Igne: feruore nimis. Iratū: quia dudū fuerat eum mentita. Verberare: nō modo ipsam torquebat tanq; verberibus & stimulis veruētiā incēdere frenareq; videbat. Accipit & frenos. phibet nō nisi quēda log. Virgil. Ea frena fureū Connectit & stimulos sub pectore vertit apollo. Prodere: enūciare nam nō hīl ignorat. Venit ætas. oim̄ ætatū fata in vniū erat cumu li & globū coadunata. Tot secula: fata totius euenti. Nitit i lu. conat egredi & enūciari. Potētia vo. cupida expromi. Luctant: conat egredi. Nō deerat: hæc sciebat. Mod⁹ oc. mēsurā altitudo et finis maris Numerus harenæ: quot sint grana & corpuscula harenæ. T in

PHARSALIAE

Talis. Nō aliter nouerat huius sibylla cumana: q̄ ut imineret sibi vaticinandi laborē
fata romanorū seorsum annotauit: nouēq; libris cōplexa est. Talis: tā cōscia fatorū.
Euboico: cumano. Cume enī oppidū in cāpania conditū ab atticis qui ex euboia ve
nerunt. Est aut̄ Euboia insula auulsa Boetiae: & in atricā vergēs in qua Charcys est
oppidū. Virgi. Et tandē euboicis cumaq; allabif horis. Idem. Chalcydicaq; leuis tā
dem sup̄altitit arce. Furorē: suae mentis cōmotionē. Sirage fatorū: cumulo fortitū

Excepit: coegit i libros rō
mana fata & scripsit. Operi
dei: apollinis latentis in terra
delphica. Vix inuenit: difficilē
em erat vnus Appij fatū in
ter tot & tanta recondita inue
nire. Vesana: magna. Spu
mea tū primū: inuēto Appij
fatorū cū cōcitatā inquit
fuisse. Effluit: emittit. Mea
tu: expressione Clara: q̄ apte
audirent. Iā domita: iā cōpo
sita a numine ad vaticinandū
nā principio dei pati nō pōt:
& bacchans conat̄ excutere.
Sed ut ait Maro. tantomagis
magis ille fatigat os ravidū fe
ro corda domans fingitq; pre
mendo. Mœstus: mœstitiā
indicās vel inculcens. Effu
gis: nihil est in grad te hoc ro
manā bellū euboicē coelū ob
tinebis: ut Valerius scribit.
Expers discrimini. cum ante
pharsalicū certamē indicat pe
riturū. Quietē: mortē intelli
git. Lateris: regionis. Sup
pressit: reticuit & enūciari ve
luit. Obstruxit fau. clausit os
Custodes. Querit poeta cur
tot futuras calamitates roma
norū apollo reticeat: an for
te ga nōdū cōstituere dei illas
inferre: an ut Cae. victor Bru
tū p̄uissorē vitare nō possit.
Potēs veri: veridice. Sup̄ma
vltiat ip̄a. Cēfos: occidēdos.
ip̄s p̄ ip̄e: ut submersas obrue
puppēs. Collapsas: q̄ colla
bent. Nefas: calamitatē. Ca
put: salutē. Tenentē: referuāt a deo & Phœmonoe. Facinus vīn. gla. cēdē Cæsaris
Ordo est. An taces ut fortuna pagat facinus Furoris: belli ciuilis cōcitatū ex imperij

Indignata suū multīs feruire furorem
Gentibus: ex tanta fatorū strage superba
Excerptis romana manu: sic plena laborat
Phœmonoe Phæbo: dū te cōsultor operi
Castalia tellure Dei vix inuenit Appi
Inter fata diu quārēs tam magna latentem
Spumea tunc primū rabies vesana per ora
Effluit: & gemitus & anhelō clara meatu
Murmura: tūc mœst⁹ vastis vlular⁹ in antris
Extremāq; sonant domita iā virgine voces
Effugis ingentes tanti discriminis expers
Bellorū o romanę minas: solusq; quietem
Euboici vasta lateris conualle tenebis.
Caetera sup̄ssit: faucesq; obstruxit Apollo.
Custodes tripodes fatorū: arcanāq; mundū
Tucq; potens veri Pæan: nullumq; futuri
A superis cælate diem: sup̄rema ruentis
Imperij: cæfosq; duces: & funera regum.
Et totin hesperio collapsas sanguine gentes
Cur aperire times? an nōdū numinat tantū
Deereuere nefas & adhuc dubitantib⁹ astris
Pompeij damnare caput tot fata tenentur:

LIBER QVINTVS:

Obsequium speres: irato milite Cæsar
Pax erit: hæc fatus totis discurrere castris
Cooperat: infestoq; ducē deposcere vultu.
Sic eat o superi: quando pietasq; fidesq;
Destituūt: moresq; malos sperare relictū est
Finem ciuili faciat discordia bello.
Quē nō ille ducē potuit terrere tumultus?
Fata sed in præceps solitus dimittere Cæsar
Fortunāq; suam per sūma pericula gaudēs
Exercere venit: nec: dum defæuiat ira:
Expectet: medios properat tentare furores.
Non illis vrbes: spoliādaq; templa negasset
Tarpeiamq; louis sedem: matresq; Senatus
Passurasq; infanda nurus: vult oīa Cæsar
A se sæua peti: vult premia Martis amorī
Militis indomiti tantum mens sana timetur
Nō pudet heu Cæsar soli tibi bella placere
Iam manibus dānata tuis. hos ante pigebit
Sanguinis: his ferri graue ius erit: ip̄e p̄ om̄e
Fasq; nefasq; rues lassere: & disce sine armis
Pōsse pari: liceat scelerum tibi ponere finem
Sæue quid insequis? qd iam nolentib⁹ instas
Bellū te ciuile fugit. Stetit agere fulti
Cespitis intrepidus vultu: meruitq; timeri
Nō metuens: atq; hæc ira dictante profat:
Qui mō in absentē vultu: dextraq; furebas
miles: hēs nudū: p̄mptūq; ad vulnera pectus

oēs p̄p̄itios habetas: tamē si tibi
bi milites irascuntur amplius
bella nō geres. Obsequiū:
deorū benignitatem. Infesto:
aduerso & truci. Sicerat o.
orat deos poeta ut sinant ma
lis moribus finē bellis impo
ni: cū in fide pietate & deorū
benignitate nulla spes reliqua
sit. Solitus dimittere in præ
ceps: solitus præcipitare ma
gnisq; exponere, discriminib⁹
Venit: h̄e ad reprimēdum.
Defæuat: m̄tigeretur & cesset
Medios properat. Cæsar nun
q; tumultuantibus cessit: sed
semper obuiam iit. ut Sucto
nius scribit. Non illis: omnia
militibus concessisset ne bel
li ciuilis furor extingueretur:
& nil aliud metuebat: nisi ne
bona mente ducti scelera non
appeterent. Amari: quia ci
uile: vel verbum sit. Nō pu
det. obiurgat Cæsarem poeta
nimia in bellis vilibus perti
nacia præstitim cū cogi quo
dammodo videatur illud de
serere. Manibus: militibus.
Ius ferri: facultas interimendū
& bellandi. Lassere: defatiga
geris. monet & consulit quid
agere debeat. Scelera: bellorū
ciuiliū. Nolentibus: recusant
ibus bella ciuilia. Instas: vr
ges. Aggere fulti cespitis: in
loco eminētē & cespitibus cō
gesto. Meruit: p̄pter maiest
tatē suā. Dictante: submini
strāte Prōptū: paratū ad vul
nera. Qui mō. astute ut sibi
conciliet milites sub corpore
state se esse dicit: inde vtiē ca
lida simulatione: nā dū cohor
tat ad deponēda arma et ad fu
gā subnectēdo q̄ia sint p̄mia
nouī milites affecuturi latens
terretinet & dehortatur.

PHARSALIAE

¶ Nil ausa fortiter: est enim pro
prium seditionis metuere fu-
gamque meditari. Lassata se-
cundis rebus: defatigata Cae-
saris foelicitate. Inuicti ducis
meis. Arma: quae vos relin-
quatis. Manu: milites no-
uos. Vacabunt: erunt sine mi-
litibus. An ne fugam. Argu-
mentatur a minori. si Pompeio
fugato & victo milites non
desunt: multominus & mihi
victori. Impulsi: iam praeci-
pitis & quasi peracti. Tan-
tum auferat: accipiat & non
pugnet. Currus lauriferos:
sae triumphantes in curru.
Defecta: debilitata. Iam Ro-
mana plebs: non amplius me-
miles. Caesaris. Fugam militum
nil sibi posse nocere dicit. cum
dij statuerit: ipsum fore oino vi-
ctorem. & quemadmodum mare
non augeat susceptis fluminibus
nec minueret si ipsum non ingre-
derent. sic eius fortunam a mili-
tibus nec augeri: nec minui pos-
se. Cursus. foelicitate factorum
Subducere: subtrahere & non
influere. Deceuerit: minuet.
Momentum: fauores & effectus.
Premit: demittit & inclinatur.
Vacet: inermis sunt. Procerum.
omnia ad principes ducesque refe-
runt qui sunt curae deis: & volunt
multitudinis labores in illorum co-
moda verti. Viuit pau. ad pau-
corum utilitatem: nam reges quibus ser-
uit humanum genus sunt pauci.
Horror: quod cum fortior exercitus
centumque leone duce quam leonem du-
ce ceruo Milites a fuga in qua sunt
a pristina virtute degenerantur:
deterret: nam cum sub ipso soliti
sint vincere: sub Pompeio. effi. sent
imbelles. sed Labienus exemplo com-
inat. Iberi: hispaniae Lustrat
lustrando fugit. Duce Pompeio

Hinc fuge: si belli finis placet ense relicto.
Detegit imbelles animos nil fortiter ausa
Seditio: tantumque fugam meditata iuuentus:
Ac ductis inuicti rebus lassata secundis
Vadite: meque meis ad bella relinquite fatist:
Inuenient haec arma manu: vobisque repulsis
Tot reddet fortuna viros: quod tela vacabunt:
An ne fugam? Magni tanta cum classe sequunt
Hesperiae gentes: nobis victoria turbam
Non dabit: impulsi tantum quae praemia belli
Aufcrat: & vestri rapta mercede laboris
Lauriferos nullo comitetur vulnere: currus
Vos despecta senect: exhaustaque sanguine tibia
Cernetis nunc iam plebs Romana triumphos
Caesaris an cursus vestrae sentire putatis
Damnum posse fugam: veluti si cuncta minent
Flumina: quos miscet pelago: subducere fontes
Non magis ablati vnquam descenderet aequor
quam nunc crescit ager. an vos momentum putatis
Villa dedisse mihi: nunquam sic cura deorum
Se premat: ut vestrae morti: vestraque saluti
Fata vacet. Procerum motus haec cuncta sequunt
Humanum paucis viuunt genus: orbis iberi
Horror: & arctois nostro sub nomine miles
Pompeio certe fugeres duce. fortis in armis
Caesareis? Labienus erat: nunc transfuga vilis
Cum duce praelato terras: atque aquora lustrat

LIBER QUINTVS.

¶ Clausus: in vagina. Frigidus. nam quando dimicat calescit. Praemia. praesertim quae promi-
serat Brundisij Caesar. Causam. Caesaris. Ducem. quia crudelis in ciues. Vendicat.
propria facit. Imbutos scelere. maculatos sanguine ciuium. Haud magis. constat Cae-
sar (auctore Tranquillo) nullam seditionem per decennium in castris habuisse in Gallia. in
Intermissa sono: claususque & frigidus ensis
Expulerat belli furias: seu praemia miles
Dum maiora petit: damnat causamque ducemque
Et scelere imbutos etiam nunc vendicat enses.
Haud magis exprobrat discriminem Caesar in villo est:
Quam non est stabili: tremulo sed culmine cuncta
Despicere: stareque super titubantia fultus:
Tot raptis truncus manibus: gladioque relictis
Pene suo: qui tot gentes in bella trahebat
Scit non esse ducis: strictos sed militis enses.
Non pauidum iam murmur erat: nec pectore tes-
Ira latens: nam quod dubias confringere metes (esto
Clausus solet: dum quis pauet: quibus ipse timor est
Seque putat solum regnorum iniusta grauari
haud retinet: quippe ipsemet exoluerat audax
Turba suos. quicquid iniunctis peccat: inultum est
Effudere minus. liceat discedere Caesar
Arabiae scelerum. quare: terraque marique
His ferrum iugulis: animasque effundere viles
Quolibet hoste paras: parte tibi Gallia nostri
Eripuit: partem duris Hispania bellis
Pars iacet Hesperia: totoque exercitus orbe
Te vincete perit terris fuisse cruore (actis
Quid iuuat arctois Rhodano Rhenoque sub

ciuibz vero bellis hac praeci-
cipua. E quod non stabili culmi-
ne. ex quantum infirmo statu et
potentia. Tremulo. dubio &
periculoso. Titubantia. tre-
mentia incostante & incerta
Truncus. priuatus & tanquam
truncus. Manibus. militibus
Strictos. euaginato. Non
esse ducis. non esse in sua pote-
state. Non pauidum. iam comola-
mabar milites & iratos esse se
ostendebant. nec metuebant ne
soli diem viderent offendere.
quia omnes erant vnanimes. Nam quod
nam metus ne indicarent Cae-
sares ipsos non retinebat. aperta enim
audacia illo se liberauerant.
Confringere. terrefacere. Du-
bias. incertas aliquid ad audi-
endum. Dum quisque. conuulsi
metuit indicari a sociis a quibus
metuunt. & ipsi tanquam so-
li sint nocentes. Grauari iniun-
cta re. inferre molestiam iniunctis
regibus. Quicquid mul. sententia
est siue par oemia. Liceat. oro
est militis pro omnibus copiis in Cae-
absente loquitis. Ea petit mis-
so Cae. accusat. militum incom-
moda explicant. bella ciuilia
danant. irritantque milites ad
patriae desiderium cum conuestione
a paupertate & senectute. Mi-
nat etiam Cae. & eius accusat in
gratitudine quod suis detrahat.
Est autem ita in iudiciali demon-
stratio deliberatioque genere
constituta ut in nullo magis vi-
deat excellere. Arabie: a bel-
ciuibz & est captatio beniuo-
lentie a rebz. Viles. apud te.
Terris ar. Gallia & germania.
Rhodano rhe. horz flu. accolis

PHARSALIAE

¶ Tot mihi: improbi in speratūq; præmiū cōqueris. Coepimus. Impletatē dñal.
 Licuit: cōmissum est. Manibus: ppter rapinas. Ferro: ppter cedes. Paupertate: su-
 mus tñ in tanta rapienda licētia pauperes: tanq; si pñ & innocētes essemus. Romā:
 Imperiū romanū & eū ab in-
 fatietate arguit Inualidas: de-
 biles. Inanes: absq; pulpa &
 toris. En improba vota: irō-
 nia est quasi dicat modestissi-
 ma & miserāda. Dimitte ad
 mortē: libera a malitia ut ea-
 mus ad moriēdū domi. Nō
 liceat: siue moriamur in lectu-
 lo non in terra in castris. Gle-
 bā: terrā. Ferire: pcutere capi-
 te vel pedibus aia discedete.
 Clausurā: clarissimū em ocu-
 los morientū claudēbāt Cō-
 iugis illabi: mori in sinu cōiū-
 gis lachrymantis. Vni: soli.
 nā i castris vnus rogus pluri-
 bus mortuis erigit: domi vñ
 singuli singulis cōstituunt.
 Sit pter: supsit militibus suis
 aliud genus morisq; ex ferro
 Quid velut: q; ad oēm ima-
 nitatē: & Pōpeij senatusq; eg-
 dē ducāt accusat. Vñq; adeo
 Minat Cæsari mortē quā qui
 dē honeste posse fieri plurib;
 rōnib; indicat. Cuius sceleris:
 cui? sceleratū facinoris. nā
 maximū præmiū milites ex
 cæde ducis accipiūt. Cōpe-
 rit: re ipsa inuenit Cæ. Possē
 oia: etiā ipm interficere ducē.
 Nec fas: nec phibemur sacra-
 mento militari & iure aliquo
 In vñdis rheni: in bello galli-
 co. Hic nūc in bello ciuili.
 Facinus: q; inquinat. Paroc-
 mia est: qui eodē crimine sūt
 infecti æqles sunt & socij ap-
 pellant. Ingrato iudice: infq;
 iudicio Virtus: laus virtutis
 Vocat fortuna: diei abreo
 foelicitas. pñcat em suo fato
 se vincere nō militū fortitudi-
 ne Licet os deorū: q; uis deos

Tot mihi pro bellis bellum ciuile dedisti.
 Cepimus expulso patriæ cū tecta Senatu:
 Quos hoīm: vel quos licuit spoliare Deorū
 Imus i omne nephas manib;: ferroq; nocētes
 Paupertate pñ: finis quis quærit armis?
 Quid satis ē: si Roma parū: iā respice canos
 Inualidasq; manus: & inanes cerne lacertos
 Vfus abijt vitæ. bellis consumpsimus æuū.
 Ad mortem dimitte senes. en improba vota
 Nō duro liceat morientia cespitē membra
 Ponere: nō anima glebam fugiente ferire:
 Atq; oculos morti clausurā quærere dextrā
 Coniugis illabi lachrymis: vñq; paratum
 Scire rogum: liceat morib; finire senectam.
 Sit præter gladios aliquod sub Cæsare fatū.
 Quid velut ignaros ad q; portēta paremur
 Spe trahis: vñq; adeo soli ciuilibus armis
 Nescimus cuius sceleris sit maxima merces
 Nil actū est bellis: si nōdum comperit istas
 Oia posse manus: nec fas nec vincula iuris
 Hoc audere vetāt. rheni mihi Cæsari vñdis
 Dux erat hic socius. Facinus q; ingnat: æqt
 Adde quod ingrato meritō iudice virtus
 Nostra perit: q; qd gerimus: fortuna vocat:
 Nos fatū sciat esse suum: licet omne decorū

LIBER QVINTVS.

¶ Nec melior: nec vos fideles est: imabo si nō militabitis sub Pōpeio q; si militabitis
 Quicūq; em a me dilcedit & Pōpeio nō adhæret nūq; vult esse meus & venie acci-
 pere bñficiū. Hic nūq; q; igit sub Pōpeio sunt aliqñ in suā potestātē vēturos cōsi-
 dit. Sunt ista. A religione argumentū. Dñs est mihi habēda gratia (inqt) q; voluerūt
 reliq; bella nouo sim milite p-
 acturus. Heu. Ictatis est hoc
 loco. Sic & Silius lib. xxvq;
 Optimus heu nomen melius
 maiusq; triūphis. Onus ap-
 pellat curā pñior: q; militib;
 dare statuerat. Amolūt hu-
 remouet ex aio. Dat: cōcedit
 Sperantes oia: q; potuissent a
 me oia sperare: et est calida ad
 mitigandū rei: nēdūq; ratio.
 Nō sufficit: nō sat est etiā si to-
 tus diuidat. Mihi: ad meam
 vilitatē. Viris: fortibus. nā
 vos p ignauia viri nō estis.
 Quirites: nō milites appella-
 uit vt magis moueret. Sic &
 alias fecit: vt Sueo. tradit his
 verbis: sed vna voce q; qrites
 appellat. tā facile circūgē &
 flexit vt ei milites esse cōfessū
 respōderint. At paucos: pau-
 ci seditionis auctores remane-
 bunt nō in meū vsum: sed vt
 puniant. Hæc rabies ar. hæc
 seditio est excitata. Tendite:
 extēdite. Tyro ru. noue mi-
 les & inexte Robore: firma-
 mēto. Specta: mirare hec exē-
 pla. Ferire: nocētes. Mori: si
 qd tale fueris ausus. Iners: be-
 ne inerte appellat: cū neq; se-
 cedere ausum sit: nec in Cæsare
 insurgere. Vñca. Cæsar Fa-
 ctura: q; facere potuisset: vt Cæ-
 sar dux nō esset. Motu. fer. iui-
 surus ensib; vt eos q; recensas-
 sēt milites ipsi lederet. Patē-
 tia: obediētia militū. Præsti-
 titio. obulit se morti: & non
 tñ officiū gladijs exegit: sed
 iugulos obtulit. Nil ma. id
 vehemētissime metuebat Cæ-
 sar: ne amitteret audaciā veterū

Nec melior mihi vñ fides: si bella nec hoste
 Nec duce me geritis: q; q; mea signa relinqt
 Nec Pompeianis tradit sua partibus arma:
 Hic nūcquā vult esse meus: sūt ista pfecto
 Curæ Castra Deis: qui me cōmittere tantis
 Non nisi mutato voluerunt milite bellis.
 Heu quātū fortuna hūeris iā pondere fessis
 Amolūt onus: sperantes oia dextras
 Exarmare datur: qbus hic nō sufficit o: bis.
 Iam certe mihi bella geram. discedite castris
 Tradite nostra viris ignauū signa quirites.
 At paucos: qbus hæc rabies authorib; arsit:
 Nō Cæsar: sed pœna tenet. pcumbite terra:
 Infidūq; caput: feriendaq; tendite colla
 Et tu: quo solo stabunt iam robore castra
 Tyro rudis: specta pœnas: & disce ferire:
 Disce mori. tremuit sæua sub voce minātis
 Vulg; iners: vñq; caput tā magna iuuēt)
 Priuatū factura timet: velut ensibus ipsis
 Imperet inuito moturus milite ferrum,
 Ipse pauet ne tela sibi: dextræq; negentur
 Ad scelus hoc Cæsar: vicit patientia sæui
 Spem duc; & iugulos: nō ratū pñitit enses
 Nil magis assuetas sceleri quā pdere mētes

PHARSALIAE

rant: qui erant sceleribus assueti. Mentis: furorē veteranorū. ¶ Perire remitti & nā
culat: exequi qd iusserat. Tūc aut perit mens sceleris: atq; pia efficit. Ictu tam diri
foe, cæde auctoris: seditionis q̄s decimauit. i. ex decē singulos puniuit: p̄culli itaq; sunt
auctore Appiano. xij. Attingere decimis ca puenire intra decē dies: singulis em die
bus castra locant. Hydrus: fluuius Apuliæ qui in adriacū effluit. Est em mōs auto
re Mela: a quibus est appellatū Hydrus oppidū: qd anno proximo superiore a turcis
est crudelissime expugnatū: & vix demū a nostris receptū. Auius: flexuosus. Ta
ras fluui⁹ iuxta Tarentū a Tara Neptuni filio q̄ eā urbē edificauit. Leuce vrbs non
grandis quæ distat a Tarento
stadis quingentis & hydrum
te centū quingenta: hinc vō
brundisū q̄ draginta. Salpi
na palus est in apulia iuxta sa
lapiā ciuitatē mertrices amo
re Hannibalis inelytam. Sy
pus palus etiā siue lacus ad sy
puntē quod ædificiū creditur
Diomedis. distat a salapia sta
dis centū & quinquaginta.
Græci eā sepuntē nuncupant:
ab electis fluētū septis inter sa
lapiam & sypuntē fluuius est
& lacus. Torquēs: inflectēs
Garganus: ante siuū adriacū
promontoriū est garganus: q̄
ad stadia trecenta protendere
in pelagus orientē prospectas
Obnoxius: q̄a latera ad hos
ventos versa habet: a sinistra
em boreā & dalmatiā: a dex
tra calabriam & meridiē spe
ctat. Ipse petit. Cōposita sedi
tione ad placentiā Cæ. Ro. se
cōtulit: & cū nec senatus nec
consul ipsum eligeret seipsum
dictatōrē nouit: vscribit Ap
pianus. Sed dictaturam vltra
dies non gessit vndecim: inde
consulem se creauit Pōpetiū
flauricū collegam sibi assum
psit. Prætores in prouincias
misit. M. Lepidū in iberiā, Albinū in Siciliā. Peduceū in Sardiniam. Decimū vero
Brutū Gallie præfecit: & collatis multis in populū beneficijs brundisū iter arripuit
Togæ: ipsi Cæsari inermi & vim nō inferenti. Populoq; præcanti. ironia est: nam
Cæsar scribit se apud Massiliā cognouisse legē de dictatore laci: seq; dictatōrē a. M.
Lepido dictū. Indulgēs, obtemperans. Latos: ironia. Nāq; cōfirmat ironiā. Oēs
voces: vt sunt diuus impator Augustus: pater patrie: fundator gentis &c. Dñs: ty
rānis. Quæ: ætate, vt plenā Cæ. potestate haberet. Gladijs secu. cōsulatū tyrānidū.

Atq; perire timet. tam diri foederis ictu

Parta quies: pcenaq; rediv placata iuuentus

Brundisū decimis iubet hāc attingere castris

Et cūctas reuocare rates: quas aui⁹ Hydrus

Antiquusq; Taras: secretaq; littora Leucæ

Quas recipit Salpina palus: & subdita Sip⁹

Mōtibus: ausonia q̄ torquēs frugifer oram

Dalmatico boreæ: calabro obnoxius austro

Appulus adriacas exit Garganus in vndas

Ipse petit trepidam tutus sine milite Romæ

Iam doctam seruire togæ: pplōq; precanti

Scilicet indulgens summū dictator honore

Contigit: & lætos fecit se consule fastos

Namq; oēs voces p̄ quas iam tēpore tanto

Mentimur dñis: hāc primū repperit ætas

Qua sibi ne ferri ius illum Cæsar abesset:

Ausonias voluit gladijs miscere secures:

LIBER QVINTVS:

¶ Fasces aquilis: cōsulatū imperio. Imperatores em aquilas gerunt & arma: consules
fasces & secures. Inane: vanū. nā re vera is imperator dicit nō qui tyrannus est: sed q̄
victori exercitui præest. Mœsta: ppter seruitutē & bella ciuilia. Nora digna: signo
cōuenienti & apto. q̄ se consule facta est cædes pharsalica. Cāpus: populus ad mar
sitū campū cōueniens. methonymia. Fingit solēnia: fingit comitia: non facit vere.
Dirimit suffragia: diuidit fautores. Admissæ: ad suffragandū & paucis morē comi
tiorū complectit. Decantat: nominatim citat. Tribus: noia tribuū. Vana: q̄a po
pulus infrequēs erat: & fingebat se ex oīm cōsensu creare magistratus. Nec cœlum.

Addidit & fasces aquilis: & nomen inane

Imperij rapiens. signauit tempora digna

Mœsta nota. nā q̄ melius Pharsalicus ānus

Consule notus erit: fingit solēnia campus

Et nō admissæ dirimit suffragia plebis:

Decantatq; tribus: & vana versat in vna:

Nec cœlū seruare licet: tonat auguro furdo

Et læta iurantur aues bubone sinistro.

Inde perit primū quondā veneranda ptās

Iuris inops: careat tantū nenoie tempus:

Mensruus infastos distinguit secula cōsul.

Nec nō Iliacæ nomen quod præsidet Albæ

Haud meritū latio solēnia sacra subacto:

Vidit flāmifera cōfectas nocte latinas.

Inderapit cursus: & q̄ piger appulus arua

Deferuit rastris: & inerti tradidit herbæ:

Ocyor & cœli flammis: & tygride foeta.

Transcurrit: curuiq; tenens minoia tecta

gera: ferebat em numina noctu cū itet sacrificiū. Piger: nō satis aras. Arua: prata.
quorū sectę herbę rastris colligunt. Inerti: q̄ nullo labore nascit. Ocyor & cœ. hyp
bole ad celeritatē indicandā. Cœli flā. fulmina. Tygride foeta: q̄ drupede illa quæ
peperit. Tūc velocissima est: & venatorē q̄ catulos se abente rapuit p̄secuta: vbi il
los ab eo obiectos reportauit: in lustra fugientē deprehendit & lacerat: nisi flumine phi
bea: vt Plin. scribit. Minora tecta: hoc ideo quia Cretenses brundisū edificarunt.

PHARSALIAE

¶ Clausas: nō nauigabiles. maris em Vegetio auctore claudi dicunt a die tertio idū Nouembris vsq; in diē sextū idū Martij. Brumalibus: hyemalib⁹. nā brumae tpe brundisū venit; & pridie nonas ianuarius naues soluit. Sydere hyberno: tēpestare hyemali. Duci: Cæsari. Tēpora: occasione arripiedi belli vt min⁹ ab hoste lederet; & plus ipse nil suspicantibus nocere posset. Hæsisse: distrahi & tardari. Vel nō fore cibis: etiā infelicibus qbuscūq; & pōpeianis nō mō sibi cui fata faueant. Robore: animi firmitudine & audacia. Sic: hmoi verbis. Fortius: suadet vernos ventos nō expectandos & nō in hyeme nauigandū: qia vti plus durāt & hostes min⁹ nocere possunt; & plus ledi tale nil suspicantes. Vti autē cōfirmatione & cō. uratione cū cōclusionē. Tenēt coelū: durant in aere. Inconstantia veris: ver em nūc serenū nūc turbatū est: nec seruat in vlla tēpestare cōstantiā. Nec maris argumentū a facili. Amphractus: flexus circuit⁹. Lustranda: circundanda. Recti flu. mare: quancūq; recte vnde dicunt q puppim ferūt: oblique vō q latius nauigū. Carthago: sūmitates & ppugnacula in summo malo: & tormina q fumes recipiunt. qncūq; etiā p oculis ponit. Curuet: p vehemētia inclinet. Incumbat: supueniat & perseueret. Furens: vehemens vel ferens prosper. Perflet: ad finē flet: & pducit nos ad littora grata Pōpeiani: classis q est in corcyra pheacū patria. Carbasa languī. naues nostras nō impullas a vētis. Iactatis re. remigādo qia triremes habent. Carbasa: vela. pars p toto lādudū: iādiu. Perdim⁹: amittimus qia nō nauigam⁹: & frustra nobis pdesse conant: vt occultis q volum⁹ pueniam⁹. Sidera: habita cōsione hmoi Cē. vniuersus exercitus cōdamauit qncūq; iuberet se esse paratū. ipōitis ergo septē legiōibus in classe ire coepit. Prima fide. vespera indicat cronographia. Labēre: occidēte. Fecerat vni. nō lucebat ampli⁹ nā occiderat. Rudētes: tracti &

Brundisij: clausas ventis brumalib⁹ vndas
Inuenit: & pauidas hyberno sydere classes.
Turpe duci visum est rapiendi tēpora belli
In segnes hæsisse moras: portuq; teneri:
Dum pateat tutū vel nō felicibus æquor
Expertes animos pelagi sic robore cōplet:
Fortius hyberni flatus: coelūq; fretumq;
Cū cepere: tenēt: quā quos incubere certos
Perfida nubi feri vetat inconstantia veris
Nec maris anfract⁹: lustrādaq; littora nobis
Sed recti fluctus: soloq; aquilone secandi
Hic vtinam sūmī curuct carchesia mali
Incumbatq; furens: & graia ad moenia pset
Ne Pompeiani phæacum e littore toto
Languida iactatis cōphēdant carbasa remis
Rumpite: q retinent felices vincula proras.
Iamdudū nubes: & sæuas perdimus vndas
Sydera priā poli phœbo labente sub vndas
Exierant: & luna suas iam fecerat vmbra:
Cū pariter soluere rates: totosq; rudentes
Laxauere sinus: & flexo nauita cornu

LIBER QVINTVS.

adducti fustes. Laxauere. dilatauere vela. Flexo cornu: antennarū signo. ¶ Obliq; in obliquū opponit. Leuo pede: sinistro fune quo velū tendit greci λεωδεντες dicunt Virgi. Vna oēs secare pedē. Venio autē a sinistra flante quo recta nauigatione vti possumus funē & vela in dextrā cōuertimus: & sic cō. ra. Suppara: linthea. quancūq; p vestimēto puellari lineo pprie poni supra docuimus. Perituras: nō vehementes & breui cessaturas. Propellere linthea: impellere vela. Exiguū: p aduertio nomen. Reddita malo: nā quū plena nō sunt: & acri ventro nō impellunt: in malū redeunt. Nō valet: desinit flare. Ligata torpore: hærentia & imota quiete & tranquillitate.

Obliquat leuo pede carbasa: sūmaq; pādēs
Suppara velorum perituras colligit auras
Vt primum leuior, ppellere linthea ventus
Incipit, exiguūq; timent; mox reddita malo
In mediam cecidere ratem, terraq; relicta
Nō valet ipsa sequi puppes q vexerat aura
Aequora lenta iacent alto torpore ligata
Pigrius immotis hæfere paludibus vndæ.
sic stat iers scyticas astrigēs bosphor⁹ vndas
Cū glacie retinēte fretum non impulit lster
Immensūq; gelu tegit mare: cōprimit vnda
Deprendit quascunq; rates: nec peruia velis
Aequa fragit eques. fluctuq; latēte sonantē
Orbita migrantis scindit mæotica Bessi
Sæua quies pelagi: mæstocq; ignaua pfundo
Stagna iacentis aquæ veluti deserta rigente
Aequora natura cessant: pontiscq; vetustas
Oblitus seruare vices: nō cōmeat æstu
Non horrore tremit; nō solis imaginē vibrat

relicta a natura q nunc rigere & se non mouere videtur. Cessant: non moventur. Vices: officii cursū. Nec vibrat: cōmeat: fluit. Tremit: concutitur vi. Imaginatione solis: nec concutitur vi lunæ cuius ceteris temporibus acius commouetur.

Iacent: nō fluūt. Pigrius immotis: hanc maris tranquillitatem paludibus & euxiniogelu astricte meotidi cōparat. Immotis: quietis pigris. Bosphorus: bosphoriū duo angustissima treta: quorū alter Cymmericus appellat. estq; inter meotidē & euxinū cōtra Europæ principium. de q Ouidi⁹. Bosphorus & tanais superat scythicæq; paludes. Alter thracius pontici maris pars ppe Bizantiū qui est inter Euxinū & pponidē. Ponit ergo bosphorū p euxino. Stat: nō mouet. lster: danubius q p septē ostia exit in pōtū. Mare: euxinū ipm. Cōprimit: constringit: retinet. Nec peruia. equites nō rāpūt gelu ipsius maris p qd eū nauigia & vela. Orbita: rota currus & eius vestigiū: vt ait Alconius. Dicit & orbitus ad iectiū: vt mot⁹ orbitus apd Varronē. Bessi p. ad hemū montē qui ob latrocinia satro vocatur. Migrantis: discendentis euntis. Meotida: paludem in scythia quā efficit Tanais: & cōgelat sicut euxinū. Latente: quā sub gelu est. Sæua: magna. Ignaua stagna: mare tranquillū. Mæstoprofundo: mari pigro. Veluti deserta natura rigente: tanq;

LIBER QVINTVS.

Fixa: imota. Patuere: exposita fuere. Illinc: ab hostibus. **Et mōtura cōsis q̄ra** nauigaturae remigando. Hinc: ex altera pre. Langore pfundi: maris trāquillitate. Fames: nō habebat diē pluriū cōmeatū. Noua vota: vt tēpestas maxima cōcitaret q̄ in terras aglas pellerent. Dū: dūmodo. Excuriat: cōmoueat se. Torpentibus stagnis: tranquillo aq̄re. Et sit mare: & agitet vnda solito more. Minæ vnda: in ditia tēpestatis. Languēte coelo: nō flantib⁹ vētis. Naufragi: periculosa tēpestatis iubar: lucifer stella. Extulit diē lāsum nube: eduxit nubilū diē q̄ a summo ad imū mare cōcitauit. Mouit ceram: aut em tremuerūt: aut cū naues a ventis impellerent

moueri videant. Ceraunia ep̄i ri mōtes a crebris fulminibus dicti. **Κεραυνος** em fulmē significat. Rapi: vehemēter impelli. Curua: flexuosa & fluctuosa: nā vnda curue sūt. Seg: ipellere. Lapfa: discurrens & agitata. Vncis: anchoris p̄oricū. Palestinas: epyroticas. Palestini in Syria ad idumeā populū sunt a quibus locus in epyro paleste dī: eo q̄ gemina colūba faidica e Syria in Dodonā volauerunt q̄ palestinae sunt appellare ibi erat inferni ostiū & furia tē plū esse ferebat. Vñ palestias deas futuras itelligim⁹. Oui: iij fasto. Sepe palestinas iurat adesse deas. Peruenit aut Cae. postridie q̄ soluit ad eū locū q̄ paleste appellat: naē⁹ geta itationē: cū oēs portus metueret q̄s teneri ab aduersarijs arbirabatur: ibi nauibus oib⁹ ad vnā incolumibus milites expōsuit: & naues eadem nocte brūdusū remisit p̄ Fusū cale nū: vt reliq̄ legiōes equatūq̄ transportari possent. Sed a biulo qui Corica erat circiter xxx. captae cū nauis & dñis cōbustae sunt. Cesar p̄o orico cui Torquus perat recepto: & inde Apollonia Dyrrachiū versus iter arripuit. Quibus auditis Pōpeius q̄ tunc in cāpania erat magna celeritate prior puenit: & positis ad Apsum fluuiū castris sub pellibus vt Cae. vicinus faciebat hyemare cōstituit. Iūctis: vicinis. Genosus: epyri fluius quē a dyrrachio in thessalia eūtes inueniūt. Apus macedonū fluui⁹ quē si pecudes biberint nigros pariūt foetus. Mollis: lenis cursus. Apso gesta. apsum nauigabile facit palus vicina q̄ in ipm leniter influēs auget. Fallēs: nō eī videt ipsa emittere

Casibus innumeris, fixa patuere carina:

Illinc infestae classes, & inertia tonsis

Aequa moturae, grauis hic langore pfundi

Obsessis ventura fames, noua vota timori

Sunt inuenta nouo: fluctus: nimiasq; p̄cari

Ventorū vires: dum se torpentibus vnda

Excuriat stagnis, & sit mare, nubila nusquā

Vndarūq; minae, caelo languente: fretoq;

Naufragi spes oīs abit: sed nocte fugata

Lāsum nube diē iubar extulit: imaq; sensū

Concussit pelagi: mouitq; ceraunia nautis

Inde rapi cōepce rates: atq; aquora classem

Curua sequi, quae iā vento: fluctuq; secūdo

Lapfa palestinas vncis confixit arenas

Prima duces vidit iunctis consistere castris

Tellus, quā volucer Genosus, quā mollior

Circueūt ripis, apso gestare carinas (Apus

Causa palus, leni quā fallens egerit vnda

LIBER QVINTVS.

Egerit: vacuare: emitte: educit. **Genosum:** qui torrensior est **Hymbre:** pluuijs. **Lap** fat. defatigat q̄a statim in mare effluit. **Gurgite:** cursu aquae. **Hoc fortuna loco:** huc inquit puenere tanti duces quos quidē sperauit mundus ab armis. ppter vicinitatem posse desistere: nā ex q̄ iulia tuo cū partu est mortua nunq̄ p̄pinquius vidit Pō. Cae. nisi quū fuit sibi eius caput oblatū. **Cōposuit:** cōtulit cōiunxit. **Noia duo:** Caesar & Pōpeius. **Dirēptos:** tēparatos. **Statione:** spacio in q̄ stari posset. **Nefas:** scelus bellū ciuile ante oculos positū. **Pignora san. infau. affinitatē inforlicis filiae.** **Nepotis:** focus imaturi. nā iulia Pōpei vxor cōseruata ac dolore q̄ Pompei veltis e comitijs

At genosū nūc sole niues: nūc imbre solute

Præcipitant: neuter longo se gurgite lassat

Sed nimium terrae vicino litorē nouit

Hoc fortuna loco tantae duo nomina famae

Composuit: miseriq; fuit spes irrita mundi

Posse duces parua campi statione dirēptos

Admotū damnare nefas, nā cernere vultus.

Et voces audire datur. multosq; per annos

Dilectus tibi magne focer post pignora rāta

Sanguinis infausi sobolē: mortēq; nepotis

Te nisi niliaca propius non vidit arena

Caesaris attonitā miscenda ad praelia mentē

Ferre moras scelerū partes iussere relicte:

Ductor erat cunctis audax Antoni armis

Iam tunc ciuili meditatus Leucada bello

Illum saepe minis caesar: p̄cibusq; morantē

Euocat. o mundi tantorū causa malorū.

Quid supos: & fata tenes: sunt cetera cursu

Acta meo: summā rapti p̄ prospera belli

Te poscit fortuna manū. non rupta vadosis

Syrtibus incerto libyae nos diuidit aestus:

Nungd i expro tua credimus arma pfundo

aditij cruore plena domū emittere coacta perijt: vt dixi mus supra. In arena Nilfacat in xgy pro ibi tuū caput asperxit. Caesaris: ilico manū cū hoste Caesar cōseruisset si oīs copias habuisset. Tardior igit aduētus Antoni quē Brūdu sij reliquat remorabat: qui saepe numero accitus & metu hostiū & tempestate phibebat.

Partes: copiae. Relictae: brūdusij. Antonitā: nimis intentam. Moras: cessationē plij & caedis. Cunctis armis: regi onibus. methonymia. Meditatus. qui cogitauerat & ipse bellū ciuile mouere qd̄ postea gessit. sed in mari leucadio ab Augusto octauio est supatus

Leucada: methonymia leucas. p̄ bello. Est autē Leucas oppidū in Epyro. O mūdiz: verba Caesaris quibus Antoniū p̄ litteras & nuncios accersibat. Causa: nā nisi tu me remoraueris: bello eluili finis esset ipositus. Cursu: celeritate Sumā manū: appositio. i. finē & quī pficias. summā eī manūre imponere dicimur cū pficimus. Nō rupta: syrtis libyae nos nō separāt inqt: sed sumus vicini. Vadosis: nō p̄ fundis & quib⁹ inherēt naues

Incerto: quia loca illa nunc mare nunc arenae efficiuntur. Cr edimus: committimus. In expro: prius enim ipse nauigauit q̄ tu.

PHARSALIAE

¶ Venire sequi. Percussi arenas medias: nauigavi mare: quod custodiunt & possident in
mici. Tempora pereuntia: scilicet fatum occasione subtrahi nobis. Impendo vota: con
sumo desideria mea in maris tranquillitate optanda. Qui. In vetis & aqua spes mea to
ta manet. Cupientes legiones. Naufragio. etiam cum periculo naufragij facienda: & sic cer
to sciret naues fractas iri. Voce doloris: quam dolor cogit emittere. Ex aequo: in aequo
partes. Aufonia: Italia quae est nobilior. Excitum: euocatum Postquam cessare iubebat. Cessare

Inque novos traheris casus: ignave venire
Te Caesar. non ire iubet: prior ipse per hostes
Percussi medias alieni iuris arenas.
Tu mea castra times: preceuntia tempora fati
Conqueror: inuictos impedo vota fretumque.
Ne retine dubium cupientes ire per equor
Si bene nota mihi est: ad Caesaris arma iuuert
Naufragio venisse volent: iam voce doloris
Utendum est: non ex aequo diuisimus orbem:
Epyrum: Caesarque tenet: totumque senatus
Aufonia tu solus habes: bis terque quaterque
Vocibus excitum postquam cessare videbat
Dum se deesse deis: at non sibi numina credit
Sponte per incautas audet tentare tenebras
Quod iussi timuere fretum. temeraria prono
Expertus cessasse deo: fluctusque verendos
Classibus. exigua sperat superare carina
Soluerat armorum festas nox languida curas
Parua quies miseris. in quorum pectora somno
Dat vires fortuna minor: iam castra silebant
Tertia iam vigilis commouerat hora secundos
Caesar sollicito per vasta silentia gressu
Vix famulis audenda parat: cum cunctisque relictis

Se deesse deis: se non seque fauores deorum: posse studium Per
incautas tene. nocte enim maio
ri cum periculo nauigabat. Iussi
Antoniani. Temeraria: teme
ritate. Cessasse: successisse. per
spere euenisse. Prono deo: fa
uore numine. Verendos: diffi
metuendos magnis nauibus.
Soluerat: iam miseri milites so
no se dederant. In quorum pecto
ra quod profundum dormiuit ob pau
perat paruasque curas. nam du
ctores & principes etiam in som
no sunt inerti. Fortuna mi
parua facultas. Hora tertia:
iam erat secunda vigilia quae ter
tis in ternas horas mutari so
let. Sollicito: suspeso. Tra
siliuit: perierunt. Vix audenda
facula periculosa audebat & se
ut viliissimum abiectis solusque
ibat. Quamquam ut tradit Appia
nus promiserat tres seruos: qui
optimum gubernatorem & na
uum celeritatem adiuuarent
etque remissis nunciunt se Ca
esaris simulauit.

LIBER QUINTVS.

¶ Posset fallere: a nemine sentire. Legitaspicit. Virgil. Vnde omnes longo ordine possent
aduersos legere. Exeisis: corrosis a fluctibus. Rectoris: Amyclae piscatoris. Secura:
hypallage. i. securum & tranquillum animi. Fulta non villo robore: sustentata nullo ligno
& fulmine. Sterili: nile enim producant iunci: & in sterili solo nascunt. Munita latus
synecdoche. Phaselo: cymba
qua erectam intenterat. Hec
Caesar. Adhuc hoc tugurium:
percussitque ostium Caesar ut
dormientem excitaret. Qualis
fantia. tota enim commouebatur.
Alga: maris herba. Vlua pro
est paludis & fluminis. Nau
fragus: existimabat Caesarem
naufragum esse. Tecta perit: per
petiuit. syncope est: ut apud
Iuvenalem. Magnus cuius obit
Aut quae: aut quis est adeo
egenus et miser: ut a me possit
auxilium petere? Ab alto aggre
re. Aggerem appellat cubile ex
stipula & materia diuersa com
gestum. Sublato fune fauillae.
Soleat ignis in torto fune serua
ri: ex cuius agitatione admo
tis folijs & fomitis flama
elicit. Est hoc loco hypallage
sublata fauilla tepida funis. i.
remoto cinere sub quo ignis
latebat. Scintillam tenuem: exi
gitum ignem. Comotos pauit
in ignes: nutritiuit mouendo do
nec flamma eluxit. Non esse
praedam armis: non esse praedan
dam armatis. O vitae. Laudat
pauperem stoico more & quod det
tuta securamque vitam: & quod si
donum dei ab hominibus non
intellectum: ut Diogenes cy
nicus est dicere solitus. Mu
ris: vrbi. Postrecluso: aper
to ostio. Iuuenis: o Mycla.
Expecta maiora votis mode
stis: spera maiora praemia eis
quae posses modeste optare.
Laxa spes tuas: hoc est dilata
& opta amplissima.

Sola placet fortuna comes: tentoria postquam
Egressus vigilum: somno cedentia membra
Transiliuit questus tacite quod fallere posset
Littera curua legit. primisque iuenit in vndis
Rupibus exeisis haerentem fune carinam
Rectorem: dominumque ratis secura tenebat
Haud percul inde domum non villo robore fulta
Sed sterili iunco. cannaque intexta palustri
Et latus inuersa nudum munita phaselo:
Haec Caesar bis terque manu quassantia tectum
Limia commouit: molli confurgit Amyclas.
quae dabat alga: toro: quoniam mea naufragum igit
Tecta petit: aut quae nostrae fortuna coegit
Auxilium sperare casae: sic fatus ab alto
Aggere iam tepidae sublato fune fauillae
Scintillam tenuem comotos pauit in ignes
Securus belli praedam ciuilibus armis
Scit non esse casam: o vitae tuta facultas
Pauperis: angustique lares: o munera nondum
Intellecta deum: quibus hoc contingere templis.
Aut potuit muris, nullo repidare tumultu
Caesarea pulsante manu: tum, poste recluso
Dux ait, expecta votis maiora modestis
Sperque tuas laxa iuuenis, si iussa secutus

PHARSALIAE

Nō vltra cuncta carinae: posthac nō eris obligatus scaphae iuxta & laborib⁹ ex quib⁹
 suis viuis: & oīa accipis. Duxisse: vt ducas quantū reddā te ditissimū. Præbere fata
 cōmittere fortē. Deo: fortunæ vel bono euentui. Plebeio amictu: seruii veste. In
 docilis loqui priuata: nesciens loqui vt deceret priuatū quē simulabat: sed magis poli
 citationibus & verbis principis viebat. Credere: cōmittere nos. Nā sol: sole em
 occidēte nō apparuerunt nubeculae rubrae: quæ futurā indicant serenitatē: vt Plinius
 tradit. sed in diuersas partes radios sol emisit: ita vt hinc northū: hinc aquilonē porten
 deret. nā sic sparsū radij in ortu pluuiā & ventos (Plinio auctore) significant. Cōcor
 des: vnicolores & pares sed
 diuersos. Altera: dextra Vo
 cabat: portēdebat. Diducta
 luce: diuisis radijs. Exhaust⁹
 quū sol apparet aut occidit i
 medio concavus & obtusus
 tempestatem portendit. Lan
 guens: debilis. Spectante: q
 oculos: spectari potuit nō i
 acie aspicientis. Languida:
 non clara. nam nigra pluuias
 portendere creditur: vt Plini⁹
 inquit. Et si splendens exorta
 puro nitore fulserit: serenitatē
 Surrexit: apparuit. Non gra
 cili: non tenui sed obruto &
 crasso. Vel legat⁹ surrexit non
 lucida cornu gracili. nā si cor
 nu lunæ acuminatū atq; rigi
 dum sit: illū præfagit ventū
 in quē versum est. Inferius
 austrum: vtrāq; recta noctē
 ventosam. Haud exesa: cor
 uola. sed continens in medio
 & concauitate ipsius nubem.
 Recto cornu: si quanto die
 luna erit directa: magnā tem
 pestatem in mari præfagiet:
 nisi si coronam circa se habe
 bit & sinceram. Rubuit. Vir
 gilius. Vēto semper rubet au
 rea phoebe. Nota: signo &
 argumento. Tum: præterea.
 Pallens: quod est tempesta
 tis indicitū. Virgilius. Luna re
 uertentes quū primū colligit ignes. Si nigrū obscuro cōprenderit aera cornu: Maxi
 mus agricolis pelagoq; parabitur hymbes. Latida: supra modū squalida. Tristis
 obscura ob futuram tempestatem. Motus nemo: siluarum mugitus hyemē futurā
 denunciat. Nec litoris ictus. mare si tranquillo portu a cursu stabit & murmurau
 erit inpra se; ventum prædicat. Sic itudidem hyemem & hymbrem.

Me vchis hesperiam: nō vltra cuncta carine
 Debebis: manibusq; inopē duxisse senectā:
 Ne cessa prebere deo tua fata volenti
 Angustos opibus subitis implere penates
 Sic fatur. quanq; plebeio tectus amictu
 Indocilis priuata loqui: tū pauper Amyclas
 Multa qdē phibem nocturno credere pōto
 Nam sol nō rutilas deduxit i equora nubes
 Cōcorde: q; tulit radios. notū altera phoebe:
 Altera pars boream diducta luce vocabat
 Orbe q; exhaustus medio lāguēsq; recessū
 Spectantes oculos infirmo lumine passus.
 Lunaq; non gracili surrexit lucida cornu
 Aut orbis medi⁹ puros exesa recessus.
 Nec duxit recto tenuata caput in cornu.
 Ventorūq; nota rubuit. tum lurida pallens
 Ora tulit vultu sub nubem tristis ituro.
 S; nullū nec motus nemo: nec litoris ictus

PHARSALIAE

Delphin. Delphin⁹ tranquillo mari lasciuientes: ventū ex q̄ venerint parte flaturū
 demonstrant. Incertus: dubius quo tēdat. quo indicat diuersos vētos flatuos. Mer
 gus: mergi volucres q̄ vrinant: aut maria aut stagna fugientes tempestatē significat.
 Virgi. Iam sibi tū curuis male tēperat vnda carinis. Quū medio Cæsares reuocat ex
 æquore mergi. Clamorēq; ferunt ad littora. Ardea auis alba q̄ in medijs arenis tri
 stis hymbre indicat: & etiā quū altior volat. Virgi. Notatq; paludes deserit: atq; altā
 supuolat ardea nubē. Cōfisa natanti pēnæ: q̄ solet natare & fidere mari. Quodq; ca
 put. Aliud a cornice p̄fagiū: q̄ quū vagat p̄ littora & tanq; in orare se gessit: tēpestatē
 denūciat. Gressu instat. Vir.
 Tū plena pluuiā vocat ipso
 ba voce. Et sola in sicca secum
 spaciā arena. Postū: regressū
 vt nauigemus. Præbere ma
 re manibus aggredi. Vel hoc
 pot⁹. vel mare vel vēt phis
 bebūt me tibi obteperare. Po
 tius q̄ ego. Dat car. vē. nauis
 gat. Quorū: carbasorū. Nō
 solū: tanta fuit fulminū spissitudo
 fulgetrorūq; dēfitas: vt
 viderent sidera innumera e coe
 lo labi. & nō mō ea q̄ sunt in
 inferiorib⁹ coelis: sed q̄ in sum
 mo et stellato viderent q̄stari
 Plin. ait. Fieri videt⁹ & discursus
 stellarū nunq; tenere: vt
 nō ex ea pte truces vēti coori
 ant: & ex his tūc pcellat i ma
 ri terrisq;. Sulcos: vias & li
 mites Cadētia: q̄ cadere vide
 ban⁹ Astra: signa ipa zodiaci
 Niger hor. obscura tēpestat
 Inficit ter. maculat supficiē
 Volumina: inuolutiones vn
 daz. Tractus: spacio. qd̄ est
 argumētū maioris tēpestatis
 Minax: p̄nunciās tēpesta
 tē: sed nō a certo vēto oriturā.
 Cōceptos: flatuos & para
 tos. Sæuū: timens. Intēdat
 imittat. Dubius: incerti mo
 tus. Nubibus & coelo: in coe
 lo inq; fiat noshus in mari: vt
 cōiiciamus flabūt cori q̄ ve
 niūt ab occasu solstitiali. Gur
 gite: tēpestate. Tāget pueniet
 in Italiam. Naufrag⁹: noa
 naufragi & ciecti in vndas.

Nec placet incertus q̄ puocat æqra delphin⁹
 Aut siccū qd̄ merg⁹ amat: qd̄q; ausa volare
 Ardea sublimis pennæ confisa natanti
 Quodq; caput spergēs vndis velut occupet
 Instabili gressu metit littora cornix. (imbrē
 Sed si magnæ poscunt discrimina rerū
 Haud dubitē p̄bere manus vel littora tangā
 Iussa: vñ hoc potius pelag⁹ flatusq; negabūt
 Hæc fatus: soluensq; ratē dat carbasa ventis
 Ad quorū motus nō solum lapsa per altum
 Aera dispersos traxere cadentia sulcos
 Sydera. sed summis etiā q̄ fixa tenentur
 Astra polis sūt visa quati: niger ificit horror
 Terga maris: lōgo p̄ multa volumina tractu
 Aestuat vnda minax. flatusq; incerta futuri
 Turbida testantur conceptos æqra ventos:
 Tunc rector trepidæ fatur ratis: aspice sæuū
 q̄nta paret pelag⁹. zephyr⁹ ne itēdat: an eur⁹
 Incertū ē: puppi dubius ferit: vndiq; pōtus:
 Nubibus. & coelo notus ē. si murmure pōti
 Cōsulimus. veniet cori i mare: gurgite tāto
 Nec ratis hesperias tāget. nec naufrag⁹ oras

PHARSALIAE

¶ Desperare viā: nō vltius ire & reuerti. Nec sit minimū lōge: nec multum distat terra poiquior. Fīsus cuncta sibi: post q̄ gubernator retrocedere statuit: & clauū e manibus abiecit: Cēsar apprehensa dextra eius: Perge (inquit) genere perge: nec ex timeſce quicq̄. Cēs. q̄ppe & fortunā eius vehis. Auctores sunt Appia. & Plutarchus: q̄ tradūt Cēsare nō ingressum fuisse mare: sed ab ostio ipsi fluminis fuisse repulsum. Poeta yō & Trāquil. aliter sentiunt. Cessura: datura sibi locū cū & successura. Tradefinū cōmitte vela. Auctore celo vto et rēpēstate dissuadetib⁹ & aduersis. Mei auctore Nō nosse ve. tuū. meipm quē ve his. nā nōdū se illi indicauerat. Destituunt: relinquūt sed for uent. Male meret: maleficiū infert. Quū venit post vota quū expectat desiderari & nō puenit. Procellas: fluct⁹ maris. Tutela: defensione. Coeli & freti: ventor⁹ & maris. Iste labor: hoc periculū. Hāc Cēsare pīlām. magna cōsidētia pollicet: & q̄ nauis q̄ ipm velit mergi nō possit: et q̄ tē pestatē sit sedaturā. Nec lōga. i. statim cessabunt vētī. Ne flecte ma. ne verte temonē in terrā. Tū calabro. pge (inquit) & existima te puenisse brundisiū: quū primus in medio mari: & nequiuērim⁹ alio ire sed illuc necessario ire cogere mur. Calabro: brundisio. Strage: maris & coeli ruina. Tumultu: perturbatione. Præstet: conferat. blandit em mihi ostendēs q̄ cū possit nocere beneficiū conferat. Turbo rapax: ventus vehemens & volubilis: q̄ distat a vortice vt fragora strijore. Auulsi rudentes: abstrulsi funes. Alnus sonuit: nauis crepitum de dit. Congesta: collecta.

Desperare viā: & vetitos cōuertere cūsus
Sola salus: liceat vexata littora puppe
Prendere nec lōge nīmiū sit proxima tellus
Fīsus cuncta sibi cessura pericula cēsar.
Sperne minas inqt pelagi: ventor⁹ furenti
Trade linū. Italiā si cōelo authore recusas
Me pete: sola tibi causa: hec est iusta timoris
Vectore non nosse tuū: quē numina nūc
Destituunt: de q̄ male tūc fortuna meretur
Cum post vota venit: medias prūpe pcellas
Tutella secure mea: coeli iste: fretiq̄
Nō pupis nrā labor ē. hanc cēsare pressam
A fluctu defendet onus. nec longa furori
Ventor⁹ sæuo dabitur mora: pderit vndis
Ista ratis: nec flecte manus: fuge pxima vel.
Littora: tunc calabro portu te crede potitū
Cum iam nō poterit puppi: nostraq̄ salutē
Altera terra dari. quid tanta strage parctur
Ignoras: querit pelagi: coeliq̄ tumultu
Quid præstet fortuna mihi: nō plura locuto
Auulsi laceros percussa puppe rudentes
Turbo rapax: fragilēq̄ sup volitantia malū
Vela tulit: sonuit victis cōpagibus alnus
Inde ruunt toto cōgesta pericula mundo
Primus ab oceano caput excriis atlanteo

LIBER QVINTVS.

¶ Core: hic aduersus aquilonē orientale flat. Gellio teste. Mouēs æstus: cōcitans tē pestatē. Ereris caput: oriris & flas. Ab atlanteo oceano: ab occasu solstitiali q̄ est ad atlantē. Tollente: cōcitante & erigēte. In scopulos: in fluctus scopulor⁹ lī milles. Occurrit: ex cōtraria pte flat. Retundit: repcutit repellit. Pendet dubiū: sustinet se ambiguit. Cui cōcidat: cui pareat quē sequat. Rabies: vehementia. Torſit: voluit cōtra corū: Et abstrusas penitus va. se. are. & fecit vt fundū maris qd̄ areno sum est esset vadofum. i. nō pfundū. Perfert ad saxa: pducit ad rupes littoris. Suū qd̄ ipse impellit. In fluctus cori: in vndas a coro impulsas: fluctus em fluctib⁹ collidebant. Motaq̄ possunt: tāta erat maris cōcitatio vt etiā si venti cessarent obuijs & cōtrarijs fluctib⁹ agerent. Minas euri: euriū vehemētem & minacē Atrū: nubilū & pluuiosum. Latuisse: inclusum fuisse in antro xoli regis vto rū q̄ regnauit in xolia regiōe iuxta siciliā q̄ cōplectit insulas septē in quib⁹ & Sirogilē. Ruentes: vehemēter flantes. Defendisse suas ter. ne a mari mergerent: q̄ cū sit altius terra facile potuisset. Turbine violento: volubilitate vehemēti. Mansisse loco: nō egres sum fines suos nec merſisse terrā. Parua ægra: fluctus qui imiscunt mare mari vt ionū ægeo. Ferūt: vēti ipsi. Tyrhenū tuscū dictū: q̄ tyrheniā. i. tuscā illū. In vndas: in mare. Adria vagus: mare adriacū. Sonat ionio: cū sonitu ipellit in ionū. Illa dies illud tps. Obruit: submersit Frustra pulsatos: inuanū p cussos fluctibus: nā nec pstrati sunt: nec merſi perpetuo remanserūt. Victa: superata a mari vel quassata terremoto. Q̄ celsa cacumina: q̄ altos montes. Dedit pessum: in pfundū demisit: siue q̄ subsederint: siue q̄ sub fluctibus obruti fuerint. Non ullo litore: in nullo alio nisi in hoc ad qd̄ nauigat Cēsar. Validi fluctus: vehementes. Voluti ex alio orbe: allati ex alio nra.

Core mouens æstus. iam te tollente furebat
Pōtus. & in scopulos totas crexerat vndas:
Occurrit gelidus boreas. pelagusq̄ retudit
Et dubiū pendet vento cui pareat æquor
Sed scythici vicit rabies aquilonis: & vndas
Torſit: et abstrusas penitus vada fecit arenas
Nec perfert pontū boreas ad saxa: suumq̄
In fluctus cori frāgit mare. motaq̄ possunt
Aequora subductis etiam cōcurrere ventis
Non euri cessasse minas. nō imbribus atrū
Aeoliū iacuisse notum sub carcere saxi
Crediderim cunctos solita de parte ruentes
Defendisse suas violento turbine terras
Sic Pelagus mansisse loco. nā parua pcellis
Aequora rapta ferūt. ægæas tranſit i vndas
Tyrhenū. sonat ionio vagus adria ponto
Ah quotiēs frustra pulsatos æquore mōtes
Obruit illa dies: quā celsa cacumina pessum
Tellus victa dedit. nō vllō littore surgunt
Tam validi fluctus. alioq̄ ex orbe voluti

PHARSALIAE

¶ Vnda coercens mundū: oceanus qui circuit terrā. Agit sinus monstriferos: facta mira vnda: inuoluta & fluctus imensos. Sic rector: sic ingit erectus fuit in maximos fluctus oceanus diluuij tpe: cū Iuppiter defessus punire nocentes fulminibus: Nepruni auxilio humanū genus merſit. Laſſatū: defatigatū ppter nocentū multitudinē in ſæcula in multorū ſæculorū hoies. Seculū em nō ſolū p tpe: ſed pro humano genere ponit. Virgil. In Georgi. Hunc ſaltē euerſo iuuenē: ſuccurrere ſæclo Ne phil bete. Cuiſpide fraterna: fuſcina Nepruni. Acceſſit: addita eſt. Secūdo regno: marſ quod ſorte contigerat Nepruno: cū terra eſſet ſors tertiæ Plutonis. Sed obruta marī iā erat Nepruni poſſeſſio. Te-

thys: oceanus methonymia.

Noluit pati vlla littora: ſubmerſit oēm terrā & habuit ſolos aeris terminos. Cælo: ære. Tanta moles: tāti fluctus.

Ni præſiſſet vndaſ fluctibus: niſi nubes fluctibꝫ oppoſuiſſet. Nō cœli nox: nō fuit naturalis q̄lis ſit ex cœli conuerſione: ſed obſcurior & inferna. Obſitus: obſcuratus: obſcurus: ſqualidus. Terentiꝫ ait. Pannis annisqꝫ obſitus. Nymbis: ventis & pluuijs.

Deprimis: infra denſatur & reſtringit. Pluctuſqꝫ: & maris fluctus ad nubes vſqꝫ erigebantur. Lux metuenda: fulgur vel fulgetrū. Perit: extin-
guſ in iſtis nubibus & pluuijs. Diſſilit: diſſultat. Aer nymboſus: ventofus. nam ex nymbis. i. ventis & nubibus oritur. Obſcurū: nōmē p ad uerbio. Conuexa ſuper: fremit: cœli cōcauitas reſonat.

Axis arduus: ſeptentrio. de qꝫ Virgil. Hic vertex nobis ſemp ſublimis. Poli: quibus ſuſti-
net cœlū. Mota cōpage: excuſſa cōiunctione & cardine

Chaos: elementorū confuſionem. Moras concordis: cauſas quibus coniuncti ſunt moraturqꝫ in concordia. Ter-

ra em frigiditatis reſpectu eſt aquæ contermīna. Aqua aeri humiditatis ratione con-

ſungitur. Aer ab igne ob cōmunem calorem non diſſidet. Nox: tenebroſum chaos. Mixtura manes deis: confuſura infernum cœlo. Vna ſpes: ſola & præcipua. Ru-

A magno venere marī. mūdumqꝫ coercens

Moſtriferos agit vnda ſinus ſic rector oliſi

Cuiſpide fraterna laſſatū in ſecula fulmen

Adſuuit. regnoqꝫ acceſſit terra ſecundo.

Cū mare cōuoluit gētes. cū littora tethys

Noluit vlla pati cœlo contenta teneri:

Tunc qꝫ tāta maris moles creuiſſet in aſtra

Ni ſuperū rector præſiſſet nubibus vndaſ

Non cœli nox illa fuit. latet obſitus aer

Infernæ pallore domus. nimbiſqꝫ grauatus

Deprimis. fluctuſqꝫ in nubibꝫ accipit imbrē

Lux etiā metuēda perit: nec fulgura currūt

Clara. ſed obſcurum nimbōſus diſſilit aer.

Tūc ſuper: cōuexa fremūt: atqꝫ arduus axis

Inſonuūt. motaqꝫ poli compage laborant

Extimuit natura chaos: rupiſſe videntur

Concordes elementa moras. ruſuſqꝫ redire

Nox manes mixtura deis. ſpes vna ſalutis

Quod tanta mundi nondum perire ruina

LIBER QVINTVS.

¶ Quantū. Fluctuū altitudo rupi Leucadiæ cōparat: quæ quidē altiffima eſt iuxta Ambraciā epyri oppidū: vbi & Leucates promontoriū eſt: ad quod Leucadiū mare & litus. & Leucadia peninſula quondā neritus appellata. in ea & oppidum Leucas Neritū dictū. Deſpicit: deorſum videtur. Verice: rupe de qua amantes ſe præcipitare ſolebant: vt ait Strabo. Nautæ: Cæſar & Amyclas. Præceps: decliue. Quāqꝫ: quando. Hiant: descendunt & aperiunt. Virgilius. Gis vnda dehinc ſcens terram inter fluctus aperit. Vix eminet æquore malus: vix apparet ſummitas mali. Nubila tangunt: hyperbole. Terra: fundi maris arena. Seder: dimittitur. Non cælat arenas

Quantū leucadio placidus de vertice pōtus

Deſpicitur. tantum naute videre trementes

Fluctibꝫ e ſūmis pceps mare: cūqꝫ tumētes

Rurſus hiant vndaſ. vix eminet eq̄re malus

Nubila tangunt velis. & terra carina

Nam pelagus. q̄ parte ſedet. nō cælat arenas

Exhaustū ī tumulos. oīſqꝫ ī fluctibꝫ vnda ē

Artis opem vicere metus: neſcitqꝫ magiſter

Quā frāgat. cui cedat aquæ. diſcordia pōti

Succurrit miſeris. fluctuſqꝫ euertere puppi

Nō valet inſuſtus victū latus vnda repellēs

Erigit. atqꝫ omni ſurgit ratis ardua vento

Nō humilē Saſona vadis. nō littora curuæ

Theſſaliæ ſaxoſa pauent. oraqꝫ malignos

Ambraciæ portꝫ. ſcopuloſa ceraunia nautæ

Sūma timēt: credit iā digna pericla cæſar

Fatis eſſe ſuis. tantus ne euertere dixit

Me ſuper: labor ē: parua quē puppe ſedētē

Vnde iter Italiam curſuſqꝫ breuiſſimus vndaſ. Digna ſuis fatiſ: tanti viri morti cōgrua. Tantusne. Diſſidens Cæſar euadere poſſe conqueſtus eſt aliquantulū: & morte æquo animo laturū ſe dixit. cōſolatuſqꝫ eſt ſeipſum breui ſuorum geſtorū cōmemoratione. & deos precatus eſt vt ſuum cadauer in terras nō deſeratur: vt hoſtes ſemper metuant: & ſui ſperant. Tanti labor: nam facile eſt.

PHARSALIA E

¶ Tam magnò: cū vel paruo possint. Si gloria lethi: si in mari sum periturus. Nega mur: phibemur. Festinata dies fatis: mors immatura quā fata vrgēt. Ingētes actua p̄tēclara q̄ erā acturus. Arctōas: gallicas & germanicas. Subegi arma inimica: sub lugui potentiā Pōpei metu infecto quē italia expulsi. Magnū secundū: Pōpeitū me minorē. nā fui primus in vrbe. Iussa plebe: factus sum consul iussu meo q̄ phibe bant etiā bello mihi illato. Tuli fasces: fui cōsul. Iussa: a me. Nulla meis: oēs titu los honoresq; romanorū gessi. Nesciet: solus sum mihi huius rei conscius. Nisi tu. Apostrophē ad fortunā. Me p̄uis. i. q̄ cū perdā magistratus morior scdm volunta tem priuatus Plenus honorū qui gessi oēs honores. Mori priuātū. Videf hoc loco cōsi tuisse tyrannidē velle depone re: et diuē agere. ac si legeris ne sciat. Interpretare priuātū. i. more priuati: hoc est sine fre quentia & exequijs. Precatq; fortunā vt mortē eius celet. Funere: exequijs & pompa. Ennī sententia est. Nemo me lachrymis decoret: nec fune ra fletu faxit. Et Homerus ait Nil profunt lachrymā vitali lumīne functis: Nec vitam re uocare valēt: nec fata mouere Desint busta: nō comburari: nō sepeliar. Decimus fluctus: qui maximus oīm est: autore Festo. Quid. in tristibus. Qui venit hic fluctus: fluctus sup̄ eminet oēs Posterior nono est vndecioq; prior. Oua etiā de cimana dicunt: q̄ alijs maio ra nascunt. Leuat: tollit. Nec rursus: nec p̄cipitavit in decli uē partē fluctus: sed in terrā p̄ tulit. Aggere fluctu. Imposuit terrē. Appia. ingt: q̄ instā te die Cā. fortunā accusans q̄ foelicitati eius inuidisset: nau tas rerouerti iussit: & nauim in orā fluuij citā fuisse regres sam. Vacat saxis scru. vbi nō sunt aspera saxa. Scrupus eīm lapis asper. a quo fit diminu tio Scrupulus. & possessiū Scrupeus. a. um. Virgilius ait Scrupea ruta lata. Recepit: su am vim accepit.

Tam magno petiere mari: si gloria leti
Est pelago donata mei: bellisq; negamur
Intrepid⁹ quācūq; datis mihi numia mortē
Accipiam: licet ingentes abruperit actus
Festinata dies fatis, sat magna peregi.
Arctōas domui gentes, inimica subegi
Arma metu, vidit magnū mihi roma scdm
Iussa plebe tuli fasces per bella negatos
Nulla meis aberit titulis romana potestas
Nesciet hoc quisq; nisi tu: quæ sola meorū
Cōsciavotorū es, me quāuis plenus honorū
Et dictator eā stygias, & consul ad vmbras.
Priuātū fortuna mori, mihi funere nullo
Est opus, o superi lacerū retinete cadauer
Fluctib⁹ i medijs, desint mihi busta rogusq;
Dū metuar semp. terraq; expecter ab omni
Hæc fatum decimus dictū mirabile fluctus
Inualida cū puppe leuat nec rursus ab alto
Aggere deiecit pelagi, sed pertulit vnda.
Scruposifq; angusta vacant vbi littora saxis
Imposuit terræ, pariter tot regna tot vrbes
Fortunamq; suam tacta tellure recepit.

LIBER QVINTVS.

¶ Sed nō tā remeās. Nō ita in reditu suos fallere potuit q̄ iā aderat dies vt in discessu refellerat. Ita q̄ eū quidā admittēbant: quidā querelis sunt p̄secuti. Remeans: reuer tens. Fuga: discessu. Circūfusa. Cōquesti sunt milites cū fletu & cū libere accusa uerunt. Incessit: inuasit aggressa est. Quo te dura. Licentia est: hoc est exornatio q̄ fit quā apud eos quos vereri aut metuere debemus: aliquid pro nostro iure dicimus q̄ minime offendat. Temeraria: incōsiderata & audax. Nos animas viles. nos q̄ spreuisti. Dabas tua mēbra. exponebas te mortī quam ele menta & procellæ recubabant inferre. In hac anima: in tua vita. Pendent, nā sine te sal ui esse non possunt nec volūte Et caput hoc. & te principē sibi maior pars mundi delege rit. Sæuitia est voluisse mō ri. & in te & in alios fuisse cru delis cum ita mortī te exposu eris. Emeruit. meritis est vt rectū periret: nec tibi mortuo superesset. Quom te raperet mare. quū fluctibus agitare ris nos insecū & securi dormi uimus. Pudet heu tibi causa. Temeritatis accusatur q̄ vr gentē causam tanto se disci mini exponendi non habuit. Potuisset eīm nunciū mittere. qm non nisi necessitate cogere duces piculis se nō cōmittere debent. Excusatur tamen a p̄ etate: q̄ noluerit quenq; aliū discriminibus tantis obicere Sors vltima. necessitas mor tis metus Permississe. i. decuit Lassas. defatigas. nam ab in numeris quibus te exposuisti periculis conseruauerūt Sufficit: q̄ seruatus es incolumis adeo magnum fortunæ bene ficium fuit vt videatur nil vl terius in bellis tibi debere præ stare. Impegit. affixit & de duxit. Hi ne vsus placere deū: nō rector vt orbis Nec dominus rerū. sed felix naufrag⁹ effes? Talia iactantes discussa nocte: serenus

PHARSALIAE

¶ Patientibus: cessantibus. Necnō. Impatiens moræ Cæsar Posthumū brundisiū misit: ut Gabinū adducere iuberet exercitū. Si abnueret Antonio ut p̄ciperet: post Antonīū Caleno. Sin oēs negarent: epistolā ad exercitū scripsit ut Posthumio obsequeretur. Pōpeius vero interea paratas acies frustra educebat in pugnas. Duces hesperij: Antonius Gabinus & Calenus: quia in Italia erāt. Lassatū fluctibus: iam mitius boreā. Cæsar ait. Nacti austrū naues solūtū: atq; altera die Apolloniā Dyrrachiūq; p̄uehūnt. Fracturū: impulsurū. Dextræ doctæ: hoc est ducti remiges & gubernatores pares duxerunt. Permīxtas: coniunctas & ordinatas. Diu: hoc est interdū. quia sequit & nox. Agmen: clasis. Coit: coniungit & conuenit. Consertis: cōnexis vicinis. Vt terrestræ: ut turma & caeterarū militum incedentiū per terram. Modum: mensuram quia cessauit. Tenorē: cōtinuationem. Excussit: ordine turbauit. Strymona: fluuiū in Hæmo ortū. qui Macedonia a Thracia separat. hyeme congelat: æstua gruius frequenter. quæ hyeme in Nilū euolantes. Y. litterā faciunt sed vehementiori vento impulsæ ordinē turbant. Grues quæ (ut ait Plinius) volāt ad prospiciendū alte: ducem quē sequant eligūt. in extremo agmine p̄ vices qui acclament dispositos habent: & qui gregem voce cōtineant: excubias habēt nocturnis tēporibus lapillū pede sustinentes: qui lassatis somno decidens indulgentiā sono coarguit. cæteræ dormiunt capite subter alam condito alterius pedibus insistent: dux erecto prouidet collo ac prædicit. Figuras varias: ut. Y. A. L. In orbem: in rotā dicitur & globū. Littera. Y. quā ut plurimū faciunt. Perit: deletur. Pennis: ipsi gruius. Aer violentior: ventus qui nil aliud est q̄ aer impulsus & vehemens. Cōcitus ortu: surgens oriente sole. Lissi. Lissus oppidū in Macedonia post sinū Ciricū iuxta Acrolissim. estq; citra nymphæū milia passuū tria. Frustra tentati. ad quæ cursum ne quicq; dixerant. quia hostes tenebant & alij eos perfecti bant. Cæsar em sic habet. Cū nostri essent ex continente visi. Qu. Cosconius qui dy-

LIBER QVINTVS:

rachij classi rhodi præerat naues e portu educit: & cū iam nostri remissione v̄eto appropinquassent: idē auster increbuit: nostrisq; p̄sidio fuit. & nacti sunt portū q̄ nymphæū appellat. q̄ portus ab aphrico tegebat: ab austro nō erat tutus. Sed subita fortunæ cōmutatione aude qui p̄bidū flauerat in aphricū se vertit: rostratæq; hostiū naues. xvi. elisæ mersæq; sunt. Cæ. duæ naues tardius cōfecto cursu cū ignorarent quē locū reliquæ cōpissent: cōtra Lissum in anchoris cōstituerūt. q̄s cū Oratilius q̄ Lissū præerat oppugnaret: aliqui se dedidere: nōnulli occisi sunt. veterani vero complurib; cæsis ad suos se receperūt. Nudas: in quas nō stat aquilo. Succedens: qui flauit post

Nymphæūq; tenet: nudas aglonibus v̄ndas
Succedēs boreæ iam portū fecerat auster
Vndiq; collatis in robur cæsarīs armis
Sūma vidēs durī magnus discrimīa Martis
Iam castris instare suis. se ponere tutum
Coniugī decreuit onus. Lesbosq; remota
Te procul a sæui strepitu Cornelia belli
Occulere. heu quantū mēres dñat in æquas
Iusta venus: dubiū trepidūq; ad plia magne
Te quoq; fecit amor qd' nolles stare sub ictu
Fortunæ. quo mundus erat: romanaq; fata
Cōiunx sola fuit: mentē iam verba paratam
Destituūt. blandæq; iuuat v̄tura trahentē
Indulgere moræ. & tēpus subducere fati
Nocte sub extrema pulso torpore quietis
Dū fouet amplexu grauidū Cornelia curis
Pectus. & auersi petit oscula grata mariti
Humentes mirata genas. perculsaq; cæco

bant. Blandæq; iuuat indulgere moræ: differebat em rem in longum ut minori molestia afficeret coniugē. Ventura: discessum Corneliæ & prælia futura. Subducere fati: subtrahere necessitati quæ instabat. Nocte sub extrema: in diei principio. Pectus grauidum. Pompeium sollicitum bellicis curis: & impatientem absentiae coniugis quā vnice amabat. Auersi mariti: oppositi. Humentes genas. lacrymabatur em Pompeius. Perculsa: perterrita.

Boreā: sed cōtra ait Cæsar: ut diximus. Vndiq; collatis: Vbi Pōpeius vidit iudicatis suis: & Cæsa. viribus magnis periculo esse pugnandū: coniugē in lesbon mittere statuit. In robur: in potentiā & fortitudinē. Summa: extrema. Onus coniugis: Corneliā coniugem quā nō poterat satis cōmode apud se retinere: nec vti q̄ moleste segregare. Tutū: ut tuta esset. Lesbos. Lesbos in troade insula est: in qua opida sunt Tymna & Mytilene. Heu quantū. Cōscius suū in pollā mentis poeta. Magnā ingit vim habet iugalis amor in iustis hominibus. Pōpeius em in medijs bellis nō potuit amore non tangi. In æquas mentes: iniqui em spernūt cōiugis: in quibus est prima generis humani societas. Iusta venus: iugalis amor. Q. nolles stare: q̄ nolles prælijs te cōmittere: essentq; tibi illa molestiora. Ictu: cōflictū & pugna. Coniunx sola fuit. intellege causa q̄ abstinuisti. Verba destituunt iam paratā mentem: annunciare nō potest animi conceptum & decretum. hianti em verba non succurre

PHARSALIAE

¶ Deprendere: interpellare sermone & quare fletu interrogare. Gemēs: suspiria emittens. Nō nunc: hac oratione Pōpeius vt æquo aīo ferat abcessum conat efficere. est aut sensus. O dulciōr mihi vita foelici & anteacta nō p̄senti & misera cuius me tēdet Mœsta: q̄a lēgationis. Nimiū: respectu belli & publici cōmodi. Partū: respectu amoris pietatisq; nostræ. Totus cæsar: totæ cæsaris vires. Latebra: latendi locus. Negauit mihi: nō potui a me impetrare: q̄a est cōmodū & periculo plenum: quāq; fuisse mihi q̄ suauis sinū. Nec lōgos patiēre recess. nō lōgea me distabis: nec diu absq; me eris. Casus p̄cipites subito em aut victores aut vīcti erimus. Properate ruina sū. ca. sentētia seu par oemia q̄ ei sūt altissima celeriq; corrūit. Satis est audisse. minus em̄ dolet q̄ audit q̄ qui videt aduersa. Meq; tuus decept a. Nō amas me vere si potes interesse p̄lijs nā est mihi turpe in tātis periculis tecū cubare. Securos: quietos. i. me quietū & sine assidua cura belli vxorū esse: & tuis vacare cōplexibus. Marte: certamine. Clastica q̄tiunt. i. cū datū est signū pugnae q̄ tremūt oēs natiōes. Sinu: gremio & cōplexu.

Vereor, dubito inquit hac tristitia de te suscepta pugnare. itaq; deponenda est. Nā decet pugnaturū imperatōrē hilare esse. Cōmittere: exponere. Late: latita. Fortuna: aduersa scilicet. Non tota te mole premat: non te toto dolore affligat. Impulerint: euerterint. Optima pars: nostris tuipassis salua. Si fata prement: si aduersa fortuna vexabor: & Cæsar me persequetur. Sit quo velim fugisse. i. habeam locum in quem libenter fugiam. Infirma: debilis animi. Vix coepit: vix cōtinere potuit: capax eius fuit: & resistere vix potuit quin moreretur. Sensus cessare epectore attonito. i. exanimata est.

Vulnere: nō audet fletū deprederē magnū: Ille gemēs nō nūc vita mihi dulciōr inquit. Cum tēdet vitæ. leto sed tēpore coniunx Venit mœsta dies: & quā: nimiūq; parūq; Distulimus: iam totus adest in praelia cæsar Cedendum est bellis. quorū tibi tuta latebra Lesbos erit. desiste preces tentare: negauit iam mihi non longos a me patiēre recessus Præcipites aderunt casus properante ruina Sūma cadunt: satis ē audisse pericula magni. Meq; tuus decept amor: ciuilia bella Si spectare potes. nā me iam Marte parato Securos cepisse pudet cum cōiuge somnos Eq; tuo miserū q̄tiunt cū classica mundum Surrexisse sinu: vereor ciuilibus armis Pompeium nullo tristem cōmittere dāno Tutior interea populis. & tutior omni Rege late. positamq; pcul fortuna mariti Non tota te mole p̄mat. si numina nostras Impulerint acies: maneat ps op̄tima nostri Sitq; mihi. si fata premāt. victorq; cruentus Quo fugisse velim. vix tm̄ infirma dolore Cepit. & attonito cessare epectore sensus

LIBER QVINTVS.

¶ Proferre enunciare. Nil mihi. A cōmiseratione exordit: & cōquerit q̄ a viro diu dat: nō morte: sed q̄ cōtemptui habeat. Nil relictū est queri nō possum conqueri & incusare fata cōiugij: vt lunonē & hymenæa: q̄ nos in vita nō seruauerint. Funus: mors. Sūma fax: mors ipsa. interpretatio. Durū: funerei. Demissa: humilis & viliū apud te. Vel dimissa. i. repulsa: abducta. Sorte frequētū: vt multis solet accidere. Pie brea: humili. nā viles solent cōiugia negligere. Hostis ad aduentū. Argumētat ab eo quod fiat: qd̄ faciendū nō est. Nā par est vt amicis nō inimicis gratas res faciamus. Rumpamus fœdera: separemus cōiugij nostrū. Placemus socerū: mltigemus Cæsarē: qui turbatus est q̄ sumus cōcordes atq; cōiuncti.

Tandem vix mœstas potuit pferre q̄relas Nil mihi de fatis thalami. superisq; relictū ē Magne queri: nōs nō rūpit funus amores. Nec diri fax summa rogi. sed forte frequēt; Plæbeaq; nimis careo dimissa marito. Hostis ad aduentū rūpamus fœdera tædæ Placemus socerū. sic est tibi cognita Magne Nostra fides: credis ne aliq̄ mihi tutius esse Quā tibi: non olim casu pendemus ab vno Fulminibus me sœue iubes. tantæq; ruinae Absentem prestare caput: secura videtur Sors tibi: cū facias etiam nūc vota perisse Vt nolim seruire malis: sed morte parata Te seq̄r ad manes. feriat dū mœsta remotas Fama. peul terras. viuā tibi nēpe superstes Adde qd̄ assuescēis fatis. tantumq; dolorem Crudelis me ferre doces. ignosce fatenti Possē pati timeo: qd̄ si sunt vota: deisq; Audior. euentus rerū sciet vltima coniunx Sollicitam rupes iam te victore tenebunt Et puppim q̄ fata ferat tani læta. timebo.

Sic est tibi cognita: sic videor tibi infida: occurrētq; illi qd̄ dixit Pōpeius. Meq; tuus decept amor. Nō olim casu pēdemus ab vno. non nūc ex quo coniugij inuimus: eo cōnecti vinculo sumus: vt vna salus ambobus sit vnū & cōmune periculū. Fulminibus me. Allegoria est. Vix (inquit) vt ego absens eodē afficiar dolore quo & vos qui p̄lijs interesse. Secura videt: imo mœstissima est. & occurrēt illi superiori: Tutior interea populis. Etia nunc: dū assumi: & antiquū prælum tneas. Cum facias perisse vota: cū nolis me exaudire & pararis me in mœstitia viuere. Vt nolim seruire malis: vt nolim in aduersitate crudeliter in me agere. Parata: prompta non lenta. Feriat dū: tam diu sup̄uiuā tibi: q̄ diu ignorauero te victū vel mortuū esse. idvbi relicturo mihi inferam necem Feriat terras remotas: perueniat Lesbos. Assuescis: assuefacis me. actiue posuit. Tantiū dolorq; quantus est suscipiendus ex morte calamitate vt tua. Possē pati: possē dolori resistere: ne statim ex ipso enecere. Si sunt vota: si succedūt desideria mea. Euentus: successus. Rupes: Lesbos ipsa spera. Sollicitam: me timida. Ferer fata tam læta: afferet mihi tam lætum nuncium.

PHARSALIAE

¶ Nec soluēt audī. audita tua
victoria adhuc timebo. Va-
cuis: desertis & sine defenfori-
bus Vel fugiente: enī si fugiat

Notescunt: nōtra fient. & refu-
tat illud late. Exilio nōis cla-
ri: exilio meo q̄ celebror ob cō-
fugitū tuū. Quis: vnusq̄q̄
em̄ scit. Latebras mytilenæ.
me apud mytilenas latere. est
aut̄ Mytilenæ vrbs in lesbo.

Si nil tibi victa: si fugere co-
geris p̄mare in lesbum nō ve-
nias: sed diuertere q̄cūq̄. Infa-
stus: infelicē q̄a virū tā p̄clat
fugientē vehat. & est meho-
mimā. Exilij stratis: raptim
extra lectū saltauit. Tormen-
ta: dolores discessus q̄ erāt si-
bi p̄ tormentis. Nō sustinet
pectora: nō succūbit vīr: nō
vult amplexari ab eo. Sustī-
net: parit. Extremus fructus
hoc est cōplexus ipsis & extre-
ma voluptas diuturni amoris
quā tūc capere potius potu-
issent: nō decerpit: nō est grata.

Peritiamittit Precipitat: im-
pellit. nā festinat in dolores.

Sustinuit dixisse vale: potuit
more discedentiū salutare. Ce-
tera dā. vt fugā ex vrbe & ita-
lia. Durata malis: firmata et
assueta aduersitatibus. Labis
cadit exanīata. Suorū: dome-
sticorū. Ad æqueas are. ad lit-
tus. Prostratus: abiicit se i ter-
rā. Tenet: occupat mēbris.

Illata: missa. Nō sic: nō tāo
cū dolore & gemitu. Preme-
rēt: vrgerēt p̄fegrent. Fida
comes. Cornelia q̄ nunq̄ de-
seruit magnū. Vadit sola: nō
q̄ sola esset sed sine viro. Vir-
gi. Sola domo moeret vacua.

Quæ nox si. p. nox sequens q̄
domitura erat. Frigida: fuit

Atq̄ insueta quies vni. nudumq̄ marito
primū iacuit sola. Nudū: quasi nudū. non enī calebat.

Nec soluēt audita metus mihi p̄spera belli

Cū vacuis proiecta locis. a cæsare possim

Vel fugiente capi. notescunt littora clari

Nominis exilio. positaq̄ ibi cōiūge Magni

Quis mytilenæas poterit nescire latebras?

Hoc p̄cor extremū. si nil tibi victa relinquet

Turcius arma fuga. cū te cōmiseris vndis

Quolibet infaustam potius deflechte carinā.

Littoribus querere meis: sic fata relictis

Exiuit stratis amens. tormentaq̄ nulla

vult differre mora. nō mēsti pectora magni

Sustinet amplexu dulci. non colla tenere

Extremusq̄ perit tā longi fructus amoris.

Præcipitantq̄ suos luctus. neuterq̄ recedēs

Sustinuit dixisse vale. vitamq̄ p̄ omnem

Nulla fuit tā molesta dies. nā cætera dāna

Durata iam mente malis. firmaq̄ tulerunt

Labitur infelix: manibusq̄ excepta suorū

Fertur ad æquoreas. ac se prosternit: arenas

Littoraq̄ ipsa tenet. tandēq̄ illata carinæ

Non sic infelix patriā. portusq̄ reliquit

Hesperios. sæui premerent cū cæsaris arma

Fida comes magni vadit duce sola relicto.

Pompeiumq̄ fugit. q̄ nox sibi p̄xima venit

In somnis viduo tum primū frigida lecto

Atq̄ insueta quies vni. nudumq̄ marito

primū iacuit sola. Nudū: quasi nudū. non enī calebat.

LIBER QUINTVS

¶ Q̄ saepe admiratiue certe sepiissime. Deceptis: nam putabat se cōplecti Pom-
peium. Nam q̄uis flamma. Licet amore vexaretur: tamen non iactabat corpus per
totum torum: vt amantes p̄æ molestia consueueret: sed partem tanq̄ si vir adisset ser-
uabat intactam. Nō inuat in

Nō hærere te latus. somno quā sæpe grauata

Deceptis vacuū manibus cōplexa cubile ē.

Atq̄ oblita fugæ quæsiuit nocte maritū:

Nam quāuis flāma tectas vrgēte medullas

Non inuat in toto corpus iactare cubili.

Seruatur pars illa tori: caruisse timebat

Pompcio. sed nō superi tam læta parabant:

Instabat: miseræ Magnum q̄ redderet hora.

toto. Ouidius. Esse quid hoc
dicam quod mihi tā dura vi-
detur: Strata nec i lecto pallia
nostra sedent. Et vacans som-
no noctem q̄ longam peregi
Lassaq̄ ventatū corporis olia
dolēt. Caruisse: penitus am-
sisse eius cōsuetudinem. Tā
læta: vt essent Pompcio cari-
tura. Hora: breue tempus.
Instabat: vicina erat. Quæ red-
deret magnum: qua esset vīsu-
ra magnum victum & p̄cor-
untum.

¶ Io. Sulpitij argumentum
in sextum Lucani librū

¶ Yrrachium in sexto dum magnus
ab hoste tuetur

Tollatur muro in campis: & peste laborat.

Esurit & cæsar. pugnaq̄ erumpit aperta

Pompeius scæuæ vires & nobile fatum

Thessaliæq̄ situs: mox q̄ tulit illa canuntur

Hic magicā cristo stygiæ vt cōsulat ūbras

Sextus adijciet illa deos: cogitq̄ cadauer

Tristia fata loq̄: morit̄ qd' carmine rursus.

¶ Marci Annei Lucani Phar-
salix. Liber Sextus.

Y ij

PHARSALIAE

IOANNIS SVLPITII IN SEXTVM LVCANI INTERPRETATIO

Postq̃ castra duces. Cū Antonius Nymphel appulisset receptusq̃ esset lyssi post Oraellij fugā: Cæsar ṽt cū eo se cōiungeret: Pōpeius ṽt venienti se opponeret p̃perabat. Cūq̃ his castra non multū distantia posuisset: & Antonius vnū diē in castris se retinuisset: Cæsar ad eū puenit. Pōpeius ne duobus circūclauderet exercitibus ad Asparagū se cōtulit castraq̃ posuit. Cæsar vero missa vna legiōe cū ducentis equitibus in Thessaliā & ætolīā vnde legati venerant pollicētes omnes ciuitates eius imperatu facturās in Macedoniā iter arripuit. Expugnatoq̃ in itinere

oppidū patinorū tertio die ad Pompeiū puenit: iuxtaq̃ eū posuit castra. Et postridie edictis omnibus copiis acie instructa potestate decertādi Pōpeio fecit. Sed cū suos ille cōtineret postero die Cæsar magno circuitu difficilī angustoq̃ itinere Dyrrachiū pfectus est. sperans Pompeiū aut dyrrachiū cōpelli: aut ab eo intercludi posse vt accidit. Pōpeius eodē accelerans cū praeuentu Cæsaris esset Dyrrachio interclusus ædito loco q̃ appellat

petra castra cōmunit: eo parē longaq̃ nauium cōuenire frumentū cōmeatūq̃ vndiq̃ cōportari imperat: seq̃ suis cōtinet locis. Cæsar vero munit omnibus ipsum circūdedit ne inde posset exire. Cūq̃ ille p̃esset: hic fame afficeret: cōsertū est praeliū. quo Pōpeiani erūpentes fuere victores. ¶ Pro pinqui pugnae mente: breui pugnaturi volūte & cōsilio iugis: montibus Macedonię ad asparagū. Admota: vicina. Par suū: dñs rerū. & sunt ipsi qui dominant in coelo. Vel par suū dixit: quia si erant in voluptatē spectantū deorū inter se digladiaturi vt patria in arena. Capere moenia: expugnare ciuitates Epyri. Martemq̃ secundū: negligit vllā nisi de Pompeio habere victoriā. Funestā mundo votis petit omib⁹ horam lethiferū humano generi tempus tota mente desiderat. In casum: in euentum pugnae incertū. Alea fati: periculū & casus incertus. Est em̃ alea omnis ludus in fortunā varietate cōsistens: traduciturq̃ ad euentus incertos. Hora. Periculosa plenum opus aleæ tractas. Plinius. Extra omen ingenij aleam positus. Alterutrū: alterū de duobus. aut suū aut Pompeij. Ter explicuit turmas. ter ad praeliū ineandū acies ordinauit. Signa. vexilla aquilas. Testatus. promptum se ostendens ad euertendum romanum imperium. Exciri ad nullos tumultus: ad prouocationes nullas excitari. quoniā intra castra suos continebat. Clauso vallo: clausis castris.

Postq̃ castra duces pugnae iam mente propinqui Imposuere iugis. admotaq̃ cōminus arma.

Parq̃ suum videre dei. capere oīa cæsar Moenia graiorū spernit: Martemq̃ secundū iam nisi de genere fati debere recusat Funestam mundo votis petit oībus horam In casum quæ cuncta ferat: placet alea fati Alterutrū mensura caput. ter collibus omes Explicuit turmas. & signa minantia pugna Testatus nuncq̃ latia se decisse ruinae. Vt videt ad nullos exciri posse tumultus In pugna generū. sed clauso sidere vallo

LIBER SEXTVS.

¶ Signa mouet: discedit. Teclufq̃ via: occult⁹ p̃ loca spindsa alterū ex altero sequit̃ Præceps: celer. Dyrrachij: hac in cherronelo colonia quæ Epidannos dicebat: propter nauspiciatū nomen: quia velut in damnū iuris omen esse videbat. a romanis est Dyrrachiū appellata: vt ait Mela. Præuenit vel præcepit. i. præoccupauit. breuiorū em̃ iuxta litus via accelerauit. Limite: via termino. Incola taulanius: Taulanti in Lyburnia populi (auctore Plinio) sunt: ex quibus nonnulli iuxta Dyrrachiū habitantur in co. tulerūt. & ideo eos incolas appellat poeta. Est em̃ incola qui in alterius regione ciuitateq̃ habitat. Insedit: occupauit. Seruat: tuetur a vt Cæsar. Ephyrea moenia. Dyrrachiū quod auctore Strabone coreyrei condiderunt. sed quia Ephyrei. i. coreyrij Apolloniā vicinū op̃idū coloniā habere ob vicinitatē rem poeta confundit. Vel solis turribus: etiā solo p̃sidio turrium & sine exercitu Est em̃ natura & arce munita Nō opus. Dyrrachiū a situ laudat & nō opus e hominum quod facile a tormentis vetustateq̃ soluit: sed natura munitū esse ait. Opus: ædificiū. Moles structa: fabricata cōpositio. Facilis cedere: dissolubilis. facile em̃ corrumpitur quod hominū labore cōstruit̃ Cedere: ad cedendum. Vel annis cūcta mouentibus: hoc est vetustati quæ omnia diruit. Ouidius. Tempus edax rerū: tuq̃ inuidiosa vetustas Omnia cōsumit. Licet tollat ardua: quous ipse labor erigat altissima & munitissima Munimen: firmamentum. Quassabile: qd̃ quassari eueritq̃ possit. Natura sedemq̃: appositio est & endiadis. i. naturalē sedem. Vndiq̃ clausa

Signa mouet: teclufq̃ via dumosa per arua Dyrrachia p̃ceps rapiendas tendit ad arces Hoc iter æquoreo p̃cipit limite Magnus Quæq̃ vocat collem Taulanius incola petra Insedit castris. epyreaq̃ moenia seruat Defendens turā vel solis turribus urbem Nō opus hac veterū: nec moles structa tuet̃ Humanusq̃ labor facilis: licet ardua tollat Cedere vel bellis: vel cūcta mouētib⁹ annis Sed munimē habet nullo quassabile ferro Naturā: sedemq̃ loci. nā clausa profundo Vndiq̃ p̃cipiti: scopulisq̃ vomētibus æqr̃ Exiguo debet: quod nō est insula: colli Terribiles ratibus sustentant moenia cautes Ioniumq̃ furens rapido cū tollitur austro tēpla: domosq̃ q̃rit: spumatq̃ i culmia pōr̃

profundo: circūdata mari & p̃cipitibus rupibus. Vomentibus æquor. i. haustos fluctus emittentibus. Debet exiguo colli: exiguus collis q̃ cōtinent iungit efficit. Terribiles ratibus: terrētes nautas ad nauigātes. nā ex eis facile ledi possent. Cautes: saxa Sustentant moenia: sustinet oppidū. Ionijq̃ furens: austro ionij turbante moenia cōcutiunt. Spumat: cū spuma attoilit in summa tecta. ¶ Huc auidā. Cæsar consiliū coepit ex loci natura. Erant em̃ circa castra Pōpeij p̃multi: æditi atq̃ asperi colles: hos primū p̃sidij tenuit castellaq̃ ibi cōmunuit. Inde vt loci cuiusq̃ natura ferebat: ex castello in castellū pdu. sta munitiōe circūualtere Pō. instituit: ne rei frumētarię angustia laboraret. & vt Pō. egratū q̃ valebat inutile redderet: & ei⁹ auctoritatē minueret.

Y in

PHARSALIAE

Huc in hanc sententia. Diffusus: sparsus. nā eos occupauit. Hostē ignarū: Pō. in
 prouidū. Ducto pcul: pducto e collie in collē. Metitur: cōsiderat. Tantū e cespīte
 fragili tantū modo terra solubili. Attollere: ad attollendū. Cautes montū partes.
 Buulsa metallis: excisa ex nauis venis. De hoc verbo diximus l. iij. idq; significat
 qd' vulgo mīnera dicūt. Dōnos gratoz: materiā domoz & vrbū pyroraz. Ex
 eruitur: erigit munimentū. Sæuus aries: tormentū illud vehemens. Impellere: diru
 ere. Villa machina: villus apparatus & instrumentū. Frangunt: æquant muro vt p
 munitiones facillis sit discursus. Planūq; p ardua Cē. du. opes: æquū aggerē p altos
 mōtes extēdit. Pādīt fossas: effodit ante murū. Disponit
 ca. collocat arces muro muni
 tas. Magnocq; re. ingēti spa
 cio: q̄ferat mille ducentozq;
 stadiorū: vt scribit Appian⁹
 Salū: siluosa pascua. Tesqua
 loca vt inquit Cice. aspera &
 difficilia. Sūt etiā loca augu
 rio designata. Indagine: apco
 verbo est vsus. Est em̄ inda
 go circuitus ille inquisitionis
 & retitū q̄ feræ claudunt. Pa
 bula: pascua. Mutata. ampli
 tudo septoz ostēdit quæ ita
 erāt vt intra ipsa sine incōmo
 do castra mutaret. Fulmina:
 diuersa peryphrasi imēti am
 bitū munitionū ostēdit. mul
 ta em̄ flumina intra ipsas oriri:
 & lōgo cursu defatigata ī ma
 re submergi dicūt. Illic: intra
 munitiōes. Sūma opertū: vl
 timū aggerē. Intermanet. i.
 noctē ducit quantū cōtinuo
 itinere sine intermissione: tan
 tū nequibat spaciū pagrare
 Nūc ve. In fabulosa vetusta
 tē vti ironia industria celeri
 ratēq; Cæ. extollēdo. Attol
 lat: iactet & laudet. Fabula:
 fabulosū est em̄ ipsos a phœ
 bo & neptuno lyre sonitu fuis
 se cōstructos Iliacos: troianos
 q̄ ferunt habuisse ī ambitu. xl
 milia passū. Babyloniamē
 nia: ambit⁹ babylonis: cuius
 murus ex coctis laterib⁹ & a
 palcho cōstabat. cclx. stadia
 ē habuisse: eā semiramis cō

Huc atidā belli rapuit spes improba mentē
 Cēsarīs. vt vastis diffusum collibus hostem
 Cingeret ignarū ducto procul aggere valli.
 Metitur terras oculis. nec cespīte tantum
 Contentus fragili. subitos attollere muros.
 Ingentes cautes. auulsaq; saxa metallis
 Craiorūq; domos. dirēptaq; mœnia trāffert
 Extruitur. quod non aries impellere sæuus
 Quod nō vlla queat violen ti machina belli.
 Frangūtur mōtes. planūq; per ardua Cēsar
 Ducit opus: pādīt fossas: turr itaq; summis
 Disponit castella iugis: magnocq; recurſu
 Amplexus fines: saltus: nemorosaq; tesqua
 Et siluas: vastaq; feras indagine claudīt:
 Non defunt cāpi. nō defunt pabula magno
 Castraq; cæsareo circūdatus aggere mutat.
 Flumina tot cursū illis exorta fatigant
 Illic mersa suos: opertūq; vt summa reuissat:
 Defessus cēsar medijs intermanet agris.
 Nunc vetus iliacos attollat fabula muros
 Adscribatq; deis. fragili circumdata testa
 Moenia mirent refugi babylonia Parthi

LIBER SEXTVS:

didit. Testa fragili: lateribus nō duris. En quātū: spaciū munitionū a cōparatōe
 poeta cōmendat. Orontes syriæ fluuius e Lybano profluens. Ambit circuit. At
 syrijs quantū: quantū spaciū occupant vbes assyriorū: vt Babylon & Ninos quæ
 quadringenta octoginta stadia cōplectebat. Tumultu: trepidatione. Raptū: rapti
 acceleratū. Periere: in calum cōsumpti sunt. Manus: operatū. Adjungere Sexton
 abydo. i. Europā Asiæ iungere mari repleto. Sexton: vibem Europæ. Abydo: vr
 bi Asiæ. Elidere: suffocare obruere replete. Pontū phryxū: hellepontū qui angus
 tus est & Asiā ab Europa determinat. Abriumpere phryen: lītmū effodere &
 separare peloponneso: ita vt
 corynthus isula fieret. Ephy
 ren: corynthū quod sisyphus
 conditor sic appellauit. Re
 gnis pelopis: peloponēso vbi
 Pelops late regnauit Donare
 ratibus flexū. i. facere rectam
 nauigationē: q̄ maleam pro
 montorium ipsumq; tolleret
 quod quidē inter Meleniactū
 & Laconicū sinum quinquā
 ginta milibus passū porten
 ditur. Quis nam negasset
 licet videret contra naturam
 fieri. Area: locus ille clausus
 tanq; area in qua esset d m
 candū. Coit: coniungi clau
 ditur. Hic: intra aream vbi
 erant Pompeiani. Sanguis:
 innumeri militis. In omnes
 terras: in europa: asia & aphri
 ca. Clades thessalica: id est pe
 rituri in Thessalia & in aphri
 ca. Arena: metaphora a thea
 tro & gladiatoribus sumpta.
 qui in arena cōmittunt & di
 gladiant. Rabies civilis: sœui
 tia bellū. Angusta: nō quidē
 q̄ breuis esset: sed respectu in
 numeræ multitudinis ex om
 nibus regionibus mundi po
 terat breuis videri. Aestuāt:
 sœuit. Prima quidem. Pom
 peius principio non aduertit
 sea Cæsare claudi. Velut
 vt qui in media britannia oceanī sonitū non percipiunt. Pelorū: promontoriū iuxta
 quod tan at Scylla. Vaga tethys: mare oceanum. Rutupina: rutupinū litorale Bri
 tannia oppidum. Calydonios britannos. Calydonia sylua in Britannia meminit
 Plinius in libro quarto. Pro qua secunda syllaba p̄e ducit. Quæ vci o pro oppido in
 Eubolia conipitur. Virgilius. Quod icelus aut lapidibus totū aut chalydona merces.

PHARSALIAE

¶ Ut primū vbi Pōpeius aduertit se cōcludi a Cæsare: a mari dyrrachioq; tolle disce-
dere statuit. & cū munitiones Cæsaris prohibere nō posset: nisi vellet praelio decerta-
re. quod eo tpe faciendū nō erat: q̄ plurimos colles occupauit vt copias Cæsaris disti-
neret: idq; accidit. Castellis em̄. xxiiij. effectis quindecim milia passuum circuitu am-
plexus est: hoc spacio pabulabat. Aggere: munitionib⁹. A petra tuta: a loco illo mu-
nito. Tumulis: collibus. Laxet: extendat distineat. Tendat: pducatur. Vedicat: mu-
nit. Sibi ipse Pōpeius. Septi: circūdati. Aricia: oppidū in Latio ad quīntūdecimū
ab vrbe lapide: illic nemus Dianæ & Virbio sacru: illic & lacus deæ. Micenæ: ga-
ab Iphygenia & Horeste qui

Vt primū terras septas videt aggere vasto
Ipse quoq; a tuta deducens agmina petra
Diuisis spargit tumulis: vt cæsaris arma
Laxet & effuso claudentem milite tendat
At tantū septi vallo sibi vendicat agri.
Parua mycenæ quantū sacra Diana
Distat ab excelsa nemoralis aricia roma
Quoq; mō romæ plapsus moenia tybris
In mare descendit: si nūq; torqueat amnē.
Classica nulla sonāt: iniussaq; tela vagantur
Et fit sæpe nefas iaculum tentante lacerto.
Maior cura duces miscēdis abstrahit armis
Pōpeium exhaustæ p̄benda ad pabula terre
Quæ currēs obtriuuit eques: ḡdibusq; citat
Vngula frondentē discussit cornea campū
Belliger attonsis sonipes defessus in aruis
Aduectos cū plena ferāt præsēpia culmos
Ore nouas polcēs moribūdus labit herbas:
Et tremulo medios abruptit poplite gyros.
Corpora tum soluit tabes: & digerit artus

*¶ Ut primū vbi Pōpeius aduertit se cōcludi a Cæsare: a mari dyrrachioq; tolle disce-
dere statuit. & cū munitiones Cæsaris prohibere nō posset: nisi vellet praelio decerta-
re. quod eo tpe faciendū nō erat: q̄ plurimos colles occupauit vt copias Cæsaris disti-
neret: idq; accidit. Castellis em̄. xxiiij. effectis quindecim milia passuum circuitu am-
plexus est: hoc spacio pabulabat. Aggere: munitionib⁹. A petra tuta: a loco illo mu-
nito. Tumulis: collibus. Laxet: extendat distineat. Tendat: pducatur. Vedicat: mu-
nit. Sibi ipse Pōpeius. Septi: circūdati. Aricia: oppidū in Latio ad quīntūdecimū
ab vrbe lapide: illic nemus Dianæ & Virbio sacru: illic & lacus deæ. Micenæ: ga-
ab Iphygenia & Horeste qui*

LIBER SEXTVS.

¶ Caelū iners: aer quietus. Traxit cōtagia: infectū est & in nigrā nubē densatum.
Pestis fluidæ: peste appellat cadaueris famē q̄ fluebat. Nesus: cadauer. nesi cæsi ab
Hercule in Calydonia ad Euenū fluuiū vbi centaurorū sepulchrū est ex quo teterri-
mus odor egredit. Placet etiā legat Nesis: q̄ insula est in sinu puicolano tetrū odorem
amittens. Eius meminit Seneca in eplis. Spiramine: exhalatione. Stygiū: mortiferū
Antraq; & ipsæ speluncæ sub quibus est Typhoeus: q̄ inarime insule subiacer: a q̄
Nesis ipsa nō multū distat. Lethiferi: pestiferi. Anhelant rabie: emittit sulphureū
odore. Inde: ex aere nubilo & fetore. Vnda paratior coe. nā facilius aq̄ q̄ aer inficit.

Traxit iners coelum fluidę cōtagia pestis
Obscurā in nubem: tali spiramine Nesus.
Emitit stygium nebulosis aera saxis
Antraq; lethiferi rabiem Typ honis anhelant
Inde labant populi: caeloq; paratior vnda
Omne pati virus durauit viscera coeno.
Iam riget atra cutis: distentatq; lumina rūpit
Igneaq; in vultus: & sacro feruida morbo
Pestis abicit: fessumq; caput se ferre recusat
Iam magis: atq; magis p̄ceps agit oīa fatum
Nec mediū dirimūt morbi: vitamq; / necēq;
Sed langor cū morte venit. turbatq; cadentū
Aucta lues: dū mixta iacent in condita viuis
Corpora. nam miseros vltra tentoria ciues
Spargere fun⁹ erat: tñ hos minuere labores
A tergo pelagus: pulsusq; aquilonibus aer;
Littoraq; & plenæ pegrina melle carinæ
At liber terræ spaciosus collibus hostis

¶ Exequiarū pōpa. Tñ hos. salutaris inq̄t fuit v̄etus q̄ a libera aggeribus regide aere in
fectū pellebat: & res copia q̄ p mare aduehebat. At liber. Cē. q̄ numero militū erat
inferior copias Pō. maximas cōtinebat. sed frumētī inopia laborabat. Id q̄ singulari
patiētia milites ferebat. Pecus ob lac in honore habebat: & radicib⁹ herbæ q̄ Cara ap-
pellat: lacte admixto samē leuabant. ex hac panes effectos cū in colloquijs Pompe. fa-
mem nostris obiectarent vulgo in eos iacebant vt spem eorum minuerent.

PHARSALIAE

¶ Non pigro: nō pestifero. Inertibus: vitiosis. Arcta: stricta. Surgentibus culmis
crescentibus calamis. Siue turgentibus infantibus se. In cibos pecudū: velcebant em
herbis & frondibus. Dumos: spinarū fructus & mors. Folijs: frondibus arborū
quibus panes faciebant. Lethūq; minantes: periculosas: venenatas. Dubias: vt sūt
helleborū: scamoniū vtis alba & nigra: mādragora. Vellere: capere effodere. Mol
lire flāma: decoquere vt coria. Abrasas: lasas & vlceras asperitate esculentorū.
Diripiens plurima: rapiens & comedens. Antehac: ante hoc tempus. Saturū: abun
dantē cibis. Vt primū. Statim vt constituit Pom. erumpere media luce aciebus stu
ctis castella Cæ & aggressus
vt p medios hostes euaderet:
poeta vnius dumtaxat prælij
meminit cum Cæsar scribat
vno die sex prælia facta: tria
ad dyrrachium: & tondē ad
munitiones. Cecidere in his ex
Pompeianis ad duo milia ad
uocari & manipulares centu
rionesq; cōplures: & sex signa
militaria amissa sunt. Cæsa
amplius q; viginti omnibus
sunt prælijs desiderati. Sed om
nes qui in castello milites erāt
vulnerati sunt. Ex vna cohort
te quattuor centuriones ocu
los amiserunt: milia sagittarū
circiter triginta in castellū con
iecta sunt. Claustris: muniti
onibus Cæsar. Permittere:
concedere sibi ad euagandum
Dedignatur iter rapitū sper
nit clandestinam fugā & sine
prælio. Furto: secreta fuga.
Vallo impulsor aggere percus
so. Oportuna apta expugna
tioni. Castella muniti. Siue a
conditore sic appellata sunt: si
ue a fluuio eiusdem nominis:
cuius est ille in Latio. in quo
proditur penultima syllaba
Dumeta confraga: spineta:
aspera densa & sese frangentia
Agit agmen: ducit exercitum
Cæsar. Non aduertentib;
Proditus: indicatus. Ad me
nia: ad munitiones Cæsar.

Aere nō pigro: nec inertibus angitur vndis
Sed patitur sæuā veluti circumdatus arcta
Obsidione famē. nondū surgentibus altam
In segetē culmis: cernit miserabile vulgus
In pecudum cecidisse cibos & carpe dumos
Et folijs spoliare nemus: lethūq; minantes
Vellere ab ignotis dubias radicibus herbas
Quē mollire quefit flāma q; frāgere morsu
Quæq; per abrasas vtero dimittere fauces
Plurimaq; hūanis ante hoc incognita mēsis
Diripiens miles: saturū tñ obsidet hostem
Vt primum libuit ruptis euadere claustris
Pompeio: cunctasq; sibi permittere terras
Non obscura petit latebrosæ tēpora noctis
Et raptum furto soccri cessantibus armis
Dedignatur iter: latis exire ruinis
Querit: & ipulso turres confringere vallo
Perq; omnis gladios: & q; via cæde parāda
Oportuna tñ valli pars visa ppinqui (est.
Quā minuci castella vocāt: & cōfraga dēsis
Arborib; dumeta tegūt: huc puluere nullo
Prodit agmē agit: subitusq; ad mēnia venit

LIBER SEXTVS:

¶ Volucres: aquile & signa militaria. Ne qd victoriā ferro deberet: ne opus esset præ
lio victoriā cō. equi solus metus ex tubis & signis sic hostes exanimauerat vt resiste
re & pugnare nō auderent. Quod solū valuit: id solū fortiter præstitit vt qe custo
diæ loco se non mouerint: sed ibi ceciderint. Qui ferrent: qui paterent qd oēs cæli tue
rant. Nynibus: impetus & vis velut venti. Agens: impellens. Peribat. neminem
feriebat. Tum piceos. inde facies pice sparsa iactabant. Lampadis. facis. Quassæ
pcussæ & quassatæ ariete. Nutant. tremant. Aggere. murus munitionū. Gemit
resonat. Roboris impacti. arietis impulsū. Iam pompeianæ. iam signiferi vallū cō
scenderant. Mundi iam iura

Tot simul e campis latæ fulsere volucres
Tot cecinere tubæ: ne quid victoriā ferro
Deberet: pauor attonitos confecerat hostes
Qd solū valuit virtus: iacuere perempti:
Debuerāt q; stare loco: qui vulnera ferrent
Iam deerant: nimbusq; ferēs tot tela peribat
Tum piceos voluit imissæ lampadis ignes
Tū quassæ nutant turres: lapsūq; minant
Roboris impacti crebros gemit ager ad ictus
Iam Pompeianæ celsi super ardua vallī
Exierāt aquilæ: iam mundi iura patebāt.
Quē nō mille simul turmis: nec cæsare toto
Auferret fortuna locū: victoribus vnus
Eripuit: vetuitq; capi: seq; arma tenente
Ac nondū strato Magnū vicisse negauit
Scæua viro nomē: castrorū in plebe merebat
Ante feras rhodani gētes. ibi sanguine mltō
Promotus latiam longo gerit ordine vitem
Pronus ab omē nefas. & q; nesciret in armis
Quā magnū virtus crimē ciuilibus esset.

et præsignis honore. Longo ordine. multitudine militū. Et qui nesciret: qui non
intelligeret quanta crudelitas sit in bellis ciuilibus fortitudinem exercere.

patebant. iam liber erat obsidi
one Pompeius. poteratq; per
mundū vagari: Toto Cæsa
re. totis copijs Cæsa. Vnus.
solus Scæua qui hosti victo
riā eripuit & castellū sua vir
tute seruauit. Victoribus. po
peianis quos eiecit. Strato. ce
so. Scæua viro. De hoc. Cæ
sio Scæua lege Cæsar. com
mencarios & valerū maxīmū
lib. iij. & Suetonij. qui inq.
Scæua excussio oculo trā fixo
femore & humero & centum
viginti ictibus scuto pforato
custodiā portæ cōmissi castel
li retinuit. Huius scuto ad Cæ
sarē relato (vt Cæsar ipse scri
bit) donauit eū ducendū mlti
bus æris. & ab octauis ordi
nibus ad principilū traduxit.
Reliqua de eo apd Plutarchū
lege. qui cū Appiano nō cō
uenit. Merebat in ple. milita
bat inter gregarios. An gen
tes rhoda. ante bellū gallicū.
Promotus. ad dignitatē eue
ctus & vulncribus suis cæde
quā fecit. Latia gerit vitem
centurio est. Vitis em est in
signe centurionū q; solebat in
terdū pcutere milites. Inuen.
Nodo iam post hæc frāgebat
vertice vitē. Sic Marcus iuris
consultus vbi. scribit de re mi
litari docet. Silius li. vi. Leui
nus ab alto priuerno vitis la

PHARSALIAE

¶ Hic ubi meditantur fugam socios hac oratione arguit & retinuit. Tuta fugae loca in quibus fugientes tuti essent. Abegit: repulit. Et cunctis ignotus Cæsar. Cæsare enim nunc fugere non norunt. O famuli turpes: seruorum enim & pecudum est fugere: & vivere malle turpi: quam mori honeste. Absque cruore terga datis mori: fugitis mortem antequam vulnera acceperitis & intuleritis. Cumulo viro: mori iure: fortes quoniam hic sunt cadauera cumulata. Haud queri bulis: non quæ ad sepulchra.

Nō ira. irritat eos a iusta causa: ita quā mox explicauit.

Pietate: in Cæsare & in patriā si nō mouemini pietate: saltē ira vos moueat. Ex cunctis ex contemptu irā cōstat. nā sunt per imbecilliores a Pompeio electi. Ierit: transierit. Paruo sanguine. parua cæde Pompeij.

Peterē umbras: moreretur. In vultu: in conspectu. si Cæsar me pugnantem aspiceret: foeliciores vita decederē. Cōfringite tela: ruite in ferrum nec ex peccate ut hostes in vos emittant. Iam. Cōfirmat eos a spe subsidij breui affuturi. Petit longinqua: apparet longius.

Securas: nil enim hominū metuebat. Vendiceret: recipiat. Dū morimur: moriendo pugnamus. Vox: adhortatio. Furorē: impetum & irā pugnandi.

Classica: tubæ quæ cōcentum milites animant. Nō succedunt: nō excitant. Scituri: aduersuri. An virtus deprehensa: an vir fortis a multis iniquo loco oppugnatus posset aliud quam morte cōsequi: quoniam etiā victoriæ gloriā potest. Depræhenſa numero locorum: obſeſſa pluribus & in debili loco.

Euoluit: in hostes immittit. Obruit corporibus: interimit scilicet cadauerum. Totæque viro dant. omnis materia erat ei telum. Virgilius. Rīmante lum ira facit.

Hic ubi querentes socios iam Marte relicto

Tuta fugæ eernit. quæ vos pauor inquit abegit

Impius. & cunctis ignotus cæsaris armis

O famuli turpes: seruū pecus: absque cruore

Terga dat: morti: cumulo vos deesse viro

Nō pudet: & bustis: interque cadauera quæris?

Non ira saltem iuuenes pietate remota

Stabitis: cunctis per quos eruperet hostis

Nos sumus electi. nō paruo sanguine magni

Ista dies ierit: peterem foeliciores umbras

Cæsaris in vultu. testē hūc fortuna negauit

Pompeio laudante cadam: confringite tela

Pectoris incurſu: iugulisque retundite ferrū

Iam longinqua petit puluis: sonitusque ruine

Securasque fragor cōcussit cæsaris aures

Vicimus o socij: veniet qui vendicet arces:

Cū morimur. mouit tantū vox illa furorem

Quantū nō primo succedunt classica cātū

Mirātesque virū: atque auditi spectare: sequunt

Scituri iuuenes: numero deprensa: locoque

An plusque mortē virtus daret: ille ruenti

Aggere consilii: primūque cadauera plenīs

Turribus euoluit: subeūtesque obruit hostes

Corporibus: totæque viro dant tela ruinæ

LIBER SEXTVS.

¶ Moles: saxa. Scilicet corpus suū quod videbat velle in hostes mittere. Sude: palo. Conto: pertica. Detrudit pectora contraria: repellit contrauenientes milites. Manus ascendenti. Obterit: frangit. Dissipat: dispergit. Cōpage fragili: galea vel casside debili. Ardentibus oculis: in quos tellus ignitū miserat. Ut primū: postque cadauera rumulus est muro equatus in medios hostes sese immisit. Cumulo: cōgerie cadauerum Solo: solū intelligit struē illā & locū qui ipsos sustentabat. Est enim solū omne quod aliquid sustinet. Quā p summa: quā pardus celeritate sua per venabulorum aciem saltat inter venatores. Est autē pardus leo nisi simillimus: nisi quod iubis caret. Compressus: obsessus. Vallatus: circumdatus. Cuneos: multitudines peditū quæ iunctæ cū acie primo angustiores: deinde latiores pcedunt. Omni bello: toto qui in eū pugnabat exercitu. Quē respicit: solo enim aspectu perterrebat & ieritū feriebat. Mucro hebes: ensis obrusus. Nō asper sanguine nō oblitus cruore qui crebris ictibus excutiebatur. Perdidit opus: amisit vulnerandi officiū. Frangit sine: interpretatio est. Tota moles: acies pugnantū. Nō la manus fuit: nō certa. oēs vērū ipsum vel scutum feriebat. Nō ut par. Inauditiū certamen: quod in vñ pugnarent innumerū. Bellū: vniuersas Pompeij copias. Umbo: clypeus. Fragmenta: frustra quæ ipsius caput vexabant & vulnerabāt. Compressa: restricta. Nec quicquid nudis vitalibus obstat nihil prohibet quo nimis feriatur in vitalibus. hoc est: in locis in quibus est vitæ summa: ut in præcordijs: femore: iugulo: cerebro: post autem: & in musculis quibusdam. Nec obstat: nam inermis iam erat & tantummodo hastæ corpori & scuto affixæ ipsum defendebant.

Roboraque. & moles hosti: seque ipse minatur

Nunc sude: nunc duro contraria pectora cōto

Detrudit muris. & valli summa tenentes

Amputat ense manus. caput obterit: ossaque

ac male defensū fragili cōpage cerebrique (saxo

Dissipat: alterius flamma: crinesque genasque

Succendit. strident oculis ardentibus ignes

Ut primū cumulo crescēte cadauera murū

Aequauere solo. non segnior extulit illum

Saltus. & in medias iecit super arma cateruas.

Quā per summa rapit celerē venabula pardū

Tunc densos iter cuneos cōpressus: & omni

Vallatus bello vincit: quē respicit hostem

laque hebes: & crasso nō asper sanguine mucro

Percussum Scilicet fragit. nō vulnerat. hostē

Perdidit ensis opus. fragit sine vulnere mē

illum tota petit moles. illum omnia tela: (bra:

Nulla fuit nō certa manus: nō lancea foelix.

Parque nouū fortuna videt cōcurrere bellum

Atque virū. fortis crebris sonat ictibus umbo

Et galeæ fragmenta caua cōpressa perurunt

Tempora. nec quicquid nudis vitalibus obstat

iam propter stantes in summis ossibus hastas

PHARSALIAE

Quid nunc Irrisio in Pompeiū eum laude Scæuæ. Ictus: percussio: quæ nunq̃
Scæuā interiment. Phalarica: genus telī missile quo vtuntur ex phalis: id est ex turri
bus & editis locis: Est autē in modū hastæ valido ferro præfixa: intra tuba. cuius ha
stile sulphure resina bitumine & stuppis conuolutur. infuso oleo quod quidē incen
diarium vocant: & e balista emittitur. Vibrata neruis tortilibus: emissā funibus
quæ fiunt ex capillo maxime muliebri. vel eneruis quibus tenditur balista: vt docet
Victruuius. Pondera muralia: saxa ingentia. Aries: trabs ferrata. Balista: torren
tum quo saxa emittuntur & hastæ. Limine portę: munitionibus quas egredi vul
tis. Stat murus: stat pro mu
ro qui non facile dirui possit.

Credit cōmitti & fidere cly
peo. ipsum em abiecit vt siui
stra etiā posset hostem ferire.

Vacasse: non exercere. Aut
vixisse: statuerat em illic pro
Cæsare mori. Solus obit: id
est infert & patitur tot vulne
ra quot innumeri bellantes pa
ti inferre possent. Siluam:
multa tela. Fessis gradibus:
languido corpore. In quē ca
dat: in quem sese immittat.

Par monstris pelagi par cetis
hoc est ingentibus piscibus:
in quorū tergis frutices & ar
bores oriunt: eminent em su
pra mare in formam scopulo
rum. Libycæ sic. Scæuā cō
parat elephāto. Ab armis de
sis: a multis venatoribꝫ. Mis
sile telū. Tergo squalenti: co
rio duro & squalido. Hæren
tes hastas: affixas. Cute mo
ta: corio concusso & tumefa
cto. Citra cruorem: & tela ad
sanguinem non perueniunt:
sed collo & corio fordido in
hærent. Tot facta: tot vulne
ribus vnus perire non potest.

Dictæa procul. dum acriter
pugnaret oculum sagitta fau
dius hastam perfregit. Inde Pō
peiū cēturionem libi notum
ficest allocutus. Salua tibi si
milem: salua amicum: ac curatores mihi adhibe. Ad hæc verba cum duo accurrerent:
vnum occidit & alterius humerum ense deiecit: vt tradit Appianus. Dictæa: Cre
tensi. Gortinis arundo: sagitta cretensis. dicta a Gortina oppido in Creta vbi palam
nascuntur sagittis aptissimi.

Quid nūc vefani iaculis, leuibusq; sagittis

Perditis hesuros nunq̃ vitalibus ictus?

Hūc aut tortilibus vibrata phalarica neruis

Obruat. aut vasti muralia pondera saxi:

Hunc acies ferro. balistaq; limine portę.

Sūmoueat: stat nō fragilis p cæsare murus

Pōpciumq; tenet. iā pectora nō tegit armis:

Ac veritus credi clypeo: leuaq; vacasset:

Aut culpa vixisse sua: tot vulnera belli

Solus obit. densamq; ferēs in pectore syluā

Iā gradibus fessis in quē cadat: eligit hostem

Par pelagi mōstris: libycę sic belua terræ

Sic libycus densis elephas oppōssus ab armis

Oñe repperctum squalenti missile tergo

Frāgit: & hæretes mota cute discutit hastas

Viscera tuta latent penitus. citraq; cruorē

Confixæ stant tela feræ: tot facta sagittis

Tot iaculis: vnā nō explent vulnera mortē

Dictæa procul ecce manu Gortinis arundo

LIBER SEXTVS.

¶ Certior omni voto: quæ foelici successu vltra desiderū emittentis eum percussit.

In læuū orbē oculi. Periphrasis: oculū læuū. Ille rum pit: hoc est Scæua cū ocu
lo ferrum educit. Alij tradunt eum hastā perfregisse.

Tenditur in scæuam. q̃ voto certior omni

In caput: atq; oculi leuū descendit in orbem

Ille moras ferri neruorū. & vincula rumpit

Affixam vellens oculo pendente sagittam

Intrepidus: telumq; suo cū lumine calcit

Pannonis haud aliter post ictū scæuor vrsa:

Cum iaculum parua libys amētauit habena

Se rotat in vulnus: telumq; irata receptum

Impetit: & secū fugentē circuit hastam

Perdiderat vultū rabies: stetit imbre cruēto

Informis facies: lætus fragor æthera pulsat

Victorū: maiora viris e sanguine paruo

Gaudia nō faceret cōspectū in cæsare vuln9

Ille tegens alta suppressum mente dolorem

Mitis: & a vultu penitus virtute remota

Parcite aī ciues: procul hinc auertite ferrū:

Collatura meæ nil sunt iam vulnera morti

Non egēt ingestis: sed auulsis pectore telis.

Tollite. & in Magni viuētē ponite castris:

Hoc vestro præstare duci: sit scæua relictī

Cæsaris exēplū potius. quā mortis honeste

Credidit infelix simulatis vocibus Aulus:

Nec vidit recto gladium mucrone tenentē:

Membraq; captiui pariter laturus. & arma:

Fulminē medijs excepit faucibus ensē.

Vincula: neruos & radices qui
bus oculis continetur. Calcit
pedibus premit. Pannonis
haud aliter. Nō secus inquit
vrsa telum quū vulnerata est
appetit. Pannonis. Pannonia
regio terminatur Noricis Da
nubi o Illirico & Dalmatis.

Libys: venator libycus.
Amentauit: iecit ex amentor
hoc est ligula quæ telo inne
ditur. Habena: amento. Im
petit: inuadit. Recepti: quo
vulnerata est. Circuit: circu
endo conatur apprehendere.

Fugientem secum: quæ secum
conuertitur: vel quam fugiō
fert. Perdiderat vultum: ira
& acrimonia in vultu nō no
tebatur: nā euulso oculo cru
entiaq; facie terrorem hosti mi
nus incutiebat. Cruēto hym
bre: fluxu sanguinis. Lætus
fragor. Conclamauere Pom
peiani vbi Scæuam vulnera
tum viderunt non aliter q̃ si
Cæsarem vulnerassent. Fu
rorem: iram. Et a vultu pen
tus virtute remota. Cōposuit
em vultum ad misericordiam
commouendam. Collatura
meæ nil sunt iā vulnera mor
te: non egēt ingestis sed auul
sis pectore telis. id est: ad meā
mortem non opus est vulne
ribus: sed sat erit e vulneribus
tela educere: vt sanguis ema
net. Sit Scæua relictī: effici
te vt videar potius Cæsarem
reliquisse q̃ cum gloria p eo
perisse. Honestę mortis: lau
data. Recto mucrone: inten
ta cuspidē. Membraq; captiui:
quum sublimem portare teu
raret.

PHARSALIAE

Incaluit virtus: fortitudo renouata est successuq; recreata. Subactū: victū & sub fugatū. Simile vestri: imbellē. Segnemq; timidū. Pompeij vobis. Plus inq; ego cupio mori q; vos Pōpeiū & senatum saluos esse opteris. Altus: qui alte apparebat. Dedecus hic. Aduentante nō reuera Cæsare: sed. P. Sylla: liberati sunt eo dedecore pompeiani: ne solū Scæuā sed ipsum Cæsare fugere viderent. Hic: puluis. Dedecus infamiam fugiendi. Crimen: culpā. Ruis: moreris. Subducto mare: nam recipien

tibus se Pompeianis cum nō haberet in quos pugnaret: cecidit. Vires pugna dabat: ex cædibus fortior euadebat. Labentem: cadentem morientem. Defectū: quia iam defecerat. Adorant: suppliciter venerantur. Numen: deum fortitudinis. Speciem: imaginem viuam & tractabilem. Virtus enim incorporea est. Deos: deorum imagines quæ erant in castello: & Martis simulachrum quod nudauerat.

Felix hoc nomine. Pathos hæc habet oratio: a fortitudine incassum: & sine vera laude consumpta: quoniam non per iustitiam & libertatem: sed impie contra iustitiam se exercuit. quare erit feritas & immanitas appellanda. Iber: hispanus quancq; & Iberes gentes sunt ultra Armeniam. Cantaber in Hispania terra conensi cantabri sunt: verguntq; ad oceanum: & breuibus armis utuntur. Teutonius: in Gallia potius est: ut diximus in libro primo. Non tu bellorum spolijs. Valerius maximus tradit de bellis civilibus triumphare non licere nec ouare. & (ut ait Poeta) Ioui capitolino spolia referri non poterant. Vt ille: clamando prosequi triumphantem. Virtute: fortitudine. Parasti dominum: fecisti Romam seruam. Ideo triumpho minime dignus: cum præmia victoriæ solum per liberatē pugnantes consequant.

Incaluit virtus. atq; vna cæde refectus
Soluat ait poenas Scæuā quicūq; subactum
Sperauit. pacē gladio si querit ab isto
Magnus adorato submittat cæsare signa
An similem vestri, segnēq; ad fata putastis?
Pompeij vobis minor est. causaq; senatus
quā mihi mortis amor. sim' hæc effat' et alt'
Cæsareas puluis testatur adesse cohortes
Dedecus hic belli Magno. crimēq; remisit
Ne solum totæ fugerent te Scæua cateruæ
Subducto qui Marte ruis: nā sanguine fuso
Vires pugna dabat. labentem turba suorum
Excipit. atq; hūeris defectū iponere gaudet
At veluti inclusum psoffo in pectore numē
Et viuā magnæ speciem virtutis adorant
Telāq; confixis certant euellere membris.
Exornantq; deos. ac nudū pectore Martem
Armīs scæua tuīs. felix hoc noīe famæ
Si tibi durius iber. aut si tibi terga dedisset
Cātaber exiguis. aut longis teutonius armīs
Nō tu bellorū spolijs ornare tonantis
Templa potes: nō tu lætis vlulare sinūphis;
Infelix quanta dominū virtute parasti

LIBER SEXTVS.

Nec magis Pōpeius post hæc magna celeritate impositis sagittarijs & militibus in nauibus media nocte ipse cū sexaginta cohortibus per terrā ad eam partē munitionum accessit quæ pertinebat ad mare. Relinquerat enim ex transfugis transuersum ad mare valitū nondū illic esse deductū. Itaq; terra mariq; pugnas eiupit: & in capo apto posuit castra. Cæsar his cognitis nō longe ab eo caltra mentatus est: & cū Pōpeij legionē sermotā aliquot cohortibus aggredere: victus est. His duobus prelijs desiderati sunt milites Cæsaris nongenti. lx. romani equites quadringenti & Tuiani. A placetia centū a Puteolis centū: a Capua decē sacraui viri: & decē tribuni militū: & centuriones duo

Nec magis hac magn' castrorū pte repulsus
Intra claustra piger dilato Marte quieuit
Quā mare lassatur cū se tollentibus curis
Frāgentē fluctus scopulū ferit: aut latus alti
Montis adest: serāq; sibi parat vnda ruīnam
Hinc vicina petens placido castella. pundo
Incurfu gemini martīs rapit: armāq; late
Spergit & effuso laxat tentoria campo
Mutandāq; iuuat pmissa licentia terræ
Sic pleno pad' ore tumēs sup aggere tutas
Excurrit ripas: & totos concutit agros:
Succubuit siqua tellus: cumulumq; furētē
Vndarū nō passa ruit: tum flumine toto
Transit: & ignotos apit sibi gurgite cāpos:
Illos terra fugit dominos: his rura colonis
Accedunt donante Pado. vix prælia Cæsar
Senserat: elatus specula q̄ prodidit ignis
Inuenit ipulsos pressō iam puluere muros

terit ipse est. Aperit sibi cāpos: pignoriū campū fluit & alueum facit. Terra fugit: in alia ripam traducitur. Est enim ex legibus id cōstitutū: ut quod fluius alicui agro aufert additq; alteri: eius domino cui additur cedat. Ignis elatus: flāma sublata: vel fumus ex igne: ut ait Cæsar. Die enim fumo: nocte flāma signum datur. Specula: eminenti loco. Impulsos: prostratos. Præssō iā puluere: sedato. iam dudū enim expugnatis castellis Pompeius præterierat.

PHARSALIAE

¶ Frigida: nō recentia. Pax: tranquillitas & solitudo. Furorē: irā Cæsaris: Quies & somnus: q̄ quiescerent & dormirent. Vel in clades: etiā in certā mortē. Gaudia: Pompeianorū ex victoria. Minax Torquato: qui p̄fectus Pōpeij castellū expugnātū seruabat. Ruit: impetū facit. Qui Cæsaris arma: qui Cæsare viso intra murū interiorē suos metu retraxit. Haud vidit segnius: nō minus diligēter prospexit. Liptore ¶ Q̄ malo nauta: q̄ nauigator ad circē in mari tyrrheno cū primum tempestas inuadit vela demisit. Muro breuiore. Cæsar hoc loco geminū aggerem fecerat. Torquatus in interiorē sese receperat vt fortior esset. Densioresq; milites haberet. Cæsariani vero per exteriorē iam occu-
pauerant aduentante Pōpeio qui suis opum ferebat p̄ me-
tu fugam arripientes in arma incidebant. Poruisset hoc loco Pompeius debellare: sed cū nō instaret Cæsar: negauit eū vincere scire: vt Suetonius ait
In hostem: contra Cæsare: qui erat intra primū vallum: & in medio hostium. Intus ei Torquatus: extra Pompeius erat. Non sic æthneis. Non aliter mentit Cæsar aduentū Pompeij q̄ solent Ca. mentes mouere quum æna flammā emittit: per montēq; spargit.
Enceladum: ignem quem gigas spirat Enceladus qui effertur sub æna. Egerit: vacat. Aetna torrens: flammā æna fluens & æstuans. De fluit: discurrit in campos. Vi-
ctus: territus aduentū Pōpeij Ante aciem: anteq; manum cum hoste adueniente confere-
ret & ipsum videret. Coeci quia qui timēt quid sint acturi non prouident. Ruit in fa-
tas: in mortē incit quid age-
ret se precipitat. Totus cru-
or: potuit hic fieri omnis ca-
des. futura ita vt pax sequeretur.
Dux tenuit gladios: Pompeius repressit milites ne Cæsarianos persequerentur. Fœ-
lix ac libera. Exclamatio cum somniferatione.

Frigidaq; vt veteris deprendit signa ruinae
Accendit pax ipsa loci: mouitq; furorem
Pompeiana quies. & victo cæsare somnus:
Ire vel in clades properat. dū gaudia turbet.
Torquato ruit inde minax: q̄ Cæsaris arma
Segnius: haud vidit: quā malo nauta tremē
Omnia circææ subducit vela pcellæ (te
Agminaq; interius muro breuiore recepit:
Densus vt parua disponderet arma corona
Transierat primi cæsar munimina valli
Cum sup̄ e totis emisit collibus agmen
Effuditq; acies obseffum magnus in hostē
Non sic ætnæis habitās in vallibus horret
Enceladum spirante noto cū tota cauernas
Egerit. & torrens in cāpos desluit ætna.
Cæsaris vt miles glomerato puluere victus
Ante aciem: cecī trepidus sub nube timoris
Hostibus occurrit fugiens: inq; ipsa pauēdo
Fata ruit: totus mitti ciuilibus armis
Vsq; vel in pacem potuit cruor: ipse furētes
Dux tenuit gladios. fœlix: ac libera legum
Roma fores: iurisq; tui: vicisset in illo

LIBER SEXTVS.

¶ Si tibi Sylla. Historiam poeta confundit: nisi per Scyllam aut Pompeij ipsum: aut quempiam pompeianū accipiamus. Sed profecto non seruatō tempore & loco. P. Syllam qui sub Cæsare militabat demonstrat. De quo in prælio superiori: vbi perijt Scæua sic ait Cæsar. Interim certior factus. P. Sylla quem descendens castris præfecerat Cæsar: auxilio cohorti venit cū legionibus duabus: cuius aduentu facile sunt repulsi pompeiani: neq; vero conspectum aut imperum nostrorū tulerunt: primisq; deiectis reliqui se verterunt & loco cesserunt. Sed insequētes nostros ne longius persequerentur Sylla reuocauit: ac pleriq; existimant: si acius insequi voluisset bellum

Si tibi Sylla loco: dolet heu: sempq; dolebit
Qd̄ scelerū cæsar prodest tibi summa tuorū
Cū genero pugnassee pio: proh tristia fata
Non vticæ libyæ clades. hispania Mundæ
Fleffet: & infando pollutus sanguine Nilus
Nobilius phario gestasset rege cadauer
Nec luba marmaricas nudus p̄sisset arenas
Pœnorūq; vmbas placasset sanguine fuso
Scipio: nec sancto caruisset vira Catone
Vltimus esse dies potuit tibi roma malorū:
Exire e medijs potuit pharsalia fatis
Deserit aduerso posseisam numine sedem
Cæsar. et emathias lacerō petit agmē terras
Arma secuturū foci quacūq; fugasset
Tentauere suo comites diuertere M: gnum
Hortatu. patrias sedes: atq; hoste carentem
Aufoniā peteret. nunq; me cæsaris inquit

in deditionem accepit. Postea nulla Thessaliæ ciuitas fuit quæ Cæsari non pareret: præter Larissæos qui magnis Scipionis exercitibus tenebantur. Pompeius vero quum primum aduenit Scipionis est milites adhortatus: vt parata iam victoria præda ac premiorum vellut esse particeps. Receperuntq; omnibus in vna castra legionibus suum cum Scipione honorem partem est. Sedem posseisam: munitiones suas. Aduerso numine: itaq; quia vici-
tus fuit. Agmine lacerō: exercitū fugato & facto. Comites: pompeiani. Patrias sedes: Romanas.

PHARSALIAE

¶ Reddam me patriæ: reuertar in patriâ: nisi dimisso exercitu facta pace. Surgente modo in principio belli. Vellem committere aciem: voluissim præliari. Dum bella regem: modo procul ab Italia bella calamitatesque abigam: non erit mihi molestum extremas mundi regiones adire. Scythici: ibo ultra Scythias septentrionales. Ardentes plagas: deserta aethiæ: aethiopiæ Indiâ. quæ solis aestu infestant. Victor tibi Roma quietem eripiam: certe non. nec me victore vexabere. Ah potius bel. Dum modo sis expers damnum te Cæsar possideat. Candauia: mons epyri qui Illyricum a Macedonia separat. Contigit: tetigit. Bello quâ fata parabant: in qua fata constiterant certaretur. Thessaliâ qua

parte diem brumalibus. Topographia. Thessalia (inquit) ab oriente brumali ossam ab occidente æstiuo: Pelion a meridie: Otrîm ab occidente: Pindum a septentrione olympum habet. Sed in hoc errat potius: quod inter Ossam & Olympum Pelium qui ad orientem hybernium est interponit: & Ossâ ad æstiuum: ut Prolomæus & libro septimo Herodotus docent. Et ipse mox dicit olympum ossâ coniunctum Pelium ergo pro ossâ & Ossam pro pelio posuit. Est autem Pelij altitudo (ut Plinius tradit) mille ducentorum quinque quaginta passuum. Coercet: terminat & stringit. Attollit diem: erigit lucem suam.

Quum per summa poli altior æstus trahit phœbum: hoc est ab oriente æstiuo Pelion est. Pelion opponit umbras: faciunt enim in occidentem recta ab oriente linea. Otrîs: mōs

Submouet medios ignes celi: repellit meridianum solem & Otrîm montem esse altissimum indicat. Caput solstitiale leonis: æstium leonis & solstitij quod est sexto kalendas Iulij apud Columellam. Sole vero existente in cancro & non proprie in leone. Pindus: mōs qui ad occidentem versus a tergo zephyros excipit. Iapiga: ventum quem Fauorinus Caurum existimat. Eum Appuli vocant Iapiga.

Exemplo reddam patriæ: nunquam videbit

Me nisi dimisso redeuntem milite Roma

Hesperiam potui motu surgente tenere

Si vellem patriis aciem committere templis

Ac medio pugnare foro. dum bella regem

Extremum scythici transcendam frigoris orbem

Ardentesque plagas. victor tibi roma quietem

Eripiam: qui ne premerent te prelia: fugi.

Ac potius nequid bello patiaris in isto

Te cæsar putet esse suum: sic fatus in ortus

Phœbeos conuertit iter: terraque secutus

Deiua: qua vastos aperit candauia saltus

Contigit emathiam. bello quâ fata parabant

Thessaliâ qua parte diem brumalibus horis

Attollit Titan rupes ossæa coercet:

Cum per summa poli Phœbum trahit altior æstus

Pelion opponit radijs nascentibus umbras:

At medios ignes celi: rabidiq; leonis

Solstitiale caput meorofus submouet otris

Excipit aduersas zephyros. & Iapiga pindus

ventum quem Fauorinus Caurum existimat. Eum Appuli vocant Iapiga.

LIBER SEXTVS.

¶ Præcidit lucem: subtrahit lucem & inumbrat Thessaliâ: quam præ eius altitudine sol occidens spectare non potest. Vespere maturato: sine diei accelerato. nam prius noctem inducit quam sol occiderit. Habitator: qui incolit radices olympi quæ ab interiori parte Borea vexari non possunt: septentriones & vrsam maiorem non cernit. Perpetuis quondam. Thessaliæ planities inquit olim fuit palus ab Hercule desiccata. Retinent: retinebant. Tempe: locus inter Ossam & olympum quinque milium passuum longitudine & ferme sex latitudine ultra visum hominis attollentibus se dextra leuaque leniter conuexis iugis. Intus sua luce viridante allabitur peneus: viridis calculo amenus circa ripas gramine. Canorus autem concentu accipit amne orcon nec recipit olei modo supernatant. Ouidius. Est nemus hæmonia prærupta quod vndique claudit Silua: vocant tempus per quod peneus ab imo Effusus pindo spumosis voluit vndis. Perusia: patens. nam tunc illac flumina non egrediebantur. Nec damus aditus pelagi: nec sinebat in pelagus labi. Implentibus: in implenda Thessalia occupatis. Cursus erat crescere: loco cursus crescebant. Postquam discessit: postquam ossam ab olympo hercules separauit. & si Herodotus libro septimo dicat a Neris: primum siue tremotu id factum

Et maturato præcidit vespere lucem

Nec metuens imi borean habitator olympi

Lucentem totis ignorat noctibus arcton

Hos inter montes. media qui valle premunt

Perpetuis quondam latuere paludibus agri

Flumina dum campi retinent. nec perusia tepē

Dant aditus pelagi: stagnumque implentibus vnum

Crescere cursus erat: postquam discessit olimpo

Herculea grauis ossa manu. subiteque ruinam

Sensit atque Nereus: melius mensura sub vndis

Emathis: æquorei regnum pharalos achillis

Eminet: & prima rheteia littora pinu:

Quæ tetigit Phylace: teleosque & Dorion ira

Flebile pieridum: trachin: periclope nephadæ

vetus & nouum. iuxta quod est Tethydis fanum. Et hanc oram Achilli subiectam fuisse suspicantur: ut ait Strabo. Phylace: oppidum prope Thebas phœticas: ex quo fuit Prothesilaus qui primus bello troiano peruenit in litus primusque cæsus est. Ouidius. Sors quoque nescio quem fato designat iniquo. Qui primus Danaum troada tangat humum. Pinu: nauis. Rheteia: troiana. Aequorei: nati ex nymphea æquoris rheteide. Theleos: oppidum. Dorion: oppidum magnesiæ. Statius libro quarto. Gethi coquos flebile vati Dorion: hic fretus doctas anteire canendo Aonias multos Thamaras damnatus in annos Ore simul cytharæque quis obuia numina terminat. Continuit præceps: quis non certamina Phœbi Noster & illustres faryro pendente celenas? Trachin. Huius nominis oppida esse diximus in Phocide & in Boetia. Puto autem hic esse legendum Atracem: quod esse apud Larissam Strabo docet. Melibœa: vrbis littoralis Magnesiæ propinqua Thessaliæ: patria Phylactetæ abscissa quo sagittas herculeas afferente Troia capi non poterat. Precio nefandæ lampados: ob preuium incedij

PHARSALIA E

fa Crj. Hercules em ea lege sagittas pharetrâq; phyloctetæ concessit: vt eius rogâ in-
cenderet ossaq; conderet: & in coelû raptum vulgaret. iurareq; id coegit. Nefandæ:
quia non licebat de rogo quicq; effari. Lampados: ignis & rogi. Larissa: Achillis
patria. Potens: Eaco Peleo Achille. Nobile argos. Strabo lib. ix. ait. Argos ipsum
pelagicû plariq; urbem thessalicâ opinantur superiori tempore lassire propinquâ.
quæ hac ætate nullibi est. Alij non urbem sane: sed thessalor; canipum hoc vocabulo
nuncupatû. quod quidē nomen Abas ex Argo hæc ad loca migrans imposuit. Vbi
fabula: fabulosum est quod de thebanis terrigenis dicit: & muro ab Amphione stru-
cto. Poeta vero confundit no-
mina: nam hic indicat theba-
phthothicas: & loquit de echi-
onjs. Echion vero vnus fuit
ex terrigenis natis ex dentibus
draconis a Cadmo cæsi. Vbi
quondâ. Agaue Cadmi filia
Echionis vxor materq; Pen-
thei fuit. quem Bacchi numen
spernentem sorore adiuta dila-
niauit. quû eum per furorem
sprum esse existimarët. Pen-
theos: penthei. Quæta: quû
em in bonam mentē redisset:
doluit q; plus de filio non ra-
puisset vt rogis posset im-
pere. Igni supremo: pyræ.
Palus: Lerna quæ thessaliam
mergebat. Discessit: diuisa ē
& exhausta. Aëas: fluuius q;
occidentem versus in ionium
fluit. Pater Isidis: Inacus qui
fuit argiuorû rex & pater Ius
versus fuit in fluuium qui est
in peloponneso. A quo qui in
Thessaliam venerit hûc etiâ
Inacum appellant. Auectæ
trâsportatæ a Ioue in ægyptû
Oeneu: pater de ianyre Ache-
loo desponsatæ. inde traditæ
Herculi: sed orto inter eos cer-
tamine victori Herculi cæssit: qui Acheloo in palestra cornu cantauerat. Echynadas
Echynades insulæ sunt in sinu corynthiaco ex opposito ad eliden & in ostijs acheloi
Status in secundo Thebaidos. Turbidus obiectas Achelous echynadas exit. Obli-
mat: limo inficit. Calydona: vibem Calydoniæ patriam Meleagri: quam Euenus
fluuius iuxta quem cæsus est Nefus centaurus dicitur separare. Sperchios: Thessa-
liæ fluuius cui Achilles vouerat comas si redisset e Troia. Maliacas: maliacus si-
uus iuxta pagaseum est & Opuntiu. Amphryfos: fluuius Thessaliæ: limpidis aq;
apud quem Apollo A dmeti regis pavit armenta.

Lāpados herculeis fortis melibæa pharetris
Atq; olim Larissa potēs. vbi nobile quōdā
nūc sup argos arāt: veteres vbi fablā thebas
Mōstrat echionias: vbi qndā Pētheos exul.
Colla caputq; ferens supmo tradidit igni
Quæta qd̄ hoc solum nato rapuisset agaue
Ergo abrupta palus mltos discessit i amnes
Purus in occasus parui sed gurgitis Acas
Ionio fluit inde mari: nec sortior undis
Labitur auctæ pater Isidis. & tuus Oeneu
Pene gener crassiss oblimat echinadas vndis
Et Meleagream maculatas sanguine Nesi
Euenos calydona secat: ferit amne citato
Maliacas Sperchios aquas: & flumie puro
Inrigat Amphryfos famulātis pascua phebi
Quiq; nec humetes neblas: nec rore madetē

LIBER SEXTVS.

Anauros dicitur q; ex se neq; arua neq; nebulâ emittat. Per se: alueo & nose suo. nâ
cû alia ingrediunt nomen amittunt: & nō p se deferunt in mare. Donauit aquas: in-
fluit & ingredit Penet qui oritur iuxta Gophos: interq; ossam & olympû nemoro-
sa cōualle defluens quingentis stadijs dimidio eius spacio nauigabilis. Apidanos:
velox Thessaliæ fluuius. Enypæus: lenis est. sed mixtus Apidano fit velocissimus.
Asopos. hic fuit ægenæ pater: mergiturq; in epidanû & cōcitatur ab eo. Phoenix: flu-
ulus Thessaliæ in nomen vndæ penet. Defendit: tuetur. Titarefos: qui & orchos
dicit. de quo Plinius. Peneus accepit amne orchon nec recipit: sed olei modo superna-

Aera: nec tenues ventos suspirat Anauros:
Et quisq; pelago p se nō cognitus amnis
Peneo donauit aq; & gurgite raptō (pæus
Apidanos: nunquaq; celer: nisi mixtus eni
Accipit Asopos cursus: Peniseq; melaseq;
Solut in alterius nomen cū venerit vndē
Defendit Titarefos aquas: lapsusq; superne
Gurgite Penei pro siccis vititur aruis
Hūc fama ē stygijs manare paludib; amne
Et capitis memorē. fluuij contagia visis
Nolle pati: superūq; sibi seruare timorem
Vt primū emissis patuerūt amnibus arua
Pinguis bæbicio discessit vomere sulcus
Mox lelegū dextra pressum descendit atratū
Acolidæ: Dolopesq; solum fregere coloni
Et Magnetes eqs minix gēs cognita remis
Illic semiferos ifionidas centauros.
Foeta peletronijs nubes effudit in antris.

vsq; ad Peluū trans peneum loca habent maritenu. Equi: sunt em optimi equo ū
quibus abundant domitores. Minix: populi in thessalia q; cū Iasione nauigant.
Nubes: q; erat in Iunonis formâ quâ ifion ausus fuerat stup i interpellare Foeta: gra-
u. da. Peletronijs: peletroniū oppidū in thessalia. Semiferos: qui erāt d media pre-
hoies: & reliqua inferiore equi. Ifionidas: Ifionis ex nube filios quos nouum tectet

tantē: vt dictū est ab Homero
breui spacio portatur abdicat
penales aquas: dirisq; genitas
argenteis suis misceri recusat.
Pro siccis aruis: pro alueo.

Manare: egredi. Memorē: or-
chon. Capitis: originis suæ.

Vilis: Penei quē vilē præ se
ducit. Timorē: reuerentiā &
culū. Patuerunt: remansere
parentia. Emissis: eductis.

Boebicio. Bebinj illic arare ce-
perunt: & alij po. Boebe vna
est ex vrbib; abiacētib; De-
medradj: vbi est & Bebeis lo-
cus vicinus phetis vt libro. ix

Strabo docet. Bebricia aut by-
thinia est. Discessit: diuisus
est. Lelegum. Leleges popu-
li sunt in attica: qui pigmeni-
di cognominant: hi quidem

in Thessaliâ habitati se cōtu-
lerunt. Descendit: immissum
est. Solide: qui exetholia in
Thessaliâ iuerunt. Dolopes:

qui Homeri testimonio ad ex-
rema phithiæ locant ad pyn-
dū montē: & sub Peleo Achil-
le & Pyrrho militauerunt.

Magnetes. Strabo sic ait. Eos
vero magnetes quia poeta in
vltimo thessalicoū cathalo-
gonumerat: existimaueri ma-
cedonibus pietis vicinos: q;
intra tempea Pene atq; ossa

PHARSALIA B

¶ Monice: Centauri nomē. Pholoēs: montis. Oetheo vertice: catumine oethe mō-
tis. Inuenteret: inuenterē potuisset. Phole, Pholus hospes Hercules fuit quū in Ne-
meum leonē se cōtulit. Vector. Nefum dicit qui Herculi Deianiram: quā is trans
Euenū fluvium vehendā tradiderat. cū post transitū in alterā ripam auferre tentasset:
eius sagittis occubuit. Lerneas: tinctas veneno hydræ quæ fuerat in Lerna palude.

Chiron. Cētaurus Achilles magister: qui Sturni & Phylliris filius iustissimus em-
niū quum tractaret sagittas Hercules vnaq; ex eis lapsa pedē vulnerasset: post nonū
diem in signum sagittarium versus est. Ouidius. Nona dies aderat quum tu iustissi-

me Chiron: Bis septem stellis
corpore cinctus eras. Gelido
fidere: quia hyeme sol ipsum
ingreditur. Impetis: valde
petis & inuadis. & hoc ideo
quia iuxta & cōtra scorpionem
situs est. Maiorem: q̄ tu sis.
Scorpius em̄ obtinet spaciū
duorum signorum suisq; che-
lis facit signū libræ. Hæmo-
nico: thessalico ab Hæmo mō-
te. Semina martis: principia
præliorum. nam inquit Plu-
nius. Equo vehi bellorophō-
tem primum adinuenisse fre-
nos & strata equorū: peleo-
rum pugnare ex equo thessa-
los qui centauri sunt appellati
habitanes iuxta Pelium montē

Primus: equus primū natus
est in Thessalia quum Neptu-
nus cum Palladecertās de no-
mine imponendo Athenis tri-
dente saxum thessalum percus-
sit. Cōuenerant autē inter eos
vt a præstantia rei quæ nasce-
retur: ex ictu ipsorum victo-
riam consequerentur. Illa per-
cussa terra cum olea apparuis-
set victrix euasit. Omen: au-
gurium & signū. Feralibus:
mortiferis. Exilij: ortus est.

Chalybē frenosq; Endiadis. i. frenos ferreos & chaly-
beos. & hoc propter centauros qui a lapithis primū in equis aspectū existimati sunt le-
miseri. Lapithæ: gentis quæ a Peleo genus traxit: solitaq; est cū centauris pugnare.
Prima fretū. Plinius lib. viij. docet longa naue thessalum lasone primū nauigasse.
Pagasæo: sinus pagasæus in thessalia est. Emporium em̄ phere habent pagasas: vt ait
Strabo. Terrenū: qui in terra terminū versari debebat. In vndas: in maria. Ionos
rex Thessaliæ & Apollinis filius primus argentū & aurum signauit auaritiæ & om-
nium malorū originē. Strabo vero libro octauo tradit Phælonē nummū mensuras
& pondera primū adinuenisse. Percussit in formam: signauit in monetam.

Aspera te Pholoēs frāgentē monyce saxa
Tecq; sub ætnæo torquentem vertice vulsas
Roetæ ferox: q̄s vix borcas inuenteret ornos
Hospes & alcidæ magni phole: tecq; p amnē
Improbe lernæas vector passiū sagittas
Tecq; senex chiron: gelido qui sydere fulgēs
Impetis hæmonio maiore scorpion arcu
Hac tellure ferī micuerūt semina martis
Primus ab æquorea percussis cuspide saxis
Thessalicus sonipes bellis feralibus omen
Exiuit. prim⁹ chalybē: frenosq; momordit
Spumauitq; nouis lapitē domitorū habenis
Prima fretū scindens pagasæo littore pinus
Terrenū ignotas hominē proiecit in vndas
Primus thessaliæ rector telluris Ionos
Informā calidæ percussit pondera massæ

LIBER SEXTVS.

¶ Fregit: diuisit auri massam. Aera: metalli æris. Quod: quæ res. Impegit: impu-
lit. Et ideo Lycurgus (vicit Iustinus) auri argentiq; vltimū velut omnium scelerū ma-
teriā suis legibus tulit. Python: serpens quā Apollo puer adhuc interfecit. Eius
corio tripos delphicus tectus est. Fluxit: repleuit delphos. Ad pythia: ad festa Apo-
lunis dei phytonis victoria: quæ cum celebratur dei templum non delphica: sed thes-
salica lauro ornatur. Alceus: tyran filius qui ipsi media vxorem habuit: cū qua coi-
uit Neprunus: ex quo peperit Ze. hum & Ephyaltem: qui aloidæ sunt dicti. Hi cum
singulis mensibus noue digitis crescerent: in nouem vlnas erecti sunt. Insuri exerūtq;
in deos: & montibus ppe cō-
positis cœlum aggressi sunt.

Fudit: & argentū flammit: aurūq; moneta
Fregit: & immensis coxit fornacibus era
Illic qd̄ populos scelcrata impegit in arma
Diuitias nūerare datū est. hic maxia serpēs
Descēdit Python: cyrtheaq; fluxit in antra:
Vnde & thessaliæ veniunt ad Pythia laur⁹
Impius hinc prolem superis imisit Alceus
Inseruit celsis prope secum Pelion astris
Syderibusq; vias incurrens abstulit ossa.
Hac vbi damnata fatis tellure locarunt
Castra duces: cunctos belli præfaga futuri
Mens agitat summiq; graue discrimis horā
Aduetare palam est. ppius iam fata moueri
Degeneres trepidant animi: peioraq; v̄sant
Ad dubios pauci præsumpto robore casus:
Spemq; metūq; ferūt turbē sed mixt⁹ inerti
Sextus erat: magno proles indigna parente
Qui mox scyllæis exul grassatus in vndis:
Polluit æquoreos siculis pyrata triumphos.
Qui stimulate metu fati prænosce cursus
Impatensq; moræ: venturūq; oibus æger

Impius: crudelis in superos.
Pelion: mons. Inseruit: q̄si
immiscuit quia vicinus erat.
Incurrens: occurrens & reti-
nens cœlum ne verteretur.
Hac tellure: Thessalia. Dam-
nata fatis: deputata & omnia
scelera voluntate deorum.
Mens præfaga belli: quisq; ei
futuram eadem prædiuinabat
Palam est: manifestū est ex
omniū opinione. Degeneres
imbelles timidi viles. Ver-
sant peiora: cogitant mīeros
fore. Ad dubios: pauci inq̄
animo fortiori bene sperabāt:
Robore: firmitate animi.
Casus: euentus belli incertos.
Sextus: Pompeij filius Tur-
bæ inerti: inter pusillanimos.
Qui mox. Sextus Pompeius
cū fuga euasisset ex clade mū-
dana diu latuit: Augustiq; ce-
saris temporibus Siciliam &
Sardinia occupauit: & cum
Augusto prælio maritimo cer-
tauit: victusq; in Asiam fugit
Grassatur in vndis scyllæis:
qui prælia in mari siculo con-
citauit. Grassari em̄ est saeuire
facere Pyrata: prædo. Polluit
triumphos æquoreos: macu-
lauit triumphum patris de pi-
ratis cilicibus. Prænosce: ei
ad prænosendum. Cursus
fati: ventura. Aeger: sollicitus
quisq; futuris.

¶ Non tripodas deli: nō oraculū Apollinis qui in Delo insula colit. Antra pythia cyrrheū oraculū vbi est coriū Pythonis. Quid Dodona sonet: quid respōdeat iupiter q̄ colit in silua dodonea qui est in Epyro: vbi ex quercu colūba respondet. Altrix primis frugibus: primi em̄ hoīes glande nutriti sunt. Quis noscere fibra: nō cōsuluit auspices: nō augures: nō qui pyromantiā exercent & a fulminibus diuināt: nō q̄ p̄stent astrologiā. Tacitū: iij qua erat tacita diuinatio & honesta: vt est geomātia altrologia & aruspicina: q̄ p̄ signa & absq̄ voce indicant: necromantia vero p̄ vocem. Nouerat: sciebat fieri. Detestata: quæ dij superi odere & testant. Magorū: q̄ necromantiā exercent. Tristes: tristitiā em̄ afferūt vmbriis q̄ reuocant in lucē & eas aspicientibus. Feralibus: q̄ mortuis fiunt. Fidē: q̄a necromantia verū dicit: & est a stygijs dñs

Miseroq̄ liq̄bat: certus erat deos celestes parū nosse, & parū se ab eis doceri posse. Ipse locus: thessalia in q̄ sunt multæ veneficæ. Furorē: cupiditatē vnā & impiā. Nā vt Plinius scribit: Nero ipse deprensit oēm magicam nō esse nisi quandā illusionē. & Lactantius docet: demonū insidijs id fieri vt q̄ nō vera sunt videantur & cernere & audire. Ficti q̄s nulla: q̄ sciebāt facere quicquid fingi potest: & oīa incredibilia. Quæ ars est: q̄ p̄stentur. Ingenuit̄: producit. Noctes: veneficis aptas. Saxa sensura: quæ tanq̄ amata carminibus veneficorū mouent

Fera e archanū: secretum & mortiferū carmē. Ibi: in thessalia. Factura vim: compulsa ad omnia facienda. Colchis medea venefica maxima

Aduexerat: ex colchide quæ magicarū herbarū est fertilis. Impia: carmina inquit thessalidum exaudiunt a deis qui surdi sunt ad p̄ces p̄pulatorū: & sola vox ipsarū penetrat cœlum cogitq̄ deos. Gēis dirę: thessalidum. Exit: egreditur penetrat. Recessus: lecretā, Numen: deos.

Non tripodas Delī: nō Pythia cōsulit antra
Nec quēsisse libet primis qd frugibus altrix
Ore louis dodona sonet: quis noscere fibra
Fata queat: quis pdat aues: q̄s fulgura cœli
Seruet. & assyria scrutetur sydera cura
Aut si quid tacitū: sed fas erat: ille supernis
Detestanda deis s̄auorū arcana magorū
Nouerat. & tristes sacris feralibus aras
Vmbraꝝ. ditiscq̄ fidem: miseroq̄ liquebat
Scire parū superos: vanū: s̄auūq̄ furorem
Adiuuat ipse locus: vicinaq̄ mœnia castris
Aemonidū: ficti quas nulla licentiā mōstri
Trāsterat: quæ quicqd nō creditur: ars est.
Thessala quinetiā tellus: herbasq̄ nocentes
Rupibus ingenuit̄: sensuraq̄ saxa canentes
Arcanū feralē magos. ibi plurima surgunt
Vim factura deis. & terris hospitā colchis
Legit in æmonijs: q̄s nō aduexerat herbas.
Impia tot populis: tot furdas gētibz aures
Cœlicolum: diræ cōuertunt carmina gentis.
Vna per æthereos exit vox illa recessus
Verbaq̄ ad inuitū perfert cogentiā numen

¶ Quod nō: quod polū curare negligit: nec retrahit & reuocat ab officio gubernādī Murmur infandū: carmen. Tunc babylon: quīs magi babilonici & ægyptij conent deos suis carminibus retinere nō possunt: quia thessaliæ sunt potentiores. Persea: cui persæ præfuerunt. Omne penetrale: omne sacratū & arcana: hoc est monumēta & diuersa instituta. Magorū: vetustorū hoc dixit etiā p̄pter Zoroastē magice inuentorē. Thessalis: venefica. Abducit: remouet ab alienis sacris: & cogit libi parere. Amor nō adductus fati: nō naturalis sed vi veneficiorū immisus. Virgilius Hæc se carminibus promittit soluere mentes: Quas velit ast alijs duras immittere curas. Seueri: graues. Illicitis flammis: inhonesto & turpi amore. Ouidius. Turpe senex miles: turpe senilis amor. Et Cicero. Luxuria vero cū in oīetate sit turpis: in senectute foedissima est. Proficiunt: ad amoris effectū nō faciunt tantum pocula amatoria q̄ ipsa carmina. Subducunt pignora: subtrahunt hypomenes. De quo Virgilius. Querit & nascens equi de matre reuulsus Et matri præruptus amor. Id q̄ maximā vi habet ad amorem & libidinē concitandā. Est aut caruncula caricæ magnitudine colore nigro que in fronte nascentis pulli equini apparet: eā nisi mater statim vorauerit foetum nō alit: & iō dixit amaturæ. Foetæ: equi q̄ peperit. Mens perit: furor & insania immittit solis carminibus: & nullo veneno liausto. Quos nō concordia: illi qui neq̄ amore iugali: neq̄ forma comoti cōiuges nō amat sola volubilitate filiorū amare cogunt. Filij torti: inuoluti. & aduertendū est filiū habere filios & filias. Verrigine ne magica: cōuolutione excantatoria. intelligit rhombū instrumentū magicū & muliebre versatile quadratū: cuius Ouidius meminit & Propertius libro. iij. Stamina rhombi ducit ille rota. Et in secundo. Deficiūt magico toti sub carmine rhombi. Alio quodā vī dixit Virgi. Terna tibi hæc primū triplici diuersa colore licia circundo. Vices: vicissitudines noctis & diei. Dies dilata: lux in multis noctē producta est sole se firmante. Mundus præceps: cœlū volubile. Torpuit: nō voluit se. Polos im. cœlū qd̄ impulit. Axibus rapi. velocibus firmamē

Quod nō cura poli: cœliq̄ volubilis vnquā
Auocat: infandū tetigit cū sydera murmur
Tūc Eabylon persea licet: secretaq̄ mē phis
Oīm vetustorū soluat penetrale magorū
Abducit superos alienis Tessalis aris
Carmia thessalidū dura in p̄cordia fluxit
Non fati adductus amor: flammisq̄ seueri
Illicitis arscere senes: nec noxia tantum
Pocula proficiunt: aut cū turgentia succo
Frontis armaturæ subducūt pignora foetæ.
Mens hausti nulla sanie polluta veneni
Excantata perit: quos nō concordia mixti
Alligat vlla tori: blandæq̄ potentia formæ
Traxerunt torti magica verrigine filij
Celsa uere vices rerum: dilataq̄ longa
Hæsit nocte dies: legi nō paruī æther:
Torpuīt & p̄ceps audito carmine mundus
Axibus & rapidis impulsos Iuppiter vīgēs

strumentū magicū & muliebre versatile quadratū: cuius Ouidius meminit & Propertius libro. iij. Stamina rhombi ducit ille rota. Et in secundo. Deficiūt magico toti sub carmine rhombi. Alio quodā vī dixit Virgi. Terna tibi hæc primū triplici diuersa colore licia circundo. Vices: vicissitudines noctis & diei. Dies dilata: lux in multis noctē producta est sole se firmante. Mundus præceps: cœlū volubile. Torpuit: nō voluit se. Polos im. cœlū qd̄ impulit. Axibus rapi. velocibus firmamē

PHARSALIAE

¶ Non ire: nō verti. Complent hymnibus: replent pluuiā. Calido phœbo: sereno æstu. Tonat: resonat vocibus hisdē simili exantatione. Excussere nebulas: excussunt pluuias quæ emanant e nebulis. Nimbos: ventos inducētes serenitatē. Solutis comis: passis capillis. Intumuit: in fluctus erectū est. Rursus cōtra. Cōticulū siluit quieuit. Turbante: cōcitante. Sinus ferētes puppim: tumuere: vela sunt facta tumida cōtra ventū in quē fertur & nauis. Torrens amnis: copia aquæ precipitis & nō natuæ. Fixus: firmatus & qui nō fluxit. Virgi. Sistere aquā fluuū & vertere si dera retro. Abscissa: decliui & præcipiti. Nō qua pronus erat: sed sursum. Nilū nō extulit æstas: nō auxit & emisit in agros vt solet. Meander: fluuius flexuosus qui cariā irrigat: vnde in tertio eum errantē appellat. Arar: glenifsimus est & moueri nō videt Rhodanū ingredit celerrimū Submisso: demisso & in planū effuso. Olympus: mons Macedoniæ in cuius summū nubes nunq̃ pueniunt. Suspexit: se altiores aspexit. Scythicæ: quæ altæ sunt & duræ. Bruma rigeret: hyems aspera esset. Dimaduere: dissolutæ sunt. Impulsam sidere tethyn oceanus qui horis lunaribus solet augeri: non crescit harū carminibus prohibentibus. Defenso littore: non em vt solet terras inundat. Terra q̃q̃ faciunt terræ mortū & firmamēntū terræ centrūq̃ ipsum qui immobilis est: vt Macrobius tradit: cōcutiunt. Axem centrunt. Vergens nifus: incli nans se & firmans. Tirubauit: contremuit. Medium in orbem: in centrū. Tantē molis onas: terra inquit aperit & scindit se magica voce: aliam q̃ coeli partem ostendit quæ est sub terra. Recessit: scissū est & separatum est. Dedit prospectum: fecit vt videt cœlum quod circum terram vertitur. Potens lethi: lethifertū: vt serpentes leones tygrides: & huiusmodi. Genitū q̃ noceret: natum ad hominū perniciem.

Miratur non ire polos: nunc oīa cōplent Imbribus. & calido pducunt nubila phœbo Et tonat ignaro cælū loue: vocibus hisdem Humentes late nebulas: nimbosq̃ solutis Excussere comis: ventis cessantibus æquor Intumuit: rursus vetitū sentire procellas Conticuit turbante noto: puppimq̃ ferētes In ventū tumuere sinus: de rupe pependit Abscissa fixus torrens: amnisq̃ cucurrit Nō qua pronus erat: Nilū nō extulit æstas: Mæander direxit aq̃s: rhodanūq̃ morantē Præcipitauit Arar: submisso vertice mōtes Explicuere iugū: nubes suspexit Olympus Solibus et nullis: scythicæ cū bruma rigeret Dimaduere niues: impulsam sydere tethyn Reppulit gmonidum: defenso littore carmē Terra quoq̃ īmoti concussit pōderis axem: Et mediū vergens titubauit nifus in orbem Tantæ molis onus peussum voce recessit Prospectumq̃ dedit circūlabentis olympi Omne potens animal leti: genitūq̃ noceret

LIBER SEXTVS.

¶ Et pauet: mansuescit em ipsa: carmine: & deponit iram & vim nocendi. Instruit præparat. predest em eis & faciunt ad inferendā mortē. Auidæ: cupidæ sanguinis vel rabidæ. Nobilis ira: solet leo nō nisi in magnas feras itasci & supplicet homini nō nocere. His: veneficis vel cantationibus. Explicat: distendit sinus & replicatiōes. Pruinoso: frigido. serpens em quanq̃ sua natura lociq̃ frigeat: corq̃ tamen carmine incalescit & repit. Viperei coeunt: serpētes dilaniatæ redeunt in integrū corpus: nodosq̃ faciunt. Humanoq̃: naturale est vt afflati a serpentibus homines ledant & pereant: ipsæ tamē efficiunt vt serpentes afflatu hominū moriant. Quis labor: cū exclamatione inquit vnde tantā vim habeat magica. Labor: laboriosa cupido. Sper

Et pauet æmonias. & mortib⁹ instruit artes Has auidæ tygres: & nobilis ira leonum Ore fouet blado: gelidos his explicat orbes Inq̃ pruinoso coluber distenditur aruo. Viperei coeunt abrupto corpore nodi: Humanoq̃ cadit serpens afflata veneno quis labor hic supis catus: herbasq̃ sequedi Spennendiq̃ timor: cuius cōmercia pacti Obstrictos habuere deos: parere necesse est An iuuat: ignota tantū pietate merentur An tacitis valuere minis: hoc iuris in omes Est illis superos: an habet hæc carmīa certū Imperiosa deū: qui mundū cogere: quicq̃ Cogitur ipse: potest. illis & sydera primum Præcipiti deducta polo. Phœbeq̃ serena Non aliter diris verborq̃ obsessa venenis Palluit. & nigris. terrenisq̃ ignibus arsit: Quā si fraterna. phiberet imagine tellus Insereretq̃ suas flammis cælestib⁹ vmbas: Et patitur rātos cantu deprensa labores donec suppositas ppior despumet i herbas.

nendi timor: q̃ timent sperne re. Cōmercia: cōmutationes & concordia. Habuere deos astrictos: obligauere ad obreperandū. Merentur: ipsæ veneficę. Pietate ignota: vt alij nesciant tam pie colere deos: & est Ironia. Minis tacitis: quas tacite in deos intendunt. Hoc iuris: hæc potestas. Imperiosa: superba & cogentia deos. Certū: propriū separatū ab alijs. Qui mundum certus qui cogitur cogere mīrū dū. Illis: thellis primū deducta sunt e cœlo sydera & stellæ. Phœbe serena: luna clara. Obsessa venenis: ex cātata carminibus. Arsit ignibus: rubuit luce non clara sed fumosa: vt est terreni ignis. Q̃ si tellus prohiberet frater. q̃ si eclipsim pateretur. Quę sit ex interpositione terræ inter ipsam & solem. Imagine fraterna: ab aspectu solis qui est eius imago simillima. Insereret. immisceret ipsa tellus. Suas vmbas. id est noctem vsq̃ ad sidera & astra. cū nō excedat altitudinem lunæ: Flammis cælestibus. videlicet solis & lunæ. Deprensa: obsessa vel depræssa facta vicina terræ. Propior. vicinior Labores. vt pallere & deduci. Despumet. spumas emittat quibus postea vramur ad veneficia.

PHARSALIAE

Hos scelera. Ericto thessalidū scelestissima reliqua; mōrē nō sequebat. Sed noua instituta sibi indixerat. nō em̄ vrbes ingrediebatur: nō domos: sed in sepulchris habitabat: adibatq; inferos arbitrio suo. Ericto pietatis nimia; Ironia est: potestq; ida verbo regi. Gentis: thessalidū. Busta: loca in quibus fuere cōbusta cadauera. Expulsis. vñ beneficio vel qā cū ipsa habitare metuerūt. Nōsse domos Dīi qui vix sinūt viuos ad inferos ire: sed redire nunq; vel salte nō saepe: & qui voluere res inferū esse ignotas ipsam phibere nō possunt. Vita: viuis em̄ illa nōsse nō licet. Tenet ora: effectio. Situ: putredine squalore. Profana: scelestā Erictus. Ignota coelo se. q̄ nunq; se lucidare ostendebat: sed noctu errabat. Grauior: plena est & opprēsa. Stygio. inferno et qualis mortua esse solet. Impexis. incultis. Nymbus. ventus & nubes. Subducūt sydera. inducunt obscuritatē. vt sol luna & stellę nō videant. Nudis. sine cadaueribus. Caprat. iteq; inter capit in vsum suū. Semina foecundae segetis. terrā & herbas q̄s calcabant vtebat. vñ q̄ em̄ seges significat. Et nō lechiteras. corruptit salubre aerē halitu suo. Nec fibras. sacrificia quibus dīi placantur: his hoc est iocinorū extremi ratiū in ignē positis. Fune reas. ex rogo rapras. Flāmas ardētia ligna. Sepulchro. pyra. Nefas. monitū scelus. Carmē se. repetitā exantatio nē. Aias. viuis mortē inferrebat & diu victuris. mortuofq; reuocabat in vitā. Infodit sepeliuit. Fatis debent. quanq; aliq; ex fato & fide suo diu victurus esset. tñ ipsa volente moriebat. Peruersa. ex tristitia in leticia mutata. Funera

Hos scelerum ritus: hāc dire carmina gētis:
Effera damnarat nimia; pictatis Erichtho
Inq; nouos ritus pollutam duxerat artem
Illi nanq; nefas vrbis submittere tecto
Aut laribus feralē caput: desertaq; busta
Incolit: & tumulos expulsi obtinet vmbre
Grata deis Erchī: coetus audire silentium
Nōsse domos stygias: arcanaq; diuis operti
Non superi: nō vita vetat: tenet ora, pfanae
Foeda situmacies: coeloq; ignota sereno.
Terribilis stygio facies pallore grauatur
Impexis onerata comis. si nimbus & atrae
Sydera subducūt nubes: tūc thessala nudis
Egredit bustis. nocturnaq; fulgura captat.
Semina foecundae segetis calcata perussit
Et non letiferas spirando perdidit auras
Nec superos orat: nec cantu supplice numē
Auxiliare vocat: nec fibras illa litantis
Nouit: funereas aris imponere flammās
Gaudet. & accenso rapuit q̄ thura sepulchro
Omne nefas superi prima iam voce p̄cātis
Concedunt: carmenq; timet audire secundū
Viuētes anīas: & adhuc sua mēbra regētes
Infodit busto fati debentibus annos
Mors inuita subit: puerfa funera pompa

LIBER SEXTVS:

mortuos. Fugere lechit. reuixere. Cineres iuuentū. quibus in veneficijs vterent. Ipsamq; patres. facies e manibus parentū incenditū filiorū: rogos in veneficia rapiebat. Fragmenta. frustra sandabilē & carbonēs p̄ aera volitantes & cinerē vestitum & fauillas corporis colligebat. Tori feralis. fereuri. pluentes. dñi fuerent. Olentes membra. quae adhuc seruabāt odorē. Ast vbi. siquādo inci debat in sepultos in marmoreo tumulo vbi corpa desiccatur & nō corrumpunt. euellebat illis oculos. abrodebatq; ungues dentibus. Quibus. in quibus. Intimus humor. interior cadaueris succus. Ducit. educit fugit attrahit. vt atq; vberē ducunt. & duceret apricis in collibus vna colorē Tabe tracta. macie & siccitate contracta. vel Tabe. i. corruptione medullae ducta. vt sit apheresis. Durescūt. siccant. Deseuit. valde seuit & rapit Orbes gelatos. oculos sanguine cōstrictos. Excrementa. vnguū purgamenta q̄ in mortuo crescūt. vt capilli. Ore. dentibus. Laqueū. capistrū alicuius suspensū. Carpsit. la nauit depra parte. Cruces. sanse cruciū. Percussaq; viscera nymbis. carnē quae diu fuerat exposita ventis & pluuijs Incoctas. duratas. Admisso recepto. Calybe. manicas ferreas aut clauū fixum. Nigra sanse. cruorē putridū. Virus coactū. humorē cōgelatū Et morsus neruo. & cū non posset auferre quod momor derat impediētib; neruis suspendit se dentibus vt auelleret. Seder. seruat. Morsus luporū. vt prius mordeant lupi quorū ore famelico & ieiuno rapiat membra. Nec cessant cede. perimit etiā hominem si calido sanguine indiget. & eo qui e vulnere primus egredit

Rettulit a tumulis: fugere cadauera letum
Fumantes iuuentū cineres: ardentiaq; olīa
E medijs rapit illa rogis: ipsamq; parentes
Quā tenuere facem: nigroq; volantia fumo
Feralis fragmenta tori: vestesq; fluentes
Colligit i cineres: & olentes mēbra fauillas
Ast vbi seruant saxi. qbus intimus humor
Ducit: & tracta durescunt tabe medullae
Corpora: tūc omnis auide desēuit in artus
Immeritq; manus oculis: gaudetq; gelatos
Effodisse orbes: & siccae pallida rodit
Excrementa manū: laqueū: nodosq; nocētes
Ore suo rupit. pendentia corpa carpsit
Abrahitq; cruces: percussaq; viscera nymbis
Vulsi: & incoctas admissō sole medullas
Insertū manibus calybem: nigrāq; p artus
Stillantis tabi saniem: virusq; coactum
Sustulit. & neruo morsus retinente pepēdit
Et quodcunq; iacet nuda tellure cadauer
An feras: volucresq; sedet: nec carpe mēbra
Vult ferro manibusq; suis: morsusq; luporū
Expectat siccis raptura a faucibus artus
Nec cessant a cāde manus: si sanguine viuo
Est opus: erūpat iugulo qui primus apertō:

PHARSALIAE

¶ Sacra stygia sacrificia. Ex
taq; funere poscunt tre, mē.
& iacra ex hominis morte re
quirūt exta palpitantia. Vul
nere si vētris: si fœtus nondū
æditus ponendus est in aris p
vterum vulneratū educitur.

Qua natura vocabat: qua so
let naturaliter egredi. Sæuis
vmbri: anima crudeli & im
mani. Ipsa facit manes: ipsa
hominē sæuum interficit: vt
habeat eius animam in suum
vsum. Omnis mors: cadaue
ra cuiuscunq; generis sexus et
ætatis: & quacunq; morte ce
derit. Genæ florem: solet
adolescentibus mortuis bar
bæ lanuginē vellere. Ephoe
bo: adolescenti: Læua: manu
sinistra. Theffalis: ericō ipa
Charis: quia propinquor.

Truncauit: aliqua parte immi
nuit. abscidit eū aut narē aut
librum aut aurem. Laxauit:
aperuit. Compressa: clausa
stricta. Hærentem: fixam.

Sicco: arido quale est mortui
Infudit murmura: inurmu
rauit dixitq; carmina. Geli
dis: mortuis. Mandauit: cō
misit aliquod scelus secretum
vt vmbri renūciaret. Pōpe.
pōdidit: manifestauit Sexto.

Alta nocte. p̄fundis tenebris
Titā mediū q̄ tpe: quī ap̄
Antipodes est meridies: q̄ sit
media nocte n̄ra. Fidi mini.
famuli Sexti Pō. Vagati: dis
curres. Prærupta: precipiti
& alta. Hem⁹ deuxus. mōs
pendens. Porrigit: extēdit.

Pharsalica iuga: colles in qb⁹
est Pharsalos oppidū. Inco
gnita: inaudita. Tētabat: me
ditabatur. Fingebat: forma
bat excatatiōes. Nāq; timēs
meuebant eū ne p̄liū alibi cōfereret: & ipsa cadaucrib⁹ potiri negret itaq; veneficis

Nec refugit cædes: vltimum si sacra cruorem
Extaq; funere poscunt trepidantia mensæ
Vulnere si ventris nō qua natura vocabat
Extrahitur partus: calidis ponendus in aris
Et quotiēs sæuis opus est: ac fortib⁹ vmbri
Ipsa facit manes: hoīm mors oīs in vfu est.
Illa genæ florem primæuo corpore vulsit
Illa comam leua morienti abscidit ephœbo
Sæpe etiam caris cognato in funere dira
Theffalica i cubuit mēbris: atq; oscula figēs:
Truncauitq; caput: cōpressaq; dentibus ora
Laxauit: siccoq; hærentē gutture linguam
Præmordēs gelidis infudit murmura labris
Arcanūq; nefas stygias mandauit ad ūbras
Hanc vt fama loci Pompeio prodidit alta
Nocte poli: titan medium q̄ tempore ducit
Sub nostra tellure diem. deserta peraua
Carpit iter: fidi scelex: sueticq; ministri
Effractus circum tumulos: ac busta vagati
Conspexere procul prupta in caute sedentē
Qua iuga deuxus pharsalica porrigit æm⁹
Illa magis: magicisq; Deis incognita verba:
Tentabat: carnemq; novos fingeat i vfu:
Nanq; timēs ne mars aliū vagus irret i orbē
Emathis & tellus tam multa cede careret
Pollutos cantu: diuisq; venefica succis

LIBER SEXTVS.

tentabat auertere. ¶ Philippos: cāpos in pharsalia quos excantauit & sparsit herbarū
succis ne alibi fieret pugna. Transmittere: transferre in aliū locū. Mortes: cadauera.
Auertere: remouere abuti romanorū cineribus. Tantos manes: tantorū viroꝝ anias.
Ardor: desiderii eius. Quid: quā corporis partē. Inuolet: in vola suā ponat & ra

cōspersos vetuit trāsmittere bella philippos
Tot mortes habitura suas: vsurq; mundi
Sanguine casorū truncare cadauera regum
Sperat. & hesperie cineres auertere gētis:
Ossa nobilium: tant osq; acquirere manes
Hic ardor solusq; labor: qd corpore Magni
Proiecto rapiat: q̄s cæsaris inuolet artus
Quā prior affat Pompeij ignaua propago
O decus æmonidū: populis q̄ pandere fata:
Quæq; suo ventura potes diuertere cursu:
Te p̄cor vt certum liceat mihi noscere finē
Quē belli fortuna paret: nō vltima turbe
Pars ego romanæ: Magni clarissima proles:
Vel dominus rerū: vel tantī funeris hæres.
Mens dubijs pculsa pauet: rursusq; parata ē
Certos ferre metus: hoc casibus eripe iuris
Ne subiti: ceci q; ruant: vel numina torque
Vel tu parce deis: & manib⁹ exprime verū
Elysiat resera sedes: ipsamq; vocatam
Quos perat e nobis mortē: tibi coge fateri.
Nō hūilis labor ē: dignū est: qd q̄rere cures:
Vel tibi quo tanti præponderet alea fati.
Impia vulgatæ letatur nomine famæ
Theffalis: & contra: si fata mitiora moueres

piat: tractumq; est ab auibus
auctore Donato. Propago
ignaua: Sextus Pōpeij dege
ner filius. O decus: exordita
beniuolentia. Fata: futuros
euentus. Diuertere: impedire
ne eueniant. Vt certū. Narra
tio est sue petitiō. Non vlti
ma turba: a p̄sona sua quā cō
mendata parte capiat beniuo
lentia. Vel dñs rerū: si vicerit
pater. Heres: si peribit. Per
culsa dubijs: p̄terita incertis
euentibus. Ferre metus cer
tos: tollerare quæq; aduersa.
Hoc iuris: hanc vim vt nō la
teant: sed p̄noscant. Cocci: nō
p̄cogniti. Vel numina torque
Dat modū petitiōi quā ho
nesta & illi possibile esse ostē
dit. Torque nu. coge deos su
peros. Exprime: elice. Ma
nibus: inferis. Resera sedes:
aduoca vmbas ex cāpis ely
sijs. Ipsamq; voca. & voca
mortē deā vt p̄adat tibi q̄s ve
lit perimere. Nō humilis: nō
vilis. sed egregius & te dign⁹
& honesta petitiōē ostēdit:
eicq; vtilē. Alea fati: euentus
belli q̄ est in fati. Vel tibi:
etia tibi nō mō mihi & alijs.
Quo p̄poderet: vt lucrū vti
litate afferat. Legit & qd̄ p̄e
ponderat. i. q̄a in tuū mai⁹ cō
modū venit. In pia: venefica
Noie: gloria. Et contra: &
ex aduerso locuta est. Si fata
mi. locus est ex intima philo
phia sumptus. Dicū eū verū
tate sempiternā ex æternitate
fluente mutari nō posse: p̄ser
tim si ad omne genus humanū
reiq; sumā attineat: singulorū

PHARSALIAE

Verò posse fata mutari & produci. In quā sententiā & Virg. i. x. loquitur: quū ait pōt
se Turno mortē differri: sed totū bellū mutari nō posse. Itaq; pollicet Erieto se vel vi
tam vni facile truncaturā: vel mortuū in lucē reuocaturā. Moueres: moueri velles:
vel mente agitates. Minora

fata: q̄ ad singulos attinerēt.
¶ Prebere deos iustos: cogere
numina. In actus: in officia
& actiones. Arti: veneficę.
Inseruisse moras: p̄trahere.
Sidera: potentia stellarū. Pref
serunt: cōstituerūt mortē ali
cul: Fecerit senē: tribuerit se
nectutē inferimus illi mortē i
iuuētute. Herbis: veneficis
herbarū. Causarū series: ordo
& veritas fluens ab æternitate

Oīa fata laborāt: oīa obstat
& periclitantē. Ictu: periculo
Plus: q̄ ars nra. Multi adit⁹
multiplex erit via ad veritatē
inueniendā. Tellus: varios
diuinādi modos idicare videt
p̄ tellurē geomantiā: p̄ æthera
pyromantiā q̄ sit ex igne: p̄ cha
os: necromantiā: p̄ ætra hydro
mantiā. Capos autē & saxa ad
exuberationē addit: & p̄ me
tonymia animātia q̄ his oib⁹
cōtinentē intelligit. Pronū: fa
cile. Tāta cō. cū habeam⁹ tot
viroꝝ cadauera Attollere: eri
gere suscitare. Vt ora mō. vt
recēter mortu⁹ possit hū vba
explicare i levis organis vocis
sed si desiccatus corruptus ve
esser: nō vocē intelligibile sed
stridorē emitteret. Mebris: ob
mēbra. Strideat icertū: strido
rē emittat q̄ nō hū audiat. Ge
minatis aris: duplicatis p̄ ex
cātationes. Squalēt: ex carmie
Tecta: circūdata. Cælorū:
postq̄ erat a ducib⁹ in thessa
lia ventū. Proiecta: strata in
sepulta. Tumulis ne. ablit⁹
est absolūt⁹. Impaste: famell
cę. Vate: cadauer vaticinatu
rī. Scrutata: q̄ inquisiuit. Fi

Pronū erat o iuuenis: q̄s velles iquit: i actus

Inuitos præbere deos: conceditur arti

Vnā cum radijs presserunt sydera mortem

Inseruisse moras. & quamuis fecerit omnis

Stella senē: medios herbis abrūpim⁹ annos

At simul a prima descendit origine mundi

Causarū series: atq; omnia fata laborant

Si quicq; mutare velis: vnoq; sub icu

Stat genus humanū: tūc thessala turba fate

Plus fortūa pōt: sed si p̄noscere casus (mur

Contentus: facilisq; aditus: multiq; patebūt

Ad verē: tellus nobis ætherq;: chaosq;

Ædraq; & cāpi: rhodopeiaq; saxa loquentē:

Sed pronū cum tanta nouæ sit copia mortis

Emathijs vnum campis attollere corpus

Vt modo defuncti: tepidiq; cadaueris ora

Plena voce sonent: nec membris sole pūstis

Auribus incertum feralis strideat vmbra.

Dixerat: & noctis geminatis arte tenebris

Mœstum tecta caput, squalenti nube perrat

Corpora cælorū tumulis proiecta negatis

Continuo fugere lupi: fugere reuulsis

Vnguibus ipaste volucres: dū thessala vate

Eligit: & gelidas leto scrutata medullas.

Pulmonis rigidi stantes sine vulnere fibras

LIBER SEXTVS.

bras: extremitates. Pulmō: stex q̄ vox o st. ¶ Vocē: organa vocis integra. Fata:
vita. Penitentia dubio sunt. nā quicq; in lucē poterat reuocari. Superis: ad ius pos.
Tollere: erigere & iulicare. Totas acies: oēs casos. Et reddere bello: & facere vt
rurius præliarent. Cessissent cōcessissent nō restissent. Extractus auerno stygio
reuocatus in vitā ab inferis. Mōstro: portento miraculo vel eniōne q̄ multū p̄ter
rat. Traiecto: p̄iorato. Ducit: trahit. Inseto vncō: ferreo vncino imitio. Ferali
bus: funebris. Victuri: in vitā rediuri. Sub alta rupe: in valle & amro. Caui: ca
uari in antiū. Damnarat: cū dāno elegerat. In præceptis subedit humus: fouea mgt
est vicina inferna. quē inumbrat densa silua solis radios prohibens. Status in Thye

Inuenit: & vocē defuncto in corpe querit

Fata peremptorū pendēt iam multa viroꝝ

Quē superis reuocasse velit: si tollere totas

Tentasset campis acies. & reddere bello

Cessissent leges Erebi: monstroq; potenti

Extractus stygio popis pugnasset auerno:

Electum tanquem traiecto gutture corpus

Ducit. & inseto laqueis teralibus vncō

Per scoplos miserū trahit: per saxa cadauer

Victurū: montisq; caui: quē tristis Erichtho

Damnarat: sacris alta sub rupe locatur

Haud procul a ditis cæcis depressa cauernis

In p̄ceptis subedit humus. quā pallida p̄nus

Urget sylua conus: & nullo vertice cælum

Suspiciens. Phœbo nō peruia taxus opacat

Marcētes ius tenebræ: pallensq; sub antris

Longa nocte situs: nunq; nili carmine fatū:

Lumen habet: nō tamareis sic faucibus aer

Sedet iners mœstum mundi confine latētis:

Ac nostri. quo nō metuunt emittere manes

Tartarci reges. nam quāuis thessala vates

lit facris lib. iij. simile teie lo
cū describit. Sic & Seneca id
œdipo. Est p̄cul ab vrbē loc⁹
ilicib⁹ niger. Dyceq; citaval
lis irriguē loca. Dep̄ssa: p̄
funda. Conus: p̄nus: ramis in
diuatis. Nullo vertice: nullo
arborū: cacumine q̄ non recē
sed trāuersecrescūt. Nō p̄uia
phœbo: quā radij iohs ob q̄
litare nō penetrat. Taxus: ar
bor venenata: a q̄ toxica q̄st
taxia dicta sunt. Marcētes
tenebræ: obsecus crassusq;
aer. Situs: equalor & lanugo
in ip̄is arboribus. Nō tam
reis: nō adeo est obsecus val
lis tenarea: a q̄ est ad inferos
aditus. Stat⁹ li. theba. q̄. Hoc
vt fama loco pallentes deus
vmbas Trames agit: nigricq;
iouis vacua aia dicit. Mon
bus: arcadq; perhibent in vera
coloni. Sindori: & gemi
penarū: auct⁹ q̄ tenet. Fe
uet ager: sepe eumēdū vor
cetq; manuq; lu medium fū
nuē die: leuq; triformis la
nitor agricolis campis audiz
tus abegit. Iners aer: obsecus
unimotus crassus. Tenareis
faucibus: antio tenari montis
in Laconia. Confine mundi
latētis: terminus inferni. &
est Appositio. Quo: in quā
vallē tenaream. Non me
tuit manes emittere: exa in
fernum mittere quū videant
intra confinia esse.

PHARSALIAE

¶ Dubium est: dubitari potest inquit an Eris to aspiciat umbram: quia euocauerit & extraxerit: an quia ipsa descenderit in infernū. Discolor: varij coloris & pallidus. Furiā cultus: habitus furia dignus. Vario: diuersorū colorū. Operit vultus: circū uelat faciē. Sertis vipereis adhibuerat em viperas comis furia: more: & illis capillos nodabat. Iuuenis: Sexti. Defixū lumina: habentē defixa lumina. Ponite. nolite metuere. nam hic reuocabitur in vitam. Vt quis pauidi: vt etiā timidissimi non metuant. Si vero stygiosq: si omnia horrenda quae in inferno sunt vobis ostenderem non esset vobis metuendum: quippe manus metuunt me praesentem. Ignibus:

phlegetontis qui tartarum circumcūcit. Me praesente: metunt em praesentiam mea. Villosa colla: velut villis serpentibus plena. Victi gigantes in terga: habentes manus reuinctas in terga. Metuentes: me & vos. Supplet: implet. Laxata: aperta. Feruent: calido & recenti. Taboq: medullas abluo: purgat interiora sanie. Virus lunare: spumā lunae. De qua supra diximus. Possumus etiā de menstruo intelligere: quod in luna singulis mensibus mulieres emittunt: estq: mirae potentiae.

Huc: in pectus. Quicquid natura genuit: omne monstrigenus quod contra naturam: aut naturae defectu: aut in eius nimia natum est. Spuma canum: non aconitum intelligit sed spumas rabidi canis. qui metuunt suam imaginem in aqua cōspicere. Quo quidem metu etiā illi quos momorde re afficiuntur. Ait em Plinius Ita mors lethalis aq̄re metus. Est autē Ouidij testimonio id genus morsus incurabile. Dicit em. Soluere nodosa nescit medicina podagra. Nec formidatis auxiliatur aquis. ¶ Lyncis: Lynx (vt Plinius tradit) clariss. me omnium quadrupedū cernit. Eius vrina in calculi praetiosi duritiē transiit: quod Lyncurium vocant.

Nodus hyenae. hoc est iunctura. habet em spinā continuā vnico tm nodo. Plinius

Vim faciat fatis: dubiū est: qd' traxerit illuc
Aspiciat stygias: an qd' descenderit umbras.
Discolor: & vario furiā cultus amictu
Induitur: vultusq: aperitur crine remoto:
Et coma vipereis substringit horrida sertis.
Vt pauidos iuuenis comites ipsūq: tremētē
Conspicit exanimi defixum lumina vultu
Ponite ait trepida conceptos mente timores
Iam noua iam vera reddetur vita figura
Vt quāuis pauidi: possint audire loquentē
Si vero: stygiosq: lacus: ripamq: sonantem
Ignibus ostendam: si me praesente videri
Euminides possent: villosaq: colla colubris
Cerberus excutiens: & vincti terga gigātes.
Quis timor ignauimetuetes cernere manes
Pectora tunc primū feruenti sanguine supplet
Vulneribus laxata nouis: taboq: medullas
Abluit & virus large lunare ministrat.
Huc quicqd' fetu genuit natura sinistro.
Miscet: nō spuma canū. qbus vada timori ē
Viscera nō lyncis: non durae nodus hyenae

LIBER SEXTVS.

libro octauo. Hyeni vtrūq: esse naturā ait: & alternis annis esse mare: alternis foemi nam fieri. Patere sine mare vulgus credit. Aristoteles negat. Celli & iuba cōtinuitate spinā porrigit: flectitq: nisi circūactu totius corporis nequit. Multa praeterea mirantur. Sed maxime semper nō humanum inier p: stōs: itabula assimulare: nomenq: alicui ediscere: quē euocari foras laceret. Item vt mūienē hominis imitari ad sollicitādos canos quos inuadat. Ab vno animali sepulchra erui ad inquisitionē corporum foeminā raro capi. Oculis mille esse varietates colorumq: mutationes. Praeterea vmbra eius contractu canes obmutescere: & quibusdā magicis artibus omne animal qd' ter lustrauerit in vestigio inherere. ¶ Cerui pasti serpente

Defuit. & cerui pasti serpente medulla
Non puppi retinens euro tendente rudētē
In medijs echeneis aquis. oculiq: draconū
Quaeq: sonant foeta tepefacta sub alite saxa
Non arabū volucer serpens: innataq: rubris
Aequoribus custos p̄ciose vipera conche
Aut viuentis adhuc libyce mēbrana cerastrae
Aut cinis eoa positi Phenicis in ara

Mos ceruorū est: vt serpentes naribus attrahant aetate confecti. nam illarū haustu iuuenescunt. Auctores sunt Plinius & Solinus. Tendentē rudētes: implente vela. quibus tensis funes etiā tendunt. Echeneis aquis. Plinius libro nono inquit. Est paruus admodū piscis assuetus petris echeneis appellatus. Hoc carnis adhaerente naues tardius ire creduntur. inde nomen impositum quā ob causam amatoris quoq: veneficijs infamis iudicio: ac litū more: quae crimina vna laude penlar: fluxus grauidarum vtero sistens partusq: continens: ad puerperū tamen in cibos non admittit. Est autē semipedalis & limaci similis: vt idem tradit libro. xxxij. Dictusq: ab EXOR quod est tenere: & πῶς quod nauem significat. Echinus autē est pisciculus in formam echi in castanea: in quibus spinā pro pedibus ingredi est his in orbem volui. Draconum: qui nascunt in aethyopia. Saxa tepefacta. Plinius libro nono inquit. Tribus primis & quinto aquilarū generi modificatur nidolapis echites: quē aliqui dixerē gagytē ad multa remedia vtilis: nihil igne deperdens. Est autē lapis iste pregnans litus quum quatiā alio velut in vtero sonante: sed vis illa medica non nisi in nido directus. Saxa: gagytes. Alite foeta: aquila quae peperit. Serpens volucer: saculus arabicus alatus: qui se e sublimi demittens corpora penetrat. Innataq: rubris aequoribus. Cicero in tercio libro de sinibus haec habet. At alia quae in concha patula pīnā dicit is qui enate concha: quiq: eam custodit pynoteres vocatur: in eamq: se recipit & includitur vt videatur monuisse vt caueret. Plinius vbi de cācris ait. Pynoteres vocat minimus ex omni genere: ideo oportunas iniuriarū huic solertia innata ostrearum testis se condere: & cū accreuerit migrare in capatiores. Vipera: pynoteres. Praetiofa: quia producit vniones. In rubris aequoribus: in mari rubro quod est in Arabia Non defuit etiā membrana cerastrae: id est corium serpentis. Cerastris corpore cinere cornicula saepe quadrigenrina: quoq: motu reliquo corpore occultato sollicitant ad leaues. Phoenicis: avis. De qua Ouidius inquit. Vna est quae reparat seq: ipsa refectat ales. Assyrii phoenice vocant. Hic aromata congerens in aram quandam alarum agitatione accendit: quū ipsa comburitur: & ex cinere vermiculus nascitur qui postea redit in phoenicem quae semper est vnica. De phoenice lege Plin. um: Lactaniū & Ouidium. Eoa: oues tali.

PHARSALIAE

¶ Quo in quē locū. Pestes: viles: venena & monstra. Frōdes saturatas: arborū ramos prius excātos. Et herbas: quas cū tenere essent & nascerent salua respexerat. Os dirū: ipsa Erieto dira. Dedit mundo: adinuenit & fecit. Pollentior: potentior. Excantare: ad excantandū. Cōfundit murmura: celeriter murmurat ita vt verba comprēssa nō intelligant. Discordia: aliena ab hominū sermone. Habet latrat⁹ canū: imitant canes latrantes. Bubo: nocturna auis maior oro qui est maior noctua Stryx: volucris nocturna quæ infantes noctu inuadit: vt Ouidius fastorū sexto. & Plinius. xi. tradit. Exprimi: enunciat expromit. Planctus: sonitus fluctus in saxo percussus. Vna vox: ipsa sola tot vocis fecit diuersitates.

Penetrat in tartara: exaudiat ab inferis excantatio eius. Eumenides: furias deosq; inferos inuocans orat: vt p. l. c. l. scribis suis remittant vmbra in corpus defuncti. Chaos: confusio & profunditas tartari. Mundos innumeros: etiā si innumeri essent: vt ex Democriti auctoritate Anaxarchus Alexandro persuadebat.

Auidum: insatiabilis em est animarū orcus. O rector stygiæ terræ: o Pluto vel Iuppiter stygie. Quæ mors dilata torquet: qui mori nō potes & vita est tibi molesta. Styx: palus. Et quos: suppleo elysij. Nulla thessalis: nā oēs impii sunt: & in elysios non nisi pii admittunt. Persephone perosa coelū matrēq; Proserpina odio habens superos & Cererē quæ ipsam rapta desiderabat cū ardente Plutonem amaret. Virgi. Nec repetita se qui curret proserpina matrē.

Nostræq; hehates pars vltia abyssi. profunda inuocat Hehates a centū potestatib⁹ quas habet. Hehaton em centū sonat. Nostræ dixit: quia illius tutela frutuntur in magicis. Per quā: qua medio & cuius mortu cū stygijs deis mutuo colloquor. Ianitor laxæ sedis: cerbere custos ampli inferni.

Qui spargis viscera: qui ab

Quo postq; viles: & habētes noīa pestes
Contulit infando saturatas carmine frōdes:
Et quibus os dirū nascētibus inspuir herbas
Addidit. & quicqd mūdo dedit ipsa venenū
Tunc vos letæos cunctis pollentior herbis
Excantare deos: confudit murmura primū
Diffona. & humanę multū discordia linguę
Latratus habet illa canū: gemitusq; lupoꝝ
Qd̄ trepidus bubo: qd̄ strix nocturna q̄runt
Qd̄ stridet. vlulantq; feræ: qd̄ sibilat anguis
Exprimi. & planctus illisæ cautibus vndæ.
Syluarūq; sonum. fractæq; tonitrua nubis
Tot rerū vox vna fuit: mox cætera cantu
Explicat æmonio: penetratq; i tartara ligua
Eumenides stygiūq; nefas: pœneq; nocētū:
Et chaos innumeros auidū cōfūdere mūdōs
Et rector terræ. quē longa in secula torquet
Mors dilata deum styx: & q̄s nulla meretur
Thessalis elysios: coelum matremq; perosa
Persephōe nostręq; hehates ps vltia: p. quā
Manib⁹. & mihi sunt tacite comercia liguæ:
Ianitor & sedis laxæ: qui viscera sauo

LIBER SEXTVS.

forbes carnē tibi ipsi. & ad verbi allusit ethymon. Dicitur est em qd̄ carnē voret. Creas em caro est & vorans. Sorores: parca. Tracturæ: daturæ vitam huic quē in lucem reuoco. Fila repenti: vitam reddiā. Cloto em colum habet: Lachesis fila re: Atropos vero fila rumpere dicit. Senex lassare: Charon animarū vector fatigare. Vnde flagrantis: phlegetonius fluuij ignei qui circuit tartari. quāq; reuera protinus ipse ad stygē paludē velificat. Vmbis: ob vmbas quas reuocauit. Ore satis nefando: si sum satis impiet huius quæ & oris carne humana infecta: & iō vobis grata. Carmina: ex cantatione. Ieiuna si bris: anteq; gustauit carnē humanā. Pectora plena: corpus grauidæ mulieris. Profecta: extra alicui⁹ infans iraq; sunt quos dñs profectur. Si quis quū velti is: si infante victorū & morbo non correptū sacrificauit. Vestris lancibus: patris dicatis vobis. Non in tartareo. facilitatē rei ostēdit: quia recentem & intepulū & ad ripas stygias vix appullam animā pēit: quā de cetero securā fore promittit. Modo luce fugata: quæ dudū mortua est & iter habet ad inferos. Hiatus: faucibus ingressu. Orci: inferni. Licet has: licet citū est vt illa quæ nūq; amplius me euocabit: & semel istuc veniet & moueatur veneficijs meis. Canat nato ducis em ina Pompeiana: vaticinetur filio Pompeiani omne factum patris. Omnia: diuinationes & fata. Si bene merentur: conferunt in vobis beneficium. nam ex bellis civilib⁹ multas simul animas cōsequimini. Leuauit: eiecit. Spumantia: p. celerata multo carminū pronūciatione. Proiecti iacentis. Clausura: carceris corporis. Clausu em locus clausus dicitur: & ipsius clausurę instrumentū. Leha: mortifero. Cui eripit mure. g. priuatū mortis beneficium

Spargis nostra cani: repetitaq; fila sorores
Tracturæ. tuq; o flagrantis portitor vndæ
Iam lassate senex ad me redeuntibus vmbis
Exaudite preces. si vos satis ore nefando
Pollutoq; voco: si nūq; hæc carmīsa fibris
Humanis ieiuna cano: si pectora plena
Sæpe dedi. & laui calido profecto cerebro
Sigs: quū vestris caput: extaq; lacib⁹ infans
Imposuit: victurus erat: patere precanti
Non in tartareo litantem poscimus antro
Assuetamq; diu tenebris: modo luce fugata
Descendentē animā: primo pallentis hiatus
Hæret adhuc orci: licet has exaudiat herbas
Ad manes vētura semel: ducis omīna nato
Pōpeiana canat notri modo militis vmbra
Si bene de vobis ciuilia bella merentur
Hæc vbi fata: capulspumantiaq; ora leuauit
Aspicit astantē proecti corporis vmbra
Exanimis artus: inuisaq; claustra timentē
Carcere antiqui: paret ire in pectus apertū
Visceraq; & rupta letali vulnere fibras.
Ah miser extremū cui mortis mun⁹ inique
Eripitur nō posse nori. miratur Erichtho

b iij

PHARSALIAE

Immotū: qđ nō mouebat. Has satis licuisse mo. qđ statim nō paruerint. Vluo serpente: quē habebat in manibus. Illatrat: clamat cōtra manes. Quas egit: excāratio nibus em̄ terrā in rimas p̄ q̄s vocē imitteret aperuerat. Rūpit siletiā: vocē imittit. Secura vocis meae: qđ nō pares & negligis carmē. Nō agitis: nō psequimint: simulat em̄ se nō vidisse eā. Per inane here. p̄ vacuū infernū & capacissimū: nā vmbre locū nō occupāt. Elicia: in lucē educā. Vero noīe: nō em̄ vos eumenides appellabo: sed quāq; proprio suo. Canes stygias: vos ipsas quae canes appellamini. Per bulta se: quar: persequar & fugabo. Funera: exequias. Custos: vos obseruans. Tecq; deis: Proserpinā minitatur: se ostē eurā iam eo quo est apud inferos vultu. Alio: diuerso ab eo quem ostēdis mortalibus. Ficta: cōposita. Tabida: macilenta squalida. & est vocan di casus. Ennea: Proserpina dicta ab Enna oppido in Sicilia: ad quā rapta est & ubi est eius templū celeberrimum. Quē dapes. Proserpina rapta quū Ceres eius mater a Ioue impetrauisset vt ad superos reuocaret: si nihil gustasset: indicata est ab Alcalapho septem punici mala grana hauisse. Itaq; iussit Iuppiter: vt equo t̄p̄is spacio nunc apud sup̄os nunc apud inferos esset. Dapes: septem punici mali grana. Quo foedere: indicabo stuprū tuū & vt patrui turpi col tu delectaris. Regem noctis: Plutonē. Cōtagia: stuprū intelligit qđ mater ipsam visa est neglexisse: & nō magnificisereuocare. Pessime arbiter: o Pluto qđ lucē odisti: ego ru pra terra radios solis in te imit tā. Feriere: percutieris. Die: luce. Ille: Demogorgō qđ est oim deorū pater & iacet i mo tartaro: inter praet̄q; terrē deus siue terribilis deus. Cōpellādus: vocādus et alloquendus. Quo nunq;: ad cuius nomē iuocatū fit terremotus. Apertā gorgona: patentē Medusē quā alij impune videre nō possunt. Erynnem: furiam.

Has satis licuisse moras: irataq; morti Verberat immotū viuo serpente cadauer Perq; cauas terre: quas egit carmine rimas Manibus illatrat, regniq; silentia rūpit, Tisiphone, vocisq; mee secura Megæra Non agnis saeuis Erebi p̄ inane flagellis Infelicem animā: iam vosego noīe vero Eliciam, stygiasq; canes in luce superna Destituam: p̄ busta seq̄r: p̄ funera custos Expellam tumulis: abigan vos oībus vrnis Tecq; deis: ad quos alio procedere vultu Ficta soles hechate pallenti tabida forma Ostendam: faciemq; Erbi niutare vetabo Eloquar immenso terrasub pōdere: quē te Cōtineant ennea dapes: qđ foedere mcestum Regem noctis ames: qđ e contagia passam Noluerit reuocare Ceres, tibi pessime mūdi Arbiter immittam ruptis titana cauernis Et subito feriere. Pareti: an ille Compellandus erit, quō nunq; terravocato Nō excussa tremit, qđ gēgona cernit apertā Verberibusq; suis trepdā castigat erynnim

LIBER SBXTVS.

Tenet: possidet. Indespecta: nō visa, qđ sunt in penetralibus imisq; tartari partib⁹ Cuius. Demogorgonis. Estis superi: adeo em̄ est in inferno demerius: vt vos celū incolere videamini. Periurat styglas vndas: piurat stygē paludē qđ alijs deis nō licet. Maro. Dij cuius iurare timent & fallere numen. Astrictus: densatus. Caluit: solutus est & cōmorus. Fouit vulne, apparuit in vulnerib⁹ Fibre: vitalia iecur pulmo et cor. Trepidant: mouent palpitant. Subrepēs: subintrās. Desuetis: qđ viuere s̄a cessarāt Palpitat: motitat se. Tēdunt exēdunt. nā lēti laxiq; erāt. Nec se tel. ca. Cadauer inquit vno ipetu repēte surrexit Tel lura: terra. Repulsum: pculsum & terrē ipetu subleuatū. Distēto lumina ri. nu. apto ore oculi aperiunt. Nondū facies vi. nō vdebat viuere: sed mori. Rigor: distēto corporis. Stuper: qđ in vitā redierit Sed munus re nul. sed nō loq̄bat ore iā stricto. Tm̄ re spōsura: solū vt respō deat nō vt loq; incidat. Thessala: ericō. Mercede: p̄mio. nā ea lege te dimittā vt nullis carminibus & veneficijs in vitā valeas reuocari. Immune: liber & cui nō noceant veneficia. Toto æuo: toto t̄p̄e futuro. Tali tua: ea diligētia te sepeliā & talibus lignis adurā. Tua mēbra. scōdā. Exaudiat magos: pareat excāratōib⁹. Sit tātū: magno bñficio & foelicitati tibi ascribe qđ p̄ me fueris reuocatus i vitā. Verba: carmina. Sonū lō. le. mortē. nil em̄ aliud mors est nisi lōgus somnus. Lethē aut fluui⁹ est i inferno: q̄nis ipm potatib⁹ obliuionē inducit. Ponit & p ipsa obliuio. Tripodas va. Dij & vates respōsi obseurū dant. Nec omantia yō aperte oīa indicat. Tripodas menfas Apollinis, Methonymia.

Indespecta tenet vobis: qui tartara cuius. Vos estis superi: stygias qui pericrat vndas. Protinus astrictus caluit cruor: atraq; fouit vñera. et i venas extremaq; mēbra eu currit Percussē gelido trepidant sub pectore fibrae Et noua desuetis subrepens vita medullis Miscetur morti: tunc om̄is palpitat artus Tenduntur nerui: nec se tellure cadauer Paulatim p̄ mēbra leuat: terraq; repulsum ē Erectumq; simul: distento lumina rictu Nudantur: nondū facies viuentis in illo Iam moriētis erat: remanet pallorq; rigorq; Et stupet illatus mūdo: sed murmure nullo Ora astricta sonant: vox illi: linguaq; tantū Responsura datur. dic inqt thessala: magna Qđ iubeo: mercede mihi: nā vera locutum Immune toto mundi præstabimus æuo Artibus æmonijs tali tua mēbra sepulchro: Talibus exuram stygio cum carmine syluis Vt nullos cantata magos exaudiat vmbra Sit tanti vixisse iterq; nec verba nec herbæ Audebūt longe somnū tibi soluere Lethes: A me morte data tripodas: vatesq; deorū Sors obscura tenet: certus discedat ab ūbris

PHA RSALIAE

Fortis adit oracula: magnanimus est necromanū aggreſſit. Dure: inflexibilia.
Ne parce: ne abſtine. Da noia: die noiatim. Da vocē: emitte clarā vocē. Loquant
mecū: futura aperiant. Addidit & carmen. Poſt hæc excantauit vmbra vti iur
q̄ quid rogaret. Dedit: præſtitit cōceſſit. Manante fletu: abūdanibus lachrymis
Triftia. Quid patre ordinem: qm̄ ab acherontis ripa ſit reuocatus: ſe vidiffe negat.
Id tñ quod ex vmbis intelligere potuit eloquit. Ab aggere: a ripa acherontis. Effe
ra: imanis. Agitat: vexat. nā inter ſe certant. Arma impia: ciuilia bella. Quietem:
pacē & ſilentii manū. Tartara: in quibus ſceleſti puniunt. Eſt em̄ muniſſimus et
pfundiſſimus locus triplici
muro munita ars & adaman
tinis turribus. Fecere palā: ma
niſta ſūt. Triftis foelicibus
animis optimoq̄ inerat in vul
tu trifticia. Natū. q̄ bello ſa
nitico p. M. Liciniū pontificē
dijs itygijs deuouit: vt victo
riā ſuis relinq̄. et exēplo patriſ
q̄ eodē ſucceſſu bello latino p.
Valeriū ſe deuouerat. Luſtra
les aīas: appoſitio .i. expiatori
as. nā ſua deuoride romanorū
peccata expiauerūt & exerci
tū incolumē pſtiterunt. Ca
millū: Furiū Camillū qui ca
piā patriā a gallis ſeuonibus li
berauit. Curios. Māius Cu
rius detatus de ſānitibus ſabi
nis & lucanis triūphauit: &
iterū de ſabinis legatis ſamni
tū aurū offerētibz cū rapas
sorretet. Malo hæc ingt in ſi
ctilibz meis eſſe & aurū ha
bentibus. Querentē: q̄ Pō.
neceſſarius ſuus eſſet a Cēſare
ſupandus & in egypto peritu
rus. Scipio. Aemilianus cui
p̄genitus Scipio cōſul Pōperij
gener pōpeianæq̄ factiōis in
aphrica. Cato maior ho. car.
Cato cēſorinus q̄ carthaginē i
delendā ſenatu eſſe ſuaſit p̄co
cē ſicū inde allatā oſtēdens vt
Pli. tradit. Moeret ſata nepo
tis: dolet morte Catonis Vi
centis ſolū te. Solus (inquit) lu
nius Brutus qui Tarquinios
expulſit & patriam liberauit. primūq̄ conſul fuit. Igitur eſt q̄ videt Brutum eius p̄o
genitum Cēſarem occiſurum: & patriam ſicū a tyrannide liberauium.

Quisquis vera petit: duræq̄ oracula mortis
Fortis adit. ne parce p̄cor. da noia rebus
Da loca: da vocē: qua mecum fata loquant
Addidit & carmē: q̄: quicqd cōſulit vmbra
Scire dedit. meſtum fletu manante cadauer
Triftia nō equidem parcarq̄ ſtamina dixit
Reſpexi. tacitæ reuocatus ab aggere ripæ
Qd̄ tñ e cunctis mihi noſcere cōtigat vmbz
Eſſera romanos agitāt diſcordia manes
Impiaq̄ infernā ruperunt arma quietem
Eliſtas aliq̄ ſedes: ac tartara mœſta
Diuerſi liquere duces: quid fata pararent
Hi fecere palam: triftis foelicibus vmbis
Vultus erat. vidi Decios: natūq̄ patremq̄
Luſtrales bellis animas: flentēq̄ camillum
Et Curios: Syllam de te fortuna querentem
Deplorat libycis perituram Scipio terris
Infaſtum ſobolē maior carthaginis hoſtis.
Non ſeruituti mœret cato fata nepotis.
Solum te conſul depulſis prime tyrannis

LIBER SEXTVS.

Catilina. L. Catilina ſeditioſus ciuis & patriæ hoſtis cū reliquis impijs laus eſt.
Minax: minis plenus. Cathenis: quibus victus erat & cruciabat in tartaro. Marij:
pater & filius. Cethegus: Cethegus fuit Catilinæ ſocius in cōiuratione. Nuditalis
ſit ad humerū extitit q̄ hæc familia in plio vtebat: vt diximus libro primo. Drufos
Liuius Drufus tri. ple. ſocios & italicos populos ſpe ciuitatis romane ſollicitauit legi
busq̄ agrarijs & frumētarijs latis cū ciuitate pſtare nō poſſet: italicis & ſenari fac
ſuiſus velut ſocialis belli auctōr incertus: a quo domi occiſus eſt. Popularia noia: q̄
populo aſſentabant. Immodicos: nimios. Grachos. C. & tyberij tri. pl. ſeditioſos
Manus: factioſosq̄ & im
pioſq̄. Conſtrictæ nobis cha
lybū: quæ ſunt in vinculis fer
reis in tartaro. Plauſere: igit
ciæ ſignū dedere. Turba no
cens: impij ad elyſios ire vo
lūt. Poſſeſſor: diſ oreus Plu
to. Aperit ſedes: ſinit ingreſſ
& parat ſe ad puniendū nocē
tes quos & patentibus oſtijs
eſt admiſſurus. Aſperat: in
cruciati animas. Et durū:
parat etiā victori Cēſari ada
māna vincula. Placido ma
nes: Pōpeiū cū tota familia in
bellis ciuilibz periturū oſtē
dit. Expectare placido ſinu:
ſuſcepturos blande & reueren
ter. In ſerena parte: in cāpis
elyſijs. Nec gloria parua ſol
licitet: nō ſe exhilarare te breui
vita. Veniet hora q̄ miſceat
oēs: qua perant & pōpeiani
& cēſarant. Properate mori:
mortiamini libet. Magno
forti & cōſtanti. Descendite
ire ad inferos. Quis e paruis
buſtis: quale fuit Pompeij.
Calcate manes deorum: pedi
bus contundite animas occu
patorum patriſ qui in deos ſe
rentur eſſe conuerſi. nam vos
eritis eorum ſuperi: quippe in
tartaro cruciabantur. Hocq̄
propter Cēſarem Auguſtum
& Claudium dixit. Querit
a manibus. Quem ex duci
bus. Tumultū nili: ſpulchri
apud nilum vbi Pompeius ſepeliēſ. Quæ tybridis: hoc propter Cēſarem dicit qui
ſepultus eſt in campo maruo. Ducibus: manibus eorum qui duces luere.

Brute piās inter gaudentē vidimus vmbas
A ruptis catilina minax. fractiſq̄ cathenis
Exultat marij q̄ truces: vndiq̄ Cethegi.
Vidi ego letantes popularia nomia Drufos
Legibus immodicos: auſoſq̄ igetia grachos
Aeternis chalybum nodis. & carcere ditis
Conſtrictæ plauſere manibus: campolq̄ pioſq̄
Poſcit turba nocens: regni poſſeſſor inertis
Pallentes aperit ſedes: abruptaq̄ ſaxa
Aſperat & durū vinclis adamanta: paratq̄
Poenā victori. refer hæc ſolacia tecum
O iuuenis: placido manes: patrēq̄ domūq̄
Expectare ſinu: regniq̄ in parte ſerena
Pompeio ſeruare locum: nec gloria parua
Sollicitet vitæ: veniet quæ miſceat omnis
Hora duces: pperate mori: magnoq̄ ſupbi
Quauiſ e paruis animo descendite buſtis
Et romanorū manes calcate deorū
Quæ tumultū nili. quæ tybridis abluat vnda
Querit. & ducibus tantū de ſumere pugna ē

PHARSALIAE

Tu fa. o Sexte: qd ad te pmet
Parce dabūt: fata tibi inferēt
eūā i nō dixerō. Tibi certior
Imago tui patris i somnis oīa
tua incōmoda sicilia tibi vari
cinabi. Quo vocet te: in quē
locū cōsulat fugias vt sis tut.
Plagas: regiōes. Quē fide,
quā roma suis sub siderib⁹ po
sitā. Europā mise. Nulla or
bis pars illesos seruare vos po
terit. Distribuet tu. diuider se
pulchra p victorijs vestris.
Pōpeius em q victor in Asia
fuit ad nilū sepeliet. Sextus in
Asia. Gn. filius in Hispania.
Cato & Scipio in Aphrica.
Nil tutius ema. qm illic null⁹
ex pōpeij domo peribit sed ali
bi. Sextus ei ipe postq vict⁹
ab Augusto in freto siculo fu
it: in alia fugiēs Amyntē regi
nullo se fodere tradidit: a quo
Mileti est obrūtatus: cū age
ret qdagesimū annū. Fraier
vero eius ad Cartēā in Hispa
nia cecidit: vbi Cæ. ad despera
tionē redegerat. Reposcit: nu
tu indicat se velle mori. Vt
cadat: vt moria. Reddere ani
mā si. ad se aiām reuocare nisi
pmittat Erieto. Cōsupto iā
iū. se. qdātemel e sua diuōe cā
liberauerūt & iuris alieni fece
runt. Extruit ro. lignos: con
geriē parat. Venit: iuit pedi
bus suis. Struet in pyra Tan
dē: ex defuncti desiderio dixit
It comes: cōitata est Sextū.
Et coelo. & cū iā instaret dies
suis carminib⁹ noctē pduxit
tenebris geminatis ne cōspice
ret ab aliq. Tenere diē: reti
nere lucē. Præstitit: effecit.

Tu fatum ne quere tuum cognoscere: parce
Me reticente dabūt: tibi certior oīa vates
Ipse canet siculis genitor Pompeius in aruis
Ille quoq; incertus q te vocet: vnde repellat
Quas iubeat vitare plagas: q sydera mundi
Europā miserī: lybiamq; asiamq; timete:
Distribuit tumulos vris fortuna triumphis
O miserāda domus: toto nihil orbe videbis
Tutius emathia. si postq; fata peregit
Stat vultu mœstus tacito: morteq; reposcit
Carminib⁹ magicis opus ē. herbisq; cadauer
Vt cadat & nequeūt animā sibi reddere fata
Consumpto iā iure semel. tū robore multo
Extruit illa rogū. venit defunctus ad ignes.
Accensa iuuenē positū strue lingt Erichtho
Tandē passā mori: sextoq; ad castra parētis
It comes: & coelo lucis ducente colorem
Dum ferrent tutos intra tentoria gressus:
Iulīa tenere diem densas nox pstitit vmbra
Io. Sul. in. VII. Lucani librū argumentū.
Septim⁹ vt magni narrauit sonia plorat
Fata ducis mox turba oī sibi plia poscit
Censet idem cupidus facundo tullius ore
Dux dat id inuitus: scribit tum dira poera
Prodigia: instructas acies factura ducumq;
Verba suis animos: & plia gesta fugamq;
Inuehitur post hæc in te saeuissime Cæsar
Dānans pharsali cōpletos sanguine campos
M. An. L. u. Pharsalia liber. VII.

LIBER SEPTIMVS.

IO. SVLPITII VERVLANI IN. VII. LVCANI INTERPRETATIO.

Segnior oceano. Cū præli dies certo fsto instaret: sol mœstus inquit poetas
ortus est solito legnius: & voluit eclypsim pati. Seq; nubib⁹ innumbrauit: ne
puris in thessalia radijs luceret. Luctificus: mœstus luctuq; nūci⁹. Se
gnior: tardior. Lex æterna: institutū ei a natura ipositū: vt certo tpe oriat certūq; cur
sum pagat. Vocabat oceano: euocabat e mari vñ videf egredi. Egri eqs: ipulit q;
drigas. Cōtra æthera: cōtra motū mūdi q est ab oriēte in occidēte: cū ipse vena cur
su cōtrario ab occidēte in orientē. Qui. Rapido cōtrarius euehor orbī. Retorsit cursū
cōtra nixus est. Polo rapiēte
cogente ipsum ad mortū mūdi
seqdū cui repugnabat ne ori
ret: & futurā cladē spectatur
esset Defectū: eclypsim. La
bores. Videf em sol laborare:
cū nobis eius splēdor p lunæ
interpositionē auferet. Nō pa
bula flā. nō vt aleret seipsum.
Nā ignes coclestes humore nū
triri priō li. sup eo versū docu
imus: Flāmiger an titā vt alē
tes hauriat vndas. At nox.
Sōnū Pōpeij cōmemorat qd
ei occurrit i illa vltia nocte fe
licitatis. Pars vl. appositio ē.
Fœlicis: posthac ei infœlix
fuit. Sollicitos: inquietos. Ima
gine: sōno. Pōpeiani: qd ipse
met extruxerat. Corne. Ta sic
habet. Quū Gn. qd Pōpeij
inculcatū a senioribus ferūt: q
māsurā theatri sedē posuisset:
nā antea subitaris gradib⁹ &
leena in ips structa fuerat: sed
cōsulitū p simonīæ q ppetua
sedes i theatro locata sit potius
q imēso sūptu singulos p an
nos cōsurgeret ac strueret.
Effigie ple. imaginē ppli ro.
Attolli: erigi clamore. Cune
os sonā. multitudinē in thea
tro certatū clamare & plaude
re. Facies: apparatus & leticia
illa quū primū triūphauit e si
cilia aphrica q; reuerfus: ppen

Segnior Oceano: quam lex eter
na vocabat
Luctificus Titan nūq; magis
æthera contra
Egit eqs: cursumq; polo rapiēte retorsit
Defectusq; pati voluit: raptæ q labores
Lucis: & attraxit nubes nō pabula flammis
Sed ne thessalico purus lu ceret in orbe
At nox felicitis magui pars vltima vitæ
Sollicitos vana decipit imagine somnos
Nam Pompeiani visus sibi sede theatri
Innumerā effigiē romanæ cernere plebis
Attolliq; suum letis ad sydera nomen
Vocibus & plausu cuncos certare sonātes.
Qualis erat populi facies: clamorq; fauentis
Olim cū iuuenis: primiq; ætate triumphī
Post domitas gētes: q; torres ambit Iberus:
Et quecunq; fugax Sertorius impulit arma
Vespere pacato: pura venerabilis æque

na Domitio & Hiarba victis. Iuuenis: qrtū ei & .xx. annū agebat. Iberus: torrens.
flu. in Hispania velox & vehemēs. Ambit: circuit. Sertorius. Ro. exul q cū totā his
paniā suscitasset in bella victus est a Pō. vt dixim⁹ li. ij. Vespere: hispania & occidēte
q sub stella vespere est. Aeq; ita venerabilis. Pura toga: cādida veste & nō picta.

PHARSALIAE

Quoniam ornante effusus: & triumphali illa q̄ stellata palmata ut fuit. Eques adhuc ante
em & senator esset: & ante legitimum 30 annos etiam Sylla improbane triumphauit. Seu
fine. Vnde ostenditur somniū p̄curat poeta. Siue inquit q̄ mēs animaduertēs
finē bonorū & calamitatē futurā conuertit se ad elapsam felicitatē. Siue id se obulit
somnia p̄ contrariā significationē ut iacticia verteret in luctū. Siue cū nō concederet
ei posthac Romā videre: voluit fortuna ut saltē p̄ somniū intueret. Anxia venturis:
Mœsta ventura calamitate. Fine: deest in. Ad tempora læta: ad pristina fortunā.
Per solitas ambages. p̄ circuitiones & implicatōes. Nā somniū proprie est (auctore

Macro. qd' velat ambagibus
celat figuris. Vitis: somnijs.

Quand' visus p̄prie est phā

casina q̄ inter vigiliā & adul

teriā quietē occurrit. Tulit

oīa: attulit auguria & fuit p̄g

nuncius. Ultra: posthac.

Sic: p̄ somniū. Dedit: cōces

sit obulit. Ne rumpite. p̄ cōm

serationē apostrophe vti: in

quiens Nolite excitare Pō. q̄

nox sequens erit ei iēra: dirisq̄

imagibus agitabit. Nullas

eur. hypalage. Crastina ges

nox sequens. Dira: inquieta.

Diurna imagine: his q̄ vide

bit in die videlicet exercitiū p̄

figatū. Peret: offeret repien

tabit. Funestas: funerib' af

fectas. Vnde: p̄pter quod.

Pares somnos: somnia popu

lū & duc noctē foelicē. Vel

etiā p̄ somniū aut victū fuga

tum Donassent vtiā: vtiā

p̄ diē tibi esse licuisset in vrbe

Ro. ut populus sciret te peritu

rū amissurūq̄ pariter libera

tē: ut mutua inter vos charita

tis officia: ut legēciā & luctū

ostenderitis. Fructū: affect

enerationes & lachrymas.

Fati: calamitatis. Vterq̄: po

pulus & tu. Velut moitu

tus: tanq̄ rediturus Roman

victor. Semp tibi conscia: q̄

semper continet firmum deside

riū tu non putauit te alibi pe

Quā currus ornante toga plaudente senatu

Sedit adhuc romanus equesteu sine bonorū

Anxia venturis ad tempora leta refugit:

Siue per ambages solitas contraria visis

Vaticinata quies magni tulit oīa planctus

Seu vetito patrias ultra tibi cerchere sedes

Sic romā fortuna dedit: ne rumpite somnos

Castroꝝ vigiles: nullas turba verberet aures

Crastina dira quies: et imagie mœsta diurna

Vndiq̄ funestas acies seret: vndiq̄ bellum

Vnde pares somnos populi: nocteq̄ beatā

O foelix: si te vel sic tua roma videret.

Donassent vtiā superi: patriæq̄ tibiq̄

Vnū magne diem: quo fati certus vterq̄

Extremū tantū fructum caperetis amoris

Tu velut Aufonia vadis moriturus in vrbe

Ille rati semper de te sibi conscia voti:

Hoc scelus haud vnquā fatis n̄grere putauit

Sic se dilecti tumultum q̄q̄ perdere magni.

Te mixto flester luctu: iuuenisq̄: senexq̄

Hoc scelus: ut te mixto tumulto pr̄uaremur. Quocq̄

& culy. Mixto: luctu: consulis lachrymas.

LIBER SEPTIMVS.

Iniussus: n̄dussus a parentibus sed sponte. Vulgus foemineum: matronæ. Cen
Bruti funere. Iunū Brutū qui reges eiecit vniuersæ matronæ deplorauere & p̄ annū
luxere. Tela: Caesaris violentia. Funera: mortē. Sed dū: non modo priuatū & p̄
festis diebus: sed etiā festis & q̄n Caesar triumphabit. Omiseri: miseros eos dicit q̄
meru doloris significationē cogebant dissimulare & nō publice ipsum deplorauerūt
Gemituse dere dolorē: hypallage est. Vicerat astra iubar: lucifero inquit orto stel
læ aliæ obscurabant. Quū mixto: cū turba superioribus elata vīctorijs circūsterit
Pōpeius: & petijt ut signū pugnae p̄poneret. Brat aut signū pugnae vestis purpurea
siue ciuenta: ut ait Appianus
Sed huc ex historijs aliquid af
feramus. Cū Pōpeian de di
uidendis bonis & hononibus
Caesaris & eius exercitus: decq̄
tabellis ferendis inimicisq̄
persequendis inter se certarent
& consultarent. Caesar parata
re frumentaria confirmatq̄
militibus tentandū existima
uit quidnā Pompeius propo
siti aut voluntatis ad dimican
dum haberet: ex castris eduxit
exercitū acieq̄ instruxit: pau
loq̄ a castris Pom. lōgius ut
progredere: ille e castris suis:
Pō. castris in colle habitis ad
infimes radices montis aciem
instruebat: semper ut videbat
expectans in quibus locis Cæ
sar se subiceret. Cæ. nulla ra
tione ad pugnam elici posse
Pompe. existimans: castra ex
eo loco mouere & passim fru
mentari constituit. Signoq̄
profectionis iam dato taber
naculisq̄ incensis animadu
sum est lōgi a vallo esse acie
Pom. progressam: vti non in
quo loco posse dimicari vide
retur. Tunc Cæsar ad suos cū
iam esse agmen in portis: dis
ferendum est inquit iter in præsentia nobis & de prælio cogitandū. Trahentibus or
bem: mundum in perniciē impellentibus. Non visitura totū diem: peritura ante no
ctem. Tentoria: prætorij castrorū. Accensa tumultu: inflammata concursu. Ad
mouer: propinquas fecit & accelerat. Dira subit rabies: quisq̄ irascitur & præliū cu
pit. Præcipitare: vrgerē sine villo sui & publico respectu. Segnis & pavidus: Argue
bant Pom. q̄ piger & timidus esset & q̄ gauderet bella perahere ut diutius in regno
perseueraret. nam toti orbi & etiā regibus imperabat. Vnde ut Appianus scribit: cum
regem & Agamennona appellabant. Indulgens regno: incumbens imperio.

Iniussusq̄ puer: lacerasset crine soluto

Pectora foemineū ceu Bruti funere vulgus.

Nunc q̄q̄ tela licet paueat victoris iniqui

Nunciet ipse licet caesar: tua funera flebunt.

Sed dū tura ferūt: dū laurea ferta tonanti

O miseri quorū gemitus edere dolorem:

Qui te nō pleno pariter planxere theatro

Vicerat astra iubar cū mixto murmure tur

Castroꝝ fremuit: fatiscq̄ trahētib' orbē (ba

Signa petit pugnae. miseri ps maxima vulgi

Non totum visura diem tentoria circum

Ipsa ducis querit: magnoq̄ accēsa tumultu

Mortis vicinæ p̄perātes admouet horas

Dira subit rabies: ira quisq̄ ac publica fata

Precipitare cupit. segnis pavidusq̄ vocatur

Ac nimis patiens socris Pōpeius: & orbis

Indulgēs regno: qui tot simul vndiq̄ gētes

PHARSALIAE

¶ Iuris: potestatis. Timeret pacē: ne imperiū & ius in gentes esset depositurus. Reges: vt Deiotarus Arietes & Taxiles. Bella trahi: praeliū differri. nam cū superiores numero essent: certā sibi victoriā pollicebant. Hoc placet. Cū admiratione cōqueri. qd dii eos quos euertere statuerūt in errore & suae culpam calamitatis inducūt. Vertere: apheresis. Crimen: culpā. Irruimus: vltro imus. Pharsalia: locus ille pntiofus & conflictus. Est in Pō. ca. vehementer optat. Cunctōrū voces. Vnus Cicero p omnibus Pompeianis est allocutus. Maximus auctor eloquiū. Fabi. sic ait. Dono quodā pudentiā genitus in quo totas vires suas eloquentia experiret. idē apud pōsteros est id est consecutus vt

Cicero iam non hominis nomen: sed eloquentiā habeat.

Sub iure. potestate cōsulari.

Togaq; pacifico consilio et iusticia. S. euus: in patriā ipsius. Pacificas secures: consultum. Nō em vi sed consilijs Catilinae coniurationē deleuit & ipsum eiecit. Pertulit voces: locutus est. Iratus bellis: ferens iniquo animo bella.

Rostra: vnde concinaretur ad populū aut senatui consuleret

Forum: vbi causas ageret.

Miles: qui militabat sub Pōpeio. Facundia: eloquentia sua firmavit & persuasibile facit causam infirmā. nō em erant satis validae rationes ad ineundū certamen. Hoc p tot meritis. Suadens praelium Cicero facilem q; victoriā pollicens primum a foelicitate argumentatur. Adhortaturq; Magnum ne fortunā suam pristinam deferat. Inde elicit argumenta ab auctoritate populorū & regum: & indignitate rei et pigritiā fugienda. a deorū proclui benignitate: a vi & consensu fugiendo. Concluditq; per simplicem complexionem. Tot meritis: quae in te cōsult. Velis vti se. vt vtrius ipsa. Proceres. principes.

Tui. tibi fauentes. Affusi. submissi & genuflexi. Socerum. vt Cēsār vincatur. Rogamus. Syllepsis est directā. & deest nobiscum. Humani generis. A rei indignitate locus. Merito est indignum. non iniuria censetur iniquum. Vincere lente. non accelerare victoriā.

Iuris habere sui vellet pacemq; timeret.

Nec non & reges: populiq; querūtur Eoi

Bella trahi: patriaq; procul tellure teneri

Hoc placet o superi: cū vobis vertere cuncta

Propositū: nostris erroribus addere crimen:

Cladib; irruim; nocituraq; poscim; arma

In Pompeianis votū est Pharsalia castris

Cunctōrū voces romani maximus author

Tullius eloqui; cuius sub iure: togaq;

Pacificas saeuus tremuit Catilina secures

Pertulit: iratus bellis: cum rostra forumq;

Opraret: passus tam longa silentia miles

Addidit inualidā robur facundia causae

Hoc p tot meritis solum te Magne precatur

Vti se fortuna velis procereq; tuorū

Castrorū: regesq; tui cum supplice mundo

Affusi: vinci socerum patiare rogamus

Humano generi tam longo tēpore bellum

Cēsār erit: merito Pōpeium vincere lente

LIBER SEPTIMVS.

¶ Gentibus subactis. Argumēto a maiori ad minus: hoc est cū transcurrendo psequendoq; Mythis datē multas vicis nationes: vt Ibei es albanorū & adiacentes his phoenici ad Tanaim vsq;. Ingrate: qui tot victorias dijs accepisti nūc deperas. Fertior magnanimitas. Causam: q iusta est. Credete: cōmittere deorū potestati. Signa: las. Proflienti incurrent in hostes. Pudeat vicisse coactū: ce gens vincere cū iuo de decore. Si duce te. Argumētatio necessaria: si senatus (inquit) creauit te ducē: & bella gerunt p publica libertate: habeat ius senatus conferendi praeliū arbitrio tuo vel te iussu. Iussio: a senatu. Nobis: in publicū vsum. Cōcurrere: plicari. Quid mūdi nullū

Gentibus indignū est et trāscurre te subactis

Quo tibi feruor abit: aut q fiducia fati?

De superis ingrate times: causamq; senatus

Credere dijs dubitas: ipse tua signa reuellet

Proflientq; acies. pudeat vicisse coactum

Si duce te iussu: si nobis bella geruntur

Sit iuris quocunq; velint cōcurrere campo

Quid mūdi gladios a sanguine cēsaris arces?

Vibrāt tela manus vix signa morātia quisq;

Expectat: pperā: ne te tua classica linquāt

Scire senatus auct; miles te magne sequat

An comes. ingemuit rector: sensitq; deorū

Esse dolos: & fata suae contraria menti

Si placet hoc inquit cunctis li milite magno

Non duce tēpus eget nil vltra fata morabor

Inuoluat populos vna fortuna ruina

Sitq; hoīm magnae lux ista nouissima parti

Testor roma tū magnū: q cuncta perirent:

Accepisse diem: potuit tibi vulnere nullo

Stare labor belli: potuit sine cāde subactum

se: sed ab alijs constitutū accipere. Potuit stare tibi nullo vulnere potuisti absq; sanguine vincere. Stare: cōstare. Subactū: subiugatū Cē. exercit; traditōe pax sequebat.

viuere finis quē oēs cupiunt mori. Vibrant: quunt in Cēsare. Vix signa: maxima est omniū pugnandi audacia.

Propera: ad victoriā. Nete tua: ne te contempto milites perliū ineant. Scire senatus: implex cōplexio est: cuius altera delecta cōcludit esse pugnandū: nā q senatus milites sub Pō. nō fatebimur. Si fatemur erit dilema: & nō cōplexio.

Rector: Pō. Esse dolos. i. q; pugna tā acriter posceret. Si placet hoc: idā imprudenti ac culat exercitum culpam in deos transferens: excusantq; se: & ostendens potuisse sine sanguine & sola fame hostē superari. qui quidē in eum desperatione tā venerat: vt mori pugnando optaret. Cēsārē vero metu malorū nō magnanimitate esse ducem ait. Scelutq; esse cōmittere fortunae certā victoriā. Inde conqueit pluribus optatq; mori: eo q tanta cede peracta is qui victor erit efficiet infamis: q victus calamitatibus affliget. Tempus: hoc negotiū i quo vtrūq; mur.

Milite: vt milites nō vt duces officium agat. Nil morabor: parebo vobis nec impediam. Inuoluat: euetat humanum genus. Nouissima: vltima. Magne parti: quae peribit. Accepisse: nō constituisse: sed ab alijs constitutū accipere. Potuit stare tibi nullo vulnere potuisti absq; sanguine vincere. Stare: cōstare. Subactū: subiugatū Cē. exercit; traditōe pax sequebat.

PHARSALIAE

¶ Captiui: capti. Quis furor o caeci: eos ab imprudentia immanitate arguit. nam in bello civili refugienda est cruenta victoria: dandaq; opera vt sine caede vincatur. Abstulimus terras: rationes quibus victoria ceta videbatur aperit. Abstulimus terras: fugauimus eos. Exclulimus: expulimus. nam victus est. Toto: quonia pluri- ma nostra classe tenentur. Ieiuna agmina: esurientia & famelica. Ad praematuras rapinas segetu: ad rapiendam segetem quae primu facta est elui apra. Effedimus vo- tum: fecimus vt voueret & optaret. Meis: mortibus meoru. Belli pars: sententia est. Non est vltimus inquit ad victoria gradus: quu effectus est vt tyrones pugnare non metuant: modo id pugnandi furore faciant: an multi sunt q metu pugnare volut. Sed for- tissimi est instantia mala dis- ferre & no desperare. His: il- lis ducibus. & hoc dicit quia sugauerat hostemibis vicerat & ad fame redegerat. Signa: praelij. Qui promptus. Ari- stoteles in ethicis ait. Viri aut fortis est quae hominibus ter- ribilia vident & sunt ea suble- re: quia decorum sit ita facere & turpe non facere. Et ibide. Mortem vero appetere ob fu- gienda paupertate aut amore aut aliud quicq; graue: no for- tis est: sed magis timidi. Qui- dius. Na timidi est optare ne- cem. Aristoteles. Desperans quide meticulosus est. & Ci- cero. Nunq omnino pericu- lum fugae committendu est: vt imbelles timidiq; videa- mur: sed fugiendum etiā ilud ne offeramus nos periculis si ne causa: quo nihil potest esse stultius. Differre: non lon- ge producere & remorari. Hac tam prospera: certam vi- ctoria. Placet tradere for- tuna: vultis periculo expo- nantur. Discrimen: pericu- lum. Malunt: milites mei. Du- cent: meipsum. Res mihi ro- manas dederas: iam quasi de- speratis rebus ad fortuna apo- strophe vitur. Res: imperiu: vt postq res Asiae. Maiores: auxit em ipse Romanu potentiam. Tuere: defende. Pompeij nec crimen erit: nec culpam nec gloriam belli volo mihi ascribi.

Captiuumq; ducem violatae tradere paci
Quis furor o caeci scelerum? ciuilia bella
Gesturi. tumut nec no cu sanguine vincant
Abstulimus terras: exclusimus aqre toto
Ad praematuras segetum ieiuna rapinas
Agmina copulimus: notuq; effecimus hosti
Vt mallet sterni gladijs: morteq; suor
Permiscere meis: belli pars magna pacta est
His: qbus effectus est ne pugnā tyro paueret
Si modo virtutis stimulis: iraq; calore
Signa petunt. multos i summa pericla misit
Venturi timor ipse mali. fortissimus ille est
Qui proptus metuēda pati: si comin⁹ instet
Et differre pot. placet haec tā prospera rer
Tradere fortunae: gladio pmittere mundi
Discrimē: pugnare ducē: quā vicere malut
Res mihi romanas dederas fortuna regedas
Accipe maiores: & caeco in Marte tuere.
Pompeij nec crimen erit. nec gloria bellum

LIBER SEPTIMVS.

Vincis apud superos votis me caesar iniquis
Pugnat: quantu scelery: quantuq; malor
In populos lux ista feret: q regna iacebunt
Sanguie romano qua turbidus ibit enipheus
Prima velim caput hoc funesti lancea belli
Si sine momento rer: partisq; ruina
Casus est: fer ait: neq; em victoria Magno
Lacior: aut popul' inuisum hac clade pacta:
Aut hodie Poepius erit miserabile nomen
Ome malum victi: qd fors feret vltia rerum
Ome nefas victoris erit: sic fatur: & arma
Permittit populis: frenosq; furetib; ira
Laxat: & vt victus violento nauita coro
Dat regimen ventis: ignauuq; arte relicta
Puppis onus trahit trepido cofusa tumultu
Castra fremut aiq; truces sua pectora pulsant
Ictibus incertis: multor; pallor in ore
Mortis venturae est: faciēq; simillima fato
Aduenisse diem qui fatu rebus in aeuum
Conderet hūanis: & queni roma qd esset:
Illo marte palā est: sua quisq; pericula nescit
Attonitus maiore metu quis littora ponto
Obruta: qs summis cernēs in motibus aqr
Aetheraq; in terras deiecto sole cadentem
Tot rerum sine timeat sibi: no vacat villos
Pro se ferre metus: vrbī magnocq; timetur
se ferre metus: sibi metuere. Vrbī magnocq; Pompeio duci & reipub.

¶ Vincis me in q vo. cu in- quā sit in bello civili man⁹ co- ferere. Tu tne ora mea pica- te a deis id ipetras. Pugnat: no indicat sed coquerit. Re- gna: reges & nationes. Iace- bunt: peribunt. Enipheus: flu- uius in pharsalia. Prima ve- lim: vtiā inqt ego prim⁹ pe- riā mō id fiat sine dāno & ca- lamitate partu meaz. Pune- sti: mortiferi. Caput h: meū. Momēto: motu & calamita- te. Partis mea. Neq; em vi- ctoria ma. lae. no plus leticiae ex victoria coseq; q misticie si victus ero. Inuisum nome si vixero habebor odio vt tā- te cladis auctor. si fuero vict⁹ ero miserabilis. Oe masu: in- comoditas. Nefas: scelus & causa mali. Laxat fre. cōcedit plu. metaphora ab eqib⁹ ha- benas lētaibus. Et vt vict⁹ sic egit inqt vt nauia q a ven- tis supaus relicta arte vela et naui vetis pmittit. Coro: vē- to ab occidere solstitiali. Dat regi. tradit se regedu. Onus pu. ig. puppis grauis & iners sine moderatore. Castra: ex- ercit⁹ milites. Truces: qul. Pulsant pe. ictu. vērāt se affe- ctibus varijs: vt spe metu ira cupiditate. Fato: mortu. Cō- deret fa. nouū imperiū & for- te cōstitat: & ob id plu rē ro. obscuraret. Nescit: nō sen- tit nō cōsiderat. Maiore: prin- cipiū reipu. Quis litto. argu- metū a sibi. nullus est ei q cer- nēs mū dū megi & coeli ca- dere timeret sibipfi. Obrup- ta pō. submersa mari. Eqr in- sū. mō. diluuiū. Nō vacat: nō vacuū est & nō intendit ani- mus ad metuendū de se. Pro

PHARSALIAE

¶ Nec habuere fidē: sed magis acuerunt ut melius penetrarent. Mucro: ensis. quāq;
 p̄prie cuspis: aciemq; significat. Cautibus: coribus. Exarsit: plēdidit. Erigit saxo
 recta imponit coribus ut acutius ducendo ferrū: vel cotes vertendo. Tendunt: flectunt
 & contendunt. Nervis: cordis. Auger stimulos: parat & acuit calcarea. Siliceat:
 si parua magnis & humana diuinis conferre licet: non aliter acucunt arma dei t̄llo
 giganteo. Phlegra: campo in thessalia. Tollente: erigente. q̄a montibus montes im
 poluere. Martius: martis. Incaluit: incudibus ficulis: recoctus reformatusq; est an
 tro Vulcani apud vulcanias insulas q̄ sunt inter Siciliā & Italiā: vbi Lypara in qua
 antrū Vulcani & hyera vul
 cano sacra. Illic Brontes Ste
 ropes & Pyragmon arma &
 fulmina fabricāt. Qui Neptu
 ni & amphritices filij cyclo
 pes dicunt. Cuspis: telū. Ru
 buit: ignitū est & tinctū. Spi
 cula: ferrū sagittas post pytho
 nē occisum. Crines gorgo
 neos: serpentes. Medusae cuius
 caput in aegyde sculptū gere
 bat qd̄ aspicientes vertebant
 in saxa. Egis dicit munimen
 tū pratoris in numine: in ho
 mine vero lorica thoracq; di
 citur: ut indicat libro. x. Mar
 tialis. Cyclos: pyragmon:
 vel vnus ex fratribus. Mu
 tauit: renouauit. Pallene: pal
 lene oppidū est in Achaia ad
 Sicione. Pallā vero in Laco
 nia sitū: ut Strabo docet. Sed
 legendū arbitror phaleneā. i.
 thessalica. a phalenis oppido
 iuxta phlegrā: ut Plinius ha
 bet. ibi gigantes sunt fulmina
 si. Non tamen prodigia cla
 dis nuncia indicat. Prodere:
 manifestare. Notas: signa.
 Quum peteret thessala rura.
 Valerius maximus ait. Pom.
 egressa a Dyrrachio aduersa
 agminē eius fulmina iacta fuisse signa examiniibus obscurata subita tristitia implica
 tos militū animos totius exercitus terroribus & hostias ab altaribus fuisse. Ol̄ stitit
 quasi prohibens accensum. Fregerē: rupere. oriunt̄ em̄ ex ipsis nubibus: ut primo h̄
 bro diximus. In oculis: a facie ipsorū. Faces: faces vestigia lōga faciunt priore par
 te ardente. Bolis vero perpetua ardens: longiorem trahit limitem. Columnas. Plī
 nius inquit. Vocant̄ & columnas quū spissatus humor tigenq; ipse se sustinet: a cui
 similitudine columnā igneam poeta appellat. ¶ Trabibus: nubes bolis similes sunt.
 Eas docas vocant quales apparuere quū Lacedaemonij classe victi imperiū grācia

Nec gladijs habuere fidē: nisi cautib; asper
 Exarsit mucro: tunc omnis lancea saxo.
 Erigitur: tēdunt nervis melioribus arcus
 Cura fuit iectis pharetras implere sagittis
 Auger eques stimulos: frenorq; aptat habe
 Si liceat superis hoīm cōferre labores (na
 Non aliter Phlegra rabidos tollente gigātes
 Martius incaluit ficulis incudibus ensis
 Et rubuit flammis iterq; neptunia cuspis
 Spiculaq; extenso parā Pythonē recoxit
 Pallas gorgoneos diffudit in aegyde crines
 pallenaea Ioui mutauit fulmina Cyclops
 Non tñ abstinuit vētueros prodere casus
 Pet varias fortuna notas: nā thessala rura
 Cū peteret: totus venientibus obstitit ether
 Inq; oculis hominū fregerūt fulmina nubes
 Aduersasq; faces: īmensoq; igne columnas:

LIBER SEPTIMVS:

amiserunt. Auidos pythonas: legendū cenfeo Typhonas. Funt em̄ Typhones quā
 ventis arctius rotati nubē effregerit line fulmine & vorticē faciunt qui Typhōn. i. vi
 bratus vocat: ut Plinius ait. Apuleius vero si ignitū nō fuerit fulmen inquit Typhō
 vocat. Clausit: p̄strinxit & terrefecit. Ingesto: quasi immisso siue q̄ extinxerit ali
 quē. Cristas: ornamenta & insignia galearū. Perfudit capulos: manubria ensium li
 quefecit. Erepta pila: tela: e militū manibus ablata. Ferrū nocens: iniusta tela. Fer
 rū arma dissoluta sunt. Examine: apium multitudine. præterea examen in aris con
 stitit: ut ait Appianus. Maiori pondere: signa inquit grauiora erant: q̄a sudabant la

Et tradibus mixtis auidos Pythionas aquarū
 Detulit: atq; oculos ingesto fulgure clausit:
 Excussit cristas galeis: capulosq; solutis
 Perfudit gladijs: ereptaq; pila liquauit
 Aethereoq; nocens fumauit sulphure ferrū
 Necnō in numero cooperta examine signa
 Vixq; reuulsa solo: maiori pōdere pressum
 Signiferi mersere caput: rorantia fletu
 Vsq; ad thessaliā romana: & publica signa
 Admotus superis discussa fugit ab ara
 Taurus: & emathios p̄ceps se iecit in agros:
 Nullaq; funestis inuenta ē victima sacris
 At tu q̄s scelex superos: quas rite vocasti
 Eumenidas caesar: stygij q̄ uumina regni
 Infernūq; nefas: & merfos nocte furores
 Impia tam saue gesturus bella litasti:
 Iam dubiū: mōstris ne deū: nimio ve pauori
 Crediderint mulis cōcurrere visus olympo

rum praeedicabunt. Caesarem autē in Pompeiū insurgentē gloriam eius extincturum.
 Litasti. placasti. Quos superos. illos deos scelerum quos vocasti. Numina. deos
 inferos & tartareos. Iam dubiū. dubitandum est inquit an hāc quā dicemus prodi
 gia fuerint vera. aut prae metu hāc oculis militum sint subortae imagines. Concurrere.
 re. concertare ut mons monti illideretur:

PHARSALIAE

¶ Hæmus: mons in vallē cōuertī. Poedere nocturnas: visi sunt aliditē voces & tū-
mores pugnantū e pharsalia. Vale. maximus inquit. Cōstat in delubris deū sua spō-
te signa cōuerſa militārē clamorē strepitūq; armorū adeo magnū Antiochiæ & Pole-
monide auditū vt in muro cōcurreret. Sonitū tympanorū pergami abditis delubris
editū &c. Ire p beboeida: fluere p beboeidē lacū: qui est ad Demetriadē: vt dixim⁹
supra. Oſſeam: quæ apud Oſſam est montē. Rapidus: velox in torrentis similieu-
dinē. Inq; vicē: Gemellis. Opertos tenebris: caput vmbra circūdatū videbant hæ-
bere. Incubere: circūfusam esse. Patres: manes parentū & cōsanguineorū. Mentis
bus: mētū. Qd' turbacōſa
q; auditate certādi appetebāt
patres fratresq; aliāq; patriam
iugulare. Tumulus: metu et
p̄urbatiōe. Subitos furores
ipsa prodigia & imagines.
Omen scelerū: auguriū ad ſce-
lera p̄ficienda. Quid mirū:
nō mirū est inquit breui mori
turos fuisse furore cōreptos:
si mens hoīm ſolet futura ma-
la p̄noſcere. Lymphato: fu-
rioso. Lymphati em̄ & lym-
phatici furiosi appellant a vi-
tio lymphę. i. aquę: ſicut Ger-
māci a cerere. Præſaga: p̄ſcīa.
Tyrī q; gadib⁹: romani oēs
q; tunc apud exteras nationes
hoſpitabant eo die mœſti fue-
re mœroriſq; cauſam ignora-
bant. Gadibus: inſula in Hi-
ſpania in qua Tyrī gades op-
pidū edificarūt: vt dixim⁹ li.
v. Araxē: fluuiū q; p Arme-
niā leniſſimus labit: inde vō
præcipitat. Sub quocūq; die
hoc est luce & regione q; ſub
ſyderibus est. Ignorat: cau-
ſas doloris. Quid perdat: qui
propinqui pereāt. Euganeo
Euganeus Venetiæ mons ad
patulū vbi ſunt optima pa-
ſcua. Aponus: fluuiū in agro
parauio qui ex fonte nebulas
exalat. Timaui: Timaui eſt
Venetiæ fluuius qui delatus
e montibus cadit in profun-
dū: deinde infra terram abſor-
ptus ſtadijs circiter trecentis &
xxx. erūpit in mare: vt Poſſidonius ait. eſt Timaui portus & lucus. Antenorei: ad

Pindus. & abruptis mergi cōualibus emus
Edere nocturnas belli pharsalia voces:
Ire poſſeam rapidus Beboeida sanguis:
Inq; vicē vultus tenebris mirant opertos
Et pallere diem: galeiſq; incumbere noctem
Defunctoſq; partes & cūctas ſanguine ūbras
Ante oculos volitare ſuos: ſed mētibus vnū
Hoc ſolamē erat: qd' votī turba nefandi
Conſcia: q; patrū iugulos: q; p̄ſcīa fratrū
Sperabat: gaudet mōſtris: mētīq; tumultu
Atq; omē ſclerū: ſubitos putat eſſe furores
Quid mirū pp̄loſ: q; lux extrema manebat
Lymphato trepidallē metu: p̄ſcīa malorū
Si data mēs hoī eſt: tyrijs q; gadidus hoſpes
Adiacet Armeniūq; bibit romanus araxem
Sub quocūq; die: quocūq; ve ſydere mundi
Mœret: & ignorat cauſas: animūq; dolentē
Corripit Emathijs qd perdat nescit in aruiſ.
Euganeo: ſi vera fides memoratibus: augur
Cōlle ſedens Aponus terris vbi ſumifer exit
Atq; antenorei diſpergit vnda Timaui

LIBER SEPTIMVS:

que Antenorei troianus cū duobus milibus hominū & quingentis venit. Diſpergit
diuidit. habet em̄ ſeptem fontes. ¶ Impia arma concurrūt: prælīū ciuile conſeritur.
Notauit: animaduertit & præſentit hoc extronitu & fulminibus hoc elt ex pyroman-
tia. Perſpexit: cognouit. Totū æthera: omnia ſydera. Obſiſtere: nō obtemperare et
ſolitos curſus nō agere. Seu numen: ſue ſolis obſcuritas & pallor prælīū indicauit.
Egit: eduxit. Diſſimile: quia fuit magis prodigioſus. Explicat: emittit aperit. Si
cūctis: ſi homines diuinatore adhibito prodigia obſeruaffent: facile eadē pharſali-
cam præſenſiſſet. Pharsalia: cedes ipſa. Spectari: cognosci intelligi. O ſummos ho-
minū: admiratione plena lau-
datio in Romanos qui ea tē-
peſtate fuerunt. quoniam totus
mundus & cūctis ſydera de
calamitate eorum ſigna dede-
runt. Fatis: morti. Vacauit
intentum fuit. Hæc apud ſer-
ras gentes. quū legentur audi-
entur: hæc a minoribus tan-
tis concitabunt affectibus: vt
non præteriffet æc mala. ſed
ventura eſſe ſint exiſtimaturū
Fama ſua. quia tam miranda
ſunt vt ſeniores ſint iuniorū
bus narraturi. Siue aliquid:
ſiue ego meis illa carminibus
illuſtrabo. Vota peritura. de
ſiderabunt fruſtra lectores vt
Pompeius victor futurus ſit.
Non tranſmiſſa. non præte-
rita. Venientia. futura. Mi-
les vt aduerſo. quo ordine po-
teus acies ſtruxerit narrat.
Sed latius apud Appianū &
Cæſarem leges. Vierq; itales
in tres acies diuiſos in fronte
collocauit. medico interualle
inter ſe diſtantes. Supra hos
equites per partes cornibus at-
tribuit. quib⁹ ſagittarij & ſu-
aditores miniſtri erant. Socio-
rū vero copias veluti ad oſte-
tationem quandam protule-
rūt Radiatus ab aduerſo iſtu
phœbi: reperiſſus a ſole ori-
ente. Lumine. armorū ſplen-
dore.

Venit summa dies: gerit res maxima dixit:
Impia cōcurrūt Pompei: & cæſaris arma:
Seu tonitrus: ac tela Iouis p̄ſcīa notauit
Aethera seu totum diſcordi obſiſtere cœlo.
Perſpexitq; polos seu lumē in æthere meſtū
Solis in obſcuro pugna pallore notauit
Diſſimilem certe cūctis q; explicat egit
Theſſalicū natura diem: ſi cūctis perito
Augure mēs hoīm celi noua ſigna notallēt
Spectari e toto potuit pharsalia mundo
O ſummos hoīm quorū fortuna per orbem
Signa dedit: quorū fatiſ cœlū omē vocauit
Hæc & apd ſeras gentes: populorūq; nepotū
Siue ſua tantū venient in ſecula fama
Siue aliqd magnis noſtri quoq; cura laboris
Nominibus p̄deſſe pōt: cū bella legentur
Speſq; metūſq; ſimil: perituraq; vota moue-
Attonitiq; oēs veluti veniētia fata (bunt:
nō tranſmiſſa legēt: & adhuc tibi magne faue
Miles vt aduerſo phœbi radiatus ab iſtu (būt
Descendens totos p̄fudit lumine colles

PHARSALIAE

QUO temere missus: ordinatus in acie phalangē (vt ait Appianus) in medio regebat Scipio Pompeij socer: in sinistro cornu Domitius: in dextro Lentulus constitit. Afranius & Pompeius exercitus curae praefuerunt. Cæsar duces adierat: Sylla Antonius & Brutus. Cæsar ipse vt assuerat legioni decimæ praefedit. Cæsar duo supra xx. milia militū secū habuit: inter quos equites circa mille annuerant Pom. his totidē secuti sunt. in quibus septem milia equitū fuere. Qui autē de his verisimilia loqui existimant. lxx. milia Italorū hoc praelio in vno cōcurrisse memorant: qui in noīe numerū describūt lx. milia: qui rem magis extollunt. xl. milia extitisse aiunt. Horū sexcuplū Pō. Alij ut

bus ex partibus duas illi ascribunt. Cornus: genitiuus: an tiquus quo sæpe Pl. vii. Ve ceres em hic cornus & hic genus dicebant. Lentule. Poeta cū Appiano & Plutarcho nō cōuenit. Domiti. L. Domitius in Pō. castris. Gn. vero i Cæ. erat. Aduerso numine: quia infelix in prelijs. Frōs dextri martis: dextri cornu. Robur. firmitatē mediā. De fant: spissant. E terris cylicū Cylices qui sub Scipione militabant in medio erant. Miles in hoc: militē appellat: sed certū est cū eo Pō. imperium adque ualisse: quū primū in thesaliā venit. In orbe libyco: in libya quo pharsalicæ reliquie se recipient. Cappadocū: qz rex Ariarathes aderat. Ponticus: ex ponto regione. Laragus habenis: q laxis lorīs uti. Plurima: magnā partē. Tetrarche. is tetrarcha dicitur qui quartā regni partem obtinet: vt Taxiles qui princeps armenos intra Euphratē adduxerat: & magabares supra armenia qui praefectus erat Artapir regis & Deiorarus Gallogregia rex. Omnis purpura: ois rex. methonymia. Ferro potentia & imperio. Illuc in postrema ad fluuios acie. Cydones: hi Cretenses sunt qui Solino auctore primis remis sagittisqz valuerunt. Dicti a Cydone vrbe: vnde & spicula Cydonia dicuntur & mala. Ichureis: ichurei populi malefici in Laodicea apud libanū montē auctore Strabone. Inde a media acie. Truces galli: eos intellige qui cum Roscilio & Egeallobrogibus fratribus a Cæsare ad Pompeiū transfugerant. In hostem solitū: in Cæsarem contra quē pugnare in Gallia solebatur. Iberia Hispania. Cetræ: scuta lunata Liuius libro. xxvij. Petra cetræ haud dissimilis est.

Non temere i missus capis: stetit ordie certo
Infelix acies: cornus tibi cura sinistri
Lentule: cū prima: q tū fuit optima bello
Et qrtā legione datur: tibi numine pugna
Aduerso domiti dextri frōs tradita martis:
At mediū robur belli fortissima densant
Agmina: q Ciliū terris deducta tenebat
Scipio: miles i hoc libico dux primus i orbe
At iuxta fluuios. & stagna vndatis eniphe
Cappadocū mōtana cohors. & larg⁹ habēis
Ponticus ibat eques: sicci sed plurima capi
Tetrarche regesqz tenent: magniqz tyranni.
Atqz omnis latio quæ seruit purpura ferro
Illuc & libyæ numidas: & creta cydonas
Misit: ichureis cursus fuit inde sagittis
Inde truces galli solitū prodistis in hostem
Illic pugnares cōmouit Iberia cetras

LIBER SEPTIMVS:

Eripe victori: Cohortatio vt omnē exercitū & gētes de quibus triūphauit in clade emittat: vt desinat Cæ. quibus imperet. Illo forte diximus ex Appiano historiam. Statio: castris. Moturus signa: pfecturus frumentū. In capis pla. supiorib⁹ ei die bus a mōtis radicib⁹ Pō. acies nō discesserant. Aeger moræ impatiēs & ad oia subitus.

Eripe victori gentes. & sanguine mundi
Fuso. magne semel totos cōsume triūphos.
Illo forte die cæsar statione relicta
Ad segetū raptus moturus signa: repente
Conspicit in planos hostē descendere capos
Oblatqz videt votis sibi mille petitum
Tempus. in extremos q mittere oia casus:
Aeger quippe morē flagrasqz cupidie regni
Coepit exiguū tractu ciuilia bella
Vt lentū damnare nefas: discrimina postqz
Aduentare ducū: supremāqz prelia vidit:
Casuram fatis sensit nutare ruīnam
Illa quoqz in ferrū rabies prōptissima: paulū
Languit. & casus audax spondere secūdos
Mens stetit in dubio quā nec sua fata timere
Nec magni sperare sinunt. formidine merla
Prosilithorrendo melior fiducia vulgo.
O domitor mundi rex: fortuna mearū
Miles: adest toties optatæ copia pugna
Nil opus est votis. iam fatum accersite ferro
In manibus vris: quātus sit cæsar habetis
Hæc ē illa dies: mihi quā Rubicōis ad vndas
Promissam memini: cui⁹ spe mouim⁹ arma:
In quā distulimus veritos remeare triūphos
ducere non potuimus redirent: recuperarent & eis potiremur.

Flagrans: ardēs. Damnare: maledicere detestari. Exiguū tractu: paruo spacio q pugna differebat. Vt lentū nefas: ve scelus tardū. Ruīnā nutare: calamitatē instare. translatio a tremētib⁹ ædificijs. Rabies furor pugnādi. Languit: refrigit cogitatōe periculi & metus. Audax spon. cōfides & victoriā sperās. Quā mē. Nec sua fata. quū em suā foelicitatē considerabat nō metuebat: cū Pō. nō sperabat. Merla: dissimulata vel pulsa. Prosilithorrendo. Fiducia: ppositū ex sua fide susceptū. O domitor. milites diuersis rationib⁹ excitaturus & maxime a premio: magnitudie si vicerint & a metu suppliciorū si fuerint superati facile victoriā pollicet exordisqz a beniuolētia a psona militū & sua. Regni: qd Pō. parat. Fortuna: foelicitas. Copia: facultas. Votis: uere deis. p pugna. Accersite fatū: aduocate mortē. In manibus: in prate. Quātus sit: qz tūc qz siue magn⁹ siue paruus: siue foelix siue infelix. Promissam: eos dare fidei admonet. Milites cū dextris elatis. pmiserāt se vltū ire iurias Cæ. & tribunorū: facturosqz oia & etiā patriā incēluros. Rubicōis: fluminis. de quo lib. primo. Ad vndas rubi. quū vos traiecturus essem. Cuius spe: de victoriā non dubitamus. Vetiros triūphos remea. vt triūphi quos

PHARSALIAE

¶ Hæc eadē. Locus ab vtili & locundo. Pignora filios. Penates: domos & domesticos deos. Et meritos faciat. ¶ liberabit vos a militia cū præmijs q̄ dant emeritis hoc est his qui militiæ tēpus & officiū impleuere. Hec fato: argumentū a spe gloriæ & infamiæ metu. nā illos q̄ vicerint causa q̄ deis iudicijs pbanda videbit. Si p me. A maiore ad minus argumentatio. Ferro flammaq̄ petistis: iustis in patriā parati elicere & incēdere si oportuisset. Truces: terribiles & crudeles. Exoluite gladios: culpa. efficit ut dicat vos p iusticia dimicuisse & est locus a metu probri. Est pura: habet innocens. Mutato iudice: si sub aduersario indicat. hoc est si vicerit aduersarius. Nō mihi res: beniuolentiā capiat q̄ nō in insulā sed in militū vilitatē bellū gerat. Ipse em priuatū & modestū ciuē agere statuit: mō illa prætoria consequit. Mihi: ad meā vilitatē. Libera: nō subiecta Pō. Cōponere: cōstituere. Modicū: tēperatū modestū: nō ambitiosum nō importētē Plebeia: vili populari. Reuulso esse nihil: pati fieri q̄līf cūq̄ erit rex. Inuidia: vt ego odio habear. Nec sanguine: facie victoriā de tyronibus & ignauis fore ostēdit. Gymnasijs. gymnasiū pprīe locus est vbi corpora exercent. Dicitū a qd̄ est exercens: siue a qd̄ est nudus. nā expe diti & nudi certare & luctari solebāt. Ignaua: i bellis molis. Barbaries dissona: barbari diuersarū linguarū. Quare Vegeti⁹ ait. Necesse est tardī ad victoriā puenire q̄ dissepant anteq̄ dimicet. Nō latūra clamorē: terrendā & fugiturā solo clamore exercitus sui Ciuilia pauce. suos a paucitate eorū in q̄ sunt pugnatu ri cōfirmat. Oēs em norāt pō. esse numero superiores: a qua re trepidationē dimiuit. Pauca ma. fa. pauca multitudines pugnabūt. Magna p̄ pugileua. magna ex pte romanorū hostes barbari occidēt. Leuabit: alleuabit tanq̄ pressū. Famosa: quæ fama tm̄ valēt non re & viribus. Et sic dixit famosa quasi nunc: oīa.

Hæc eadē est hodie: q̄ pignora: q̄q̄ penates Reddat: & meritos faciat vos Marte color. Hec fato q̄ teste pbet: q̄s iustius arma (nos. Sūperit hæc acies. victum factura nocētem Si pro me patriā ferro. flammisq̄ petistis: Nūc pugnate truces: gladiosq̄ exoluite cūl Nulla manus belli mutato iudice pura ē (pa Non mihi res agit: sed vos vt libera sitis Turba pcor: gentes vt ius habeatis in oēs Ipse ego priuatæ eupidus me reddere vitæ Plebeiaq̄ toga modicum cōponere ciuem Omnia dū vobis liceant: nihil esse recuso Inuidia regnate mea: nec sanguine: multo Spem mūdī petitis: graijs delecta iuuentus Gymnasijs aderit: studioq̄ ignaua palestræ Et vix arma ferēs. & mixtæ dissona turbæ Barbaries: nō illa tuhas: nō agmine moto Clamorē latura suum: ciuilia pauca Bella manus faciēt pugne p̄s magna leuabit His orbē populis: romanūq̄ obteret hostē Ite p ignauas gentes: famosaq̄ regna

LIBER SEPTIMVS.

Et primo ferri motu p̄sternite mundum Sitq̄ palam: q̄s tot duxit Pōpei⁹ in vrbe Curribus: vnus gentes nō esse triumphī Armenios ne mouet: romana potētia cuius Sit ducis: aut emptū nimio vult s̄guie q̄q̄ Barbarus: hesperijs magnū pponere rebus: Romanos odere oēs: dominosq̄ grauatur Quos mouere magis sed me fortuna meorū Commisit manibus: quorū me gallia testem Tot fecit bellis: cuius nō militis ensē Agnoscā: celumq̄ tremēs cū lancea transit Dicere non fallar: quo sit vibrata lacerto Quod signa ducē nunq̄ fallentia vestrū: Conspicio: faciesq̄ truces: oculosq̄ minaces Vicistis: videor fluuios spectare cruoris: Calatosq̄ simul reges: sparsumq̄ senatus Corpus: & imensa poplōs in corde natantes Sed mea fata moror: qui vos in tela ruentes Vocibus his teneo: veniā date bella trahēti Spe trepido: haud vnq̄ vidi tā magna datur. Tāppe me superos: cāporū milite puo (ros Absumus a votis: ego sum: cui Marte pacto Quæ populi regesq̄ tenent: donare licebit. Quoue poli motus: quo cœli sydere verso Thessalice tantū superi permittitis orā: Aut merces hodie bellorū: aut pœna parat Cæsarēas spectare ciues: spectate cathenas

¶ Mundū: reges & populos. Sitq̄ palam: cōtēnit res aduer sarij: q̄ de imbellibus triūpha ult. Sitq̄ palam: manifestet. Tot curribus: triūphis. Nō esse vnus triūphi: nō suffice re vni triūpho nostro. Armenios ne mouet. i. curāne Armeni q̄ Romæ præsūt. Et his verbis suos liberat metu ostē dēs barbaros Pō. odit & facile fugituros Nimio sanguine: multorū morte. Præpone re magnū: pponat q̄ Pō. regnet. Grauant dños: moleste ferūt: & q̄s nouerūt magis odere. Sed ne fortuna: meliori se loco q̄ sit Pō. esse ostēdēs suos sibi cōciliat. ille em inimici se credidit: ipse fortes & iug dignitatis amicissimos defensores habet. Meorū: amicorū. Quorū testē: quorū totiens virtutē spectauit. Trāit cœ. volat p̄ aera. Non fallar: ga noui cuiusq̄ vires. Qd̄ si. vi. ex ani affectu vultū cōpō nāt astute hortat. Victor flu. centā sibi victoriā pollicet: si re truo aio gesserit. Sed mea fata mo. q̄a p̄optos cernit se ipsum arguit: cū fortes adhortatione nō egeant. Trepido: dubio. Haud vnq̄ vi. a deo rū benignitate loc⁹. Tāppe me: tā. p̄pitios: hi q̄ fauēt nō bis. p̄pe nos esse dicunt et p̄pitij. Absum⁹ a vo. distam⁹ a victoria. Limite: termino. Ego sū: a sumorū p̄miorū spe adhortatio. Quoue. admirat thessalig farū & prætē. Quo s̄ide. q̄a cōuer s̄ide aut regressi one planete. Tantū: vt sit rerū dñā creatura. Thessalica orē. vbi pugnādū est Cæsare as: ab icōmodis futuris si hostis vicerit vitā dis argumētat

PHARSALIAE

Postu rostris: affixu in suggero q' erat in teplo cui nomen rostra. Effusa: dilania ta. Nefas septorū: multos reges & dños sua omnia libidine moderatores. Septorū: septu dicit locus tabulis in capo martio clausus: i quo magistratus creabant: & ideo p interpretationē inquit. Prælia clausi capi: alludens ad qtuor legiones quæ in villa publica capi martij iussu Syllæ cæsar fuerunt. Cū duce Syl. cū Pō. q' syllanus fuit & Syllæ imitator crudelitæ. Vestri cura: cōciliatio est. Nā me: confutatio. Sors q'si ta manu: mors manufacta. Dij quorū. Locus cōquestionis qua suā clementiā pietatēq' indicat: & aduersariorū iram & crudelitatē significat. Quorū curas tellus labor q'ro. qui curatis terrena & ro manū imperiū. Abduxit ab æthera: remouit vt nō solum coelestia cōsideretis. Quicū q' nō est scuiturus inuictus: & q' seruaturus est inimicos. Pōpeius. Suos irritas in odiū Pōpeij adducit q' se in ipsos crudelissime gesserit quū pugnauit est ad castellū cui perat Torquatus: vt diximus libro superiore. Virtute vetita moueri. i. quū in augusto clausi nō possitis vestra fortitudinē exercere. Sanguine: cede. Vos tñ hoc oro. q' romanū est pre re subiectis & debellare super bos. Pertinacib' veniā dari nō oportere: & cedentib' igno scendum suadet. Fuit aut hoc vsus stratagemate i media pugna: quū pcones iussit discurre clamando: vt a romano cæde abstineret & solū in socios seiret. Esto ciuis: habet p amico. Dū micat: dū micado emittit & exercet. In frō. ad. in facie hostili. Cō moueant: mitigēt. Turbare vultus verē. gla. ferite faciem venerandorū patrū. In pectora cognata: in fratres & ppin quos. Pignus: propinquum aut affine aut charū. Imperat iugulū hostis ignoti tanq' scelus: ea atrocitate hostē ignoti inuadat: qua iuaderet necessariū & cognatum. Vallū adhuc castrum: gressi nō erat Ruina: aggeris.

Et caput hoc postu rostris: effusaq' mēbra: Septorumq' nefas. & clausi prelia campi Cum duce syllano gerimus ciuilia bella. Vestri cura mouet: nā me secura manebit Sors quesita manu: fodientē viscera cernet Me mea: qui nondū victū respexerit hostē Dij quorū curas abduxit ab æthere tellus Romanusq' labor: vincat: quicūq' necesse Non putat inuictos sæuū distingere ferrū Quicūq' suos ciues: q' signa aduersa tulerunt Non credit fecisse nefas. Pompeius in arcto Agmina vestra loco vetita virtute moueri Cum tenuit: quāto satiauit sanguine ferrū. Vos tñ hoc oro iuuenes: ne cedere quisq' Hostis terga velit: ciuis qui fugerit esto. Sed dū tela micant nō vos pietatis imago Villa: nec aduersa conspecti fronte parentes Cōmoueant. vultus gladio turbate verē dos Siue quis infesto cognata in pectora ferro Ibit: seu nullum violabit vulnere pignus: Ignoti iugulū tanq' scelus imperat hostis Sternite iam vallum: fossasq' iplete ruina

LIBER SEPTIMVS.

Exeat: vt plenis acies nō sparsa manipulis: Parcite ne castris: vallo tenderis in illo Vnde acies peritura venit. vix cūcta locuto Cæsare: quēq' suū mun' trahit: armaq' raptū Sumpta viris celeris capiūt præfagia belli Calcatiscq' ruunt castris: stant ordine nullo Arte ducis nulla: permittunt omnia fati Si totidē magni soceros: totidemq' petentes Urbis regna suæ funesto in marte locasset Non tam præcipiti ruerēt in prælia cursu Vidit vt hostiles in rectum exire cæteruas Pompeius: nullasq' moras permittere bello Sed superis placuisse diem: stat corde gelato Attonitus: tantoq' duci sic arma timere Omē erat: pmit inde metus: totūq' p agmē Sublimi profectus equo: quē flagitat inquit Vestra diem virtus: finis ciuilibus armis Quē questitis adest. totas effundite vires Extremū ferri supest opus: vnaq' gentes Hora trahit. quisq' patriā: charosq' penates q' sobolē: ac thalamos: desertaq' pignora q' Ense petat medio posuit de' oia cāpo (rit: Causa iubet melior superos sperare secūdos Ipsi tela regent per viscera cæsar: ipsi Romanas sancire volent hoc sanguine leges Si socero dare regna meo: mūdūq' pararent Achille. Sācire: firmare leges. Hoc san. morte Cæ.

¶ Nō sparsa: nō dissipata. sed ordinib' integris. Parcite ne castris: nolite castris hostium abstinere. Tēderis: tēderis af figetis. Acies: hostilis. Vix cūcta locuto: cū vix porasset Quēq' suū mu. tra. suū offi cū q'sq' obitu. Sūpra cæres corpus prædio curauerūt: q' facere cōsueuerūt (auctore Ve getio) vt citiores redderent. vt & lōgiore cōflictu nō fati gatores inedia. Præfagia: p'di uinationē auguria q' Cæ. dixē rat. Nullo ordie: imo struxit acies Cæ. aderantq' ejus duces Sylla Antonius Brut' & ipse decim' legioni p'dit: vt dixi mus ex Appia. Soceros: inimi cos Pōpeij q'lis ipse. Pei tates regnat romanū imperiū affectantes. In marte: in acie. Vt postq'. In re. ex opposi to e regione cōtra se. Gelato formidoloso. Omen: malū auguriū. Premit met'. diffi mulat metuere. Per ag. p. ex. ericū. Quē flagitat: varia adhortatione milites excitat: & ob iustā causam de dñs be ne sperādū. Inde facil. victo rīa fore cōdit a maiore copia rū numero & viroq' auctori tate. Vtq' epilogo p. cōmife rationē Adest finis: i. fortiter pugnaueritis. Extremū ferri su. solū plū restat. nā in rob' reliqs sum' supiores. Trahit in periculū rapit Thalamos vxores. Sobolē: filios. Pignora: cōsanguineos necessari os & charissimos vt paulopost Si q's post pignora tārā. Me dio: cū et nō nisi pugnādo po tiri possum'. Secūdos: ppiti os fauētes. Melior: iusta. Re gē: dirigent relati paradisi in Si socero. cōfirmat q'd dixit at

PHARSALIAE

gaussima cōlectura ex qua conficit syllogismū. ¶ Fatistex ordine fatali & naturali morte ga sum senex. Nō irator: sed benignor: & fauentiū. Pompeiū. Emphatice dixit. nā est solitus extinguere bella ciuilia & duces eorū: vt Perpennā Carbone Seito riu. Quē vincere possent: a sua diligentia & sociorū auctoritate argumentat. Cōtū limus: in vñū adduximus. Clari viri: vt reges tetrarchæ dynastæ. i. potentes. Sacra imāgie venerabili exēplo & appāctia. Reduces: in vitā reuocatos. Vouētes ca. fa. q. p. rep. se deuouerēt. Hinc sta ret: hinc fauerēt nobis. Coa/ctæ: coadunatæ. Exciuerē tā tas ma. emisere ad pīlandū q̄t alias nūq̄. Quicqd hoīm. q̄teunq̄ hoies cōtinent inter meridiē & extremū septētrio nē. i. in hac tēperata zona pu/ gnamus. Sumus sub noton & boreā. sub meridiē & septē trione. Cōprensū limite. qd̄ cōprēdit & terminat extrema pte zodiaci. i. tropico cācri & circulo arctico circulū ei signi fēz zodiacū dicim⁹. Nōne: facile se obruere & circūueni/ re Cæ. posse ondit. Cornib⁹ acieb⁹ extremis. Paucas vic/ toria de: exi. sat sunt ad victo riā pauci fortissime dimicātes Sic supra. Ciuilia paucē bella manus faciēt. Nō sufficit nō pōt ois nros exercere ad suos cōficiēdū. Credite: a pietate & miseratiōe mouere aios ir/ titareq̄ studet. Elūmis mē. e tectis. Senatū grā. senatores senes. Veritūq̄ etā. q. milita re nō pōt. Occurrere: occur/ rēdo p̄cari. Metuentē dñi: q̄ metit libertatē amittere & q̄. subiugari. Populū su. mino res q. sunt futuri serui si fortie nō pugnaueritis. Hæc turba minores. Hec: p̄sens popul⁹. Si q̄s. cōmiseratio q̄ exponit euetura sibi incōmoda p̄ter di gnitatē. Tanta pignora. tam magnas & vrgentes causas & tot vobis charissima.

Præcipitare meā fatis potuere senectam

Non iratorū populis: vrbīq; Deorū est

Pompeium seruare ducē: q̄ vincere possent

Omnia cōtūlimus: subiere pericula clari

Sponte viri: sacraq; antiquus imagine miles

Si curios his fata darent: reducesq; camillos

Tēporibus: Deciosq; caput fatale vouentes

Hinc starent: primo gentes oriente coacte

Innumeræq; vrbes: quātas in praelia nūq̄

Exciuerē manus: toto simul vtīmur orbe

Quicqd signiferi cōprensum limite cycli

Sub notō & boreā: hoīm sum⁹: arma morte

Nō ne sup̄fuis collectū cornib⁹ hostē (mus

In mediū dabimus: paucas victoria dextras

Exigit. at plures tantū clamore cateruæ

Bella gerēt. cæsar nostris nō sufficit armis

Credite pendentes e summis moenib⁹ vrbis

Crinibus effulis hortari in praelia matres.

Credite grandæuū: vetitūq; ætate senatū

Arma sequi: sacros pedibus p̄sternere canos

Atq; ipsam dñi metuentē occurrere Romā

Credite qui nūc ē: popul⁹: populūq; futurū

Permixtas afferre preces. hæc libera nasci

Hæc vult turba mori. si q̄s post pignora tātā

gnitatē. Tanta pignora. tam magnas & vrgentes causas & tot vobis charissima.

LIBER SEPTIMVS:

¶ Volueret ante pedes: p̄sterneret me & in genua misericordiā excitandā erigerem: Ludibriū: irrisio. Pudor: infamia vestra ex ignauia. Depcor fata: auerto repello in/ foelicitatē. Turpes annos extre. car. infamē vitā vltimæ ætatis meæ. Extremus enī vitæ cardo est senectus in q̄ vltima ætas se vertit. Flagrat: exercitant ardent. Voce oratione. Virtus erigit: magnanimitate euadūt. Si. quīs. Placuit mori: cōstituit vel le mori p dignitate patriæ Pompeiūq; defendenda. Si: quīa. Cōcurrunt: cōcurrere incipiūt. Vtrinq; & Cæsarīs & Pōpeiū castris. Pari: cōcitato. Hos: pōpeianos. Irarū: Cæsarīs quē metuebant. Illos: Cæsarianos. Hæc facient: cōquestio & deplo/ ratio futuræ calamitatis. Facient: extinguunt tantū hominū quantū ætas futura nō poterit reparare: etiā si in pace ppetua vixerit. Nō expleat cōpleat & reparet. Vt: quīs

Pōpeio locus est: cū prole & cōiuge supplex

Imperiū salua si maiestate liceret

Volueret añ pedes Magn⁹: nisi vicitis: exul

Ludibrium sokeri: vester pudor: vltima fata

Deprecor: ac turpes extremi cardinis annos

Ne discam seruire senex: tā mœsta locuti

Voce ducis flagrat animi: Romanaq; virtus

Erigitur: placuitq; mori: si vera timeret

Ergo vtrinq; pari cōcurrunt agmina motu:

Irarū metus hos: regni spes excitat illos

Hæc faciet dextræ quicquid nō expleat ætas

Villa nec humanū reparet genus oībus anīs

Vt vacet a ferro: gentes mars iste futuras

Obruet. & populos aui venientis in orbem

Erepto natale feret. tunc omne latinum

Fabula nomē erit: gabios: veiosq; Coramq;

Pulvere vix tectæ poterit monstrare ruinæ

Albanosq; lares: laurentinosq; penates

Rus vacuū: qd̄ nō habitat nisi nocte coacta

Inuitus: quæstusq; Numā iussisse senator

Nō ætas hæc carpsit edax: monimētaq; rerū

quas solutas & lapidas.

poterit reparare: etiā si in pace ppetua vixerit. Nō expleat cōpleat & reparet. Vt: quīs

Vacet a ferro: viuat in pace. Iste mars: istud præliū. Fu

turas: ceciderūt em ex quibus erant innumeri alij orituri.

Eui venientis future gratis. Erepto nata. subacta natiuitate. Feret: auferet. Omne la

tinū: numerosi milites popu/ lo: latinorū. Fabula: q̄ nō

crederet latū adeo populofum fuisse. Gabios: Gabij in p̄ne

stina via syri: vbi lathomix sunt plusq; relique lapides ro

me suppeditantes. Distant ro ma & prenestē ex equo stadia

centū. Veios: Veni oppidum in heturia ad vicinū ab vt

be lapidē vicinūq; fidētib⁹.

Chorāq; oppidū in Latior quod a Chora fratre tyburij

conditū est: ad sinistram viā ap

piæ nō longea Vestrīs. Al

banos lares: albā ipsam q̄ de/ leta est. Laurentinos: Laure

tū oppidū in latio latini regis

Rus vacuū: inhabitatū. & est oppositū. Noctē coacta:

q̄ ipse cogit ire ad sacra q̄ illic

sunt lousi albano in latinis se

rijs: ex veteri Numā Pōpilij

instituto. Iussisse: q̄ iusserit

Nō carpsit: nō imminuit hæc

oppida. Edax: consumptrix

rerū & q̄atterit oīa. Monu/ menta: putria: vestigia & reli/ quas solutas & lapidas.

PHARSALIAE

Crimen ciuile: culpa belli ciuilis. Quo: in quā miserā sortem redidimus: ut nec vrbes replere nec agros colere valeamus. Vna vrbs: sola roma. In isto fossore: vicino: & nō longe ab vrribus discedite agricola: sed coleute in proximo. Placet etiā legatur vincto: qm pauci & cathenati ergastuli satis sunt ad colendū agros quibus alant populi. Putris: corrupta iam iā lapsura. Tectis autis: edificijs auog. Ruitura in nullo: ga vacua. Mundi fece: omniū colluue gentiū qd querit. Et iuuen. Nō possum ferre quiritis grācā vrbe: quis quora portio fecis achae lapridē syrus in tybrim de fluxit orontes. Eo da. de tanta clade affecimus ut bella ciuilia iam geri nō possint. Pharsalia: caede pharsalica.

Cannae: vicus in Apulia apud quē caesa sunt ab Hannibale qdraginta milia romanorū. Feralia noia: nomen funestū & clade insignitū. Cedat: quia plures in pharsalia ceciderunt.

Alia: fluuius qui in crustu mundi (ut ait Liuius) montibus oritur. distat ab vrbe roma ad. xi. lapidem via salaria apud quem romani a gallis duce brenno sunt fusi: & mox capta roma. Fastis: libris quibus anni descriptio continetur: & alienis canentisq; dies. Dies religiosus & alienus constituitur tri. mil. consulari potestate: ut habet Liuius lib. vi. Tum de reliq; religiosis agitari ceptū dicitur ad. xv. kalendas sextiles duplici clade insignē: quo die ad Cremerā fabij caeli. quo deinde ad aliā cū exitio vrbis fede pugnati a posteriori clade alienem appellarunt: insignemq; rei nulli publicę priuatimq; adenda fecerūt. Si gnauit: annotauit in fastis.

Voluit nescire: nō signauit ut a minoribus ignoraret. Proh tristia fata: deplorat poeta tot viros illic cecidisse quot satis fuissent ad reparandā calamitatem: quā affert pestilentia famemes incēdium & terremotus.

Explere: reparare. Tractu: regione vel attractione tetri odoris. Tremores laturos in pceptis: terremotus dirutos vrbes plenas hominibus. Vndiq;: ex omni parte mundi. Eripiens munera qui subrahens eos qui intra multos annos nati sunt. Explicat: in pugnam extendit.

Patria: destituit crimen ciuile: videmus

Tot vacuas vrbes. generis q turba redacta ē

Humani. toto populi qui nascimur orbe:

Nec muros implere viri: nec possumus agros

Vrbs nos vna capit: iuncto fossore colunt

Hesperiae segetes: stat tectis putris autis

In nullos ruitura domus: nulloq; frequentē

Ciue suo romā: sed mundi fece repletam:

Cladis eo dedimus: ne tanto in tēpore bellū

Iam posset ciuile geri: Pharsalia tanti

Causa mali. cedent feralia nomina Cannae

Et damnata diu Romanis Alia fastis

Tempora signauit leuiorū roma maiorū

Hunc voluit nescire diem. proh tristia fata

Aera pestiferū tractu: morbosq; fluentes

Insanamq; famē: permissasq; ignibus vrbes

Moeniaq; in pceptis laturos plena tremores

Hi possent explere viri: quos vndiq; traxit

In miserā fortuna necē: dū munera longi

Explicat eripiens aui: populosq; ducesq;

LIBER SEPTIMVS.

Quā magna cadas: ex populis em & regibus caesis romana potentia indicat. Quo latius: fortuna romana quo maior fuit eo breuior. Omne tibi bellū: senius est. ex omnibus bellis q gessisti semp est auctū imperiū tuū quod nūc euerit pharsalia. De dit: acquisiuit. Omnibus annis: ex quo p. m. cōdita es. In geminū axem: in septentrionē & meridiē. Haud multū ter. eoae: hoc ppter parthos dicit qd romani bello nō domuerāt. Nox: occidens. Tota dies: oriens totus & quicqd est ad occidentē vsq;.

Tibi curreret: circa tua verteret. Errantes stellae. Quinq; planetae dicunt errantes ppter vagos quos habent cursus: ut Saturnus: Iuppiter: Mars: Mercurius: Venus.

Constituit campis: per qd tibi roma ruenti

Ostendat quā magna cadas: q latius orbem

Possedit: citius per prospera fata cucurrit

Ome tibi bellum gētes dedit oibus annis

Te geminū titan pcedere vidit in axem

Haud multū terrae spaciū restabat eoae

Vt tibi nox: tibi tota dies tibi curreret aether

Omniaq; errantes stellae romana viderent

Sed retro tua fata tulit par omnibus annis

Emathiae funesta dies: hac luce cruenta

Effectum. ut latios nō horreat India fates

Nec vetitos errare dacas in moenia ducat

Sarmaticūq; pmat succinctus cōsul aratru

Qd semp sauas debet tibi Parthia poenas

Qd fugiens ciuile nefas: redituraq; nunquā

Libertas vltra tigrim: rhenūq; recessit

A c toties nobis iugulo quēta vagatur

germanū scythicūq; bonū: nec respicit vltra

Aufoniā: vellem populis incognita nostris:

antur. quia nunc Germani & Scythae liberi sunt: quum nos seruiamus. Nec respicit vltra Aufoniā. amare hoc dicebat contra Neionem. Vellem populis incognita. vti nam inquit roma non clauisisset: & ex quo fuit condita ad hunc vsq; diem sei uislet. Nostris: italīs & hispanis.

Dies emathiae: huius praelij dies. Par oibus annis: Qui tantū damnum attulit quantum utilitatis oēs anni lugiores. Tulit retro fata: minuit imperiū & felicitatē. Fatescunt: nos: romanos cōsules & imperiū. Ne cōsul ducat i moenia dacas. i. ut cōsules nō cōstituant vrbes ducis & scythiae & eos legib; traditis errare phibeat. Dacas: populi q ad germaniā & fontes histri vergūt olim dauī appellabant: auctore Strabone. In moenia: in vrbes. Succinctus: veste cellecta expeditus ad vrbe sarmaticis scythicis populis designatā. Præmat aratru: aret vacca & tauro iunctis. Qd semp sauas: q non vltra parthos qui Crasso & Antonio signa eripuerūt: & Crassos cū vndecim legionibus ceciderunt.

Quod fugies: & q libertas ad remotissimas gentes profecta: nunq; Romam sit reuertura. Tygrim: Armeniae fluuium. Rhenum: Germaniae fluuium. Iugulo: morte nostra. nam delectas coniurationes tyranni viciscuntur & extinguunt. Iugulus autē est os duplex in colli pectorisq; iunctura. Germanū bonū: quo Germani & Scythae seru-

PHARSALIAE

Quo infami: Asylo qđ in palati montis valle damnatis infamibusqđ cōfugium
tūtū aperuit. Læuo volatu vulturis: sinistro augurio vultus. Nā orta inter Romu
lū & Remū fratres de noīe vrbi imponēdo dissentione: Remus palatīnū ad auspici
endū ascendit: ille Auentīnū. hic sex vultures prior ille postea duodecim vidit. Rui
nas: cladē. De Brutis. De Iunio Bruto qui eiectis regibus Romā liberā fecit: nā nūc
nō esset nobis tyrannis molesta. Quid tēpora legū: quid pdest tā diu seruasse leges:
& vixisse libere sub cōsulis a quorū nobis annos signamus. Medi: populi in ori
ente qui Assyriorū regnū qđ quingētis annis tenuerant euerterūt. Tandēqđ Cyaraxē
insignē iusticia regē constituerunt. Qui serunt regna: qui seruiunt regibus. Nobis:
in nostrū fauorem. Sunt no
bis. Præ dolore & rei indigni
rate porta vt demēs & coecus
deos nō esse: nec humana cur
rare ex Epicureorū sentētia di
ci: idqđ argumento iniusticię
sue ostendit. Fulmina: qui
bus Cēsare ferire possit. Pho
loen: Archadię montē & op
pidū lapitharū. Oethen: mō
tē Thessalię. Petet ignibus:
fulminabit. Rodopes: mon
tis in Thracia. Minantes: al
tas eminētes. Cassius: qđ cū
Bruto in Cēsare cōiurauit iu
sticia pietateqđ motus. Estqđ
maior Iouis contēptus: quasi
legeris casus. Potius: qđ tu qđ
deus est. Hoc caput: Cēsare.
Astra thyestę. Cū videret sce
lus quod atreus in thyestē fra
trē parauerat. nam liberos ei
epulandos apposuerat: reuo
cato sole in orientē stellatum
mūdo induxit. Astra: noctē
Thyestę: Coene thyastę.
Argos: oppidū in achaia. Il
le dabit diem thessalię: nō in
uoluet tenebris thessaliā quę
sustinet multos illoꝝ similes
in crudelitate fratrum patrūqđ
videlicet gladijs fratru & fili
orum. Cladis tamen huius
habemus vindictam. Ironia
in Iouem qui passus sit imma
nissimū hominē haberi pro
deo. Quantam: qđ magnam
Numina: quę nulla sunt: nec
curant terras. Dare terris. Do
tibi poenas. i. patior: tu mihi das poenas. i. pateris.

Vulturis vt primū leuo fundata volatu
Romulus infamī compleuit mœnia luco
Vsqđ ad thessalicas seruilis roma ruinas
De brutis fortuna queror: qđ tēpora legum
Egimus: aut annos a cōsule nomē habētes
Felices Arabes: Medi:qđ Eoa:qđ tellus
Quā sub ppetuis tenuerūt fata tyrannis
Ex populis qđ regna ferūt: fors vltia nra est
Quos seruire pudet. sunt nobis nulla pfecto
Numina: cum cæco rapiantur secula casu
Mentimur regnare Iouem spectabit ab alto
Aethere thessalicas teneat cū fulmīa cedes:
Scđ ipse petet Pholoen: petet ignibꝝ oethen:
imeritāqđ nemꝝ rhodopes: pinusqđ minātes
cassius hoc potius feriet caput: astra thyestę
Impulit & subitis dānauit noctibus argos
Tot similes fratru gladios: patrūqđ gerenti
Thessalię dabit ille diem: mortalia nulli
Sunt curata deo. cladis tñ huius habemus
Vindictā: quantā terris dare numīa fas est

LIBER SEPTIMVS.

Diūds: homines deorū honore affectos: vt Iuliu & Augustū: qui i deos relati sunt
Pares superis: equales dijs. Ornabat fulminibus & astris. Alludit ad imaginē Cę
saris quę cū fulminibus & radijs effingebat: stella capiti supaddita: qđ post eiꝝ mor
tem cōtinuis diebus (vt tradit Suetonius) apparuerit: existimataqđ esset Cęsarīs ani
ma. Manes: inferū Cēsare. Per vmbas: animā Cęsarīs & Augusti quę in tartaro
cruciant. In templis: in locis sacris dicatis superis. Horatius de Augusto ait. Pręsentī
tibi maturos largimur honores: iurandaqđ tuū p nomen ponimus aras. Vt rapido:
Ad historiā redit poeta: acies inquit quū primū vicinæ fuere obstupuisse: nec aulus
fuisse tela imittere. Parua tel
lure diēpti: diuisi paruo ipa
cio. Consumpsere: pcurrere
exercitus. Morantē iuprema
fati: retinētē mortē in morā.
Quo cadant: in quos emit
tant. Aut quę. f. tela. Fata:
mortem. Monstra: crudeles
cædes. Frontibus aduersus:
in acie Pompei. Nec libuit
mutare locū: poterā em pau
lo supra in traue se transferre:
ne cū illis cōcurrerent. Tamē
oīa torpor: tamen oēs exani
mati pigricqđ euasere. Torpe
do pilis est qui quū tangit pi
gritiā afferi: inde sit Torpor
& Torpeo. Coit: alstringit
respectu pietatis & meritis.
Parata: vt emitterent. Tensis
sublatis extensis. Dij tibi nō
mortē. Imprecat crastino quī
pugnā incepit æternā sceleris
cōscientiā & memoriā quę
ipsum discrutiet. Erat hic cra
stinus euocatus in exercitū cę
saris: qui cohortatis manipu
laribus suis: vt se sequerentur
respicens ad Cēsarem: Faciā
in gr̃ hodie imperator: vt aut
vivo mihi aut mortuo grati
as agas. Hęc quū dixisset pri
mus ex dextro cornu prorupit
Sensum: vt non moriat post
mortem animus tuus. Tene
ter: non immitteret. & est acer
rime increpatio. Prior: quā
si scituor cęsariana. Lituīs:
tubis inflexis. Elisius: collisus & tanqđ oppressus. Classica cornu: concentus curu
tum cornuum & recta: um tubarum.

Bella pares superis facient ciuilia diuos
Fulminibus manes: radijsqđ ornabit & astris
Inqđ deum tēplis iurabit roma p vmbas.
Vt rapido cursu fati suprema morantem
Consumpsere locū: parua tellure dirempti
Inde manꝝ spectāt. vultusqđ agnoscere qđrūt
Quo sua pila cadāt: aut quę sibi fata minent
Facturi qđ monstra forent: videre parentes
Frontibus aduersis. fraternaqđ cominus arma
Nec libuit mutare locū: tamen oīa torpor
Pectora cōstrixit gelidusqđ i viscera sanguis
Percussa pietate coit. totaqđ cohortes
Pila parata diu tensis tenuere iacertis.
Dij tibi nō mortem: qđ cunctis poena parat
Sed sensum post fata tuę dēt crastine morti
Cuius torta manu cōmisit lancea bellum
Primāqđ thessaliam romano sanguīe tinxit.
O pręceps rabies: cum cęsar tela teneret
Inuēta est prior vlla manꝝ: tūc stridulus acr
Elisus lituīs: conceptaqđ classica cornu

PHARSALIAE

Tendit: implet. vt Tendit vela nothi. Irrupit: puenit ad coeli cōcauitatē. Hypēbolice: ad quā nubes puenire nō possunt nec tonitrus durare. Excepit clamorē: echo reddita est. Geminare: nā ex hemo vox edita aliā ex plio excitauit. Agit: representat Pangea: pangei mōtis in thracia. Resultat: resonat. Expauere: pugnātes ipsi. Misile: tela. Voris diuersis: alij em cādē facere: alij terrā ferire optabāt. Rapit oīa casus Casu em aut faciebāt: aut nō faciebāt cādē. Quora: minima. Exacta: pfecta. Pompeij. Pompeius vt ait Caesar suis pdixerat neu cesaris impetū exciperēt meue se loco mouerent: acieq; eius distrahi paterent dispersas adorirent. Nostri aduertētes nō occurrunt a pompeianis cursu represserunt: & ad mediū fere spaciū constiterunt. & paulopost renouato cursu pila miserūt celeserit: q; gladios strinxerunt. Pompeiani tela missa exceperunt: & impetū legionū tulerūt & ordines cōseruauerunt. pilisq; missis ad gladios redierunt. Eodē equites tpe a sinistro Pompeij cornu intēti pcurrerunt. Quorū impetū Caesaris equitatus nō tulit: sed paulo loco motus cessit. Illi acriter instabant: seque turmatim explicare & acie a latere circūre ceperūt. Qd' vbi Caesar animaduertit quartae aciei quā instituerat ex cohortiū numero dedit signū. Illi tanta vi in pompeij equites impetū fecerunt: vt eorū nemo constisteret: sed incitati in fugam montes altissimos peterent. quibus sub motis omnes sagittarū funditoresq; destituti inermes sine praesidio interfecti sunt. Stipata: densata spissa. Iunxerat arma: clypeos. Nexis vmbonibus in seriem: hoc est facta recta restudine. Constiterat: firma erat. Compressa stricte. Vesanum: furens. In densos cuneos: in pompeianas turmas. Lorica torta: hyalage. hoc est lorica grauis opponit tortas catenas. Catenas: hamos ex quibus constat lorica.

Tūc ausae dare signa tubae: tūc aethera tēdit
Extremiq; fragor cōuexa irrupit olympi
Vnde procul nubes: q; nulla tonitrua durāt
Excepit resonis clamorē vallibus Aemus
Peliaciq; dedit rursus geminare cauernis
Pidus agit gemitus: pāgaeq; saxa resultant
Ossa q; gemunt rupes: vocesq; furoris
Expauere sui tota tellure relatas
Spargitur innumerū diuersis missile votis
Vulnera pars optat: pars rerra figere tela
Ac puras seruare manus. rapit omīa casus:
Atq; incerta facit: q; vult fortuna nocentes
Sed quora pars cladis iaculis: ferroq; volāt
Exacta est: odijs solus ciuilibus ensis
Sufficit: & dextras romana in viscera ducit.
Pompeij densis acies stipata cateruis
Iunxerat in seriem nexis vmbonibus arma
Vixq; habitura locū dextras ac tela mouēdi
Constiterat: gladiosq; suos cōpressa timebat.
Praecipiti cursu vesanum caesaris agmen
Indensos agit cuneos: perq; arma: p hostem
Quaritur: q; torta graues lorica catenas

LIBER SEPTIMVS.

Hac quoq; thōracē etiā puenit est ad viscera. Est extremū: vltima pars & inuoluta. pforatis em armis in corpus quod est post arma telū pueniebat. Vna acies: sola pompeiana. Patit: cedit. Altera gerit: Caesaris acies vulnera infert & cedit. Inde a Pompeianis. Frigidus: nō vulnerans. Calet qn ensis exercet ictibus concalecit. Nec fortuna: fortuna ingit nō fuit lēta ad parandā victoriā Caesari. Abstulit ruinas: amouit & auertit pugnantes morte pcepti. Vt primū: Prevalentes Pompeij milites legione decimā circū dare festinant signo a Caesare edito: qui in subsidijs cōstiterat ac curreunt: & ad equites delati arrectis pilis sessorum facies inuadunt. Illi hostiū audacia plagasq; in os illatas nō ferentes fugā capessunt. Pulsis Pompeij equitibus eo loci Caesaris eques inuadit circū dant q; Qd' aduertens Pompeij pedibus edicit: ne se vterius in eos vertat: neq; a phalange longius excurrat: aut telis comminus vrant: sed eminus emissis hostē repellat. Deduxit cornua: extēdit latera. Leuis armatura. i. eques leuis armatura: qui velites dicunt: cōtinet aut manipulus leuis vicinos milites & aliā turbā scutorū Leues q; hastā tm gesaq; gereret vocabant: Hec prima trōs in acie florē iuuentū pubescentiū ad militiā habebat. Robustior inde aetas totidē manipulos quib; principibus est nomen: vt Liuius ait. Et de his poera intelligit. Inde ab aliis quibus. Glades: pilę plūbeę in glandiū forma qe fundis mittebant. Solut: liqfacte Calido: concalecit em ipso cursu. Tūc & iturei: decima legio assistēte Caesari. leuā Pompeiacie ab equitibus destitutā pcurrit: & latera eius oī ex pte immobilis telis cōfodit quoad in fugā vertit. Sociorū Pompeiorū velut cerraminis huius spectatores quidā acie ordinē formidine metuq; repleuerant. Nō Caes. castra ob admirationē aggredi ausae paucis quibsdā veteranis asseruātibus nihil aliud q; stātes trepidabāt. Sed cū sinistra Pompeiacies hostibus cedere: & ita moueri iplicariq; cepisset: locis oīs in fugā versi nullo ordine clamare occipiūt: Supati sumus. Deinde tabernacula eorū ac castra veluti aliena iuadentes diripiētēsq; q; cūq; licuit varie spargunt. Reliq; italorū acies pedē tetrahebat. Iturei: i. laodicea ad mōtē libanū ppli. Nulq; redire exere i nulu

Opponit: tutoq; latet sub tegmine pectus:
Hac quoq; peruētū est ad viscera: totq; p arma
Extremū est: quod quisq; ferit: ciuilia bella
Vna acies patitur: gerit altera frigidus inde
Stat gladius calet omne nocens a caesare ferrū
Nec fortuna diu rerū tot pondera vertens
Abstulit ingentes fato torrente ruinas
Vt primum toto deduxit cornua campo
Pompeianus eques: belliq; pultima fudit
Sparsa p extremos leuis armatura maniplos
Insequit: saeuasq; manus imittit in hostem
Illic quaeq; suo miscet gens praelia telo
Romanus cunctis petis cruor: inde sagitte
Inde faces: & saxa volant: spacioq; solutae
Aeris: & calido liquefactae pōdere glandes
Tunc & lthyraei: Mediq; Arabesq; soluto
Arcu turba minax: nuscq; rexere sagittas
Sed petitur solus. qui campis eminet aer

etatores quidā acie ordinē formidine metuq; repleuerant. Nō Caes. castra ob admirationē aggredi ausae paucis quibsdā veteranis asseruātibus nihil aliud q; stātes trepidabāt. Sed cū sinistra Pompeiacies hostibus cedere: & ita moueri iplicariq; cepisset: locis oīs in fugā versi nullo ordine clamare occipiūt: Supati sumus. Deinde tabernacula eorū ac castra veluti aliena iuadentes diripiētēsq; q; cūq; licuit varie spargunt. Reliq; italorū acies pedē tetrahebat. Iturei: i. laodicea ad mōtē libanū ppli. Nulq; redire exere i nulu

PHARSALIAE

Inde ex aere. Mortes. i. sagittæ mortiferæ. Chalybē extremū: ferrū peregrinum. Nullo crimine sceleris: quia nō vulnerabāt ciues suos. Stetit omne coactū circa pila nefas: cædes ciuili a solis romanis est facta: Coactū: cumulatū. Nox cōserta telis: Umbra densa ex volantib⁹ telis & suspensis cōstabat. Prima frons: prima pars acies. Labaret incursum: inclinare et fugaret impetu Pō. Tenet cohortes: equites decimæ legionis. In lat⁹ belli: in latera acie rū hostiliū. Cornibus: ordine extremo. Vagus: discurrens ad Cæ. includendū. Immemores: barbari Pō. obliti qd esset in pugna agendū. Timentū: spernendū quia fugere nō pudebat. Fecere palam: aperte ostenderūt qd bella ciuilia non bene defendunt a barbaris. Vt primū: conantib⁹ Pō. Cæ. acie circūuenire: Cæsar stantibus aciebus a tergo ipsarū ex obliquo circūuenientes cohortes emisit tanto impetu: vt coacti sunt illi refugere. Sonipes: methonymia. i. equ⁹ Pō. Regentis: equitis. Effusi in caput: nā erigētes se equi scissores a tergo excutiebant: qui cadebāt in caput. Cessit campis: fugit. Glomerata pubes: ipsi glomerati. Ruit cū impetu fugit. Perdidit modū: sine modestia facta est. Hinc ex parte Pō. Hec acies: Cæ. Inde ex Pō. Vtinā: apostrophe ad pharsaliā de vasta cæde. Mutent: ingnent maculē. Hic numer⁹: barbarorū. Vestiat: spargat tegat. Parce istis: serua barbaros qd Cæ. Ro. futuri sint ciues ro. qd po. Galathæ: populi sunt in asia iuxta Paphlagoniam auctore Strabone: in ea regione quæ nunc Galatia est & Galogrecia dicitur. sic appellata a Galatigalis qui ea loca occupauerunt: vt ait quinto & vicesimo libro Iustinus.

Inde cadūt mortes: sceleris sed crimine nullo extremū maculat chalybē stetit omne coactū Circa pila nefas: ferro subtextitur æther Noxq; sup campos telis conferta pependit. Tū cæsar metuēs ne frōs sibi prima labaret Incursum: tenet obliquas post signa cohortes: Inq; latus belli: qua se vagus hostis agebat Immittit subitū nō motis cornibus agmen. Immemores pugna: nulloq; pudore timēdi Præcipientes fecere palam: ciuilia bella Non bene barbaricis vnq; cōmissa cateruis. Vt primū sonipes transfixus pectora ferro In caput effusi caleauit membra regentis Omnis eques cessit cāpis glomerataq; pubes In sua cōuersis p̄ceps ruit agmine frenis Perdidit inde modū cædes: ac nulla secuta ē Pugna: sed hic iugulū: hic ferro bella gerunt Nec valet hæc acies tantū p̄sternere quantū Inde perire potest: vtinā Pharsalia campis Sufficiat cruor iste tuis: quæ barbara fundūt Pectora. nō alio mutantur sanguine fontes: Hic numerus totos tibi vestiat ossib⁹ agros: Aut si romano compleri sanguine mauiis Istis parce p̄cor: viuant: Galatæq; Syriq;

LIBER SEPTIMVS.

Galli: qui transfugerāt a Cæsare ad Pōpeiū. Iberi: Hispani qui habitāt in extremo occidere. Armeni: qui in Pōpeti auxiliū venerant. Post bella ciuilia: vbi innumeri romani peribūt. Hic populus: barbaræ nationes. Semel ortus: quū primi metuere fugereq; ceperūt: reliqui idē faciūt. Pro Cæsare: in auxiliū Cæ. Venit erat: eodē impetu cohortes Cæ. sinistrū cornu Pō. oppugnātes circūierunt Pō. & a tergo sunt adorti: & Cæ. tertiā acie quæ quiescere procedere iussit. Ita cū recentiores atq; integri defessis successissentiali aut a tergo adorti essent: sustinere Pōpetiani nō poterunt: atq; vniuersi terga verterūt. Pōpetius vt equitatū vidit pullum acie excessit & in castra equo se cōtulit & ceteris in statione posuerat dare: vt milites exaudirent. Tunc mihi castra inquit & defendite diligenter. Si qd durius acciderit: ego te liquas portas circūueo. His dictis in p̄torū se contulit. Cæsar vero quāq; milites essent ad meridiē iā pugnando defessis: castris tū potiri constituit. facto impetu pō. potius de fuga qd de defensione casti: ortū locū nō multo post inde fugati sunt. Ad robur: ad firmas limas turmas: vt ad primipilos vexilla & triarios. Qd bellū. Perfuderat: sparserat multiplici ceramie. Hic: hac in pugna. Constitit: pugnatū est acriter qd nō fugiebant. Hæsit: firmata est. Non illic iuuentus collecta: barbari inquit illic nō erant. Rogatæ: a Pōpeio. Sed si Togatæ lege ris: hoc est Romani: illud qd quia interpretaberis: vt apud Qui. in fastis. Nāq; de flam ma corpa nulla vides. Et Cicerone. Nā solū nobis nati sum⁹ ortusq; nostri partē patria vēdicat. Fratres: ciues Roma. Hic: hac in pugna: & est acris detestatio. Hæc fuge. Dehortat se poeta a singulorū cædis: bus describendis: nec futura ætas tantū malorū auctore se discat. Pereant hæ lachrymæ: nō deploremus: nō conqueamur: non vitamur hac pietate. Quicquid: omne scelus & monstrū quod egisti tacebo. Hic Cæsar. Cæsar inquit incitamentū & causa crudelitatis circūiens suos vnūquēq; adhortat. It vag⁹ circuit agmina. Flagrantibus furentibus in bello. Ignis: ardores & stimulos.

PHARSALIAE

Conspicit & gladios: animaduertit quoquo quibus viribus quo vultu quisque pug-
naret. Mucrone: cuspide. Quae manus tremat: quae pise & timide feriat. Cōtenta: di-
recta & intenta in hostē. Vel Contēpta: spreta tanquā sua nō sint. Quis praestet bella
iubenti, quis iussu nō voluntate pugnet, Mutet vultū, praemiseratione & dolore.

Obit: circumdat. Vulnē
multorū: eo in suos benignita-
tis officio utebat ut sauciorū
vulnē colligaret. Bellona.
quae est belli furor. Flagellū. quod
in manu tenere fingitur & eo
pugnantes cedere. Bistonas.
Thraces. Saxo verberare. quo
Mars pugnātes percutit. Tur-
bato. terrore. nā Egidis aspe-
ctu Martis & Bellonae equi
terrent. Egide. thorace in quo
est Medusae caput. Nox. cō-
fusio. Et pōdere lapsi pecto-
sonabant arma cadentū pecto-
re re percussā. Confracti. ex-
cussione rupti. Subiicit. sub
ministrat quibus decrat. Cō-
tundere. ferire. Vultus. hosti-
les. Promouet. impellit vr-
get. Excitat cessantes. solli-
citāt segnes istū hastae qua fer-
ro est vacua. In plebe ire. in
plebeos pugnare. Senatū. le-
natores. Qui sit cruor impe-
rii. morte quorū possit Roma
nū imperiū assequi & oppri-
mere. Quae viscera regū. qui
regibus charissimi. Iuuenalis
Viscera magnarū domuum.
Libertas. libertatis defensores
Nobilitas. patricij & senato-
res. Secūdo ordine. equitibus.
populus enim romanus in trīs
partes diuisus est. in patricios
equites & plebeios. Corpora.
grandiorū senatorū & equi-
tū quae nobiliora erāt & ideo
venerāda. Cādunt. occidunt
Lepidos. nobiles viros. Le-
pidus dicitur is in quo leporis. i.
venustatis est plurimū. aut qui
pollitus est ut Aetna. id est
lamina. Donatus est auctor.

Conspicit & gladios qui toti sanguine manēt
Qui niteant: primo tantū mucrone audent:
quae presso tremat ense manus: quae laeuida tela
Quis cōtenta ferat: quae praestet bella iubenti
Quae pugnare iuuat: quae multū ciue pempto
Mutet: obit latis proiecta cadauera campis
Vulnē multorū tantū fufura cruorem
Opposita pmit ipsa manu: quacūque vagat
Sanguineū veluti quatiens bellona flagellū
Bistonas aut mauors agitās: si verberare saxo
Palladia stimulet turbatos egide currus
Nox ingēs scelex: & cades oriunt: & instar
Immensae vocis gemitus: & pōdere lapsi
Pectoris arma sonāt: confractique en sibi enses
Ipse manu subiicit gladios: ac tela ministrat
Aduersosque iubet ferro cōtundere vultus
Promouet ipse acies: impellit terga suorum
Verberare cōuersae cessantes excitat hastae:
In plebe vetat ire manus: mōstratque senatū
Sic cruor imperij qui sit: quae viscera regum
Vnde petat romā. libertas vltima mundi
Quo steterit ferienda loco: p mixta secundo
Ordine nobilitas: venerādaque corpora ferro
Vrgent: cādunt lepidos: cādūtque metellos

LIBER SEPTIMVS.

Coruiños: qui cognomen traxere a Valerio Coruino: quod gallū puccantē corui ora
hostis & oculos infestantis auxilio singulari prelio interemit. Torquata. Torquati
ab eo. T. Mallio primū denotati sunt: qui torquē gallo puocanti ademit. Regum:
principū. Sūmos hoīm: reges. Tero Pō. Illic: inter hos inquit erat Brutus: casside
plebeia indutus ne nosceret: & posset Cae. inuadere tutius: sed id facere nō potuit. Hic
cū iā fracti essent Pōpeiani Pōpeiusque fugeret: p paludē noctu euasit: Larissamque se
recepit. ut scribit Plutarchus. Eiusque salute Cae. legatus cū ad se venire iussisset: & ve-
niā ei dedit & honoribus est psecutus: ab eoque intellexit quo Pō. fugere cōstituisset.

Coruiñosque simul Torquataque nostra regum:
Saepe duces sūmosque hoīm te magne remo-
Illic plebeia cōtectus casside vultus: (to.
Ignotusque hosti quod ferrū brute tenebas:
O decus imperij: spes o sup̄ma senatus
Extremū tantī generis per saecula nomē
Ne rue p medios nimitū temerarius hostes
Nec tibi fatales admoueris ante philippos
Thessalia periture tua: nil proficis istic
Caesaris intētus iugulo. nondū attigit arcē
Iuris. & humanū culmē: quod cuncta pmuntur
Egressus meruit fatis tam nobile letum
Viuat: & ut bruti. p cumba t victima: regnet
Hic patriae perit oē decus: iacet aggere mag
Patriciū cāpis nō mixta plebe cadaver (no
Mors tū eminuī clarorū in strage viorū
Pugnacis domiti: quae clades fata per omēs
Ducebant. nuscque Magni fortuna sine illo)

Bruto mactata. Omne decus. oēs nobiles. Patriciū cadaver. Synecdoche. Plebe
non mixta. separati enim erant a plebe patricij qui circa Pom. pugnabant. Mors tamē
eminuit. excellentior tamen inter caelos fuit Domitius. Eminuit. conspicua fuit.
Domiti. Apocope pro Domitiū. Qui fuerat ad Corfinium a Casare dimissus. & ad
Massiliam superatus. Pugnacis. fortis. Omnes clades. omnia mortis genera om-
nēque pugnās. Nuscque magni fortuna. nullibi victi sunt sine Domitio Pompeiani.

PHARSALIAE

Salua libertate: liber adhuc & anteq̃ libertas publica perisset. Secūda venia: Pri-
ma em̃ Corphini cōsecutus ab eo audiuerat. Viue licet nolis & nostro munere dixit:
Cerne diē. Gaudet: q̃ moriet̃, ne vita iterū donaret̃. Soluentē mēbra: Domitiū pe-
reuntē & extendentē mēbra. Incepitans: inelamans. Successor: qui fueras deli-
gnatus vt mihi in Gallia succederes. Spiritus pulsans pectora: aia pulmonē cōmo-
uens illi fat fuit in verba enunciana. Resoluit: loquēs apperuit. Nō te funesta: an-
teq̃ victor sis: & dū euentus belli est dubius: & tu es Pōpeio inferior tranquillo aīo
e vita decedo p̃sertim quia liber. Nō potitū: qui nō es consecutus. Funesta mercede
præmio funereo. nam nondū
viciſti adhuc viuūt Pompei?

Sed dubium: quia es incer-
tus an vincas: pereō libenter
sub duce Pōpeio. Subactum
victū. Daturū poenas: pas-
surū. Densæ tenebræ: moriet̃
tū oculis tenebræ oboriunt̃:
vt libro tertio. Mortisq̃ illas
putat esse tenebras. Virgilius
in æternam claudunt lumina
noctē. Impediſſe pudet: in to-
tius humani generis calamita-
te complurimorū mortem de-
flere pudet: & vulnēq̃ diuerſi
tates explicare nō vacat. Ced-
dere hoc in prælio ab veraq̃
parte italorū quidē: nō em̃ fo-
ciorū copiae ob multitudinē
contemptūq̃ numerabant̃: e
Cæ. primū exercitu turmarū
ductores triginta: farmati du-
centi: vt alij scripsere mille &
ducenti. Ex Pō. partibus sena-
tores decē: inter quos Domi-
tius fuit equestris ordinis: ad
quadraginta ex illustrioribus
Ex reliquo autē exercitu qui
rem in maius extollunt quin-
q̃ supra viginti milia cecidiſ-
ſe aiunt. Cæterū Asinius Pol-
lio qui sub Cæsare ea in pug-
na militauit: sex milia ex pom-
pei exercitu perisse solum scri-
bit: vt refert Appianus. Cæsa-
ria. vero non amplius ducen-
tos in eo re prælio desiderasse:
& centuriones circiter triginta. Ex Pompeiano exercitu milia vndecim cecidiſſe: sa-
deditionem veniſſe amplius milia quattuor & viginti. Viscera: corpus. Vitalia:
vt sunt epar cerebrum & cor.

Succubuit: victus toties a cæsare salua

Libertate perit: tūc mille in vulnera lætus

Labitur: ac venia gaudet caruisse secunda.

Viderat in crasso soluentē sanguine mēbra

Cæsar: & increpitās iā magni deferis arma

Successor domiti. sine te iam bella geruntur

Dixerat, ast illi suffecit pectora pulsans

Spiritus in vocē: morientiaq̃ ora resoluit

Non te funesta scelerū mercede potitum

Sed dubium fati cæsar: generoq̃ minore

Aspiciēs stygias magno duce liber ad ūbras

Et securus eo: te sæuo marte subactum

Pompeioq̃ graues poenas: nobisq̃ daturū

Cum morior sperare licet. nō plura locutū

Vita fugit: densaq̃ oculos pressere tenebræ

Impediſſe pudet lachrymas in funere mūdi

Mortibus innumeris: ac singla fata sequētē

Querere letiferū p cuius viscera vulnus

Exierit: quis fusa solo vitalia calcet

Ex Pompeiano exercitu milia vndecim cecidiſſe: sa-
deditionem veniſſe amplius milia quattuor & viginti. Viscera: corpus. Vitalia:
vt sunt epar cerebrum & cor.

LIBER SEPTIMVS:

Ore quis aduerso: quis ense ori immisso perierit. Corruat ictu: statim vt percus-
sus est cadat. Quis steterit dū mēbra cadunt: quis nō ceciderit dū truncat manus
aut brachium? Transmittat tela pectore: quis a tergo vulneratus pectus ferro pene-
tratū habuerit? Campis: in terrā. Quis cruor: pudet etiā dicere: q̃s acceptio vulnere
velut p̃ fistula cruorē emise-
rit: & hostis arma irrigauerit.

Ore quis aduerso demisso faucibus ense

Expulerit moriens animā: q̃s corruat ictu

quis steterit dū mēbra cadūt: q̃s pectore tela

Transmittat: vel quos cāpis affixerit hasta

Quis cruor emissus perruperit aera venis

Inq̃ hostis cadat arma sui: q̃s pectora fratris

Cadat, & vt notū possit spoliare cadauer

Abscisum longe mittat caput: ora parentis

Quis laceret: nimiaq̃ p̃bet spectantibus ira:

Quē iugulat nō esse patrē: mors nulla q̃rela

Digna sua est: nullosq̃ hoīm lugere vacam⁹

Non istas habuit pugnae Pharsalia partes

Quas alia clades, illic p̃ fata viroꝝ

Per poplos hic roma perit: qd̃ militis illic

Mors hic gētis erat: sāguis ibi fluxit achæus

Pōticus: assyrius: cunctos hærere cruores

Romanus: campisq̃ vetat consistere torrēs:

Maius ab hac acie: quā qd̃ sua sæcula ferrēt

Vulnus habet poplī plus ē quā vita: salusq̃

Qd̃ perit: in totū mundi p̃sternimur æuū

Vincitur hic gladijs omnis q̃ seruiet ætas

Proxīa qd̃ soboles: aut qd̃ meruere nepotes

In regnū nasci: pauidi nū gessimus arma?

Teximus aut iugulos: alieni poena timoris

Vt possit: sine crudelitatis in-
famia. Lōge mittat: abiciat
longius ne fratris truncus ag-
noscat. Præbet spectantibus
Ostendat se nō patrem cuius
ora iā lacerauerat: sed quē piā
aliū iugulare. Nulla mors:
nō decet vt querelis singulos
psequamur. Vacamus luge-
re: vacui sumus ad lugendū.

Istas paries: istā formā pu-
gnæ. Quas alia: vt kannen-
sis alienis & trebiana. Illic:
in alijs eladibus. Per fata: p̃
mories. Per populos: q̃t em̃
milites illic ceciderunt: tot hic
populi. Ibi: in pugna pharſa-
lica. Sanguis achæus: græci
ipsi. Ponticus assyrius. i. pō-
ticæ gentes & assyriæ. Cun-
ctos hærere cruores: ingentē
romanorū cædem eo indicat
argumēto: q̃ hærētē sangui-
nem barbarorū cruor ille im-
pulerit. Torrēs: copia roma-
ni cruoris fluentis. Acie: pu-
gna. Ferrent sua sæcula: illa
tēpora pari possent. nā antea
punicis & mō syllanis & ma-
rianis plijs erāt attrita. Qd̃
perit: libertas etiā posteritatis

Prosternimur in totū æuū:
subiugamur em̃ cū omni po-
steritate in seruitutē ppetuā.
Proxīa. q̃rela a rei intēpesti-
uē dignitate. In regnū: vt ser-
uiant. Pauidi non gessimus
arma: nunquid timide pugna-
uimus? Teximus iugulos:
recusauimus pro patria mori.

Alieni timoris: eorum qui
sub Pompeio erant.

PHARSALIAE

¶ Sedet in ceruice nostra subiugāt; nos luimus poenas timiditatis illorū. Dabas dominū submittebas Caesaribus nos qui post hanc pugna nati sumus: cū etiā pugnare nō concessisti. Infelix: quia victus. Transisse deos: descendisse a se ad Caesarem. Vix tota clade: etiā accepta tanta calamitate vix suae fortunae maledicere potuit. Aggere: colle. Clades: stragē hominū. Quae bello obstante latebant: quae propter pugnantē videri nō poterant.

Sua fata peti tot telis: q̄ omnes hostes mortē eius appetere. Tam multo sanguine: hoc est multorum morte. Nec sicut mos est miseris. Nō luit Pōpeius in extremis reb⁹ per desperationē vt miseris solent omnia secū obruere: sed optauit vt exercitus reliquus seruaretur incolumis. Merfa perdita & obruta. Sustinuit passus est deos precari: sperauitq̄ exaudituos ipm: quāq̄ credibile non videretur. Etia nunc: in tanta calamitate

Dignos: indigni em videbatur: quia non fauerant. Voluit solatia: optauit salutem reliquorum: quae erat ei solatio maximo in tanta ruina. Parcite: abstineret. Stante mōdo: sine caede vniuersorum populi & ciuium. Si plura iuuant: si non acquiescitis miseriae meae: & vultis me maiori dolore conficere. Est mihi coniuncta: magna haec pietas te effudit. Nā omnis sibi charissimos & seipsum p̄ publica salute exponere promptus erat. Pignora: charos & con sanguineos. Ciuili ne: apostrophe ad fortunam. Remoto orbe: si mundus nobiscum non perierit. Iam nihil est: Nihil possideo. amisi iam omnia: nihil est sub arbitrio meo neper inuidiam mei in altos sauias. Et reuocat ruentes i matura fata: signum receptui dat procliuiibus ad subitam mortem. Matura: subita.

In nostra ceruice sedet: post praelia natis
Si dominū fortuna dabas: & bella dedisses
Iam magnus transisse deos: romanaq̄ fata
Senserat infelix: tota vix clade coactus
Fortunā damnare suā: stetit aggere campi
Eminus: vnde oēs sparsas p̄ thessala rura
Aspiceret clades: q̄ bello obstante latebant.
Tot telis sua fata peti: tot corpora fusa
Ac se tam multo percuntē sanguine vidit
Nec: sicut mos ē miseris: trahere oīa secum
Merfa iuuat. gentesq̄ suae miscere ruinae
Vt latiae post se viuat pars maxia turbae
Sustinuit dignos etiam nūc credere votis
Caecolas: vouitq̄ sui solatia casus.
Parcite ait superi cunctas p̄sternere gentes
Stāte pōt mundo: romaq̄ supstite Magnus
Esse miser. si plura iuuāt mea vulnera cōiūx
Est mihi: sūt nati: dedimus tot pignora fati
Ciuiili ne parū est bello. si meq̄: meosq̄
Obris exiguae clades sumus orbe remoto
Oīa qd laceras: qd perdere cuncta laboras:
Iam nihil est fortuna meū. sic fatus & arma
Signaq̄ & afflicta omni iam parte cateruas
Circuit, & reuocat matura in fata ruentes

LIBER SEPTIMVS.

¶ Tanti: vt pereat p̄ ipso. Nec deerat robur in enses: inerat Pōpeius magnanimitas & mortis cōtempus & seruator eundi in praelia. Sed timuit: ideo in cōsertissimos hostes se nō imisit. ne ipso prostrato reliquus periret exercitus: siue noluit in Caesaris mori conspectu: siue ne suā Corneliā inuoluerando dolore afficeret. Ne quicq̄: q̄a oīno caput eius visurus est. Vultus: forma. Fatisq̄ pbatū est. nā in cōiugis conspectu ocisus est in aegypto. Tunc magnū. Pōpeius cū iā intra vallū hostes versarent equū natus detractis insignib⁹ imperatoris decumana porta se ex caltris elecit: protinusq̄ equo citato Larissam contendit. Sonipes concitus: equus impulsus. Nō pauentē te

Seq̄ negat tanti: nec deerat robur in ensis
Ire duci: iuguloq̄ pati: vel pectore letum
Sed timuit strato miles ne corpore magni
Non fugeret: supraq̄ ducē p̄cūberet orbis:
Caesaris aut oculis voluit subducere mortē
Ne quicq̄ infelix: focero spectare volenti
p̄standū est vbiq̄ caput: seu tu q̄ cōiūx
Causa fugae: vultusq̄ tui: fatiq̄ pbatū est
Te praesenti mori: tū magnū cōcitus aufert
A bello sonipes nō tergo tela pauentem
Ingentesq̄ animos extrema infara ferentē
Nō gemitus: nō fletus erat: saluaq̄ verē dus
Maiestate dolor: qualē te magne decebat
Romanis praestare malis: nō impare vultu
Aspicis Emathiam. nec te videre superbum
Prospera belloq̄ nec fractū diuersa videbūt
Quaq̄ fuit laeto p̄ treis infida triumphos
Iam misero fortuna minor. iā pōdere fati
Deposito securus abis. nunc tēpora laeta
Respexisse vacat. spes nunq̄ iplēda recessit
Quid fueris nūc scire licet: fuge praelia dira
Actestare deos: nullum qui praestet in armis

la tergo. nemo em ipsam p̄cequebat. Ingentesq̄ animos. A magnanimitate & cōstantia laus: q̄ rebus aduersis perturbatus non fuerit: & q̄ res laetas tulerit moderate. Venerandus: venerandus. Romanis malis: publica calamitate Non impare vultu. hoc est si militi. Eodē em vultu quo fuit in prospera fortuna fuit & in aduersa. Idē de Socrate Cicero & Plinius tradit. Nec te videre superbū: victoria in superbiā te non erexit. Fractū: inconstantiē & vacillantiā animo. Quāq̄ fuit: sicut fortuna inquit fuit infida tibi p̄ speris rebus. sic fuit te inferior in aduersis. q̄a te de statu mentis nō deiecit. Tres triumphos libycū hispanicū & mithrydaticū. Pondere fati: spe imperij & victoriae. Securus: quia nil plus possis amittere. Vacat. vacuū est tibi. Respexisse ipta laeta. considerare p̄teritā foelicitatē: q̄ quidē ex aduersitatibus cognoscitur. Spes nunq̄ implenda. sitis cupiditatis quae nunq̄ expletur nec fatiāt. Quid fueris nunc scire licet. quia ex aduersorū comparatione prospera discernuntur Testare deos hoc est iura in testes cita & Romanos qui posthac pugnant. nō propter te sed pro libertate pugnare. Perstat i armis. id est perseverat.

PHARSALIAS

¶ Tibi: propter te. Ceu flebilis: vt relique pugne pharalicae: que Catone Scipioque
dicibus vna cū Iuba sunt victę. Munda: oppidū in hispania vbi Pompeij filij sunt
superati. Gurgite phario. in Alexandria a Cæsarianis illata. Pharus insula in Nilo
ad Alexandria est. Post te: post discessum & mortē tuā. Significat & hos qui nunc
periere: & qui Bruti bello. Populare: gratū populis. Nec studiū belli: non voluntas
pugnandi: sed causa libertatis redimendae & Cæsaris opprimendi. Erunt par: erunt
cōcertatores. tractū a gladiatoribus: quorū quidem si duos cōmittimūs: vnum par
cōmittere dicimur: si quattuor duo paria. Quod semper habemus: quod semper in-
ter se pugnant & quærūt op-
primere se mutuo. Inde: e thes-
salia. Sibi: pro recuperanda
libertate. Nonne iuuat: con-
solatur fugientem poeta: asse-
res melius fuisse vinci q̃ vin-
cere. Perspectasse: ad finem
vidisse cladē. Cateruas stra-
ges hominū. Spumantes eg-
de: cruore plenas. Et soceri
miserere tui: & non irascere:
sed poti⁹ miserere Cę. qui fuit
ranti mali causa. Nam (vt ait
Boetius) sicut corporū langor
ita vitiositas quēdā est quasi
morbus animorū: quū egros
corpore minime dignos odio
sed potius miseratione iudice-
mus. Multo magis non in se-
quendi sed miseradi sunt quo-
rum mentes omni langore a-
troclor vrget improbitas.
Pectore: conscientia. Istis cā-
pis: hoc est tanta cāde. Quic-
quid sub phario positus: Om-
nem calamitatem & mortem
quam passurus es æquo ani-
mo feras inquit: & te permit-
te dijs qui te diu in foelicitate
conseruare. Es quippe minus
in foelix victus q̃ si victiles.
Solutus: non a multis comita-
tus. Crede deis: in manu deo-
rum. Tyranno phario: Pro-
lemæo cuius iussu obrunca-
bere. Longo fauori: quo diu
vixisti. Vincere prius erat: quia in foeliciores sunt qui faciunt q̃ qui patiunt in-
iuriā & odiosum est & immanissimū tanta ciuium clade vicisse. Lamenta: lamē-
ta: iones fieri. Remitte: reprime prohibe. Mala: aduersitatem quam di pro meliori
euentu tibi dederunt. Reges: vt Ptolemeum.

Iā tibi magne mori: ceu flebilis aphrica dānis
et ceu mūda nocēs pharioq̃ a gurgite clade
Sic & thessalicae post te pars maxima pugne
Non iam Pompeij nomē populare p̃ orbe
Nec studiū belli: sed par qd̃ semp habemus
Libertas: & cæsar erunt: teq̃ inde fugato
Ostendit moriens sibi se pugnasse senatus
Nō ne iuuat pulsū bellis cessisse: nec istud
Perspectasse nefas spumantes cæde cateruas:
Respice turbatos incursu sanguinis amnes
Et soceri miserere tui: q̃ pectore romam
Intrabit factus campis foeliciores istis:
Quicquid in ignotis solus regionibus exul
Quicquid sub phario positus patiere tyranno
Crede deis: longo factorum crede fauori
Vincere peius erat: prohibe lamenta sonare
Flere veta pplos lachrymas luctusq̃ remitte
Tā mala Pompeij: quā p̃sp̃era mūdus adoret.
Aspice securus vultu non supplice reges

LIBER SEPTIMVS:

¶ Regna donata: vt Ptolemæo Tygranni Pharnaci Ariobarzani & Iubæ cui libyā
dedit. Elige terras: nā quocūq̃ iure omnino es periturus. Vidit prima. Pō. primū
Larissæ appulit: nec ibi constitit. sed eadē celeritate ex fuga paucos nactus nocturno
itinere nō intermisso comitatu equitū triginta ad mare puenit. Larissa: Thessaliae
oppidū est. Nec victū satis: constantia seruans. Ceu læto: tanq̃ victori. Vires: po-
tentia in armis. Munera: officia auxilia donaq̃ offerunt. Tempia: domos. assyn-
theto est. Multū superest: magna pars gloriae tuæ adhuc stat: & ideo hi te venerant.
Te solo minor. erat etiā nunc Pompeius omnīū maximus: sed seipso minor. i. infe-
rior animo q̃ esset gloria &
potentia sua in fata in bella &
in moriē. Victo: meipso.
Victori pręstare fidem: suis si-
di Cæ. Cumulo cædis: con-
gerie cadauerū. Vadis p̃ vi-
scera: calcas cadauera & adhuc
plures interficis. Donat tibi
populos: quantum p̃suasit vt
Cæ. obedirent. Auchit inde
Pompeium sonipes. i. vectus
equo Larissa discessit. Con-
uitia populū: maledicta homi-
nū incusantiū deos. Nunc tibi.
Profecto inquit tūc tui fru-
ctum fauoris & fidei percepi-
sti: quia ex populorū lachry-
mis quantum amari eis intel-
xisti. Foelix nescit amari: pa-
roemia est quia foelices fidē
amicorū nō experiunt: quātū
& a quibus amant non intel-
ligūt. Nam vt ille inquit ami-
cus certus in incerta re cernit.
Cæsar vt hesperio. Paria iā
victoria Cæ. at misso p̃æco-
nio vt ciuibz parceret: negle-
ctisq̃ barbaris qui superant
militē ad castra diripiēda hor-
tatus est. quanc̃p̃ vt est in Cæ-
sarīs cōmentarijs: a militibus
contendit ne in præda occu-
pati reliqui negotij gerendi sa-
cultatē dimitterēt. Hesperio
Italog. Parcendū: abstinen-
dum. Manibus: quæ cęden-
do defessē erant. Viles: igno-
biles & quæ nocere non poss-
sent. Permisit vitæ: seruauit
Castra: Pompeij.

Aspice possessas vires: donataq̃ regna
Aegyptū libyamq̃: & terras elige mord.
Vidit prima tuæ testis Larissa ruinæ
Nobile nec victum satis caput om̃ibus illa
Ciuibz effudit totas per mœnia vires
Obuia ceu læto: pmittunt munera silentes
Pādūt tēpla domos: socios se cladib⁹ optāt.
Scilicet ī mēso sup̃ est ex nomine multū
Teq̃ minor solo cunctas ī pellere gentes
Rursus ī arma potes: rursusq̃ ī fata redire
Sed qd̃ opus victo populis: aut vrbib⁹ inqt:
Victori pręstare fidem. tu Cæsar in alto
Cædis adhuc cumulo: Patrię p̃ viscera vadis
Artib⁹ iā populos donat gener: auchit inde
Pōpeiū sonipes: gemit⁹: lachrymęq̃ sequūt
Plurimaq̃ in sæuos populi conuitia diuos
Nunc tibi vera fides quæsitī magne fauoris
Contigit: ac fructus foelix se nescit amari
Cæsar vt hesperio vidit saris arua natar e
Sanguine: parcendū ferro: manibusq̃ suorū
Iam ratus: vt viles anīas: perituraq̃ frustra
Agmina permisit vitæ: sed castra fugatos

PHARSALIAE

Panore: pōpeianorū. Pro
tinus succedere: statim ingredi
P. pe: castra. Cōfiscit omnia:
sola em trepidatione hostium
reliqua victoriā confēbat.
Hoc imperiū: hic iussus vica
stra dirperent. Fessis: militi
bus suis. Haud subactis: nō
victis. Merces: pda premiū
Pro sanguine: p cēdibus fa
ctis. Meū est: mei officij.
Dabit sibi: assumet acquirēt.
Metallis: auro argēto electo
Hesperijs: hispanijs qbus p
fuit & q̄s vicit Pōpeius. Ga
zas: diuitias. Fortuna simul
coacta: diuitia simul cōgeste
Dīos: vosiplos. Propera p
cedere: festina pōcupare ca
stra. Pedit tuas: fecit tui iuris
Amētes: furētes. Aurij: cu
pidine: auaritia q̄ est habendi
cupido: siue iniuriola appeti
tio alieni: vt ait ad Herennijū
Cice. Sustineat: retinere pos
sit. Perētes: cāsarianos. Pre
tū belli: prādā. Scire volūt
quia fu. iner. nō. festināt p̄p̄i
tere quid ex suis sceleribus cō
sequant. Massæ cōgestæ in
sumptus bellorū: argēti & au
ri congesti conflatiq̄ in mili
tū ornāmēta. Spoliato mun
do: nam ex oībus ciuitatibus
fuerat illic aduectū. Nō im
plerūt mētes: nō satiauerunt
auaritiā Cāsarianorū. Iber:
in Hispania & in Scythia cū
populus. Tagus: Hispaniæ
fluius trahens arenas aureas
Armaspus: Scythiæ popu
lus q̄ certat cū grypibus gem
mas & aurū custodientibus:
De qua re diximus libro ter
tio. Vt: q̄uis. Scelus hinc:
tantam cādem & immanita
tem. Venisse paruo: vendi
tum fuisse mūno p̄cicio quon speraret pro p̄cicio Romam diripere.

Nē reuocēt: pellatq̄ quies nocturna pauore
Protinus hostili statuit succedere vallo
Dū fortuna calet: dū conficit omnia terror
nō verit⁹ graue ne fessis: haud Marte subactis
Hoc foret iperiū nō magno hortamīe miles
In prādā ducēdus erat. victoriā nobis
Plena viri dixit: supesi p sanguine merces
Quā mōstrare meū ē: nec ei donare vocabo
Qd' sibi quisq̄ dabit. cūctis en plena metall⁹
Castra patēt: raptū hesperijs e gētibus aurū
Hic iacet: eoasq̄ premūt tentoria gazas
Tot regū fortuna simul: Magniq̄ coacta
Expectat dominos: propera pcedere miles
Quos sequeris quascūq̄ tuas Pharsalia fecit
Auctis rapiantur opes. nec plura locutus
Impurit amentes: auricq̄ cupidine cācos
Ire sup gladios: supraq̄ cadauera patrum
Et cācos calcare duces. q̄ folla: quis ager
Sustineat precium belli: scelerūq̄ patentes:
Scire volunt quāta fuerint mercede nocētes
Inuenire quidem spoliato plurima mundo
Belloz in sumptus congestæ pōdera massæ
Sed nō implerūt cupientes omnia mentes
quicqd fodit Iber: quicqd tagus extulit auri
Qd' legit diues summis Armaspus arenis
Vt rapiāt: paruo scelus hoc venisse putabāt

LIBER SEPTIMVS.

Victor: miles. Desponderit: pmiserit. Spe: ppter spē. Promiserit dīa: dixerit se
facturū oīa scelera. Decipit: q̄a maiora sperabat quāq̄ maxima sit consecutus. Ple
bes: impia: Cāsariani. Cespitē patricio: in tētorijs & terra in qua nobiles Romani doe
mīuere. Infandus: nō noiandus. Vacuū regibus: in q̄ reges iacuerūt. Totis paren
tum: lectulis patrū quos filij

Cum sibi tarpeias victor despōderit arces
Cum spe romanæ promiserit oīa prādæ:
Decipit: qd' castra rapit: capit impia plebes
Cespitē patricio somnos: vacuumq̄ cubile
Regibus ifandus miles pmit: inq̄ parentū
Inq̄toris fratrū posuerūt membra nocentes
Quos agitat vesana quies: somniq̄ furentes
Thessalicā miseri versant in pectore pugnā:
Inuigilat cunctis saūū scelus: armaq̄ tota
Mēte agitat: caploq̄ manus absente mouēt
Ingemuisse putes campos: terrāq̄ nocentē
Inspirassee animas. infectumq̄ aera totū
Manibus: & superā stygia formidine noctē
Exigit a meritis tristes victoria poenas
Sibilaq̄ & flāmas infert sopor: vmbra pēpti
Ciuis adest. sua quēq̄ pmit terroris imago
Ille senū vultus: iuuenū videt ille tigras
Hunc agitat totis fraterna cadauera somnis
Pectore in hoc pater est: oēs in celare manes
Haud alios nondū scythica purgatus in ara
Eumenidū vidit vultus Pelopeius Hores
Nec magis attonitos animi senser
Cū fureret Pētheus: aut cū descissit: Agaue
Hunc oēs gladij: quos aut pharsalia vidit

parricidē peremerūt. Vesana
quies: inq̄ies somnus. Som
niq̄ furētes: somnia furiosa.
Versant in pectore: somniant
Inuigilat cūctis saūū scelus
scelerē cōscientia vexant: etiā
dū dormiūt. Absente capu
lo: cū nō habeāt ensē & sint
inermes. Inspirassee: inspiram
do emisisse. Infectū manib⁹
maculatū vmbis. Noctem
superam: tenebras nocturnas
nostri coeli plenas fuisse terri
tamentis: & malorū demonū
& furia: occurribus. Exigit
meritis: merito dant de crude
li victoria poenas. Sibilaq̄
& flāmas infert sopor: offe
runt eis furia: cū facibus &
sibilantibus comis vipereis:
quales parricidis occurrūt.
Adest: occurrit mētibus. Sua
imago: scelus qd' fecerat. Ille
aliquis. distributio est. To
tis somnis: quoad dormit.
Oēs in Cāsare manes: Cāsari
vero oīm imagines scelerū oc
currabant. Hores: Agamē
nonis filius & Pelopis p̄ne
pos matre occisa a furis agita
bat. Sed quū apud Tauricā re
giōē venisset: ibi quibusdā
sacris ab Iphigenia sorore pu
rificatus in bonā redijt mentē
Tumultus attonitos: p̄tur
battonēs infanas. Pentheus
bacchi cōreptor ira numinis
in furorē versus est: vt dixim⁹
tra. Agaue: pēthri matrē
q̄ terrore cōcita filiū aprū esse
existimās ipm dilacerauit.
Descissit: a recta mēte disces
sisset. i. insanisset. Hūc: Cā.

PHARSALIAE

¶ Oles vltrix: quā ipse occidet in senatu. Senatu stringente: imittentibus senatōrib⁹
cōiuratis qui eū sunt occisuri. Monstra flagellāt: furia verberāt. Mens cōscia: dira
cōscientia. Quātū poenę: pfecto multū. Stygia: infernū. Viuētē Pō. nā eo mor
tuo maioribus terribula mētis vexabit. Tū oīa passio: sed cū fuerit ita nocte vexatus
mane occisus: est spectaculo delectatus. crudelitatis igit accusat. Retexit. manifesta
uit & aperuit eodē. Nulla facies: nullus deformis aspectus. Oculos: Cēsaris. Hæ
rentes: affixos. Propulsa: i pulsa & aucta. Cumulis: cōgerie sua. Depressos i tabē:
mersos in sanie. Numerat: tanq̃ numerādo pspicit. Epulisq̃ parat: illic ingē discū
buit vnde posset peremptos
p̃spectare & agnoscere. Ter
rā: quę erat cadaueribus tecta
Lustrare: circūspicere. Sub
clade: sub cadaueribus. Cer
nit fortunam superosq̃ suos:
agnoscit foelicitatē & deos p
pitios. Scelerum spectacula
perdat: nō fruat voluptate spe
ctandī. Inuidet miseris: non
cōbursit: nō sepelit. & est ver⁹
vrbis cōstructio: cuius memi
nit Diomedes. Ingerit emat
hiam. hypallage. i. imittit aerē
pestiferū in emathiam: quē ex ca
dauerū corruptione inficiebat
Non illū. Nō est inquit mo
tus exemplo Hannibalis. qui
quandō fecit illius Pauli ta
men Emilij corpus. & M.
Marcelli honorificentissime
sepeluit: vt Liuius & Silius
tradunt. Humator poenus:
Hannibal sepultor. Consul
is: Pauli & Emilij qui cecidit in
pugna cannenī. Cannæ: vi
cus in Apulia. Succensæ: co
ruscantes pyra. Lampade li
byca: igne Hannibalis aphri
cani. Hominum ritus huma
tatem sepeliendi. nam non se
pelire serum est & immane.
Sed meminit esse ciues suos:
quos maiori odio habebat q̃
Hannibal hostes. Non sin
gula busta petimus: non vt
cuiq̃ suum rogam constitu
as: sed vnum ingentem omni
bus.

Aut vltrix visura dies stringente senatu
Illa nocte premūt: hūc ifera mōstra flagellāt
Heu quātū penę misero mens cōscia donat
Qd̃ styga: qd̃ manes: ifestaq̃ tartara somnis
Pompelo viuente videt: tamen oīa passio
Postq̃ clara dies pharsalica damna rexit
Nulla loci facies reuocat feralibus aruis
Hærentes oculos: cernit propulsa cruore
Flumina: & excoelos cumulis æquātia colles
Corpora depressos in tabē spectat acervos
Et magni numerat poplōs: epulisq̃ paratur
Ille locus: vultus ex q̃: faciesq̃ iacentum
Agnoscat. iuuat emathiam nō cernere terrā
Et lustrare oculis campos sub clade latentes
Portunā. superosq̃ suos in sanguine cernit:
Aene læta furēs scelerū spectacula perdat
Inuidet igne rogi miseris: coeloq̃ nocenti
Ingerit emathiam. nō illum poenus humat
Consulis: & libyca succensæ lampade canne
Compellunt: hoīm ritus vt seruet in hostes
Sed meminit nondum satiata cædibus ira
Ciues esse suos: petimus nō singula busta

LIBER SEPTIMVS.

¶ Discretos: separatos. Non interpositis: sed cōtinuis. Aut generi aut si vis Pōpeii
maiori dolore afficere: cōgestas Thessalia siluas incende: vt flamas ex æquore possit
aspicere. Robore cætheo: ignis cæthæ montis. Nil agis hac ira: Vanæ crudelitatis
improbatio: quia nihil odijs pficiat. Tabes: corruptio. Soluat: interiā verat. An
rogus: an ignis in cinerē. Placido natura recepat cuncta sinu: oīa em quæ natura cō
posuit in sua elementa dissoluit. Finē sui: dissoluonē. Sibi: naturæ. Vret quā ter
ris: vret qm̃ oīa elementa vno
igne ardebūt: idq̃ ea Pytha
goræ sententiā dixit: qui apud
Quidiū ait. Esse quocq̃ in fa
tis reminiscitur affore tellus.
Quod mare: quo tellus corre
ptaq̃ regna coeli Ardeat. Pla
to quocq̃ in Thymæo. & Ci
cero de natura deorum docet
Certa tempore reuoluntione ex
incremento cōiuratio: elemen
torū & incēdia & diluua fieri
Cōmunis rogius: generale in
cenditū. Quocūq̃ tuā. Quo
iuert aīa tua vadit nunchorū
quibus vrbis indicat eū non
deū esse: vt vulgo putabāt.
In auras: ad spiritū retulit qui
deos repetit. Stygia sub no
cte: i inferno quo migrāt anī
Melioze loco: circulo amen
ore. Libera fortuna mors est
mortui inquit non sunt form
næ iniuriæq̃ subiecti. Ca
pit omnia: suscipit & cōtinet.
nam in terram redeunt. Qui
non habet vnam: infepultus
Tum: præterea. & est acris
inrepatio. Cui: ad cuius vo
luptatem. Funere inhumato
cadaueribus infepultis. Hæc
cladem: spectaculū huius cla
dis. Olentes. fetentes. Tra
he: bibe. quoniam infesta sunt
sanguine. Hoc coelo: quod
corruptum iam est & pestife
rum. Tabentes populi: mar
centes & qui corrumpuntur.
Eripiunt pharsalia rura: fu
gant te. Ad funesta pabula:
ad deuorāda cadauera. Bisto
nij: lucicij a Bistone rege.
f ij

Discretosq̃ rogos: vnū da gentibus ignem
Non interpositis vrantur corpora flammis
Aut generi si poena iuuat: nem⁹ extrue Pidi
Erige congestas cæthæo robore syluas
Thessalicā videat Pōpeius ab æquore flama
Nil agis hac ira. tabes ne cadauera soluat
an rogus: haud refert: placido natura receptat
Cuncta sinu: sinemq̃ sui sibi corpa debent
Hos cæsar populos: si nunc nō vsserit: ignis
Vret cum terris: vret cū gurgite ponti
Cōmunis mundo: supest rogius: ossib⁹ astra
Mixturus: quocūq̃ tuam fortuna vocabit
Hæ quocq̃ eunt animæ: nō altius ibis i auras
Non melioze loco stygia sub nocte iacebis
Libera fortuna mors est: capit omnia tellus
Quæ genuit: coelo tegit qui nō habet vnam.
Tū cui dant poenas: inhumato funere gētes
qd̃ fugis hæc cladē: qd̃ olētes deseris agros
Has trahere cæsar aq̃s: hoc si potes: vtere cælo
Sed tibi tabentes populi Pharsalia rura
Eripiunt: camposq̃ tenent victore fugato
Non solum æmonij funesta ad pabula belli
Bistonij venere lupi: tabemq̃ cruentæ

PHARSALIAE

¶ Odorati: qui odorauerunt. estque participium a deponente odoror. Estque proprie odoratus qui accipit aliunde odorem. Odorū vero quod per se odorem emittit: ut rosa. Pholoen: monte thessaliae. Latebras: lustra. Obscenī: turpes, propter vomitū ex crapulis. Est quicquid nare sagacitatis fera odorifera. Non sancti: corrupti odore cadauerum. Securae: alebantur enim cadaueribus equorum.

Vos quare. Grauesque et bistonia palude in thracia frigidior ad tepentē reuolant nislum. Ad austrū mollē: ad regionē australem quare melior est: nam thracia ad meridiem habet aegyptū. Induit se vulture: a vulturibus fuit frequentatus: qui (ut Plinius scribit) tri duo cadauera futura praesentunt. Plures pennae prefferunt aera: plures volucres volauerunt. Roribus sanguineis: inspersio necruoris. Victoris: Caesari. Tabes: sanies. Lassus: defatigatus. Vnguibus: bene vnguibus. Sunt enim proprie vnguibus oīm animalium habentium digitos: Vngula vero eorum quae habent: aut solidos aut bifidos pedes. Membra: humana quae rapuerat.

Sic quare: ferae et volucrum discerpitione atque rapina. Non puenit ad ossa: quia multa corpora integra remansere. Abiit in feras: couertit se in carnē ferarum: quae illa carne alebantur. Fastidita: neglecta a feris et auiibus. Sol: desiccado. Nymphae putrefaciendo molliendo. Dies ipsa consumendo. Resoluta corruptam. Thessalia: thessalia quaeque deserta et ea deplorata poeta. Crimine: culpa tua. Te vna: sola et precipua. Fatis ne cessariis eueritis. Quod sufficit gūti. Quae gratias inquit satis ad tanti damni memoriam abolenda. Quare: seges: profecto nulla frumeti herba. Non decolor: non sanguinei coloris et pallidi.

Cædis odorati Pholoen liquere leones
Tunc vrsi latebras: obscenī tecta: domosque
Deseruere canes: et quicquid nare sagaci
Aera non sanum: motumque cadauere sensit
Iamque diu volucres ciuilia castra secuta
Conueniunt: vos quae Nilo mutare soletis
Thracias hyemes: ad mollem serius austrū
Istis aues: nuncque se tanto vulture coelum
Induit: aut plures prefferunt aera pennae
Omne nemus misit volucres: omnesque cruenta
Alite sanguineis stillauit roribus arbor
Saepē super vultus victoris: et impia signa
Aut cruor: aut alto defluxit ab aethere tabes
Membraque deiecit iam lassus vnguibus ales.
Sic quoque non omnis populus puenit ad ossa
Inque feras discerptus abiit: non intima curant
Viscera: nec totas auidae sorbere medullas
Degustant artus. Iacinae pars maxima turbæ
Fastidita iaceret: quam sol nymphaeque diesque
Longior Emathijs resoluta miscuit aruis
Thessalia infelix quae tanto crimine tellus
Laxisti superos: ut te tot mortibus vnam
Tot scelerum fati premerent: quod sufficit auxilium
Immemor ut donet belli tibi dona vetusta:
Quare seges infecta surgat non decolor herba:

LIBER SEPTIMVS.

Herbae enim radices arborum satiat sanguine aut vini fece rubicunda: purpureos fructus producunt. Sic persica et aueliana purpureas fieri docet Palladius. ¶ Quo vomere: nam quicquid quae te arabit cineres eruet Romanorum: et umbras vexabit. Ante nouē: hoc est ante hic iterum praelabatur: dixitque hoc propter Octavianum et Antonium: qui aduersus Brutum et Cassium non multo post illic Marte cruentissimo pugnauere. Secundo sceleris secundo praelio ciuili. Omnia maiora. Quis inquit omnes cineres omniaque ossa moriturorum: quare in toto sunt orbe in vnum cumulentur: maior tamen copia erit in Thessalia. Licebit: quicquid, ut apud Horatium. Sis pecore et multa diue tellure licebit. Busta loca in quibus combusta sunt.

Quo non Romanos violabis vomere manes
Ante nouae venient acies: scelerisque secundo
Praestabis nondum siccos hoc sanguine capos
Omnia maiora: vertamus busta licebit
Et stantes tumulos: et qui radice vetusta
Effudere suas victis compagibus urnas
Plus cinerum aemoniae sulcis telluris aratur
Pluraque ruricolis feruntur dentibus ossa.
Nullus ab Emathio religasset littore funem
Nauita: nec terram quicquid mouisset arator
Romani bustum populi: suggerentque coloni
Umbrarum capos: gregibus dumeta carerent
Nullusque auderet pecori permittere pastor
Vellere surgentem de nostris ossibus herbam
Ac velut impatiens hominum vel solis iniqui
Limite: vel glacie nuda: atque ignota iaceres
Si non prima nefas belli: sed sola tulisses
O superi liceat terras odisse nocentes

nefas belli: si prima certe non sola. nam primus ad differentiam secundi et tertij dicitur. Liceat odisse terras nocentes. Votum est: cum non liceat. totus enim mundus est nocens. Terras nocentes: ut Thessalam Aegyptum Cisalpinam Galliam Africam Hispaniam Tusciam Siciliam Leucadiam. quare ciuili sanguine maduere.

PHARS ALIAE

Quid premittis: cui gratiamini & damnatis. Soluitis: liberatis culpa. nam vnus locus alterum leuat. Hesperiae: hispanae & italae. Paclunt: montis in Sicilia. apud quem Augustus & M. Agrippa Sextum Pompeij filium nauali bello superauit. Et mutina: apud quam victus est M. Antonius ab Augusto: vbi & consules Panfa & Hirtius ceciderunt. Leucas. Hoc dicit propter praelium nauale quod in sinu Ambro-
cio gessit Augustus in Antonium & Cleopatram. Puros: quasi innocentes & roma-
no cruore immaculatos & in
excrabiles. Philippos. Poe-
ta vt etiā supradiximus phar-
salios campos intelligit: quan-
tū Plinius Philippos in Thra-
cia esse ostendit.

Quid totū p̄mitis: qd totū soluitis orbem?
Hesperiae elades. & flebilis vnda pachyni
Et Mutina: & Leucas pueros fecere Philippos

Io. Sulpitij argumentū in
Lucani librum Octauum

Octauo in Lesbion fugiens per deuia
magnus (linquit.
Nauigat: & cōiūx lachrymādo abducta re:
Deflentē populū: pperans tū nauta monet
Tēdat vt ad cīlices; vbi sextus turba ducūq;
Decernūt qd sit dux confugiturus: atroxq;
Aegyptus legitur: venientē regia prodit
Coniugeq; & nato corā confodit achillas
Ambustū codros truncū clam textit arena

M. Annei Lucani Pharsa-
lia: liber Octauus

LIBER OCTAVVS:

IOANNIS SVLPITII VERVLANI IN OCTAVVM
LVCANI LIBRVM INTERPRETATIO.

Am sup herculeas. Pompeius ita tenuis & nudus vt inquirentes hostes plane
lateret: Larissam transgressus: vt ad tempe peruenit se in ora prosteruens siti-
bundus e fluuio hausit. Inde exurgens per tēpe gressus est quousq; ad mare
puenit: vt tradit Plutarchus. Nauēq; fluuiale: vel vt Appianus ait frumentaria con-
scendit saepe vt dicebat quarens tantū se op̄inonē fefellisse: vt a quo genere hoim vi-
ctoria speraret: ab eo initio fugae facto pene pditus videret. Poeta igit quibus flexib-

Am super herculeas fauces ne-
morosaq; tempe
Aemoniae deserta petens dispen-
dia syluae (gantē

Cornipedē exhaustum cursu: stimulisq; ne-
Magnus agens: incerta fugę vestigia turbat
Implicitasq; errore vias: pauet ille fragorem
Motorū ventis nemoꝝ: comitūq; suoz
Qui post terga ferit: trepidū: lateriq; timētē
Exanimat: quāuis sūmo de culmine lapsus
Nondum vile sui pretiū scit sanguinis esse
Seq; memor fati tantę mercedis habere
Credit adhuc iugulum: quātū p cæsaris ipse
Auulsa ceruice daret. deserta sequentem

dit & fleat ne possit q vestigia deprendi. & vt qui psequunt reddant incerti. Im-
plicitas errore. confusas circuituonibus. Fragore nemoꝝ. sonitū arborū ex aura. Co-
mitū. nā eoz strepitu terrebat. Qui ferit. qui strepitus resonat & pellit. Trepidū
lateriq; timētē exanimat. pterret ipsum non modo a tergo sed a latere metuentem.
Quis sūmo de culmine. Quis inquit a foelicitate corruerit: tamen scit magno pre-
cio suam mortem a Cæsare experiri. & nō minori q ipse mortem Cæsaris emeret.
Precium sui sanguinis. precii quod daretur interemptori suo. Nondum esse vile. sed
maximū. Memor favi. pristina fortunā considerans. Adhuc. in tanta calamitate.
Iugulū tantę mercedis. vitam tanti precij. Pro ceruice auulsa. pro capite. quod collo
sustentat. Deserta sequentē. Quis per deserta & occulta fugeret. eius tamen dedecus
& calamitas latere non potuit. quia ab omnibus noscebatur.

PHARSALIAE

¶ Multi: auxillares euntes in Pōpeiū castra nondū audita p̄fligatōis fama Pōmpelo obuiū stupuerūt: Prodeunte ruinas: indicante cladē. Vertigine: mutatione & volubilitate forū. Cladisq; suae vix ipse fidelis auctor erat: vix ipso fugiente & asserēte tantū ruina exercitus credebatur. Grauis: molestus. Adest testis: sit ei obuius & conscius est calamitatis. Obscurō noīe: nō nota nō celebris fama. Exigit poenas: q̄ em erat illustrior eo infamior euadebat. Lōgi: dū p̄stiti. Pōdere: claritate. Premit: grauat notatq; facit. Fatiscq; priorib; vrget: vexat superiori foelicitate. Quo em felicior fuerat: eo nunc miserior erat. & rebus foelicibus assuetis difficillius est aduersam ferre fortunā. Sentit hōdres festi

natos: poenitet se honores imperia & triūphos ante legitimū tepus gessisse. Acta syllana: ea q̄ iuuenis egit Syllanib; quū ab eo in Siciliam & Aphricā missus de Perpena Domitio & Hiarba triūphauit. Laurifer: triūphalis Corythas classes. naues cili: cū pyratas q̄s mira celeritate repressit: vt diximus lib. p̄io Cerycus oppidum in Cilicia croco abundas: vbi & Corycium antrū. Pōtica signa: de Mythrīdate victoriā q̄ eius vexillis potitus est. Deiectū victū prostratū. Sic lōgius guū de. in. aīos: sic nocuit magnanimis clarisq; viris vixisse diutius & in vita post amissum imperiū remanere. Destruit aīos: delet magnanimitas gloriā partā. Nisi summa dies: nisi q̄s ifoelicitate pereat & morte sua ruinā pueniat: pristina foelicitas est ei dedecori. Beneigit Oui. ingt. Sed scilicet vltima sp̄ expectāda dies hōi: diciq; beat⁹ An obitū nemo sup̄maq; funera debet. Nisi summa dies cū si. bo. af. nisi mors cū sine foelicitatis aduererit. Hinc apud Sene. chorus Foelix priamus dicim⁹ oēs se cū cōcedēs sua regna tulit. Et post. Foelix q̄sq; bello mories oīa secū consumpra videt. Et celeri puerit tristitia letho: praeuenit & praeterit res aduersas morte festina. Quisq; ne. audet ne aliq; foelicitate amplecti: nisi cū certo in ea moriendi proposito

Non patitur tutis fatum coelare latebris
Clara viti facies: multi pharsalica castra
Cū peterent: nondū fama prodente ruinas
Occur su stupuere ducis: vertigine rerum
Attoniti: cladisq; suae vix ipse fidelis
Author erat: grauis ē: magno q̄cūq; malorū
Testis adest: cunctis ignotus gentibus esse
Mallet: & obscuro tutus transire p̄ orbem
Nomine: sed longi poenas fortuna fauoris
Exigit a misero: q̄ tanto pondere famae
Res p̄mit aduersas: fatiscq; prioribus vrget
Nunc festinatos nimium sibi sentit honores
Actaq; lauriferā damnat Syllana iuuentae
Nunc & Corycias classes: & pontica signa
Deiectum meminisse piget. sic longius guū
Destruit ingentes aīos: & vita superstes
Imperio: nisi summa dies cum sine bonorū
Affuit. & celeri praeuertit tristitia laeto
Dedecori ē fortuna prior. quisq; ne secūdis
Tradere se fatis audet. nisi morte parata

LIBER OCTAVVS.

¶ Littora cōtigerat. Iā Pōpeius ad hostia Penel venerat vbi Cymba nactus Mitylenas ad Corneliā nauigauit: vt Appia. scribit. In cōmētarijs tñ est cū ad amphipolim vna nocte in anchoris cōstitisse: & irrogata hospitibus pecunia cognitoq; Cēsariū aduētū inde discessisse & Mitylenas paucis diebus venisse. Plutarch. ingt cū cymba inuectū cū paucis liberis: nā seruos ad Cēsare ire iusserat: cōspectū fuisse aperitū & cū in nauim ouerariā p̄ maximā mestissime fuisse susceptū vna cū duob; lentulis & Faunio q̄ apud eū serus subierat ministeriū & p̄ter amphipolim nauigās ad Mitylenē transijt. Littora: haec sunt in sinu thermaco. Rubēs clade: cruentus. Inde: a littoribus. Vēis ac fluctū. impac. i. fragilis & q̄ repestat non posset resistere. Cymba ei fluuiatū fuisse Plutar. & Appianus tradit. Cēsar frumentariā nauē. Vadis: locis nō p̄fundis. Cuius. f. Pōpeiū q̄ ad huc tantū dāssū habet. Ad huc: hoc tpe. Remis: nauib; Corcyra: in Ionio insula. Terg lybur. ad quā erat Octavius vt patet li. iij. Rector correpsit exiguā alnū: ab officio gestu & instrumēto cōmiseratio. ipse em regebat nauiculā quā repēs. i. trahēs corp⁹ intrauit. Legit & Vector. i. q̄ vehēbat. Alnū: ex alno arborē cymbā. Conscia curarū. Apostrophe ad Corneliā doloris sociā. Stares in capis: clades spectares. Praefagia: p̄diuinationes mali futuri. Exagitāt curas: cōmouent & augēt moestitiā. Sōnus: cornelia dormiēs. methonymia. Nox: nocturna q̄s. Habet: affert thessalicæ cordis imaginē. Tenebrisq; remo. die p̄o especula venientes naues p̄spicebat. Nutaria: mouentia se & inclinātia. Nec audes q̄re: ne qd̄ suspicabaris audires: & qd̄ aius p̄sagiebat deinde

Littora cōtigerat: per q̄ Pencius amnis
Emathia iam clade rubēs exibat in æquor
Inde ratis trepidum vēris: & fluctibus ipar:
Flumincis vix tuta vadis euexit in altum
Cuius adhuc remis quatit Corcyra: sinusq;
Leucadij: cilicū dominus: terraq; liburnae
Exiguam vector pauidus correpsit in alnū
Conscia curarū secreta in littora Lesbī:
Flectere vela iubet: qua tū tellure latebas
Moestior: in medijs quā si cornelia campis
Emathiae stares: tristes praefagia curas
Exagitāt: trepida quatit formidine somnus
Thessalia nox oīs habet: tenebrisq; remotis
Rupis i abruptae scoplos: extremaq; currens
Littora. p̄spiciens fluctus: nutantia longe
Semp̄ prima videns venientis vela carinae
Querere nec quicq; de fato cōiugis audes
En ratis: ad vestros q̄ tendit carbasa portus

res. Fato: aduersitatis. En ratis. Cōmiseratio ab ignoratōe de Pō. adueniente. q̄nq; Plutar. ingt cū cū insule hēssisset: iuxta littus ad ciuitatē nūciū misisse. nō q̄le expectabat Cornelia: q̄ sperabat ex plio ad dyrrachiū gesto illud vñū sup̄esse Pōpeio vt Cē. p̄sequer. Is igit plura lachrymis q̄ verbo exprimes eā festinare iussit Pōpeiu optaret aspicerē nauī sola & aliena inuectū. Ad hēc cū se amens itrauisset nō multo post via cōpos metis. p̄: urrit ad pelagus & a Pō. vltis suscepta cōq̄rj coepit. Tēdis carbasa:

PHARSALIAE

dirigit vela & cursum leuon. Quid ferat: fere em Pompeiū victū q est tibi dolor & nuncius. Sūma pauoris appositio est. Quid pdis tpa: abstinebat em ne videretur mala ominari. Profiliuit: celeriter naui occurrit: & aiaduertit Pompeiū intensum & squalidū. Notauit: aduertit. Canicie: canos. Squalētes: decolores & infectas. Obuia nox. Caligo p merore exorta ē exanimē reddidit. Coelū lucēq: claritatē ex li. p endiadim. Clausit animū: oppōsit sensus & viribus destituta vt exanimis cecidit. Neruis: viribus. Riguerūt: nō salierūt: nō palpitauerūt vt viui solēt. Deceptam in se redit & nō perit: vt optabat. Iā funelīgato: Pōpelus in litus descendēs & iter Mitylenas versus arripiens ignarus illuc in ppiquo adest se Cornelia a famula vxoris tacito ploratu accitus est. Lu strar vacuas arenas: circuit lo ca sola. Nō vltra ge. tacit. nō nisi tacite & submisit. Permi sere intercessere fata: inceperūt in fata inuehi. Frustra: qā nō poterāt. Ambit: amplectit. Refouet: recreat. Reuocato sanguine in sum. cor. natura i magno moerū atq: dolore in altū tota demergit: & descen dens ad cor sanguinē q velut curru vehit trahit. eo subtra ho frigus in extremis mēbris & humor dilutior cuti rema ner: & ipse pallefcit. remittēte se metu sanguis paulatim ef fundi incipit. & sic redit vigor & calor. Posse pati: posse af picere. nā prius ad ei aspectū ceciderat. Prohibet succūbe re fati: mouet ut sit magnani ma & nō cedat aduersae fortu nae. Castigat: verbis arguit immoderati doloris. quanq Plutarchus ait ipsā prius ver ba fecisse: & postea a Pōpeio hortatā: & vtriusq: orationē cōmemorat. Nobile cū ro. Pusillanimitatis cōiugē argu ens eā a futura laude ad aiūm erigendū & se amādū & non deferendū hortat: atq: Cura tuorū maiore magnanimitate degeneras cū fortiter tolerādo miseras meas & me nō pristi nā fortunā amādo & descedo

qd ferat ignoras: sed nūc tibi summa pauorū
Nuncius armorū tristis: rumorq: sinister
Victus adest cōiunx: qd perdis tpa luctus
Cū possis iam flere: times: tūc puppe ppinq
Profiliuit: crimenq: deum crudele notauit
Deformē pallore ducē: vultuq: prementē
Canicie atq: atro squalētes puluere vestes
Obuia nox miserae coelum. lucēq: tenebris
Abstulit: atq: animā clausit dolor oia neruis
Membra relicta labāt: riguerūt corda: dūq
Spe mortis decepta iacet. iam funelīgato
Littoribus lustrat vacuas Pompeius arenas
Quē postq: propius famulae videre fideles
Non vltra gemitus tacitos incessere fata
Permiserē sibi: frustra q: attolere terra
Semianimē conāt herā: quā pectore magn
Ambit & astrictos refouet cōplexibus artus
Ceperat i summū reuocato sanguine corpus
Pompeij sentire manus. moestamq: mariti
Posse pati faciem: phibet succumbere fati
Magnus: & imodicos castigat voce dolores
Nobile cur robur fortunae vulnere primo

LIBER OCTAVVS.

petuā laudē consequi possis. Titulis auorū: victorū & magistratib⁹ Scipionū
Erat em Scipionis filia qui ab illis clarioribus trahebat origine. Frangis robur: de bilitas animi fortitudinē. Primo vulnere: prima aduersitate. ante hac em senip vū tu erat secunda fortuna. Habes aditū: habes inter foeminas ingressum & occasionē ad eternā laudē. quā neq: dicēdo iure: neq: administrando repu. neq: re militari cōsequi potes sed sola fide in miseris maritū nō deferendo. Deceret cū fati: pugnet cū ad uersa fortuna resistat ei. Quod sum victus: quia sum infœlix & miserandus. Ma tor gloria erit em veri amoris argumentū: & nō te viri amasse fortunā: sed virū ipm quē ab alijs desertū sequaris.

Foemina tantorū titulis insignis auorū
Frāgis: habes aditū mansurā i seclā famae
Laudis in hoc sexu nō legū iura: nec arma
Vnica materia est cōiunx miser: erige mētē
Et tua cū fati pietas deceret: & ipsum
Qd sū victus arma: nūc sū tibi gloria maior
A me qd fasces: & qd pia turba senatus
Tantaq: discessit regū manus incipe magnū
Sola sequi: deformis adhuc viuēte marito
Sūmus & augeri vetitus dolor: vltia debet
Esse fides lugere virū. tu nulla tulisti
Bello damna meo: viuit post plia Magnus
Sed fortuna perit: qd desles: illud amasti.
Vocibus his correpta viri vix agra leuauit
Membra solo: tales gemitu rūpente qrelas
O vtiā in thalamos inuisti caesaris illem
Infœlix cōiunx: & nulli laeta marito
Bis nocui mundo: me pnuba ducit Erynnis
Crassorūq: vmbra: deuotaq: manibus alis
Assyrios in castra tuli ciuilia casus

ego addita sum: & qui me oderunt q eis fui infœlix. Deuota: putata addita. tu quia cōiunx iit: tum quia infœlix. Casus assyrios: cladē similem parthicae.

Fasces: cōsules. Tāta man⁹ regū: tot reges Deformis: tur pe est ingi viuēte virū ita lu gere: vt in morte eius nihil ad luctū possit accedere. Veti⁹ augeri: cui qcq: addi nō pos sit. Vltima fides: vltimū of ficiū fidei cōiugalīs. Tu nul la tu. dā. habes patrē & mari tū incolū me: quibus salus lugere nō debes Fortuna: sce litas. Quod desles. Acristi mulo & magnanimitatē & sui amantē reddit: nā si illā deslet virū nō amauit. si virū ama uit: flere non debet. Est ergo simplex cōplexio: q fateri co gis nō fortunā sed virū ama se: & stulte se flere. Correcta castigata. Egra: debilis & in firma. Rumpente: emittente apherelis est. O vtiā in tha. cū eo fatē se genitā norit Cor nelia vt mariti infœlix fido let q nō nupserit Caesari in i mico: ne tantā calamitate Pō peiū afficeret: cui vt oia sint tutiora penas fati dare & mo ri se auida dicit. Illem in tha lamos: nupsissem. Infœlix: infœlicitate afferens. Bis nō cui: nunc & sub priore mari to. P. Crasso. M. Crasti filio. Erynnis pronuba: furia quē praeiit nuptiis meis & meco mitat. Crassorūq: vmbra: manes patris & filij quibus

PHARSALIAE

¶ Dedi præcipites: præcipitavi & interemi. Fugavi deos: numinum favorem a iusta causa auerti. Indigne meis thalamis: tam infœlici coniuge. In tantum caput: in tantum virum. Sponte: intra hoc verbo pietatem ostendit. Mollius: tranquillius. Certa fides regum: totusque paratior orbis: ut nullus a te deficiat & quisque fauceat tibi. Paratior: obsequentior. Sparge mari: obrue me fluctibus. Malle foelicibus armis: utinam pro tua victoria perissem. Lustra: expia purga caede mea & his inferijs. Vbicunque iaces.

Apostrophe ad Iuliam quam adducens civili clade vltam fuisse dicit coniugium suum.

Placata: mitior facta. Pellice caesa: occisa me quæ sum pellex tua & tuo viro coniuncta. Parce: abstine nocere.

Tuo: quem tibi amandum relinquo. Duri flectuntur pectora Magni. Pompeij constantia commota est hic ad lachrymas: quibus in pharsalica clade abstinuit. Sicca lachrymae non fluverunt. Tunc mi tylenæum. Multitudo lesborum quæ conuenerat vehementer Pompeium orauit: ut honoris gratia saltem vnam ibi noctem hospitaret: ostendensque ei locum esse tutum & fidum: omnia tam priuata quam publica ei offert: & ut eis vti orat.

Exorditur autem a beniuolentia gloriosum officium suum sine arrogantia commemorando. tum petit. Inde confirmans & refutans quæ obijci possent per amplificationem & miserationem concludit. Pignus: Corneliam uxorem. Dignare muros deuotos: fac dignam civilitatem. Sacro foedere: hospitali beneficio. Lares focios: regiam in qua tua uxor est hospitata. Fac magne locum: orna & consecra locum hospitij tui: quem omnes posteri adorabunt. Qua cuncta reuidentur fecula. hoc est: ad videntur redibunt. Et est suavis a laude futura.

Præcipitesque dedi populos: iunctosque fugavi

A causa meliore deos. o maxime coniunx

O thalamis indigne meis; hoc iuris habebat

Intantum fortuna caput. cur impia nupsit

Si miserum factura fui: nunc accipe poenas

Sed quas sponte luam; quod sit tibi mollius æquum

Certa fides regum: totusque paratior orbis

Sparge mari comitem: malle foelicibus armis

Dependisse caput: nunc clades denique lustra

Magne tuas ubicunque iaces civilibus armis

Nos vltima toros ades huc: atque exige penas

Iulia crudelis: placataque pellice caesa

Magno parce tuo. sic fata iterumque refusa

Coniugis in gremium: cunctorum lumina soluit

In lachrymas: duri flectunt pectora magni

Siccaque thessalia confundit lumina lesbos

Tunc mi tylenæum iam pleno littore vulgus

Affatur magnū: si maxima gloria nobis

Semper erit tanti pignus seruasse mariti

Tu quoque deuotos sacro tibi foedere muros

Oramus: sociosque lares digna vel vna

nocte tua: fac magne locum quem cuncta reuidentur

Sæcula: quem veniens hospes romanus adoret

LIBER OCTAVVS.

¶ Nulla tibi. Suasio a fidelitate præstita. Nam reliqua loca salutem a Cesare sperare possunt. sed hunc locum quia suscepit Pompeij coniugem odet. Crimen: hospitij culpam.

Quid quod iacet. Suasio a tuto: quia Caesar insulam expugnare non potest. Procerum pars magna: locus ab honesto. Coibit: conueniet ut bella resartiant. Accipe templorum: a libertate & prompto auxilio conciliatio. Cultus: vestes statuas tabulas. Aurum: vasa & laminas. Si terris si puppibus accipe: siue terra: siue mari eorum opera

Nulla tibi subeunda magis sunt menia victo

Omnia victoris possunt sperare fauorem

Hæc iam crimine habet: quod quod iacet insula potest

Cæsar eget ratibus: procerum pars magna coibit

Certa loci: noto reparandum est littore bellum

Accipe templorum cultus: aurumque deorum

Accipe si terris: si puppibus ista iuuentus

Aptior est: tota quantum valet: utere lesbo

Accipe ne cæsar rapiat: tu victus habeto.

Hoc solus crimine merita bene detrahe terræ

Ne nostram videre fidem: foelixque secutus

Et damnasse miser. tali pietate viroque

Lætus: in aduersis & mundi nomine gaudens

Esse fidem: nullum toto mihi dixit in orbe

Gratus esse solum: non paruo pignore vobis

Ostendi: tenuit nostros hac obside lesbos

Affectus: hic sacra domus: clarique penates

Hic mihi roma fuit: non villo in littora puppi

Ante dedi fugiens: sæui cum cæsaris iram

Iam scire meritam seruata coniuge lesbon

Non veritus tantam veniam committere vobis

Materia: sed iam satis est fecisse nocentes

Fata mihi totum mea sunt agitata per orbem

ut velis. Quantum valet: quantum potest facultatisque habet. Nec cæsar rapia: quod nobis molestissimum esset. Hoc solum crimen: hanc culpam a nobis de te benemeritis auerte: ne videaris nostram fidem cui in foelicitate te credidisti: in tua miseria pro nostra leuitate damnassee. Merite bene: quæ in te hospitale beneficium contulit. Mundi nomine: pro toto mundo. est enim res mirafides in calamitosum.

Nullum toto mihi dixit in orbe. Plena gratitudine oratio: in qua ostendens quanti eos fecerit: quancumque sibi sint chari mirifice laudat et definit in commiserationem. Non paruo pignore: littore. intelligitque uxorem illic depositam. Affectus curas amoresque meos: Hac obside: Cornelia quasi in pignus fidei data. Penates: domesticorum imaginum. Roma: patria. Ante dedi. prius aduocati. Lesbon meritam iram cæsar. quæ merito cæsar ierit inuisa ob seruata coniugem meam. Non veritus: non dubitans. Materiam veniam: causam beneficij. Sic Vergilius veniam pro beneficio posuit: quum inquit. Orantes veniam & templum clamore petebant. Satis est fecisse nocentes. satis est reddidisse iniustos: tanquam si cæsar nocuissetis. Fata mea sunt agitata: ego sum exercendus & erraturus.

PHARSALIAE

¶ Aeternò nomine: æterna fama seruata: fidei: siue aliñ idē fecerint: siue tu sola fueris mihi fida. Certū est: decreui qui fidi infidique sunt explorare. Accipe numen: deos si quis est ei ppitius precat. Similes: tā fideles vt Lesbos. Nō verent intrare: sināt in- gredi Cæ. psequente & meo arbitrio sinant abire. Hisq; dictis eos victori parere suaz- sit: inq; eo qui clemens & æquus esset fidere: vt ait Plutarchus. Comitē: Corneliā: Cunctos mutare tellurē: oēs mitylengos in alias terras migrare. Plangit: manuum i- cibus fletur. Infestæ: in de- os præ dolore immissæ. Pō- peiūq; minus: multo magis discessu Corneliæ quē Pom. aduersitate dolebāt. Quam vix: quā eū si ad victorē ma- ritū iuisse non sine lachrimis dimississent. Deuinxit: liga- uit. Pudor: verecūdia. Sub- missa: humilis. Hospita tur- ba. blande vulgus excipies. Stantis adhuc fati: cū adhuc fuisset in foelici statu: sic vixit ac si esset in infelici. an aduer- tendusq; dicendi modus. stan- tis fati: hoc est ipsa quæ erat in statu. Iam pelago: cronogra- phia. Demissus ad medios ignes: demersus ad dimidiū sui corporis. Quibus abscondit nobis. Si quibus exierit: anti- podibus quibus orit quū no- bis occidit. Vigiles Pompeij pectore curæ. Pompeius me- ditabatur an ad socias populi ro- mani vrbes: an ad reges con- fugeret: an i deserta libyes iret Adeunt: cogitant. Ait em Ap- pianus. Assumpta Cornelia vxore tremib; quattuor co- mitatus quæ arhodis & cy- rijs ad eum venerant Corcy- ram: tunc quidem & Libyā præteruectus est. quo in loco exercitum alium & nauticos habebat apparatus: ad orien- tē itaq; versus parthos veluti ab illis opem petiturus nulli patefacto interim consilio adi- re statuit: quod Ciliciæ ppin- quus cum amicis aperuisset: illi dissuaserunt.

Heu nimium foelix æterno noīe Lesbos
Siue doces pplos: regesq; admittere magnū
Seu p̄stas mihi sola fidem: nā q̄rere certū est
Fas qbus i terris: vbi sit scelus: accipe numē
Si qd' adhuc meū es votoꝝ extrema meoꝝ
Da similes lesbo poplos. q̄ marte subactum
Non intrare suos infesto cæsare portus
Non exire vetent: dixit: mœstamq; carinā
Imposuit comitē: cunctos mutare putares
Tellurē. patriæq; solum: sic littore toto
Plangit: infestæ tendunt in æthera dextræ
Pompeiumq; minus: cuius fortuna dolorē
Moucrat ast illam: quā toto tēpore belli
Vt ciuem videre suā: discedere cernens
Ingemuit populus: quā vix: si castra mariti
Victoris peteret: siccis dimittere matres
Iam poterāt oculis: tanto deuinxit amore
hos pudor hos pb̄itas: castiq; modestiavult?
Qd' submissa nimis nulli quīs hospita turbe
Stātis adhuc fati vixit quasi cōiuge victo
Iam pelago medios titan demissus ad ignes
Nec qbus abscondit nec si qbus exierit orbē
Totus erat: vigiles pompeij in pectore cure

LIBER OCTAVVS:

¶ Socas: confederatas & liberas. Varias: mutabiles. nihil em habent amicum præ- ter vtile. Arua inuia: deserta Libyæ & æthiopiā. Sæpe labor mœstus curæ: ægritudo animi laborans repellebat tedium sollicitudinū & rerum futurarū. Aestus fef- fos: defatigatas cogitantes. Consulit: interrogat. Vnde notet: a quibus astris: qua- ratione. Quæ sit mensura secandi æquoris: quæ astra obseruando nauigetur. Ser- uet sy: iam: dirigat cursus in syriam. ad quam euntibus arcto occidit. Quotus ignis in plaustro: quā stella in vrsā maiore quæ minore est lucidior. Et proprie plaustrū est appuata a forma & positione septem stellarum ex quibus cōstat. Seruator olym- pi: magister nauis stellarū cō- templator. Signifero: quæcū- q; fluunt. Non stellas quæ oc- cidunt sed ambas arctos quæ in coeli vertice semper appar- rent nautas obseruare dicit. Labentia: labendo occidentia Signifero: ferēt multa signa- rum in zodiaco tum extra. Fluunt: discurrunt tam motu externo q̄ proprio. Nunq̄- stante polo: semper se mouen- te. Axis inocciduus: polus ar- cticus qui semper apparet. Gemina arcto: maiore & mi- nore vrsā: quæ draco appella- tur. Surget: apparebit. In- stabit summis ceruchis: im mi- nebit summis cornibus antē- narum. & dirigimur in Bos- phorum & mare euxinū. Ce- ruchi dicti a κερα- quod est cornu. & ἔω fundo. De his Virgilius intellexit: quū dixit cornua velatarum ob- uertimus antenarum. nam Asclepiades (vt scribit Macro- bius libro quinto) ait Nautis veli partem inferiorem pa- teram vocari: at circa mediā ferme partem dicit summam vero partē car- chesium nominari: & inde dif- fundi in vtrumq; veli latus eaq; cornua vocantur. Bos- phoron: & Thracium & Cymmericum. nam dudū fuit: vnus ad Bizantium: alter ad paludes meotides. Pontum: euxinum mare: circa quod est Scythia. Quicquid de- scendit ab arbore summa arctophylax: hoc est: quantulūcūq; arctophylax erit infer- ior malo: & vrsā minor erit mari vicinior in Syriam nauigamus.

Nunc socias adeūt romani foederis vrbes
Et varias regū mentes: nunc inuia mundi
Arua sup̄ nimios soles: austrūq; iacentes
Sæpe labor mœstus curæ: odiumq; futuri
Proiecit fessos incerti pectoris æstus
Rectorēq; ratis de cunctis consulit astris
Vnde notet terras: q̄ sit mensura secandi
Aequoris in cœlo: syriam q̄ sydere seruet
Aut q̄tus i plaustro libyā bene dirigat ignis
Doctus ad hæc fat taciti seruator olympi
Signifero quecūq; fluunt labentia cœlo
Nunq̄ stante polo miseros fallentia nautas
Sydera nō seqmur: sed qui nō mergit vndis
Axis inocciduus gemīa clarissimus arcto
Ille regit puppes: hic cū mihi semp in altum
Surget: & instabit summis minor vrsā ceruchis
Bosphorō: & scythiæ curuātē littora pontū
Spectamus quicq; descendit ab arbore summa

PHARSALIAE

Arctophylax: bootēs qui est ita vicinus arctis vt eius sinistra manus neq̄ oriri neq̄ occidere videat. Cynosura: vrsa minor q̄ Bootē opposita est. Canopus: stella australis ingens & clara nostris regionib⁹ ignota. Eius meminit Plinius libro. vi. & Vitruius lib. ix. Inde excipit: vltra syriā obseruamus Canopū q̄ meridie extreme decurrit: & metuit ne Borea nubes impelles obscuret. Illa: Canopo. Sinistra: si vltra egyptū nauigaueris defereris in syrtis libycas. Quo pede: fune quo tendit velū

Carbasa tendit: dirigi vela. q̄ dicta sunt a carbaso gñe subtilissimi lini. Serua: provide. Sit longius: sit remotissima.

Da vetis comitē: fortunā.

Pignusq̄ recepi depositum. id est Corneliam mecum habeo iusto modo: pari altitudine & planitie. Torsit: in laeū flexit. Asine cautes: saxa & scopuli asine oppiduli qd̄ est i sinu messenio. Qui ab eo asineus dicit̄. Eiusdē noīe alia est harmonica: vt ait Strabo lib. octauo. Chios: insula lesbo vicina Theopropi patria: quae paruo freto ab Asia diuidit̄.

Asperat: resonare facit ob scopulos in quibus illidunt̄. Dedit: protendit. Rudentes: firmos funes. Senferūt motus: ita cōuersa nauis cōuersa est & nauigatio. Rostro: prora. Nec spectante idē: nec cōuersa eundē in locū. Sonū: fragorē quē eunte naui emittunt.

Moderator equorū: auriga in curruli certamine. Quū laeuum circuit axem: quā a dextra in sinistra currū conuertit: vt breuiore gyro metam intāctam circueat: quo em̄ ppius metam currus accesserit: eo citius peruenit. Accedere: vicinos fieri. Inoffensae: intactae illae. Ostendit terras titan sole oriente tenebre abest: & stellae non apparent.

Arctophylax: ppiorq̄ mari cynosura feretur

In Syriae portus tēdit ratis: inde Canopos

Excipit australi coelo contenta vagari

Stella tīmes borean: illa q̄q̄ perge sinistra

Trās Pharo: in medio tāget ratis æq̄re iurte

Sed q̄ vela dari: q̄ nunc pede carbasa tendi

Nra iubes: dubio cōtra cui pectore magn⁹

Hoc solum toto respōdit in æquore serua

Vt sit ab æmathijs semp tua longius oris

Puppis: & hesperia pelago: caeloq̄ relinq̄s

Cetera da ventis: comitē: pignusq̄ recepi

Depositū: tūc certus erā q̄ littora vellem

Nunc portū fortuna dabit. sic fatur. at ille

Iusto vela modo pendentia cornibus æquis

Torsit. & in leuū puppim dedit: vtq̄ secaret

Quas asine cautes & q̄s chios asperat vndas

hos dedit i prora: tenet hos i puppe rudētes

Aequora senferūt motus: aliterq̄ secante

Iam pelagus rostro: nec idē spectante carina

Mutauere sonū. nō sic moderator equorū

Dexteriore rota. leuū cū circuit axem

Cogit inoffensae currus accedere metā

Ostendit terras titan. & sydera textit.

LIBER OCTAVVS.

Quicunq̄ sparsus. Pom. qui palantes hostis violentiā fugerant Pom. ve Higla sequebant. Natus: Sextus. Procerum: senarū & ducum. Deiecto fatis: oppresso. Abstulerat reges ministros: priuauerat regibus qui ei ministrarent. Scepta eoa: regna orientis. In deuia mundi: in remotissima loca. Qui sparsa ducis vestigia legit: qui flexam Pompeij nauigationē sequutus est. Legit: nauigādo obseruauit. Quando ait. Pompeij ad regem Gallogreciae verba. Romanus: romani iuris & ditionis.

Populosq̄ bibentes Euphraten: Armeniae Mesopotamiae

Aslequit Magnū: primusq̄ a littore Lesbi

Occurrit natus: procerū mox turba fidelis

Nam neq̄ deiecto fatis: acieq̄ fugato

Abstulerat Magno reges fortuna ministros

Terrarū dominos: & sceptrā eoa tenentes

Exul habet comites. subet ire in deuia mūdi

Deiotarū: qui sparsa ducis vestigia legit

Quādo ait emathijs amissus cladibus orbis

Qua romanus erat: superest fidissime regum

Eoam tentate fidem: populosq̄ bibentes

Euphraten: & adhuc securū a casare tigrim

Ne pigeat Magno querentē fata remotas

Medorū penetrare domos: scythicosq̄ recess

Et totū mutare diē: vocēsq̄ superbo (sus:

Arfacidae perferre meas: si foedera vobis

Prisca manent: mihi p latium iurata tonantē

Per vros obstricta magos: implete pliaretras:

Armeniosq̄ arcus Gethicis intēdite neruis

Si vos o Parthi peterē cum caspia claustra

Et sequerer duos aeterni Martis alanos

Passus achemenijs late discurrere campis

In tutam trepidos nunq̄ Babylona coggi

ten: Armeniae Mesopotamiae multosq̄ alios populos indicat. Tygrim. Tygris accolas vt Armenos & Parthos.

Querentē fata: reparantem mihi secundā fortunā. Recessus: remota loca. Totū mutare diem: excitare totū orientem vnde dies emanat. Arfacidae: regi Persarum. Foedera bello mytridatico icta. Manent: stant. sublatā non sunt. Per latium tonantē: per latialem Iouē qui Albā colebat.

Vel per Romanū vel capitolum. Obstricta: firmata.

Magos: sapientes & sacerdotes. Intendite: flectite. Neruis gethicis: scythicis chordis quae ex neruis fiunt. Si vos o parthi: si liberaliter vobiscū egi. Caspia claustra: portas caspias & fauces montium caspiorū qui latebram Mithrydati dederūt. pandunturq̄ itinere manufacto: longo octo milibus passuum. nam latitudo eius vix est plaustro pmeabilis: vt ait Solinus. Alanos Scythiae populos vicinos Iberis. ab Alano flumine denominatos. Aeterni martis duos: semper pugnaces. Achemenij: parthicis. arege Achemene. Nunq̄ coggi in tutā babylona: non repressi & cōtineri feci intra muros post icturn foedus. nam antea quod in Gordianam hostiliter excurrissent: per Afraniū fuga uerat.

PHARSALIAE

¶ Arua sup Cyri: vltra campos Persidis vbi Cyrus regnavit. Chaldei regni: quod est supra Arabiam. Ganges: Indiae fluvius. Hydaspes nyseus: fluvius ad Nysam a Baccho in Indiam condita. Accedunt pelago: exeunt in oceanum. Ab igne phoebe surgentis: ab oriente extremo aurora ipsa. Propior: vicinior. Persis: regio supra parthiam. Sustinui: passus sum de vobis non triumphare. Ex aequo: quia aequale liber & socius est non tributarius. Stant: conseruati sunt meo beneficio. nam in senatu bellum Parthi cum suscipiendum donec duraret bellum gallicum dissuasi. Post vulnera cladis: post dolorem quem Parthi de Crasso, Crassus & exercitu intulere. Copescuit iras: repressit bellum. Ruptis claustris: fractis legibus & scriptis & peritis terminis & limitibus constitutis. Ripam euphratis: intra quam Phrahar rex parthorum se velle perpetuo continere posuit. q. Tygranis filium seruabat in vinculis cum obtulisset foedere constitutum est: ut scribit Plutarchus. Zeugma pelletum. Pellum oppidum iuxta euphratem conditum ab Alexandro qui expelle Macedoniam oppido fuit. Vinci vult ut vincat Caesar. Non piguit: non piger fuit. Insignibus aulae: regio habitu raptos: ab alijs raptim acceptos. In dubijs sententia per acclamationem quam laudando paupertatem exornat. Rege: Desotaro. In littore: videlicet sinus basilici ubi incipit Icarium mare. dictum ab Icaro Dedali filio qui volans illic cecidit: Ephesum: urbem suam ora Ioniae ubi Diana colebatur Colophona: Ioniae oppidum. ante quod est clarum lucus ubi Calchas a Mopso victus per dolorem periit. Sami: insulae Ionie. Coos: Coi insula non longe ab halicarnasso patria Hippocratis. Gnidus: insula in mari carpathio quam piscosam dicit Qui. Rhodus clausula. insula ubi colitur Appollo: & ubi est solis colossus mirabilis quae, lxx.

Artra sup Cyri. Chaldei quoque vltima regni
Qua rapidus ganges. & quae nyseus hydaspes
Accedunt pelago Phoebe surgentis ab igne
Iam propior: quam persis erat: tamen omnia vincens
Sustinui nostris vos tantum deesse triumphis
Solutus & e numero regum telluris eoae
Ex aequo me Parthus adit: nec munere magni
Staret semel Arsacide. quod enim post vulnera clausurae
Assyriae: iustas latiae copescuit iras: (dis
tot meritis obstricta meis: nunc Parthia ruptis
Excedat claustris vetitam per saecula ripam
Zeugma quoque pellaeum: Ptolemaei incite Parthi
Vinci roma vult. regem parere iubenti
Ardua non piguit: positisque insignibus aulae
Egreditur: famuli raptos indutus amictus.
In dubijs tutum est inopem simulare tyranno
Quanto igitur mundi dominis securius aeuum
Verus pauper agit: dimisso in littore rege
Ipse per Icariae scopulos: Ephesumque relinquitur
Et placidi colophona maris: spumantia praer
Radit saxa Sami: spirat de littore coo
Aura fluens. Gnidus inde fugit: claraque reliquit
Sole rhodus: magnosque sinus telmessidos vnde

LIBER OCTAVVS.

subitum: altitudo dñis fecerat Chates lyndius. Copenfat sinus: recta navigatione celsus
cuius cum copendio nauigat. Telmessidos: telmessum op. est licio: & Telmessis pro
montorium cum portu. Pamphilia: regio iuncta Ciliciae. Muris: oppidis. Phalilis: Ciliciae
litae oppidum cum tribus portibus: ut inquit Strabo. Sed Plutarchus ait primum in Attalia
Pamphiliis ciuitate ingressum. Rarus incolae: parua plebecula qua erat numerosiores
Pto. comites. Rursus: primum enim tederat bello pyratice. In taurum: qui in ora Ciliciae
desinit ab oriente incipiens. Dipsanta: fluvius Ciliciae. Crederet: credere posset. Vnde
dis: mari victis pyratibus. Est sibi consultum: etiam sibi permittum ut nunc tutus nauigare
posset. Celendris: oppida in
Cilicia cum portu: ut docet Strabo: & ipse poeta indicat. Nec
legas sine dris & sidulae: con
gregatione scire interpretis.
Selenus: Ciliciae fluvius in portu
celendris: qui emittit & recipit
naues: Eius quoque meminit
Strabo. Comites bellique
fugaeque. Decreturus Pto. ad Par
thos confugere: rationes quibus
vires & exercitus quos non
omnino amiserit reparari pos
sint ostendit. ponitque in consul
tatione ad quem sit potissimum
confugiendum. Suadere quoque
primum non esse eundem propter
Ptolemaei suspectam aetatem nec in
Libyā: quia perpetuo flagret
odio i Romanos. Tum parthiam
laudat. Exordium autem a beniuo
lentia. Instat: imago & qui
patriam mihi refertis. In littore
re nudo: in arena sine tecto &
eae externa. Nullis armis: nul
lo exercitu armato. Exordia
nouis rebus: principia nostrae
reparationi. Non omnis: non
penitus. Nec sic premun
t: nec sunt adeo prostrata ut ne
queant erigi. Excute: repel
lere damnum & obliuisci. An
libyce marium. A minori ad
maius argumentatio. nam Ma
rius ut dixit primo libro Nu
da triumphari acuit per gregem su
gurthae. & penos perit ciner
es. Ruine: in quo latuit. In
fascis: consulari. Fastis: libris
annalibus i quo acta describuntur
h ij

Compensat medio pelago Pamphylia puppi
Occurrit tellus: nec se committere muris
Ausus adhuc vllis: te primum parua Phalilis
Magnus adit: nam te metui vetat incolae rarus:
Exhaustaeque domus populis: maiorque carine:
Quam tua turba fuit tederet hinc carbasa rursus
In Taurum: Tauroque videt Dipsanta cadentem
Crederet hoc Magna pace cum praesentit vnde
Et sibi consultum: Cilicum per littora tutus
Parua puppe fugit: sequitur per magna Senatus.
Ad praefugum collecta ducit: paruusque celendris
Quo partur: mittitque rates: recipitque Selenus
In pecorum coetu tandem moesta ora resoluit
Vocibus his Magna comites bellique fugaeque
Atque instar patriae: quamuis in littore nudo
In Cilicum terra nullis circumdatus armis
Consultem: rebusque nouis exordia quaeram
Ingentes praestare animos: non omnis in aruis
Emathiis cecidi: nec sic mea fata premuntur:
Ut nequeam releuare caput: cladesque receptas
Excute: an Libycae Marium potuere ruinae
Erigere in fascis: plenae & reddere fastis?

PHARS ALIAE

¶ Leui bre manu: Cæsaris minus potente q̃ manus Syllæ. Tenebit: non sine erigat
In æquore graio: in a n̄bracio peloponnesiaco sinu. Sparlit: late diffudit & dissipa
uit. Vel sola fama: etiã sola auctoritas & gloria res gestarū. Nomen: celebritas no
minis omnibus grata. Vos pendite regna: vos considerate qui rex sit fidelior & di
gnior. a quo petatur auxilium: an Iubas an Phrahartes ptolomæos: quos per Libyen
parthos pharonq̃ indicat. Expromam: aperiam. Pondera vergant: consilia incli
nent. Aetas tyranni: pueritia Ptolemæi quæ instabilis est consiliū. Ardua: insignis
& egregia. Robustos annos: firmiorem ætatem. Solertia Mauri: astutia Iubæ, cui
forſan ineſt punica fides. De

quo per coniecturas & attri
buta personæ iudicat. Gene
ris: maioris suorum: quia Ro
mani victi subiugati & dele
ti fuerunt. Imminet hesperig
captat nocendi occasione. m.
Multus Hannibal: frequens
meditatio & imago hanni
balis: qui per obliquam lineam
erat ex sanguine regio Mun
darum gloriæ maculabat: q̃
adhuc multus iacebat. Erat
aut Iuba Mauriſiorū Munda
rumq̃ rex. Supplice Varo:
qui ab eo contra Curionē au
xilium petijt: quē ipse Iuba Va
ro potentior interemit. Intu
muit: superbiuit. Secundo
loco: id est inferiora Africa
nis. In orbem æoum: in par
thiam. Mundū: mundi par
tem: videlicet Armeniā Ca
padocia: Cōmagenē ab Ara
bia & mediam Babylonē di
uidit. Caspia castra: montes
& mare Caspium. Immen
sos recessus. i. spacia remota.
ostenditq̃ Pharthiam quæ ab
Indiæ finibus ad Mesopota
miā exoortitur: includitq̃
Aracusiā Assyriam Persi
dem & medig partem. Alter
polus vertit noctes: hoc est il
lic aspiciuntur polus antarcticus
& sydera notia: & ad motum
eius vertunt sol luna astraq̃
omnia.

Me pressum leuiore manu fortuna tenebit
Mille meo graio voluunt in æquore puppes
Mille duces: sparlit potius pharsalia n̄as
Quā subuertit opes: sed me vel sola tueri
Fama potest rerū: toto quas gessimus orbe
Et nomē qđ mūdus amat: vos pēdite regna
Virib⁹ atq̃ fide: libyen: parthosq̃ pharonq̃
Quæ nā romanis deceat succurrere rebus
Ast ego curarē procures archana mearum
Expromā: mentisq̃ meæ q̃ pōdera vergant
Aetas Nilīaci nobis suspecta tyranni est
Ardua quippe fides robustos exigit annos
Hinc anceps dubij terret solertia mauri
Nanq̃ memor gn̄is chartaginis ipia proles
Imminet hesperig: m̄tusq̃ i pectore vano ē
Hannibal: obliq̃ maculat qui sanguine regnū
Et numidas cōtingit auos: iā supplice varo
Intumuit: viditq̃ loco romana secundo.
quare agite eoum comites pperemus i orbē
Diuidit euphrates ingentē gurgite mundū:
Caspiaq̃ imensos seducūt claustra recessus:
Et polus assyrias alter: noctesq̃ diesq̃

LIBER OCTAVVS.

¶ Abruptū: separatū. mare eim caspiū est littoribus circūdatū: & nec nostro mediter
raneo nec oceano iunctū est. Discolor vnda: mare rubrū indicat quod inter oceanū
& æthyopicū late fundit: appellatq̃ heritū. Sola voluntas: sine avaritia. nā nulli
alteri rei ostendit nisi vt regnent: & ideo militiā exercēt. Celsior in campis sonipes:
sunt parthiæ equi maiores nostris. Fortior: firmior nostris. Nervos lethales: arcus
lethiferos. synecdoche. Mors est incerta: quia quæq̃ ferit & perimit. Primi: Parthi

Vertig & abruptū ē n̄o mare discolor vnda
Oceanusq̃ suus: regnandi sola voluntas.
Celsior in campis sonipes: & fortior arcus
Nec puer: aut senior letales tendere nervos
Segnis. & a nulla mors est incerta sagitta
Primi pellæas arcu fregere Sarissas
Bactraq̃ Medorū sedem: murisq̃ superbam
Assyrias Babylona domos: nec pila timētur
N̄ra nimis Parthis: audetq̃ in bella venire
Experti scythicas crasso pereunte sagittas
Spicula nec solo spargunt fidentia ferro
Stridula: sed multo saturant tela veneno
Vulnera pua nocēt fatūq̃ i sanguine sūmo ē
O vtinā non tanta mihi fiducia sæuis
Esset in Arfacidis: facis nimis æmula nostris
Fata mouēt medos: multūq̃ in gēte deorū ē
Effundā populos alia tellure reuulsos
Excitosq̃ suis immittam sedibus ortus.
Quod si nos eoa fides. & barbara fallunt
Fœdera: vulgati supra comercia mundi
Naufragiū fortuna ferat: nō regna p̄cabor
Quæ faci: sed magna ferā solatia mortis
Orbe iacēs alio: nihil hæc in mēbra cruce:

primi Alexandrū Macedonē
superarunt. Sarissas pelleas:
tela macedonum. a pelle oppl
do in Macedonia. Bactra:
vrbem & regionē Scythig ali
aticæ supra assyriā quā medi
tenurrant. dictaq̃ est etzaria
spa: auctore Strabone. Super
bam muris: qui ex latebris
& bitumine a Semyramide
structi fuerant. Assyrias do
mos: appositio. Scythicas:
parthicas. Saturant: spargū
tur imbuunt. Nocēt: lethife
ra sunt. Fatū: mors. Sūmo:
cuti vicino. nam vel exiguo
ictu veneno inficit. Arfaci
dis: persis. Nimis æmula: pe
ne paria & æquātia se nostris
in regnadi fœlicitate Medos
parthos. qui partē mediæ oc
cuparunt. In gēte: in parthis
ipsis. Multū deorū: multum
fauoris. Effundā: si nō satis
fuerint parthi. Ortus: orien
tales populos. Barbarā: cum
barbaris inita. Vulgati supra
cōmertia mundi: vltra cogni
tas gentes: & eas cū quibus
habemus cōmertium. Nau
fragium: nos miseros. Ferat
auferat. Regna: reges: vt Ty
granem Ariobarzanem Phar
nacē Ptolemæum. Sed ina
gua feram solatia mortis or
be iacens alio: sed erit mihi so
latio perire in externis terris:
in quibus Cæsar nec crudelis
nec officiosus esse in me pos
sit.

PHARSALIAE

¶ Sed cuncta reuoluēs. Argu-
mēta fidelitatis ex p̄eritis of-
ficijs colligit. Fata: successus
illa: parthia. Quantus: q̄
venerabilis. Quas: certe in
nullas. Abijt: syncope est.
Roma: clues tanq̄ numina in
uocat. Partho milite: cū quo
aut vincemus in vltione no-
strā aut ita attenuabit vt cras
si vmbra vlciscamur: & sit
multo Romanis inferior: qd̄
sequēti oratione declarat. Cō-
sumere: auerere miscere parti-
cipes facere Dānasse: impro-
basse. Nobilitate dolē. nobi-
li dolore & cōmiseratione.
Mō cōsule: eius q̄ paulo ante
fuerat cōsul. Siccine: hac ora-
tione Lentulus argumētis cō-
trarijs dissuadet. Decernitq̄
egyptū esse petendā. Exordit
a beniuolētia p̄ cōmiserationē
nē Pōpeij. Mūdi dānauit fa-
ta: penitus opōssit reliquorū
hoīm p̄ter q̄ Cēsarianorū foe-
licitatē. Scdm̄ emathialīs:
ferē tota sentētia p̄ victorib⁹
in emathia. est autē iudiciū
verbū: scdm̄ telūē do. Iacet
oēs: perire ne oēs q̄ esse nobis
auxilio potuissent. Pedes: q̄
bus tu supplices. Trāsfuga
mūdi: q̄ exterminas te e mū-
do. Caelū: aerē nostrī poli.
Aduersos: parthos q̄ aspiciūt
polū antarctici. Aliena: q̄
notia dicunt. Culture: reli-
ctis dijs patrijs venerature &
seruiture parthis. Quid cau-
sa: aeris p̄ simplicē p̄plexionē
interrogatio. cū pugnā in-
quit nisi amore libertatis: sed
tu vis seruire. Romana: res
ro. Horruit: parthus. Reges
parthos tygra nocerāt & ari-
stobolū iudeorū regem quos
duxit in triumphum.

Nil focerū fecisse pie: sed cuncta reuoluēs
Vitæ fata meæ: sem̄p̄ venerabilis illa
Orbis parte fui: quantus Maorida supra
Quātus apud tanaim: toto cōspectus i ortu
Quas magis in terras nostrū felicibus actis
Nomē abijt: aut vnde redit maiore triūphos
Roma faue coeptis: qd̄ em̄ tibi laetius vnq̄
Præstiterint superi: quā si ciuilia Partho
Milite bella geras: tantā consumere gentē
Et nostris miscere malis: cū cæsaris arma
Cōcurrāt medīs: aut me fortuna necesse est
vindictet: aut crassū: sic fatus murmure sensit
Consiliū damnaſſe viros: q̄s Lentulus oēs
Virtutis stimulis: & nobilitate dolendi
Præcessit: dignasq̄ tulit modo cōsule voces
Siccine theſſalicæ mentem fregere ruina:
Vna diēs mundi damnauit fata: secundum
Emathia lis tanta datur: iacet om̄e cruenti
Vulneris auxiliū: solos tibi magne reliquit
Parthorū fortuna pedes: qd̄ transfuga mūdi
Terrarū totas tractus: cœlumq̄ perofus
Aduersosq̄ polos: alienaq̄ sydera quæras
Caldæos culture deos: & barbara sacra
Parthorū famulus: qd̄ causę obēdit armis:
Libertatis amor miserū quid decipis orbem
Si seruire potes: te quē romana regentem
Horruit auditu: quē captos ducere reges

LIBER OCTAVVS.

Vidit ab hircanis: Ind oq̄ a littore syluis.
Deiectum fatis humilem: fractumq̄ videbit
Extolletq̄ animos latius vefanus in orbem:
Se siml' & Romā Pompeio supplici mēsus:
Nil animus: satisq̄ tuis effabere dignum:
Exiget ignorans latia comertia linguæ: (ris
Vt lachris se magne roges patimur ne pudo
Hoc vulnus: clades vt parthia vindictet ante
Hesperias: quā roma suas: ciuilibus armis
Elegit te nēpe ducem: qd̄ vulnera nostra
In scythicos spargis poplōs: cladesq̄ latētes
Quid parthos transire doces: solatia tanti
Perdit roma malū: nullos admittere reges
Sed ciui serui e suo. iuuat ire per orbem
Ducentē sauas romana in mœnia gentes:
Signaq̄ ab euphrate cū crassus capta sequēte
Qui solus regum fato cœlante fauorem
Defuit Emathia. nunc tantas ille lacesſet
Auditi victoris opes: aut iungere fata
Tectū magne volēt: nō hæc fiducia gēti est
Om̄is in arctoīs populus quicunq̄ pruinis
Nascit: indomitus bellis & mortis amator
Quicquid ad eas tractus. mūdiq̄ tepore
Labitur: emollit gentes clementia cœli
Illic & laxas vestes: & fluxa viroꝝ
Velamenta vides. Parthus p̄ medica rura
Fluxa: longa. Parthus p̄ medica. Parthū fuga p̄ plana tū nō viribus valere dicte

¶ Hyrcanis: armenis. Vide
bit: decebit vt videat. Extol-
let: decebit vt extollat & ap-
petat romanorū imperiū. cōsi-
derās vires suas & aro. te au-
xilia supplicatē. Nil animus: nil
loq̄ poteris scdm̄ magnanimi-
tatē dignitatēq̄ tuā. Exiget:
regret. Comertia linguæ: ser-
monē latinū. Patimur: pati
debemus vt parthi ante vici-
scant cēdē ro. q̄ ipsa roma.
Ciuilib⁹ ar. admōtēti officij
Tu inq̄ electus es ad gerēda
bella ciuilia: nō ad externos ex-
citādos in ciues. Quid vul-
arguit imprudentiā q̄ q̄ celan-
da sunt indicet & hostes exci-
tet. Solatia ma. spē & fructū
belli q̄ est nō vt seruiat regib⁹
sed pareat magistratib⁹ suis.
Nullos admittere: vt non ad-
mittat. Ducēte: te. In roma-
na mœ. oppugnāda vel euer-
tenda. A euphrate: a p̄his.
Qui solus. solus Phraartes
q̄ nobis hoc i bello non fauit
cū esset incerta victoria: nunc
fauebit & i victore insurget.
Fato celate fa. erat ei exit⁹ bel-
li incertus. Opes vi. potētia
Cæ. Tectū: q̄ vctus es. Gē-
ti: p̄hic q̄ orientalis ē & mol-
lis. Ois in ar. locus q̄ distol-
uit laudes q̄s Pō. parthis ascri-
pserat. & argumētā a celo &
solo natali: cui⁹ q̄litati hoīm
natura & mores respōdēt: vt
docet Victu. li. vi. Idcoq̄ ar-
ctoos fortes: orientales molles
& parthos imbelles: fugaces
effeminatosq̄ esse Læculus
mōstrat. Tractus: regiōes.
Labitur: vergit ex porrigit.
Emollit: enervat: effeminat.
Laxas vestes: q̄ sunt argu-
mēta mollitiē. Laxas: latas.
h iij

PHARSALIAE

¶ Sarmaticos: scythicos.
Tumebit: motuosa erit. Per
tenebras: noctu. Incerto: cer-
tu locu ferienti. Vorticis vio-
lenti. i. verticosum & rapacis
convulsionis. Nec tota: nec
vulneratus in pugna pleura
bit: nec estu & pulvere patiet
Exiget sole: ducet die Artes
trabs ferrata. Machina: copo-
sitio ex materia & tormentu.
græce dicitur. Fossas
implere: quod sit fascibus cra-
tibus terra trabibus. Murus
erit: erit p muro qui ille sum
te prester. Pugna levis: est ip-
sis parthis. Fugax: non stata-
riu preliu. Illita dolis: sparsa
dolofo veneno. Virtus: for-
titud. Pati martē cominus:
conferere manus & strito en-
se pugnare. Lōge redere ner-
uos: procul sagittas emitte.
Permittere ventis: casu qdā
nō recte inferre. Habere vires
vīm inferre. Viros: fortis &
q ex fortibus cōstet. Medos
parthos. Remeare: fugere.
Manus: fortitudinis. Viros:
fortes & humanos: & a dolis
& crudelitate vituperat. Te-
tare pudendū auxiliū tāti est:
tanti facis inqt ad parthos cō-
fugere cū dedecore: vt mala
incides & pfidia nō pspicias:
primū eris exul & i aliena ter-
ra vix humatus: Corneliāq;
turpi feruituti subijcies Incu-
bat tibi: pmar cadaver tuū.
Inuidiosa: inuidia plena. cum
Crassus isepulch' fuerit feris et
alitib' pda. Sed tua fors me.
melius rectū ageret qd cū corne-
lia. estq locus ab istatib' ma-
lis. Qm mors. Salu. ait mor-
te erūnare: requiē nō cruciatū
esse. Ea cūcta mortaliū mala
dissolvere: vltra neq; curae:

Sarmaticos inter campos: effusaq; plano
Tigridis arua solo nulli supabilis hosti est
Libertate fugæ. sed non vbi terra tumebit
Aspera conscēdet mōris iuga: nec p opacas
Bella geret tenebras incerto debilis arcu
Nō frāget nando violenti vorticis amnē
Nec tota in pugna pfusus sanguīe membra
Exiget estiuum calido sub puluere solem
Non aries illis: nō vlla est machina belli
Haud fossas iplere valent: parthoq; sequēte
Murus erit: quodcūq; pōt obistere sagittæ
Pugna levis: bellūq; fugax turmæq; vagātes
Et melior cessisse loco: quā pellere miles.
Illita tela dolis: nec martē cominus vnquā
Ausu pati virtus: sed lōge tendere nervos
Et q ferre velint pmittere vulnera ventis
Ensis habet vires: & gēs quecūq; viroꝝ est
Bella gerit gladijs: nā medus prælia prima
Exarmāt vacuæq; iubent remeare pharetræ
Nulla manus illis fiducia: tota veneni est
Credis magne viros: q̄s in discrimina belli
Cū ferro venisse parū est: tentare pudendū
Auxiliū tanti est: toto diuisus vt orbe
A terra morfare tua: tibi barbara tellus
Incumbat: te parua tegat: ac vilia busta:
Inuidiosa tū crasso querente sepulchrum
Sed tua fors melior: qm mors vltia pēna est

LIBER OCTAVVS.

Non metuenda viris: at nō cornelia letum
Infando sub rege timet. nū barbara nobis
Est ignota venus: que ritu cæca ferarum
Polluit innumeris leges: & fœdera tædæ
Cōiugibus: thalamiq; patent secreta nefādi
Inter mille nurus epulis vesana: meroq;
Regia: nō vllis exceptos legibus horret
Cōcubitus: tot fœmineis cōplexibus vnū
Non laxat nox vna marē: iacuerē sorores
In fratru thalamis: sacrata pignora matrum
Dānat apud gentes sceleris nō spōte pacti
Oedipodionias insoelix fabula thebas
Parthoꝝ dominus q̄ties sic sanguīe mixto
Nascit Arfacides: cui fas implere parentem
Quid rear esse nefas: ples tā clara metelli
Stabit barbarico cōiunx millesima lecto:
Quancūq; nō vlli plus regia magne vacabit
Sæuitia stimulante venus: titulisq; viroꝝ
Nam q̄ plura iuuent parthū portenta: fuisse
Hanc sciet & crassi: ceu pridem debita satis
Assyrijs: trahitur cladis captiua vetusta.
Hæreat coæ vulnus miserabile sortis
Non solum auxiliū funesto a rege petisse
Sed gessisse prius bellum ciuile pudebit.
Nam qd apud poplōs: crimē fœderiq; turūq;
Maius erit: quā qd nobis miscentibus arma
Crassoꝝ vindicta perit: incurrere cuncti

neq; gaudio locū esse. ¶ Nō
lechit: sed dedecus. Venus la-
sciua. Coeca: inconsiderata p
miscua incesta. Innumeris:
plurimis. tot em reges accipi-
unt quot libet: alij quot pos-
sunt alere. Secreta thalami
patet: in publico cōeunt. Ne
fandi: scelerati. Nurus: nup-
tas Epulis vesana meroq; re-
gia. i. reges saturati & ebrj le-
gibus viticos coitus appetit
Exceptos: notatos. Mare: q
tā fortis ē ad libidīne: vt vna
nocte cū plurimis coeat inde
fessus. Sacra pignora: & fi-
lij qui iure naturæ debet esse
in solati: thalamos matru in-
cestant Damnat: exclamatio
qua illos edipode scelestibrea
esse coarguit. Is em casu & p
ignorantiā cū Locasta matre
concubuit. hi vero sponte.
Oedipodionias: quibus oedi-
pus est dñatus. Quoties: sæ-
pe em accidit vt rex sic nascat
Cui fas impellere: ille cui cū
matre coire licet: quid scelus
putabit? Proles metelli: Cor-
nelia Scipionis Metelli filia.
Millesima: vltima inter mille
quancūq; sit ea rex frequenter vsu-
rus. vt crudeliter insultet ei &
honorū tuo & Crassi. Ven-
regia vacabit: rex libidinosus
erit intentus. Sguitia: vt cru-
deliter agat in mœstā. Por-
tenta: monstroꝝ libidines &
turpes causæ. Fatis: victorie
Trahit captiua: ducit vt pre-
da crassianæ calamitatis. Hæ-
reat: si meminere crassianæ
cladis inquit: nō modo te pu-
debit a parthis auxiliū petiuis-
se: sed ante Crassi vltionē pu-
gnasse in ciues. Maius: dam-
nabilis. Vindicta perit: vl-
tici non possumus.

PHARSALIAE

¶ Duces: Romani. In bac̃tra: in parthos, sunt em̃ ad oxum amnē. Ne qua vacaret
arma: ne vlli ab hoc bello cessarent: a Dacis Germanisq; reuocandi essent exercitus.
Nudare: vacare militibus. Sufis. Sufis q̃ & susa dicunt a Dario Histapis filio cōdi-
ta fuerūt in Perside: absuntq; a Seleucia babylonica quadringentis quinquaginta mil-
libus passuum: vt Plinius ait. Ducū: Crassi & reliquorū. Assyriae paci finē. i. prin-
cipiū belli parthici: vt vltiscamur cladē illatā. Peractū: finitū. Qui vicit: Cæsar.
De qua Cæsareis: quā vinci

& triumphari a Cæsare quē odi
lætarer. Nō tibi: ab imagine
mouet affectus: & porius ali-
ud quod est molestius facien-
dū suadet: postea honestū tu-
tū & vtile consiliū aperit.
Araxem: Armeniae fluiuit.
Senis: Crassi. Nudę vmbre
insepulci cadaueris. Monu-
menta: signa tē submonētia.

Quę moenia trunci: circa q̃
moenia duces romani trunco
capite capri fuerint: vel quas
vrbes ipsorū capita circuiue-
rint. Nomina tanta: tantos
viros. Detulit in terras: ab-
sorpsit secum & extulit. nam
tygris pluries lōgo tractu ab-
sorbetur a terra & inde emer-
git. Ireper ista: tam crudeli-
bus supplicare. In media thes-
salia: in loco tibi grauissimo.

Quin respicis: cur non ad
amicos romani populi te cō-
uertis. Regna: Libyam. Pe-
timus: petere possumus. Pha-
ron insulam in ægypto. Ar-
uaq; Lagi: regnum Ptolemei
Syr̃tibus hinc libycis tuta
est ægyptus. natura sua muni-
tam ægyptum esse: & puero
Ptolemæo fidendum conclu-
dit. Hinc: ab occidente qua
flectitur sinus syrtis maioris:
& arenosum litus: cū mare li-
bycū sit ei a septentrione. In-
de: ab oriente. Rapidus am-
nis septeno gurgite: Nilus flu-
uius septē ostijs in mare ægy-
ptium & syriacum effluens.

Debuerāt in bac̃tra duces: & nequa vacaret

Arma vel arc̃tōum Dacis: i. heniq; cateruis

Imperiū nudare latus: dum perfida Sufis

In tumulos plap̃sa ducū: babylonq; iaceret

Assyriae paci sinem fortuna precamur

Et si thessaliae bellum ciuile peractum est

Ad Parthos: qui vicit eat. gēs vnica mūdī ē.

De qua cæsareis possim gaudere triumphis

Nō tibi: cū primū gelidū transibis Araxem:

Vmbra senis mœsti scythicis cōfixa sagittis

Ingeret has voces: tu quē post funera nra

Vltorē cinerū nudę sperauimus vmbrae

Ad foedus: pacēq; venis: tūc pluria cladis

Occurrēt monimēta tibi: q̃ moenia trunci

Lustrarunt ceruice duces: vbi noīa tanta

Obruit euphrates: & nra cadauera tygris

Detulit in terras: ac reddidit: ire per ista

Si potes: in media socerq; q̃q; magne sedentē

Thessalia placere potes. quin respicis orbē

Romanū: si regna times p̃iecta sub austro

Infidumq; iuba: petimus pharō: aruaq; lagi

Syr̃tibus hinc libycis tuta est ægyptus: at in

Gurgite septēo rapid⁹ mare submouet ānis

LIBER OCTAVVS:

¶ Suis: q̃ ibi sponte pueniūt. Mercis: importunitatibus aliam res. Iouis: pluuiarū
qm̃ a Nilo inundat. Sceptra puer. dissoluit illud Pōpetj: Aetas niliaci nobis suspecta
tyranni. Debita: q̃a tu eius patri donasti. Cōmissa: ex testamēto patris. Horreat
Vmbra noīs: timeat imaginē quandā pueri regis: nā verus exp̃ssusq; rex dici nō pōt.
Innocua: nocere nescia. Nec iura: Antiquus rex iniustus infidus irreligiosus & im-
pudens est. Aula: regis. Mitissima fors: optima cōditio est in regibus nouitas: &
nouī reges benignissimi sunt ingenij. Impulit huc: in egyptū vt iret p̃suasit. Quan-
tū spes: magna p̃fecto est loq̃ndi libertas i rebus extremis & q̃si spe destitutis: liberi⁹
em̃ & q̃i misolēter locutus est Lentulus in Pōpetiū. Solū: oram. Cypro: in Cypriū.

Citatas: pr̃cipites. Diua:
Venus. Vnde paphia: ma-
ris Cyprii in quo nata est ex
pudendis Celi patris. Nasci
cū æterni sint & nasci non sit
credendū. Coepisse: initium
& originē habuisse. nā q̃ ini-
tiū habet finē habere & om̃ia
orta occidere necesse est. Hęc
vbi deseruit. Pōpeius cū Cy-
pri cognouisset arcē esse captā
sui excludendi causa: & de ad-
uentu Cæsaris fama crebescer-
et. deposito Syriæ adeundę
cōsilio pecuña societatis sub-
lata & a quibusdam priuatis
sumpta: & æris magno pōde-
re ad militārē vsum in naues
imposito: duobusq; millibus
hominū armatis Pelusiū per-
uenit: vt ait Cæsar. A Cypro
em̃ ad Nili ostium recta nau-
gatione in austrum sunt qua-
dringenta milia passuum.

Terra suis cōtenta bonis nō indiga mercis

Aut Iouis: in solo tanta est fiducia Nilo.

Sceptra puer Ptoleme⁹ h̃s tibi debita magne

Tutelæ cōmissa tuæ: quis noīs umbram

Horreat: innocua est ætas: nec iura fidemq;

Respectumq; deum veteris speraueris aulæ

Nil pudet assuetos sceptris: mitissima fors ē

Regnorū sub rege nouo. nō plura locutus

Impulit huc años. quantū spes vltima regē

Libertatis habet: victa est sententia Magni

Tunc cilicū liquere solum: cyprocq; citatas

Immiserē rates: nullas cui pretulit aras

Vnde diua memor Paphia: si numina nasci

Credimus: aut quenq; fas est cepisse deorū

Hæc vbi deseruit Pompeius littora: totos

Emensus cypri scopulos: q̃bus exit i austrū

Inde maris vasti transuerso vertitur æstu

Nec tenuit casum nocturno lumine montē

Infimaq; ægypti pugnaci littora velo

Vix tetigit: qua diuidui pars maxima Nili

In vada decurrit Pelusia septimus annis.

Inde maris: inde ex transuersa
cursum direxit in Casū mon-
tē. qui (vt inquit Strabo) est
cumulatus in modū p̃mon-
torij aquarū inops. In eo Ma-
gni Pompeij corpus iacet: &
Iouis Casij templū. Noctur-
no lumine: cū obseruaret no-
cturnum lumen Phari noluit
ire in Casū: sed in pelusiacum
ostium. Pugnaci velo: intenti
contra ventū. Pars maxima
est em̃ alueorum maximus:
Diuidui Nili: qui in septem
aluccs finditur.

PHARSALIAE

¶ Tempus erat: æquinoctiū autūnale describit: qđ sol sub libra decurrēs effidit. Examinat: rutinat. Non plus vno die: qđ reddit vñ solū diē parē nocti. quo p̄terito dies īminuunt: crescuntq; noctes. Rependit: reddit: cōpensat. Solatia: leuamen eius diuinitutionis in vere. Comperit: Pōpeius. Teneri: erat em̄ illic cū exercitu in Cleopatra sororē: quā cōmunē heredem regno conabat ējicere. Flectit: a Pelusio. Nec phœbas: nec carbasa languēt: nondū sol occiderat & venti spirabant. Speculator: custos explorator. Compleuerat: aduentu hospitis vulgauerat Pō. aduentare. Plutarchus & Appianus dicūt Pom. nunciū p̄misisse ad regē orandū & eū in anchoris expectasse iuxta regionē. Monstra pellex domus: inhonesti cōsiliarij Ptolemæi Alexandrini. Fractis annis: debili senectute. Crescentis in arua: irrigatis cāpos. Memphis custos: insula nili regia ægyptiorū. Vana sacris: qđ bouē canē feli: & diuersa aialia mōstraq; colūt. Illo cultore: cū ille sacerdos esset & eū grādē natu indicat: qđ plurimō ap̄iū viderat mortē. Nō vnus apis vixit. lult. plurimus bos eorū qđ colit ægyptius perierat. bouē em̄ p̄ apim intelligit. Eum (vt Plin. ait) nō est fas certos vire excedere annos. meritiq; in sacerdotū fonte enecant qđ tūri luctu & aliū quē substituāt: & donec inuenerit morerent: derasis etiā capitibus nec tū vnq; diu q̄rit. Sux phœbes: hoc dixit p̄pter albā notā quā in dextro latere instar bicornis lunę habet ingēnitā. Vox pria fuit: prim⁹ sententiā dixit. Iactauit meritiq; fidē inuanti cōmemorauit officia & fidē Pō. & foedera qđ Ptolemeus auleros cū ipsos pcusserrat hic ob flagitia ab Alexandrini eiectus cū Ro. venisset precatū vt in regnū restitueret. Pō. p̄cipue fauore tandē redactus est p̄ Gabiniū cū nō magna militū manu qui apud regē remāserūt: qđ inter fuit Septimius qđ Pō. obtrūcauit. Melior: aptior: potētiōr ad suadenda mala. Malis in malis. Tyrānos: tyrannorū volūtātē. Photinus: eunuchus regis & eius pecunię custos. qđ Pō. interimēdū in victoris Cæ. beneficiū psuasit. Plutar. ait Theodotū rhetoricorē neutriū satis tutū fore demonstrasse. si ei suscepissent se Cæ. hostē habituros: Pō. qđ domū siebat. si repulsi essent cū Pō. eiectionis crimen subituros Cæ. causam p̄secutionis debere. Optimū itaq; virum accitū occidere beneficiū hunc Cæsari collaturos.

Tempus erat qđ libra pares examinat horas
Non vno plus æqua diē: noctiq; rependit
Lux minor hyberne verni solatia damni
Cōperit vt regē casio se monte tenere (guēt
Flectit iter: nec phœb⁹ adhuc nec carbasa lan
lam rapido specular or eques plittora cursu
Hospitis aduentu pauidā cōpleuerat aulam
Consiliij vix tēpus erat: tamē om̄ia mōstra
Pellex coiere domus: qđ inter Achoreus
lam placidus senio: fractisq; modestior ānis
Hunc genuit custos Nili crescentis in arua
Memphis vana sacris: illo cultore deorū
Lustra suæ Phœbes nō vnus vixerat apis
Consiliij vox prima fuit: meritiq; fidem qđ
Sacræq; defuncti iactauit pignora patris
Sed melior suadere malis: & nosse tyrannos
Ausus Pompeium leto damnasse photinus

LIBER OCTAVVS.

¶ Ius & fas. Suasio ab vtili honestate neglecta: quā docet regibus cōuenire crudelitate: & Pom. Ptolemæū ob beneficia in patrem nihil debere: cumq; adeo esse miserū vt refartiri nō possit: & cū miseris nō suscipiendā hec tenendā amicitia esse docet. Ius & fas: iuris & liciti obseruatio. Incipitq; a sententia graui & tragica. Dat poenas punit. Quū sustinet fortuna premit: quū tuet miseris. Fatis accede deisq; faue illis quibus dei & fata. Sic vtile recto: rectū & vtile sic natura coniuncta sunt: vt separari nō possint: vt Stoici volunt. Qui vero verbis & intellectu ea separauerunt: magnam (vt Cicerō ait) perniciē hominibus induxerunt. Scēptorū vis tota: potentia ingt regia extinguit: si iusticiā seruare & sequi voluerit. Eueritq; arces: tollit loca munita: ne alius sit potentior alio & omnia facit æqualia. Libertas scelesq; est: licentia peccādī & fauendi in alios defendit & seruat reges. Sublatuq; modus glā. debilitas. Facere oia sēque: crudelitātē īpune exercere nō licet: nisi ipsam exerceō audaces terrueris. Exeat aula: deponat regnū. Virtus & sūma po. nō co. nō cōueniūt qđ qđ iustus et rex esse velit fieri neq;. Pudebunt: pudore affidēt. Terē. Nō istetē pudēt. Nō ipune: in odiū Pō. adducēs regē irritat: qđ cōtempnū Pō. in ægyptū accefferit: vtq; inde repelli non posset. Neu te sceptris: vel ne Pō. regno te priuet: siue te a sorore priuari. sin tibi molestū ē regnū trade illi nobisq; defendendū. Pignora ppiora: pro plinqui vt soror beniuolētiōr ipso. Piget: tristis. Dānā: eiectā a te. Fuerit magni paruerit Pō. Victoris: Cæsaris. & sic erimus toto bello liberi. Cum qua gente cadat: quos secū in miseriam trahat Rapti: agitur vt furēs. Ora senatus: conspectū eorū quos in discrimen adduxit.

Ius: & fas multos faciūt Ptolemæ nocētes
Dat poenas laudata fides. cū sustinet inquit:
Quos fortuna p̄mit: fatis accede: deisq;
Et cole foelices: miseris fuge: sydera terra
Vt distant: & flamma mari: sic vtile recto
Sceptorū vis tota perit: si pendere iusta
Incipit: eueritq; arces respectus honesti
Libertas scelesq; est. qđ regna inuisa tuetur:
Sublatuq; modus gladijs: facere oia faue
Non ipune licet. nisi cum facis exeat aula
Qui vult esse pius: virtus & sūma potestas
Nō coeunt semp metuet quē seua pudebūt
Non ipune tuos magnus cōtemserit annos
Qui te nec victos arcere a littore nostro
Posse putat: neu te sceptri priuauerit hospes
Pignora sunt ppiora tibi: nilonq; pharonq;
Si regnare piget: damnatæ redde sorori
Ægyptum certe latijs tuamur ab armis
Quicqd nō fuerat magni: dū bella gerūtur
Nec victoris erit: toto iam pulsus ab orbe
Postq; nulla manet rerum fiducia: querit
Cū qua gente cadat rapti ciuilibus armis
Nec foci tū arma fugit: fugit ora senatus:

PHARSALIAE

¶ Deseruit: fugiens. Merito: obiit. Thessalicus reus: ob eadem thessalicam accusatus & pulsus. Iustior in magnū Iustius nos de eo q̄ alij con- queri possumus. Quid sepo- sitam. apostrophe ad Magnū Sepositam: semotam. Cri- mine bellorum: civilium culpa Conferres fata: transferres eadem similem & ubi tu pu- nieris. itaq; hoc peccato in re- giam maiestatem commisso: iusta morte es dignus. Quod nobis sceptrum senatus. Confu- ratio obijciendae ingrati- tudinis. Certe inquit ob regnum a te acceptum fuimus animo grati. nā deos in tua vota ora- uimus. Hanc autē facile vim quam inferimus non ut Pō- pelo de nobis benemerito sed ut victo inferimus. intulisse- mus profecto audius Cae- sari. sed rerum cursum contra te sequimur. Proferre: exerce- re. Te ne mihi. antipopho- ra. Diceret Pompeius. quis te cogit me interimere. respon- det: necesse esse quia licet & si- eri potest. Quae te nostri fi- ducia: reprehensio impruden- tia. Inter mem: imbellem & molle. Mollia nilo refuio: q̄ inundata Nilus decrescens re- liquit mollia. Metiri sua re- gna: mensurare suam poten- tiam. & est suasio ab impossi- bili & instanti periculo. Ful- cire: sustentare & reparare. Mouere: suscitare ut repa- rentur. Ante acie emathiam Argumentum a maiori cum insulratione. Nullis accessi- mus armis. hoc est: nec Pom- peio nec Caesari nos adiunxi- mus.

Cuius thessalicas saturat ps magnavolueres
Et metuit gētes: q̄s vno in sanguine mixtas
Deseruit: regesq; timet: quorū oīa meruit
Thessaliae q; reus nulla tellure receptus
Sollicitat nostrū. quē nondū pdidit. orbem
Iustior in magnū nobis Ptolomae querelae
Causa data est: qd seposita: sempq; quietam
Crimine bellorū maculas Pharō: aruaq; nra
Victori suspecta facis: cur sola cadenti
Hae placuit tellus: in quā pharsalica fata
Cōferres poenasq; tuas: iā crimē habemus
Purgandū gladio: qd nobis sceptrum Senatus
Te suadēte dedit: votis tua fouimus arma
Hoc ferrū: qd fata iubent: proferre paravi
Non tibi sed victo: feriā tua viscera magne.
Maluerā focerē: rapimur q̄ cuncta ferunt
Te ne mihi dubitas an sit violare necesse
Cum liceat: quae te nostri fiducia regni
Huc agit infelix: populū nō cernis inermē
Aruaq; vix refluo fodientē mollia Nilo:
Metiri sua regna decet viresq; fateri.
Tu ptolemae potes magni fulcire ruinam
Sub q̄ roma iacet: bustū: cineresq; mouere
Thessalicos audes: bellūq; in regna vocare:
Ante acie Emathia nullis accessimus armis
Pompei nūc castra placent: q̄ deserit orbis
Nunc victoris opes: & cognita fata laceris.

LIBER OCTAVVS:

¶ Aduersis nō deesse: turpe est veterem amicū in aduersitate deserere: sed si particeps fueris foelicitatis: sed cū calamitosiis amicitia ineunda nō est. Nulla fides: nullus fide- lis miserū coepit amare. Tanta: videlicet Pompeiū occidere. Permittant: suadent: non verent. Achilles: qui fuerat pedagogus eius. & nunc p̄gerat exercitui. Tellus excurrit: aegyptus extendit ad radices Cain mōtis. Vada: vadosa & nō pfunda loca. Socijs monstri. nam hic Septi- miū olim sub Pō. tribunū mi- litū & Saluū centurionē cū assumpsisset socios: prae- terea tres aut amplius q̄ttuor satel- lites puppē ad Pō. mouit: ut ait Plutarchus. O superi: tra- gica exclamatio cū querela. Mollis: imbellis effoeminata Canopi: canopus oppidū in aegypto. sic appellatur a Cano- po gubernatore nauis mene- lai illicaspidis iētū defuncto. Iuxta id (ut tradit Strabo) est fossa cymbis plena: in quib; mulieres assidue canūt & la- sciunt. Hos anios: deest ha- bēt. Premittit: opprimūt. Vi- lus locus: villa nocēdi occasio Admittit: in ro. qdē. Bella vocādi calus. Cognatas: ro. q̄ Pō. cōficiat. Monstra: mō- strosos parricidas. Si meruit si dignus est occidi noie O. Tanti: deterret eū a metu deū Cocioq; ro. dū adhuc tonet e celo Iuppiter q̄ te vlciscet. Impure obscene. Nō domi- nō esset claus reb; gestis pō. nōne satis ab eo necādo illud vñ terere te ponit qd erat ro. Nō dō. nō sit victor oīm nec q̄ ter triūphauerit: nec q̄ reges fecit: nec impator & vi- tor senatus Cae. gener. Tert- videlicet de aethiopia & hispa- nia. tū de pyratibus: ultimo de Tygrane & Mithridate: in- numerisq; pulncijs. Quod poterat esse satis: quod te po- terat deterere.

Aduersis nō deesse decet: sed laeta secutos
Nulla fides vnq; miseros elegit amicos.
Assensere omes sceleri: letatur honore
Rex puer insueto: qd iam sibi tanta licere
Permittat famuli: sceleri delectus achillas
Perfida qua tellus casus excurrit arenis
Et vada testant iunctas aegyptias syrtes
Exigua in socijs monstri gladijsq; carinā
Instruit & o superi nilus ne: barbara mēphis
Et Pelusiaci tam mollis turba Canopi
Hos animos: sic fata pmunt ciuilia mūdum
Sic romana iacent: vllus ne i cladibus istis
Est locus egypto: phariusq; admittit ensis:
Hanc certe seruate fidem ciuilia bella
Cognatas prestate manus externaq; mōstra
Pellite: si meruit tam claro noie Magnus
Caesaris esse nefas: tanti Ptolemae ruinā
Nois aut metuis: coeloq; tonante p̄fanus
Inferuisse manus ipure: ac semiuir audes:
Nō domitor mundi: nec ter capitolia curru
Inuectus: regūq; potens vindexq; senatus
Victorisq; gener: Phario satis esse tyranno
Qd poterat: romanus erat. qd viscera nra
Scrutaris gladio: nescis puer iprobe: nescis

PHARSALIAE

Quo tua sit fortuna loco, hoc dicit quia & ipse Cæ. iussu conficere. Nostra: Roma na. Iam iure iam mereris priuari cū sis parricida. Negarat, deposuerat cū esset terræ proximus & remibus ibat. Appulerat scelerata manus: interea scapha cum iam pro-
pior esset preueniens septimius fugit: Romanoq; eloquio Pompeiū imperatorem ap-
pellat Achilles. Pom. græce saluto ipsum admonet ad scapham conscendere. Limū em
esse q; multū inquit: nec profundū q; triremi perare nosum sit. Ex Plutarcho. Patere
in hospitium. Littusq; malignū incusat, vada littoris damnat: & causatur q; maiore
nauem nō ferant. Aestū bimarē, limosum feruorē qui fit ab ægyptio & Abyco ma-
ri in vadis ipsi se illudentib;

Externas, quæ maiores &
grauiores sunt. Quod nisi fa-
tor; sed si fatale & necesse nō
fuisse Pompeiū perire: om-
nes poterant proditiōis præ-
sagia animaduertere. Intenta
immissa. Ordinis æterni, fa-
ti prouidentiq; diuinę. Præ-
sagia, præsertim cū aspexissent
naues quasdam regias instru-
ctas littusq; ab armatis obti-
neri, vnde cuncta fore inuia
ad regressum cognoscebant.

Fides. Ptolemei in Pompeiū.
Auctori sceptrorum, qui re-
gnum domauerat. Pateret,
iterū repetat. Tota, quantū
cūq; habet. Iussus, ab Achil-
la & Septimio. Obsequitur,
obtemperat: prius Corneliam
quæ finem viri lamentabatur
complexus est, & duos centu-
riones iu scapham ingredi ius-
sit, & ex libertis vnum philip-
pum seruū q; seni nomine.
Inde cū Achille comites dex-
tris cum suscipere apparerent
ad uxorem filiumq; conuer-
sus illud iambicum protulit.
Quisquis domū tyranni pro-
ficiat, sic illius seruus, licet
liber sit. Lethumq; iuuat præ-
ferre timori, mauult mori q;
timere. Ibat, ire volebat.
Hoc, hac de causa. Impatiens
deesse, quæ pati non poterat
v; deesset. Remane temera-
ria coniunx. Hæc sunt verba
Pompeij.

Quo tua sit fortuna loco: iam iure sine vllō
Nili sceptrā tenes; cecidit ciuilibus armis
Qui tibi regna dedit, iā vento vela negarat
Magnus, & auxilio remorū infanda petebat
Littora: quæ cōtra non longa vecta biremi
Appulerat scelerata man; Magnocq; patere
Fingēs regna Phari: celsæ de puppe carinæ
In paruā subet ire ratem: littusq; malignum
Incusat: bimarēq; vadis fragentibus a-stum
Qui vetat externas terras aduertere classes
Quod si nisi fatorū leges; intentaq; iussu
Ordinis æterni miscræ vicinā mortis
Damnatū leto traherēt ad littora Magnū
Non vlli comitū sceleris præsagia dcerant
Quippe fides si pura foret: si regia Magno
Sceptrorū auctori vera pietate pateret
Venturū tota Pharium cū classe tyrannum
Sed cedit fati; classēq; relinquere iussus
Obsequit: letumq; iuuat præferre timori
Ibat in hostilem p̄ceps cornelia puppim
Hoc magis ipatiens egresso deesse marito
Qd meruit clades remane temeraria cōiunx

LIBER OCTAVVS.

Et tu nate precor: longeq; e littore casus
Expectate meos: sed in hac ceruice tyranni
Explore fidem dixit: sed surda vetanti
Tendebat geminas amens Cornelia palmas
Quo sine me crudelis abis: iteq; ne reliquor
Thessalicis submota mal; nūq; omine læto
Distrahimur miseri: potas nō flectere puppi
Cum fugeres alio: latebrisq; relinquere lesbi
Omnibus a terris si nos arcere parabas.
An tm̄ in fluctus placeo comes: hec vbi fru
Effudit: prima pendet tm̄ anxia puppe: (stra
Attonitosq; metu nec q̄quā auertere visus:
Nec Magnū spectare pōt: stetit anxia classis
Ad ducis euentū metuēs nō arma: nefasq;
Sed ne submissis p̄cibus Pompeius adoret
Sceptrā sua donata manu trāsire parantem
Romanus pharia miles de puppe salutat
Septimiq; proh superū pudor arma satelles
Regia gestabat posito deformia Pilo:
Immanis; violentus: atrox: nullaq; ferarum
Mitor in cades, quis non fortuna putasset
Parcere te p̄p̄lis: q; bello hec dextravacasset:
Thessaliaq; procul tam noxia tela fugasses:
Disponis gladios: ne quo non fiat in orbe
Heu facinus ciuile tibi: vtr̄foribus ipsis
Dedecus & nunquā superū caritura pudore
Fabula: Romanus Regi sic paruit ensis:

¶ Nate: Sexte. Surda: quæ ti-
bi nolebat obtemperare.
Crudelis: quia in metu dolo-
req; deferatur cum crudelem
appellat. Submota: segrega-
ta a te: quod mali omnis cau-
sa fuit. Nunq; omine læto:
sed cladem prælagiente. Nō
flectere puppim: non venie
Lesbon & abducere me illic
cū nūc in mare relicta sine me
sis iturus. In fluctus: in ma-
ri & non in terris. Anxia:
mœsta: trepida. Visus: ocu-
los. Nefasq; cādē. Ado-
ret sceptrā: adorare cogatur
regem quem fecerat. Parantem:
Pompeium. Salutat:
appellando ipsum imperato-
rem. Septimius: olim Pom-
peianus miles. Satelles: sti-
pator & famulus. Regia:
ægyptiaca. Immanis: asyn-
theton. Parcere te populis:
voluisse te seruare cum pluri-
mos quos hic in Thessalia pe-
remisset si affuisset. Vacas-
set: non interfuisset & cessas-
set. Thessaliaq; in quam si
venisset stetit pro Pompeio.
Disponis gladios: ordinas
vt vbiq; fiat cades ciuilis.
Dedecus tibi victoribus ip-
sis: quod turpe est Cæsari &
eius partibus: turpe etiā dijs.
Nunq; superū caritura pu-
dore: quæ pudore affert deis.
Romanus ensis: Septimij,
qui Romanus erat. Paruit:
Pompeium occidendo. Re-
gi: Cæsari. Sic tam turpi-
ter.

PHARSALIAE

¶ Puer: Ptolemeus. Tuor: tui militis. Fama: infamia. Qui Bruti dixere nefas: qui laudanda Cæ. cædē a Bruto facta nefas appellant. Iā venerat horq; cū inter nauigandū a Trirene ad littus nulla vox pia ad Pō. puenisset: ad Septimium dixit. Nō ego te meū cōmilitonē agnosco. Hic nulla voce eunī tū capite annuit. Tū. Pō. orationē grægens littus ppius accessit: & multis ex regijs descendentib; velut ad officiū salutēq; viri cū Pō. apphēsa manu philippi assurgeret Septimius a tergo cū ense transfigit. Inde Saluius & Achilles gladios nudauere. Perdiderat iura: erat sub alterius potestate. Inuoluit: nā vtrq; manu frōte sup toga obducta nihil seipso indignū aut locutus est aut fecit sed tū suspicās se ictibus prebuit: vnde sexagita annos natus diēq; claudens diē natalē suū insequenti. Apertū detestum. nā voluit latere ac si nō cognoscere ab illis. Animā spiritū. Voces: verba & ciuius latus. Famā: fortitudinis & cōstantiæ haftenus seruare: quā fletu corrupisset. Cōsensit: taciturnitate nō improbauit. Nefas: confectores suos. Seq; probat moriens: placet sibi ipsi patientia sua dum moritur. Sæcula: posterū. Attendunt labores: obseruāt adueritates. Aeuū sequēs: posteritas. Interpretatio est. Speculat; videt. Fidei: quæ nulla est. Fata tibi: tu diu foelix fuisti: an sciueris paci aduerfa nisi nunc ostenderis oēs ignorant. Necede pudori: nōli ob dedecus ingemiscere & q; a Ptolemeo siue Achilla & Septimio interimare. Licebit quia. Foelix: virtute & cōscientia mea quæ inuolabilis a vi insuria tuta est: nec etiā deus ipsam animo meo iam potest eripere.

Pellæusq; puer gladio tibi colla recidit
Magne tuo: qua posteritas in secula mittet
Septimium fama: scelus hoc quo noie dicent
Qui Bruti dixere nefas: iam venerat horæ
Terminus extreme phariæq; ablatus in alnū
Perdiderat iam iura sui: tūc stringere ferrum
Regia mōstra parāt. vt vidit cominus enses
Inuoluit vultus: atq; indignatus apertum
Fortunæ prebere caput. tūc lumina pressit
Cōtinuitq; animā: ne quas effundere voces
Posset: & æternā fletu corrūpere famam.
At postq; mucrone latus funestus achillas
Perfodit. nullo gemitu consensit ad ictum
Despexitq; nefas. seruataq; imobile corpus
Seq; probat moriens: atq; hæc i pectore voluit
Sæcula romanos nunq; tacitura labores
Attendūt: æuumq; sequēs speculat ab omī
Orbe ratē: phariamq; fidē: nūc cōsule famæ
Fata tibi longe fluxerūt prospera vitæ
Ignorant populi: si nō in morte probaris
An scieris aduerfa pati: ne cede pudori
Autoremq; dole fati: quacunq; feriris
Crede manū soceri: spargāt lacerētq; licebit
Sum tamē o superi foelix: nulliq; potestas

LIBER OCTAVVS.

Hoc auferre deo: mutant prospera vitæ
Nō sū morte miser: videt hæc cornelia cædē
Pompeiusq; meus: tanto patientius oro
Claude dolor gemit; nat; cōiūxq; pemptū
Si mirant; amant. talis custodia Magno
Mentis erat. ius hoc anī morientis habebat.
At nō tam patiens cornelia cernere sautū
Quā pferre nefas: miseradis æthera cōplet
Vocibus. o cōiunx ego te scelerata peremi
Letiferæ tibi causa moræ fuit auia Lesbos
Et prior in nili peruenit littora cæsar
Nam cui ius aliq; sceleris: sed quisq; in istud
A superis immisse caput: vel cæsar is iræ
Vel tibi prospiciens nescis crudelis: vbi ipsa
Viscera sint magni: pperas: atq; igeris ictus
Qua notū ē victo: pgnas nō morte minores
Pēdat & an meū videat caput: haud ego cul
Libera bellor; q; matrum sola p vndas (pa
Et p castra comes: nullis absterrita fatis
Victum: quod reges etiam timuere recepi
Hoc merui cōiunx in tuta puppe relinquit
Perfide parcebas: te fata extrema petente
Vita digna fui: moriar nec munere regis
Aut mihi picipitem naute permittite saltum
Au laqueū collo: tortosq; aptate rudentes
aut aliq; magno dign; conies exigat ensem
impetrata ab aliquo. Saltum: in mare. Exigat: valde agat & immitat.

¶ Mutant; prospera vitæ: foelicitas rer; extenuari cū vitā mutat; & in morte ego nō sū miser: ga mei me vident: ego certe foelix vixi & beatus de cedo: infœlicitatē antehac nō expertus. Videt: quod est ad solatiū meū. nā amant & dolent. Pompeius: Sextus. Dolor: anīæ dolens. Custodia: ratio tēperatiā. Ius imperiū & potestatiē vt dolori nō cederet. At nō tā patiens Cornelia: & qui in nauibus erant vt asperere cædē vlulatu ad littus vsq; emissio anchoris celesterrime eductis effugere. Inde pelago altius petito: ventus adeo vehementior flauit: vt ab ægyptijs psequi saragēribus auerterit. Ex Plutarcho. Cernere quā pferre: videre oculis quā forti anīo pati. Ego: charitas & benignitas erga me tua. Auia: semota a recta fuga tua. Prior: te. Cui: aliq; Cæ. Sed quisq; sed quicūq; Pō. pēuisti: vt illi maiorē dolore afficeret debueras prius ierimere me quā vnice & nō minus seipso amabat. A superis immissa: qui desu pmissu pēuisti. Prospiciens: obsequens. Viscera: corpus. nā mea eius sunt. Properas: in eadem. Ingeris: immitis. Qua voti: q; incipit Pō. mori optās. Perdat: patiat. An q; ipse peat. Haud ego: dignā morte te fatet. Faus: aduersitate. Recepi. Pō. suscepī i lesbos. Hoc: ppter hoc q; fui i te officiosa. Perfide: plicitū appellat: quia ipsam deseruit & nō duxit ad mortē. Nec munere regis: nec Ptolemei bñficiō: sed manufacta morte: aut

PHARSALIAE

Potest praeſtare: poteſt con-
ſerre beneficium Pōpeio: cui
erit grata mors mea: q̄ crude-
litati Caeſaris aſcribet. Viuis
adhuc: et adhuc viuo liberta-
tē amiſi & vetor mori: vt vi-
ctor viua me potiaſ. Accer-
ſere: puocare & inferre. So-
nent: enſū iſtibus. Perman-
ſiſſe decus: nō mutata fuiſſe
acrimoniā grauitatēq; vult⁹
Vltima mortis: tēpus mor-
tis mortēq; ipſa. In ipſo actu
dū ſcelus patraret. Velamē-
to ſe cadēs intexerat. Occu-
pat ora: prendit adhuc ſpiran-
tis caput. Languentia: nōn
ſuſtentantia. Tranſtro: ſedili
nauis. Nondū artis erat: non
dū norāt artiſices caput vno
ſctu rotato enſe amputare.
Trunco: reliquū corpore. no-
men eſt tranſlatum ab arbori-
bus quae caſis ramis trunci
dicuntur. Vendicat ſatelles:
Achillas ſibi attribuit. De-
gener atq; opere miles. Septi-
miū arguit qui quā non pri-
mus Magnum vulneraſſet:
ſed vulneratum permiſſet et
obtruncaſſet: alteri caput ſer-
rendum conceſſerit. O ſum-
mi fata pudoris: o fatōrū deti-
q; pudor. eſtq; deploratio ple-
na cōmiſeratione. Puer: Pto-
lemæus. Hyrtā: aſpera. Ma-
nu: Achillā. Veruto: gladio
in verū ſimilitudinē. Viuūt
ſentunt & cernunt. Singul-
tus animae pulſant os in mur-
mura: dū ſpiritus mouet lin-
guam in verba: ipſaq; lingua
palpirat. Dum lumina nuda
rigeſcunt dum aperti oculi
mouere ſe deſinunt.

Pompeio praeſtare poteſt. qd̄ Caeſaris armis

Imputet. o ſaui properantē in fata tenetis?

Viuis adhuc cōiunx: & iā cornelia nō eſt

Iuris magne ſui: phibent accerſere mortem

Seruor victori: ſic fata: interq; ſuorū

Lapſa manus: rapit̄ trepida fugiente carina

At magni cū terga ſonent: & pectora ferro

Permaſiſſe decus ſacrae venerabile formae

Irata mēq; deis faciem: nil vltima mortis

Ex habitu: vultuq; viri mutaſſe fatentur

Qui lacerū videre caput: nā ſauius in ipſo

Septimius ſcleris maius ſcelus iuenit actur.

Ac retegīt ſacros ſciſſo velamine vultus

Semianimis magni: ſpirantiaq; occupat ora

Collaq; in obliq; ponit languētia tranſtro

Tunc neruos: venasq; ſecat: nodosq; frāgit

Oſſa diū. nondū artis erat caput enſe rotare

At poſtq; trunco ceruix abſciſſa receſſit

Vēdicat hoc Pharius dextra geſtare ſatelles

Degener atq; opere miles romane ſecundae

Pompeij diro ſacrū caput enſe recidis

Vt nō ipſe ſeras: o ſummi fata pudoris

Impius vt magnū noſcet puer: illa verenda

regib⁹ hyrtā coma: & generoſa frōte decora

Caeſaries cōpreſa manu eſt: pharioq; veruto

Dū viuūt vultus atq; os ī murmura pulſant

Singultus animae: dū lumina nuda rigeſcūt

LIBER OCTAVVS.

¶ Leges: forū. Campū: comitia roſtra ſenatū. Fortuna romana placebas: o Roma
foelix & laeta eo ore delectabere. Tyranno: Ptolemeo. Fide: fidei monumentū. Ne
ſanda: crudeli. Tabes eſt ſubmota: corruptus ſanguis eſt depulſus. Ab alto: a ſum-
mo & intimo deſiccatus eſt. Veneno: medicamēto vt oleo cedrino opoballamo oleo
myrrino melle aloē & rebus hui⁹. Empedocles Diogenē ſcripſiſſe cōmemorat me-
dicamēta quaedā quibus cadauera ac ſi dudū eſſent mortua conſeruarent. Romaeq;
hoc ipſo anno q̄ Innocēti⁹ octauus ſummus pōtifex factus eſt: via latina repitū eſt ī
arca maxmorea muliebre cadauer antiſſimū venenis oblitū colore corpeq; rā integro

Suffixum caput eſt: q̄ nūq; bella iubente

Pax fuit: ſ leges cāpūq; & roſtra mouebat

Hac facie fortuna tibi Romana placebas.

Nec ſatis infando fuit hoc vidīſſe tyranno

Vult ſcleri ſupeſſe fidem: tūc arte nefanda

Submota eſt capiti tabes: raptocq; cerebro

Exiccata cutis: putriſq; effluxit ab alto

Humor: & inſuſo facies ſolidata veneno eſt

Vltima lageae ſtirpis: perituraq; proles

Degener: incoeſtae ſceptris ceſſure ſororis

Cū tibi ſacrato macedon ſeruet in antro

Et regū cineres extructo monte quieſcāt

Cū Ptolemeorū manes: ſeriemq; pudendam

Pyramides claudant: indignaq; Mauſolaea

ter ſucceſſit ſecūduſ Euergetes noſtatus. hūc Phyſconē dicit. Cui Ptolemæus lethur⁹
ſucceſſit. Lathuro Aulētēs Cleopatraz & hui⁹ adoleſcētis pater: vt memorat Strabo
Peritura: breui moritura. Cē. em ipſum peremit & regnū Cleopatraz ei⁹q; fratri tra-
didit. Ceſſure ſceptris: locū daturae imperio. Inceſte: impudice. nā rē cū fratre cui⁹
erat vxor habuerat. In decimo dicit: Lege ſumma perēpti verba patris: q̄ iura mihi
cōmunia regni & thalami cū fratre dedit. Macedon: corpus Macedonis Alexandri.
In antro: in cōditorio Alexandri qd̄ eſt moles extructa cōcaua: quā etiā mortē appellat
Pudenda: q̄a inerteſ & ignaui fuerūt. Pyramides: moles maxime e lapidib⁹ & cal-
ce & arena ſiue bitumine cōſtructae e lato in acutū tēderes. Dictae q̄ in ſiſtudinē ſta-
ma ſurgāt: vel q̄ lapidib⁹ ignea varietate fulgētib⁹ ſtruerent. eas graeci pyropeci-
los vocant. Mauſolea ſepulchra regū mauſoleo ſilia. Mauſoleū em eſt ſepuchrum
Mauſoli regis: qd̄ Cariae vxor Arthemīſia adeo mirabile cōdidit vt inter ſeptē orbis
miracula numeret. Ab eo reliqua ſepulchra magnificentiora denominantur.

PHARSALIAE

Littora feriūt: littorales vn-
de illidunt. Molesta cura:
grauē dispendiū. Hac fide:
hac p̄fidia, abusio verbi. Per
tulit: ad finē deduxit. Culmi-
ne: gradu & dignitate. Petit
syncope. Cladesq; oēs exegit
oēs calamitates & mala quae
ante hac fuisset passurus imi-
sit vno die. Immunes: exper-
tes, nil em̄ aduersi passus est.

Turbante: nocēte. Parēte
ēssante nocere. Semel ipu-
lit: semel p̄stravit: distulitq;
eius ruina in senectutē. Pul-
sa: truncus eius. Ludibriū:
ludus ridiculus. Figura: qua
discerni posset. Vna nota est
hoc solo signo nosci poterat
q; trūctus esset. Victor: Cē.

Raptim: furtim & subito.
Nullo: nō aliq; vel tā humill.

E latebris: vbi latuerat vt
p̄o. sepeliret. Codr̄: Pōpeij
libertus et q̄stor: q; eū a cypro
fuerat comitatus militabatq;
cū eo. Plutarchus ait Philip-
pū libertū ipsum abluisse ip-
siusq; tunica circūtuluisse: et
reliquias paruae scaphae dum
strueret supuenisse senem li-
bertū & militē Pompeij qui
est Philippo auxiliatus.

Cypri Cynireae: longerepeti-
tū epitheton. Pigmalion em̄
Gilius filius qui Cypriū cie-
cis syris occupauit: ex ebur-
nea imagine Veneris benefi-
cio animata Cynirā filiū su-
cepit: qui ei in regno successit
De eo lege Ouidiū in .x. Me-
tamorphoseos. Ferre gradu
ire & quærere Pompeiū.

Compulsi: compressi. Dur-
ceret: pietas. Mœsta: subob-
scura. Discolor: diuersi ab
aqua coloris. Ille: Codrus.
Eripiente mari: obstinātibus
fluctibus.

Littora Pompeiū feriūt: truncusq; vadosis
Huc illuc iactatur aquis: adeo ne molesta
Totum cura fuit socero seruare cadauer
Hac fortuna fide magni tā prospera fata
Pertulit: hac illū summo de culmine rerum
Morte petit: cladesq; oēs exegit in vno
Sæua die: qbus imunes tot prælitit annos
Pompeiusq; fuit: qui nuncq; mixta videret
Læta malis: foelix nullo turbante deorū
Et nullo parcente miser, semel ipulit illum
Dilata fortuna manu: pulsatur arenis
Carpit in scopulis: hausto p̄ vulnera fluctu
Ludibriū pelagi: nullaq; manente figura
Vna nota est magno capitis iactura reuulsi
Ante tñ pharias victor: quā tangat arenas
Pompeio raptim tumultū fortuna parauit
Ne iaceat nullo: vel ne meliore sepulchro
E latebris pauidus decurrit ad ægra codrus
Quæstor ab Icario Cinyreæ littore Cypri
Infaustus magni fuerat comes ille p̄ vmbra
Ausus ferre gradum victum pietate timorē
Cōpulit: vt medijs quesitū corpus in vndis
duceret ad terrā: traheretq; ad littora magnū
Lucis mœsta parū p̄ densas cynthia nubes
Prebebat, cano sed discolor eque truncus
Conspicit: tenet ille ducē cōplexibus arc̄tis
Eripiente mari: nūc victus pondere tanto

LIBER OCTAVVS:

725 Expectat fluctus: pelagoq; iuuantē cadauer
Impellit: postq; sicco iam littore sedit
Incubuit magno: lachrymasq; effudit ī oīe
Vulnus: & ad supos obseuraq; sydera fatur
Non p̄ciosa petit cumulato ture sepulchra
Pompeius fortuna tuus: nō pinguis ad astra
Vt ferat e membrīs eoos fumus odores
Vt romana suum gestent pia colla parentē
Præferat vt veteres feralis pompa triūphos:
Vt resonent cantu tristi fora: totus vt ignē
Proiectis mœrens exercirus ambiat armis
Da vilem magno plebæi funeris arcam
Quæ lacerū corpus siccōs effundat ī ignes:
Robora nō desint misero nec sordidus vstor
Sit satis o superi quod non cornelia fuso
Crine iacet: subiiciq; facem cōplexa maritū
Imperat: extremo sed abest a funere busti
Infelix cōiunx: nec adhuc a littore longe est
Sic fatus paruos iuuenis, p̄cul aspicit ignes
Corpus vile suis nullo custode cremantes
Inde rapit flāmas: semiuस्ताq; robora mēbris
Subducit: quecūq; es ait neglecta nec vlli
Chara tuo, sed pompeio foelicior vmbra
Qd̄ iam cōpositū violat manus vltia bustū
Da veniā: si qd̄ sensus post fata relictum est
Cedis & ipsa rogo: pateris hæc dāna sepulcri
negligis comburi: vt des locum Pompeio. Damna: subtractionem lignorum.

Fluctus: qui subleuet cada-
uer. Impellit, extra mare.
Non p̄ciosa: nō marmorea:
& a modestia voti sui & res:
penuria mouet affectus. Cu-
mulato ture: adhibita turis co-
pia & aliorū odorū in rogo.
Tuus: quē hucusq; amasti.
Eoos odores: vt Crocū myr-
ram balsama cynamoma q;
solebant rogis nobilitū injici:
vt de Archemori Staius scri-
bit. Vt Romana: vt efferat a
Romanis: & fiat solenne fu-
nus. Virgilius. Pars ingenti
subiere feretro triste ministe-
riū. Feralis pompa: funebris
apparatus p̄mittit imagines
triumphorū. Cantu: tybic et
nenia deplorantiū ad tybia.

Ambiat ignē: pyram circun-
det. Virgilius. Ter circum ac-
censos cincti fulgentibus ar-
mis Errauere rogos ter mœ-
stum funeris ignē lustrauere.
Proiectis armis: demissis ha-
stis, nam per terrā hastas tra-
hebant. Arcam: feretū san-
dapillā. Lacerum: truncū.
Siccōs: nō vinctos pingui &
succis aromati: & oleo vino
melle balsamo. Robora: li-
gna quibus vras. Sordidus
vstor: niger & deformis cre-
mator. Subijci: vt submit-
tatur simulq; ipsa comburat
quod profecto iussisset. Fa-
ce: facē aut subijciebant p̄pin-
quiores. Virgi. & subiectam
more parentū auersi tenere fa-
cē. Vile: nō charū. Subducit
mē, subrahita cadaueri. Negle-
cta: quā nemo seruauit. q; iā cō-
bustus a me attingeris. Cō-
positū bustū: ordinatā pyrā.
sed bustū p̄prie est locus in q;
corpus cōburit. Cedis rogo

¶ Sparfis manib⁹: errante ani-
ma. Donec em corpus sepul-
tum sit animæ errant. Virgī.
Centū errant annos volitant
q̄ hæc littora circū. Sinus:
gremiū vestis quod prius are-
na strauerat: inde prunas ardē-
tes superimposuerat. Peruo-
lat: accelerat. Relatus: in ma-
re retractus. Dimouit: effo-
dit. Fragmenta laceræ cari-
næ: ligna fractæ scaphæ. Scro-
be: fossa. Nulla strue: nulla
lignoꝝ congerie. nam solebāt
in medio rogi torum erigere:
super quē cadaver collocare.
Admonus: a latere proxim⁹
factus: non subiectus pensili
corpori. O maxime: Codrus
tanq̄ si hoc officio cadaveri
sit iniurius veniā petit. Vna
præcipua. Si tibi iactatu pe-
lagi: si minus molestum tibi
fuisse iactari fluctibus & nō
sepeliri q̄ tam miserande cō-
buri: noli hæc aspicere. nam
aduersum fatū tuū vt hoc mi-
hi liceat efficit. Tristior: mo-
lestior. Auerte: remoue. nō
li aspicere. Iniuria fati: aduer-
sitas iniusta quā a fato preme-
ris. Belua: piscis. Quicq̄:
aliquid te indignum. Succē-
sæ: combustæ. Romana: qd̄
tibi aliquo solatio esse potest
Nostra manu: ipse em te ad-
uehā. Interea: anteq̄ ad Cor-
neliā reuertaris. Paruo saxo
marmore non te digno. No-
ta busti: signum sepulchri tui
Piacae: iusta & inferias sol-
uere. Caput: quod his cine-
ribus deest. Inualidas: len-
tas & debiles. Fomite admo-
to: adhibitis aridis lignis &
nutrimentis. Carpitur: suc-
cenditur: conūnitur.

Tecū pudet sparsis Pompei manibus vri:
Sic fatur. plenusq; sinus ardente fauilla
Peruolat ad truncū: qui fluctu pene relatus
Littore pendeat: summas diinouit arenas
Et collecta procul laceræ fragmēta carinæ
Exigua trepidus posuit scrobe: nobile corp⁹
Robora nulla p̄mūt: nulla strue mēbra recū
admo⁹ magnū nō subdit⁹ accipit ignis (būt
Ille sedens iuxta flammās o maxime dixit
Ductor. & hesperij maiestas noīs vna
Si tibi iactatu pelagi: si funere nullo
Tristior iste rogi: manes: animāq; potentē
Officijs auerte meis: iniuriā fati
Hoc fas esse iubet: ne ponti belua quicq̄
Ne fera: ne volucres: ne sæui cæsaris ira
Audeat exiguā quantū potes accipe flāmā
Romana succense manu. fortuna recursus
Si det in hesperiā: nō hac in sede quiescent
Tam sacri cineres: sed te cornelia Magne
Accipiet: nostraq; manu trāsfundet in urnā
Interea paruo signemus littora saxo
Vt nota sit busti: si quis placare pemptum
Forte volet: plēos & reddere mortis honores
Inueniat trunci cineres: & norit arenas
Ad q̄s magne tuū referat caput: hæc vbi fat⁹
Excitat in validas admoto fomite flammās.
Carpit: & lentū magnus distillat in ignem

¶ Tabe pingui & adipe q̄ igne resoluebat. Dies: lux Rupto ordine: nō cōtinuatō of-
ficio. nā relinq̄re cogitabat. Quā metuis: arguit eū imprudētis metus: q̄ cū æternā
fama sit hoc factū cōsecutus: nullum cruciatū metuere debet. Crimine: officio qd̄
velut crimen paues: certe Cæ. te id fecisse p̄babit. Securus: certa cū spe. Cogit pie-
tas: pietate coactus est. Officio: funeri. Inuitis: nō cōbustis. Cōgestaq; in vniū par-
ua clausit humo. collecta modica terra occultauit. Reteptos auferret: retereret & au-
ferret. Cōpressi: grauauit. Busti: busti saxū. Sacri: venerabile. quo indicat & bu-
sti ipsum sacri esse. Semi-
ulsto stipite. torre & ligno vstu-
lato. Situs: humatus. nā pro-
prie sit dicunt qui cōditi sunt
nec tū ante eorū sepulchrū est
q̄ iusta facta & corpus exestū
vt ait in legibus Cice. Appia-
nus tradit sepulchro Pom. ab
alio fuisse inscriptū. Templi
pondus erat modica q̄ claudi-
tur urna. Procedere tpe cū tu-
mulus sub arena esset obrut⁹
statue etiā q̄ Pō. a necessarijs
eius circa montē Cæsii ex ære
erectæ steterant in tēplū adiū-
iā vetustate exesæ seruarent.
ab Hadriano imperatore sum-
ma diligentia p̄quisitæ & in-
uentæ sunt cū ad oras illas ac-
cessisset. Tumulus q̄q; man-
dato eius per purgatus: statue
erectæ. sic vt denuo ab omni
t us dignosci posset. Hæc Ap-
pianus. Maluit: quia turpi⁹
fuit ita sepeliri q̄ carere sepul-
chro. & ideo Codrū arguit.
Dextra: Codri. Obijcis: op-
ponis. Manes includis: ani-
mā & vmbra quæ erant ge-
tas iuxta cinerē reddis. nā to-
ta terra erat Magno sepulchrū
Pende: suspēsa attingit: in-
dicatq; vniuersam terram.
Modus: mensura. Obrue sa-
xa: ne appareant tege. Cui-
mine plena deum: culpa. id
em dijs ascribitur: quos ab in-
dignitate arguit. Cethe: mōs
Thessaliæ: vbi consumptus
est & sepultus Hercules a Phi-
loctere.

PHARSALIAE

In iuga nylcia: mons Helycon ubi est sepulchrū Bacchi & Nyfa vīsus. Vacāt bro-
mio: cōsecrata sunt Bacho. Omnia Lagi arua tenere potest: in qualibet ægyptij præ
sepultus videbit: si nomē eius e saxo deleas. Arua Lagi: q̄ Ptolemeus primus Lagi
filius tenuit. Hæserit: affixum sit. Erremus: simus in errore. Metu: religione & ve-
neratione. Nullas nili calcemus arenas: in ægyptū. Dignaris: dignū facis. Tatos
actus: tot acta & gesta. Monumenta: inscriptionē summa: res: quas strictim recen-
set: & nos q̄a superius dicta sunt vix attingemus. Lepidi motus: qui acta Sillæ ten-
ens rescindere a Qu. Catulo. Gn. Pom. auspicijs bis ex alpiibus & Italia tū ex sardinia
ubi etiā moueret bella pulsus

perit. Cōsule: Merello quo re-
uocato Pō. in eundē Sertoriū
missus ipsum cōfecit. Eques
ante tēpus em̄ & nondū sena-
tor triumphauit. Comertia:
nauigationes & cōmutatiōes
res. Hocq; dixit. ppter maria
a pyratāz incursionibus libe-
rata. Pauīdos maris: nam in
mediterraneis locis iussu habi-
tare ad mare non accedunt.
Barbariē: vt Asiā pontū ar-
menia paphlagonia capado-
cia cilicia syria scythas ludæos
albanos iberia cretā basternas
Gētesq; vagas: scythas.
Repetisse togā: rediisse ad vr-
bana officia. estq; a modestia
laus q; nō sit molitus tyranni-
dem. & ab industria q; se non
dederit ocio. Ter curribus
actis: rebus triumphis. Do-
nasse: attulisse multorum vr-
litatem & decus. Surgit: eri-
gitur. Fastorum: librorū in
quibus totiens consul & im-
perator indicabāt. Solitum:
nomen. Culmina: in quibus
erat inscrip̄tū. Arcus: trium-
phales. Extructos spolijs: ex
præda & manubijs edificatos
Haud procul est ima arena:
est vicinū arenæ humili quæ
præ culminibus & arcubus
est ima. Non legat aduena re-
ctus: non legere possit nisi in
flexus. Transeat: ignoret &
prætereat.

Et iuga tota vacāt Bromio nylcia: quare
Vnus in ægypto magno lapis: omnia lagi
Arua tenere potest: si nullo cespite nomen
Hæserit: erremus populi: cinerumq; tuorū
Magne metu nullas nili calcemus arenas
Quod si tam sacro dignaris noīe Saxum:
Adde actus tantot: monimētaq; maxia res
Adde truces lepidi motus: alpinaq; bella
Armaq; sertoriū reuocato consule victa
Et currus: quos egit eques: comertia tuta
Gētib; et pauīdos cilicas maris: adde subactā
Barbariē: gētesq; vagas: & quicq; in euro
Regnorū: boreaq; iacet. dic sēp ab armis
Ciuilem repetisse togā: ter curribus actis
Contentū patriæ. multos donasse triūphos
q; caput hec tumul; surgit miserabile bustū
Non vllis plenū titulis: non ordine tanto
Fastorū: solitumq; legi super alta deorū
Culmina & extructos spolijs hostilib; arcus
Haud pcul est ima Pompei nomen arena
Dep̄sum tumulo: qd nō legat aduena rect
Qd nisi mōstratū romanus transeat hospes

LIBER OCTAVVS:

Noxia ægyptia. p apostrophen ægyptū detestat cū ppetuæ siccitatis impetitione.
carmenq; illud sibyllinū quod quindēcim viri interpretati fuerant: ne Ptolemeus cū
exercitu roma. in regnū reduceret: vt in epistolis ci. Poeta ad Pō. Septimifū & Codrū
referri vult. nā e duce miles euasit Pom. statim vt in regis scaphā descendit. Noxia
ciuili fato: nocens ciuili fatali more. Haud immerito cautū: nō sine causa cauit phi-
buitq; Sibylla. Ora pelusia: ostiū pelusiā. Hesperius: romanus. Tumentes: inf-
crecentes. Prece: imprecet. Crimine: culpa mortis Pō. Retētus orbe: nō egredies
regionē. Verrat aquas: mutet cursum & ægyptū nō amplius irriget. Steriles: facti
steriles ariditate. Putres: soli-
tas & puluer eas quales sunt i
desertis æthyopi præ nimio
solis ardore. Nos in templa:
ægyptū cū exprobratione in
gratitudinis arguit. Ilim: la-
nificū deam: in quā Io vacca
a Ioue conuersa est: eius sacra
Romā translata sunt erectūq;
ei templum in campo martio
sacrificabant ei nouē diebus ca-
stissime. Cantes: Anubim dī
cit quē Virg. latratōrē appel-
lat. hoc est Mercuriū qui ca-
nino capite colitur in ciuitate
canum. in qua honor & sacer
quidā cibus est canibus con-
stitutus: vt ait Strabo. Colū ē
aut vniuersū ægyptij anima
lia quædā: vt bouem canem
selem accipitrem & ibim: le-
pidorū & oxyrynchum pi-
sces: vt ex Strabone late in iu-
uenalem commemorauimus
Scorū aut ouem latū pisce
Iupū cynocephalū cepū aquilā leonē caprū hircum murem araneam. Sistra. sistra
sunt cymbala & instrumenta rotunda quæ in sacris Ildis cōcuriebant: & ad quorū
sonitū coueniebant. Seneca de vita beata. Cū sistrū aliquis cōcuriens ex imperio mē-
titur. Iubentia luctus: indigentia Ildis sacra. quæ sunt quando paruulū filium vel
perdiderit vel inuenerit. nā primo sacerdotes eius deglabrato corpe sua pectora cōtun-
dunt: sicut ipsa cū p̄didit fecerat: deinde puer pducit quasi inuentus: & in læticia lu-
ctus mutat. Osyrim: Osyris Iouis ex niobe Phoronei filius regnū argiū ægyptaleo
fratri relinquens: ægypto expugnata Ildē duxit vxorem. Inde quū a Typhone fra-
tre occisus dilanatusq; esset a regina plorante & anxia tandem in vento discerpto ca-
dauere apud philas illud in abbato sepeliuit. Sed mox quū ægyptijs bos maculis in-
signis apparuisset eum Osyridē existimantes pro numine coluerunt. Testaris homi-
nē: ostendens non bouem sed hominē fuisse. Tu quoq; Ro. increpat. Tyranno: Cæ-
sari. quē in deorum numero ascripsit Augustus: ei q; templum erexit. & plebs colum-
nam Numidici maioris in foro erexit: apud quam sacrificare & vota suscipere per-
seuerat: vt scribit Suetonius.

Noxia ciuili tellus ægyptia fato
Haud equidē i merito cumanae carmīe vatis
Cautum: ne nili Pelusia tangeret ora
Hesperius miles: ripaīq; æstate tumentes
Quid tibi sæua p̄cer. p tanto crimīe tellus?
Verrat aquas nilus: q̄ nascit orbe: retentus
Et steriles egeant: ibernis imbribus agri
Totaq; in æthyopū putres solueris arenas
Nos in tēpla tuam romana accepimus Ilim
Semicanesq; deos: & sistra iubentia luctus
Et quē tu plangēs hominē testaris osyrim
Tu nō os ægypte tenes in puluere manes
Tu q; cū sæuo dederis iam tēpla tyranno

lupū cynocephalū cepū aquilā leonē caprū hircum murem araneam. Sistra. sistra
sunt cymbala & instrumenta rotunda quæ in sacris Ildis cōcuriebant: & ad quorū
sonitū coueniebant. Seneca de vita beata. Cū sistrū aliquis cōcuriens ex imperio mē-
titur. Iubentia luctus: indigentia Ildis sacra. quæ sunt quando paruulū filium vel
perdiderit vel inuenerit. nā primo sacerdotes eius deglabrato corpe sua pectora cōtun-
dunt: sicut ipsa cū p̄didit fecerat: deinde puer pducit quasi inuentus: & in læticia lu-
ctus mutat. Osyrim: Osyris Iouis ex niobe Phoronei filius regnū argiū ægyptaleo
fratri relinquens: ægypto expugnata Ildē duxit vxorem. Inde quū a Typhone fra-
tre occisus dilanatusq; esset a regina plorante & anxia tandem in vento discerpto ca-
dauere apud philas illud in abbato sepeliuit. Sed mox quū ægyptijs bos maculis in-
signis apparuisset eum Osyridē existimantes pro numine coluerunt. Testaris homi-
nē: ostendens non bouem sed hominē fuisse. Tu quoq; Ro. increpat. Tyranno: Cæ-
sari. quē in deorum numero ascripsit Augustus: ei q; templum erexit. & plebs colum-
nam Numidici maioris in foro erexit: apud quam sacrificare & vota suscipere per-
seuerat: vt scribit Suetonius.

PHARSALIAE

¶ Secula prima: illi qui vivere Cæ. tēpore qui Pōpēti tam vili sepulchro iacere volebant. Excipe: reduc in urbē. Subruta: immersa. Inuisa: quē odio habuerit qui in eo neglectus iacuerit. Quis busta timebit: quā mortuorū cineres sacri erāt: & nisi cū scelere loco moveri nō poterant: neminē inquit oportere metuere illos effodere: & in meliōrē vtricolant locū transferre. Vmbra: corpus a quo vmbra nō discedit. Sacris diuinis honoribus. Imperet hoc nobis vtinā scelus: vtinā tanq̃ ad scelus patrādū hoc nobis muneris detur: & ego damner ad Pom. cineres referēdos. nam foeliciſſimus mihi videret. Violare: quod venerari deberet. Forsitan. Romani aliquā monitu deum vtrā malis liberent Pom. cineres relatuos dicit. & alludit ad illud quod quinto libro diximus de phrygiā: qui Athim sepelire sunt ab apolline iussi atheniensibus qui siccitate laborantes mortē Androgei perauerunt. & Lucanus. qui peſtilentia vexati Palinuri manibus Apolline iubente placatis liberati sunt. Ea dixit autē illic. Suffulcit iras Telluris ſterilis monstrato sine resoluit Aera tabificū. Sulco terræ. Feralibus: pestiferis. Ignib⁹ incendijs. Aut terra mouēti tecta: aut tremotibus. Busta: cineres. methonymia. Nā q̃s. publici desiderij & cōmodi gratia id etiā faciendū dicit: qm̃ naute oēs q̃ in orientem nauigarent illuc essent ad Pō. nauigaturi vſcū incōmodo accessuri. Syenē: oppidū Thebaide sub æstiuo cancri tropico cōstitutū: vt dixim⁹ supra. Torrente: adurēte. Thebas: ægyptias q̃ sunt sub tauro quē cōficiūt pleiades. Imbrifera: pluuiosa. Muta: tor: mercator & cōmutator. Auertat: a cursu ad parēādū diuertet. Preferre: nō vt cēse at pō. Ioui pſe: edū: sed q̃ poſt⁹ bustū pō q̃ Iouis casū rēplū visurus sit. Ista: tā hūilia

Nondum Pompeij cineres o roma petisti
Exul adhuc iacet vmbra ducis: si seclā prima
Victotis timuere minas: nūc excipe saltem
Ossa tui magni: si nondū subruta fluctu
Inuisa tellure sedent: quis busta timebit?
Quis sacris dignā mouisse verebit vmbra?
Imperet hoc nobis vtinā scelus: & velit vtrū
Nostro roma sinu: satis o nimiūq̃ beatus
Si mihi cōtingat manes transferre reuulsos
Ausoniā. si tale ducis violare sepulchrum
Forsitan aut sulco sterili cum poscere finem
A superis: aut roma volet feralibus austris
Ignibus aut nimijs: aut terræ tecta mouēti
Consilio: iussuq̃ deum transibis in urbem
magne tuā: sumusq̃ feret tua busta sacerdos
Nā quis ad exustam cancro torrēte Syenen
Ibit: & imbrifera siccas sub Pleiade Thebas
Spectator Nili: quis rubri stagna profundū
Aut arabum portus: mercis mutator eoæ
Magne petet: quē nō tumli venerabile saxū
Et cinis in summis forsan turbatus arenis
Auertet: manesq̃ tuos placare licebit:
Et Casio preferre Ioui, nil ista nocebunt

LIBER OCTAVVS.

¶ Nunē est. insultatō in fortunā & in Cæsare. Augustus sacratius & malus templis Cæ. Ab æquore. a fluctibus qui e Libya in Calij illidunt. Tarpejs. sensus est multi populi qui deos roma nos colere noluerūt sepulchro & manibus Pō. sacrificēt. & sic confirmat augustus esse. Sirepāt alij quicquid liber. huc tendit poeta. Tarpejs deis: qui colunt in capitolio: vt Ioui Apollini Mineruæ. Nūmen inclusum cespite fusco. manes Pō. sepultos i terra Nil nigra. talis em̃ p̃ pinguedie est. Proderit. solamē est a futuro cōmodo. nam euerso sepulchro qd̃ breui durabit: minores nō credent Pōpēti mortuū nec in ægypto sepultum. sed in coelo regnare vt purant Iouē Cretenses. Olim. in futurū. Ardua moles. eminēs sepulchrū. Sparget. dissoluet Bustū. busti saxum. Argumenta: signa. Sit nulla fides. nō credit. Erit tam mendax. putabit ita mendaciū dicere. vt Creta de Iouis sepulchro. quod in Creta fuisse Solinus & Cicero de natura deorū: & Lactantius meminere.

Ilo. Sul. in Nonū librū Argumentū.
Piritus in nono magni petit æthera
pugnæ
Reliquiasq̃ caro libyæ transportat in oras
Et cum pompeius: magnū cornelia luget
Quē cato cōmendās cīlices castigat & inde
Per syrtes agit: libycas quoq̃ calcat arenas
Hammonēq̃ tuens serpentū senta pagrat
Dux & ab æmathia troianā vectus in urbē
It pharō & gñi lachrymans pia cōspicit ora.

PHARSALIAE

IO. SVLPITII VERV. IN LVCANI NONVM INTERPETATIO.

MT nō in pharia. Pō. animā q̄ terra condi nōn potuit in cāpos elysios qui sub lung regione sunt euolasse & cōtemptis terris atq; humana miseria in Brutū Catonēq; pectoribus requieuisse inquit. Manes: Pō. anīa. Pharia fauilla: cinere ægyptiaco. Cōpescuit: cōtinuit. Profiliuit: extra saltauit. Sequit̄ cōuexa: re- petit cōeli cōcauitatē. Qua niger: elysios cāpos in orbe lunari esse ostendit ea q̄ aer est cōiunctus ætheri. Nigrū aut̄ aera appellauit respectu fulgoris ætheri & astroq; Astriferis axibus: spheris planetarū. l. lunæ quæ prima est. Pater: effundi. Semidei manes. i. animæ beatorū quæ sunt in circulo lunari. Ignea diuina. loquiturq; scdm pla- tonicos q̄ deos & anīas igneas esse dixerūt. Et Virg. Igne est illis vigor & celestis origo senibus. Patiētes: ibi em purgant. Imi: lunaris q̄ est i septe infimus oīm. In orbes: In sphaeras & circulos a quibus descendit. nam aīa in supmo cōelo orta p septe orbes in terras demittit. Nō illuc: nō dī- tes sed sapiētes & optimi illuc admittunt: Socrate em dixisse Cice. traditū hos hoīm esse diuinos: hisq; quī e corpore ex- cessissent reditū in cōeli pa- tere optimo & iustissimo cui q̄ expeditissimū. Positi: se- pulcra. Vero: clarissimo: nam hoc nostrū illi collatū est tene- brosum. Impleuit. Pō. Stel- las va. pter solē & lunā quæ planetas errātes. Astra: signa ipsa q̄ nō errāt: sed cū stellato cōelo vertunt: ut sunt q̄ in zo- diaco & extra ipm sunt. No- cte: tenebris. Nostra dies: lux vita humana. Ludibria: irri- sione & cōceptū. Volitauit: volando q̄si adiit. nā p cōelū volās hęc despectabat. Claf- ses: de quib; sup. Mille meq; gra- to voluunt in æqre classes. Scelerū vindex: vindicaturus cladē belli ciuili. Sedit: genuit cōtemplās. Brutū: q̄ erat Cē. cō- fectū. Inuiti: liberi animi

M. An. Lucani. Pharsaliæ li. nonus.

NT non in Pharia manes iacere fauilla
Nec cinis exiguus tantam com-
pescuit vīnram

Profiliuit busto: semiustaq; mēbra relinques
Degenerēq; rogū: sequitur cōuexa tonantis
Qua niger astriferis cōnectitur axibus aer
Quaq; patet terras inter: lunæq; meatus
Semidei manes habitant: q̄s ignea virtus
Innocuos vita patientes ætheris imi
Fecit & æternos animam collegit in orbes.
Non illuc auro positi: nec thure sepulti
Perueniunt: illuc postquam se lumine vero
Impleuit: stellatq; vagas miratur: & astra
Fixa polis: vidit quanta sub nocte iaceret
Nostra dies: risitq; sui ludibria trunci.
Hinc sup Emathia campos: & ligna crueti
Cæsaris: ac sparsas volitauit in æqre classe
Et scelerum vindex in sancto pectore Brutū
Sedit: & inuiti posuit se mente Catonis

LIBER NONVS.

Ille vbi. Cato inquit cū esset viuus Pō. victorē odiō habiturus: silo iā moriuo Pō. euasit: & reliquias pharsaliæ colligens nō pro se: sed p libertate pugnavit. Plutarchus Cato præfectus cohortū. xv. audita clade pharsalica ea mente Corcyra vbi naues erant delatus: ut si Pom. perisset omnes in Italiā reduceret ipseq; solus tyrannidē fu- geret. si euasisset: copias illi conseruaret. cū Ci. per nauigantē traderet copias nō potuit fer Pom. quē in ægyptū aut Libyā puenisse arbitrabat. Cū copijs oibus nauigans Sexto occurrit. a quo accepta morte Pō. principatū petiuit: & a cyreneis receptus est: cū paucis ante diebus Labienū exclusissent. Vbi: qn. Quē: an Cæ. an Pom. Ode

Ille vbi pendebat casus: dubiumq; manebat:
Quē mundi dominum facerent ciuilia bella
Oderat & Magnū: quāuis comes iisset i arma
Auspicijs raptus patriæ: ductuq; Senatus:
At post thessalicas clades iam pectore toto
Pompicianus erat: patriam tutore carentem
Excipit: & populi trepidantia mēbra refouit.
Ignauis manibus proiectos reddidit enses:
Nec regnum cupiens gessit ciuilia bella:
Nec seruire timens: nil causa fecit in armis
Ipse sua: tota post Magni funera partes
Libertatis erant: quas ne per littora fusas
Colligeret rapido victoria cæsaris actu
Corcyre secreta petit: ac mille carinis
Abstulit æmathia secū fragmenta ruinæ
Quis ratibus tantis fugientia crederet iræ
Agmina: q̄s pelagus victas arctasse carinas:

fuerat. Ita quicūq; ex ipsis clariores extiterē Pō. copias classēq; inter se partiti sunt. Cassius in pontū ad Pharnacem profectus est: ut in Cæsarem illū excitaret. Scipio & Cato in Libyam enauigauit Vari fiducia & exercitus qui cū illo asseruabat. Iuba Numidæ rege pariter cū illis ad bellū conspirante. Pompeius aut primogenitus Pō. filius Leuinusq; cū eo copias partē deducētes in Iberiam sunt profecti. Petit: nō syncope est sed esthāsis. Mille: hyperbole id est trecentis. Fragmenta: supstitēs reli- quias. Fugientia. cū præ numerosa multitudine viderent eūē victicia. Victas: q̄ victorē erant. Arctasse: angustasse. quia magnā eius partem occupabant.

rat magnū: q̄a potuit euadere dominus. Auspicijs raptus patriæ: tractus auctoritate & tutela. Ductu: duce senatu. Pompeianus. Pō. p̄i amator & cultor. Excepit: fouendā suscepit. Carentē tutore: sic dixit quasi iā orbatam parēte Pō. Membra: sparsas reliquias Ignauis: victis. Totæ par- tes: oēs Pompeiani. Rapido actu: propera impulsione & psecutione. actus em impul- sione significat. & agere ante se pellere & psequi: ut auctor est Festus. Ouidius in fastis. Pars q̄a nō veniant pecudes: sed agant ab actu. Nomē ago- nalē credit habere diem. Cor- cyræ secreta: insulæ semotæ portū cū eiusdē nominis oppido. q̄ pheacia etiā dicta est. Dixi- mus de eo supra. Historia aut ita se habet ex Appiano: cū q̄ poeta & Plutarcho nō cōue- uenit. Lutatius igit Scipio Pō. focerat: q̄ quicūq; illustri- striores a pharsalica pugna p- fugerant: ad Catonē Corcyra- verius abiere: qui ad alterius exercitus curā trecentarū trire- mium custodiā preter relictas

PHARSALIAE

Maleam: promontoriū Laconiae: quā Dorida appellat a Doribus. i. laconibus qui circa eā in peloponneso sunt. supra eam tuta nauigatio erat ventis aduersis flantibus. Vnde natū puerbū: quū ad maleā deflexeris domesticos obliuiscere. Tenarō: promontoriū Laconiae in quo est antrū quo itur ad inferos. quāq; cerberū Hercules ad superos extulit. Apertā vmbri: quā vmbrae eunt & redeunt. Cythera: insulā non longe a Malea: quae antea Porphyris appellata: & a qua Venus cythera dicta est. Creta: insula in aegeo centū vrbibus clara fama. Fugit: praeternauigantibus terrā nō nauis: sed terra quū ad eā respiciunt moueri videt. Legit: nauigando perit. Dicte: Cretae mons est auctore Plī.

Precludere portus classij: nō recipere classem sed pellere.

Impulit: expugnavit popu-
lū: vrbē vero dirupit & euer-
tit. Phycunta: phycus oppi-
dū cū p̄mōtorio humili qd̄
contra Tenarū Laconiae iacet
duorū milij & octingentorū
stadiorū transitu: & ut inquit
Plin. p̄ Creticū mare excurrit
Distat. ccc. m. p. a tenaro p̄-
montorio: a Creta vero sp̄a.
cxxxv. milibus. Palynure: pa-
lynurus portus est in aphrica
vbi & in Calabria p̄mōtorij.
dictū a Palynuro nauis aene-
magistro. Aequore aufonio
monumenta tenes: hoc est in
Calabria nō solū est argumē-
tū nominis tui: sed in Libya.

Tum procul ex alto: inde p̄-
spiciens naues quibus Corne-
lia cū Sexto Pompeio vhe-
bantur timuit ne Caesariani
essent. Animos: Catonis &
reliquoꝝ. Praecep̄: celer &
subitus. In nulla nō: hoc est
in omni. Vel Catonis duri-
etiā constantis Catonis seue-
ritatisq; stolae: qui non tur-
baretur & lachrymaret. Fru-
stra tenuit: quia nihil Pōpelo
profuit. Priuigni: Sexti Pō.
Repulsus: a flatu redeunte.
Remicaret in aquora: reuerter-
tur in mare. Ostenditq; ro-
gum: vbi ex flamma indignā
Pom. pyramis pexit. Ergo indigna fui: se in officiosam & miserandū funeris mat-
rē conquerens: Sextum & alios ad bella irritat: & dolori solo mori constituit.

Dorida tūc maleā: & apertā tenarō vmbri
Inde cythera petit: boreaq; vrgente carinas
Creta fugit: dicta legit cedentibus vndis
Littora: tūc ausum classi precludere portus
Impulit: ac saeuas merstrū phycunta rapinas
Sparsit: & hinc plaedis alto delabitur auris
In littus palynure tuū: neq; em̄ aēre tantum
Aufonio monumēta tenes portusq; quietos
Testatur libye phrygio placuisse magistro
Tum procul ex alto tendentes vela carinae
Ancipites tenuere animos socios ne malorū
An velerēt hostes: p̄eeps facit oē timēdum
Victor: & in nulla nō creditur esse carina
Ast illae puppes luctus: planctusq; ferebant
Et mala vel durū lachrymas motura catonis
Nam postq; frustra p̄cibus Cornelia nautas
Priuigniq; fugam tenuit: ne forte repulsus
Littoribus pharijs remearet in aēra trūcus
Ostenditq; rogū nō iustū flamma sepulchri
Ergo indigna fui dixit fortuna marito

LIBER NONVS.

Accendisse rogū: gelidosq; effusa p̄ artus
Incubuisse viro: laceros exurere crines?
Membraq; dispersi pelago cōponere magni
Vulneribus cunctis largos infundere fletus
Ossibus: & tepida vestes implere fauilla
Quicqd ab extincto licuisset tollere busto
In templis sparsura deū: sine funeris vllō
Ardet honore rogus: manus b̄ aegyptia foras
Obtulit officiū graue manibus o bene nudi
Crassorū cineres Pompeio cōtigit ignis
Inuidia maiore deum: similis ne malorū
Sors mihi semp̄ erit: nūq; dare busta licebit
Cōiugibꝫ: nūq; plenas plāgemus ad urnas
Quid porro tumultis opus ē: aut vlla regis
Instrumenta dolor? nō toto pectore portas
Impia Pompeium: nō imis hæret imago
Visceribus: q̄rat cineres victura superstes
Nunc tñ hic: longe q̄ fulget luce maligna
Ignis: adhuc aliqd phario de littore surgens
Ostendit mihi magne tui: iā flāma refedit
Pompeiumq; ferēs vanescit solis ad ortus
Fumus: & inuisi tendūt mihi carbasa venti.
Nō mihi nūc tellus Pōpeio si qua triūphos
Victa dedit: nō alta terēs capitolia currus
Gratior: clapsus foelix de pectore magnus
Hūc volumus quē nilus h̄: terraq; nocenti
cupio infelicē q̄ cōiunet aegypto: quā nō incuso. sed

Accendisse: vt moris est auer-
to vultu. Effusa: extensa cō-
plectendo ipsos. Laceros: q̄s
lacerasset mihi: mos em̄ erat
crinē euulsum in funere in ro-
go cōburere. Cōponere: apte
collocare. Dispersi: nunciat:
nō integri. Fletus: lachrymas

Vestes: meā sinū. Sparsura
sparsim cōditura. Quicquid
cineres & ossa. Funeris: exe-
quia. nā nō pōpa aderat: nō
tibia: nō sandapila: nō lauda-
tio: nō praefica. Officiū: sepe
liendi. Graue manibꝫ: ingra-
tū & molestū vmbrae tuae.

O bene nudi. q̄si dicat foeli-
ciores q̄ insepulri fuistis. Pō.
ei iustus ē maiore deorū odio.

Crassorū: patris & filij. In-
uidia: odio. Cōiugibus: vt
Crasso filio & Pō. Plenas:
cinere & ossibus. Quid por-
ro: seipsam vana optantem ar-
guit: cū nō sit opus ei aut cine-
ribus aut momimēto. nā sp̄ ei
adest memoria & imago Pō.

Porro: vero. Instrumenta: q̄
te excitēt & irritēt. Victura
superstes. i. aliqd̄ diu victura
post viri mortē. nā ego dolo-
re moriar breui. Maligna: nō
clara. Aliqd̄ tui: aliquā p̄e-
dete. Refedit: cessauit extin-
cta est. Ferēs Pō. in quē Pō.
corpus resoluē orfete iā sole.

Et inuisi ten. car. & ego iusta
a v̄tis odiosis auferor. Venti
esse dicūt philosophi aeris v̄n-
dā. Inuisi: q̄a diuini p̄pectare
vellē. Tendūt: implēt. Virgī.
Tendūt vela noti. Nō mihi:
nihil esse ei grati aegypto &
cineribꝫ Pō. sciet. Si q̄: vt pō-
tus aphrica sicilia hispania.

Terēs: q̄ triuit i triūpho. Ela-
psus: q̄a oblita sūt Pō. sciet
q̄a Pō. tenet est mihi gratior.

PHARSALIAE

Herere: cōfūctā me esse. Cōmendat: chariores facit. Līnq̄re si q̄ fides: acclamatio est. Tu pete. Sextum ad bella reparāda ex Pō. mādatīs irri-
tat. Carus: fortuna pericula. Cōdita: seruata vt esset curā mea vobis hec aperire. Me quū fatalis: repetit Pō. verba. Fatalis hora: tēpus mortis. Vacet: vacuū sit tps. Sceptra reges. methonymia. Impelli-
te: cōcitate. Partes: officia & diuisiones & factiōes. Quis quis Pō. i. Pō. filius. Venerit in vndas: descēderit in mare. Nō dabit nul. excitabit mul-
tos. Indomitos: generosos et liberos. Iuris paterni: liberta-
tis & patriā defendendā. Si faciet partes: si defensores coge-
ret. Exolui fidē: seruauī pmi-
sa. Insidiā tuā: q̄ me ī mari reliqueris. Vixi ne mihi au-
ferre voces: vīuere volui hac tenus vt hāc vobis fideliter dicerē. iā vero his actis vt pe-
reā operā dabo. Chaos inā-
ne: speciosas inferni tenebras. Si sunt vlla. Ex Senecę sentē-
tia videt hoc dicere: ait em̄ in li. de cōsolatiōe ad mariā. Co-
gita nullū defunctū malis af-
fici illa q̄ nobis inferos faciūt terribiles fabula est. Qz lōgo-
tra. le. incert. est. ignoro mortis meā tps. quā me distruciādo & torquēdo dolorib⁹ miserā animā anticipabo. Ab ipsa: anīa. Ferā: auferā. Cernens aīa. Nō fugere in mor. nō se parari a corpe. Peribit: excu-
tier plangēdo & lachrymādo nā ad vim mihi inferendā ad prācipitia nūq̄ descendā. Per inania: p aerem. Turpe mori: dolori dedecoris stimu-
lum adiicit.

Non herere q̄ror: crimē cōmendat arenas
Līnquere si qua fides pelusīa littora nolo.
Tu pete belloꝝ casus: & signa per orbem
Sexte paterna moue. nāq̄ hęc mādata reliq̄t
Pompcius vobis in nostra condita cura
Me cum fatalis læto damnauerit hora
Excipit o nati bellum ciuile: nec vnquam
Dū terris aliquis nostra de stirpe manebit
Cæsari⁹ regnare vacet: vel sceptrā vī vrbes
Libertate sua validas impellite fama
Noīs: has vobis partes: hāc arma relinquo
Inueniet classes quisq̄s pompeius in vndas
Venerit. & noster nullis nō gentibus hāres
Bella dabit: tū indomitos: memoresq̄ pater
Iuris habet anīos: vni parere decēbit (ni
Si faciet partes pro libertate: Catoni
Exolui tibi magne fidē: mādata perāgi.
Insidiā valere tuā: deceptaq̄ vixi
Ne mihi cōmissas auferre perfida voces
Iam nūc te p inane chaos: p tartara cōiunx
Si sunt vlla: sequar: quā longo tradita læto
Incertū est: p̄enas animāe viuaris ab ipsa
Ante ferā: potuit cernēs tua vulnera magne
Non fugere in mortē. planctu cōcussa pibit
Effluet i lachrymas: nūq̄ veniem⁹ ad cnses
Aut laqueos: aut p̄cipites p inania iactus
Turpe mori post te solo non posse dolore

LIBER NONVS:

Sic vbi fata caput ferali obduxit amictu
Decreuitq̄ pati tenebras: pupisq̄ cauernis
Delituit: sæuūq̄ arcē cōpressa dolorem
Perfruit lachrymis: & amat p cōiuge luctū.
Illam nō fluctus: stridensq̄ rudētibus eurus
Mouit: & exurgēs ad sūma pericla clamor
Votaq̄ sollicitis faciens cōtraria nautis
Composita in mortē iacuit: fauitq̄ pcellis
Prima ratē cypros spumātib⁹ accipit vndis
Inde tenēs pelag⁹: sed iā moderatior eurus
In libycas egit sedes. & castra catonis
Tristis vt in multo mens est p̄saga timore
Aspexit patrios comites a littore Magnus
Et fratē: medias p̄ceps tūc fertur ad vndas:
dic vbi sit germane parēs: stat sūma caputq̄
orbis: an occidim⁹? romanaq̄ magn⁹ advm
Abstulit: hāc fāt quē cōtra talia frater (bras
O foelix: quē fors alias disperlit in oras
Quiq̄ nefas audis: oculos germane nocētes
Spectato genitore fero: nō cæsaris armis
Occubuit: dignoq̄ perit authore ruīnæ
Rege sub impuro nilotica rura tenente
Hospitijs fretus superis: & munere tanto
In proavos: cecidit donati victima regni
Vidi ego magnanimi lacerātes pectora p̄ris
Nec credens phariū tantū potuisse tyrannū

Obduxit: textit lugentium more: qui vestem mutat & i publicū non prodeunt & lu-
cem euitant. Ferali: nigro. Arcē complexa dolorem: ve-
hementissime dolens. Per-
fruitur: fructum voluptatem q̄ capit. Luctum: squalorē & tenebras. Mouit: desistere fecit a fletu. nam solet affectus recens veterem tollere. Cla-
mor: nauicus. Peritura: in quibus acti tempestate versa-
bant. Contraria: illi em̄ salu-
tem: ipsa mortem optabat. Cōposita: apte collocata. Vir-
gilius. Sic o sic positum affatū discedite corpus. Fauit: ad-
hortata est & laudauit. Pri-
ma ratem cypros: ex ægypto primū in Cyprum venere.
Tenens pelagus: stare non de-
sinens & mare propellens. Moderatior: remissior. Ca-
stra Catonis: quæ erant ad Pa-
lynurum. Magnus: Gn. Pō-
peij filius quē cū Catone erat.
Fratrem: Sextum. Perit præ-
ceps: celer nauis occurrit. Stat
summa: viuit q̄ ille in quem
reducitur totus orbis. Roma-
na: res romanas imperium et
libertatē. Quem fors disper-
sit: qui nec interfuiti neq̄ vi-
disti ea quæ nos vidimus.
Audis: & nō vidisti vt ego
Perit: syncope. Impuro: in-
cesto. Hoipijs fretus superis
fidens dijs hospitalibus & be-
nificentiā quam in reges ægy-
ptios contulit. Cecidit victi-
ma: mactatus est velut victi-
ma pro regno quod donauerat
Ptolemæo.

PHARSALIAE

¶ Socerum: Caesarem. Ora ducis Pompeij caput veruto suffixum. Hæc: ora ipsa
Seruari oculis: vt videat Caesarem. Fidem sceleris: vt crederet a se interfectus p̄.
Corpus: truncum. Distule

rim: laceratū in frustra abſtule
rim. Soluerit: in cinerē verte
rit. Quæcūq; iniuriā fati ab
ſtulit hos artus: qualitercūq;
fuerit abſumptus ſic volenti
bus dñs æquo animo ſero. &
iſtis non imputo: & ignoſco
iniuriā: ſed caput ſeruatum
doleo. Non in gemitus: non
gemit & fleuit præ dolore.
Effudit: remiſit & oſtendit.

Iuſta: quia paterna. Præci
pitate: celeriter e littore in ma
re deducite: & remis impelli
te etiā ventis obſtantibus.

Erumpat: exeat & eat remis
impulſa. Merces: premium.

Manes: corpus & animam.
nam corpore ſepulto manes er
rare deſinūt. Satiare Magnū
ſanguine tyranni: dare Ptole
mæum Pompe. inferias. Se
miuiri: mollis & effœminat

Non ego te pellās: ita ſeruēs
minatur ſe Alexandriæ euer
ſurum: & Alexandri omnium
q; regum ſepulchris dirutis ci
neres diſperſurum. Adytis:
ex conditorio. Mareotide: pa
lude ægypti quā efficit Nilus
reſtagnans: & dicitur marie
taſtus. Amaliſ: ægyptiorū
rex qui (vt ait Diodorus) vto
lentius q; cæteri regnauit: ſe
pultuſq; fuit in immenſa py
ramide. Eius Herodotus me
miniſit: fueruntq; ante eum in
ægypto reges trecenti & tri
ginta. Torrente: velociter in
undante. Nudo: inſepulto.
Euoluam: extraham. Apis:
bos ſacer qui idem eſt quod
Oſyris.

Littore niliaco ſocerū iam ſtare putauit
Sed me nec ſanguis: nec t̄m vulnera noſtri
Affecere ſenis: quantū geſtata per vr̄em
Ora ducis: quæ tranſſixo ſublimia Pilo
Vidimus: hæc fama eſt oculis victoris iniq;
Seruari: ſclerisq; fidē queſiſſe tyrannum
Nā corp⁹ phariæ ne canes: auideq; volucres
Diſtulerint: an furtiuus: quē vidimus ignis
Soluerit: ignoro: quecūq; iniuriā fati
Abſtulit hos artus: ſupis hæc crimina dono
Seruata de parte queror: cū talia Magnus
Auდიſſet nō in gemitus lachrymaſq; dolorē
Effudit: iuſtaq; furens pietate profatur
Præcipitare rates e ſicco littore nautæ
Clasſis in aduerſos erūpat remige ventos
Ite duces mecum: nunq; ciuilibus armis
Tanta fuit merces: inhūatos cōdere manes
Sanguine ſemiuiri magnū ſatiare tyranni
Non ego pellæas arces: aditiſq; reſectum
Corpus alexādri pigra mareotide mergam:
Nō mihi pyramidū tumul⁹ euulſus amaliſ
Atq; ali⁹ reges Nilo torrente natabunt:
Oīa dent pœnas: nudo tibi magne ſepulcra
Euoluā: buſto iam numen genticus Iſum
Et ſacer in magni cineres iactabitur ap̄is

LIBER NONVS.

¶ Tectū lino: alluſit ad ægyptiorū habitū qui vtunt lineis veſtibus. Oſyrim: qui in
ſuo Aſylo ſupra Sari latere credit. quanq; fabulant Iſum multis in locis cū ſepeliū eſſe
xiffe metu Typhonis: et vno
tantum in loco ſepeliuiſſe: vt
tradit Strabo. Suppoſitiſq;
deis: ſubmiſſis cadaueribus et
ſtatuis eorū quos colunt pro
deis. Caput: Magni. Terra
nam quas diximus erunt ædi
ficio: & deorū. Vacuos cul
toribus: interimam em̄ & de
ſolabo. Cui: in cuius vili ta
tē & fertilitatem. Genitor:
Pompeius ibi ſepultus. Ra
piebat: trahere volebat. Cō
peſcuit: repreſſit oratione.

Interea totis audito funere magni
Littoribus ſonit⁹ p̄cuſſus planctibus æther
Exemplo carens: & nulli cognit⁹ æuo
Luctus erat: mortē populos deſlere potētis
S; magis vt viſa ē lacrimis exauſta: ſolutas
In vultus effuſa comas cornelia puppe
Egrediens: rurfus gemitato verbere plangūt
Vt primum in ſociæ puenit littora terræ
Collegit veſtes: miſeriq; inſignia magni
Armaq; & i preſſas auro: q̄s geſſerat olim
Exuuias: p̄ctasq; togas velamina ſummo
Ter conſpecta loui: funeſtoq; intulit igni
Ille fuit miſeræ magni cinis: accipit omnis
Exemplū pietas: & toto littore buſta
Surgūt theſſaliciſ reddentia manibus ignē
Sic vbi de paſſis ſubmittere gramīa campis:
Et renouare parans ibernas appulus herbas
Igne fouet terras: ſimul & garganus & arua

Planctibus: p̄cuſſionibus de
plorantiū. Exemplo: carēs
nulli comparand⁹ & nunq;
fact⁹: Non em̄ ſolent populi
principis viri mortem deſlere
ſed illa lætari. Exauſta: ar
tenuata. Effuſa comas: co
mas effuſas habens. ſynecdo
che eſt. Verbere: iētibus ma
nuum. Sociæ: amicæ. Im
preſſas: intextas. P̄ctas: vt
ſunt palmatæ & triūphales.

Ter: in tribus triūphis.
Intulit igni: combuſſit. Fu
neſto: mortuo dicato. Fuit
cinis: loco cineris. Pietas om
nis: omnium romanorum in
timus quidam amor & reuer
rentia ei ga ſuos. Buſta ſura
gunt: ignes in ceſpitibus eri
guntur eis qui in Theſſalia oc
cubuerant. Sic vbi depaſſis:
ſic lucet Apulia quando depa
ſſas herbas voluit per hyemē
renouare paſtores. nam cale
facta terra exciatur ad pullu
landum. Submittere: elicere
ſubnaſci facere. Hibernas her
bas: hyemales. Pouer: foccū
das reddit. Garganus: mons
eſt Apulię ſiniſtroſū ab Ape
nino in mare adriaticū venies

PHARSALIAE

¶ Vulturis: montis in Apulia iuxta Garganū. Horatius. Me fabulosae vulture in apulo. Buxeta: loca buxis plena. Legit & Bucera. i. bouum pascua. Bucerus em̄ est possessiui a boue. Lucilius. Lanigere pecudes & equos; duellica proles. Buceriq; greges. Quod quidā buceriae corruerit. Matini: montis in Apulia. ex quo Matini populi dicti sunt: sicut a Vulture vulturini. Nō tñ: ex his omnibus inq; nihil fuit Pōpeio gratius verbis Catonis. nā vulgus superis maledicebat. Omne quod in superos audet cōuitia vulgus Pompeiūq; deis obijci. Per parenthesis lege. Quod: quā. Deis velut oblitus honori & plane ingratiss. Cuius: Pōpeij. a modestia laudat: sibi q; ipsi si esset Cae. succubitus sumi le exitiū a Iuba inferendū p̄ca tur. Obi: syncope. Impar: nosse modū iuris: minor i seruanda mensura iusticie. Cui nō vlla: videlicet auro. & qd in Pō. vituperauit ascribit tpi nō naturae eius. Si cui ad ciue reuleris: legendū est nō nulla id est aliqua. Salua libertate: nō efferendo se in tyrannide.

Et solus priuatus: solus recusans dominari cū veller populus sibi seruire. Rectorq; senatus sed regnantis erat: regebat quidē senatum: sed cui ipe pareret. Iure belli: iure imperij & bello; gestorq;. quodq; alijs praeferet. Quaeq; dari voluit. i. quicūq; petijt & imperauit. Immodicas opes: fuit em̄ ditissimus. Intulit: attulit i patriā. Inuasit ferrū suscepit bellū ciuile: sed senatus arbitrio erat depositurus. Arma: militiā & bella. Iuuit sumpta: vt delectabat honores funere: sic & dimictere. Casta: pudica & frugi. Corrupta nunq; fortuna domini: quae foelicitate Pom. non superbiebat & insolens erat. Nomen: notamen ipsius & fama. Olim vera fides: vera libertas (inquit) Sylla Marique temporibus perijt. Nunc vero cū superesset imago quēdā & vmbra libertatis quae extincta est in Pompeio: neminem pudebit tyrannum.

Vulturis: & calidi Iuuent buxeta Matini
Non tñ ad magni peruenit gratius vmbra
Omne qd in superos audet cōuitia vulgus
Pompeiūq; deis obijcit quā pauca catonis
Verba: sed a pleno venientia pectore veri
Cuius obit inquit multo maioribus impar
Nosse modū iuris: sed in hoc tñ utilis auro
Cui nō vlla fuit iusti reuerentia: salua
Libertate potens: & solus plebe parata
Priuatus seruire sibi: rectorq; senatus
Sed regnantis erat: nil belli iure poposcit
Quaeq; dari voluit: voluit sibi posse negari
Immodicas possedit opes: sed plura retētis
Intulit: inuasit ferrū: sed ponere norat
Pretulit arma togae: sed pacē armat⁹ amauit
Iuuit sumpta ducē: iuuit dimissa potestas
Casta domus: luxuq; carēs corruptaq; nūq;
Fortuna domini: clarū & venerabile nomē
Getibus: & multū nostrae qd proderat vrbi
Olim vera fides sylla, marioq; receptis
Libertatis obit: Pompeio rebus adempto
Nunc & ficta perit, nō iā regnare pudebit

LIBER NONVS:

¶ Color: qualitas & expressa dignitas. Frons: virilitas. O foelix cui summa: cum tempestiua morte foelicem appellat. nam si vixisset in seruitutis discrimen potuisset incidere. Seneca in Troade ait. Foelix priamus: foelix quilibet bello moriens omnia secum consumpta videt. Scelus pharium: scelestus Ptolemeus. Querendos: optandos. Scire mori fors prima viris. viro forti in miseria constituto prima foelicitas est sponte mortē sibi conscire. secunda: vt vi ei inferatur.

Nec color iperij: nec frōs erit vlla senatus
O foelix cui summa dies fuit obuia victo
Et cui querēdos phariū scelus obtulit enses
Forſitan in ſoceri potuiſſet viuere regno
Scire mori ſors prima viris: ſed p̄xima cogi
Et mihi ſi fatiſ aliena in iura venimus
Da talem fortuna iubā: non deprecor hoſti
Seruari: dum me ſeruet ceruice recifa.
Vocibus his maior quā ſi romana ſonarent
roſtra ducō laudes. genicroſa venit ad vmbra
Mortis honos: ſiemit iterea diſcordia vulgi:
Caſtroꝝ: belli q; piget poſt funera magni
Cū tarchon motus linquēdi ſigna catonis
Suſtulit: hūc rapta fugientē claſſe ſecutus
Littus in extremū tali cato voce notauit
O nūq; pacate cilix: iterū ne rapinas
Tendis in aq̄reas: magnū fortuna remouit
Iam pelago: pirata redis: tum reſpicit oēs
In coetu: motuq; viros quorū vnus aperta
Mente fuge tali cōpellat voce regentem
Nos cato: da veniā Pōpeij duxit in arma
Non belli ciuiliſ amor: parteq; fauore
Fecimus: ille iacet quē paci praeſtulit orbis

Si fatiſ aliena in iura venim⁹
ſi deorū voluntate ſub alteri⁹
potēſtatem venturi ſumus.
Talem: qualis fuit ptolemeus
in Pompeium. Deprecor: re
cuſo. Vocibus his maior.
Mors Pōpeij plus eſt hac bre
ui Catoniſ oratiōe laudata q;
ſi pro roſtris fuiſſet publice cō
mendatus. Roſtra: roꝝ. nam
id templū in quo eſt erectum
ſuggeſtum ex roſtris nauium
antiquū roſtra eſt appellatū:
vt libro octauo Liuij habet
Vulgi: praeteritum cyllicum
qui reſpectu Pom. militauit
runt: & eo iam mortuo diſce
debant. Tarchon: Cilicum
dux. Fugientem rapta claſ
ſe: fugere volentē acceptis na
uiſus. Notauit: cum igno
minia nota arguit. Nūq;
pacate: ſemper rebellis. Ci
lix: quādam prouincia; no
mina a populis poſſeſſiuiſq;
ipſis: cum contra fieri deberet
deriuari vident: vt Thracia:
Bebricia: Cilicia: Phrygia. a
Thrax: Bebrix: Cilix: Phryx.
Ad rapinas: ad pyratice ex
ercendam. Vnus: quidam ci
lix. Mente: conſilio propoſi
to. Regentem: Catonem.
Nos Cato da veniam: Excus
ſans ſe remiſſione perit: & bel
lo ciuili ſinem imponendum
eſſe ſuadet. Partes: factionē
diuiſionem noſtram: vt alij
domi remanerent: alij Pōpeio
officiſq; fauerent. Orbis: q
maluit pro eo pugnare q; in
ocio degere.

PHARSALIAE

¶ Causaq; nostra perit: iam nō habemus pugnandi causam. Perierūt tēpā vitā: cōsenuim⁹ in bellis: liceat tūc mori. Prospiciat tutas flāmas: pparet si bī rogū & funeri necessaria. Vix ducibus: bene vix. nā nō totus Pō. sepultus est & qdē miserande. alij vero cū innu- meri sint sepeliri nō possunt. Nō barbara victos: nos qui victi sumus nō erim⁹ sub bar- baris regibus: sed sub eo ro. q post Pom. secūdus erat. Re- gna nō manēt: reges non expe- ctant. Scythicū iugū: parthi cū imperiū. Togati ciuis: re. Cæ. Vmbris sacris Pō. ma- nibus quos memoria & vene- ratione psequemur. Clades: thessalica. Dominū: cui ex- cepto q nolo militare parebo in cæteris. Fata: fortunā vi- ctoris & reū: successum a dñs constitutū. Nec fas: quia vi- ctus sū. Secunda: ppera vi- delicet regna & imperium. Nec liceat: oñdit se sorti suę ac quiescere: & simul rebellis tollit suspitionē & foelicitatē ro. pcat imperio. Fortuna: fē- licitate. ostēditq; nullā spē re- cuperāda: virtū supesse solo exercitu. mortuo duce: leuita- te pplor. & clemētia Cæsa- Sparit ferrū. sudit exercitū & potētiā ptiū pō. Clausa fidel- mi. miseris nō seruat fides & qsq; ab eis desciscit. Clausa: occlusa. Solus: Cg. Velit: e- mētia sua. Possit: ga victor. Scelus est: quia cū inter se de principatu certaret altero sub lato pax seq debet. Fides: cō- stantia & veritatis officiū. Iura publica: leges Roma. Petamus: sequemur. Consul: Cæ. Insiliit puppi: cum saltu descendit. Tumultus: turba. Indiga seruituti: quæ cupida seruire dominū non habebat.

Causaq; nra perit: patrios pmitte penates
Desertamq; domū: dulcesq; reuifere natos
Nam q̄s erit finis: si nec pharsalia pugnae
Nec Pompeius erit: perierūt tēpora vitæ
Mors erat intuitū: iustas sibi nra senectus
Prospiciat flāmas: bellum ciuile sepulchra
Vix ducibus p̄stare pōt non barbara victos
Regna manēt nō armeniū mihi sœua mināt
Aut scythicū fortuna iugū: sub iura togati
Ciuis eo: quisq; magno viuente secundus
Hic mihi primus erit: sacris p̄stabit vmbis
Sūni⁹ honor: dñm: quē clades cogit habebo
Nullū magne ducē te solum i bella secutus
Post te fata sequar: neq; em sperare secunda
Fas mihi nec liceat: fortuna cuncta tenent
Cæsarīs: Emathium sparsit victoria ferrum
Clausā fides miseris: & toto solus in orbe ē
Qui velit: ac possit victis præstare salutem
Pompeio fœdus est bellum ciuile perempto
Quo fuerat viuēte fides: si publica iura
Si semp patriā seq̄ris cato: signa petamus
Romanus q̄ consul habet. sic ille profatus
Insiliuit puppi iuuenū comitante tumultu
Actum romanis fuerat de rebus: & omnis
Indiga seruitij feruebat littora plebes

LIBER NONVS.

¶ Erupere: egressæ sunt. Ergo pari voto: grauit̄ eos increpat Cato: q nō p liberta- te ro. sed vt Pō. seruos se esse alseret in bella venerūt & nūc mortuo illo quū liberi sint. possintq; facilius in vnū p libertate pugnare: malint sine cede se subijcere Cæ. & q plus eis pudoris incutiat arguit timiditatis. ga nō audet in Corneliā Pō. & ipm Ca- tone infugere: vt re gratiore Cæ. faciāt. Pari voto: æque optādo vt alter vinceret. Pro dñis: p dñorū victoria quorū vterq; vincere optabat. In regna: in regno alicui cōstituēdo. Qd tibi nō ducibus viuis morerisq; q potes viuere & mori p te & li- bertatē. & q nulli dño ac- quiris orbē: sed potes eripere Cæ. Tutū: minus periculo- sum. tūc em instabant duo do- mini: nūc supest vnus. q vi- cto eris liber. Iugū: seruitutē Vacāte: libera. nā si euaseris Cæ. dñm non habebis. Sine rege pati: sine dño sub ditione ro. esse. Nūc causa pericli di- vi. nunc si viri estis iustā cau- sam pugnandi habetis p liber- tate: p̄stetm cū potueritis pro Pō. mori. Abuti: ad regnum sibi constituendum. Iugulos enesq;: morte & vires. Vnū Cæ. Iam tribus. Pō. Crasso & Cæ. qui inter se orbē diuise- rant. Plus conulit: plus egit p libertate recuperanda. nam Pō. vnū ex tyrannis occidit. Arcus parthi: qui Crassum peremerūt. Ite o degeneres: Inclamatō cū contemptu. Munus Ptolemæ: qui p cādē Pō. donauit vos libertate. Esse nocentes: strenue pugna- se. Terga dedisse. fugisse. Vadite securi: sarchaismos. Meruistis. quia nō pugnaſtis in ipsum. sed primi fugistis. Turpes: molles & ibelles ga sine vulnere & cede spōte ser- uitis. Heredē. imperij success- sorē. Cur nō maiora mereri: cur nō maius facinus aggredi- mini. vt cōseq̄mini etiā p̄mia sceleg. Rapiat in vndas: tra- haat Cg. nauī. Metelli. Sci- pionis Metelli filia Cornelia. vt supradixim⁹ ex Plutarcho.

Erupere ducis sacro de pectore voces
Ergo pati voto gessisti bella iuuentus
Tu q̄q; pro dñis: & pompeiana fuisti
Nō romana manus: qd nō in regna laboras
Qd tibi nō ducib; viuis: morerisq; qd orbē
Acquiris nulli: qd iā tibi vincere tutum est
Bella fugis: queris iugū ceruice vacante
Et nescis sine rege pati: nūc causā pericli
Dig na viris: vestro potuit Pompeius abuti
Sanguine: nūc patrię iugulos enesq; negatis
Cum propel libertas vnū fortuna reliquit
Iam tribus e dominis: pudeat plus regia nili
Contulit in leges: & parthi militis arcus
Ite o degeneres Ptolomæi munus & arma
Spernite: quis vras vlla putat esse nocentes
Cede manus: credet faciles sibi terga dedisse
Credet ab emathijs primos fugisse philippis
Vadite securi: meruistis iudice vitam
Cæsare: nō armis nō obsidione subacti
O famuli turpes domini post fata prioris
Iris ad hæredem: cur nō maiora mercri
Quā vitam: veniamq; libet: rapiat in vndas
Infelix magni cōiunx: prolesq; metelli

PHARSALIAE

Pompeios: Gn. & Sextum, Vincite: & superate maiora ardendo. Nostra ora: cū put meū. Ceruicis precio: vt conſequeret cerulcē meā. Meritū: beneficiū veſtrū in Cē. Ignauū ſcelus eſt: ignauoꝝ eſt fugere & aliud nō audere. Haud aliter: apes pup pibus: aluearia caſtris: tinnitū æris orationi Catonis: paſtorē Catoni & Hyblam ſit tiori aptiſſime comparat. Si mul: poſtq̃. Efferas: quę foe tus apium cōtinuere. Fauit: mellis & alueatōꝝ. Nō miſcent nexibus alas: nō cōglo bant ſe in vñ. Sibi: ſeparati Deſidioſa: negligens mellis ſcare. Thymū: herbā apibus grata: ſed auſterā nobis. quæ pauloplus palmo e terra erigi tur. eſtq̃ folijs ſimilibus ro ris marinis: ſed acutiſſimis & nigrioribus. Sonus æris: q̃ teritæ colligunt. Virg. Inge orgicis. Tinnitūſq̃ Circe. & matris quare cymbala circū. Laboris floriferi: mellifican di. In gramīe hyblæo: in val leatifica. Inculcata patientia: imprefſum et pſuafum eſt eis vt patienter in bello iuſto mi licarent. Iāq̃ actū belli: iā mi lites neſcios geſcere firmavit & exercuit. Actū bel. ob agi tationē & exercitiū belli in q̃ verſantes fere ſeditioſi ſunt. Laſſat: ad laſſitudinē exercet currendo luſtādo & imagina rio prelio. Cyrenæ: oppidi qd̃ expugnauit ppe maiorē ſyrti a Batto edificatū: vt Stra bo ait. Cyrenaica oppida ſunt Apollonia Barce Thieucira et Berrenice. Excluſus: nō rece pius. ſed aliter ex Plutarcho oſtēdimus. Vicſſe: victoria ipſa in q̃ multi cyrenē vulne rati cæſiq̃ ſunt. vltorius ei nō ſeuſe. Inde peti pla. Cato cū Cyrenis audiſſet Scipionem apud Iubā regē ſe recepſiſſe & Appiū Vartū Aphricę pfectū cū Scipione eſſe: pedes ad eos hycine iuit multū cōmeatū & aquā vehēs ducēſq̃ pſyllos q̃ ſerpentiū morſibꝰ medi

LIBER NONVS.

Regna Iubæ: ſed iter medijs natura vetabat Syrtibus: has audax ſperat ſibi cedere virtus Syrtis vel primā mundo natura figurā Cum daret: in dubio pelagi. terræq̃ reliquit Nam neq̃ ſubſedit penitus q̃ ſtagna pſundi Acciperet: nec ſe defendit ab æquore tellus Ambigua ſed lege loci iacet inuia ſedet Aequa fracta vadis: abruptaq̃ terra pſundo Et poſt multa ſonāt pieſti littora fluctus Sic male deſeruit: nullosq̃ exegit in vſus Hanc partē natura ſui: vel plenior alto Olim ſyrtis erat pelago: penitusq̃ natabat Sed rapidus titan pōto ſuo lumina paſcens Aequora ſubduxit zonę vicina peruſtæ Et nūc pōtꝰ adhuc phœbo ſiccate repugnat Mox vbi dānoſum radios admouerit æuſ Tellus ſyrtis erit nā iam breuius vnda ſupnē Innatat: & late periturū deficit æquor Vt primū remis actum mare ppulit omne Claſſis onꝰ: dēſis fremuit niger ibribꝰ auſter In ſua regna fueēs tentatū claſſibus æquor Turbine defendit: longe q̃ a ſyrtibus vndas Egit: & illato confregit littore pontum Tunc quæꝰ tecto deprendit carbafa malo Eripuit nautis: fruſtracꝰ rudentibus auſis Vela negare noto ſpaciū vicere carinæ poterant. ſed adeo intumeſcebant vt fractis ſunibꝰ us proram excederent.

Tarent. **Cluba:** regis Numi darg. Syrtibus: terreſtribꝰ. nā & maritime ſunt & gemi nā. i. maior & minor: vt dixi mus lib. i. Cedere: liberare dare. Syrtis: ſueſq̃ natura a principio voluit ſyrtis neq̃ terrarū neq̃ pelagus eſſe: ſed nūc illi nūc huic ſiles: ſue ma re cui merſæ erāt: æſtu torridę zone ſiccari cepit: & donec in terrā vertēſ ſiccabit. Nā neq̃ ſubſe. Sūt em vadoſa arenola q̃ loca nō demiffa: vt pſuū dū mare ſuſcipiāt. Nec ſe de fendit. nā regit aliquatūlū ma ri. Inuia: inaccessibilis. Lege ambigua: natura cōditioneq̃ incerta. eſt ei æq̃ vadoſum et terra mari ſepata & iermiſta Poſt multa litora: poſt mul tos arenæ ſpiſſoſq̃ cumulos Nullos in vſus: q̃a neq̃ nauſ bus neq̃ pedibꝰ vſum pſtat. Alto: pſundo. Natabat aq̃ merſa erat. Titā rapidꝰ. ſol q̃ aliū humore maris ipmꝰ ad ſe rapit. Subduxit: magna ex pretraxit. Peruſtę. torridę. Adhuc repugnat. nōdū eſt a ſole exhaustꝰ & obſtat ne fiat ſolida terra q̃ lōgo pceſſu tē poris fiet. Vt prim. tēp. ſtatē quā ſūt ſyrtibꝰ paſſi deſcri bit. Actū. ipulſū. Propulit pcul pepulit. In regna ſua. in ſibi expoſita loca. Turbine. volubili ipetu. Egit vndas. repulit mare. Cōfregit. inter rupit. nō ei erat cōtinuꝰ. Illa to lit. cumulis arenæ imiſſa Tūc q̃. naues q̃s recto malo et velis tēſis auſter iuaſit auer tit ſuiſ & reſuſtantibꝰ nau tis. Eripuit. claſſes alio ipu lit q̃ q̃ remigādo tendebant. cūq̃ vellēt vela deponere nō

PHARSALIAE

¶ Sinus: velū. Omnia si quis: si quis etiam vela collegerat impellebat. Antennae: ligno transuerso in malo: a quo pendent vela. Auertit: a cursu remouet. Armamentis nudis malo & antennis nudatis. nā vts Austri vela eripuit. Quae fluctibus incidit altis: querat a terra remotior. Certo: nō vadoso vt syrtis. Quaecūq; leuata: naues quāq; malo incide: tūc ne a ventis impellerent auferebant cōtrarijs fluctibus cōtra austrū. Leuata: exoneratae. Cæsis: incisis. Vt sit in maximis tēpestatibus. Effudere flatū: nō retinuerūt ventū qā succiso malo antennae & vela ceciderant. Cōtraria volūes obuius & cōtraueniens. Victor: quia violentior vento. Detrudit: impulit. Obnixum: obstantē & reluctantē. Has vada: aliquae arenis mari subtractio inherebant.

Vada: mare vadosum. Terra interrupta pfundo: cumuli arenae mixti mari. Dubio fato: incerto periculo: an arena an aqua obrueret. Sedet: inheret terrae. Pars: siue puppis siue prora. Tunc magis: tūc cōcertas arena cū fluctib⁹ nō dissoluebat: sed se cumulatans obsidebat & implicabat naues. Breuius mare impaetū: breuius syrtiū impulsa. Elifus: reffusus. & sic magis arenas dissoluere potuisset tñ nō erat tantū. Eminent: cū eminētia apparet. In tergo: in superficie vel posteriore parte. Agger pulueris: arenae cumulus. Stant: non prouehunt. Terreg: arenis quae firma littora nō faciebant. Partem: nauium.

Intercipit æquor: syrtis retinent. Regimen clauūq; arti ficiū & teimonē. Tuta fuga: hae quae celeritate se syrtibus eripuerāt in sinū quietū: quē tritonis paludem vocant se cōtulere. Tritonos: amnis qui super syrtis maioris sinū non longe a philenore: ari a Tritonide palude suscipitur. a qua Mineruae cognomen est iudicium: vt incolae arbitrant ibi genitae. vt ait Mela. Nā regis Ogigij tpe virginali habitu illic visa Neptuni & Paludis filia est putata. sed ipsa patrē illū designata Iouis vertice se genitam: vt ait Herodotus.

Atq; vltra prora tumuit sinus: oīa si quis Prouidus antennae suffixit lintea summae Vincitur: & nudis auertitur armamentis Sors melior classi: q fluctibus incidit altis Et certo iactata mari: quaecūq; leuatq; Arboribus cæsis flatū effudere fermentem Abstulit has ventis liber cōtraria voluens Aestus: & obnixū victor detrudit in austrū Has vada destituūt: atq; interrupta pfundo Terra ferit puppes: dubioq; obnoxia fato Pars sedet vna ratis: ps altera pēdet in vndis Tūc magis ipactis breui⁹ mare: terrae saepe Obuia consurgens: quāuis elusus ab austro Sape tñ cumulos fluctus nō vicet arenae Eminent in tergo pelagi: procul oibus aruis Inuiolatus aqua sicci iam pulueris agger Stant miseri nautae: terraeq; hærente carina Littora nulla vident. sic partē intercipit æqr Pars ratiū maior regimē: clauūq; secuta est Tuta fuga: nautaeq; loci sortita peritos Torpentem tritonos adit illaesa paludem

LIBER NONVS.

¶ Deus: Triton Neptuni ex Salacia filius & eius tubicen. re aut vera est piscis in iuuant iuuenis specie. Qui (vt Plinius inquit) nauigia noctu ascendit & degrauiat. Virgilius in. x. de eo sic habet. Hunc vehit immanis Triton & cerula concha Ex terris fragta: cur laterū tenus hispidam nantī Frons hominē praeferit in pistrinū definit aluius. Eū Tyberij tpe in spelunca inuentū concha: hoc est tuba canere Plinius tradit. Hanc Tritonide paludē: quae & pallantias dicta est a Callimacho. Patrio qd: quia vt primū nata est (illuc vt in altissimū e coelo locū ne Vulcano nuberet descendit: & se ibi specularē abtea voluit denotari. Lethes: amnis ad Beconicē ciuitatē inferna (vt putat) inun-

Hanc vt fama deus: quē toto littore pontus Audiat ventosa perflantem littora concha Hanc & Pallas amat: patrioq; e vertice nata Terrae primā libyen: nā proxima coelo est: Vt pbat ipse calor: tetigit stagniq; quieta Vultus vidit aqua: posuitq; i margie platas Et se dilecta Tritonida dixit ab vnda Quā iuxta lethes tacitus praelabatur amnis Infernis vt fama trahens obliuia venis Atq; insopiti quondam tutela draconis Hesperidū paup spoliatis frondibus ortus Inuidus annosū qui famam derogat æuo Qui vates ad vera vocat fuit aurea sylua Diuitijsq; grauis: & fuluo germine ramī Virgineusq; corus nitidi custodia luci Et nuncq; somno dānatus lumina serpens Robora cōplexus rutilo curuata metallo Abstulit arboribus preciū: nemoriq; labore Alcydes: passusq; inopes siue pōdere ramos Rettulit argolico fulgētia poma tyranno His igit depulsa locis: eiectaq; classis (das Syrtibus: haud vltra garamantidas attigit vn

datione prūpens: & apud pri stinos vates latex memorat obliuionis: vt ait Solin⁹. In sopiti: pugilis. Tutela: ab ipso em seruabere. quāq; fidei ratio qd flexuoso in eatu aestuariū e mari ferit: adeo sinuosis lateribus tortuosum vt visentibus pcul lapsus anguineos facta vertigine mentiat. Idem est auctor. Diodo. vero ait p draconē intelligi pascorū curā q sua fortitudine latrocinia phibebāt. & p poma aurea mīlas. i. oues aurei coloris v pulchras Spoliatis frōdib⁹ raptis a frōdibus pomis aureis. Inuidus: Magni est fidē vetustati nō adhibere eiusq; laudē minuire. Qui vates: q vult potestas qb⁹ licet fingere dicere vera. Silua: arbores. Diuitijs: aureis pomis. Germine fructu. Virgineus co. hesperides q fuerūt filiae atlantis ex hesperide hesperi fratris filia. fuerūt q; septē. dicunt etiā atlantides. Diodo. auctore. Lactia. eas hespero genitas dicit: fuisseq; vt qdā autumāt tres Eglem Aretulā & Vespertusā: nec a gorgonib⁹ esse diuersas. Robora cur. ramos arborū flexos. Metallo: aureis pōis. Labore ne. i. nemore. seruādo ipēdebat. Inopes: absq; aureis pomis. Tyrāno: Euristeo cui il luc iuerat. Depulsa: liberata. Garamantidas: garamantiū regio auctore Stra. vltra genulā ē

PHARSALIAE

¶ Pēlo duce: Magni filio
pfecto classis. Hære: gese
redonec ad Iubā puenisset.
Terra cingere: terrestri itinere
circuere. Clauserat: verabat
navigari. Claudi maria dicūt
die tertio iduū nouēbris vsq;
In dē sextū iduū Martij. Et
spes: & sperabat imbres sibi
auxilio fore pferuidā sole re/
glonē iuro: vt tēperata effice
ret: & nec sol nec frig⁹ abesset
Annus: anni tps. Neq; sa/
uā: nō asperā. Polo: ppter ce/
lū qd' natura calidū est. Bru/
ma: ppter brumæ frigus. O
quib⁹. Anios militū ad deser/
torū libyes subeunda discrimi/
na erigit. q; sint illa aperisa:
se primū subiturū eadē pollit/
cet. Vna: sola. nā sine liberta/
te nolumus esse salui: & p illa
moriēdo salui sumus. Indo/
mita: libera nō subiugata Cē.
Cōponite. pparate. Ad op⁹
vir. ad laborē periculorūq; to/
lerentiā. Squalent. maculati
sunt. Durū iter: appositio.
Ad leges: ad leges decusq; pa/
trig tuendū fortes inuitas mol/
les q; seruire possunt repellit se
ad Cē. Est positū euadere in/
nul. vo. i. q; nulla vota faciūt
euadendi. Positū: cōstitutū
Ire: & nō curare de reditu.
Tecto: dissimulato. Quos
ipsa pericula ducēt. i. q; causa
experiedi pericula venient.
Vel q; tristissima: etiā q; labo/
riofissima sunt. Romanū. q;
si dicat virile. Pulchrū: hone/
stū. vt Pulchrūq; mori suc/
currit in armis. Ania: vitē.
Ad dūm. Cē. Dū primus:
Mirifice milites excitat impe/
ratoris audacia: nā excutit me/
tū & pudorē signiorib⁹ incu/
tit. Bñ q; Philipp⁹ dicebat: terribiliore esse exercitū ceruorū leone duce: q; leonū ceruo.

Sub duce Pompelo libyes melioris in oris
Mansit: at impatiens virtus hære catonis
Audet in ignotas agmen cōmittre gentes
Armox fidens: & terra cingere syrtim
Hæc eadē suadebat hyems: q; clauserat eqr
Et spes imber erat: nimios metuētib⁹ ignes:
Vt neq; sole viam: nec duro frigore sauium
Inde polo libyes. hinc bruma tēperat annus
Atq; ingressus steriles sic fatur arenas
O qbus vna salus placuit mea castra secutis
Indomita ceruice mori: cōponite mentes
Ad magnū virtutis opus: sumosq; labores
Vadimus in cāpos steriles: exustiāq; mundi
Qua nīmius titā: & raræ in fontibus vndæ:
Siccacq; lætiferis squallent serpentibus arua.
Durū iter ad leges: patriæq; ruentis amorē
Per mediā libyen veniant: atq; inuia tentent
Si quibus in nullo positū est euadere voto
Si qbus ire fat est neq; em̄ mihi fallere quēq;
Est animus: tectioq; metu pducere vulgus
Hi mihi sint comites: q; ipsa pericla ducunt:
Qui me teste pati vel q; tristissima pulchrū
Romanūq; putant: ac qui sponfore salutis
Miles eget: capiturq; ania dulcedie: vadat
Ad dominū meliore via: dū primus arenas
Ingrediar: primusq; gradus in puluere ponā

LIBER NONVS.

¶ Me calor vmbaculo se non vsurum pollicetur: sed aliorum more solem passurū.
Mihi alios præcedenti. Prætentate: explore casu meo. Sitiat: recuset sitim pati.
Aestuet: æstu lassetur. Aut equitem pedibus: iturū se asserit more gregarij militis.
Deficiat: vt defatigatus non veniat. Discrimine: differentia. Ardor: solis. Arenæ:
quas ventus impellet: & in quibus nequeant consistere. Virtuti: quæ versatur cir/
ca difficilia. Gaudet patientia duris: magnanimis solatio est pati & fortes gaudet ad/
uersis. Lætius est: omnis virtus quo circa difficiliora versatur: eo est laudabilior &
maior. Honestū: virtus honesta actio. Constat sibi: comparauit sese multa difficul/
tate. Turbā prestare malorū
vt deceat fugisse viros: hoc est
Libye potest nobis multa in/
cōmoda obijcere: p que vide/
amur seruiturē fugere si victi/
sumus. Irreducē: irreducibile
p quā rediturus nō esset. Li/
mite: terra vicina syrtibus.
Inuasit vata: coepit tentare for/
tunā Catonis mortē nō metu/
entis. Tertia pars rerum. Sa/
lutiū sequit qui ait. Inuisione
orbis terre pleriq; in parte ter/
tia aphricā posuere pauci tan/
tūmodo Asiā & Europā esse
sed Aphricam in Europa.
At si ventos: Eurū Zephyrū
Boreā Noriū: qui a quattuor
mundi partibus flāt: ita vt eu/
rus ab ortu equinoctiali occi/
currat zephyro occidentali
recta linea. & Boreas septen/
trionalis e regione habeat no/
tum. Coelum: quattuor coe/
li regiones. nam æque distant
ab occidente Tanais & Nilus
quibus Asia determinat. ab
Europa & Aphrica quas se/
parat mare gatanū & medi/
terraneū quod amissum est in/
ter vtriusq; flexum. leuocq; la/
tere Europā: dextro Aphricā
radens separat Calpē montē
Europæ ab Abylla Aphricæ
monte. quos columnas Her/
culis dicunt. Gadibus. dua/
bus insulis in ipsis faucibus
maris nostri. quaiū altera Ga/
dis: altera Erithrea dicta est. in qua fuit vrbs Gades. vt
betur. Vnde. a quibus Gadibus. Fugit. separatur.

Me calor ethereus feriat: mihi plena veneno
Occurrat serpens: fatocq; pericula vestra
Prætentate meo: sitiāt quicunq; bibentem
Viderit aut vmbas nemorū quicūq; petētē
Aestuet: aut equitē peditū pcedere turmas
Deficiat: si quo fuerit discrimine notum
Dux: an miles eam serpēs sitis ardor harenæ
Dulcia virtuti gaudet patientia duris
Lætius est q̄tiens magno sibi cōstat honestū
Sola potest libyē turbā præstare malorū
Vt deceat fugisse viros. sic ille patientes
Incendit virtutis anios: & amore laborē
Irreducemq; viam deserto limite carpit:
Et sacrū paruo nomē clausura sepulchro
Inuasit Libyæ securi fata Catonis.
Tertia pars rerum Libye: si credere famæ
Cuncta velis: at si vêtos: coelumq; sequaris
Pars erit europæ: neq; em̄ plus littora nili
Quā scythicus tanais primis a gadib⁹ absūt
Vnde Europa fugit libyen: & littora flexu

dis: altera Erithrea dicta est. in qua fuit vrbs Gades. vt
betur. Vnde. a quibus Gadibus. Fugit. separatur.

PHARSALIAE

¶ Sed maior: sed Asia est maior Europa & Africa, nā vtrūq; cōis sit zephyrus in orientē hant: a sinistro Boreæ extendit in dextrā notū toto oriente cōplexo. Sed maior orbis: maior mundi pars. Adit: accessit. syncope. Ista: africa & Europa. Illa Asia. In ortus: in orientē. Libyæ: naturā fertilitatēq; solī africani nariat. Quod: ea pars quæ. Vergit in occasus: ad occidentē inclinat. Arctōos imbres: a septentrione immissos, vt em̄ auster nobis pluuius est & illis serenus: sic Boreas & Aquilo nobis serenit: illis imbriferi sunt. Reficit: recreat. Serenis: quæ cū hic serenat illic pluit. In nullas vitiat opes: nō habet venas & metalla p̄ciosa. Nullo crimine: sine scelere. crimen terræ est aurū & argētū pducere. Et penitus terra: & simplex terra. Robora maurusia arbores & cedri mauritaniæ: cuius ligni vsum nō norat cōtenti vmbri frondib⁹. Plini⁹ inquit: a muris cedrū & mensurā infantiā puenire: esseq; simile cupisso foemina siluestri: habereq; lignū varis venis pictū. q̄ generū trū ad mēsas vtunt: atq; mēsis p̄cipua dos in vena crispis: vel in vertice paruis. Illud oblongo euenit discursu ideoq; tygrine appellat. hoc in torto: & iō tales p̄therinæ vocant. Sunt & vndatim crispæ maiore graua si pauonū caudæ oculos imitent magna vō post has grā exta p̄dictas crispī dēsa veluti granī cōgerie: quas a similitudine ap̄latas vocāt. Epulas: esculenta & poculenta: vt pisces aues feras. gulāq; & luxū ro, obijcit. Mensas. s. citreias. ante citreia mensam nullus vetustior memoria est. habuit em̄ & ex cedro & ex thia. Vagā instabilē. Sub nimio p̄iecta die: in meridie extenta qui nimis illic æstuat. Perustū ethēris torridæ zonæ. Bachum: vites. Putris: soluta in puluerem. Teneatur: possideretur. Cura Iouis: salubritas coeli. Immotis arenis: inaratis. Non sentit annum: non sentit annuas mēsses autumnū vinum demiam & floridum ver.

Oceano fecere locum: sed maior in vnam Orbis adit asiam: nā cum cōmuniter istæ Effundant zephyrū: boreæ latus illa sinistræ Contingēs: dextrūq; notū descēdit in ortus Eurū sola tenens: libyē qd̄ fertile terræ est Vergit in occasus: sed & hęc nō fōtib⁹ vllis Soluit: arctōos raris aquilonibus imbres Accipit: & nostris reficit sua rura serenis: In nullas vitatur opes: nō ære nec auro Excoquitur: nullo glebat: crimine pura: Sed penitus terra est: t̄m Maurusia genti Robora diuitiæ: quarū nō nouerat vsum Sed citri cōtenta comis viuebat & vmbri In nemus ignotū nostræ venere secures Extremoq; æpulas: mensasq; petiuim⁹ orbe At quæcūq; vagā: syrtim cōplectitur ora Sub nimio porrecta die vicina perusti Aetheris: exurit mēsses: & puluere bacchū Enecat: & nulla putris radice tenetur Temperies vitalis abest: & nulla sub illa Cura Iouis terra est: natura deside torpet Orbis: & in motis annū nō sentit arenis

LIBER NONVS.

Hoc tam segne solum raras tñ exerit herbas Quas nasamō gēs dura legit: qui p̄xia pōto Nudus rura tenet, quē mūdī barbara dānis Syrtis alit, nā littorcis populator arenis Imminet: & nulla portus tangēte carina Nouit opes: sic cū toto comertia mundo Naufragijs nasamōes habēt: hac ire catonē Dura iubet virtus: illic secura iuuentus Ventorū: nullasq; timens tellure pcellas Acquorcos est passa metus: nā littore sicco Quā pelago syrtis violentius accipit austrū Et terræ magis ille nocēs: nō mōtibus illū Aduersis frāgit libyæ: scopulisq; repulsum Dissipat: & liquidas se turbine soluit i auras Nec ruit in syluas annosaq; robora torquēs Lassatur: patet omne solum: liberq; meatu Acoliā rabiem totis exercet arenis Et nō imbriferā cōtorto puluere nubem Inflexum violentus agit: ps plurima terræ Tollit: & nunq; resoluta vertice pendet Regna videt paup nasamō eirantia vento Discussasq; domos volitatq; a culmīe raptē Detecto garamāte casæ: nō altius ignis Rapta vehit: quantūq; licet cōsurgere fumo Et violare diem: tantū tenet æra puluis Tum q̄q; romanū solito violentius agmen Aggreditur: nullusq; potest cōsistere miles

¶ Segne: infœcundū. Nasamō: namamones gentes sunt in ora syrtis, quos antea Namamones græci appellauerunt: ab argumento loci medios intra arenas sitos. Nudus: pauper. Damnis mundi: præda omnium qui incidunt in syrtē. diripiunt em̄ naues & naufragos. Populator imminet: prædator seuat. Et nulla carina: nec aliena nec iua. nā portum non habent: & ad eos nauigat nemo: nec ipsi nauigāt. Opes: quas rapiunt. Habent naufragijs: habere vident ob naufragia. Dura: fortis & patiens. Metus aquorcos: pericula quæ soleat in mari timeri. Aduersis: oppositis. Non frangit: non debilitat: nec vllis scopulis aut siluīs rumpit: vt nilis repressus in altū se erigat. Soluit turbine: non resoluit volubilitate. Lassatur: repete Nec. Patet omne solum: apertus & liber est campus. Eoliā: quā eolio carcere extulit. Et non imbriferam nubem: & congeriem sicci pulueris in circuitum vertit. Pendet suspēsa est in aere. Vertice nunquā resoluta: summitate nunquā dissipata & in aerem veria more nubis. Regna: vrbes & terram quā possidet. Garamante: populo namamonibus vicino. Rapta: quæ rapuit vt carbonem fuuillam. Quantūq; licet cōsurgere fumo: q̄ alte eleuatur fumus tam & puluis. Violare diem: obrebrare lucem. Aggreditur: ventus.

PHARSALIAE

Raptis: subactis a vëto. Cōcuteret: Auster Libyā con-
quassaret: si esset dura ipm q
austrū in cauernis includeret.
sed qā excedit stabilis manet.

Cōpage: densitate cōiuncti-
one. Scopulosa: saxosa cum
nō sit. Clauderet cauernis: ter-
remotus em sit ex vëto in ca-
uernis terrā incluso cōnateq
egredi. & (vt ait Plinius) neq
aliud est in terra tremor qm in
nube tonitruū. Luctādo. re-
sistendo vëto. Stat: nō cōcu-
tit. Fugit: cedit austro. Vi-
ror: militū. Actus: impulsu.

Intentus: cōtinuus & vehe-
mēs. Sic illa. Ancile: hoc est
scutū sine angulo vndi q ex-
cisum in formā peltæ Thra-
ciæ a loue quē Numa eliciue-
rat: fuisse in Imperij pignus e-
celo demissum sincera fide cre-
debat antiquitas. poeta vi vë-
torū creptū alicui Ro. fuisse p-
latum asserit. Numæ: quia
Mamurio fabro iussit vnde-
cim qm simillima fieri: ne quis
illud posset subripere. Ea aut
omnia a canentibus & saltan-
tibus salijs qui patrij erant:
& supra truncum æneum pe-
ctori tegmen habebant per vr-
bem mense Martio gestaban-
tur: vt late in luuenalē fastos
q ex Plutarcho & Lilio dixi-
mus. Orbem: syrtes liby-
cas. Procubuit: se prostrauit

Constrinxit amictus: ne la-
cerentur vel auferrent. Nixu
conatu ne raperetur. Viros:
iacentes. Hærens: retentus
& grauatus. Congestu: cum-
mulo. Alligat: retinet: impli-
cat. Discussis: euersis.

Instabilis raptis etiā quas calcat arenis
Concuteret terras: orbēq a sede moueret
Si solida libyæ cōpage. & pondere duro
Clauderet excelsis austrū scopulosa cauernis:
Sed quia mobilibus facilis turbatur arenis
Nusq luctando stabilis manet: ima q tellus
Stat: qā sūma fugit: galeas. & scuta viroꝝ
Pilaq contorsit violento spiritus actu
Intentusq tuit magni p inania coelū
Illud in extrema forsan: longeq remota
Prodigium tellure fuit: delapsaq cœlo
Arma timēt. gētes hominūq erepta lacertis
A superis demissa putant: sic illa pfecto
Sacrificio cecidere numæ: q lecta iuuentus
Patricia ceruice mouet: spoliauerat auster
Aut boreas: populos ancylia nra ferentes
Sic vrbē torquēte noto romana iuuentus
Procubuit: timuitq rapī cōstrinxit amictus
Inseruitq manus terræ: nec pondere solo
Sed nixu iacuit: vix sic immobilis austro
Qui sup ingentes cumulos inuoluit arenæ
Atq operit tellure viros: vix tollere miles
Membra valet: multo cōgestu pulueris hērēs
Alligat & stantes effusæ magnus arenæ
Agger. & imoti terra surgente tenentur
Saxa tulit penitus discussis proruta muris
Effuditq procul miranda sorte malorū

LIBER NONVS:

Qui nullas videre domos: videre ruinas
Iamq iter omē latet: nec sūt discrimina terræ
Vlla: nisi æthereæ medio velut æqre flammæ
Syderibus nouere vias: nec sydera nota
Ostendit libycę finitor circulus oræ
Multaq deuexo terrarū margine cælat
Vtq calor soluit: quē torserat aera ventus
Incensus dies: iam mundi spissior ignis
Iam plaga quā nullā superi mortalibꝰ vltra
A medio fecere die: calcatur & humor
Ignotū omīs abit: manāt sudoribus artus
Arent ora siti: cōspecta est parua maligna
Vnda procul vena: quā vix e puluere miles
Corripies patulū galeæ confudit in orbem
Porrexitq duci: squallebāt puluere fauces
Cunctorū: nimisq tenēs dux ipse liquoris
Inuidiosus erat: me ne inquit degener vnū
Miles in hac turba vacuū virtute putasti?
Vsq adeo mollis: primisq caloribus impar
Sum visus: quāto pœna tu dignior ista es
Qui populo sitiente bibas: sic cōcitus ira
Excussit galeam: suffecitq omibus vnda
Ventū erat ad tēplū libycis qd gētibus vnū
Inculti garamātes habēt: stat corniger illic
Iuppiter: vt mēorāt: s; nō aut fulmie vibrās
Aut similis nro: sed tortis cornibus hāmon
Non illic libycæ posuerūt ditia gentes
Templa: nec cois splendet donaria gēmis
Quauis æthiopū populis arabūq beatis
Gentibꝰ: ac Indis vnus sit iuppiter hamniō

Latet iter: via nō discernit.
nam tota regio vnus figuræ
& similitudinis erat: sed me-
rabant stellas obseruādo mor-
te nautarum. Flammæ: stel-
læ. Finitor: circulus Orizō
qui terminat ea quæ prospici
aut non videri possunt: vt ait
Iginus. Deduciturq ab

quod est termino. diuidit
em inferius hemispermium a su-
periori. Cælat multa: ex his
quæ in nostro horizonte appa-
rent: illic est em terra deuexior

Nec sidera nota: quæ a no-
bis non cernuntur: vt Cano-
pum. Vtq calor: postq in-
quit aduentante calore pulue-
rulentum frigus repressit: est
& solutum vt solent nebulæ
adueniente sole. Soluit: se-
dauit. Torserat: agitaauerat.

Incensusq dies: postq actus
est diei calor. Maligna: non
fecunda. Confudit: confun-
dendo immisit & turbauit.
Inuidiosus erat: omnibus in-
uidiæ & odio erat. Virtute:
patientia. Mollis: delicatus
& sine robore. Impar: qui
resistere nequeam. Pœna: in-
uidia. Populo: reliquis om-
nibus. Suffecitq omibus
nemo em cupit cum nullus bi-
bisset. Templum: Iouis hā-
monis qui colitur in formam
eius arietis qui sitienti Libero
patri fontem pede effodit: cū
illac exercitum duceret.

autē arena interpretatur.

Donaria: loca vbi dona ser-
uantur. Virgilius. Duos al-
ta ad donaria currus. Beatis
diuitibus. Vnus sit Iuppiter
solum & commune omibus
templum.

PHARSALIAE

¶ Morū priōrū: priſcæ foelicitatis & fidel. Tibullus. Tunc melius tenere fidem cū paupere cultu. Defendit: uci ne inſiciat auro more ro. Eſſe locis ſuperos: hoc eſt deos habere ſyntū curā. nā ois terra quæ eſt inter leptim & berenycida arbores non pducit. Berenicyda: berenicydis vrbis eſt in pentapolitana regione in ſitis extrimo cornu quondā vocata heſperidū: vbi heſperidū horti memorant: ab eſt a Lepti. cccxxx. mi libus paſſuū. Leptis vero eſt in Libyphoeniciū regione quæ eſt eximig fertilitatis: vt Plinius ſcribit. Extulit nemus: erexit arbores. Putria terræ alligat: terrā pulueream cōſtringit & denſat. Hic quoq; vt in ſyene & in alijs locis. Quū cardine iūmmo ſtat librata dies. i. cū ſol eſt cer

to die in medio coeli ppendi-
cularis: vt in ariete & in libra
Arbor: vmbra arboris. De
preſum eſt: compertū eſt ſyr-
tes & Garamantes ſub æqui-
noctiali circulo eſſe. Circu-
lus alti ſolſtitij. i. æquinoctia-
lis in quo cōtingunt duo. Ita
ſolſtitia ſub æquinoctiali exi-
ſtētibus: qui cū ſemp habeāt
æquinoctiū habēt q̄tuor ſol-
ſtitia. ſ. duo alta in principio
arietis & libræ: q̄a ſol directe
transit ſupra ipſorū capita: &
duo ima in principio cæcri &
capricorni. q̄a tūc ſol maxime
remouet a recta linea capitis
eorū. Percutit mediū orbē:
q̄ſi diuidit & correſpōdet me-
dio zodiaco. Nō obliq̄ meāt
oia ſigna his q̄ ſunt in æqui-
noctiali circulo recta oriunt
& occidunt: his vero q̄ ſunt
extra partim recta partim obli-
qua: vt nobis quibz (vt ille
inquit) Recta meant: obliqua
cadunt a ſidere cancri. Donec
finiſ chyron: ſed cætera ſigna
Naſcunt pronō descendūt tra-
nſite recto. Meant: pcedūt.

Nec tauro. Signa. xij. que in
rer ſe ſunt oppoſita: & habent
ortū & occaſum contrariū: poeta cōmemorat. Ortus autē vel occaſus alicuius ſigni
nihil aliud eſt q̄ illam partem æquinoctialis oriri quæ oritur cum illo ſigno aſcēden-
re ſupra horizontē. vel illam partem æquinoctialis occidere quæ occidit cum altero
ſigno tendente ad occaſum ſub horizontē. Signum autē recte oriri dicit: cū quo maior
pars æquinoctialis oritur. Oblique vero: cū quo minor: ſic dicitur & occidere. Aut
donat ſua tempora: par em̄ tempus in decurrendo conſumit. Aſtræa: virgo. Descen-
dere: occidere. Piſces: qui duo ſunt videlicet aſtralis & borealis.

Paup adhuc deus ē: nullis violata p æuum
Diuitijs delubra tenens: morūq; priōrū
Numen romana templū defendit ab auro
Eſſe locis ſuperos teſtatur ſylua p omnem
Sola virens libyen: nā quicq; puluere ſicco
Separat ardentē tepida Berenicyda Lepti
Ignorat frōdes: ſolus nemus extulit hāmon
Syluarum fons cauſa loco: qui putria terræ
Alligat: & domitas vnda cōnectit arenas
Hic q̄q; nil obſtat Phœbo cū cardine ſūmo
Stat librata dies: truncū vix protegit arbor
Tam brevis in mediū radijs cōpellit vmbra
Depreſſum ē hūc eſſe locū: q̄ circulus alti
Solſtitij mediū ſignorū percutit orbem
Non obliqua meāt: nec tauro ſcorpūs exiſt
Rectior: aut aries donat ſua tēpora libræ:
Aut Aſtræa iubet lentos descendere piſces:

LIBER NONVS.

¶ Chilon: ſagittarius. Idem: par in aſcēdendo & deſcēdendo. Carcinos: cancer. ſic
em̄ dicitur græce. Ardere autē ſerū: q̄a q̄ſi ſol in eo eſt ſunt maximū æſtus. Argoceros:
Capricornus græce dicitur. capra eſt. & cornu. Eſſigiat em̄ caper venire tenus
reliq; corpe piſcis. Vrina: aq̄-
rio q̄ vrnā tenet. At tibi: apo-
ſtrophe ad libycoſ q̄ ſunt ab
æquinoctiali circulo ad cæcrū
vſq; q̄ ita habēt vmbraſ me-
ridiē verſus: put ſol a ppedi-
culari ipſorū vmbra ad cæcrū
aſcēdit. Dirēpta igne libyco
diuiſa a nobis aſtu & torrida
zona. Vmbra: ſolſtitij nſi q̄
eſt nobis ſeptentrionalis. Et ſe-
gnis cynoſura ſubit: & vrſa
minor tibi videt occidere. Se-
gnis: par: em̄ moueri videt.
Paluſtra ſicca: vrſam maiore
q̄ nō occidit nec oceano tingit
Putas: bene putas. nā reuera
& ſi abſcōdat eis nō mergit i
oceano. Nullūq; & oēs ſtel-
læ q̄ ſunt i polo ſeptentrionali
occidūt tibi. Vterq; boreal
& aſtralis. Procul: remotiſſ
ſine. q̄a ipſi ſub æquinoctiali
ſunt: neutriq; videt. Fuga:
oratio. Rapit medio cælorū
verſat iter vtrūq; polū. Añ
fores: tēplis ammonis. Eos:
aurora q̄ græce dicitur eos
etiā oriēs appellat. & co: rīpit
primā. Fata: ſortes reſpōſa.
Duct: Catoni. Numina me.
iouē celebratū. De fama: an
verū ſit illiſ vera reddi oracu-
la: vt iā olim creditū eſt. Ma-
ximus: iter oēs. Scrutadi eū-
tus: ſcitadi caſus belli. Voce:
reſponſis. Ora: oraculū. Nā
cui: ſuaſio a ſacili cū eius lau-
dis atteſtatiōe. Supernas: di-
uinas. Deū: dei voluntatē q̄
eſt ſcēdū leges & virtutē. Ex-
cute: explora an ſuis legibus
& libertate victuri ſint popu-
li: an fruſtra bellū ciuile ſiat et
tyranni ſint dominaturi. i

Par geminis chirō: & idē qd̄ carcinos ardēs
Humidus egoceros: nec plus leo tollit vrna
Artibi quecūq; es libyco gēs igne dirempta
In noton vmbra cadit q̄ nobis exit in arcton
Et ſegnis Cynoſura ſubit: tu ſicca p fundo
Mergi pluſtra putas: nullūq; i yſice ſūmo
Sydus habes imune mar: pcul axis vterq; ē
Et fuga ſignorū medio rapit omnia cælo
Stabant ante fores populi: quos miſerat eos
Cornigeriq; louis monitu noua fata petebāt
Sed latio ceſſere duci: comiteſq; Catonem
Orāt: exploret libycū memorata p orbem
Numina: de fama tam longi iudicet æui
Maximus hortator ſcrutandi voce deorū
Euentus Labienus erat: ſors obtulit inquit
Et fortuna viæ tā magni numinis ora
Conſiliumq; dei tanto duce poſſumus vti
Per Syrtē: belli q; datos cognoscere caſus.
Nā cui crediderim ſuperos arcana daturōs
Dicturoſq; magis: quā ſancto vera catoni:
Certe vīta tibi ſemp directā ſupernas
Ad leges: ſequeriſq; deū: datur ecce loquēdi
Cum ioue libertas: inquire in fata nefandi
Cæſaris: & patriæ venturos excute mores
Iure ſuo populis vti: legumq; liecbit.

PHARSALIAE

¶ Sacra: diuina Iouis. Reple: Hæc Labieno dicente cū Cato gestu recusaret se velle de futuris scrutari q̄ leuis & naui videf. nā si futura sunt vitari nō possunt. si nō futura: curanda nō sunt. Labienus hoc vt minimū ei suadere tentauit: vt exploraret qd̄ esset virtus: & eius exemplū efflagitaret: nisi virtus est. p̄ patria & libertate pugnare gratū dijs esse debet: q̄ ipsi agūt. & Cæ. est succubiturus. Ille: Cato q̄ qddā num̄ gestabat in aio. Adytis: penetralib⁹ Iouis aut phœbi. Quid q̄ri. Improbatur Labienū. qm̄ nō sit opus explorare q̄ sunt p̄sertim stoico exploratissima. Regna: tyrannidē. An sit vita nihil: nā nostrū istud videre & spirare: siue breui siue diu duret: nihil. p̄fecto est: sed est plane mors animi: q̄ sunt demersi in carcere corporis: & ætatis lōgitudine in nullo a breui differunt nisi i moribus. An noceat: nocere possit. Sapiētī em̄ vis inferri non potest. & fortuna sapiētī neq̄ obesse. & quanq̄ videat affligere: tū sapiēs ipse virtutis sue cōsciū sp̄ beatus & foelix est vel in Tauro phalaridis. Perdat minas: q̄ nocere potest. Velle laudāda: honestū optare ad ipsū q̄ tota mēte eū si cōsequi nō possumus. Successu creicat: foelicitate & suffragiis augeat. nā ois recta actio si fauorib⁹ destituta recta est. si foueat honestior nō efficit. Altius: pfundius firmius. Heremus: iuncti sumus. & loquif sedm̄ illos q̄ dicunt animū nostrū esse particulā dei. qui cū oīa moueat etiā cogitata nostrā ipsum non latent: eiusq̄ pmissu agimus oīa. Temploq̄ tacente: etiā si Hāmon nihil respondeat. Nec eger: nō opus est vt loquat. Auctor: summus opifex. Quicqd̄ scire licet: q̄qd̄ vere possunt hoies scire. Nec legit arenas: nec solus hic loc⁹: sed totus mundus oisq̄ virtutis actio est dei sedes. Vt caneret Paucis: vaticinaret huc venientibus. Merfit: oculit. nā etiā alibi veritas est. Estq̄ dei sedes: deū toti mūdo inesse dicit. Virg. Principio celū ac terras caposq̄ liquentes Lucēq̄ globū t̄ianāq̄ astra Spiritus int⁹ alit: totaq̄ infusa p̄ artus Meus agitat molem: & magno se corpore miscet. Idem. Iouis omnia plena.

An bellum ciuile perit: tua pectora sacra
Vocere reple: duræ semp̄ virtutis amator
Quere qd̄ est virtus: & posce exemplar honesti
Ille deo plenus tacita quē mente gerebat
Effudit dignas aditis e pectore voces
Quid queri Labiene iubet: an liber in armis
Occubuisse velim potius quā regnavidere
An sit vita nihil sed longa: an differat ætas
An noceat vis vlla bono: fortunaq̄ perdat
Opposita virtute minas: laudandaq̄ velle
Sit satis: & nunq̄ successu crescat honestum
Scimus & hoc nobis nō altius inferet hāmō
Heremus cuncti superis: temploq̄ tacente
Nil agimus nisi sponte dei: nec vocibus vllis
Numē eger: dixitq̄ semel nascentibus autor
Quicqd̄ scire licet: stertiles nec legit arenas
Vt caneret paucis meritisq̄ hoc puluere verum
Estq̄ dei sedes vbi terra: & pontus & aer

¶ Et virtus: etiā in mēte exercentiū virtutē & in ipsa virtutis actione habitat deus. Iuppiter est quodcūq̄ vides. sic em̄ p̄ oīa diffusus est potētia sua vt quicqd̄ est possit dici deus. Sortilegis: diuinatorib⁹. Ancipites casibus: ppendentes a casu & fortuna Oracula: respōsa q̄ possunt illudere. Mors certa: quæ neminē p̄terit: quæq̄ vni cuiq̄ imminet. Dixisse: dicendo aperuisse. Seruata fide: salua credulitate populorū de Hamone quæ noluit explorare tre fidelit̄ in eū n̄ derogaret. Non exploratum: intentatū an verus an falsus esset. Pedes: ambulans nō vectus. nam vt ait Plutarchus septem continenter diebus iter fecit ipse semper absq̄ equo & vehiculo agmen præcedens. Ora anhelī militis: hoc est militē anhelī oris. Monstrat: exemplo suo. Supinus nulla ceruice vehit: sup̄ perbus non vehit ceruicibus hominū: non curru. Stat dū lixa bibat: expectat donec biberet etiā qui miles non est. Lixæ em̄ hi sunt qui aquam ad tentoria vehunt. Nam lixæ aquam veteres dixerūt: vnde sit Elixare aqua coquere: vt ait Nonius. Festus vero ingratum esse qui quæstus gratia exercitum sequitur. Dictūq̄ a licendo: q̄ quū sit extra ordinem militiæ liceat ei quicquid libet. Si veris magna. Catonē omnium hominum præstantissimū fuisse argumentat. quanq̄ alij plus fortune habuerint. sed ipse in virtute excelluit omnes: estq̄ colendus pro numine. Veris bonis: virtute ipsa a qua proficitur laus. Et si successu: & si consideratur pura virtus sine favore atq̄ fortuna: laus quæ Catoni tribuitur ex virtute, fuit in maioribus ex fortuna. Marte secundo. victoria & cæde hostium. Nomē famam & gloriam quantam Cato meruit. Hunc ergo per syrtis: malim ego (inquit) hanc Catonis laudē q̄ tres Pōperij triumphos & vni Marij de Iugurtha rege Numida: qui in triumpho ductus & e capitolina rupe præcipitatus est.

LIBER NONVS.

¶ Et virtus: etiā in mēte exercentiū virtutē & in ipsa virtutis actione habitat deus. Iuppiter est quodcūq̄ vides. sic em̄ p̄ oīa diffusus est potētia sua vt quicqd̄ est possit dici deus. Sortilegis: diuinatorib⁹. Ancipites casibus: ppendentes a casu & fortuna Oracula: respōsa q̄ possunt illudere. Mors certa: quæ neminē p̄terit: quæq̄ vni cuiq̄ imminet. Dixisse: dicendo aperuisse. Seruata fide: salua credulitate populorū de Hamone quæ noluit explorare tre fidelit̄ in eū n̄ derogaret. Non exploratum: intentatū an verus an falsus esset. Pedes: ambulans nō vectus. nam vt ait Plutarchus septem continenter diebus iter fecit ipse semper absq̄ equo & vehiculo agmen præcedens. Ora anhelī militis: hoc est militē anhelī oris. Monstrat: exemplo suo. Supinus nulla ceruice vehit: sup̄ perbus non vehit ceruicibus hominū: non curru. Stat dū lixa bibat: expectat donec biberet etiā qui miles non est. Lixæ em̄ hi sunt qui aquam ad tentoria vehunt. Nam lixæ aquam veteres dixerūt: vnde sit Elixare aqua coquere: vt ait Nonius. Festus vero ingratum esse qui quæstus gratia exercitum sequitur. Dictūq̄ a licendo: q̄ quū sit extra ordinem militiæ liceat ei quicquid libet. Si veris magna. Catonē omnium hominum præstantissimū fuisse argumentat. quanq̄ alij plus fortune habuerint. sed ipse in virtute excelluit omnes: estq̄ colendus pro numine. Veris bonis: virtute ipsa a qua proficitur laus. Et si successu: & si consideratur pura virtus sine favore atq̄ fortuna: laus quæ Catoni tribuitur ex virtute, fuit in maioribus ex fortuna. Marte secundo. victoria & cæde hostium. Nomē famam & gloriam quantam Cato meruit. Hunc ergo per syrtis: malim ego (inquit) hanc Catonis laudē q̄ tres Pōperij triumphos & vni Marij de Iugurtha rege Numida: qui in triumpho ductus & e capitolina rupe præcipitatus est.

PHARSALIAE

Arts tuis: templis quæ erigas ei. Nunq̃ pudebit: vt pudet p̃ Caesarem qui sceles-
sus fuit: ille vero iustus atq̃ diuinus. Ceuice soluta: libera tyrannide. Factura
dum: in deos relatura. Quæ hunc: quæ illū. relatiuum demonstratiuo coniunxit vt
apertius indicaret. Iam spissior ignis calcatur: per vehementioris æstus loca iam cū
habitabilia esse dicit. Et vn-
da rarior: id est quæ rariore
habet aquas. Vnda ablatius
est. Aspides: serpētes. Aspis
em̃ græce scutum latine signi-
ficat: eo q̃ ad regendum caput
reliq̃ corpore p̃ sento vtiat. &
defendo significat.

Dipsades: diplas sibi interfi-
cit. dicta a quod est

sitis: vel a quod

est sitio. Fonte relicto: id est

si non biberent. Vana spe-

cie: vana apparenia & opini-

one. Noxia serpentum: ser-

pentes inquit morfu pecant:

non inficiunt aquas tactu aut

gustu. Pestis: venenum.

Admixto sanguine: quū san-

guini nostro virus miscetur.

Dubium: nondum em̃ com-

pertum habebat an non noce-

ret. Venenum: aquam hoc

loco. Cur libycus aer tantis

pestibus exundet: Cur abun-

det serpentibus Libye nosse

inquit non possumus: nisi si-

ctæ fabulæ fidem adhibueri-

mus ex stillis capitis Medusæ

quod Perseus volans super li-

byen tulit exortas esse. vt Na-

so in quarto Metamorphose.

habet. quum dicit. Cuncq̃ su-

per libycas victor penderet

arenas: Gorgonei capitis gut-

ta cecidere cruentæ. Quas hu-

mus acceptas varas anima-

uit in angues. Vnda frequens

illa est: infectaq̃ terra colu-

bris. Exundet: abundet.

Nocenti solo: terræ fraci ser-

pentium. Noster: meus. nā

(vt Horatius ait) Nec scire fas

Ecce parens verus patriæ: dignissimus artis

Roma tuis per quæ nunq̃ iurare pudebit

Et quæ si steteris nunq̃ ceruice soluta

Hunc olim factura deum: iam spissior ignis

Et plaga quā nullam superi mortalib⁹ vltra

A medio fecere die: calcatur & vnda

Rarior inuentus medijs fons vnus arenis

Largus aquæ: sed quæ serpētū turba tenebat

Vix capiente loco. stabāt in margine sicco

Aspides: in medijs stuebant dipsades vndis

Ductor vt aspexit perituros fonte relicto

Alloquitur. vana specie conterite læti

Nec dubita miles tutos haurire liquores

Noxia serpentū est admixto sanguine pestis:

Morsu virus habet. & fatū dente minantur

Pocula morte cadet: dixit dubiūq̃ venenū

Hausit. & in tota libyes fons vnus arena

Ille fuit: de q̃ primus sibi posceret vndam

Cur libycus tantis exundet pestibus aer

Fertilis in mortes: aut qd̃ secreta nocenti

Miscuerit natura solo: non cura: laboræ

Noster scire valet: nisi qd̃ vulgata p̃ oibem

Fabula pro vera decepit sæcula causa

est omnia. Pro vera causa: pro vera ratione.

LIBER NONVS.

Pinibus extremis Libyes: ad mare Atlanticū cōtra p̃mōntorū qd̃ vocat Hesper-
rion ceras. Sunt insulæ Gorgades gorgonū quondā domus bidui nauigatione distā-
tes a cōtinentē. Gorgones aut tres: Stennio Euriale & Medusa Phorci & Cetus tiliæ
tanta deformitate monstra. nā solū vnū oculū quæ mutuo sibi tradebāt cōmunē ha-
bebāt: & hydros p̃ cūinibus gerebāt: seq̃ aspiciētes in saxa vertebāt. Sed Perseus auxi-
lio Palladis & Mercurij dypeo speculari & talaribus vsus Medusæ caput amputauit
Oceanū: oceani fluctus. Phorcinos: Phorci filiæ. Phorcus vero Neptuni Phoo-
sæq̃ filius fuit. Squalebāt: inculta & saxis aspera erant. Vultu dñg: Medusæ q̃ oia

Finibus extremis libyes: vbi feruida tellus

Accipit oceanum demisso sole calentem

Squalebāt late Phorcynidos arua medusæ:

Non nemoꝝ p̃tectā comā: nō mollia sulco:

Sed dominæ vultu conspectis aspera faxis

Hoc primū natura nocēs in corpore sæuas

Eduxit pestes. illis e faucibus angues

Stridula fuderunt vibratis sibilā linguīs:

Fœminæ qui more comæ per terga soluti

Ipsa flagellabant gaudentis colla medusæ

Surgunt aduersa subrectæ fronte colubæ

Vipereūq̃ fluit depexo crine venenum

Hoc habet infœlix cunctis ip̃une medusa

Quod spectare licet. nā rictus: oraq̃ mōstri

Quis timuit: quæ qui recto se lumine vidit

Passa medusa mori est: rapuit dubitātia fata

Peruenitq̃ metus: anima periēre retenta

Mēbra: nec emissæ riguerē sub oīlib⁹ vmbre

Eumenidum crines solos mouere furores

Cerberus Orpheo leniuit sibilā cantu:

Amphytrionides vidit cū vinceret hydrā

Hoc mōstrū timuit genitor: numeq̃ secūdū

visa vertebat in saxa. Cospe-
ctis: q̃ aspexerat. Hoc primū
serpentes quos primū natura
p̃duxit in Medusæ capite ap-
paruerūt. nā Minerva eius cri-
nes in angues cōuertit: quia ī
suo templo fuerat cōstuprata
a Neptuno: ex quo pegafum
peperit. Pestes: serpentes.

E faucibus: ex maxillis e qui-

bus pendebant. Vibratis: ce-

lertiter agitatīs. Gaudētes: ip-

sis serpentibus. Depexo: cri-

ne: pectine rarissimo explici-

tis & expressis serpentibus.

Infœlix: vel q̃a alijs p̃nitosa

vel quia monstrū est. Impu-

ne: sine sensu doloris. quia ita

tim rigeant in saxa: quæ an-

mā velut sepulchro include-

bant. Quis: nemo. nā cum

primū aspicerent non morie-

bant: sed vertebant in saxa p̃-

clusis animis. Se: ipsam.

Mori: dolorem mortis patī.

Dubitātia: metu mortis.

Præuenit: p̃occupauit. Vm-

bre: auig. Riguerē: cōpressæ

sunt. Eumenidū: horribilio-

re esse Medusam furis cerbe-

ro hydræq̃ dicit. nā furia cō-

spectæ soli furorē inducūt.

Cerberus ab Orpheo mitiga-

tus est: & hydrā pugnās Her-

cules vidit. hāc nemo cernere

pōt: nisi cū stupore p̃petuo.

Solos fu. furia tū. Leniuit si-

bi. destituit sibilare. Amphy-

trionides: hercules. Mōstrū:

Medusā. Sed in. post neptunū

PHARSALIAE

¶ Ceto: monstrum marinum. Sorores: Stenio & Euriale. Caelo pelagoque: volucribus
 & piscibus. methonymia est. quando de ipsis elementis loqui videtur: sed mox declarabit
 Torporē: ut in saxa torpescerant. Terrā: terrenos homines. Cum pondere: quia saxa.
 Fere: tam terrestres quam marinas intelligit. Riguerunt marmore duruerunt in marmor.
 Patiens visus: potest impune videre. Athlanta titana: Atlantē Titanis filium quē
 vertit in montē. Sub columnis: ultra Calpem & Abylā. Caeloque: timente: quoniam dii
 gigantes metuerent Medusae caput quod a Pallade in pectore gerebat: eos in montes
 conuertit: & ita finitū est bellū. Stantes serpente phlegreo: insistentes pedibus serpen
 tinis apud Phlegrā Thessalie
 vallē: ubi pugnatū est. Dicitur
 autem gigantes serpentini pedes
 quia ab imis ad summa quasi re
 ptare sunt visi. Exerit montes
 conuertit eos in montes. Gor
 gon: Medusae caput in muni
 mento pectoris. i. a gide Palla
 dis. Confecit: finivit quia eos
 vertit in saxa. Quo: ad quē
 locū. i. ad gorgonas. Postque
 puenit Perseus Danaes Iouis
 filius recidit caput Medusae
 diuite nymbo: Ioue qui se in
 nymbum aureū verterat: ut cum
 Danae Acrisij filia rem habe
 re posset. Ouidius li. iij. Per
 sea quē pluuius Danae cocepe
 ratauro. Hanc fabulā & Oui
 dius & Horatius in odis ex
 plicant. Pennae parrhasiae: ra
 tia Mercurij arcadici cytha
 rae palestrae: repertoris. Li
 quida: oleo vinctae. Et subi
 tus preceps: & Perseus subito
 volucer. Propetes dicunt aues
 quae prospero augurio locū ido
 neū & quae parulis alis & altius
 volant capiunt. Harpen cyllen
 ida: i. curū Mercurij gladiū
 Monstri: argi quae centum oculos
 habebat: quique non vacca ser
 uabat: ut est in primo Metam.
 Iuuenca: Ius quae fuerat in vac
 ca a Ioue conuersa: ne cum ea de
 prehenderet a Iuvene. Innu
 ba: virgo non nupta. Auxi
 lium: nam ei concessit scutum
 specularē aeneum: & modum
 pugnandi docuit: ea lege ut illius ad ipsam caput perfer
 ret. Fratris: Perseo Iouis filio: & cuius capite ipsa armata profiliit.

Phorcus aquis: cetoque pares: ipsaque sorores
 Gorgones: hoc potuit caelo: pelagoque minari
 Torporē insolitū: mūdoque abducere terrā
 E caelo volucres subito: cum pondere lapsae
 In scopulis haesere feræ: vicina colentes
 Aethyopū totae riguerunt marmore gentes
 Nullū animal visus patiens: ipsique retrorsum
 Effusi faciem vitabant gorgonis angues
 Illa sub hesperijs stantē Tirana columnis
 In cautes athlanta dedit: caeloque timente
 Olim Phlegraeo: stantes serpente gigantes
 Exerit montes: bellumque immane deorum
 Pallados in medio confecit pectore gorgon
 Quo postque partu danaes: & diuite nimbo
 Ortū Parrhasiae vexerunt Persea pennae
 Arcados authoris cytharæ: ligdaque palestre
 Et subitus preceps cyllenida substulit harpen
 Harpen alterius monstri iam cæde rubentē
 A Ioue dilectae fuso custode iuuencae
 Auxilium volucri Pallas tulit innuba fratri

LIBER NONVS.

Pacta caput monstri: terraeque in fine libysae
 Persea Phoebeos conuertit iussit ad ortus:
 Gorgonis aucto sulcantē regna volatu
 Et clypeum leuæ fuluo dedit aere nitentem
 In qua saxificam iussit spectare Medusam
 Quam sopor aeternae tracturus morte quiete
 Obruit haud tota vigilat pars magna comarū
 Defenduntque caput portētis crinibus hydry
 Pars iacet in medios vultus: oculique tenebras
 Ipsa regit trepidum Pallas: dextraque tremante
 Perseos aduersi Cyllenida dirigit harpen:
 Lata colubriferi rumpens confinia colli
 Quos habuit vultus hamati vulnere ferri
 Cesa caput gorgon: quanto spirasse veneno
 Ora rear: quantumque oculos effundere mortis
 Nec pallas spectare potest: vultusque gelassent
 Perseos aduersi: si non tritonia densos
 Sparsisset crines: texissetque ora colubris
 Aliger in caelum sic rapta gorgone fugit
 Ille quidē pensabat iter: propiusque secabat
 Aethera si medias europae ascenderet vrbes
 Pallas frugiferas iussit non laedere terras
 Et parci populis: quis enim non praepete tanto
 Aethera respiceret: zephiro conuertitur ales:
 Itaque super libyen: quae nullo confita cultu
 Syderibus. Phoeboque vacat: praemit orbita sol
 Exuritque solum: nec terra cellior vlla

¶ Libysae: libyae. Sulcanie
 volatu diuident. Auctori: e
 troueris ipse ne os eius conspi
 ceret: & ipsa Medusa in clypeo
 speculari se cereret: & statim
 lethali somno corripetur.
 Tractus quiete: productus
 somnus. Obruit: opprellit ex
 tinxit. Protentis crinibus: emi
 nentibus serpentibus quae per cri
 nibus erant. Oculique tenebras:
 fide oculi iam tenebras. nam
 oculū dū alteri traderet per
 supposita manu furtim sub
 traxerat: dormientemque ipsam
 & serpentes ferro inuasit: ut
 scribit Ouidius. Dirigit: ut
 recte feriat. Quos: quos horren
 dos. Ferri luna. harpes recur
 uae. Oculos: serpentium. Po
 test: sustinet. Gelassent: in sa
 xum vertissent. Ora: Medu
 sae. Aliger: Perseus. Gorgo
 ne. capite Medusae. Pensabat:
 breuiare volebat ut argos re
 uerteret. Secabat: volare vo
 lebat. Parci po. ne verterent in
 saxa. Praepete iam. volare pro
 Zephyro conuer. a zephyro
 conuersus super Libyae deserta
 volauit. Quae posita nul. cul.
 inculta & non plantata. Vacat
 exposita est aetui solis & sive
 ri. Premit: vrget. Orbita:
 Asconius tradit rotae vestigiū
 Orbita dici. Nec terra: nec ex
 aliq. terrae parte nox altius attollit
 Est ei nox umbra terrae quae facit
 altior ex terra quae est sub agno
 scibili circulo: ex remotiori.
 quia circulus solaris quae illic est
 maximus hic breuior redditur.
 & figura umbrae quam terra co
 mittit. propter magnitudinem ip
 sius solis est siliis metæ & tur
 bini iuerso: neque excedit altitu
 dinē lune: quam aliud sicut eode
 modo obscurat: ut etiam Plinius ait.

PHARSALIA B

¶ Cadit: extendit iacit. vñsq; est hoc verbo: qā tam supra q̄ infra terrā nox se extendit. Lunæq; meatibus obstat: nā cū ex terræ interpositione fiat lunæ eclipſis: nulla alior interponit ipsa Libya: quū sit in æquinoctiali circulo. Flexus vagi: nunc em in dextrā nunc in sinistram tendit. Recta: q̄ recte oriunt: vt Cancer Leo Virgo Libra Scorpūs Sagittarius. Vinbra: Aphricæ. Nec effugit in Boreā: sed est recta. Tabes: corrupto sanguine. Rores: guttas. Tabes: sanies. Quæ prima mouit caput: q̄ pri-
mū est animata. Somniferā

quos em mordet enecat som-
no. Tumida ceruice. Plinius
ait: Colla aspidū intumescere
nullo istus remedio p̄terq; si
confestim partes cōtactæ am-
putent. Plenior sanguis: ma-
ior copia sanguinis. Plus: ve-
nient. Sponte sua: nam capta
transfert in alias oras. Aspi-
da: aspidis venenū. Nō stare
emittit em quicq; habet san-
guinis is quē momordit. Di-
ctaq; est æmorrhōis qd san-
guinē facit effluere. em
sanguis est: & fluo. nā
morsu sanguinē elicit: & dis-
solutis venarū comertijs quic-
quid anima est euocat per cru-
orem: vt ait Solinus. Orbes
sinus. Coleret qui syrtidos
arua: qui tam in terra & hare-
na q̄ in aqua syrtiū versaret:
tracto inde nomine: em
terra est. & aqua.
Fumante: puluerulēta. Che-
lydri: serpentes qui se per terrā
conuoluunt. Dicti a qd
est voluo & serpens.
Cylindrus vero lapis est præ-
ciosus: & columna qua arena
æquat. Limite: via. non em
flectit iter. Cenchris: serpens
crebras maculas in miliū simi-
litudinē habēs: quam ophite
marmore dicit esse maculosū:
orē: ei miliū fcat. Ophi-
tes: marmor maculis albis a cē-
chris serpēte denotatū: em
serpēs est. Indiscretus: q̄ nō
discernit: qā est eis concolor:
ipsaq; fodit: et ideo dictus est

Nox cadit in cœlū: lunæq; meatibus obstat
Si flexus oblita vagi per recta cucurrit
Signa: nec i boreā: aut i notō effugit vmbrā
Illa tamen sterilis tellus: fœcundaq; nulli
Arua bono: vīrus stillantis tabe Medusæ
Concipiunt: dirosq; fero de sanguine rores
Quos calor adiuuit: putriq; incoxit harenæ
Hic q̄ prima caput mouit de puluere tabes
Aspida somniferā tumida ceruice leuauit
Plenior huic sanguis: & crassī gutta venenī
Decidit: in nulla plus est serpente coactum:
Ipsa caloris egens gelidū nō transit in orbē
Sponte sua: niloq; tenuis metitur arenas
Sed q̄s erit nobis lucri pudor: inde petunt
Huc libycę mortes: & fecim⁹ aspida merces
At nō stare suum miseris passura cruorem
squamiferos igēs hemorrois explicat orbes
Natus & ambigua coleret q̄ Syrtidos arua
Chersydros: tractiq; via fumante Chelydri
Quā semp recto lapsurus limite Cenchris
Pluribus ille notis variatam tingitur aluum
Quā puis tinctus maculis Theban⁹ ophites
Concolor exustis: atq; indiscretus arenis

LIBER NONVS:

Ammodites: quia arena est: & fodio significat. ¶ Vagi spinei: Rectentes terga.
Ceraſtæ: qui cornicula habent quadrigemina: quorū motu: veluti esca sollicitat ad se
aues: vt Plinius Solinusq; asserunt. aut cornu est. Scytale: scytale (vt ait So-
linus) tanta p̄fulget tergi varietate: vt notæ gratia videntes retardet. & qm̄ repiā do-
pignior est: quos assequi nequit miraculo sui capiat stupētes. In hoc tñ squamæ vi-
ctore hyemales exuias prima ponit. Scytale etiā dicit virga teres: vt meminit Gela-
lius. Solar alia em verno tpe se exiunt. Torrida: sicca. nā siti interficat. Amphibē-
bena. Hæc (vt inq; Solinus) cōsurgit in caput geminū quorū alter in loco suo est: alte-
rū in ea parte qua cauda: q̄ cau-
sa efficit vt capite intrinsecus
nitibundo serpat tractibus or-
bicularis. dictaq; est q̄ vrin-
q̄ circū descendat. nā
circū: & descēdo signifi-
cat. Natrix: a nando dictus.
Iaculiq; volu. iaculi arbores
subeūt e quib⁹ in maxima tur-
binati penetrāt anſal quodē
q̄ obuiū fortuna fecerit. Pha-
reas: hic pedes i q̄s se erigit iux-
ta caudā habet. greci dē
cūt: nos pharia. vt spō-
deus. Præster. Præster quē p-
cūsserit distēdit enormiq; cor-
pulētia necat: vt ait Solin⁹. dī-
ctusq; videt ab ardore:
em ardeo est. Tabificus seps
putrefacio est. idē sit seps
De q̄ sic Soli. extuberatōs iēt⁹
seps statim putredo seq̄. Pe-
stes serpētes. An venena: an
morsū. nā visu & auditu in-
terimit. estq; malū i terris sin-
gulare. Submouet: fugiūt ei
auditū aut visu serpētes. Re-
gnat basiliscus. Apic dicit re-
gnat: em regē fcat. & ipe
auctore Soli. serpens est pene
ad semipedē lōgitudinis alba
q̄ mītrula lineatus caput: ho-
minū aliorūq; animantiū exitū: terrā polluit & exurit: vbiq; se recipit herbas ex-
tinguit: arbores necat: auras corrumpit: ita vt nulla alituum impune transuolet in se-
sta spiritu pestilēti. Quū mouet media corpis parte strepit: media arduus est & excel-
sus. Quicquid morsu eius occidit: non depascit fœra: nec attrēctat ales. Mustellis tñ
vincitur in cauernas vbi delitescit illatis. Hæc ille refert. Numina: diuini em putant
& sunt sacri. nec alibi nocent nisi in Aphrica: & lucent aureis squamis. Strabo scri-
bit dracones trecentorū cubitorum: qui Tauros Elephantosq; capiāt in Aphrica cisse.
uclis: trahitis. Pennis: auius. Verberc: ictu caudæ.

PHARSALIAE

¶ Nec opus veneno: etiā sine
veneno satis virium habētis
ad mortem. Pestes: videlicet
serpentū. Duro: forti. Par-
uo vulnere mortes insolitas;
non em̄ paruo vulnere mors
inferri solet. tamen parua pla-
ga serpentis quæ vix inspicī
posset moriebantur milites.
Aulum: Tuscum militem.
Torta caput recto: retroflexa
quum calcaretur. Ipsa lethi-
frōs caret inuidia: hoc est vul-
nus non est horrendum. In-
uidia: odio. Minatur: aut tu-
more: aut colore: aut hiatu.
Subit: serpit sensim. Car-
pit: rodit. Tabe: veneno.
Pestes ebibit: venenū exhau-
rit. Vitalia: par cor cerebrū
& pulmonem. Non fuit: de-
fuit quia aruerat. Decus im-
perij: honor aquilæ quam ge-
rebat. Iura: potestas. Moe-
sti: tristi & miseratis ipsum
& reliquos. Ille vel in Ta-
naīm: dicit tota flumina quā
tacūq; fuissent: huius siti suf-
ficere non potuissent. Nilū
q; bibēs. Nilus fluuius est cu-
ius inundatio tanta est vt vni-
uersam perfundat ægyptum.
tamen non sufficisset huic.
Accessit morti Libyæ: addita
est morti siticulosa regio sic-
ca. Farnham fati: mortis in-
famiā. Adluta: videtur em̄
potius æstu regionis q̄ ipso
veneno necare. Scrutatur:
inquirat Aulus. Squallen-
tis: sicca. Syrtes: vbi fons
Hammonis. Fluctus: ma-
ris aquam. Placet: non of-
fendit.

Nec vobis opus est ad noxia fata veneno
Has inter pestes duro cato milite siccum
Emeritur iter: tot tristia fata suorum
Insolitasq; videt paruo cū vulnere mortes
Signiferū iuuenē tyreni sanguinis aulum
Torta caput retro dipsas calcata momordit
Vix dolor: aut sensus dentis fuit: ipsaq; lethi-
frōs caret inuidia: nec quicq; plaga minatur
Ecce subit virtus tacitū: carpitq; medullas
Ignis edax: calidatq; incendit viscera tabe
Ebibit humorem circum vitalia fustum
Pestis. & in sicco linguam torrere palato
Cœpit: defessos iret qui sudor in artus:
Nō fuit atq; oculos lachrymarū vena refugit.
Non decus imperij: nō mœsti iura catonis
Ardentē tenuere virū: quin spargere signa
Auderet: totisq; furens exquireret agris
Quas poscebat aquas sitiēs i corde venenū
Ille vel in tanaīm missus: rhodūq; padumq;
Arderet: nilumq; bibens per rura vagantem
Accessit morti Libyæ: fatiq; minorem
Famā dipsas habet terris adiurta perustis.
Scrutator venas penitus squallentis arenæ
Nūc redit ad syrtes. & fluctus accipit ore
Aequoreusq; placet sed nō sibi sufficit hūor
Nec sentit: fatiq; genus mortemq; veneni
Sed putat esse sitim: ferroq; aperire tumētes

LIBER NONVS.

Sustinuit venas: atq; os implere cruore
Iussit signa rapi propere cato: discere nulli
Permissum est hoc posse siti: sed tristior illa
Mors erat ante oculos: miseriq; i crure sabelli
Seps stetit exiguus: quē flexo dente tenacē
Auulsitq; manu: pilocq; affixit arenis
Parua modo serpēs: sed qua nō vlla cruenta
Tantū mortis habet: nā plagæ p̄xima circū
Fugit rapta cutis: pallentiaq; ossa retexit
Iamq; sinu laxo nudū est sine corpe vulnus
Membra natant sanie. surg fluxere: sine vllō
tegm̄e poples erat femorū q; musculū oīs
Liquitur: & nigra distillant inguina tabe
Diffiluit stringēs vterū membrana fluuntq;
Viscera: nec quantū toto de corpore debet
Effluit in terras: sæuū sed membra venenū
Decoquit: i minimū mors cōtrahit oīa virū
Vincula nervorū: & laterū cōtexta: cauūq;
Pectus: & abstrusum fibris vitalibus omne
Quicqd homo ē: aperit pestis: natura p̄fana
Morte patet: manāt humeri: fortetq; lacerti:
Colla: caputq; fluūt: calido nō ocus austro
Nix resoluta cadit: nec solem cæra sequetur
Parua loq; corpus sanie stillasse perustum
Hoc & flama pōt: sed qs rogus abstulit ossa
Hæc q; discedūt: putresq; secuta medullas
Nulla manere sinunt rapidi vestigia vati

¶ Venas suas: vt sanguinē bi-
beret. Rapi signa: quē sitiens
Aulus abiecerat. Discere nul-
li: nūq; amplius visum est
hoc vt quisq; sitiēs suū sangui-
nē biberet. Discere: discendo
videre aut audire. Stetit i cru-
re: in hēsi mordens in tibia.
Parua mō: parua mensura sed
qua nulla mortē infert cruen-
tiorē. dissoluit em̄ corpus in
frusta detidit. Circū p̄xima
plagæ: circū vicina vulneri.
Sinu laxo: apta vulneris cur-
uatura & orbiculo ipso. Sine
corpe: sine carne. Cice. ad Gal-
lū. nā & vires & corpus ami-
si. Martialis. Inq; oī nūq; cor-
pore corpus erat. Suræ: pul-
pe posteriores. Plin⁹. In oī
genere surg homī tm̄ & crura
carnosa. Virgil. Purpureoq;
alte suras vincere cothurno.
Poples: poples est pars post ge-
nu p̄pe summā surā inani cō-
sam. Plinius. Idē poplites in-
tus flectit hoīs mō. Muscu-
lus: torus & pulpæ densa tu-
mor. Tabe: sanie. Inguina:
genitalia. Diffiluit mēbrana
dissoluta est cutis & cartilla-
go vētris. Viscera: exta & in-
testina. Nec q̄ntū de. nec q̄ntū
corruptū est excidit: sed vtrūq;
cōsumit anteq; cadat. Virus
succū & sanie virulentā. Cō-
texta la. cōtinuatio lateris cra-
tesq; pectoris. Abstrusū oē:
oē qd latet circa fibras cordis
& epatis. Pestis ape. venenū
dissoluit. Natura: iterior cor-
poris ps. Manāt: dissoluunt
Cadit: fluit. Parua lo. imi-
nuo rē dicēdo carnē & vstā et
solūā fuisse veneno: qm̄ hoc
etiā ignis facit: sed ignis nō ex-
edit ossa. Nulla ve. nullū si-
gnū q cognoscat mors recēs.

PHARSALIAE

Cinypheas: Cinyps fluat
est Garamanti: apud quē na
scuntur grandes hyrci. Pestes
cinypheas: serpentes libycas.
Cadaver: nā dissoluit corpus
& ossa. Ecce subit: en subse
quitur alia mortis species ab ea
quae soluit corpus. nā auget
& tumefact. Torridus: allu
dit ad nomen: nam ardeo
significat. Succedit: inflamat
Tendit: extendit. Pereunte
figura: ut non cognoscat for
ma. Efflatur sanies: emittit
spuma sup. membra timidi
ma. Tollente: tumefaciente.
Mersus: confusus. Conge
sto: conglobato & informi.
Auctum distenti corporis: in
crementū tumefacti corporis
Vndarū cumulus: copia aq.
Coro: vento. Curuauere si
nus: repleuere flexus suos.
Nō capit: nō cōtinere potest.
Truncus: nō eī apparebat ca
put. Intactū: hunc insepultū
intangibileq; reliquerūt ingit
Haud impune: qā perimet
ipsas. Nō ausi: metuentes.
Nondū stante modo: nondū
finita mensura tumoris. Mi
ratori: imitatori. Vtq; solet.
Sic p totū eius corpus cruor
effluxit: ut solet croceus color
emitti p oīa foramina q; sunt i
carta aut tabula pictoris arche
typa ex qua in subiectā mate
riā signa reddunt pressura cro
ci. i. crociū expressum & dilu
tū. Corycij: Ciliis a Corcy
ro oppido vbi prouenit opi
um. Rutiliū virus: ruffum
venenum. Quaecunq; for
mina nouit humor: vnde cun
q; aliquis humor egredi solet
ut e naribus ore oculis aurib;
secretioribus & e poris vnde
sudor egreditur.

Cinypheas inter pestes tibi palma nocēdi ē
Eripiunt omnes animam: tu sola cadauer
Ecce subit facies læto diuersa fluenti
Nasidium Marsi cultorem torridus agri
Percussit prester: illi rubor igneus ora
Succendit: tenditq; cutem pereunte figura
Miscens cuncta tumor toto iā corpe maior
Humanūq; egressa modū sup oīa membra
Efflatur sanies late tollente veneno
Ipse latet penitus cōgesto corpore mersus
Nec lorica tenet distenti corporis auctum
Spumeus accenso nō sic exundat aheno
Vndarū cumulis: nec tanto carbasa coro
Curuauere sinus: tumidos iā nō capit artus
Informis globus & cōfuso pōdere truncus.
Intactum volucrū rostris: epula sq; daturū
Haud impune feris nō ausi tradere busto
Nondū stante modo cresces fugere cadauer
Sed maiora parāt libycæ spectacula pestes
Impressit dentes hæmorrois aspera Tullo
Magnanimo iuueni: miratoriq; Catonis:
Vtq; solet pariter totis effundere signis
Corycij pressura croci. sic omnia membra
Emisere simul rutilum p sanguine virus
Sanguis crāt lacrymę. q; cunq; foramina nouit
Hūor: ab his larg⁹ manat cruor: ora redūdāt
Et patulæ narces: sudor rubet: omnia plenis

LIBER NONVS:

Membra fluunt venis: totū est p vulnere corp⁹
At tibi leue miser fixus præcorda pressit
Niliaca serpente cruor: nulloq; dolore
Testatus morsus subita caligine mortem
Accipis. et stygias somno descēdis ad ūbras
Non tam veloci corrūpunt pocula letho:
Stipite quæ diro virgas mentita sabæas
Toxica fatilegi carpunt matura Sabæi
Ecce pcul sæuis sterilis sed robore trunci
Torfit: & imisit iaculū vocat aphrica serpes
Perq; caput pauli transactaq; tēpora fugit
Nī ibi virus agit. rapuit cū vulnere fatum
Deprensū est q; funda rotat quā lēta volaret
Quā segnis scythicæ strideret arūdinis aer
Quid pdest miseri basiliscus cuspide muri
Transactus: velox currit per tela venenum
Inuaditq; manū: quā protinus ille relecto
Ense ferit. totoq; simul demittit: ab armo
Exemplarq; sui spectans miserabile lethi
Stat tutus pereunte manu: quis fata putaret
Scorpion: aut vires mature mortis habere:
Ille minax nodis. & recto verbere sæuis
Teste. tulit cœlo victi decus Orionis
Quis calcare tuas metuat salpiga latebras:
Et tibi dant stygiæ ius in sua fila sorores
Sic nec clara dies: nec nox dabat atra quietē
Suspecta est miseris in qua tellure iaccbat

Leue: hic Leueus ex aspidis
morsu perijt dormiendo. Fi
xus: coactus & delatus. Ser
pente niliaca: aspidē q; in ripis
Nili vultat. Nō tā veloci: nō
tā subitā mortē iert toxicū ar
boris q; in sabæa nascit adeo tu
ri file ut fallat legētes. Quæ
mentita vir. iā qā tūri similis.
Diro: venenato. Ordo est.
Toxica q; mentita virgas sabæ
as diro stipite labi i taulegi car
pūt matura: nō corrūpunt po
cula iā veloci letho. Matura
apta viui decessa. Ecce: Pau
lus iaculo serpente velut telo
transfixus est vtrūq; ips. Trū
ci ste. infocetūq; arboris ligno
Tēpora trasacta: pforatū ca
put. Fatū mors. Cū vulne
re: q; soloperijt. Depnsū est:
cōpensū est ex iaculi velocita
te & vi q; lētesaxa e funda &
sagittę ex arcu emittant. Ro
tat: rotādo imittit. Aer arū
dinis scythicę. sagitta parthica
p aerē impulsā. Quid pdest
imo nocuit mortuus. Ferit:
amputat ne aliq; membra infil
ciant. Matura: accelerat.
Nodis: causa nodosa. Recto
verbere: ictu em caudæ erectę
pcurit. Teste tulit cœ. cōsecu
tus est laudē orionis interēpti
ut eius imago in cœlo effigia
ta demonstrat. Emittit est aut
a tellure in Oriona venatorē
qui se iactauerat nullū ab illa
mōstrū posse produci: qd ipe
nō cōficeret: ut Iginis memi
nit. Alias de Orione opiniōes
apud eundē lege. Salpiga:
tuba est cui⁹ formā habet
hec serpes: cuius latebra calca
ta mortifera est. Sorores sty
giæ. Ius in sua fila: faculta
tē mortis. Sic: hoc periculo
& malo. Suspecta est: tellus.

PHARSALIAE

¶ Congestæ: constructæ cū ra-
rissimæ sunt. Culmis: calamis
frugū. Pestes geli. serpentes
noctū frigidas. Rictus inno-
ora serpentū innoxia dū frige-
rent: sed vbi cōcaluerant mor-
debant. Fouēt: dormiētes &
insecj. Nec q̄ mēsurā: nec q̄
itineris pegissent quantūq̄ su-
perisset que irēt satis ex astris
nosce potērāt. Cœlo duce:
sole luna & stellis demōstran-
tibus. Reddīt: plena cōmi-
seratione q̄rela. Segnia fata:
mortē inuētibz nō mīstris
cōgruā. In gladios iurata ma-
nus: multitudo astricta mili-
tiæ sacramēto. Ire libet: im-
prudētiz & temeritatē se ar-
guīt. Rubēs: torrida. Axis:
regio p̄ quā semp̄ discurret sol
& intelligit eclipse subiectā
Causis ælre. i. fato & astris
q̄ nos huc egerunt. Cœloq̄
mori: vi cœli & syderū. Nil
Aphrica: nō Aphricā nec na-
turā accuso qd̄ serpentes pdu-
cant: sed meipm q̄ me huc cō-
tulit. Ablatū genibus: desertū
inhabitabile & q̄ priuaueras
gētes. Dānasti: vt a serpenti-
bus coleret q̄ hoīb⁹ nocere nō
possent. Pēnas: nostrę teme-
ritatis. Comertia: cōuersatio
nē. Torrētē pla. torrida zo-
na. Abrūpens orā: separans
regionē serpentū quā in syrtē
& zonā torridā collocasti.
Mortes: mortifera aīalia. Li-
mite: termino. Bellū ciuile:
exercitus ciuī. Recessus: se-
mor loci. Tibi cōsciū: q̄ te
cū scit & se audaciā arguit.
Claustra: secreta. Maiora. i.
discrimina. Cocunt ignes:
ex vulgari opinione dicit ig-
neum solem in mare extingui
& inferius cœlum terra marēq̄ premi.

Nam neq̄ cōgestæ struxere cubilia frondes
Nec culmis creuere tori: sed corpora fatis
Exposita voluunt humo: calidoq̄ vapore
Alliciunt gelidas nocturno frigore pestes
Innocuosq̄ diu rictus torpente veneno
Intra membra fouent: nec q̄ mēsurā viarū
Quis ue mod⁹ norūt cœlo duce: sepe q̄rētes
Reddite dī clamāt miseris q̄ fugimus arma
Reddite thessaliā patimur cur segnia fata:
In gladios iurata manus p̄ cæsare pugnant
Dipsades. & peragūt ciuilia bella cerastæ
Ire libet qua zona rubēs: atq̄ axis iniustus
Solis equis: iuuat æthereis adscribere causis
Quod p̄ eam: cœloq̄ mori: nil aphrica de te
Nec de te natura q̄ror: tot monstra ferentē
Gentibus ablatū dederas serpentibus orbē:
Impatiensq̄ solum Cereris cultore negato
Damnasti: atq̄ hoīes voluisti deesse venenis
In loco serpentū nos venimus: accipe penas
Tu quisquis superū cōmercia nostra posus:
Hinc torrētē plaga: dubijs hīc syrtibus orbē
Abrūpens medio posuisti limite mortes
Per secreta tui bellum ciuile recessus
Vadit: & arcani miles tibi conscius orbis
Claustra petit mūdī: forsan maiora supsunt
Ingressis cocunt ignes stridentibus vndis
¶ premi. Cocunt ignes: coniungit ignis solaris.

LIBER NONVS.

¶ Premi: grauat terra & mari. Quæremus: quærere potēsimus. Solatia cœli:
æitū. Irouia. Viuit adhuc aliquid: supsumus adhuc multi: nec tamē deliderio Italia
aut Europam aut Asiam: sed vbinā Aphricā ipsam reliquimus. Alios soles: diuer-
876 Et premittitur natura poli: sed longius ista
Nulla facit tellus: quæ fama cognita nobis
Tristia regna iubæ: q̄remus forsitan istas
Serpentū terras: habet & solatia cœlum
Viuit adhuc aliqd̄: patriæ nō arua requiro
Europamq̄: alios soles: asiamq̄ videntem
Qua te parte poli: qua te tellure reliqui
Aphrica: cyrenis etiam nūc bruma rigeat
Exigua ne via legem cōuertimus anni:
Imus in aduersos axes. euoluimur orbe
880 Terga damus feriēda noto nūc forsitan ipsa ē
Sub pedibus iam roma meis: solatia fati
Hæc petimus: veniāt hostes: cæsarq̄ sequat
Qua fugimus sic dura suos patietia questus
Exonerat: cogit tantos tollere labores
885 Summa ducis virtus: qui nuda fusus arena
Excubat: atq̄ omī fortunā prouocat hora
Omibus vnus adest fatis quocunq̄ vocatus
Aduolat: atq̄ ingēs meritū: manusq̄ salute
Contulit in lethū vires: puduitq̄ gementē
890 Illo teste mori: qd̄ ius habuisset in ipsum
Vlla lues: casus alieno pectore vincit
Spectatorq̄ docet magnos nil posse dolores
Vix miseris serū tanto lassata periclo
Auxilium fortuna dedit: gens vnica terras

solos solis meatus. Cyrenis: cy-
rene oppidū in Libya ad iuga
montū ægypto adiacentium
inter quod & templū Hāmo-
nis sunt milia passū quadri-
genta. Etā nunc: modo.
Conuertimus: cōuersam senti-
mus. In aduersos axes: ad an-
tipodes qui sunt sub axe sup-
positio regioni nostræ. Orbe
p̄ orbē. Notio: vltra cuius or-
tum iā inclinamus: sic cū sub
alio fiat hemispherio vt supra
hoc. Estq̄ hæc opinio super
ori cōtraria quā dixit: Cocunt
ignes stridentibus vndis. Du-
ra patientia. meli homonymia: du-
rus & patiens miles. Exone-
rat: deponit & abicit. leuatur
cū dolor emissā q̄rela nuda:
nō strata aut veste aut fronde
aut culmis. Prouocat for-
tunā: exponit se periculis. Atq̄
ingens: & firmabat morientū
anios qd̄ erat beneficiū sum-
mū & maius salute. Vires:
forte animū morte interitū
Ingens meritū: appositio est
Mori gementem: perire cū
gemitu & querela: q̄ mortis
serpentis occumberet. Sed sa-
pientia Catonis imbutus do-
lorem mortemq̄ contemne-
bat. Vincit casus suo pectore
superat moriens aduersā for-
tunā nō modo suo pectore &
constantia animi: sed etā Ca-
tonis a quo instituebatur.
Spectator: Caro. Nil posse:
contra virtutem quæ dolo-
ri non cedit: non perturbatur:
& in omni cōceptu est felix.
Lassata: defessa vexare eos.

PHARSALIAE

Innoxia: illefa. & noue dixit: cū nox'us sit qui nocet. Pſylli: Pſylli a Pſylo rege dī
cti: cuius ſepulchrū in parte ſyrtiū maiorū eſt: vt ait Plinius. Horū corpori ingenitū
fuit virus exitiale ſerpentibus: & cuius odore ſopirent eas. mos vero liberos genitos
procius obijcendi ſeuiffimis eaq; eoq; genere Pudicitia coniugii experiendi: nō p/

Incolit a ſæuo ſerpentū innoxia morſu
Marmaride Pſylli: par lingua potētib⁹ herbis
Ipſe cruor tutus: nullumq; admittere virus
Vel cantu ceſſante poteſt: natura locorū
Iuſſit vt imunes mixti ſerpentibus eſſent
Proſuit in medijs ſedem poſuiſſe venenis
Pax illis cū morte data eſt. fiducia tanta eſt
Sanguinis in terrā paruus cū decidit infans
Nequa ſit externæ veneris mixtura timētes
Letifica dubios: explorāt aſpide partus
Vtq; louis volucer calido cū protulit ouo
Implumes natos ſolis conuertit in ortus
Qui potuere pati radios: & lumine recto
Suiſtinuere diem cœli ſeruantur in vſus
Qui phœbo ceſſere iacent: ſic pignora gētis
Pſyllus habet ſi q̄s tactos nō horruit angues
Si quis donatus iuſſit ſerpentibus infans
Nec ſolum gens illa ſua contenta ſalute
Excubat hoſpitijs: cōtraq; nocētia monſtra
Pſyllus adeſt popul⁹ q̄ tunc romana ſecutus
Signa. ſimul iuſſit ſtarui tentoria ductor.
Pimū q̄s vallī ſpaciū cōprendit arenas
Expurgat cantu: x̄biſq; fugantibus angues
Vltima caſtrorū medicatus circuit ignis

ne natos ſerpentibus hæc gens
ipſe quidē prope interfectio/
ne ſublata a Naſamonibus q
nunc tenent eas ſedes. Hæc Pl
nius: quē etiā de Marſis lege.
vij. & xxvij. libro. Mar/
maridæ: populi a Pheredonī
ferme regione ad ſyrtim vſq;
maiorē porrecti Plinius ait.
Par lingua: excantatio ipſorū
inquit habet vim parē herbis
venena fugantibus: & ſanguis
eorū Venena nō recipit etiā ſi/
ne cantu. Immunes: illeſi.
Proſuit: non modo nō nocuit
ſed vtile fuit. Cū morte: ve/
neno mortifero. Sanguinis:
ſtirpis. Externæ: adulterinæ
Explorat dubios partus: diſ/
cernunt incertos filios aſpide
huius mortis. vt Solinus etiā
meminit. Vtq; louis volu/
cer. Plini⁹ vbi de aquilis inqt
Hilietus tātū implumes etiā
pullos ſuos percutiens: ſub in/
de cogit adue: ſos intueri ſolis
radios: & ſi conuiuentē ſtente
q̄ aniaduertit præcipitat eni/
do velut adulterinū & dege/
nerē. Illū cuius a: iſſima cō/
tra ſtererit educit. Diem cœ/
li: ſolis clartatem. lacet. obij/
ciunt. Pignora: filios. Excu/
bat hoſpitibus: inuigilat pere/
grinis. Tunc: eo die quā ſa/
plures præterſiſſent. Ductor
Cato. Expurgat: Pſyllus:
Verbis fugantibus venena:
id eſt excantationibus adhibi/
tis circum caſtra facti ſunt ni/
dore venena fugantes. Ignis
ſuffumigatus ex igne.

LIBER NONVS:

Ebulū: herba ramo ſambuci ſimilis. Galbana: galbanū dat Syria in monte Ama/
no: vt ait Plinius. & ſerulā quā eiūſdē noiſ refinæ modo Itagonidū appellat. Sudat
ſoluunt. ſunt enī vt gummi (ue refinæ. Tamarix: quæ ſimilis eſt ſcopis amerinis q̄
& mirice dicit. efficax eſt cōtra ſerpentiū ictus præterq; aſpidū: vt ait Plinius. Non
lata coma: exigua raraq; fronde. Coſtus: radix coſti guſtu ſeruēs odore eximio fru/
tice alias inuulū. Panacea: quæ & panace dicit quod omnibus morbis medet. a pan/
quod eſt omne: & medeor. & id: o Plinius inquit. Panace ieſo noiē omniū mor/
borū Remedia p̄mittit numeri oſum & dñs inuentoribus aſcriptū. Centaurea. Quæ
tū genus panaces ab eodena
chyronē repertū Centaurion
cognōiat. Peucedanū: herba
amara cuius caulis lōgus ſeni/
culo ſilis bibi cōtra ſerpētes:
& oleo puncta tuet. Tapſos
erycina: herba q̄ abūdāt eryx
Siciliæ mons. Eſt autē ea quā
Plinius Verbaſcū appellat.
Et larices: ligna & laricū ar/
borū refinā. Abrotanū: her/
ba nota iocūdi odoris & gra/
uis. floret æſtate florib⁹ colo/
ris auri. ſerpētes fugat: cōtra
ictus earū bibi cū vino illiniſ/
q; auctor eſt Plin. Lōge na/
ſcētis: nō em̄ in Aphrica cerui
naſcunt. & ſi Virg. ænei. i. ali/
ter putauit. Accenſorū cornuū
nidore ſerpētes fugant: & co/
mūtales morbi dephendunt.
Peſte diurna: morſu die illa/
to. Fato trahit: cōtrahit mor/
tē. Pugna: reſtatio. Rapti
rapiēdi & eliciēdi. Tacta: q̄
digitū tingit. Eſt em̄ oīm ſu/
primis p̄ſidio cōtra ſerpentiū
morſum ieiuni hoīs ſaliua.
Designat mē. locū q̄ morſus
eſt circūſcribit. Retinet: ne ſe/
effundat in alia mēbra. Cur/
ſus cōſtatio loquēdi ſuſpirio
nō interrūpit. Suſpiria reſpi/
rationē. Vulneris haud: peri/
culū vulneris vel minimā ia/
citurritatē nō patit. Minimū
tacere: pauliſper reſpirare. nā
venenū inuoluſſet. Nigriſ/
Elicū: euocatū. Repugnat
reſiſti. Siccāt dentibus artus: morſu exccat. Mortem: venenum mortiferum.

Hic ebulū ſtridet: pegi naq; galbana ſudant
Et tamarix nō lata comis: coaq; coſtus
Et Panacea potens. & theſſala centaurea
Peucedanūq; ſonat ſtāmis: erycinaq; tapſos
Et larices: fumoq; grauē ſerpentibus vrunt
Abrotanū: & longe naſcentis cornua cerui
Sic nox tuta viris. at ſi quis peſte diurna
Fata trahit: tūc ſunt magicę miracula gentis
Pſyllorūq; ingens. & rapti pugna veneni
Nam primū tacta designat membra ſaliua
Quæ cohibet virus: retinetq; i vulnere peſtē
Plurima tunc noluit ſpumātī carmīa lingua
Murmure cōtinuo: nec dant ſuſpiria curſus
Vulneris: aut minimū patiuntur fata tacere
Sæpe quidē peſtis nigris inſerta medullis
Excantata perit: ſed ſi quod tardius audit
Virus & elicitū: iuiſumq; exire repugnat
Tunc ſemp̄ incūbens pallētia vulnera labit
Ore venena trahens: & ſiccāt dētib⁹ artus
Extractaq; tenens gelido de corpore morte

Venenatis. Audit tardius: hoc eſt nō ſtatim extinguit.
reſiſti. Siccāt dentibus artus: morſu exccat. Mortem: venenum mortiferum.

PHARSALIAE

Et culus: & quis anguis momorderit ex veneni gustu cognoscit. Morsus veneni
Superauerit: vicerit & trauerit milite. Squalentibus: serpētibus arenisq; horridis.
Bis positus, duobus inq; mēsis Catonē illic errasse. Sed Strabo de Berenice loquēs
Inq; de hac vrbe. M. Cato terrestri itinere syrtim pagrauit in dieb⁹. xxx. ducto decē
miliū hōim exercitūq; in partes diuiso aquarū gratia. pfectus autē est pedibus p̄stū
& p̄funda arenā. Phoebe luna bis cōiuncta soli & bis opposita. Areniuagū: noua
no verbi sic & omniuagū dicimus & mōriuagū. Surgēs fugiēsq; oriēs & occidēs
Iacillis: ita de inebat arenā & terra solidior cō: inuē inueniebat. Reuertit: occurrere
priori sista. Tollere: tollebat.

Surgere: surgebat. Mapalia
pastorū casae: q; & magalia di
cunt. Culmo stipulis em̄ re
cta erāt. Quāta dedit. Libye
ipsa q̄ntū leticig iniecit roma
nis cū p̄pexere crucifixos leo
nes. Mos est ei Aphroē leōes
crucifigere pcul ab vrbibus
vt alij abire treant: nā solēt in
feneſta hominē appetere: vt
Pit. tradit. Sæuos: magpos
& feroces. Leptis. s. minor
quod oppidū dixi supra esse i
libyphoenicū regione ap̄mi
norē syrtim. nā est altera lep
tis q̄ maior cognoscat ap̄ syrti
re maiorē. Nymbis flāmīq;
carēt: tēperatā & sine nimio
frigore & ḡtu sup̄q; tepidā
esse dixit. Cæsar vt emathi.
Cæsar post adeptā victoriā hi
duū in pharsalo cōmoratus ē
sacris intendēs exercitūq; e p̄
lio defessum recreās ibi theſſa
los q; cū eo depugnauerāt libe
ros esse iussit: Atheniensibus
venia petētibus cōcessit. Ter
tia die orientem versus castra
mouēs fide p̄p̄elāq; fugā p̄
sequit. Cū ad Hellepontū p̄
uenisset trisemīū inopia sca
phis exercitū traducere cōpul
so & ad nauiganti Calpurnius cū
parte triremīum cōstitatus occurrit. & quanq; is tutō depugnare posset: tamen eius
fœlicitate conterritus a triseme in scaphā ad eū p̄ manus descēdit: & venia impetrata
omnes illi triremes tradidit: vt scribit Appianus. Satiatus: biduo em̄ ibi p̄māserat.
Proiecit p̄d̄era curagē in omnibus rebus relictis Pompeiū sibi p̄sequendū existi
mante rursus copias cōparare altas & bellū renouare posset. Frustra: quia iam na
uigans longe aberat. Legens: persequens. Tendit in vndas: mare ingreditur.

Expuit: & cuius morsus superauerit anguis
Iam prōptum Psyllis vs̄ gustu nosse venenū
Hoc igitur melior tandē romana iuuentus
Auxilio: late squalentibus hæret in aruis
Bis positus phoebe flammis: bis luce recepta
Vidit areniuagū surgēs: fugiēsq; catonem
Iacillis magis: atq; magis dureſcere puluis
Coepit. & in terram libyæ spissata reuerſi
Iamq; pcul raræ nemorū se tollere frondes
Surgere cōgesto nō culta mapalia culmo
Quāta dedit miseris melioris gaudia tenæ
Cum primum sæuos cōtra videre leones
Proxima leptis erat: cuius statione quietā
Exegere hyemē nimbis: flāmīsq; carentem.
Cæsar vt emathia satiatus clade recessit
Cætera curarū proiecit pondera: soli
Intentus genero: cuius vestigia frustra
Terris sparsa legēs: fama duce tēdit i vndas

LIBER NONVS.

Threſcias fauces: hellepontū angustias quæ sunt contra troada. Notatū: celebre
vel infame. illic em̄ perijt Leander. Et eroas turtes: id est Erus puellæ: ad quam ex
Abydo Alie in sexton Europe oppidum Leander natabat. Nota est fabula. Erus sic
fit ab Ero: vt Inous ab Ino. Lachrymoso littore: quia merſum iuuenē fluctus in pu
ellæ littus deſcendū impulit. Hellenepheleas: hoc est Nephelēs Athemantiſq; liz
lla & soror Phryxi. Abituli: nam quū prius vocaretur propontidis ostium ab ipsa
submerſa hellepontus vocatum est. Non Asiam inter Asiam & Europam nullibi
est angustius mare: quū ad Bizantium sic angustum septem stadiorū intervallo.

Treſciasq; legit fauces: & amore notatum
Aequor: & Eroas lachrymoso littore turres
Qua pelago nomē nepheleas abstulit helle
Non asiā breuioris aquæ diſtēminat vsquā
Fluctus ab europa: quāuis bizantion arcto
Pōtus. & ostriferā dirimat calcedona cursu
Euxinumq; ferēs paruo ruat ore propontis
Sigeasq; petit famæ mirator arenas
Et Simoentis aquas: & grato nobile busto
Rhoetion. & multū debētes vatib⁹ vmbas.
Circuit exustæ nomē memorabile troiæ
Magnaq; Phoebei querit vestigia muri
Iam syluæ steriles. & putres robore trunci
Assaraci preſlere domos: & templa deorū
Iam laſſa radice tenent: actota teguntur
Pergama dumetis: etiā periēre ruinae
Aspicit heſiones scopulos: syluasq; latētes
Anchiſæ thalamos: q̄ iudex federit antro

Ios. Hi duo sunt e regione Troiæ in quibus Heſionē Laomedontis filiam cete marino
monſtro expoſitam Hercules liberauit. Illud autē Neptunus perfidiq; Laomedontis ira
tus in Troianos immiserat: & post multos abſumptos ſors puellæ obtigerat. Latē
tes: ſemoras. vndā Simoentis in quibus Anchiſes cū Venere dea coſuit. Quo iudex
federit antro: id est antrū quod habitauit Paris vbi trium deorū formam iudicauit.

PHARSALIAE

Puer raptus: Ganymedes ab aliqua raptus in coelū. Quo vertice: quō mōte? Oenone nais: nymp̄ha quā Paris amauit. Luserit: paridi se indulsit. Saxū: mōs Serpentis: labentem. In alto gramīne: in terrā tumultu herboſo. Securus: sine reſi- gionis reſpectu: erat em̄ ille ſepulchrū Hectoris. Sacri: ſepulchri. omne em̄ ſepul- chrum ſacrum eſt. Hereas aras. i. Herci Iouis templum. Hereum antiquū phanum & ædes iuxta imbruium ſignum eſt: vt inquit Strabo. Feſtus vero ait Hereum Iouē deum eſſe penetralem qui intra conſpectū domus cuiuſq; colebatur. O ſocer: horū locorum memoriā ob Homerī poemata celebrem ætatemq; eſſe miratur: Cæſarē idem euenturū ex ſuo carni- ne pollicetur. O ſocer & ma- gnus: o inuiolabile & magni- ficum carmen. Omnia ſato- eripis: nihil perinde ſinis. Sic Horatius inquit. Virtus & ſa- uor & lingua potentiū natū diuitibus conferat inſulis. Dignū laude virum muſa ve- rat mori coelo muſa beat. Nec tangere inuidia ſacræ ſa- m̄: non inuidere alicui de per- petua & incorruptibili fama Smyrnei vatis Homerī: qu- ex ſmyrna in minori Aſia op- pido fuit. Quāq; vt tradit A. Gellius: ſeptem vrbes cer- tant de laude inſignis Homerī ſmyrna rhodos colophon Sa- lamini Chirus Agros athenæ

Pharſalia: hoc opus. Ceſpi- ſis: terrā cū herbis euulſa. Non irrita: ſed grata dijs. Dñ cinerū. Oratio ſacrificantis Cę- ſar. qua ſucceſſum in reliquis præcatur: & Troiam inſtau- raturū ſepollicetur. Per deos aut cinerū & ænæ intelligit genios & penates: qui loca ip- ſa & mortuorum cineres ſer- uant: quoſq; Aeneas in Italiā vexit & Lucani & albæ cole- bantur. Quos lares: quos pe- nates. Et quos lucet in aris: veſtram dicit quæ igne inex- tincto colitur adhuc durante illo quem Aeneas in latium inſulit.

Vnde puer raptus coelo: quo vertice Nais
Luserit oenone: nullū eſt ſine noīe ſaxuna
Inſcius in ſicco ſerpentem puluere riuum
Transferat: qui xantus erat: ſecurus in alto
Gramīe ponebat grefſus: phryx iēola mæes
Hectoreos calcare vetat: diſcuſſa iacebant
Saxa: nec vilius faciem ſeruantia ſacri
Hercas monſtrator ait nō reſpicias aras?
O ſacer: & magnus vatū labor omīa ſato
Eripiſ. & populis donas mortalibus æuum
Inuidia ſacræ cæſar nec tangere famæ
Nam ſi quid latijs fas eſt pmittere muſis
Quantū ſmyrnei durabūt vatis honores
Venturi me: teq; legent: Pharſalia noſtra
Viuet & a nullo tenebris damnabitur æuo
Vt ducis impleuit viſus veneranda vetuſtas
Ei exit ſubitas congeſti ceſpitis aras
Votaq; turiferos nō irrita fudit in ignes
Dñ cinerū phrygias colitis quicunq; ruinas
Aeneaq; mei: quos nunc Lauinia ſedes
Seruat. & alba lares: & quorū lucet in aris
Ignis adhuc phrygius: nulliq; aſpecta viroꝝ

LIBER NONVS.

Pallas: palladiū q; P. Aeneas ſue nantes a Diomede ad ſalentinās p̄uerſis accepit. ſec- uat id fuit Lauinij: inde Albæ vt imperij pignus: poſt em̄ Ro. tranſlātū eſt: & in Veſtæ templo ſeruabatur: quo incenſo. L. Metellus pōti. manu. vix cū ſui periculo eri- puit. Abſtruſo: ſecreto. In ſede priorī: i antiq; vihe veſtra. Grata vice: grato officio Ita em̄ vt phryges vihes in latio ædificauerunt: ſic latini in Phrygia inſtaurabūt. Ro- manarū. manu erecta. Coris: ventis. Vrgente procella: impellente vi ventū. Iliacas penſare moras: redimere morā quā apud Iliū fecerat: nā ſupato helleſpōte ionis & eo- lijs & cæteris nationibus minorē Aſiā incolentibus. cū audiret Pō. in ægyptū p̄uen- ſiſſe rhodū puenit: & rhodio rē tremibus ſumptis ſub ve- ſpera curſum mouit: nullū iter aperiens. Inde Alexandriā ve- ſus velis expoſitis tribus die- bus Alexandriā puenit. Appia nus auſtor eſt in Cæ. cōmēta- riji: cum accepſſe decem na- ues lōgarū rhodiorū. Potentē ſunt em̄ illic ſariffima & potē- tiſſima regna. Pelago ſpu- ſata em̄ illiſa fluctib; ſpumā emittit. Septima: ex quā ſola diſceſſerat. nā Rhodō Alexan- driā triduo puenit. Laxātes lētate ſed cōtinuo impellēte. Flāmis pha. igne nocturno q- nautis apparet e Pharo Alex- andriæ. Textiſſa. obſcurauit ignē phari. Aq; tuas: portū Alexandriæ in cuius littore cū eſſet ingēs tumultus: & clamor ad terrā noluit puenire donec a miniſtris regijs benigne ſu- ſcepit: eſt: cū rex morā circa caſū adhuc ageret. Satelles: Theodotus rhetorchiuſ q- p- ceptor Ptolemei fuit: quēq; poſtea Caſius i cruce ſuſpēdit vt ait Appia. Denare. caput Pō. Prouectus: cymba. Cō- mēdat cri. laudat ſcelus patra- tū. Terrarū. Satelles aperit Cęſari moriē pō. & multos la- bores militū ægyptū caput Pō. & p̄ciū qd p eo pſoluif- ſet donare ſe dices: et muſta cō- futas: ſue p̄bet cedē ſue ipſo- bet oīno Cęſarē Ptolemeo de- bere cōcludit. Secure: tute. nā

Pallas in abſtruſo pignus memorabile tēplo
Gentis Iuleæ veſtris clariffimus aris
Dat pia thura nepos: & nos in ſede priorī
Rite vocat: date fœlices in cætera curſus
Reſtinuā populos: grata vice mœnia reddēt
auſonide phrygib; romanarū p̄gama ſurgēt
Sic ſatus repetit claſſes: & tota ſecundis
Vela dedit coris: auiduſq; vrgente procella
Iliacas penſare moras: aſiamq; potentem
Præuehitur: pelagoq; rhodō ſpumate reliq̄
Septia nox zephyro nunq; laxate rudētes
Obſtendit pharijs ægyptia littora flammis
Sed prius orta dies nocturnā lampada textit
Quā tutas intraret aquas: ibi plena tumultu
Littora: & incerto turbatas murmure voces
Accipit: ac dubijs veritus ſe credere regnis
Abſtinuit tellure rates: ſed dira ſatelles
Regis dona ferens mediū puectus in equor
Colla gemit Magni phario velamine tecta
Ac prius infanda cōmēdat crimina voce
Terrarū domitor romanæ maxie gentis
Et qd adhuc neſcis geneio ſecure p̄cempto

audiret Pō. in ægyptū p̄uen- ſiſſe rhodū puenit: & rhodio rē tremibus ſumptis ſub ve- ſpera curſum mouit: nullū iter aperiens. Inde Alexandriā ve- ſus velis expoſitis tribus die- bus Alexandriā puenit. Appia nus auſtor eſt in Cæ. cōmēta- riji: cum accepſſe decem na- ues lōgarū rhodiorū. Potentē ſunt em̄ illic ſariffima & potē- tiſſima regna. Pelago ſpu- ſata em̄ illiſa fluctib; ſpumā emittit. Septima: ex quā ſola diſceſſerat. nā Rhodō Alexan- driā triduo puenit. Laxātes lētate ſed cōtinuo impellēte. Flāmis pha. igne nocturno q- nautis apparet e Pharo Alex- andriæ. Textiſſa. obſcurauit ignē phari. Aq; tuas: portū Alexandriæ in cuius littore cū eſſet ingēs tumultus: & clamor ad terrā noluit puenire donec a miniſtris regijs benigne ſu- ſcepit: eſt: cū rex morā circa caſū adhuc ageret. Satelles: Theodotus rhetorchiuſ q- p- ceptor Ptolemei fuit: quēq; poſtea Caſius i cruce ſuſpēdit vt ait Appia. Denare. caput Pō. Prouectus: cymba. Cō- mēdat cri. laudat ſcelus patra- tū. Terrarū. Satelles aperit Cęſari moriē pō. & multos la- bores militū ægyptū caput Pō. & p̄ciū qd p eo pſoluif- ſet donare ſe dices: et muſta cō- futas: ſue p̄bet cedē ſue ipſo- bet oīno Cęſarē Ptolemeo de- bere cōcludit. Secure: tute. nā

PHARSALIAE

Securus est qui rei curam non habet. Tutus qui ledi non potest. Exhibet liberaliter erogare. Absenti tibi. Emimus coelamus. Hoc totum foedus: haec tota amicitia & concordia firmata est morte Pompeii. Cruores vulneribus & caede militum. Regna phari: Alexandria. Ius gurgitis niliaci: potestate vniuersae aegypti quae Nilo abluuntur. Quicquid dares: omne precium quod persolueres. Dignusque clientem: crede te dignum ducem & patronum eius cui tantum iuris fortuna in tuum dederit inimi- cum. Nec vile putaris: immo non aduersa rei facilitate pluri- mis facere debes: quia hospitem & benemeritum interemimus. Feram: dicam. Nomina: an pi- etate in te: an beneficii: an of- ficii appellare velis. vel vide quo nomine id mundus appellat. Si scelus est: si scelus appella- bis. Quod scelus hoc non ipse facis: quia tibi id praeripulum. Caput: Pompeii. Habitum qualitate. Non dānauit: non detestatus est. Avertitque oculos: sed libenter aspexit. Ha- sit: firmavit se. Fidem: veri- tate & credulitate. Iam bo- nus esse socer: iam bonum so- cerum imitari. Non sponte: sed cum conatu & arte. quando Valerius maximus ait. Ut cum Caesarem aspexit oblitus hosti socer- ri vultum induit: ac Pompeium proprias tum etiam filiae lachry- mas reddit. Caput etiam pluri- mis ac preciosis odoribus cre- mandum curauit. Destruit meritum suum: vane: ostendit se offensum non promeritum a Ptolemaeo.

Rex tibi Pellaeus terrae: pelagique labores
Donat: & emathios quod solum defuit armis
Exhibet. absenti bellum ciuile peractum est
Thessalicas magnus quereis reparare ruinas
Ense iacet nostro: tanto te pignore Caesar
Emimus hoc tecum percussum est sanguine fedus
Accipe regna phari nullo quesita cruore
Accipe Niliaci ius gurgitis: accipe quicquid
Pro magni ceruice dares: dignumque clientem
Castris crede tuis: cui tantum fata licere
In generum voluere tuum: nec vile putaris
Hoc meritum nobis facili quod caede pactum est.
Hospes auitus erat: depulso sceptrum parenti
Reddiderat. quod plura ferat: tu nota tanto
Inuenies operi. vel famam consule mundi
Si scelus est: plus te nobis debere fateris
Quod scelus hoc non ipse facis sic fatus optum
Detexit: tenuitque caput: iam languida morte
Effigies habitum noti mutauerat oris.
Non primo Caesar damnavit munera visu
Avertitque oculos: vultus dum crederet: haesit.
Vtque fidem vidit sceleris: tutumque putauit
Iam bonum esse socer: lacrimas non sponte cadentes
Effudit: gemitusque expressit pectore lato
Non aliter manifesta putas abscondere mentis
gaudia: quam lacrymis meritumque imane tyranni
Destruit: & generi mauult lugere reuulsum

LIBER NONVS.

Qua debere: qua obligatus esse Ptolemaeo. Qui duro: A repugnanti & a maiori est ficti doloris arguit. Duro: crudeli & immoto ad commiserationem. Membra senatus senatores. Vni ubi: quum illi quum plurimi fuerint. & est ironia. Huncine: a repugnan- ti argumetatur. nam si desistere vole- bat cum oppugnavit si oppu- gnauit inuitum cur desisteret. Sce- lerato Marte: impio Marte. Non mixti foedera tangunt te generis: non moueris causa affi- nitatis. Moerere: vere dolore. Neposque socium immaturam in- telligit: quae iulia coacta est cer- uice: visa Pompeio. veste cruenta. ut diximus libro primo. Ca- tris: exercitum. Tageris inui- dia tyranni: inuides Ptolemaeo: malles enim Pompeium occidisse. In viscera: in corpus. Perisse se vindictam: quod viscera non pos- ses. Raptumque ex iure: subtra- ctum ex potestate. Impetus: sti- mulus. A vera longe pietate recessit: non fuit pietas et gratia. Scilicet instat & viget: non firmam do quod dixit. nam non ideo persequitur Pompeium terra & mari ut ipsum seruet. Rapta arbitrio: ecepta praeterit tui: ne aut eam in- ferre aut ignorare posses. Quia ma. remi. quia magna de decoris culpa remouit fortuna a sena- tu atque Pompeio. quibus fuisse sum- mum dedecus: si Pompeium Cae- sar donasset. Tristis: aduersa. Perfida: qui hoc fuit tibi infida & fallax. Pide: apparatus. Aufer ab as. Plutar. inquit Cae- sar per summum fastidium avertit se Theodorus: quum caput Pompeii ferret. Accepit autem anulo mul- tas lachrymas effudisse. Fur- nista: funere maculata. Per- de. Cae. vestrum me. scilicet. magis Caesaris quam Pompeii. hoc scelere of- fendi stis. nam dare salutem cui non possumus. Vnica praemia: solum munus. Victis donare salutem. appositio est.

PHARSALIAE

Quod si phario: sed si soror
rem odio non haberet fororis
caput pro Pompeij capite red
dere potuisssem: verum quia
odit afficerem gaudio. Quo
meruit: aptum meritū. Tar
litam ingrato. Secreta pri
uata. Fecimus ius pelleo gla
dio: dedimus potentiam Pto
lemei crudelitati nostra victo
ria: & ut liceret hoc in Pom
peium effecimus. Non tulle
ram. A maiori argumentat:
quis enim Pompeium socium
non patiebatur minus ferret
Ptolemæum. Misceimus
gentes: commisimus & certa
uimus. Duorum: diuersos
dominorū. Vertissem: pro
ras latias: fugissem hinc inge
horrore sceleris: sed ne videar
timuisse prohibeor. Nobis
quoque: me etiā non aliter trū
passetis nisi vicissem. For
tuna: victoria. Maiore pro
fecto: maius periculum nobis
imminuit q̄ putaremus. Nā
non tantum exilium & Pom
pe. & Ro. timēda erat: sed etiā
Ptolemeus. Poena fugæ: erat
puniturus fugam. Annis:
adolescentiæ eius. Dona
mus nefas: ignoscimus. Nil
venia plus posse dari: nullum
maius premium accipere pos
se q̄ veniam. Sed nō vt cri
mina: sed non solum vt mo
numenta scelerum obruatis:
sed etiam vt ipsum honore af
ficiatis. Iusto: conuenienti.
Sparsis manib⁹: diuiso cor
pori.

Perdidimus: qd si Phario germana tyrannō
Non inuisa foret potuisssem reddere regi.
Quod meruit: fratriq; tuū p munere tali
Misisssem Cleopatra caput: secreta qd arma
Mouit. & inseruit nostro sua tela labori.
Ergo in thessalicis Pellæo fecimus aruis
Ius gladio: vestris quesita licentia regnis:
Non tulerā magnū mecū romana regentē
Te Ptolemæe feram: frustra ciuilibus armis
Misceimus gentes si q̄ est hoc orbe potestas
Altera: qua cæsar: si tellus vlla duorū est
Vertissem latias a vestro littore proras
Famæ cura vetat ne nō damnassee cruentam
S; videar timuisse Phario: nec fallere vos me
Credite victorē: nobis quoq; tale paratum
Littoris hospitium: ne sic mea colla geratur
Thessaliæ fortuna facit: maiore profecto
Quā metui poterat discrimine gessim⁹ arma
Exilium: generiq; minas: romāq; timebam
Pena fuge Ptolemæus erat. sed parcim⁹ anis
Donamusq; nefas. sciat hac p eade tyrānus
Nil venia plus posse dari. vos condita busto
Tanti colla ducis sed nō vt crimina tantum
Vestra tegat tellus iusto date thura sepulcro
Et placate caput cineresq; in littore fusos
Colligite: atq; vnā sparsis date manib⁹ vnā
Sentiāt aduentū socerū: voceq; querentis

LIBER NONVS.

Audiat vmbra piās: dū nobis oīa præfert
Dum vitam phario mauult debere clienti
Lata dies rapta est populis: cōcordia mūdo
Nostra perit: caruere deis mea vota secūdis:
Vt tē cōplexus positis foelicibus armis
Affectus abs te veteres: vitamq; rogarē
Magne tuā: dignaq; satis mercede laborū
Contentus par esse tibi: tunc pace fideli
Fecissem: vt victus posses ignoscere diuis
Fecisses vt roma mihi: nec talia fatus
Inuenit fletus comitū nec turba querenti
Credidit: abscondit gemitus: & pectora læta
Frōte tegūt: hilaresq; nefas spectare cruentū
O bona libertas cū cæsar lugeat: audent.

Slo. Sulpitij argumentum in
Decimum Lucani librum.

EN decimo intrepide victor per templa
vagatus.

Admittit regem cleopatraq; supplicat ipsi
Pax fit & imenso celebrāt cōuiuia sumpto
Ostentatur opes consultus achoreus ortus
Nile tuos aperit cursusq; photinus achillā
Ductore in latū mittit: qui pugnat ab alta
Obsessus cū rege domo noctuq; per æquor
Classe phario vect⁹ metues se i mittit i vndas

¶ Dum perfert: dum mihi nō
confidit. Læta dies: qua exul
tasse nt de concordia nostra.
¶ Perit mundo: in mundi dam
num extincta est. Foelicibus
victoribus. Affectus. amo
re pristinum. Vitam tuā. vt
velles meo munere viuere.
Par. paris potestatis. Ignosce
re diuis posses. deis nō impu
tare. & eis non irasci q̄ vinci
te sinerint. Vt Roma mihi:
videlicet opera tua ignosceret
Comitē fletus: sociū flendi.
nam ipsum simulare aduerter
bant. Abcondunt. diffimu
lant. Pectora. mentis dolorē
O bona libertas. ironia. qua
si diceret. O misera seruitus &
assentatrix. quæ non suis affe
ctibus sed tyrāni obtemperas
quancq; dissentire ab eius vul
tu videaris.

PHARSALIAE

IO. SVLPI. VERV. IN LVCANI DECIMVM INTERPRETATIO:

UT primū. Cēsar iā nihil nec a Pompeio nec a Ptolemeo metuens Theodotū regis nunciū cōsecutus. quū primū a naui egressus est clamorē militū audit: quos rex in oppido præsidiū causa reliquerat: cōcursum ad se fieri videt quod fasces anteferrent: nam oīs multitudo maiestate regiam minui prædicabat. Hoc se dato tumulto cōtinuis diebus: cū ex cōcursu multitudinis cōplures milites interficerent legiones sibi alias ex Asia adduci iussit: dissimulatoq; metu deorū tempora & Alexandri & regū contorū vilit. Interim cōtrouersia regum ad se vt ad consule priuere existimans Ptolemeū & Cleopatram exercitus quos habebant dimittere iussit: & de cōtrouersia iure apud se discere. Terras: litus. adhuc em in mari se continuat. Colla: caput quod præferebat Theodotus. Pugnavit fortuna ducis: certamen exortū est inter Cēsare & ægyptios: fuitq; in dubio an Cēsare eos subiugaret: an ipsi Cēsare obtruncarent. Victoris: Cēsaris. Tua vmbra: nā tuę mortis exemplo deterritus est: cauitq; ne idem sibi accideret. A sanguine: a cæde. Manes: mors. interpretatio est. Nec populus post te: nec vnuerfus tecū exercitus perimeret. Urbē parethoniā: Alexandriā ægyptiacā. sed Cacoziū est parethoniū em ciuitas est & portus ingens in ægypto quā alij draginta sere stadiis: quā alij armoniā vocat: auctore Strabone. Securus: nihil iam metus & occisus. Nā (vt ait Apianus) ociositate quandā ob assistentiū paucitate simulare coepit: & ad se accedentes per humane recipiebat: & urbem circūuectus pulchritudinem admirari visus est: & disputatib; philosophis astitit. Sua signa: fasces. Pignore sceleris: capite Pompeij. Discordia sensit pectora: putabat em regiam maiestatem imminui: nihilq; sibi conferre Pompeij mortem. Vetusti numi: hoc est Iudis cuius templū vetustissimum esse Strabo tradit.

IM. Annei Lucani Pharsaliae
Libri Decimus.

UT primum terras Pompeij colla secutus
Attigit: & diras calcauit Cēsare arenas

Pugnavit fortuna ducis: fatumq; nocentis
Ægypti: regnū Lagi romana sub arma
Iret. an eriperet mundo memphiticus ensis
Victoris: victiq; caput: tua profuit vmbra
Magne. tui focerū rapuere a sanguine manes
Nec populus post te nilū romanus haberet
Inde Paretoniam fertur securus in urbem
Pignore tam sæui sceleris sua signa secutus
Sed fremitu vulgi fasces: & iura querētis
Inferri romana suis discordia sensit
Pectora & ancipites anfos: magnūq; periffa
Non sibi: tum vultu semp cælante timorē
Intrepidus superū sedes. & templa vetusti
Numinis antiquas macedum testantia vires

LIBER DECIMVS.

Nulla sapiē dulcedinem: alia mente agitabat. In antrū effossum tumulis. i. in cōditoriū Alexandri & regū ægyptiorū. Erat em circuitus quidā qd' auctore Strabone corpus appellabatur. Nam Ptolemæus Lagi filius Alexandri corpus perdicē abstulit: cū id ex Babylone deferret: atq; huc diuerneret auaritia tractus vt ægyptū sibi vēdicaret sed perit a militibus interēptus in insula deserta prius a Ptolemeo inclusus. q corpus Alexandri Alexandriā detulit: eiq; parentauit: adhucq; ibi iacet: sed nequaquā in aluelo. Nā qui nunc vitreus est prius æreus erat. Ptolemeus em coccas illū rapuit. Vefana proles Philippi. Alexander insanus: nā Hāmonis se filiū finxerat: seq; inebrians

Circuit. & nulla captus dulcedine rerum
Non auro: cultuq; deū: nō moenibus vrbis:
Effossum tumulis cupide descendit in antrū
Illic Pellæi proles vefana Philippi
Fœlix prædo iacet terrarū: vindice fato
Raptus: sacratis totū spargenda per orbem
Membra viri posuere adytis: fortuna pepcit
Manibus. & regni durauit a d vltima fatum
Nam sibi libertas vnquā si redderet orbem
Ludibrio seruatus erat: non vtile mundo
Editus exemplum: terras tot posse sub vno
Esse viro. Macedum fines: latebrasq; iuorū
Deseruit: victasq; patri despexit athenas
Perq; Asiæ populos fatis vrgentibus actus
Humana cū strage ruit: gladiumq; p omnes
Exegit gentes: ignotos miscuit amnes
Persarū euphraten. Indorū sanguine gangen
Terrarū fatale malum. fulmenq; qd' omnes
Percuteret populos pariter: & sydus iniquū
Gentibus: oceano classes inferre parabat

missum. Sidus: pestilentia vi sideris orta: & coelestis quādam potentia Parabat vt quæreret alios mundos.

furebat: & plures mūdōs expugnare optabat. Prædo: p done appellat qā populis iniuste bella mouit subiugauitq; eos. Fato vindice terrarū: morte vltice subacti orbis. Mortuus est em babylone veneno ei i poculo subministrato a cāsandro filio Anupatris metuētis ne mortē sibi machinaret. Idq; factū est consilio Thesalo medico: apud quē Alexander comestabat. Vis veneni qd' si ygi appellat: tāta fuit vt nō ære nō ferro nō testa cōtineret nec aliter ferri nisi in equi vngula potuerit: vt scribit Iustinus. Plin. l. 10. li. xxx. inqt mule Totū spargēda p orbē: quia toti bellū ferens iniurius fuit. Pepercit: quia eius ciuis non est dissipatus: sed ad vltimos ægypti reges est seruatus illisus. Si redderet orbem sibi: si mundus liberaretur. Ludibrio: in ridiculum ludū nam sparsus fuisset. Orbē: magnā orbis partem. Non vtile mūdo editus exemplū: natus ad homines suo exemplo ambitione & superbia inficiendos & regni cupiditate. Latebras secessus in quibus illustris nō erat. Patri. Philippo qui suū perauit athenienses. Miscuit turbauit. Flumen: vhemēs impetus cui nil resistit. Fatale: vel mortiferū: vel fato im-

PHARSALIAE

Flamma: æstus torridæ zonæ. Sterilis: desertæ & serpētibus squalidæ. Mundi deuexa: declinū mundū. Ambisset polos: iuisset a septentrionali polo ad antarcticū & antipodas: & vltimā æthyopiā vbi Nilus nascit peragrasset: sed vitæ secundo & vltimo mortuus est. Hunc finē: hanc quietē. nā viuus nunq̃ vlli finī acquieuisset. Qui secū: q̃ eodē odio quo sibi mundi imperiū cōparauerat ipsum abstulit: nā nullū heredē totius rei q̃t imperij: sed suis p̃fectis tradidit diuidēdū. quippe p̃dica cui Alexāder moriēs tradiderat anulū: quē q̃ p̃cerū cōsensus sedatis seditionibus ducē elegerat. Quāq̃ Arideus Alexādrī frater creatus rex esset: & portio regni Posthumus alexādrī seruata: & Antipater Macedoniz & Greciē p̃positus esset: tñ inter. xxiiij. principes diuisit puincias: priāq̃ Ptolemæo ægyptus obtigit. Totius fā. vniuersi regni & fœlicitatis suæ. Lacerādas: suis p̃fectis diuidendas. Babylone suā: vbi regiā cōstituerat a p̃his formidatus: quorū Babylon metropolis est. Proh pudor indignat poeta q̃ plus Alexādrī partī timuerit q̃ Ro. Satias: macedonū tela. methony mia est. Terrasq̃ p̃mam^a flā. post ter. no. i. dñamur terris q̃ sunt ad circuli æquinoctiale vbi notus est calidissimus & post quē tepidior est. Arfaci dñ dñō: parthorū regi. Nō fēlix: p̃niciosa. Pellā: vr̃bis in Macedonia. Rex Ptolemæus quē Cæ. acciuerat vt exercitū dimitteret: & cū sorore corā se disciparet. A gurgite nili pelusiaco: a Pelusio Nili ostio. Populi sedauerat iras: nā Phocinus nutritius et eunuchus regis indignans eū ad dicendā causam euocari: adiutores q̃r dā noctu exercitum a Pelusio clā Alexandriā euocari: ei q̃ Achillā p̃fecerat: Cæ p̃uis cū copijs extra vr̃bē dimicare discedens milites in armis esse iussit: regēq̃ hortat^o vt ad Achillā legatos mitteret. illos cū p̃mū ociosos accepit regē vt in suā potestātē haberet effecit. & ideo eū pacis obsidē dicit poeta. Viditbanī igit^o eū iam tranquillā esse. Cleopatra: qua euocauerat Cæsarem: clam in regiā est inuecta.

Exteriore mari, nō illa flamma: nec vnde
Nec sterilis libyæ: nec syrtic^o obstatit hāmō
Istet in occasus mundi deuexa secutus
Ambissetq; polos: nilumq; a fonte bibisset
Occurrit suprema dies, naturaq; solum
Hunc potuit finem vefano ponere regi
Qui secū inuidia: qua totum cœperat orbe
Abstulit imperium: nullocq; hærede relicto
Totius fati lacerandas prebuit vrbes
Sed cecidit babylone sua: parthoq; verēdus
Pro pudor eoi propius timuere sarissas
Quā nūc pila timēt ppli: licet vsq; sub arcio
Regnem^o zephiriq; domos terrasq; p̃mam^o
Flagrātis post terga notū: cedamus in ortus.
Arfacidum dño: non felix Parthia crassīs
Exigue secura fuit prouincia Pelle
Iam pelusiaco veniens a gurgite Nili
Rex puer: imbellis populi sedauerat iras
Obside quo pacis Pellæa tutus, in aula
Cæsar erat: cū se parua cleopatra biremi

LIBER DECIMVS.

Custode: p̃fecto. Laxare: hoc est lentādū. nā (vt ait Plutarchus) Lembū ingres-
sa cū solo Appollodoro sub primis tenebris regiā adnauigauit: cūq; alio occultari pa-
cto nequireret: se intra culcitā. prendit in longū quā loro circūfgans Appollodorus in-
tro tulit ad Cæsare. Tectis
emathijs: domo Cæ. victoris
in emathia. Feralis erynnis:
pestifera furia. Malo roma.
multā em intulit calamitatē
& Cæsaris & Antonij tpe.
Argos: grāciā p̃ synecdochē
Sparthana: helena. Purores
bella. Si fas: si licet dicere.
Sistro: tympano. Virg. de eo
dem loquēs ait: Patrio vocat
agmina sistro. Petit: syncope
aduexit em cū Antonio ægy-
ptio exercitū i Augustū octa-
uiū. Canopo: egyptijs. Cg.
captiuo: de capto Augusto tri-
umphatura & sedē imperij in
ægypto cōstituta. Gurgite
Leucadio: in sinu ambracio
apud Leucadiā peninsulam:
quæ Neritus est appellata: vt
Plinius ait. Caus dubius: pe-
riculosus euentus an mūdus a
barbara fœmina possit deret.
Ne quidē nostrat: etiā non ro.
qd̃ esset tollerabilius. Hoc
animi: hanc audaciam. Pto-
lemeida: Cleopatā actūs ē a
Ptolemæis. Quis tibi: Argu-
mentum a maiori ad minus.
Antonij: qui iunior & molli-
or eras. Hauserit ignes: captū
fuerit amore. Habitata: in q̃
versari videbatur vmbra Pō-
peij. Admisit Venerem curia
delinuit curas lasciuia. Par-
tus: filios vt Cæ. nam vitra
nouem menses illic est cōmo-
ratus: vt tradit Appianus.
Magni: cuius vxor tu fuisti.
Coalescere: crescere & colligi
Dependit: consumit. Dona-
re: Cleopatæ. Non tibi: sed
Cleopatæ.

Corrupto custode phari laxare catheras
Intulit emathijs ignaro cæsare tectis
Dedecus ægypti. latio feralis Erynnis
Romano nō casta malo: quātū ipulit Argos
Illiacasq; domos facie sparthana nocenti
Hesperios auxit tantū cleopatra furores
Terruit illa suo: si fas capitolia sistro
Et romana petit imbelli signa Canopo
Cæsare captiuo pharios ductura triumphos
Leucadioq; fuit dubius sub gurgite casus
An mundū ne nra quidē matrona teneret
Hoc animi nox illa dedit: q̃ prima cubili
Miscuit incæstam ducibus Ptolemeida nris
Quis tibi vefani veniam nō donet amoris
Antonij: duū cum cæsaris hauserit ignes
Pectus: & in media rabie: medioq; furore
Et Pompeianis habitata manibus aula:
Sanguine thessalicæ cladis pfusus adulter
Admisit venerem curis: & miscuit armis
Illicitosq; toros. & nō ex coniuge partus
Proh pudor oblitus Magni: tibi sulia fratre
Obscœna de matre dedit: partesq; fugatus
Passus in extremis libyes coalescere regnis
Tempora Niliaco turpis dependit amorī
dū donare Pharo: dū nō sibi vincere mauult

PHARSALIAE

Quæ formæ confixa suæ. Cæstu culcitæ primū illectus: inde splendore formæ
& sermonis gratia vincit. Cōta dolo ē: compitū habens & cū ornatu gerēs.
Disperfas necdoche. Quā decuit: q̄ decens & pulchra fuit. Si qua est: Cleopatra
a fratre electa supplicat Cæ. v: in regnū restituat: nā ex testamento patris ex æquo cū
fratre est hæres cōiunxq; fratris: atq; v: regīā in qua Photinus nō Ptolemæus regnat
tanto dedecore liberet obsecrat. Principio igit si beneficiū acceperit gratā fore se nōlli
cēt: exorditq; a benivolentia
& attentione. Est aut ordo:
O maxime Cæ. ego regina p
les clarissima Lagi pharis si
qua est nobilitas exul in æter
nū depulsa sceptris paternis cō
plectar pedes in tua & reliq;
Si qua est nobilitas: si est ali
cuius nobilitatis & gloriæ in
deortā esse. Fato: fortunæ &
dignitati. Aequū sydus: cor
lestis iusticia & potētia. Nō
vrbes: occurrūt his quæ obici
possent. Foemina: populi re
gnare nō patiē: imo inquit
consuevere parere foemina: cū
Ptolemæū patre eiecissent.
Soror ē: meā natu maiore regi
nā constituerūt. Sūma ver
ba: testamētū. Perempti: nō
cēsi dicit sed morbo absumpti
Et thalami: coniugij. Puer
ipse sororē p̄sequat me fratris
nō mariti affectu si est liber:
& liceat p̄ Photinū cui parer.
Photini: nutritij quē in odiū
& in contemptum adducit.
Affectus: voluntates. Enses
potentiā. Nil ipsa paternire
gnet solus modo regia tanto
dedecore liberet. Funesta ar
ma: morte Pompeij maculata
Tumores: superbiam. Ma
natur: inferendo in te arma.
Mūdo: quia alterius iussu pe
rire debuerat. Tibi: quia ab
illo meritum acceperis: & tibi
in eum prærepta potestas est
Facinus: audax factum &
scelus. Me: hum: beneficium
in te. Neq; q̄ tē. frustra oras
ser: non em iussit: cōmotus,

Quæ formæ cōfixa suæ cleopatra sine vllis
Tristis adit lacrymis simulatū cōpra dolore
Quā decuit veluti laceros dispersa capillos
Et sic orsa loqui, si qua est o maxime cæsar
Nobilitas: pharij proles clarissima Lagi
Exul in æternū sceptris depulsa paternis
Si tua restituat veteri me dextera fato
Complectar regina pedes: tu gētibus æquū
Sydus ades nostris: nō vrbes prima tenebo
Foemina nūtiacas: nullo discrimine sexus
Reginā scit ferre Pharos: lege sūma p̄empti
Verba patris: qui iura mihi cōmunia regni
Et thalami cū fratre dedit, puer ipse sororē:
Si modo liber: amat: sed h3 sub iure photini
Affectus: ensesq; suos: nil ipsa paterni
Iuris habere peto: culpa/tantoq; pudore
Solue domū: remoue funesta satellitis arma
Et regē regnare iube: quātos ne tumores
Mente gerit famulus magni ceruice reuulsa
Iam tibi: sed procul hoc auertāt fata minas
Sat fuit indignū cæsar: mundoq; tibiq;
Pompeium facinus, meritūq; fuisse Photini
Nequicq; duras tentasset cæsaris aures

LIBER DECIMVS.

Vultus: venustas & forma quibus plus effectū q̄ verbis. Perdrat: non dixit p
suauit. Exigit noctē: petit cōmunē lectulū noctis. Infandā: obsecrā. Iudice: Cæ
sare. qui iudex erat inter ipsam & fratrem. Pax vbi: facta pax e cōiunū est institutū.
Duci: Ptolemæo. Donis: quæ Cæsari dedit. Epulæ: cōmūia. Luxus: munia vti
affluentia & copiam. Tumultus: strepitus & murmure inuicem. Infecula roma
na. in annos romanoq; nā in ista secula sine talis luxus notitia præterierūt. Ipse loc
Regia inq; erat ornatio q̄ nūc sunt templa romana: q̄ q̄to grās erit corruption: tantū
nitiora ædificabit. Quod: q̄le. Laqueatq; tecta: laqueata tecta. Diuitias p̄uū
magnū qd̄ declarat. Aurū
crassum: laminæ aureæ. Nec
summis. Parietes inq; interio
res nō marmoreis laminis sed
gēmeis incrustati erāt. Incru
stare aut & crustare: ist sic la
minas marmoreas in pariete
affigere. vt totus esse marmo
reus videat. Opus vero tectū
rū dicit quū dela calce obdu
cit leuigatq; paries. Sūmis:
nā in summa parietis parte po
nunt. Stabat non seg. erecta
erat ad sustentandū pōdera.
Achates: gēma subalba: diuer
sore coloris: zonis distincta. a
quibus nola plurima accipit
primū in Sicilia sui nominis Hu
uio reperta est. auctore Plinio
Purpureusq; la. sardā intelli
git q̄ est gēma rubicunda in si
militudine carnis. hęc onyx
iuncta sardonice efficit. Onyx
gēma est in qua cādor est vti
guis humani similitudine. onyx
em virgatus est. Hebenus: ar
bor indica & ethyops quā
ethyops regibus p̄dis tu
buti vice pendit: materia est
nigri coloris & odoris iuncti
Mare oticæ: yppia a Mare
onde palude. Nō opetit po
stet: nō opetit hostia nec i par
uas icellulas diuisa attenuata

Vultus adest p̄cibus: faciesq; in castra porat.
Exigit infandam corrupto iudice noctem
Pax vbi pta duci: donisq; ingētib; empta est
Excepere epulæ tantarū gaudia rerum
Explicuitq; suos magno cleopatra tumultu
Nondum translatos romana in secula luxus
Ipse locus tēpli qd̄ vix corruptior ætas
Extruat: instar erat: laqueatq; tecta ferebāt
Diuitias: crassumq; trabes abscondērat aurū
Nec summis crustata domus. sectisq; nitebat
Marmoribus stabatq; sibi nō segnis achates
Purpureusq; lapis: totaq; effusus in aula
Calcabatur onix: hebenus marcotica vastos
Non opetit postes: sed stat p̄ robore Nili
Auxiliū nō forma domus: ebur atria vestit
Et suffixa manu: foribus testudinis indæ
terga sedēt crebro maculas distincta smaragdo
Fulget gēma toris: & iaspide fulua suppellex

est. Auxiliū: trabs tabula tibicen. Nō forma: nō ornamentū. Atria: ædificia circa
impluuiū. Et suffixa: ex re. mine testudinis vario & p̄cioso ostia & fores erāt orna
ta: ut in eis maculis haberēt smaragdos: quæ sunt gēme vniuersis eximij oculisq; iu
cūdistimij. Testudinū putaminib; in laminas lectis ostia & lectos distinctos orna
bāt qd̄ primū amilius Pollio Nerois tibi; inter illos libax scribit. Gēma: variæ gē
marum gēna. Toris: mēsis. Iaspis: vniuersa & nallucet: est i purpureo alui & varijs gēis,

PHARSALIAE

¶ Torus: mensa ubi accubaturi. Succo assyrio: purpura sericea. Strata: lecti ubi recubaturi. Tyrios: lana tincta apud Tyrii qui color est ardentior. Duxit lentum: colore. Nō vno alieno: purpurā bis tinctam intelligit: q̄ auctore Plinio dibapha appellat. Plumata: in modū plumarū cōtexta. Ignea cocco: splendida est colore coccineo: q̄ est densior purpura. Coccū em̄ est Gallacia rubens gramen nitore purpureū reddis. Est & granū siccis eiusdē virtutis: q̄ & in Gallacia & alibi nascit: vt Plin. lib. xvi. tradit. Miscēdī līcia: fila diuersi coloris q̄ polimīta dicunt. Plī. ait. Colores diuersae picturæ intexere Babylon maxime celebrauit & nomē imposuit: plurimis vero licijs texere q̄ Polimīta appellant.

Alexandria instituit. Turbē famulū numer⁹. i. famuli multū nitent. Discolor hos: a colore grate forma & fortuna diuersitatē ostendit. Libycos: subnigros. In aruis rheni: in Germania. Sanguinis vstii: nigri coloris. Torta caput: in tortos habēs capillos. duplex synecdoche. Refugos: sursum inuersos. Iuuentus mollita ferro. i. eunuchi castrati & efœminati. Execta virū: amputata genitalia. Fortior etas non castrata iuuentus tamen imberbis: vt sunt eunuchi.

Reges: Ptolemæus & proceres propinqui eius. Maior potestas: maioris potestatis. Immodice fucata: nimium fucata. Fucus autē est linimentū quod mangonizat & decipit nitore occultans vitia corporis. Spolijs: gemmis & margaritis. Laborat: nam ei sunt oneri ornāmēta & vix illa sustinet. Perlucēt filo sydonio translucent serico tenui quod prius dense textum acu rarefactum erat: intelligitq̄ sydonem: hoc est tenuem illā purpuram. de qua Martialis ait: Cultus sydone non quotidiana. Quod nilotis acus: qd̄ acus aegyptia distinguēdo dissoluit: pecten apud Seres texēdo densauerat. Laxauit: lenitauit & rarefecit.

Hic torus: assyrio cuius ps maxima succo Strata micat tyrio: quorū ps maxia lentū Cocta diu: virus nō vno duxit alieno Pars auro plumata nitet: pars ignea cocco Vt mos est pharijs miscendi litia telis (ster Tūc famulæ numer⁹ turbē: populusq̄ mini Discolor hos sanguis: alios distinxerat ætas Hæc libycos ps: tā flauos gemit altera crines Vt nullas cæsar rhēni se dicat in aruis Tam rutilas vidisse comas: ps sanguis vstii Torta caput: refugosq̄ gerēs a fronte capillos Nec nō infelix ferro mollita iuuentus Atq̄ execta virū: stat cōtra fortior ætas Vix vlla fuscante tamen lanugine malas. Discubere toris reges: maiorq̄ potestas Cæsar: & immodice formā fucata nocentē Nec sceptris cōtenta suis: nec fratre marito Plena maris rubri spolijs: colloq̄ comisq̄ Diuitias cleopatra gerit: cultuq̄ laborat Candida sydonio perlucēt pectora filo Quod nilotis acus cōpressum pectine scrū Soluit: & extenso laxauit stamina velo.

LIBER DECIMVS.

¶ Dentibus hic niueis: illic mensæ citreæ eburneis pedibus sustinebant: fit autē ebur ex dentibus elephantis. Orbes: menses citreos. Ora: aspectū. Iuba: qui erat rex Mauritaniae: ex qua mensæ citreæ siue cedrine pulcherrimæ aduehunt. Proh coccus. Cleopatra imprudentiæ increpat q̄ Cæ. cui ad bella peragenda pecunia opus erat: diuitias ostentauit. Incendere mentē: ad inflāmandā eius cupiditatē qui vim posset inferre. Nō sit licet: vt profecto est. Pone duces priscos: non modo Cæsar: sed etiā veteres illi cōtinentissimi corrumpere & cupere tantū prædæ Ro. inuehere. Recumbat: inhereat corrupat. Consul sordidus. i. Quintius: quē nuncius ei afferens dictaturā nūtiū & arantē trans tyberim offendit. De quo Persius: Quē trepida ante boues dictaturā induxit vxor. Auro: aureis vasis. Nō madate fame: sed ad delicias. Deos: quas aegyptius p̄ dijs colit. Chry stallus: gutturniū chrysalini nūti. Gēma: pocula gēmae Mareothidos: q̄ nascit i mareothide regione aegypti libyci. quā Virgil. in Georgi. celebrat. Sed paucis: sed natum apud Meroen insulā Nili in qua vinū in optimū sapore intra paucos annos decoquitur. Senium: soporem & nitorem veteris vini. Cogēs spumare phalernū indomitum: coegens feruere vinū potens. nā maximo solis æstu & vva et vinum decoquitur. Indomitum: cui⁹ visaqua plurima nō extinguit. Sertas. hoc est: paciles. nam sunt & Stutiles: & quæ ex solo ramulo fiunt.

Dentibus hic niueis. sectosq̄ atlantide sylua Imposuerē orbes: quales ad cæsarē ora Nec capto vncere Iuba. proh cæcus & amēs Ambitione furor: ciuilia bella gerenti Diuitias aperire suas: incendere mentem Hospitis armati: nō sit licet ille nefando Marte. paratus opes mundi quesisse ruina Pone duces priscos: & noīa pauperis aui Fabritios: curiosq̄ graues: hic ille recumbat Sordidus etruscis abductus cōsul aratris Optabit patriæ talem duxisse triumphum Infudere apulas auro: qd̄ terra quod aer Qd̄ pelagus: nilusq̄ dedit: qd̄ luxus inani Ambitione furens toto quesitū in orbe nō madate fame: multas volucresq̄: ferasq̄ Aegypti posuere deos: manibusq̄ ministrat Nilifacas crySTALLUS aquas: gēmaeq̄ capaces Excepere merū: sed nō Marcotidos vuæ Nobile sed paucis senium cui cōtulit annis Indomitū Meroe cogēs spumare Phalernū Accipiunt sertas nardo florente coronas Et nūq̄ fugiente rosa: multūq̄ madenti

Nardo. Nardus frutex est principalis vnguentis graui & crassa radice: folio paruo densosq̄. Cacumina (vt ait Plinius) in aristas se spargunt: ideo gemina dote nardi spicas ac folia celebrant. Nunq̄ fugiente. semper florente. Toto em̄ anno seruari intra arundinem in suo stipite potest. Vel nunq̄ fugiente dixit. quia nūq̄ odorem amittit. Madenti. vnguentarū.

PHARSALIAE

Quid nondū euanuit aura. i. recens & nihil odoris amisit tractatione & coeli mī-
tatione. Cynamon: cynamū idem quod cynamomū: frutex duob; cubitoꝝ altitudi-
ne nasci in aethyopia nec metis nisi deo placato. Aera: odorem. Externæ terræ: nā
in ea natū est: & indicat in ægypto nasci. Amomū: frutex vitis labruscæ similis: in
palū altitudinē folijs mali pūici vñ pducit. Vicinæ messis: carpit enā in assy-
ria quæ nō longe distat ab ægypto. Recens: recenter nomen p aduerbio. Perdere in
vanū luxū consumere. Optat: vt iure diripere videat. Lassata: satiata. Achorea lī-
nigerū: sacerdotē linea veste indutū. Sacerdotes enī ægyptij vestes ex lino xylino ge-
runt: quibus nullæ sunt in candore mollitieve præferendæ: auctor est Plinius. Osa-
cris. Cæsar caprata beniuolen-
tia orat Achoreū: vt quicquid
digna cognitu sunt i ægypto
pareat: & se astrologiæ & phi-
losophiæ studiosum pfectus
vt primū de ortu Nili qd sen-
tiat explicet. Deuote: depura-
te. quia sacerdos. Arguit: in-
dicat & demonstrat. nam nō
tam diu vixisset nisi superis ef-
fes gratus. Non neglecte: sed
chare. Primordia: originem
ægyptiorum. Edissere: elo-
quare. Ritus: sacrorum mo-
rem. Prode: manifesta. Vo-
lentes: cupidos. nā gloria sua
gaudent. Cecropium: athe-
niensem. a Cecrope rege. Plato
inter plurimas nationes quas
discendi gratia adiit: ægyptū
petiit. vbi a sacerdotibus mē-
phiticisq; variis syderum
ortus cursus obitus: variisq;
potestates ac rerum diuinarū
occulta: numerūq; insu-
per & mensurarum rationes
accepit. Dignior: ut quia cō-
sul & dominus rerum: tum
quia studiosus. Capacior ho-
stis: docitor contemplator.
Generi: Pompeio. Vestri: vt
vos viderem & alloquerer.
Plagis: regionibus. Vacui:
intentus sui.

Infudere comæ: qd nondum euanuit aura
Cinamon: externa nec perdidit aera terra
Aduectumq; recens vicinæ messis amomū
Discit opes cæsar spoliati perdere mundi
Et gessisse pudet genero cū paupere bellum
Et causas martis pharijs cū gentibus optat
Postq; apus: bacchoq; modū lassata volup-
Imposuit: lōgis cæsar producere noctē (tas
Inchoat alloquijs: summaq; in sede iacentē
Linigerū placidis cōpellat Achorea dictis
O sacris deuote senex: quodq; arguit ætas
Nō neglecte deis: phariæ primordia gentis:
Terrarūq; situs: vulgicq; edissere mores
Et ritus: formasq; deū: quodcūq; metistis
Insculptū est adytis profer: nosciq; volentes
Prode deos: si cecropium sua sacra Platonē
Maiores docuere tui quis dignior vnquā
Hoc fuit auditu: mundiꝝ capacior hospes:
Fama qdē generi Pharias me duxit ad vrbis
Sed tamē & vestri. media inter prælia semp
Stellarq; coeliq; plagis: super. s. y. vacui

LIBER DECIMVS.

Eudoxi: ordinationi anni quam instituit Eudoxus mathematicus gnidius: qui hy-
meralogiā. i. deoꝝ rationē accuratissime scripsit. & annū in G. æcia ægyptioꝝ: refo-
mauit. Meus annus: quē ipse a p. ro. constituit. Reformauit: ait annū sol gine aīro
logo adhibito mare ægyptioꝝ ex .ccclx. diebus quadran. e: qui quinto quoq; anno
incipiente pficit vñ diem. & tollendi erroris eam intercalationē iniecit. Virtus. for-
titudo militaris. Amor veri. cupido philosophandi. Fluit. causas iactes. id ē Nili
fontes. i. poros. quāq; vt Plinius Solinusq; tradit in libris punicis esse inuentū &
scribere luba eos oriri in monte inferioris Mauritanix. De Nili ortu late etiā Victu-
uius scribit. Relinquā. ma-
gnā eius noscendi cupiditatē
ostendit. Fas mihi. achoreus
prætermittis cæteris quæ Cæ-
rogauit de vi syderū pauca p-
mitte de nilo qd sentiat dicit.
Prode. manifesta. Pro-
fais. nostris sacris non incia-
tis. Pietas. religio. Silere.
nō pandere & vulgare. Hoc
opus. hanc editionē. Nosce-
re. notas fieri. Sideribus. sol
luna inquit & quinq; errantes
q cōtra mundi motū mouent
& eius tēperant celeritatē. di-
uersas habet potestates. Sy-
deribus. planetis. Moderant
fugā. tēperat cursum. Occur-
runt. nā cōtra motū octauæ
spheræ ferunt. Tēpora anni.
q ægyptijs (vt Diodo. memi-
nit) erat tria. ver æstas hyems
Radixq; po. astra ire ve. solē
cæteri planete venerari viden-
tur vt regē. & cū ppius accē-
dere sunt in statione & fiūt re-
trogradī. Vnde sol moderator
reliquoꝝ dicit luminū. vt est
apud Cice. in. vi. de repu. qd
ipse cursus eoz; recursusq; mo-
deratur certa definitione. Nā
spaci certa definitio ē. ad quā
cū vnaq; ei ratia stella rece-
des a sole puenit tanq; vltra
phibeat accedere agi retro vi-
det. & rursus cū certā partē re-

Nec meus Eudoxi vince fastibus annus
Sed cū tanta meo viuat sub pectore virtus
Tātus amor veri: nihil est qd noscere malim
Quā fluij causas p secula tanta latentes
Ignorūq; caput: spes sit mihi certa videndi
Niliacos fontes: bellum ciuile relinqua
Finierat: cōtraq; sacer sic orsus achoreus
Fas mihi magnor; cæsar secreta parentum
Prodere ad hoc xui populis ignota p fanis
Sit pietas alijs miracula tanta silere
Ast ego coelicolas gratū reor ire per oīes
Hoc opus: & sacras populis noscere leges
Syderibus q sola fugā moderant Olympi:
Occurruntq; polo. diuersa potentia prima
Mundi lege data est: sol tēpora diuidit anni
Mutat nocte diem: radijsq; potentibus astra
Ire vetat: cursusq; vagos statione moratur
Luna suis vicibus tethyn terrenaq; miscet
Frigida saturno glacies: & zona niualis

cedendo contigerit ad directi cursus consueta reuocaf-
tra solis vis & potestas motus
reliquoꝝ luminū cōstituta dīmissione moderat. De hoc etiā Victu-
uius. i. b. ix. disputat
Vicibus. crescendo & decrecendo. Tethyn terrena miscet. i. mare & aīalia & pla-
tas turbat & moderat. Frigida saturno. Saturnus frigori & zonæ glaciali præest.

PHARSALIAE

Mars in ventis & fortuita fulmina habet imperium: Iuppiter temperie affert. Venus generationis est dea. Mercurius totius humiditatis est dominus: qui cum peruenit ad caucum ultimum gradum: & vicinus est Syrio siue Caniculæ. & quando est in circulo meridiano: qui a septentrione in meridie capricornum & cancrum interfecat: sub quo sunt fontes Nili: quibus cum Mercurius imminet Nilus inundat: nec ante æquinoctium de crescere desinit. Hunc Mercurium. Syrius: stella in capite canis maioris qui oritur cum cancro: ut docet Higinius. Circulus mutator anni: hoc est meridianus in quo sit solis conuersio. nam per summum coeli a septentrione in meridie tendens cancrum & capricornum qui sunt tropici diuidit. Aegoceron: capricornus. Cui: circulo qui capricornum cancrumque diuidit. Latet: ideo latet dixit quia ignorant. Dñs aquarum Mercurius. Igne: stella sua. Lunaribus: alia factis. Adest æstuat. Non ante coarctat prius reprimere incrementum: non prius crescere desinit quam sit æquinoctium autumnale. Vana fides eos refutat qui Nilum soluti de Nilum augeri putant: qua in sententia videtur & Lucretius esse qui ait: Ethæsijs aquilonum illuc pluias niuesque pelli. Arctos: regio frigida qualis sub arcto. Testis: argumeto est. Adde quod: preterea inquit ois fluuius qui nunc augeat primum sub vere crescere incipit: Nilus vero neque ante ortum caniculæ incipit: neque æquinoctium desinit. Tabe: soluti de. Nec ripis aliam. nec decreuit & intra ripas se continet. An canis ra. an ortum caniculæ qui est sole post primam partem leonis ingressus. Sub libra iu. ad differentiam vernalis æquinoctij dixit quod sit sub ariete. Leges aliarum aquarum: quod hyeme crescunt cum ipse equus labat.

Cessit: habet ventos: incertaque fulmina maiora
Sub Ioue temperies: & nuncque turbidus aer
At fecunda Venus cunctarum semina rerum
Possidet. imensa cyllenius arbiter vnda est
Hunc ubi pars coeli tenuit: quæ mixta leonis
Sydera sunt cancro: rapidos qua Sirius ignes
Exerit. & varij mutator circulus anni
Aegoceron. cancrumque tenet: cui subdita Nilus
Ora latet: quæ cum dominus percussit aquarum
Igne supiecto: tunc Nilus fonte soluto
Exit. ut Oceanus lunaribus incrementis
Iussus adest: auscultque suos. non ante coarctat
Quam nox æstiuas a sole receperit horas
Vana fides veterum Nilum quod crescat in arua
Æthyopum prodesse niues. non arctos in illis
Motibus aut boreas: testis tibi sole pusti
Ipse color populæ: calidique vaporibus austræ.
Adde quod omne caput fluuij quodcumque soluta
Præcipitat glacies: ingressus vere tumescit
Prima tabe niuis. Nilus neque suscitatur vndas
Ante canis radios: nec ripis alligat amnem
Ante partem noctis libra sub iudice phœbum
Inde etiam leges aliarum nescit aquarum
Nec tumet hybernus cum longe sole remoto

LIBER DECIMVS:

Officijs caret vnda suis: dare iussus iniquo
Temperiem calo: medijs æstatibus exit
Sub torrente plaga: ne terras dissipet ignis
Nilus adest mudo: contraque incensa leonis
Ora tumet: cancroque suam torrente syenem
Imploratus adest nec campos liberat vndis
Donec in autumnum declinet phœbus & ubras
Extendat Meroe: quæ causas reddere possit
Sic iussit natura parcens discurre Nilum
Sic opus est mudo. zephyrosque vana vetustas
His ascripsit aquis. quæ stata tempora flatus
Continuique dies: & in æra longa potestas
Vel quod ab occiduo depellunt nubila coelo
Tras notum: & fluuius cogit incubere nimbos
Vel quod aquas totiens rumpentis littora Nili
Assidue feriunt: coguntque resistere fluctus
Ille mora cursus: aduersique obijce ponti
Æstuat in campos: sunt qui spiramina terris
Elle putet: magnosque cauæ copagis hyatus
Comeat hac penitus tacitis discursibus vnda
Frigore ab arctico medium reuocata sub axe
Cum phœbus pressit meroen: tellusque pusta
Illuc duxit aquas: trahit gangemque Padusque
Per tacitum mundi: tunc omnia flumina Nilus
Vno fonte vomens: non vno gurgite perfert.
Rumor ab Oceano: qui terras alligat omnes
teno. Rumor. scilicet. sunt qui Nilum ab Oceano dicunt oriri: & longo per terras cursu dulcescere.

Officijs caret vnda suis: cum ois aqua ripas egreditur: officium eius est intra ripas se continere. Iussus: a natura & deo. Iniquo coelo: ferens aeris egiotum. Exinundat. Torrens plaga: æstuat regione. Ignis: incendium. Adest: subuenit. Tumet: insurgit ad leonis vi ignem reprimenda qua ore videtur efflare. Syene sua quæ est et sub iecta ut diximus. Imploratus exoptatus. Donec iau. usque in æquinoctium autumnale. Excedat: producat cum antea aut nullas in meridie: aut breues habuerit. quo enim sol magis recedit a cancro: eo umbræ in syene & meroe sunt longiores. Zephyros: opinionem aliam de eius incremento consutat. dicitur ei zephyros continuisse ad Nilum: sicut nubes implere & continuis pluuijs ipsum augere vel contra hostia Nilum flando & ipsum iperitumore pelagi: ut ait Lucretius: arenæ cumulo retinendo cogere exudare donec cessauerint. At scripsit causam incrementi imputauit. Stata: firma et certa. Tras notum: qui Nilus decurrit. Toties rumpentes lit. septem hostijs exeres in mare. Obice: oppositio. Æstuat: effluit. Sunt qui. aliqui per cauernas terras aquas dicunt in meridie & septentrione effluere: quia sol cum in cancro & eas attrahit: & tellus arida ad se rapit. estque argumeto quod libi flumina decreuerint. Spiramina: canales. Hyatus ca. co. co. cauæ terræ cauernas. Pressit meroen: est in cancro. Duxit: traxit vi siccitatis. Trahit: in meridie vna cum alijs. Omnia flumina. qui per secreta meatus illos lucraunt. Non vno: sed septem

PHARSALIAE

¶ Exundante in terras influen-
te. Mitescere: dulcescere.
Tractus: cursu & spacio. Nec
nō: sunt q̄ putēt ex oceanis ags
a fide: siccitate vberius attra-
ctis sup̄abundantē partē refun-
di in Nilū. Pasci: alij & refici
Virgī. Cōuexat porus dū sy-
dera pascet. Quō sidera humo
re pascant primo lib. ex Cice-
docum⁹. Polū: sidera. Hūc
oceanū. Rapit: haurit. Tol-
lit: attrahit. Digerat aer: con-
sumat stellas ignis & vapor
aereus. Referūt: remittūt &
reddūt. Quasda. Aquarū in
quitalice oriuntē forte: alie cer-
to iura deo sūt emissae. Erū-
pere venis cōcussis: egredi ve-
nis & meatibus cōcussis vi-
vērī inclusi. Cōpage: densa
terra. Cū mundo coepisse: a
principio mūdi fuisse. Coer-
cere: gubernet. inter has aut Nilū
esse censet: cui de⁹ incremen-
ti legē hāc dedit. Pharius: vt
sesoltri. Persis: vt Cābyse.
Tyrānis: vt Alexādro. Con-
ferre: tradere. Vincit: inuenit
riem nō potuit. Adorat: diui-
nis honoribus venerat. Inui-
dit: inuidendo inuestigauit.
Lectos: certos inq̄sitores. Ca-
lentē: in torrida zona. Seso-
stris. Sesostris egypti rex totā
ethiopiā p̄meauit vsq̄ ad cin-
nāmoni regionē: & adhuc q̄
dā monumēta extāt ei: colūne
et epigrāmata. Cābyse q̄q̄ oc-
cupato egypto cū aegyptijs i
Meroen vsq̄ p̄gressus est: &
nomē vbi & isulē ab illo im-
positū ferūt a meroe sorore ibi
mortua. Alij ei⁹ vxorē fuisse
tradūt. Stra. ē autor. Et pha-
ægyptū pagrauit vect⁹ cerui-
cibus rezi: q̄q̄ q̄q̄ curri dē
subiecisse. Cābyse q̄ pater Darij regis p̄fay fuit. Aeuī lōgū vt sunt Cymī i India

Exundante procul violentū erūpere nilum
Aequoreosq̄ sales longo mitescere tractus:
Nec nō oceano pasci: Phœbūq̄ Polumq̄
Credimus hūc calidū tetigit cū brachia cācri
Sol rapit: atq̄ vnde plus: quā q̄digerat aer
Tollit: hoc noctes referūt: Nilosq̄ refundūt
Ast ego si tantā fas est mihi soluere litem
Quasda cæsar aq̄s post mundi sera peracti
Sæcula. concussis terrarū erumpere venis
Non id agente deo: quasda cōpage sub ipsa
Cum mundo coepisse reor: quas ille creator
Atq̄ opifex rerum certo sub iure coeret.
Quæ tibi noscendi Nilū Romanæ cupido ē
Hec Pharijs: Persisq̄ fuit: macedūq̄ tyrānis
Nullaq̄ nō ætas noluit conferre futuris
Notitiam: sed vincit adhuc natura latendi.
Sūmus alexāder regū quē memphis adorat
Inuidit Nilū. misitq̄ per vltima terræ
Aethyopū lectos: illos rubicunda perusti
Zona poli tenuit: nilum videre calentem
Venit ad occasū: mūdīq̄ extrema sesoltris
Et Pharios cursus regnū ceruicibus agit
Ante tñ vestros amnes: rhodanūq̄ padūq̄
Quā nilum de fonte bibit. vesanus in ortus
Cambyse longi populos peruenit ad æui
Defectusq̄ epulis: & pastus cæde suorū
Lata comis habet: q̄ quāuis arbore multa

LIBER DECIMVS.

& qui habitant in insulis fortunatis. Suorū: comitū. ¶ Nō fabula mēdax. vulga-
tus sermo nō mentis. Suo: natiuo. Tua flumina p̄dā: attentū facit auditore tantū
searchanū aperire pollicitus. Medio cōsurgis ab axe: a meridie Nilū oriri ex monte
lung q̄ in geminas paludes solutas niues effundit. p̄dit Ptolemæus. Victruutus vero
in Mauritania ex mōte Atlante & appellari dirim q̄ ortus ex septentrionali regiōe pro-
gredit p̄ occidentē ad lacū heptagonū: & mutuo noīe dicat agger. Deinde ex lacu hep-
tagono sub mōte desertos sub-
terfluēs p̄ meridiana loca ma-
nat: & influit in paludē q̄ ap-
pellat circūcingit me-
roen q̄cēst æthyopū meridia-
narū regnū: ab hisq̄ paludib⁹
se circūagens p̄ flumina Basæ
Sobā & Astobā: & alia plu-
ra puenit ad Cataractā: ab eo
q̄ se præcipitans p̄ septentrio-
nalē puenit inter elephantida
& Syenē Thebaicosq̄ in egypti
p̄tū campos: & ibi Nilus ap-
pellat. Sic Victruuius q̄ oīno
cū poeta Plinioq̄ nō couenit
Poeta de subterraneo eius me-
atu aliquot dierū itinere nihil
dicit. Booten: arctophylacē
Aequus: benignus. Primi:
apud eos em̄ primū apparet.
Hi: idem Seres qui primi te-
cernunt. Feris: præterlaberis
Alieno: alibi orto. Caput:
fontes tuos. Paruū: nascentem.
Signū: gremiū & lacus
tuos. Consurgere in solstitijs:
crescere in solstitio æstiuo
Aliena bruma: ob hyemem
quæ est ad ortū tuum crescis
apud nos æstu. Efferre: emit-
tere. Per vtrosq̄ polos: per
terram quæ vergit ad vtrosq̄
polum. Hinc. apud nos. Il-
lic. apud antarcticos. Rupto
gurgite. diuiso fluuiio & circū-
data Meroe insula quæ habet
in longitudine stadia vltima mi-
lia. in latitudine mille. Co-
mis. frendibus. illic em̄ nascit
Quæ. Meroe.

Ignoto te Nile redit: nō fabula mendax
Ausu loqui de fonte tuo est: vbiq̄ videris
Queris: & nulli cōtingit gloria genti
Vt nilo sit lata suo: tua flumina prodam
Quæ deus vnda: cælator Nile tuarum
Te mihi nosse dedit: medio cōsurgis ab axe
Ausus in ardentē ripas attollere cancrum
In borean is rectus aquis: mediūq̄ booten
Cursus in occasum flexus torquet: & ortus
Nūc arabū poplis libycis: nūc equus arenis
Teq̄ vident primi: quærūt tñ hi quoq̄ seres
Aethyopumq̄ feris alieno gurgite campos:
Et te terrarū nescit cui debeat orbis.
Arcanū natura caput nō prodidit vlli
Nec licuit populis paruū te Nile videre
Amouitq̄ sinus: & gentes maluit ortus
Mirari: quā nosse tuos: consurgere in ipsis
Ius tibi solstitijs: aliena crescere bruma
Atq̄ hyemes efferre tuas: soliq̄ vagari
Cōcessum p̄ vtrosq̄ polos. hic queris ortus:
Illic finis aquæ: late tibi gurgite rupto
Ambitū nigris Meroe fecunda colonis
Lata comis habet: q̄ quāuis arbore multa

PHARSALIAE

¶ Aestate: aestus solis in meridie aestu. Sunt em illic vmbrae ppediculares. Linea ta rectu. i. a recta linea subiacet leoni. Plagas phoebe: torrida zona. D antu: diminuti onē. Metris: tanq̃ metedo pcurris in alueti vnu. Spargēs: egrediens. Multifi

Reuocat: colligit. Phylae: Phyle siue pile sunt vrbes in ter aethyopes & egyptios in terptantq̃ portae inter vtrosq̃: & ideo dixit claustra. Co mertia: vicinitas & cōmixtio Rubro: mari. Mollis lap. a. lenis cursus ipellit. Lene: leni ter. Toras iras: totū imperiū & celeritatē. Sed cū lap. cū tuū cursū incipis p̃cipitare. Abrupta via: via p̃cipites. Cataractae: aspere descēsiōes. & ea loca indicat q̃ Catadup pa appellant. quorū incolae: vt ait Cice. sensu audiēdi carēt. Eadē Pl. his verbis indicat. Postremo inclusus mōtibus: nec alibi torrentior velt aq̃s pperantib⁹ ad locū aethyopū q̃ Cataduppi vocat: nouissi mo catara te inter occurrentes scopulos nō fluere imenso fra gore credit: sed ruere. aut significat idē quod colli do & pcurio cū sonitu. & q̃ a nobis Cataracta & virili gñe Cataractes a grecis dicit. Vetitis: prohibitis libere flue re. Inuictis: qui retinere non possunt. Laccsis spuma: im mittis em in coelū spumā ter nuem. Albescit: canus & spu mosus efficitur. Abaton: in sulam ad quā oblimi papyri q̃ copiam accessus est diffici limus: & ideo inaccessibilis interpretat. Venas: fontē & originē. Quod: quia. Tu moris exundationis aquae. Hinc: a sinistra & dextra. Te inundationem tuam. Alta: p̃funda. Molibus receptis: altis ripis relumptis.

Frondeat aestate nulla sibi mitigat vmbra
Linea tam rectum mundi ferit ille leonem
Inde plagas phēbi damnū nō passus aquarū
P̃recheris: sterileq̃ diu metiris arenas
Nunc oēs vnū vires collectus in amnem
Nūc vagus. et spargēs facile tibi cedere ripā
rursus multifidas reuocat piger alue⁹ vndas
Qua dirimūt arabū populis aegyptia rura
Regni claustra filae. mox te deserta secantē
Qua dirimūt nostrū rubro comercia pōtū
Mollis lapsus agit. quis te tam lene fluentē
Moturum toras violenti gurgitis iras
Nile putet: sed cum lapsus abrupta viarū
Excepere tuos: & praecipites cataractae
Ac nuscq̃ vetitis vllas obsistere cautes
Indignaris aquis: spuma tunc asfra laccsis
cūcta tremūt vndis: ac mltō murmure mōtū
Spumens inuictis canescit fluctibus amnis
Hic abato quā nra vocat venerada vetustas
Terra potēs: primos sentit pculsa tumultus
Et scopuli: placuit fluuij quos dicere venas
Qd̃ manifesta noui primū dāt signa tumorū
Hinc mōtes natura vagis circundedit vndis
Qui libyae te Nile negent: q̃s inter in alta
It cōualle iacens iam molibus vnda receptis

LIBER DECIMVS.

Lucifer a casia prospexit rupe: diemq̃
Misit in aegyptū primo q̃q̃ sole calentem
Cū pcula muris acies nō sparsa maniplis
Nec vaga cōspicit: sed iustos qlis ad hostes
Recta fronte venit: passuri comunis arma
Laturiq̃ ruunt: at caesar moenibus vrbis
Diffusus: foribus clausae se protegit aulae
Degenere passus latebras: nec tota vacabat
Regia compresso: minima collegerat arma
Parte domus: tangunt anios: iraq̃ metusq̃
Et timet incurfus: indignaturq̃ timere
Sic fremit i puis fera nobilis abdita claustris
Et frangit rabidos p̃morsu carcere dentes
nec secus i siculis fureret tua flāma cauernis
Obstrueret summā si q̃s tibi mulciber aetnā
Audax thesaici: qui nuper rupae subemi
Hesperiae cunctos procures: aciemq̃ senatus
Pompeiumq̃ ducē causa spectare verante
Non timuit: fatumq̃ sibi promisit iniquū
Expauit seruire nefas: intraq̃ penates
Obruitur telis: quē non violasset Alanus
Non scita: nō fixo: q̃ ludit i hospite maurus
Hic cui romani spaciū nō sufficit orbis
Parua regna putat tyrijs cū gadibus Indos
Ceu puer imbellis: ceu captis foemia muris
Querit tua domus: spem vitae i limie clauso
ne quarti libri. Querit tua domus, abdit se in munitionem partem.

¶ Lucifer a Casia: sub aurora Achilles cū instructo exercitu Alexandria venit. Casius aut mons pcul Alexandrig im minet ad orientē. Prospexit: apparuit. Primo q̃q̃ so. eia in ipso ortu feruente. Nō spar sa: sed collecta instructa. Iu stos: veros. & quibus ad ho stile odiū nihil deest & inter quos aequē decertandi est cau sa. Is em pprie hostis dicit. Passuri laturiq̃ ar. i. pugnatu ri. At Caesar. Achilles pauci tatē militū Cē. despiciēs decu pabat Alexandria & oppidi partē quā Cē. cū militibus te nebat. Primoq̃ iperu domū eius irrūpere conatus est. Sed Cē. dispositis p viā cohorti bus imperiū eius sustinuit. Moenibus vrbis diffusus: dif fides in vrbe manere in regiā se recepit. Nec totā vacabat: nec totā regiā sub sua potesta te tenebat: tū penuria militū: tū regiā laxitate. Fera nobi. leo in cauea clausus. Carcere cācellis & claustris. Nec sec⁹ Hec similitudo ad indignationē tū illa ad vires & irā refert. Obstrueret sū. aetnā: occlu deret os vaporariū. Audax: ob p̃teritā andaciā p̃sentē me tū mirat. Causa sp̃. vetā. cū iniquā causā haberet quā dñs bene sperare nō posset. Fatū iniquū: iustā victoriā. Ser uilene. achillae pugnā. Ala nus: Scythiae p̃p̃s ferax. Scy ra. reliq̃ scythiae p̃p̃i. specie ei p̃posuit gñi. Qui lu. q̃ plu dū sagittis figit. Indos cū ga. q̃q̃ deest ab oriēte in occidētē ad gades vsq̃: quā ciuitatē in mari gaditam insula tyrii cō didere: vt Plinius tradit in si

PHARSALIAE

Incerto: ignorabat enim quid
 egerat: turus. Rege: Prole.
 Piacula: vltione. Si non sint:
 si defint. Colchis: media.
 Regni: pditi. Fratri: absyrti
 Patre: cetā. Ceruice: parata:
 se ad oē suppliciu exposita.
 Vltia reg: extrema pericula et
 vix fati vrgēs. Ducē: Cæ.
 Missusq: satelles: ante regū re
 cōciliationē Serapionē & Di
 ascoridē ad Achillā missos et
 cēlos ex cōmētarijs Cæ. disci
 mus q: s poeta nō sequit. Vo
 ce tyrā. verbis Prolemē.
 Ius mūd: inuolabile ius gen
 tiū de legatis q: Achilles inte
 riere aulus ē. Valuit: alicui
 pō dignitatē fuit. Seque
 iter pacis. i. mediator & apd
 quē deponit eius arbitriū.
 Aestimāt: cōsiderat ea q: annu
 merāda sunt inter scelera tua.
 Mōstris: scelerib. Thessā
 lia tel. q: gigātes pduxit. Re
 gna lubæ va. Mauritania la
 ra & barbara. Pōtus: scythie
 Pharnacis: filij mithrydatis
 q: pō: fauēs patrē ad mortē cō
 pulit. Orbis: Hispaniā. intel
 ligit q: p hęc loca oēs natiōes
 q: pō. dimicūere & periere.
 Tantū sce. q: nū est Cæ. Pto
 lemei: oratorem perimere.
 Nō syr. nasamonēs et aphri.
 Delitiæ: Achilles & Photin
 eunuchus molles. Præmit:
 vrgēt Cæ. Moturus li. euer
 surus ostia vno iperu. Flam
 mis: incēdio. Nusq: icur. nul
 la ex parte inuadit. Muriq:
 vicē for. tref. stat fortuna pro
 muro. Necnō & ratl. Eodē
 tpe pugnātū est ad portū: vt
 ait Cæ. & magna multitudie
 naues lōgas occupare hostes
 conabant. q: erat. i. auxilio
 missi ad Pō. ptiōq: in thessā

Ponit: & incerto lustrat vagus atria cursu
 Nō sinerege tñ quē ducit in omnia secum
 Sūpturus poenas: & grata piacula morti
 Missurusq: tuum: si nō sint tela: nec ignes
 In famlos Ptolemæ caput. sic barbara col
 Credit vltorē metuēs: regniq: fugæq: (his
 Ense suo: fratrisq: simul ceruice parata
 Expectasse patrē. cogunt tñ vltima rerum
 Spē pacis tentare ducē: missusq: satelles
 Regius: vt sæuos absentis voce tyranni
 Corriperet famlos: q: bellū autore mouerēt
 Sed neq: ius mundi valuit: neq: foedera scā
 Gentibus: orator regis: pacisq: sequester
 Aestimāt in numero scelerū ponenda tuor
 Tot mōstris egypte nocēs. nō thessalia tell
 Vastaq: regna lubæ: nō pōtus & ipia signa
 Pharnacis: & gelido circūfluus orbis Ibero
 tātū ausus scelery: nō Syrtis barbara: quātū
 Delicię fecere tuæ: prēmīt vndiq: bellum:
 Inq: domū iā tela cadūt: quassantq: penates:
 Non aries vno moturus limina pulsu:
 Fracturusq: domū: nō vlla est machina belli
 Nec flāmis mādatur opus: sed cæca iuuetus
 Consilij vastos ambit diuulsa penates:
 Et nusquā totis incurfat viribus agmen:
 Fara vetant: muriq: vicem fortuna tuetur.
 Necnō & ratibus tentatur regia: qua se

LIBER DECIMVS.

Ita facto domū redierant. Præter has auxilio e. it ptiōq: causa Alexandrē esse cōueni
 rūt rostratē oēs q: si occupassent: classe Cæ. erepra portū ac in are totū i sua potestate
 haberēt: cōmeatu auxilijq: Cæ. phiberēt. Iūq: tanta est cōtentione actū quā agi de
 buit: cū ille celerē in ea re victoriā: hīq: salutē suā cōsultare viderēt. Sed rē obtinuit cæ
 sar: oēsq: eas naues & reliq:
 q: erat in naualibus incēdit. q:
 tā late tueri & tā parua manu
 non poterat. Confestimq: ad
 Phartū nauius milites expo
 suit. Regia: in q: erat Cæsar.
 Protulit: extridit. Audaci:
 multiū exporrecto. Opus cet
 tamē & officiū. Tinctas vn
 gui. p. illas piceliq: facta.
 Vincula: funes. Transtra: se
 dilia. Ceruchi: cornua antē
 naū. dicta a qd est cornu
 & fundo. Incubuit: occu
 pauit eas. Lōgis va. lōga ex
 alatione flāme & fumi. Cla
 dē: incendiū. Turbine: volu
 bili iperu vēti Lāpades: lāpa
 des ētherē (vt Plin. ait) ardētes
 imitant facies. Materia: quā
 vrat. Lues: incendiū. Clau
 sa reuo. ab au. a regia obsēsa
 auertit ad urbē tuendā. Nec
 tpa cla. dū hostes inq: essent i
 extinguēdo incēdio occupati.
 Cæ. se somno nō dedit: sed na
 uibus milites ad Phartū occu
 pandā iposuit. Cladis: incen
 dij. Coeca: obscura. Præci
 piti cursu. festinatiōe subita.
 Raptō: poccupato. Pharon:
 Pharus ē i isula turris magna
 altitudie mirificis opib. ista
 cta. q: nomē ab insula accepit.
 Hęc insula obiecta alexandriæ
 portū efficit: vt ait Cæ. Et iō
 claustris poeta appellat. facit at
 vt ait Stra. portū bicipitē: nā
 quū litorea regio sit sinuosa
 duo pmōtoria i mare emittit:
 iter q: isula iacer q: portū clau
 dit: ei nāq: p lōgū obijcit. In
 sulā qn. oli mgt isula fuit: nūc
 est Alexandrię pōte cōiuncta.

PHARSALIAE

¶ Protheos: regis egypti & Phari. Proxima: iuncta pote. Geminus vsus: duplicem utilitate. nā ppter pontē quē occupauerat neq; mare incurrere poterāt. Fauces: portus ingressum & exitum. Cæsar & auxilijs. Cæ. vt Pharon expositis militibus apprehendit frumentū supportari auxilijs euocari iussit. Meriti: qui merebant. nā rursus nuncios miserat ad Achillā ne desisteret: interceptiq; fuerāt & detecti. Sed nō rapuit interemit. Ferarq; quibus viuus erat qbi sciendus. Pepedit: nō penitus fuit a iūco diuisa. Magni morte: eo mortis genere qd. Nec nō subrepta. Cæ. sic habet. Interim Arzione minor filia vacuum possessionem regni sperās ad Achillam se ex regia traiecit: vnacq; bellū administrare cepit. Sed celeriter est inter eos de principatu cōrouersia orta Cūq; vterq; vniq; insidiaret & summa imperij ipe obrine re vellet: pccupat Arzione p Ganymede eunuchū nutritū suū atq; Achillam interfecit. Hoc occiso ipsa sine vilo socio & custode omne imperiū obtinebat: exercitus Ganymedi tradit. Hic suscepto officio largitionē i milites auget. Reliq; pari diligentia administrat. Subrepta: subducta eius sensu. Hostes: Achillā. Reges: Ptolemæo aut Cleopatra.

Vt ples lagea: vt filia Ptolemæi Aulæ. Achillea: achille. fit em a recto Achilleus. Iusto: qā iniustis regib; regā oppugnabat. Tuis vmbis: ad vmbra; tuas vltionē. Summa: finis. Sufficit: satis est si pereat. Omnis regia: tota stirps. Dū: donec. Patri: ro. a quibus cōfodiet. Sed autore tu. nō cecidit rabies: achilla cæso bellū nō cessauit. Auspicijs: ductu & imperijs. Eunt: militat egyptū. Potuit: illo mem. arabili die poruit & debuit Cæ. perire vltio piculo pxim. Mitti i fa. sp. e. mor rei fastis celebris reddi: vt poitea celebratq; sūt idus martij.

Protheos, at nūc est Pellæis proxima muris
Illa duci geminos bellorū præstitit vsus
Abstulit & cufus; & fauces æquoris hosti
Cæsar & auxilijs vt vidit libera ponti
Ostia: nō fatū meriti: pœnasq; Photini
Distulit vltorius; sed qua nō debuit ira
Nō cruce; nō flāmis rabido nō dente ferarq;
Heu facinorū ceruix gladio male cæsa pepedit
Magni morte perit. nec nō subrepta paratis
A famulo ganymede dolis puenit ad hostes
Cæsaris arsinoe: q; castra carentia rege
Vt proles lagea tenet. famulumq; tyranni
Terribilem iusto transegit achillea ferro
Altera Magne tuis iā victimā mittit vmbis
Nec satis hoc fortūa putat: pcul absit; vt ista
Vindictæ sit summa tuæ nō ipse tyrannus
Sufficit in pœnas; nō omnis regia Lagi:
Dum patrij veniāt in viscera cæsaris enses
Magnus inultus erit. sed nō autore furoris
Sublato cecidit rabies. nā rursus in arnia
Auspicijs ganymedis eunt: ac multa secūdo
Prelia Marte gerit; poterit discrimine sumo
Cæsaris vna dies in famā; & secula mitti

LIBER DECIMVS.

Prima tibi cāpos pmittit: aperta; mēphis
Rura: modiq; vetat crescendi ponere ripas
Sic velut intuta securi pace trahebant
Noctis iter mediæ. sed nō vesana Photini
Mens imbuta semel sacrata cæde vacabat
A scelerū motu: magno nihil ille pempto
Iā putat esse nefas. habitat sub pectore mæes
Vlticesq; deæ dāt in noua monstra furorē:
Dignat pharias isto quoq; sanguine dextras
Quo fortuna vocat victos pfundere patres
Pœnaq; ciuiliis belli vindicta senatus
Pene data est famulo. pcul hoc auertite fata
Crimen: vt hæc Bruto ceruix absente sece
In scelus it Pharium romani pœna tyranni
Exemplumq; perit: struit audax irrita fati
Nec parat pcculte cædem cōmittere fraudi
Inuictumq; ducem detecto Marte lacessit
Tantū animi delicta dabant: vt colla ferire
Cæsaris: & socrū iungi tibi magne iuberet:
Atq; hæc dicta mouet famlos pferre fideles
Ad Pompeianæ socium sibi cædis achillam
Quē puer imbellis cunctis pfererat armis
Et dederat ferrū nullo sibi iure retento
In cunctos. in seq; simul. tu mollibus inquit
Nunc incube toris; & pigues exige somnos
Inuasit cleopatra domū: nec prodita tū est
Sed donata pharos: cessas accurrere solus

¶ Permittit cāpos: finit elabi p aperta planitie iura ripas humiles q; te inundare non phibent. Sic velut. ad histortæ serie redit: & Photinū q; apud Ptolemæū & Cæ. erat: nō destitisse cogitare inquit: q; via cæsarē opprimeret: inuictūq; nūciū ad Achillā: vt eū nō fiau desedapre inuaderet. Iter: tēpus. Imbuta: maculata. Sacrata: execrabilis. Nil esse nefas: oia sibi licere. Manes: aia Pō. q; vt suā cēde vltisceret: illū cōcitabat. Mōstra: scelera Dignat: dignas facit Photinus. Sanguine isto: Cæ. q; senatus ro. spargēdus est. Pœna q; & suppliciu de Cæ. ob bellū ciuile senatoresq; cēlos photinus famulus fere sumpsit & eripuit Bruto. In scelus it. pœna Cæ. q; sumpta a ro. est iusta q; cōuersa est in scelus ægyptiorū quib; eū nō licebat occidere. Exemplū: factū Bruti qd' sit postentatē i tyrānos excitaturū. Struit iracundia ordinat vana & a fati improba. Cōmittere: mandare. Detecto Marte lacessit. apta pugna puocat. Puer ptolemæus Cunctis pferat. erat ei regni pcurator. Nullo iure nulla supiori pte. Tu mollibus: hoc nūcio primū eū a segnitie argues terret: inde excitat ad pccupadā nocedi occasione q; ipsis & aduersarijs istat. tū cōfideret Cæ. inuadendū erāt ad romanorū gratiā recuperādā hortat. Tu o achilla. Exige expete. Pigues: supuacuos et pinguedine asseretes. De mū regia. Prodita: decepta. Donata: a Cæ. Cleopatre. Solus cū alijs sint prelo. Accurrere ad opprimendū currere.

PHARSALIAE

¶ *Palam sua iura iussit. Plaudens a Caesar recedisse: sed postquam ipse cum ea rem habuit. Maritus: fratres & Caesarem. Mercedem turpiter lucrat & sperat. In eadem significatione dicimus mercedem de matre & merces deducit. Seneque Caesaris puerum attat. Venenis: veneficiis et forma fucata & ipso amore quod per venas labitur. Virgi. Vultus alit venis. Crede miser puero: confide Ptolemaeo: quod ipsa facilius in omni sua sententia trahet: si cum eo dormierit semel. Incesto: quia frater. Obscenum: damnatum & infamum. Pietatis: quia frater est. Illi: Cleopatrae quae nos odit ut qui fratres in eam incitauerimus. Luenius: dabimus ei pecunias. Si fuerit formosa: si videbit pulchra placebitque ei Nil vndique restat auxilium: ac rursus denobis est. Sumus locustae: sumus nocentes & morte digni iudicio eius cuius refugimus coitum. A quo castra fuit: cum quo non coituit. Propter eius de ea. Atque inter famulos foemina tria suos. Per te per scelestum amicitiae foedus & eadem vna communissima oblectat eum. Nefas: eadem Pompeij. Perdidimus: quia nullum sumus praemium consecuti. Ictum: percussum & initum. allusitque ad veterum morem qui lecto lapidibus porco foedus faciebant. Teda: nuptias. Crudelem: quae crudeliter in nos statuer. Fortuna ducit: victoria Caesaris quae illum erexit. Communis gloria nobis: in euerione Pompei. communem cum Caesare gloriam possidemus nam ille in emathia exercitum: nos hic Pompei oppellimus. Alpi celitus: a propolis viribus & exemplo argumetur. Litus: litoralis exercitus quo speramus conficere Caesarem. Pollutos: eadem Pompeij maculatos.*

Ad dominae talamos: nupsit soror impia ffr
Nam latio nam nupta duci est: interque maritos
Discurrrens Aegypton hinc: Romamque meret
Expugnare senem potuit Cleopatra venenis
Crede miser puero: quod nox si iunxerit vna:
Et semel amplexus incesto pectore passus
Hauferit obscenum titulo pietatis amorem:
Meque: tuumque caput: per singula forsitan illi
Oscula donabit crucibus: flammisque luemus
Si fuerit formosa soror: nil vndique restat
Auxilium: rex hinc coniunx: hinc Caesar adulter
Et fumus: ut fatear tam saeva iudice fontes
Quod non ex nobis credit Cleopatra nocentem:
A quo castra fuit: per te quod fecimus vna
Perdidimusque nefas perque ictum sanguine magni
Foedus ades: subito bellum molliere tumultu
rue: nocturnas rumpamus funere tadas
Crudelemque toris dominam macremus in ipsis
Cum quocumque viro: nec nos deterreat ausis
Hesperij fortuna ducis: quod sustulit illum
Imposuitque orbi communis gloria nobis
Nos quod sublimis magnus facit: aspice litteras
Sperem nostri sceleris pollutos consule fluctus
Quid liceat nobis: tumultumque e puluere puo
Aspice Pompeij non omnia membra tegentem:

LIBER DECIMVS.

¶ *Quod metuis: Caesare quod formidas erat Pompei par: & cum eo certabat. Non sanguine clari si non sumus nobiles inquit & reges: tamē turbamus regna & eadem Pompei euasimus celebres. Opus populo: id est reges populo favore facti. Mouemus regna: turbamus & cadimus reges. Illos: vel populos quos liberemus: vel reges conficiendos. Victima: Caesar intelligit. Pacemus: pacatos reddamus. Siue placeamus: id est nobis conciliemus. Iugulus haustus: vita erepta. Nocentes: nos aegyptios quos odit. Nomina ducis: fama titulos & honores Caesaris. Inferias: hoc est sacrificium illi qui in emathia ceciderunt. Mundo: in mundi salutem. Prestet lagaa iuuentus: aegyptij faciant hoc propter regem: Romani vero propter seipsos. Mora respicere. Vota Catonum: id quod Cato & Brutus facere cuperent. Parere: ad parandum. Clara signa: classico & clamore militari. Prodidit arma: manifestauit imperium. Teme: inordinate & reptum. Instrumeta: milites armata tela. Pars maxima turbae: erat (ut est in commentariis) cum Achilla copiae: ut neque numero neque specie hominum: neque usu rei militaris commendare viderentur. Milia enim viginti in armis habebat. hi constabant ex Gabinianis milibus quia in consuetudine alexandriae vixit atque licentiae venerat: & nomine disciplinae populo didicerant: uxoresque duxerant: ex quibus plerique liberos habebant. huc accedebat collecti ex praedonibus latronibusque syriae cunctaque praefecturae finitimarumque regionum. accedebatque multi exules & fugitiui. eratque praerea equitum milia duo. Exteros: barbaros. Famulo Achilla. Satellitis: Photini. Tyranno: ipsi regi.*

Quod metuis: Caesare quod formidas erat Pompei par: & cum eo certabat. Non sanguine clari si non sumus nobiles inquit & reges: tamē turbamus regna & eadem Pompei euasimus celebres. Opus populo: id est reges populo favore facti. Mouemus regna: turbamus & cadimus reges. Illos: vel populos quos liberemus: vel reges conficiendos. Victima: Caesar intelligit. Pacemus: pacatos reddamus. Siue placeamus: id est nobis conciliemus. Iugulus haustus: vita erepta. Nocentes: nos aegyptios quos odit. Nomina ducis: fama titulos & honores Caesaris. Inferias: hoc est sacrificium illi qui in emathia ceciderunt. Mundo: in mundi salutem. Prestet lagaa iuuentus: aegyptij faciant hoc propter regem: Romani vero propter seipsos. Mora respicere. Vota Catonum: id quod Cato & Brutus facere cuperent. Parere: ad parandum. Clara signa: classico & clamore militari. Prodidit arma: manifestauit imperium. Teme: inordinate & reptum. Instrumeta: milites armata tela. Pars maxima turbae: erat (ut est in commentariis) cum Achilla copiae: ut neque numero neque specie hominum: neque usu rei militaris commendare viderentur. Milia enim viginti in armis habebat. hi constabant ex Gabinianis milibus quia in consuetudine alexandriae vixit atque licentiae venerat: & nomine disciplinae populo didicerant: uxoresque duxerant: ex quibus plerique liberos habebant. huc accedebat collecti ex praedonibus latronibusque syriae cunctaque praefecturae finitimarumque regionum. accedebatque multi exules & fugitiui. eratque praerea equitum milia duo. Exteros: barbaros. Famulo Achilla. Satellitis: Photini. Tyranno: ipsi regi.

PHARSALIAE

Fides: veritas iussurandi.
Pietas: in deos & in patriā.

Venalesq; manus. s. sunt: ac-
cepto em p̄cio omnibus sunt

iniurijs. Vbi fas: vbi licet &
vbi magnū precii cōsecuturi

essent militat̄ exiguo stipēdio
licebat aut̄ in Cæ. cuius mor-

tis p̄gnitū erat libertas. Nō
sibi dant: nō p̄mittunt: sed al-

terius impulsu gre accepto id
faciūt. Vbi: vbiq; p̄fecto.

Theſſaliæ subducta acies. i.
milites qui p̄ſto pharſalico

nō interfut̄. Terecepto: su-
ſcepto ſolum. Auſa: In Cg.

Dat: facit. Virg. Immoſq;
coli dedit & cōrenere v̄tos.

Quod debet ſuperis: bellū ci-
uile q̄q; ſuperi iubent a roma-

ois exerceri. Scinde corp⁹
latiū: ro. potentiā cōcordiāq;

diuide. Non in ſoceri: non
p̄pter Cæ. Pō. q; in partes ſe

diuidit. Satelles: Achilles.
Partē: factionē. Arcē: arcu

illē. ſed ſic loquit̄ tanq; nūc
res agatur. Hē partes: copiae

Achillē. Aderat matur⁹ vter
q; erat tempeſtiu⁹ Achilles et

Photin⁹ hic ad infidias & vī
inferendā: hic ad dimittendū.

Deftriſta: occupata. Per po-
cula regia: inter bibedū & cō-

uſuandū. Incumbere: ſuper-
iacere. Nec ades ne caſu vel

violētiā pereat Ptolemæus.
Tanta eſt fiducia ferri: adeo

ſuis viribus confidere vt tan-
quā certiores de ſucceſſu vo-

luerint pugnā accelerare. Sū-
mi cōtemp̄ta facultas eſt ope-

ris: maxime rei occaſio ſp̄ta
p̄termiſſaq; eſt. Reparabi-

le damniū: reparabilis dilatio
& q̄ ſuo arbitrio reſumi poſ-

ſet. Daturus: tanq; ſi datur⁹
eſſet. Dilatus: conſeruatus.

Nulla fides: pietasq; viris qui caſtra ſequit̄

Venalesq; manus: vbi fas vbi maxia merces

Aere merent paruo: iugulūq; in cæſaris ire

Non ſibi dant: proh fas vbi nō ciuilia bella

Inuenit imperij ſatum miſerabile noſtri?

Theſſaliæ ſubducta acies in littore Nili

More furit patrio. plus qd te magne recepto

Auſa foret lagea domus: dat ſcilicet omnis

Dextera qd debet ſuperis: nulliq; vacare

Fas eſt romano: Latiū ſic ſcindere corpus

Dijs placitū: nō in ſoceri: generiq; ſatiorem

Dij cedunt populi. ciuilia bella fatelles

Mouit: & in partē romani venit Achilles

Et niſi fata manus a ſanguine cæſaris arcet

Hæ vincent partes: aderat maturus vterq;

Et deſtriſta epulis ad cunctas aula patebat

Infidias: poteratq; cruor per regia fundi

Pocula cæſareus: menſæq; i incumbere ceruix

Sed metuūt belli trepidos ī nocte tumultus

Nec ades confuſa manu: permiſſaq; ſatis

Te Ptolemæe trahat: tata eſt fiducia ferri

Nō rapere nefas: ſummi cōtēpta facultas

Eſt operis: viſum ſamulis reparabile dānū

Illam maſtandī dimittere cæſaris horam

Seruatur poenas in aperta luce daturus

Donata eſt nox vna duci: vixitq; Photini

Munere Phœbeos cæſar dilatus in ortus

LIBER DECIMVS

Molis in exigua. Oppugnantibus acriter inquit ægyptijs pontem Phari: dum Cæ-
ſar milites in nauibus ſtudet imponere: ſcaphamq; inſilit: vt decertantibus ferat auxi-
lium: ægyptiorum nauibus vndiq; circūſeptus omniq; ſpe ſalutis depoſita: ſeſe in
mare præcipitauit. Molis in exigua ſpacio: hoc eſt: in ponte Phari hoſtes frequen-
tiſſimi pugnant. Vacuas carinas. nam egreſſi e nauibus cupiuerant pharon: & ibi
pugnauerant hætenus. Tota formidine: omni periculo. Prætexunt: præoccul-

tant. Sic Virgilius inquit: Et
littora curuæ prætexunt pup-
pes. Quādoq; ſignificat præor-

dino & oppono: vnde ſit Præ-
textum. Pedites: qui de pon-

te vrgebant. Virtus: fortitu-
do ad pugnandam. Hone-

ſtæ mortis: fortis vt pugnan-
do caderet: & ne in manus ho-

ſtium viuis incideret. Nō
acie fuſa nec magnæ ſtragis

aceruo: hoc eſt. paruo labore
& cæde tunc vinci potuit Cg

ſar. Captus ſorte loci: circū-
ſeſſus & captiuus locorū inſi-

quitare. Pender: incertus eſt
quid agat. Dubius: nam &

optare & metuere videbatur.
Reſpexerat Scæuam: memo-

ria & imagine Scæuæ centu-
rionis. qui ſolus & inuiſtus

ad Dyrrachij munitiones Pō-
peianis omnibus reſtitit. cxi-

tus Cæſar: ne caperetur: ſe in
mare deiecit. & ad naues quæ

longius conſtiterant vix ena-
rauit. Libelloſq; altera manu

ſublato tenens: & altera na-

Pharſaliæ Lucani finis

rans in tanto diſcrimine non amiſit: vt ſcribit Plutarchus. Epidamnē: dyrrachium.
Muris apertis: munitionibus dirutis a Pompeio. Obſedit: ita repreſit & reſti-

tit vt non obſeſſus ſed obſidere videretur. Calcantem mœnia: iam ambulante in p-
ruinas munitionum. Et quoniam imperfecta eſt iſta perſeſis: vt lectoris au-

ditati occurrerem: hæc ſequentia velut ſuperioribus anneſtenda deduxi.

Sulpitij carmina velut superi-
rioribus annectenda.

Erexit mentem trepidi tam fortis imago
Et facturus erat memorandi nobile lecti
Exemplum: sed fata vetant: & fida salutis
Ostendit fortuna viam: nam leuius amicas
Prospexit puppes: nando quas ausus adire
Et quid stamus ait: vel iam per tela: fretumque
Eripiat: iuguli vel non erit vlla potestas
Eunucho concessa mei, tunc puppe relicta
Prosilat in pontum, siccos fert leua libellos
Dextera secat fluctus: tandemque illæsus amico
Excipitur plausu clamantis ad æthera turbæ.

Eiusdem Sulpitij querela de
Poetæ opere imperfecto.

Hæc cecinit vates scripturus plura: sed illum
In medio cursu iussit mors dira silere.
Accidit ut cigno: qui fixus arundine/carmen
Mille modis querulum quod ceperat interrumpit.
Nec foelix aliter: quum sese imponit in altum
Quæ struit ipse rogum: cantus dulcedine mira
Nondum perfectos plaudenti morte relinquit.
Nec secus ismarijs vates oppressus in oris
Aciconum nuribus superum dum cantat amores:
Brutaque cum syluis & saxa sequentia ducit:
Haud potuit moriens medios absoluere cantus.
Pro scelere o superi cruciat quæ poena neronem:
Num rota: num saxum: num stagna fugaciavexat:
An vultur: pendens ve silex: an feruet in vnda:

Illum comburat phlegetum: lacerentque cerastæ:
Hydra vorat: raptentque canes: semperque flagellis
Torua megera secet: nec sit requiesque modusque.
Quanto fraudata est tua gloria plena nitore
Corduba: quæque minus te mantua docta veretur,
Mantua cui primæ fulget nunc gloria palmæ:
Sed contenta tribus longe lateris alumnis.
Tu vero o nostrum vates diuine laborem
Quem pro te subij/ non auerfate probabis.

Opera Ioannis Prißi/ chalcographi Argentini/
hoc insigne Lucani Pharsalicū opus: Io. Sul. inter-
pretamētis illustratū/ rursus studiosissime exactū.
XVI. Kal. April. Anno salutis. M. CCCC. IX.

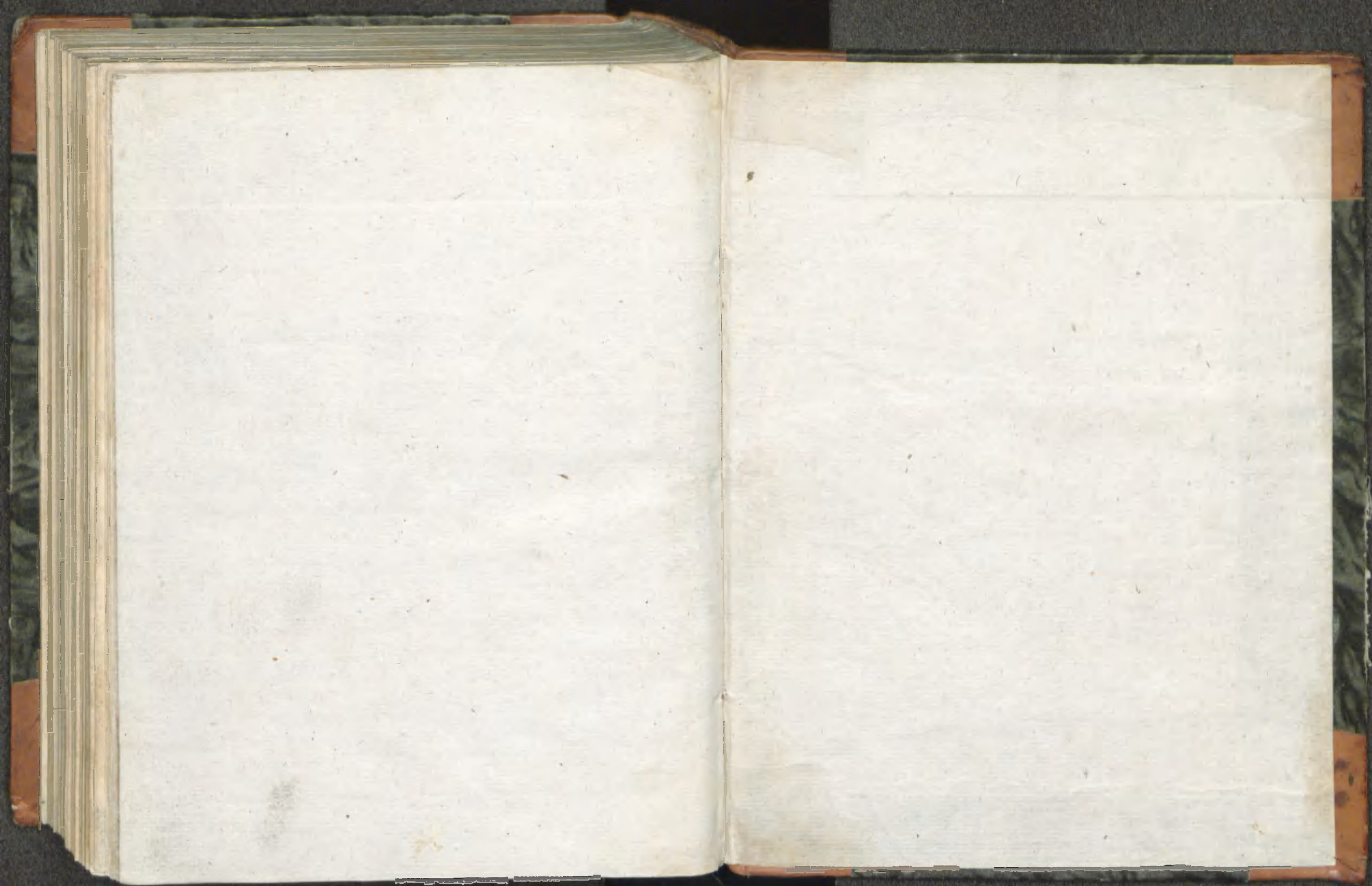

Optimo
qui non habet iram
Ego Romulus *de facere*
Lucanus .7.

Romani maximus autor
Tullius eloqui.

Romani maximus eloqui Tullius autor
Imperia Siculi non vincere Tyranni
Mans tormentis.

anma tenent
Omnia dat qui iusta negat.

II d-

1926:
2460